

***Ewaluacja mid-term postępu rzeczowego
realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego
Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020***

RAPORT KOŃCOWY

*Projekt współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020*

Maj 2019

Zamawiający:

Województwo Pomorskie

ul. Okopowa 21/27

80-810 Gdańsk

tel. 58 326 85 55

e-mail: info@pomorskie.eu

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Wykonawca:

Konsorcjum:

EVALU Sp. z o.o.

ul. Dzika 19/23 lok. 55

00-172 Warszawa

tel.: 22 403-80-26

fax: 22 403-80-25

e-mail: evalu@evalu.pl

ECORYS Polska Sp. z o.o.

ul. Solec 38 lok. 105

00-394 Warszawa

tel.: +48 22 339 36 40

faks: +48 22 339 36 49

e-mail: ecorys@ecorys.pl

Spis treści

Spis treści.....	3
Wykaz skrótów	6
STRESZCZENIE.....	11
SUMMARY	22
1 Cele i zakres badania.....	34
2 Metodologia badania	37
3 Ocena postępu rzeczowego i finansowego realizacji RPO WP 2014-2020 i prognozy osiągnięcia celów końcowych	43
3.1 Podstawowe dane finansowe o Programie oraz tematycznym i terytorialnym rozmieszeniu wsparcia.....	43
3.2 Oś Priorytetowa 1 Komerccjalizacja wiedzy.....	51
Priorytet Inwestycyjny 1b (Działanie 1.1. Ekspansja przez innowacje)	51
Priorytet Inwestycyjny 1a (Działanie 1.2. Transfer wiedzy do gospodarki).....	59
Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 1 Komerccjalizacja wiedzy.....	68
Oś Priorytetowa 2 Przedsiębiorstwa	68
Priorytet Inwestycyjny 3c (Działanie 2.1. Inwestycje podstawowe i profilowane - wsparcie pozadotacyjne) oraz (Działanie 2.2. Inwestycje profilowane - wsparcie dotacyjne)	68
Priorytet Inwestycyjny 3b (Działanie 2.3. Aktywność eksportowa).....	78
Priorytet Inwestycyjny 3a (Działanie 2.4. Otoczenie Biznesu) oraz (Działanie 2.5. Inwestorzy Zewnętrzni).....	91
Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 2 Przedsiębiorstwa	102
3.3 Oś Priorytetowa 3 Edukacja.....	102
Priorytet Inwestycyjny 10i (Działanie 3.1. Edukacja przedszkolna oraz Działanie 3.2. Edukacja ogólna)	102
Priorytet Inwestycyjny 10iv (Działanie 3.3. Edukacja zawodowa).....	120
Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 3 Edukacja.....	135
3.4 Oś Priorytetowa 4 Kształcenie zawodowe	136
Priorytet Inwestycyjny 10a (Działanie 4.1. Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych oraz Działanie 4.2. Infrastruktura uczelni prowadzących kształcenie o profilu praktycznym)	136
Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 4 Kształcenie zawodowe	148
3.5 Oś Priorytetowa 5 Zatrudnienie	150

Priorytet Inwestycyjny 8i (Działanie 5.1. Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych – projekty Powiatowych Urzędów Pracy oraz Działanie 5.2. Aktywizacja zawodowa).....	150
Priorytet Inwestycyjny 8iv (Działanie 5.3 Opieka nad dziećmi do lat 3).....	160
Priorytet Inwestycyjny 8vi (Działanie 5.4. Zdrowie na rynku pracy).....	164
Priorytet Inwestycyjny 10iii (Działanie 5.5. Kształcenie ustawiczne)	170
Priorytet Inwestycyjny 8v (Działanie 5.6. Adaptacyjność pracowników)	178
Priorytet Inwestycyjny 8iii (Działanie 5.7. Nowe mikroprzedsiębiorstwa).....	182
Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP OP 5 Zatrudnienie.....	186
Oś Priorytetowa 6 Integracja.....	187
Priorytet Inwestycyjny 9i (Działanie 6.1. Aktywna Integracja)	187
Priorytet Inwestycyjny 9iv (Działanie 6.2. Usługi społeczne).....	199
Priorytet Inwestycyjny 9v (Działanie 6.3. Ekonomia społeczna)	207
Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 6 Integracja.....	215
3.6 Oś Priorytetowa 7 Zdrowie.....	216
Priorytet Inwestycyjny 9a (Działanie 7.1. Zasoby ochrony zdrowia)	216
Priorytet Inwestycyjny 2c (Działanie 7.2. Systemy informatyczne i telemedyczne)	225
Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 7 Zdrowie.....	239
3.7 Oś Priorytetowa 8 Konwersja	241
Priorytet Inwestycyjny 9b (Działanie 8.1. Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – wsparcie dotacyjne oraz Działanie 8.2. Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – wsparcie pozadotacyjne)	241
Priorytet Inwestycyjny 6c (Działanie 8.3. Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe oraz Działanie 8.4. Wsparcie atrakcyjności walorów dziedzictwa przyrodniczego).....	250
Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 8 Konwersja	263
3.8 Oś Priorytetowa 9 Mobilność	264
Priorytet Inwestycyjny 4e (Działanie 9.1. Transport miejski)	264
Priorytet Inwestycyjny 7d (Działanie 9.2. Regionalna infrastruktura kolejowa)	277
Priorytet Inwestycyjny 7b (Działanie 9.3. Regionalna infrastruktura drogowa).....	284
Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 9 Mobilność	291
3.9 Oś Priorytetowa 10 Energia	293

Priorytet Inwestycyjny 4c (Działanie 10.1. Efektywność energetyczna – mechanizm ZIT - wsparcie dotacyjne, Działanie 10.2. Efektywność energetyczna - wsparcie dotacyjne oraz Działanie 10.5. Efektywność energetyczna – wsparcie pozadotacyjne).....	293
Priorytet Inwestycyjny 4a (Działanie 10.3. Odnawialne źródła energii).....	309
Priorytet Inwestycyjny 4e (Działanie 10.4. Redukcja emisji)	322
Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 10 Energia.....	329
3.10 Oś Priorytetowa 11 Środowisko	330
Priorytet Inwestycyjny 5b (Działanie 11.1. Ograniczanie zagrożeń naturalnych)	330
Priorytet Inwestycyjny 6a (Działanie 11.2. Gospodarka odpadami).....	339
Priorytet Inwestycyjny 6b (Działanie 11.3. Gospodarka wodno-ściekowa)	356
Priorytet Inwestycyjny 6d (Działanie 11.4. Ochrona różnorodności biologicznej).....	373
Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 11 Środowisko	385
3.11 Oś Priorytetowa 12 Pomoc techniczna.....	386
4 Analiza komplementarności i synergii projektów w ramach RPO WP 2014-2020	388
5 Analiza wpływu Programu na realizację Strategii Europa 2020	405
5.1 Ogólna ocena wpływu Programu na realizację Strategii Europa 2020	405
5.2 Próba kwantyfikacji wpływu Programu na realizację Strategii Europa 2020 poprzez analizę przepływów finansowych	409
5.3 Próba kwantyfikacji wpływu Programu na realizację Strategii Europa 2020 poprzez modelowanie makroekonomiczne	410
6 Instrumenty wdrażania RPO WP 2014-2020 – mechanizmy terytorialne, inteligentne specjalizacje, przedsięwzięcia strategiczne.....	424
6.1 Ocena mechanizmów terytorialnych zastosowanych w RPO WP 2014-2020.....	424
6.2 Ocena użyteczności i skuteczności przedsięwzięć strategicznych w realizacji celów RPO WP 2014-2020	438
6.3 Ocena wsparcia rozwoju Inteligentnych Specjalizacji Pomorza w ramach RPO WP 2014-2020.....	448
7 Tabela wniosków i rekomendacji.....	466
8 Załączniki.....	479
8.1 Matryca komplementarności i synergii w RPO WP 2014-2020.....	479
8.2 Zastrzeżenie – ochrona danych osobowych zgodnie z wymaganiami RODO	480

Wykaz skrótów

Skrót	Rozwinięcie
AOS	Ambulatoryjna Opieka Specjalistyczna
ARP	Agencja Rozwoju Pomorza S.A.
B+R	Prace badawczo-rozwojowe
BDL	Bank Danych Lokalnych
BS I	Branżowa Szkoła I stopnia
CATI	wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny (ang. <i>computer-assisted telephone interviewing</i>)
CAWI	Wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony WWW (ang. <i>Computer-Assisted Web Interview</i>)
CEF	Instrument "Łącząc Europę" (ang. <i>Connecting Europe Facility</i>)
CI	Wskaźnik wspólny (ang. <i>common indicator</i>)
CIS	Centrum Integracji Społecznej
CKP	Centrum Kształcenia Praktycznego
CKU	Centrum Kształcenia Ustawicznego
CKZiU	Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego
CSIOZ	Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia
CT	Cel Tematyczny
DIGCOMP	Ramy odniesienia dla rozwoju i rozumienia kompetencji cyfrowych (ang. <i>European Digital Competence Framework for Citizens</i>)
ECDL	Europejski Certyfikat Umiejętności Komputerowych (ang. <i>European Computer Driving Licence</i>)
EFS	Europejski Fundusz Społeczny

EFSI	Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
ES	Ekonomia Społeczna
ESOKJ	Europejski System Opisu Kształcenia Językowego
ETZ	Elektryczny zespół trakcyjny
GIS	System informacji geograficznej (ang. <i>Geographic Information System</i>)
GUS	Główny Urząd Statystyczny
HIS	Szpitalny system informatyczny (ang. <i>Hospital Information System</i>)
IDI	Indywidualne wywiady pogłębione (ang. <i>In-depth Interview</i>)
IGiPZ PAN	Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyckiego Polskiej Akademii Nauk
IOB	Instytucje Otoczenia Biznesu
IOK	Instytucja Ogłaszająca Konkurs
IP	Instytucja Pośrednicząca
ISP	Inteligentne Specjalizacje Pomorza
IZ	Instytucja Zarządzająca
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KEW	Kluczowy etap wdrażania
KIS	Klub Integracji Społecznej
KM	Komitet Monitorujący
KOS	Komunalne osady ściekowe
KPGO	Krajowy Plan Gospodarki Odpadami

KPOŚK	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
KS	Komitet Sterujący
LO	Liceum Ogólnokształcące
MEN	Ministerstwo Edukacji Narodowej
MiR	Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju
MKiDN	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MMŚP	Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
MOF	Miejski Obszar Funkcjonalny
NEET	Młodzież pozostającą poza sferą zatrudnienia i edukacji (ang. <i>not in employment, education or training</i>)
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
NGO	Organizacja pozarządowa (ang. <i>non-governmental organisation</i>)
OMT	Obszar Metropolii Trójmiejskiej
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
OMG-G-S	Obszar Metropolitalny Gdańsk–Gdynia–Sopot
OP	Oś Priorytetowa
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
PACS	System archiwizacji obrazu i komunikacji (ang. <i>picture archiving and communication system</i>)
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PES	Podmioty Ekonomii Społecznej
PGOWP 2022	Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2022

PI	Priorytet Inwestycyjny
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PKP PLK	Polskie Koleje Państwowe Polskie Linie Kolejowe
POIiŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020
POZ	Podstawowa Opieka Zdrowotna
PS	Przedsięwzięcie Strategiczne
PSZOK	Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
RIPOK	Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych
RIS	Radiologiczny System Informatyczny
RLM	Równoważna Liczba Mieszkańców
RPO WP 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020
RPS	Regionalny Program Strategiczny
RW	Rezerwa Wykonania
SIWZ	Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia
SKM	Szybka Kolej Miejska
SL2014	Centralny system teleinformatyczny SL2014
SOA	Słupski Ośrodek Akademicki
SOPZ	Szczegółowy opis przedmiotu zamówienia
SRWP	Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020
SZOOP	Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych
SWP	Samorząd Województwa Pomorskiego

TEN-T	Transeuropejska sieć transportowa (ang. <i>Trans European Network Transport</i>)
TIK	Technologie informacyjno-komunikacyjne
UE	Unia Europejska
UMWP	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego
UoD	Umowa o dofinansowanie
WDDT	Wskaźnik Drogowej Dostępności Transportowej
WLWK	Wspólna Lista Wskaźników Kluczowych
WPGO	Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami
WoD	Wniosek o dofinansowanie
WoP	Wniosek o płatność
WTZ	Warsztaty Terapii Zajęciowej
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej
ZDW	Zarząd Dróg Wojewódzkich
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZPT	Zintegrowane Porozumienia Terytorialne
ZSK	Zintegrowany System Kwalifikacji
ZSZ	Zespół Szkół Zawodowych

STRESZCZENIE

Cele ewaluacji

Głównym celem badania było dokonanie kompleksowego, śródkresowego przeglądu realizacji *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020* (RPO WP 2014-2020), w tym ocena realizacji celów pośrednich do 2018 r. określonych w Ramach Wykonania poszczególnych Osi Priorytetowych (OP) Programu. Cel główny został zrealizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- Cel 1. Ocena realizacji celów Programu (ocena postępu rzeczowego i finansowego, analiza komplementarności projektów w ramach RPO WP 2014-2020 i ocena przedsięwzięć strategicznych, analiza wpływu Programu na realizację Strategii Europa 2020, ocena skuteczności wsparcia w odniesieniu do wyzwań zdefiniowanych w Programie),
- Cel 2. Ocena realizacji ukierunkowania Programu (analiza dotychczasowego zainteresowania wsparciem i ocena potencjału aplikacyjnego, diagnoza w obszarach wsparcia „dedykowanego” RPO WP 2014-2020, tj. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), Zintegrowane Porozumienia Terytorialna (ZPT), Inteligentne Specjalizacje Pomorza (ISP), inne preferencje),
- Cel 3. Wnioski i rekomendacje dotyczących dalszej realizacji Programu (w zakresie możliwej poprawy skuteczności wdrażania interwencji, trafności celów zdefiniowanych w Programie i ukierunkowania Programu w kontekście zmiany uwarunkowań, w tym społeczno-gospodarczych, jakie zaszły od początku wdrażania, a także koniecznych zmian wartości docelowych wskaźników oraz przesunięć alokacji między OP i Priorytetami Inwestycyjnymi (PI).

Dane przedstawione w niniejszym badaniu prezentują stan realizacji Programu na 31 grudnia 2018 r.

Metodologia badania

Na potrzeby opracowania raportu końcowego badanie zrealizowano następującymi metodami:

- Pogłębiony *desk research* (m.in. dokumenty programowe i strategiczne – regionalne, krajowe i unijne, rozporządzenia, ustawy, wytyczne, dane statystyczne i monitoringowe – z monitoringu RPO WP 2014-2020 oraz dane ogólnodostępne, wyniki innych badań ewaluacyjnych),
- Badanie ankietowe z beneficjentami RPO WP 2014-2020 (n=805) i odbiorcami wsparcia w ramach przedsięwzięcia strategicznego *Pomorski Broker Eksportowy* (n=41),
- Indywidualne wywiady pogłębione z przedstawicielami Instytucji Zarządzającej (IZ) i Instytucji Pośredniczących (IP) RPO WP 2014-2020, a także z członkami Komitetu

Monitorującego RPO WP 2014-2020 oraz z Kierownikami Regionalnymi Programów Strategicznych (n=28),

- Wywiady telefoniczne z odbiorcami wsparcia w ramach przedsięwzięcia strategicznego *Invest in Pomerania* (n=7),
- Studia przypadku projektów/wiązek projektów realizowanych w ramach RPO WP 2014-2020 (n=4),
- Panele ekspertów poświęcone poszczególnym OP RPO WP 2014-2020 (n=6),
- Wspólny panel dyskusyjny dla Wykonawców badań poświęconych przeglądkowi śródkresowemu RPO WP 2014-2020 oraz Zamawiającego.

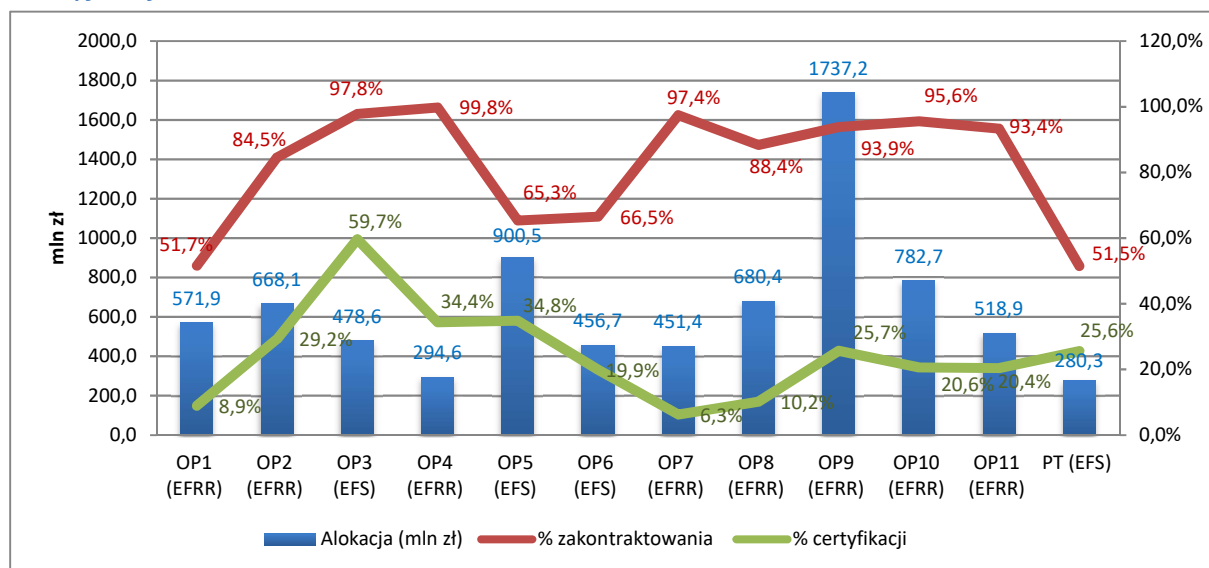
Podstawowe dane o Programie

Alokacja na RPO WP 2014-2020 wyniosła, razem z rezerwą wykonania, 1,86 mld euro.

Na 31 grudnia 2018 r. podpisano 1 597 umów, co pozwoliło na zakontraktowanie 83,9% alokacji. Wydatki z zatwierdzonych wniosków o płatność stanowiły 24,5% alokacji.

Pod względem poziomu kontraktacji województwo pomorskie zajmuje 1. miejsce w kraju, a poziomu wydatkowania – 5. miejsce. Większe postępy pod względem kontraktacji środków odnotowano w przypadku Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), gdzie kontraktacja wyniosła 88,4%, podczas gdy w Europejskim Funduszu Społecznym (EFS) było to 71,1%. Natomiast wydatkowanie środków jest szybsze w EFS niż EFRR – odpowiednio 36,0% i 20,3%.

Wykres 1 Postęp finansowy RPO WP 2014-2020 – alokacja oraz stopień kontraktacji i certyfikacji

Źródło: stan na 31.12.2018 r.; informacja kwartalna IV kw. 2018 r., kurs walutowy do szacowania alokacji: 1 euro = 4,3028 zł

Cele pośrednie mierzone wskaźnikami wybranymi do Ram Wykonania zostały zrealizowane, przy czym odnotowano przekroczenie (czasem znaczące) większości wskaźników. Rezerwa wykonania w poszczególnych OP nie jest zagrożona. Nie występuje także ryzyko niepowodzenia w osiąganiu celów końcowych Ram Wykonania.

Ocena postępu rzeczowego i finansowego realizacji RPO WP 2014-2020

Postęp rzeczowy i finansowy Programu jest dobry. Spośród 205 poddanych analizie, w odniesieniu do istotnej części z nich (41%), prognozuje się przekroczenie wartości zakładanych na 2023 r. w Programie o więcej niż 25%. Nieznacznie więcej wskaźników osiągnie wartość między 85% a 125% (42%). Niewielka część wskaźników, 32 (16% wszystkich), jest zagrożonych, tj. prognozuje się, iż wartości docelowe na 2023 r. zostaną osiągnięte poniżej 85%. Wskaźniki takie zidentyfikowano w 9 PI (EFRR – 6 i EFS – 3). W odniesieniu do tych wskaźników sformułowano rekomendacje dotyczące przede wszystkim konieczności obniżenia wartości docelowych.

Tabela 1 Wskaźniki programowe objęte badaniem mid-term – prognoza

Fundusz	Wskaźniki programowe objęte analizą	Prognozowane ryzyko nieosiągnięcia wartości docelowych (<85%)	Prognozowany stopień osiągnięcia wartości docelowej w przedziale 85%-125%	Prognozowane znaczące przekroczenie wartości docelowych (>125%)	Brak możliwości oszacowania wartości docelowej
EFRR	85	12	38	35	0
EFS	120	20	48	50	2
SUMA	205	32	86	85	2

Źródło: opracowanie własne

Główną przyczyną przewidywanego dość wyraźnego przekroczenia wartości docelowych dla 85 wskaźników są różnice między etapem tworzenia założeń Programu, a etapem faktycznego wdrażania interwencji. Koszty jednostkowe wskaźników okazywały się niższe niż zakładano. Ponadto, projekty miały też często bardziej kompleksowy i złożony charakter niż przewidywano, dzięki czemu uzyskiwano wyższe wartości wskaźników. Wysokiej efektywności sprzyjały także zastosowane preferencje (dodatkowe punkty na etapie oceny) dla projektów wykazujących wyższe wartości danego wskaźnika.

Powody nieosiągnięcia zakładanych wartości w przypadku wskaźników EFRR związane są przede wszystkim z innym niż przewidywano na etapie programowania zakresem realizowanych projektów (plany beneficjentów okazywały się inne, niż założenia przyjęte w Programie). Dotyczy to wskaźników w następujących priorytetach:

- PI 1a – *Liczba jednostek naukowych ponoszących nakłady inwestycyjne na działalność B+R,*
- PI 1b – *Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) oraz Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi,*
- PI 3a – *Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie doradztwa specjalistycznego oraz Liczba zaawansowanych usług (nowych lub ulepszonych) świadczonych przez IOB,*
- PI 3c – *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie, Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje oraz Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy,*
- PI 4a – *Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych,*
- PI 9a – *Liczba nowo zakupionego wysokospecjalistycznego sprzętu medycznego, Ludność objęta ulepszonymi usługami zdrowotnymi.*

W PI 3a zagrożona jest ponadto realizacja wskaźnika *Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych*. W tym przypadku spowodowane jest to faktem, iż w trakcie realizacji Programu w życie weszły regulacje prawne zmieniające definicję beneficjenta.

Uniemożliwiona została w ten sposób realizacja zakładanego zakresu przedsięwzięcia strategicznego *Invest in Pomerania*, przewidującego wsparcie dużych terenów inwestycyjnych, których w województwie pomorskim brakuje. Ta sytuacja wymusza zmianę podejścia do wdrażania, jak również weryfikację wartości docelowych.

W EFS główną przyczyną wystąpienia ryzyka nieosiągnięcia zakładanych wartości wskaźników jest spadek bezrobocia w regionie, co ma przełożenie na zmniejszenie się grupy potencjalnych uczestników projektów, a także mniejszą skłonność do podnoszenia kwalifikacji i podejmowania zatrudnienia przez uczestników, którzy opuszczają Program. Dotyczy to przede wszystkim wskaźników rezultatu w PI 8i, 8iv oraz 9iv. W przypadku PI 8iv powodem nieosiągnięcia wskaźników odnoszących się do liczby osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 oraz osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka, jest niedostateczna dostępność usług opiekuńczych i brak stosowania dodatkowego wsparcia dla rodziców, które ułatwiłoby powrót na rynek pracy.

Skuteczność wsparcia w odniesieniu do wyzwań zdefiniowanych w RPO WP 2014-2020

Logika interwencji została zaprogramowana prawidłowo, działania odpowiadają na zdiagnozowane problemy, a rzadko występujące obniżenie skuteczności wynika z niemożliwych do przewidzenia na etapie programowania zmian społeczno-ekonomicznych, przede wszystkim dobrej koniunktury gospodarczej, która doprowadziła do wzrostu aktywności ekonomicznej ludności. W części obszarów skala potrzeb zmniejszyła się dzięki wsparciu z RPO WP 2014-2020, np. w edukacji przedszkolnej, gospodarce wodno-kanalizacyjnej, gospodarce odpadami czy transporcie drogowym. Główne wyzwania, jakie

zostały zidentyfikowane na etapie programowania pozostają jednak aktualne we wszystkich obszarach wsparcia RPO WP 2014-2020.

Najbardziej znaczące zmiany uwarunkowań społeczno-gospodarczych, jakie zaszły w regionie, dotyczą poprawy sytuacji na rynku pracy, co miało przełożenie na zmniejszenie się liczby osób bezrobotnych i poszukujących pracy, a także wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wyzwania określone dla PI dedykowanych zatrudnieniu oraz włączeniu społecznemu pozostają jednak aktualne. Pomimo ożywienia gospodarczego grono osób kwalifikujących się do objęcia wsparciem jest duże. Zmieniła się też specyfika tej grupy – wsparcia potrzebują osoby najtrudniejsze w aktywizacji społecznej i zawodowej, wymagające długofalowych i wieloaspektowych działań. Zwiększają się także potrzeby wynikające ze starzenia się społeczeństwa (m.in. na usługi społeczne i zdrowotne).

Nie zidentyfikowano konieczności znaczących modyfikacji zapisów RPO WP 2014-2020 w celu lepszego dostosowania interwencji do zmieniających się wyzwań. Działania podejmowane do tej pory przez IZ były pod tym względem wystarczające (realokacje, zmiany wartości docelowych wskaźników, zmiany warunków wsparcia, rozszerzenie grup docelowych etc.). Na pozytywną ocenę zasługuje fakt zmiany ukierunkowania interwencji w odpowiedzi na zmiany sytuacji na rynku pracy – RPO WP 2014-2020 relatywnie płynnie przeszedł od tworzenia miejsc pracy do poprawiania warunków zatrudnienia pracowników (np. ubogich pracujących).

Analiza komplementarności i synergii projektów w ramach RPO WP 2014-2020

W RPO WP 2014-2020 odnotowano efekty w postaci komplementarności i synergii projektów realizowanych w ramach różnych PI. Silne powiązania występują w tych PI, w których zastosowano projekty zintegrowane międzyfunduszowo: PI 10a (infrastruktura kształcenia zawodowego) z PI 10iv (kształcenie zawodowe) oraz PI 9b (rewitalizacja) z PI 9i lub z PI 9iv (włączenie społeczne). Rezultatem komplementarności jest wzmocnienie podejmowanych działań i bardziej racjonalne wydatkowanie środków. Dzięki mechanizmom zastosowanym w RPO WP 2014-2020 inwestycje infrastrukturalne wzmacniają trwałość podejmowanych działań miękkich. Czynnikiem wzmacniającym komplementarność była też mocna koordynacja ze strony IZ na etapie planowania wsparcia, a także jego realizacji.

W obrębie pozostałych PI również zidentyfikowano efekty w postaci wzajemnego wzmacniania i potęgowania się rezultatów interwencji. Przykładem może być PI 1b (ekspansja przez innowacje) oraz PI 3c (inwestycje podstawowe i profilowane, a także PI 9i (aktywna integracja) oraz PI 9v (ekonomia społeczna), gdzie produkty jednego PI mogą stanowić wkład do projektu z innego PI.

Z kolei przykładem synergii jest PI 8iv (opieka nad dziećmi do lat 3) i PI 10i (edukacja). Osiągnięcie celów projektu ukierunkowanego na wzrost zatrudnienia wśród rodziców opiekujących się dziećmi do lat 3 (PI 8iv) w miarę upływu czasu i wychodzenia dzieci z wieku

źłobkowego zwiększa popyt na usługi wychowania przedszkolnego, co stanowi istotną zachętę do realizacji projektu z PI 10i. W RPO WP 2014-2020 w 8 przypadkach ten sam beneficjent zdecydował się na realizację projektów w obu PI, zatem potencjał ten jest widoczny.

Efekt synergii odnotowano też w sytuacjach, kiedy realizacja projektów w ramach dwóch PI wzmacnia cel jednego z nich. Przykładem jest PI 9b (rewitalizacja) w powiązaniu z PI 6c (kultura i dziedzictwo przyrodnicze), innym PI 9b (rewitalizacja) w powiązaniu z PI 4c (termomodernizacja). Inwestycje przeprowadzane w ramach PI 6c zostały uwzględnione w programach rewitalizacji, których głównym źródłem realizacji jest PI 9b. Spodziewany efekt synergii pociągnie za sobą zwiększenie skali rewaloryzacji miast, podnoszenia ich jakości jako miejsca zamieszkania, co wspierać będzie proces włączenia społecznego na poziomie lokalnym. Również inwestycje w obszarze modernizacji energetycznej budynków (PI 4c) wzmacniają efekty i trwałość celów PI 9b. Odpowiadają nie tylko za podniesienie jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji, lecz również przyczyniają się do obniżania kosztów, jakie są zobowiązani ponosić z uwagi na duże straty energii występujące w wielu budynkach wielorodzinnych.

Efekt synergii wsparcia z różnych PI można zauważyć również w skali pojedynczego beneficjenta. Taka sytuacja miała miejsce w PI 9a (infrastruktura ochrony zdrowia) w połączeniu z PI 2c (e-zdrowie). Interwencja w PI 9a pozwala na zakup specjalistycznego sprzętu medycznego, a także na roboty budowlane w obiektach ochrony zdrowia. W przypadku 8 unikalnych beneficjentów takiego wsparcia, równolegle realizowano projekty w zakresie e-zdrowia (PI 2c). Prowadzi to do osiągnięcia wspólnego celu, jakim jest zwiększona dostępność ulepszonej opieki zdrowotnej.

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne i Zintegrowane Porozumienia Terytorialne

Najważniejszym instrumentem ukierunkowania terytorialnego RPO WP 2014-2020 jest mechanizm ZIT Obszaru Metropolitalnego Gdańsk – Gdynia – Sopot (OMG-G-S), który wdrażany jest w wydzielonych w ramach 11 PI Poddziałaniach, mających dedykowaną alokację (w sumie 1,06 mld zł, tj. 14% wsparcia UE na cały Program). Projekty ZIT wybierane są w trybie pozakonkursowym.

Z kolei ZPT powstały dla 8 Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF), skupiających stolice powiatów spoza ZIT wraz z ich terenami oddziaływania. Na projekty ZPT nie wydzielono odrębnej alokacji – są wybierane w trybie konkursowym otrzymując dodatkowe punkty. Łącznie w ramach ZPT uzgodniono 74 przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w Programie o łącznej wartości dofinansowania ze środków UE prawie 684,6 mln zł. Wyłonienie projektów ZPT miało miejsce w trybie negocjacyjnym, w dwustronnym uzgodnieniu pomiędzy IZ RPO WP 2014-2020 a reprezentacją danego MOF. W wyniku negocjacji powstały uzgodnione i spójne pakiety przedsięwzięć z różnych obszarów tematycznych, służące wykorzystaniu szans rozwojowych i przełamaniu barier cechujących dany MOF. Istotną zaletą takiego

podejścia jest to, że identyfikowane projekty podlegały negocjacom z IZ, w związku z czym trafniej wpisywały się w cele RPO WP 2014-2020 i miały najczęściej wyższą jakość w stosunku do pierwotnych propozycji.

Postępy we wdrażaniu obu instrumentów wskazują na podobną skuteczność ZIT i ZPT. Zakontraktowano 83,9% alokacji przeznaczonej na ZIT i 80% określonej na etapie programowania wartości projektów ZPT.

Instrumenty ZIT i ZPT okazały się skuteczne. Pozwoliły na koncentrację interwencji tam, gdzie ze szczególnym natężeniem występują problemy rozwojowe adresowane w ramach wsparcia oferowanego w Programie. Zastosowanie ZIT w ramach wybranych PI prowadziło do realizacji bardziej kompleksowych projektów, przynoszących w większości przypadków wymierne korzyści, większe, niż gdyby wdrażano projekty w zwykłej formule. Również projekty ZPT są bardziej kompleksowe, angażują przy tym wielu partnerów, co rzadziej można zaobserwować w przedsięwzięciach realizowanych poza mechanizmem terytorialnym. Wpisują się też we wspólne priorytety samorządów i odznaczają się ponadlokalną skalą oddziaływania, istotną dla całych MOF.

Przedsięwzięcia strategiczne

Wysokiej skuteczności i użyteczności wsparcia sprzyja zastosowanie w wybranych PI formuły przedsięwzięcia strategicznego. Ogółem, 245 projekty wdrażane do końca 2018 r. w ramach 11 PI, realizowane były/są w ramach przedsięwzięć strategicznych, wynikających z sześciu Regionalnych Programów Strategicznych (RPS) będących narzędziem realizacyjnym *Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020*.

Skuteczności i trafności wsparcia sprzyjał sam sposób wypracowania tych przedsięwzięć. Był to wieloetapowy proces, angażujący wielu interesariuszy (np. samorządy, przedsiębiorców, uczelnie, NGO), moderowany i wspierany przez Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego. Etap strategicznego planowania interwencji i dialog szerokiego grona podmiotów umożliwił opracowanie przemyślanych, spójnych projektów, mających szerokie oddziaływanie, istotnych w skali regionu, realizujących wspólny cel. W przypadku PI 10a (infrastruktura kształcenia zawodowego) i 10iv (kształcenie zawodowe) zastosowanie przedsięwzięcia strategicznego wzmocniło komplementarność wsparcia EFRR i EFS, a także integrację rozwoju szkolnictwa zawodowego w skali regionu.

O znaczeniu inwestycji realizowanych w ramach przedsięwzięć strategicznych nie decydowała duża skala wsparcia, ale jego optymalne ukierunkowanie. Przykładem może być PI 7b (drogi), gdzie mimo relatywnie ograniczonej skali wsparcia (9% ogólnej długości dróg wojewódzkich w regionie), interwencja prowadzona poprzez przedsięwzięcia strategiczne zapewniła zwiększenie spójności drogowej Pomorza we wszystkich obszarach zidentyfikowanych jako kluczowe. Jednocześnie inwestycje były realizowane na terenach o ograniczonej dostępności transportowej.

Przedsięwzięcia strategiczne przyczyniły się także do zmniejszenia zróżnicowania wewnątrzregionalnego, np. w obszarze edukacji ogólnej (zrealizowano zakładaną w RPS *Aktywni Pomorzanie* powszechność i masowość wsparcia, a także uniknięto niepożądanego sytuacji, w której wsparcie trafiałoby do szkół bardziej aktywnych i doświadczonych w pozyskiwaniu funduszy unijnych) oraz edukacji zawodowej (projekty PI 10iv nie tylko są realizowane na obszarze całego województwa, ale też przez wszystkie publiczne organy prowadzące szkoły zawodowe).

Pozytywnym dodatkowym efektem zastosowania przedsięwzięć strategicznych było zwiększenie efektywności pracy IZ podczas etapu naboru i oceny wniosków o dofinansowanie w RPO WP 2014-2020. Dzięki procesowi wypracowania przedsięwzięcia strategicznego poprzedzającego przygotowanie projektów, udało się ograniczyć liczbę wniosków niepoprawnych formalnie, a IZ miała dość szczegółową wiedzę na temat liczby potencjalnych wnioskodawców, dzięki czemu mogła odpowiednio przygotować się kadrowo i organizacyjnie do etapu oceny. Ograniczono też liczbę konkursów, np. w PI 3b, 3a, 6c, 7d i 10a (EFRR), a także PI 10i, 10iii oraz 10iv (EFS) odbyło się po jednym naborze.

Preferencje i zróżnicowanie wewnątrzregionalne

Instrumentem, który dodatkowo wzmacniał trafność i użyteczność wsparcia były preferencje, tj. dodatkowe punkty przyznawane projektom na etapie oceny. Zastosowano różnorodne preferencje, w zależności od celów poszczególnych PI. Premiowano m.in. projekty o większej skali i szerszym oddziaływaniu, angażujące większą liczbę podmiotów, często z różnych sektorów, np. partnerstwa beneficjentów z instytucjami rynku pracy (OP 6), kilku samorządów (PI 10i), sektora zdrowia i JST (PI 2c), czy sektora uczelni i przedsiębiorstw (OP 1). Nieskuteczna pozostała preferencja premiująca projekty realizowane w partnerstwie publiczno-prywatnym. W żadnym z projektów nie zastosowano formuły PPP, co wynikało jednak z czynników niezależnych od IZ.

Preferencje dotyczyły też m.in. kompleksowości interwencji. Przykładowo w obszarze edukacji (PI 10i) były to projekty łączące działania skierowane do różnych grup, tworzenie sieci współpracy szkół i nauczycieli, nawiązanie systemowej współpracy szkół z instytucjami odpowiedzialnymi za wspomaganie ich pracy. W PI 4c (efektywność energetyczna) dodatkowe punkty otrzymywały projekty z zakresu termomodernizacji budynków zlokalizowanych na obszarze co najmniej dwóch gmin (partnerstwo) i obejmujące projektem co najmniej 5 budynków. Takie podejście sprzyjało wybieraniu projektów kompleksowych, mających nie tylko szersze oddziaływanie, ale również wyższą trwałość, jak np. w edukacji, gdzie efektem projektów było wypracowanie systemowych, długofalowych rozwiązań.

W niektórych PI preferowano określony typ uczestników, co przyczyniło się do wyższej skuteczności w osiągnięciu wskaźników. Przykładem może być PI 10iii (kształcenie ustawiczne), gdzie dodatkowe punkty przyznawano projektom o wyższym odsetku uczestników w wieku 50+ i osób o niskich kwalifikacjach, a w PI 9b (rewitalizacja) preferencje premiowały projekty

uwzględniające potrzeby osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w szczególności osób w wieku 50 + oraz osób z niepełnosprawnościami. W efekcie w PI 9b (rewitalizacja) zapewniono w ten sposób realizację projektów kompleksowych, włączających mieszkańców w proces rewitalizacji, spójnych z działaniami społecznymi prowadzonymi na zrewitalizowanym obszarze.

Preferencje dotyczyły też trwałości, np. w PI 9iv (usługi społeczne), gdzie premiowano utrzymanie przez beneficjentów wspartych w ramach projektów miejsc świadczenia usług społecznych co najmniej przez okres odpowiadający okresowi realizacji projektu. Rozwiązanie to sprzyjało wybieraniu bardziej przemyślanych i trwałych projektów, gwarantujących, że utworzone usługi społeczne nie zostaną zlikwidowane po ustaniu dofinansowania.

Zastosowane rozwiązania przynoszą oczekiwane efekty i charakteryzują się wysokim poziomem użyteczności. Założone w Programie preferencje zostały uwzględnione w znacznym stopniu przez beneficjentów. Preferencje w zakresie partnerstwa i stopnia oddziaływania projektów pozytywnie przekładają się na uzyskiwane efekty w skali ponadlokalnej.

Preferencje ukierunkowują również wsparcie terytorialnie, koncentrując się na obszarach o wyższym natężeniu negatywnych zjawisk. Tak było m.in. w przypadku wspierania przedsiębiorczości, tj. w PI 3a, 3b, 3c (EFRR) oraz 8iii (EFS), gdzie premiowano obszary o niskim poziomie aktywności gospodarczej. W PI 8iii oraz 8i (rynek pracy) preferencje otrzymały też obszary o wysokiej stopie bezrobocia. W PI 10i (edukacja) skoncentrowano wsparcie na obszarach o odsetku dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym poniżej średniej wojewódzkiej, zaś w edukacji ogólnej - na obszarach o najłabszych wynikach egzaminów zewnętrznych na wszystkich etapach edukacji. W PI 9i (aktywna integracja) oraz PI 9iv (usługi społeczne) preferencją zostały objęte projekty realizowane na obszarach ponadprzeciętnego poziomu wykluczenia społecznego. W PI 10a (infrastruktura kształcenia zawodowego) premiowano uczelnie prowadzące kształcenie o profilu praktycznym zlokalizowane w subregionalnych ośrodkach akademickich. W zakresie tworzenia poradni specjalistycznych w ramach PI 9a (infrastruktura ochrony zdrowia) realizowano wyłącznie projekty zlokalizowane na obszarach wykazujących deficyty w dostępie do świadczeń zdrowotnych. W przypadku PI 6b (infrastruktura ściekowa) wspierano wyłącznie aglomeracje ściekowe niespełniające wymagań akcesyjnych.

Ukierunkowanie terytorialne przyczynia się do zmniejszenia różnic wewnątrzregionalnych w poszczególnych obszarach problemowych, np. preferowanie projektów wdrażanych na terenach o najwyższej stopie bezrobocia przyniosło skutki w postaci najwyższego spadku bezrobocia w tych gminach i powiatach, w których była ona najwyższa. Zauważalny efekt zmniejszenia różnic wewnątrzregionalnych odnotowuje się też w obszarze:

- edukacji przedszkolnej (poprawa wskaźników dostępności miejsc przedszkolnych),

- kształcenia zawodowego na poziomie wyższym (zmniejszenie różnic w dostępie do wysokiej jakości kształcenia),
- włączenia społecznego (m.in. tworzenie podmiotów ekonomii społecznej tam, gdzie wcześniej było ich mało lub rozkład był terytorialnie nierównomierny),
- opieki zdrowotnej (zniwelowanie dysproporcji w dostępie do usług ochrony zdrowia wysokiej jakości),
- rewitalizacji (wsparcie realizowane jest w większości miast województwa pomorskiego).

Pozytywnie należy ocenić przestrzenne rozdysponowanie wsparcia, które było, patrząc na wartość projektów na 1 mieszkańca, bardziej intensywne na obszarach najślabiej rozwiniętych gospodarczo w regionie. Środki EFS, zgodnie z założeniami, w większym wymiarze trafiają do powiatów charakteryzujących się wyższym bezrobociem i większym udziałem mieszkańców korzystających z pomocy społecznej, m.in. do powiatów: nowodworskiego, sztumskiego czy człuchowskiego. Środki EFRR wspierały w szczególności obszar oddziaływania Słupska, a także wschodnią część województwa. Stan ten należy wiązać z inwestycjami transportowymi (kolejowymi, drogowymi oraz budową węzłów integracyjnych), które dla tych obszarów mają strategiczne znaczenie. We wszystkich powiatach realizowane są projekty we wszystkich głównych obszarów wspieranych przez RPO WP 2014-2020: mobilność, aktywność zawodowa i społeczna, energia i środowisko, gospodarka, edukacja, wsparcie obszarów o nie w pełni uruchomionych potencjałach¹. Proporcje pomiędzy tymi grupami projektów na terenie poszczególnych powiatów są różne. Najbardziej priorytetowym obszarem wsparcia z RPO WP 2014-2020 był transport, a największe środki (nie licząc transportu kolejowego) skierowano na inwestycje poprawiające skomunikowanie z ośrodkami miejskimi oraz poprawę komunikacji miejskiej. Poza dużymi miastami więcej środków przeznaczano na energię i środowisko, a z kolei w miastach (głównie w Gdańsku) – na obszar gospodarki, ze względu na zlokalizowanie tam głównych jednostek naukowych oraz znacznej liczby przedsiębiorstw (w tym innowacyjnych).

Inteligentne Specjalizacje Pomorza

Wsparcie inteligentnych specjalizacji oznacza, że środki publiczne w UE w sposób szczególny kierowane są na uruchamianie i wykorzystywanie potencjałów tych obszarów czy dziedzin gospodarki, które na danym terenie wyróżniają się na tle innych dziedzin gospodarki dużą zdolnością do dynamicznego rozwoju i ekspansji na rynki zagraniczne. W województwie pomorskim proces definiowania ISP miał charakter oddolny. Zaangażowało się w niego łącznie kilkaset podmiotów – przedsiębiorstw, szkół i uczelni, instytucji otoczenia biznesu, a także gmin i związków gmin, szpitali oraz organizacji pozarządowych. Takie podejście przyniosło wymierne korzyści w postaci zbudowania partnerstw dla kluczowych projektów,

---

¹ Wyjątkiem jest powiat sztumski, w którym nie ma ani jednego projektu z obszaru Gospodarka.

w szczególności B+R, ale również inwestycyjnych czy w zakresie kształcenia. Dodatkowo przedsiębiorstwa uczestniczące w tym procesie, wcześniej mogły zapoznać się z kierunkami i wymaganiami wsparcia publicznego, a tym samym były lepiej przygotowane, gdy uruchomione zostały nabory.

Łączna wartość projektów wpisujących się w ISP wynosi 1 045,5 mln zł, z czego największą część stanowią projekty realizowane w ramach ISP 1 *Technologie off-shore i portowo-logistyczne* (369, 9 mln zł), następnie ISP 4 *Technologie medyczne w zakresie chorób cywilizacyjnych i okresu starzenia się* (324,9 mln zł) oraz ISP 3 *Technologie ekoefektywne w produkcji, przesyłce, dystrybucji i zużyciu energii i paliw* (198, 5 mln zł), zaś najmniej - ISP 2 *Technologie interaktywne w środowisku nasyconym informacyjnie* (152 mln zł).

W RPO WP 2014-2020 w OP 1, wsparcie skierowane jest wyłącznie do przedsiębiorstw działających w obszarach ISP, a w OP 2 preferuje się takie projekty. W obydwu przypadkach proporcja podmiotów z poszczególnych ISP jest względnie stała, co wskazuje na relatywnie zbliżone zainteresowanie przedstawicieli poszczególnych branż fazą wdrożenia wyników badań do produkcji względem etapu prowadzenia prac badawczo-rozwojowych.

Trafność i użyteczność instrumentu ISP jest wysoka. Mechanizm ten stymuluje przedsięwzięcia partnerskie, wzmacniające współpracę sieciową, które podnoszą zdolności do konkurencyjności podmiotów z regionu na arenie międzynarodowej. Mechanizm wspiera przede wszystkim przedsięwzięcia badawczo-rozwojowe realizowane w odpowiedzi na potrzeby rynku, służące rozwijaniu nowoczesnych produktów, usług i technologii oraz rozwój infrastruktury badawczej, w tym nowoczesne wyposażenie laboratoriów oraz sprzętu badawczego dla firm i jednostek badawczych. Wspiera także przedsięwzięcia ukierunkowane na rozwój działalności eksportowej oraz podniesienie kwalifikacji zawodowych uczniów. W dłuższej perspektywie najwięcej korzyści można oczekiwać z realizacji projektów, które wpływają na reorientację strategii przedsiębiorstw oraz budują podstawy ich długookresowej konkurencyjności.

Analiza wpływu Programu na realizację Strategii Europa 2020

Cele *Strategii Europa 2020* w obszarze rozwoju *inteligentnego* tj. oparcie gospodarki na wiedzy i innowacjach, realizowane są w ramach OP 1 RPO WP 2014-2020. Cele w obszarze rozwoju *zrównoważonego* – w ramach OP 2 oraz 8-11. Natomiast cele w obszarze rozwoju *sprzyjającego włączeniu społecznemu* – w OP 2 i 5 (dbałość o wysokie zatrudnienie), w OP 3, 4 i 5 (poprawa jakości kształcenia), a walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym najwyraźniej podejmowana jest w OP 5, 6, 7 i 8. Trzeba pamiętać jednak, że Program stanowi tylko jedno z narzędzi osiągnięcia celów tej *Strategii*.

Ogólna liczba projektów realizowanych w ramach RPO WP 2014-2020 i wpisujących się w cele *Strategii* wyniosła 1 591 (bez uwzględnienia projektów dotyczących *Pomocy Technicznej*). Najwięcej przedsięwzięć realizuje cele z obszaru edukacji (424) oraz ubóstwa

i wykluczenia społecznego (402), zaś najmniej - badań i rozwoju (45). Patrząc z kolei przez pryzmat wartości projektów, dominuje obszar zmian klimatycznych i energii (wartość projektów ogółem to 4,55 mld zł), a także cel związany z redukcją ubóstwa i wykluczenia społecznego (prawie 2 mld zł).

Bezpośredni wpływ projektów realizowanych w ramach RPO WP 2014-2020 uwidacznia się przede wszystkim w obszarze zatrudnienia, energii pierwotnej i ubóstwa, gdzie wprost prowadzi do realizacji celów *Strategii Europa 2020*. W przypadku 3 spośród 7 wskaźników mierzących postęp w osiąganiu celów tej *Strategii* nie zidentyfikowano ryzyka nieosiągnięcia wartości docelowych w horyzoncie 2020 r. (*zatrudnienie, wykształcenie, ubóstwo*).

W przypadku 2 wskaźników (*gazy cieplarniane i energia pierwotna*) cele zostały osiągnięte odpowiednio w 2014 i 2016 r., natomiast od tamtej pory skala emisji rośnie i obserwuje się oddalenie od założonego celu – pomimo interwencji RPO WP 2014-2020 w tym zakresie.

W przypadku wskaźnika *młodość niekontynuująca nauki* ze względu na duże wahania zmiennej, ocena możliwości osiągnięcia celów dla 2020 r. jest utrudniona. Jeśli utrzyma się dotychczasowe tempo spadkowe – cele nie zostaną osiągnięte. Natomiast jest to możliwe, jeśli dynamika spadku wzrośnie lub wahania powiększą się. W przypadku wskaźnika *B+R* wartości docelowe nie zostaną osiągnięte.

SUMMARY

Objectives of Evaluation

The primary objective of the evaluation was a comprehensive, mid-term review of implementation of the *Pomorskie Voivodeship Regional Operational Programme for 2014-2020* (PV ROP 2014-2020), including evaluation of interim objectives until 2018 specified in the Performance Framework for individual Priority Axes (PA) of the Programme. The primary objective was met through the following specific objectives:

- Objective No. 1. Evaluation of implementation of Programme objectives (evaluation of material and financial progress, analysis of complementarity of projects as part of PV ROP 2014-2020 and evaluation of strategic projects, analysis of the Programme's impact on implementation of the *Europe 2020 Strategy*, evaluation of efficiency of aid in reference to challenges specified in the Programme).
- Objective No. 2. Evaluation of implementation of Programme orientation (analysis of hitherto interest in aid and evaluation of application potential, diagnosis in "dedicated" aid areas of PV ROP 2014-2020, i.e. Integrated Territorial Investments (ITI), Integrated Territorial Agreements (ITA), Pomorskie Smart Specialisations (PSS), other preferences).
- Objective No. 3. Conclusions and recommendations pertaining to further Programme implementation (within the scope of potential improvement of intervention implementation, accuracy of objectives defined in the Programme and Programme orientation in the context of changes in determinants, including socio-economic,

which took place since the beginning of implementation, as well as necessary changes in target values of indicators and transfers of allocations among PA and Investment Priorities (IP)).

Data presented in this study show the status of implementation of the Programme as of 31 December 2018.

Study Methodology

For the purpose of preparing the final report, the study was carried out with the use of following methods:

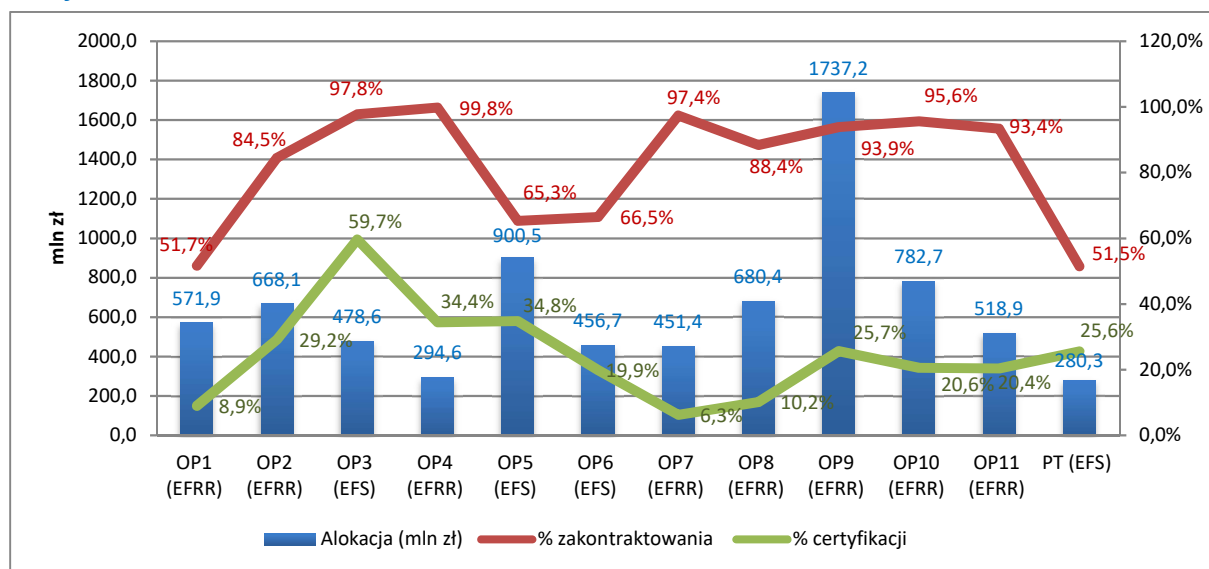
- In-depth desk research (including programme and strategic documents - regional, national and EU, regulations, acts, guidelines, statistical and monitoring data - from PV ROP 2014-2020 monitoring and publicly available data, results of other evaluations);
- Questionnaire survey with beneficiaries of PV ROP 2014-2020 (n=805) and recipients of aid as part of strategic project *Pomeranian Export Broker* (n=41);
- Individual in-depth interviews with representatives of the Managing Authority (MA) and Intermediate Bodies of PV ROP 2014-2020, as well as members of the Monitoring Committee of PV ROP 2014-2020, along with Regional Managers of Strategic Programmes (n=28);
- Telephone interviews with recipients of aid as part of the strategic project *Invest in Pomerania* (n=7);
- Case studies of projects/ project bundles implemented as part of PV ROP 2014-2020 (n=4);
- Expert panels devoted to individual PA of PV ROP 2014-2020 (n=6);
- A joint discussion panel for Contractors of studies devoted to the mid-term review of PV ROP 2014-2020 and the Employer.

Basic Programme Data

The allocation to PV ROP 2014-2020 amounted to, including the performance reserve, EUR 1.86 billion. As of 31 December 2017, 1,597 agreements were signed, which allowed for contracting 83.9% of the allocation. Expenses from the approved applications for payment constituted 24.5% of the allocation. With respect to the level of contracting, the Pomorskie Voivodeship occupies the first place in the country and the fifth place with respect to the level of expenditure. Greater progress with respect to the contracting of funds was recorded in the case of the European Regional Development Fund (ERDF), where contracting amounted to 88.7%, whereas in the European Social Fund (ESF), it reached 71.1%. On the other hand, expenditure of funds is faster in the ESF than in the ERDF - 36.0% and 20.3%, respectively.

Chart No. 2 Financial progress of PV ROP 2014-2020: allocation and degree of contracting and certification

Source: the status as of 31.12.2018; quarterly information 4th quarter of 2018, exchange rate to estimate the allocation: EUR 1.00 = PLN 4.3028

Interim objectives measured with indicators selected for the Performance Framework were met, whereas the majority of indicators were exceeded (in some cases considerably). The Performance Reserve assigned to individual PA is not at risk. There is no risk of failure to achieve the final objectives of the Performance Framework.

Evaluation of Material and Financial Progress in Implementation of PV ROP 2014-2020

The material and financial progress in the Programme is good. Among 205 indicators which were analysed, it is expected with respect to many of them (41%) that the values stipulated for 2023 in the Programme will be exceeded by more than 25%. Some more indicators will reach a value between 85% and 125% (42%). A small portion of indicators, 32 (16% of all) is at risk, i.e. it is forecast that the target values for 2023 will be achieved below 85%. Such indicators were identified in 9 IP (ERDF: 6 and ESF: 3). In reference to these indicators, recommendations were formulated, pertaining primarily to the necessity of reducing the target values.

Table No. 2 Programme indicators covered by mid-term study: forecast

Fund	Programme indicators covered by analysis	Forecast risk of failing to achieve the target values (<85%)	Forecast degree of achieving the target value in a range between 85% and 125%	Forecast significant excess of target values (<125%)	No possibility of determining the target value
	Number of indicators				
ERDF	85	12	38	35	0
ESF	120	20	48	50	2
TOTAL	205	32	86	85	2

Source: author's own study.

The main cause for the expected relatively significant excess of the target values for 85 indicators are differences between the stage of designing the Programme premises and the stage of actual implementation of interventions. Unit costs of indicators turned out to be lower than assumed. Furthermore, projects were often more comprehensive and complex than assumed, due to which higher values of indicators were accomplished. The applied preferences were also conducive to high efficiency (additional credits at the stage of evaluation) with respect to projects showing higher values of a given indicator.

Causes for failure to achieve the assumed values in case of ERDF indicators are primarily related to a different scope of implemented projects than forecast at the stage of programming (plans of beneficiaries turned out to be different than assumptions adopted in the Programme). This refers to indicators in the following priorities:

- IP 1a: *Number of academic units incurring investment expenses on R&D activity,*
- IP 1b: *Private investments supplementing public aid for companies (subsidies) and Number of companies cooperating with research centres,*
- IP 3a: *Number of companies aided in the area of specialist counselling and Number of advanced services (new or improved) provided by Business Environment Institutions*
- IP 3c: *Number of companies receiving aid, Number of companies receiving financial aid other than subsidies and Number of companies covered by aid with the aim of introducing new products for the company,*
- IP 4a: *Estimated annual reduction in greenhouse gas emission,*
- IP 9a: *Number of newly-purchased highly-specialist medical equipment, Number of people covered by improved health services.*

In IP 3a, achievement of indicator *Surface of prepared investment areas* is also at risk. In this case, it is caused by the fact that during the Programme performance, legal regulations entered into force which changed the definition of the beneficiary. This prevented the achievement of the assumed scope of strategic investment "Invest in Pomerania"

forecasting aid for large investment areas which are missing in the Pomorskie Voivodeship. This situation calls for a change in the approach to implementation, as well as verification of the target values.

In the ESF, the main cause for the risk of failing to achieve the stipulated value of indicators is a drop in unemployment in the region, which translates to a decrease in the group of potential project participants, as well as lesser willingness to improve qualifications and commence employment by participants who leave the Programme. This primarily refers to result indicators in IP 8i, 8iv and 9iv. In the case of IP 8iv, the cause of failure to achieve the indicators referring to the number of persons taking care of children below 3 years of age, who returned to the labour market after a break related to giving birth/ bringing up a child, is the insufficient availability of child care services and lack of additional aid for parents, which would facilitate their return to the labour market.

Efficiency of Aid in Reference to Challenges Defined in PV ROP 2014-2020

The logic of interventions was programmed correctly, the measures respond to the diagnosed problems and rarely occurring reduction in efficiency results from socio-economic changes, which could not have been foreseen at the programming stage, primarily favourable economic situation, which has led to increased economic activity of people. In some areas, the scale of needs was reduced thanks to aid from PV ROP 2014-2020, e.g. in pre-school education, water and sewage management, waste management or road transport. Major challenges which were identified at the stage of programming remain up-to-date in all aid areas of PV ROP 2014-2020.

Most considerable changes in the socio-economic determinants which took place in the region refer to the improvement of the situation at the labour market, which translated to a decrease in the number of unemployed and job-seekers, as well as persons socially excluded and at risk of social exclusion. Nevertheless, challenges determined for IP dedicated to employment and social inclusion remain up-to-date. In spite of economic revival, the group of persons qualified to receive aid is considerable. What is more, the specifics of this group has also changed: persons who are the most difficult to activate socially and professionally need aid, i.e. people who require long-term and multi-faceted activities. Needs resulting from the ageing of society are also growing (e.g. social and health-related services).

No necessity of significant modifications in PV ROP 2014-2020 was identified with a view of better adjustment of the interventions to the changing challenges. Measures undertaken to-date by the MA have been sufficient in this respect (re-allocation, changes in values of target indicators, changes in aid terms, extension of target groups, etc.). The fact of change in the orientation of interventions in response to changes in the situation at the labour market should also be evaluated positively: PV ROP 2014-2020 moved relatively smoothly from creating work places to improving terms of employment (e.g. the working poor).

Analysis of Complementarity and Synergy of Projects as Part of PV ROP 2014-2020

Effects in the form of complementarity and synergy of projects implemented as part of various IP were recorded in PV ROP 2014-2020. Strong links occur among these IP where inter-fund integrated projects were applied: IP 10a (vocational training infrastructure) with IP 10 iv (vocational training) and IP 9b (revitalisation) with IP 9i or with IP 9iv (social inclusion). Complementarity reinforces the undertaken activities and results in more rational expenditure. Thanks to the mechanisms applied in PV ROP 2014-2020, infrastructural investments strengthen the sustainability of undertaken soft activities. A factor that intensifies complementarity was also strong coordination on the part of the MA at the stage of aid planning, as well as its implementation.

Within the area of remaining IP, effects in the form of reciprocal reinforcement and escalation of intervention results were identified. An example may be provided by IP 1b (expansion through innovation) and IP 3c (basic and profiled investments), as well as IP 9i (active integration) and IP 9v (social economy), where products of one IP may form a contribution to a project from another IP.

On the other hand, an example of synergy is IP 8iv (care of children up to 3 years of age) and IP 10i (education). Achieving the objectives of a project aimed at increase in employment among parents taking care of children up to 3 years of age (IP 8iv), with the passage of time and children growing out from the crèche age increases the demand for pre-school education services, which is a significant incentive for the implementation of projects from IP 10i. In PV ROP 2014-2020, in 8 cases the same beneficiary decided to implement projects in both IP, thus the potential is perceptible.

Synergy effect was also recorded in situations when performance of projects forming a part of two IP reinforces the objective of one of them. An example is provided by IP 9b (revitalisation) in combination with IP 6c (culture and natural heritage), another IP 9b (revitalisation) in combination with IP 4c (thermal modernisation). Investments carried out as part of IP 6c were included in revitalisation programmes, where the main source of implementation is IP 9b. The expected synergy effect will result in an increase in the scale of city revaluation, improvement of the city's quality as a place of residence, which will support the process of social inclusion on the local level. What is more, investments in the area of energy modernisation of buildings (IP 4c) reinforce the effects and sustainability of IP 9b objectives. They are not only responsible for improving the quality of life of residents of the revitalised area, but also contribute to reduction in costs, which are incurred due to significant losses of energy occurring in many multi-family buildings.

The synergy effect of aid from various IP is also noted in the scale of individual beneficiaries. Such situation took place in IP 9a (health service infrastructure) in combination with IP 2c (e-health). An intervention in IP 9a allows for purchasing specialist medical equipment, as well as construction work in health service facilities. In case of 8 unique beneficiaries of such aid,

projects in the area of e-health were carried out in parallel (IP 2c). This leads to the achievement of a joint objective, which is better availability of improved health care.

Integrated Territorial Investments and Integrated Territorial Agreements

The most important instrument of territorial orientation of PV ROP 2014-2020 is the ITI mechanism of the Gdańsk - Gdynia - Sopot Metropolitan Area (GGS MA), which is implemented in Sub-measures separated as part of IP 11, with a dedicated allocation (in total PLN 1.06 billion, i.e. 14% of the EU aid for the entire Programme). The ITI projects are selected in a non-competition procedure.

On the other hand, ITA were prepared for 8 Municipal Functional Areas (MFA), which bring together poviat capitals outside of ITI and the areas of their impact. No separate allocation was made for the ITA projects - they are selected via competitions by receiving additional credits. In total, as part of ITA, 74 projects foreseen for implementation under the Programme were agreed, with a total value of co-financing from the EU funds of PLN 684.6 million. The ITA projects were selected via negotiations, in a bilateral agreement between the MA of the PV ROP 2014-2020 and representatives of a given MFA. As a result of negotiations, consistent packages of projects from various thematic areas were agreed, with the aim of using the development opportunities and breaking the barriers characterising a given MFA. A significant advantage of such approach is the fact that the identified projects were subject to negotiations with the MA, in relation to which they more accurately contributed to the objectives of PV ROP 2014-2020 and had the highest quality in reference to the original proposals.

Progress in implementation of both instruments indicates a similar efficiency of the ITI and ITA. 83.9% of the allocation intended for the ITI and 80% of the value of the ITA projects determined at the programming stage was contracted.

The ITI and ITA instruments turned out to be efficient. They allowed for concentration of interventions in places where development problems occur with considerable intensity, addressed as part of aid offered under the Programme. Application of the ITI as part of selected IP led to implementation of more complex projects, offering quantifiable benefits in the majority of cases, greater than if the projects were implemented in a standard formula. What is more, the ITA projects are also more comprehensive, they involve multiple partners which is observed less frequently in projects implemented outside of the territorial mechanism. They also contribute to joint priorities of local governments and are marked with a supra-local scale of impact, significant for the entire MFA.

Strategic Projects

Application of the strategic project formula in selected IP fosters high efficiency and utility of support. In total, 245 projects implemented by the end of 2018 as part of 11 IP were/ are implemented as part of strategic projects, resulting from six Regional Strategic Programmes

(RSP), which are an implementation tool for the *Development Strategy of Pomorskie Voivodeship 2020*.

The mode of developing these projects was conducive to the efficiency and accuracy of aid. This was a multi-stage process, engaging a number of stakeholders (e.g. local governments, entrepreneurs, universities, NGOs), moderated and supported by the Marshal's Office of the Pomorskie Voivodeship. The stage of strategic intervention planning and a dialogue of a wide group of entities enabled development of thought-through and consistent projects, which had an extensive impact, significant in the scale of the region, implementing a joint objective. In the case of IP 10a (vocational training infrastructure) and 10iv (vocational training), application of a strategic project reinforced the complementarity of ERDF and ESF aid, as well as integration of development of vocational education in the scale of the region.

The significance of investments implemented as part of strategic enterprises was not determined by the considerable scale of support, but its optimal orientation. An example is provided by IP 7b (roads) where, in spite of a relatively limited scale of aid (9% of overall length of voivodeship roads in the region), an intervention conducted as strategic projects guaranteed an increase in road cohesion of the Pomorskie Voivodeship in all areas identified as key. Simultaneously, investments were carried out in areas with limited transport accessibility.

Strategic enterprises also contributed to a decrease in intra-regional diversification, e.g. in the area of general education (universality and mass character of aid, stipulated in the *Aktywni Pomorzanie* Regional Strategic Programme, was achieved and an adverse situation was avoided where aid would be targeted at more active and more experienced schools in procuring EU funds) and vocational education (IP 10iv projects are implemented not only in the area of the entire voivodeship, but also by all public bodies operating vocational schools).

An additional positive effect of applying the strategic project formula was better efficiency of operation of the MA during the stage of recruitment and evaluation of applications for co-financing in PV ROP 2014-2020. Thanks to the process of developing a strategic project preceding preparation of projects, it was possible to limit the number of formally incorrect applications, whereas the MA had quite detailed knowledge about the number of potential applicants, thanks to which it was capable of getting properly prepared to the evaluation stage in terms of personnel and organisation. The number of calls was also limited, e.g. in IP 3b, 3a, 6c, 7d and 10a (ERDF), as well as IP 10i, 10iii and 10 iv (ESF), there was one call in each of them.

Preferences and Intra-regional Diversification

An instrument that additionally reinforced the accuracy and utility of aid were preferences, i.e. additional credits granted to projects at the evaluation stage. Various preferences were

applied, depending on the objectives of individual IP. Projects with a greater scale and broader impact received extra credits, as well as projects engaging a greater number of entities, often from various sectors, e.g. partnerships of beneficiaries with labour market institutions (PA 6), several local governments (IP 10i), health sector and territorial government units (IP 2c) or the sector of universities and companies (PA 1). The preference offering extra credits to projects implemented in public and private partnership remained ineffective. The PPP formula was not applied in any project, which nevertheless results from factors independent from the MA.

Preferences also referred to the complexity of interventions. For example, in the area of education (IP 10i), these were projects combining activities aimed at various groups, creating a network of cooperation between schools and teachers, establishing system cooperation between schools and institutions responsible for supporting their work. In IP 4c (energy efficiency), additional credits were given to projects in the area of thermal modernisation of buildings located in the area of at least two communes (partnership) and where at least 5 buildings were covered by a project. Such approach was conducive to selection of comprehensive projects, not only having a more extensive impact, but also higher sustainability, for example in education, where the effect of projects was development of systemic, long-term solutions.

In some IP, a specific type of participants was preferred, which contributed to higher efficiency in the achievement of indicators. An example may be provided in IP 10iii (continuing education), where additional credits were granted to projects with higher percentage of participants aged 50+ and persons with low qualifications, and in IP 9b (revitalisation), where preferences were given to projects taking into account needs of impoverished persons and at risk with poverty and social exclusion, in particular persons aged 50+ and persons with disabilities. In effect, in IP 9b (revitalisation), implementation of comprehensive projects was guaranteed, engaging residents in the process of revitalisation, consistent with social activities carried out in the revitalised area.

Preferences also referred to sustainability, e.g. in IP 9iv (social services), where maintenance by the beneficiaries of places of provision of social services, supported as part of the projects, for a period at least corresponding to the period of project implementation was given extra credits. This solution was conducive to choosing more well-considered and sustainable projects, guaranteeing that the created social services would not be wound up after the end of co-financing.

The applied solutions offer the expected effects and are characterised by a high level of utility. The preferences adopted in the Programme were taken into account in a significant degree by the beneficiaries. Preferences with respect to partnership and the degree of impact of projects have a positive impact on the achieved effects in a supra-local scale.

Preferences also provide direction for the territorial aid, focusing on areas with highest intensity of negative phenomena. This was the case with respect to support of entrepreneurship, i.e. in IP 3a, 3b, 3c (ERDF) and 8iiii (ESF), where areas with low level of economic activity were given extra credits. In IP 8iii and 8i (labour market), areas with high unemployment rate also received preferences. In IP 10i (education), aid was focused on areas with percentage of children covered by pre-school education below the voivodeship average, whereas in general education - on areas with lowest results of external examinations at all stages of education. In IP 9i (active integration) and IP 9iv (social services), preferences covered projects implemented in areas with above-average level of social exclusion. In IP 10a (vocational training infrastructure), universities offering practical education, located in sub-regional academic centres received extra credits. Within the scope of establishing specialist outpatient centres as part of IP 9a (health care infrastructure), exclusively projects in areas showing deficits in access to health services were implemented. In the case of IP 6b (sewage infrastructure), exclusively sewage agglomerations not fulfilling accession requirements were supported.

Territorial orientation is conducive to a decrease in intra-regional differences in individual problem areas, e.g. preference for projects implemented in areas with highest unemployment rate brought effects in the form of a greatest drop in unemployment in these communes and poviats where it had been the highest. A noticeable effect of decrease in intra-regional differences is also noted in the area of:

- pre-school education (improved availability of pre-school places indicator);
- vocational training on higher level (decrease in differences in access to high quality training);
- social inclusion (e.g. establishment of social economics entities in places where there were few of them or the distribution was territorially uneven);
- health care (levelling of disproportions in access to health care services of high quality);
- revitalisation (the aid is implemented in the majority of cities in the Pomorskie Voivodeship).

Spatial distribution of aid should be evaluated positively; it was, looking at the value of projects per resident, more intense in areas developed most weakly in terms of economy in the region. The ESF funds, in line with the assumptions, are channelled to poviats characterised by higher unemployment and greater share of residents using social assistance, including the following ones: Nowodworski, Sztumski and Człuchowski. The ERDF funds supported in particular the area of impact of Słupsk, as well as the eastern part of the voivodeship. This status is to be related to transport investments (railway, road and construction of integration junctions), which are of strategic importance for these areas. Projects implemented in all poviats cover all main areas aided by PV ROP 2014-2020:

mobility, vocational and social activity, energy and environment, economy, education, support of areas with incompletely activated potential². Proportions between such groups of projects in the area of individual poviats are varied. The area of aid from PV ROP 2014-2020 with highest priority was transport, whereas most funds (with the exception of railway transport) were assigned to investments improving accessibility of municipal centres and enhancing municipal transport. Apart from large cities, more funds were assigned to energy and environment, whereas in cities (primarily in Gdańsk) to the area of economy, on account of location of major academic units and a significant number of companies (including innovative).

Pomeranian Smart Specialisations

Support for smart specialisations means that the public funds in the EU are directed, in a special manner, to the launch and use of potential of such areas or branches of economy which in a given area are distinguished among other economy branches by high capacity for dynamic development and expansion on foreign markets. In the Pomorskie Voivodeship, the process of determining PSS was grassroots. Several hundred entities became involved in it: companies, schools and universities, business environment institutions, as well as communes and associations of communes, hospitals and non-governmental organisations. Such approach offered quantifiable benefits in the form of construction of partnerships for key projects, in particular R&D, but also investment or in the area of education. Additionally, companies participating in this process could previously become acquainted with directions and requirements of public aid, and thus were better prepared when calls were launched.

The total value of projects forming PSS amounts to PLN 1,045.5 million, where the largest portion are projects implemented as part of PSS 1 *Off-shore technologies, harbour and logistics technologies* (PLN 369.9 million), subsequently PSS 4 *Medical technologies in the area of civilisation diseases and ageing* (PLN 324.9 million) and PSS 3 *Eco-efficient technologies in production, transmission, distribution and consumption of energy and fuels* (PLN 198.5 million), whereas least PSS 2 *Inter-active technologies in information-saturated environment* (PLN 152 million).

In PA 1 of PV ROP 2014-2020, aid is directed exclusively to companies operating in PSS areas and in PA 2, such projects are preferred. In both cases, the proportion of entities from individual PSS is fairly stable, which shows relatively similar interest of representatives of individual industries in the stage of implementing study results in production as compared to the stage of conducting research and development work.

The accuracy and utility of the PSS instrument is high. The mechanism stimulates partner projects, reinforcing network cooperation, which improves the capacity to compete of entities from the region on the international arena. The mechanism primarily supports

---

² The exception is Sztumski Powiat, where there is no single project in the area of Economy.

research and development projects implemented in response to the market needs, used to develop modern products, services and technology, as well as development of research infrastructure, including modern equipment of laboratories and research equipment for companies and research units. Projects focusing on boosting export activity and improving vocational qualifications of students are also supported. In a longer perspective, most benefits may be expected from implementation of projects which will affect the reorientation of companies' strategy and build foundations of their long-term competitiveness.

Analysis of Programme Impact on Performance of Europe 2020 Strategy

The objectives of *Europe 2020 Strategy* in the area of *smart development*, i.e. economy based on knowledge and innovations, are implemented as part of PA 1 of PV ROP 2014-2020. Objectives in the area of *sustainable development* are implemented as part of PA 2 and 8 - 11. On the other hand, objectives in the area of *development conducive to social inclusion* are implemented in PA 2 and 5 (care for high employment), in PA 3, 4 and 5 (improvement of education quality), whereas fight with poverty and social exclusion is undertaken most clearly in PA 5, 6, 7 and 8. However, it should be remembered that the Programme is only one of the tools for achieving the objectives of the *Strategy*.

The overall number of projects implemented as part of PV ROP 2014-2020 and contributing to the *Strategy* objectives amounted to 1,591 (excluding projects pertaining to *Technical Aid*). Most projects fulfil the objectives in the area of education (424), poverty and social exclusion (402), whereas fewest in the area of research and development (45). On the other hand, looking through the prism of project value, the area of climate changes and energy is dominant (value of projects in total is PLN 4.55 billion), as well as the objective related to the reduction in poverty and social exclusion (almost PLN 2 billion).

Direct impact of projects implemented as part of PV ROP 2014-2020 is chiefly evidenced in the area of employment, primary energy and poverty, where it directly leads to the fulfilment of objectives of the *Europe 2020 Strategy*. In case of 3 out of 7 indicators measuring progress in achieving the objectives of this *Strategy*, the risk of not achieving the target values in the 2020 horizon was not identified (*employment, education, poverty*). In case of 2 indicators (*greenhouse gases and primary energy*), the objectives were achieved in 2014 and 2016, respectively, whereas since that moment, the scale of emission has been growing and the assumed objective is drifting away, in spite of PV ROP 2014-2020 interventions in this respect. In case of indicator *young people not continuing education* on account of significant fluctuations of the variable, the evaluation of possibility of achieving objectives for 2020 is difficult. If the current drop rate is retained, the objectives will not be achieved. However, objectives may be achieved on the condition that the drop dynamics increases or the fluctuations aggravate. In case of the *R&D* indicator, the target values will not be achieved.

1 Cele i zakres badania

Cele ewaluacji

Głównym celem badania było dokonanie kompleksowego, śródkresowego przeglądu realizacji RPO WP 2014-2020, w tym ocena realizacji celów pośrednich do 2018 r. określonych w Ramach Wykonania poszczególnych Osi Priorytetowych Programu³. Cel główny został zrealizowany poprzez następujące cele szczegółowe, które podzielono dodatkowo na obszary badawcze:

- **Cel 1. Ocena realizacji celów Programu**
  - OBSZAR BADAWCZY 1. Ocena postępu rzeczowego i finansowego realizacji RPO WP 2014-2020,
  - OBSZAR BADAWCZY 2. Analiza komplementarności projektów w ramach RPO WP 2014-2020 i ocena przedsięwzięć strategicznych,
  - OBSZAR BADAWCZY 3. Analiza wpływu Programu na realizację Strategii Europa 2020,
  - OBSZAR BADAWCZY 4. Skuteczność wsparcia w odniesieniu do wyzwań zdefiniowanych w Programie. Weryfikacja logiki interwencji RPO WP 2014-2020.
- **Cel 2. Ocena realizacji ukierunkowania Programu**
  - OBSZAR BADAWCZY 5. Analiza dotychczasowego zainteresowania wsparciem i ocena potencjału aplikacyjnego,
  - OBSZAR BADAWCZY 6. Diagnoza w obszarach wsparcia „dedykowanego” RPO WP 2014-2020 (ZIT, ZPT, inteligentne specjalizacje, inne preferencje).
- **Cel 3. Wnioski i rekomendacje dotyczących dalszej realizacji Programu**
  - OBSZAR BADAWCZY 7. Sformułowanie wniosków i projektowanie rekomendacji.

Kryteria ewaluacji

Przyjęte na potrzeby badania przez Zamawiającego kryteria ewaluacji: skuteczność, trafność, spójność, użyteczność, służyły wskazaniu, co w ramach prowadzonej ewaluacji podlegało ocenie; stanowiły pryzmat, przez który przyglądano się projektowi, analizując i oceniając go pod kątem stopnia spełniania wymienionych kryteriów.

---

³ Szczegółowy Opis Przedmiotu Zamówienia, załącznik nr 1 do SIWZ, s. 22

Schemat: Kryteria ewaluacyjne stosowane w badaniu Ewaluacja mid-term postępu rzeczowego realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014- 2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie SOPZ

Pytania badawcze

1. Jaki jest stopień realizacji celów poszczególnych priorytetów inwestycyjnych RPO WP 2014-2020? Czy założone wartości docelowe (w 2023 r.) wskaźników zostaną osiągnięte? Jeśli nie, czym jest to spowodowane? Jakie są przyczyny ewentualnych znaczących przekroczeń założonych wartości docelowych wskaźników, jeśli taka sytuacja wystąpiła lub może wystąpić?
2. W których typach projektów przewiduje się osiągnięcie najlepszych efektów, a w których najłabszych? Jakie są tego przyczyny?
3. Jaka jest skuteczność realizacji celów pośrednich określonych w Ramach Wykonania w poszczególnych osiach priorytetowych RPO WP 2014-2020 i jakie czynniki o tym zdecydowały?
4. Na ile komplementarna jest interwencja EFS i EFRR? W jaki zakresie wsparcie EFS i EFRR warunkuje się wzajemnie? W których priorytetach inwestycyjnych/ typach projektów ten związek jest faktycznie wyraźny i przekłada się na lepsze spodziewane rezultaty interwencji? Jakie są tego przyczyny? W których priorytetach inwestycyjnych/ typach projektów ten związek jest słaby lub w ogóle nie występuje oraz dlaczego tak się dzieje?

5. Czy projekty realizowane w ramach różnych Priorytetów Inwestycyjnych / typów projektów wzmacniają wzajemnie swoje efekty? Czy można zaobserwować synergię między nimi? Czym się ona przejawia?
6. Jaka jest użyteczność i skuteczność przedsięwzięć strategicznych w realizacji celów Programu?
7. Jaki jest/będzie wkład projektów wybranych do dofinansowania w Programie w realizację Strategii Europa 2020?
8. W jakim zakresie projekty wybrane do dofinansowania w RPO WP 2014-2020 faktycznie odpowiadają na wyzwania zdefiniowane w Programie?
9. Na ile aktualne i trafne pozostają wyzwania zdefiniowane w Programie i czy w sposób istotny zmieniły się uwarunkowania realizacji RPO WP 2014-2020? Jeśli tak, jakie konsekwencje one za sobą pociągają?
10. W jakim stopniu RPO WP 2014-2020 przyczyni się do zmniejszenia różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie? W których priorytetach inwestycyjnych/typach projektów spodziewany postęp będzie największy, a w których najmniejszy? Co o tym decyduje?
11. W jakim stopniu projekty wybrane do dofinansowania w Programie realizują planowany zakres wsparcia w Programie? Jakie są przyczyny ewentualnego braku lub niewielkiego zainteresowania poszczególnymi typami projektów? Jakie przyczyny decydowały i decydują o atrakcyjności poszczególnych typów projektów?
12. Jaka jest użyteczność i skuteczność przedsięwzięć strategicznych w realizacji celów Programu?
13. Na ile skutecznie realizowano przyjęte w RPO WP 2014-2020 ukierunkowanie terytorialne? Czy miało ono istotny wpływ na lokalizację projektów? Jeśli tak, dlaczego? Jeśli nie, dlaczego? W których priorytetach inwestycyjnych/ typach projektów wpływ podejścia terytorialnego Programu był największy, a w których najmniejszy? Z czego to wynika? Jaki był wpływ ZIT i ZPT na skuteczność ukierunkowania terytorialnego Programu? Jakimi czynnikami o tym zdecydowały/decydują, i w jaki sposób? Jaki będzie wkład projektów realizowanych w ZPT oraz ZIT w osiągnięcie celów Programu? W których priorytetach inwestycyjnych/ typach projektów użyteczność tych mechanizmów będzie największa pod kątem zaadresowania specyficznych wyzwań rozwojowych tych obszarów? Co o tym decyduje?
14. Jaka była aktywność i skuteczność poszczególnych Inteligentnych Specjalizacji Pomorza (ISP) w konkursach RPO WP 2014-2020 i czym była uwarunkowana? Na ile istotne okazały się preferencje dotyczące ISP przy wyborze projektów do dofinansowania? Co o tym zdecydowało? Jaka była użyteczność wsparcia dedykowanego ISP (m.in. inwestycje profilowane)? Które projekty realizowane w obszarach ISP należy uznać za najlepsze i

dlaczego? Jakie są spodziewane efekty projektów w obszarach ISP wybranych do dofinansowania w Programie? Jakie efekty realizowanych projektów B+R w obszarach ISP można już zaobserwować? Czy wystąpiły problemy utrudniające realizację projektów w obszarach ISP – jeśli tak, to jakie? Jaki będzie wkład RPO WP 2014-2020 w kształtowanie się ISP?

15. Jaka była użyteczność pozostałych, określonych w Programie preferencji? Jakie czynniki decydowały o ich znaczeniu bądź braku znaczenia przy wyborze projektów do dofinansowania w RPO WP 2014-2020?

16. Czy zmiany uwarunkowań (w tym społeczno-gospodarczych), jakie zaszły w ostatnich latach, wymagają modyfikacji założeń Programu i aktualizacji wyzwań? Jeśli tak, dlaczego i w jakim zakresie? Jeśli nie, dlaczego?

17. Na ile trafne pozostają cele zdefiniowane w Programie? Czy należy wprowadzić w nich zmiany? Jeśli tak, dlaczego i w jakim zakresie?

18. Na ile aktualne jest ukierunkowanie realizacji Programu? Czy należy je zmienić? Jeśli tak, w jakim zakresie?

19. Czy wartości wskaźników w Programie wymagają aktualizacji? Jeśli tak, dlaczego i w jakim zakresie?

20. Na jakie obszary i dlaczego należy skierować środki rezerwy wykonania, aby w większym stopniu lub w pełni zrealizować cele Programu?

Zakres przestrzenny i czasowy badania

Badaniem ewaluacyjnym objęci zostali beneficjenci RPO WP 2014-2020, którzy zrealizowali / realizują projekty (wybrane do 31 grudnia 2018 r.) na terenie województwa pomorskiego; jak również odbiorcy wsparcia (przedsiębiorstwa) w ramach realizowanych przedsięwzięć strategicznych: *Invest in Pomerania* oraz *Pomorski Broker Eksportowy*; oraz pracownicy Instytucji Zarządzającej i Instytucji Pośredniczących RPO WP 2014-2020.

Ewaluacja objęła lata 2015-2018.

2 Metodologia badania

Na potrzeby opracowania raportu końcowego zrealizowano badanie następującymi metodami:

Pogłębiony desk research

W ramach desk research analizie zostały poddane następujące dokumenty:

- **Dokumenty programowe i strategiczne (regionalne, krajowe i unijne),**

- **Rozporządzenia, ustawy, wytyczne,**
- **Dane statystyczne i monitoringowe (z monitoringu RPO WP 2014-2020 oraz dane ogólnodostępne),**
- wnioski z **badń wynikających z Planu Ewaluacji RPO WP 2014-2020** (w tym badań realizowanych na potrzeby przeglądu śródkresowego Programu), badań zleconych przez MliR oraz innych opracowań istotnych z uwagi na cele badania.

Badanie ankietowe z beneficjentami RPO WP 2014-2020 i odbiorcami wsparcia w ramach przedsięwzięcia strategicznego Pomorski Broker Eksportowy

Badanie ankietowe przeprowadzone w ramach ewaluacji było skierowane do dwóch różnych grup: 1/beneficjentów projektów w ramach RPO WP 2014-2020 (tj. wnioskodawców, którzy zawarli umowy o dofinansowanie w ramach Osi Priorytetowych 1-11) oraz 2/ odbiorców wsparcia w ramach przedsięwzięcia strategicznego *Pomorski Broker Eksportowy*.

W ramach badania zostało zastosowane podejście mixed-mode łączące techniki CAWI i CATI w realizacji badania. Procedura realizacji badania zakładała: 1/nawiązanie kontaktu z respondentem i przekazanie informacji o badaniu – wysyłka wiadomości e-mail z informacją o badaniu, listem polecającym oraz linkiem do elektronicznej wersji kwestionariusza, 2/dwukrotną wysyłkę monitów drogą elektroniczną (do respondentów, którzy nie wypełnili ankiet), 3/kontakt telefoniczny z respondentami, którzy nie wypełnili (po wysłaniu 2 przypomnień mailowych) i zachęcenie do wzięcia udziału w badaniu, 4/ przeprowadzenie wywiadu techniką CATI.

Narzędziem badawczym były kwestionariusze dedykowane beneficjentom RPO WP 2014-2020 i odbiorcom wsparcia w ramach przedsięwzięcia strategicznego *Pomorski Broker Eksportowy*. Ostateczny kształt kwestionariuszy został wypracowany w porozumieniu z Zamawiającym.

Dobór próby w badaniu z beneficjentami RPO WP 2014-2020 miał charakter warstwowo-losowy tj. prowadzono losowanie w obrębie warstwy, którą stanowiła Oś priorytetowa. Przyjęte zostało też założenie, żeby w ramach danej OP badaniu zostaną poddani unikatowi beneficjenci (w celu ograniczenia do minimum sytuacji, w której beneficjent realizujący więcej niż jeden projekt w danej OP jest objęty badaniem więcej niż jeden raz). Identyfikacja unikatowych respondentów następowała na podstawie NIP.

W badaniu z beneficjentami zrealizowane zostało 805 wywiadów, co pozwoliło osiągnąć błąd oszacowania na poziomie poniżej 2% (przy poziomie ufności 95% i oszacowanej proporcji w populacji – 50%). Szczegółowa struktura próby badania ankietowego z beneficjentami została przedstawiona w tabeli poniżej.

Tabela 3 Struktura badania ankietowego z beneficjentami RPO WP 2014-2020 wg Osi Priorytetowych

Oś Priorytetowa	Liczba projektów RPO WP na lata 2014-2020	Liczba unikalnych beneficjentów (w ramach OP)	Planowana wielkość próby badawczej	Osiągnięta wielkość próby badawczej
1. Komerccjalizacja wiedzy	45	44	30	31
2. Przedsiębiorstwa	290	254	173	168
3. Edukacja	267	174	119	124
4. Kształcenie zawodowe	29	28	19	22
5. Zatrudnienie	347	206	141	146
6. Integracja	202	123	84	87
7. Zdrowie	30	22	15	18
8. Konwersja	83	56	38	46
9. Mobilność	44	32	22	28
10. Energia	117	91	62	69
11. Środowisko	118	88	60	66
Ogółem	1572	1118	763	805

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dotyczących projektów z SL 2014 (stan na 19.12.2018 r.) oraz wyników badania ankietowego z beneficjentami (n=805).

Badanie ankietowe z odbiorcami wsparcia w ramach przedsięwzięcia strategicznego *Pomorski Broker Eksportowy* miało wyczerpujący charakter, tj. zostały nim objęte wszystkie firmy z bazy kontaktowej przekazanej przez Zamawiającego (N=138). Na pytania zawarte w kwestionariuszu odpowiedziało 41 przedsiębiorców, co przełożyło się na responsywność na poziomie 30%.

Głównym ograniczeniem, który miało wpływ na realizację ankiet, były odmowy lub przekładanie wywiadów ze strony przedstawicieli przedsiębiorstw. Doświadczenia wskazują, że jest to grupa, która z dużą ostrożnością podchodzi do udziału w badaniach, bardzo często kwestionując sens ich prowadzenia i użyteczność wniosków z badań.

Indywidualne wywiady pogłębione z przedstawicielkami i przedstawicielami Instytucji Zarządzającej i Instytucji Pośredniczących RPO WP 2014-2020

Poniżej przedstawiono zrealizowane wywiady:

Wywiady z Instytucją Zarządzającą RPO WP 2014-2020:

- 4 wywiady w Departamencie Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego,
- 6 wywiadów w Departamencie Programów Regionalnych,
- 4 wywiady w Departamencie Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wywiady z Kierownikami Regionalnymi Programów Strategicznych:

- *Pomorski Port Kreatywności,*
- *Pomorska Podróż,*
- *Aktywni Pomorzanie,*
- *Zdrowie dla Pomorzan,*
- *Mobilne Pomorze,*
- *Ekofektywne Pomorze.*

Wywiady z Instytucją Pośredniczącą RPO WP 2014-2020:

- 1 wywiad w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Gdańsku,
- 2 wywiady w Agencji Rozwoju Pomorza S.A.,
- 1 wywiad w Stowarzyszeniu OMG-G-S.

Wywiady z członkami Komitetu Monitorującego RPO WP 2014-2020:

- 4 wywiady.

Wywiady telefoniczne z odbiorcami wsparcia w ramach przedsięwzięcia strategicznego Invest in Pomerania

W ramach tej metody zrealizowano 7 wywiadów z beneficjentami.

Studia przypadku (również terytorialne)

Przedmiotem studium przypadku były celowo dobrane projekty/wiązki projektów realizowane w ramach dwóch funduszy RPO WP 2014-2020: Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. **Przygotowane zostały 4 studia przypadków.** Zrealizowano 3 studia przypadku dotyczące:

- wybranego MOF,
- wybranego beneficjenta w ramach projektów rewitalizacyjnych,
- wybranego beneficjenta w ramach projektów z zakresu szkolnictwa zawodowego,
- wybranego węzła integracyjnego w transporcie (inwestycja realizowana z różnych źródeł – także spoza RPO WP 2014-2020).

W ramach każdego studium przeprowadzono **wywiad z beneficjentem** oraz z **partnerem beneficjenta** w projekcie.

W obszarze **MOF** zrealizowano studium przypadku Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Malborka. Dodatkowo, zrealizowano jeden wywiad kontekstowy z osobą zaangażowaną w przeszłości w prace sekretariatu MOF Lęborka.

W obszarze **rewitalizacji** zrealizowano studium przypadku projektów:

- **obszar EFRR:** Poddziałanie 8.1.2. *Łamiemy bariery, łączymy pokolenia - rewitalizacja Obszaru Podgrodzia, Starego Miasta i Śródmieścia Miasta Słupska,*
- **obszar EFS:** Poddziałanie 6.2.2. *Usługi społeczne - innowacyjne i kompleksowe wsparcie na rzecz mieszkańców obszaru rewitalizowanego Miasta Słupska.*

W obszarze **kształcenia zawodowego** zrealizowano studium przypadku projektów:

- **obszar EFRR:** Działanie 4.1.: *Zintegrowany rozwój szkolnictwa zawodowego w Powiecie Wejherowskim poprzez rozbudowę i doposażenie infrastruktury publicznych ponadgimnazjalnych szkół zawodowych w ramach przedsięwzięcia strategicznego - Kształtowanie sieci ponadgimnazjalnych szkół zawodowych uwzględniającej potrzeby subregionalnych i regionalnego rynku pracy,*
- **obszar EFS:** Poddziałanie 3.3.1.: *Zintegrowany rozwój publicznego szkolnictwa zawodowego w Powiecie Wejherowskim poprzez wzrost jakości edukacji zawodowej w ramach przedsięwzięcia strategicznego – Kształtowanie sieci ponadgimnazjalnych szkół zawodowych uwzględniającej potrzeby subregionalnych i regionalnego rynku pracy.*

W obszarze **transportu** zrealizowano studium przypadku projektów: inwestycje transportowe w Słupsku (w tym projekt realizowany w ramach Działania 9.1. *Transport*

miejski, Poddziałania 9.1.2. *Węzeł transportowy Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Słupska z elementami priorytetów dla komunikacji zbiorowej*).

Panele ekspertów

Zrealizowano 6 paneli tematycznych poświęconych poszczególnym OP RPO WP 2014-2020. W panelach uczestniczyli przedstawicielki i przedstawiciele Zamawiającego oraz Zespołu badawczego.

Wspólny panel dyskusyjny

Zrealizowano **wspólny panel dyskusyjny dla Wykonawców badań dotyczących przeglądu śródkresowego RPO WP 2014-2020 oraz Zamawiającego.**

W panelu brało udział ponad **10 osób**, w tym pracownicy UMWP **zajmujący się zarządzaniem i wdrażaniem RPO WP 2014-2020**. Uczestnikami takiego spotkania byli m.in. przedstawiciele IZ RPO WP 2014-2020 (tj. Departamentu Europejskiego Funduszu Społecznego, Departamentu Programów Regionalnych oraz Departamentu Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego).

Analizy statystyczne dot. prognozowania wartości wskaźników

Na potrzeby przygotowania prognozy stopnia osiągnięcia zakładanych wartości wskaźników na 2023 r. przeprowadzono symulację poziomu ich wykonania. Podstawą prognozowania w pierwszym wariantcie było założenie, że wszystkie pozostałe środki w Działaniu zostaną przeznaczone na dofinansowanie projektów realizujących danych wskaźnik. Natomiast podstawą prognozowania w drugim wariantcie było założenie, że tylko część pozostałych środków w danym Działaniu - zgodnie z dotychczasową proporcją - zostanie przeznaczona na dofinansowanie projektów realizujących dany miernik. W Rozdziale 3, w tabelach prezentujących dane nt. wskaźników obowiązujących w ramach poszczególnych osi priorytetowych **przedstawiano ten wariant prognozy, który w opinii eksperta dziedzinowego opisującego daną oś, był realny do wdrożenia ze względu na inne czynniki** (np. wiedzę o dalszych planach dot. naborów).

Krytyczne znaczenie dla dalszego badania miała identyfikacja tych indykatorów, w przypadku których obliczenia statystyczne wskazywały na ryzyko nieosiągnięcia/przekroczenia zakładanych wartości. W ich przypadku w sposób szczególnie pogłębiony należało pochylić się nad jakościową analizą czynników wpływających na ich realizację, bazując m.in. na wyartykułowanych w toku wywiadów czy opisanych w przekazanej dokumentacji zamierzeniach IZ w zakresie ukierunkowania przyszłej interwencji, harmonogramu naborów i innych czynników, jak np. wiedza IZ o planowanym rozwiązywaniu / aneksowaniu umów, realokacji środków czy pozostałych kwestiach stanowiących wiedzę organizacyjną IZ. Każdorazowo również analizowano czynniki wpływające na skuteczność realizacji mierników przewidzianych w Programie. **Oznacza to, iż prognoza przedstawiona w tabeli jest nie tylko pochodną analiz statystycznych na danych SL2014, ale została na koniec skorygowana**

jakościowo w oparciu o wiedzę ekspercką, informacje pozyskane w toku wywiadów, wnioski z wdrażania analogicznych interwencji w innych Programach Operacyjnych itd.

Zarówno na potrzeby prognoz wskaźnikowych, jak i innych przeliczeń walut w ramach badania przyjęto **kurs 1 euro = 4,3028 zł**.

3 Ocena postępu rzeczowego i finansowego realizacji RPO WP 2014-2020 i prognozy osiągnięcia celów końcowych

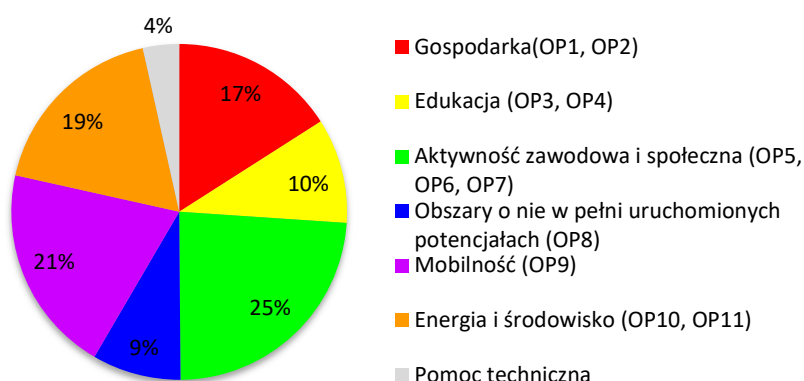
Niniejszy rozdział zawiera informację o zaawansowaniu wdrażania RPO WP 2014-2020 wg stanu na 31.12.2018 r., tj. przedstawienie wyliczonego poziomu osiągnięcia celów Programu mierzonych realizacją wskaźników Ram Wykonania i pozostałych wskaźników RPO WP 2014-2020. W tej części opracowania zamieszczono również wyniki analiz, które w oparciu o dane historyczne dot. realizacji Programu (w tym liczbę i wartość projektów oraz zakładane wartości wskaźników) wykazały, czy aktualny stan wdrażania umożliwia realizację wartości docelowych wskaźników.

3.1 Podstawowe dane finansowe o Programie oraz tematycznym i terytorialnym rozmieszeniu wsparcia

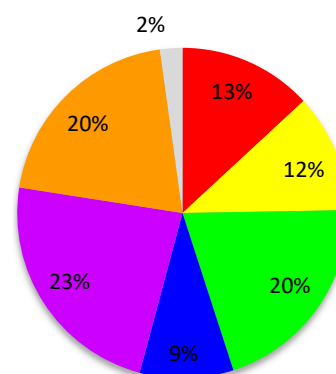
Alokacja na RPO WP 2014-2020 wyniosła, razem z rezerwą wykonania, 1,86 mld euro, w tym środki EFRR stanowiły 72% tej kwoty, a EFS 28%. Największą kwotę IZ RPO WP 2014-2020 przeznaczyła na wsparcie aktywności zawodowej i społecznej (ponad 445 mln euro) oraz mobilności (374 mln euro). Na moment realizacji ewaluacji mid-term, tj. 31.12.2018 r., proporcje między tymi obszarami, biorąc pod uwagę zakontraktowane środki, są zbliżone.

Wykres 3 Alokacja – planowana i zakontraktowana – w podziale na obszary wsparcia RPO WP 2014-2020

Alokacja zaplanowana

Alokacja zakontraktowana

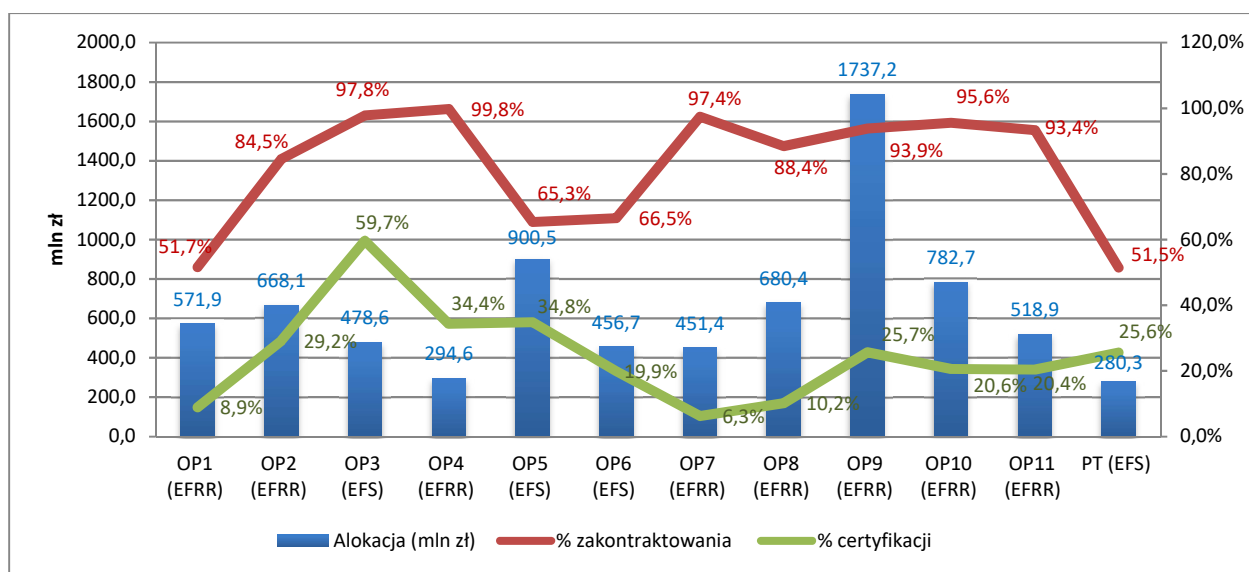

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r.; dane SL stan na 31.12.2018 r.

Na koniec 2018 r. podpisano 1 597 umów, co pozwoliło na zakontraktowanie 83,9% alokacji. Wydatki z zatwierdzonych wniosków o płatność stanowią 24,5% alokacji. Pod względem poziomu kontraktacji województwo pomorskie zajmuje 1. miejsce w kraju, a w zakresie poziomu wydatkowania – 5. miejsce.

Większe postępy pod względem kontraktacji środków odnotowano w przypadku EFRR, gdzie kontraktacja wyniosła 88,7%, podczas gdy w EFS było to 71,1%. Natomiast wydatkowanie środków jest szybsze w EFS niż EFRR – odpowiednio 36,0% i 20,3%.

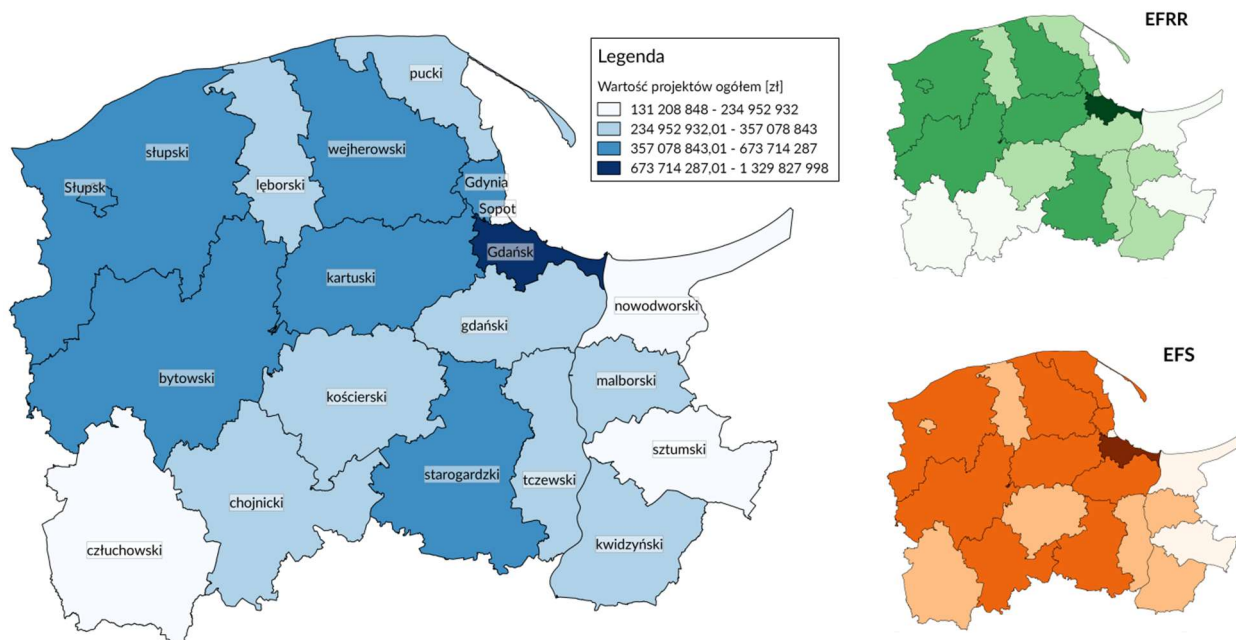
Wykres 4 Postęp finansowy RPO WP 2014-2020 – alokacja oraz stopień kontraktacji i certyfikacji

Źródło: stan na 31.12.2018 r.; informacja kwartalna IV kw. 2018 r.

Projekty o największej łącznej wartości realizowane są na terenie Gdańska. Ich wartość stanowi prawie 15% wartości wszystkich dotychczas realizowanych projektów. Głównie wynika to ze zlokalizowania w Gdańsku wielu kluczowych beneficjentów Programu – największych uczelni, placówek zdrowotnych, instytucji otoczenia biznesu, a także największej liczby przedsiębiorstw. Na drugim miejscu znalazła się Gdynia, gdzie zlokalizowano projekty o wartości 8,6% wszystkich w regionie. Na trzecim miejscu jest powiat wejherowski (6,7%), gdzie trafiło stosunkowo dużo środków na wsparcie zatrudnienia oraz w obszarze zdrowia (realizowany jest tu trzeci pod względem wartości projekt z Działania 7.1. w Kociewskim Centrum Zdrowia Sp. z o.o. w Starogardzie). Na kolejnym miejscu pod względem wartości projektów jest powiat starogardzki (6,3%), gdzie, poza znaczącym wsparciem aktywności zawodowej i społecznej, przeznaczono najwięcej wśród wszystkich powiatów środków na obszar energii i środowiska. Najmniej środków trafi do trzech peryferyjnych powiatów: nowodworskiego (1,7%), sztumskiego (2,4%) oraz człuchowskiego (2,8%).

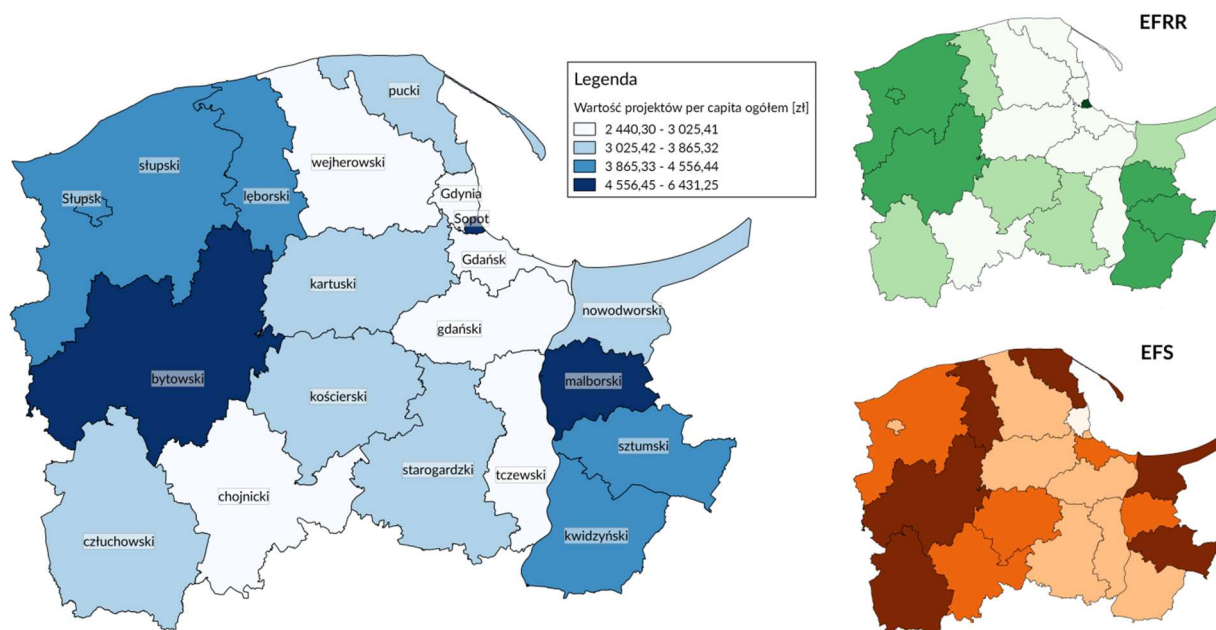
Mapa 1 Wartość projektów RPO WP 2014-2020 realizowanych w poszczególnych powiatach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014, stan na dzień 31.12.2018 r., wartość projektów realizowanych na terenie więcej niż 1 powiatu podzielono proporcjonalnie na każdy powiat; mapa nie uwzględnia projektów realizowanych na obszarze całego województwa o wartości 182,2 mln zł (np. instrumenty finansowe)

Zróżnicowanie między powiatami będzie odmienne, jeśli pod uwagę weźmiemy nie nominalną wartość projektów, ale wartość projektów per capita. Najwięcej środków w przeliczeniu na mieszkańca trafiło do najmniej licznego Sopotu (6 431,25 zł) oraz powiatów bytowskiego (5 770,97 zł) i malborskiego (5 276,60 zł). Najmniej – do powiatów wejherowskiego (2 440,30 zł), chojnickiego (2 619,97 zł) oraz Gdyni (2 735,27 zł).

Mapa 2 Wartość projektów RPO WP 2014-2020 realizowanych w poszczególnych powiatach województwa pomorskiego - per capita

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014, stan na dzień 31.12.2018 r., wartość projektów realizowanych na terenie więcej niż 1 powiatu podzielono proporcjonalnie na każdy powiat; mapa nie uwzględnia projektów realizowanych na obszarze całego województwa o wartości 182,2 mln zł (np. instrumenty finansowe)

Prowadząc taką analizę w podziale na fundusze widać, że najwięcej środków EFRR per capita skierowano do powiatów wschodnich (malborski, sztumski, kwidzyński) i zachodnich (Słupsk, słupski, bytowski). O wysokiej wartości projektów na mieszkańca w obu grupach powiatów zdecydowała lokalizacja kolejowych projektów liniowych przebiegających przez te tereny. W wymienionych powiatach zachodnich dodatkowo wartość tę zwiększyły inwestycje w drogi wojewódzkie oraz węzły transportowe.

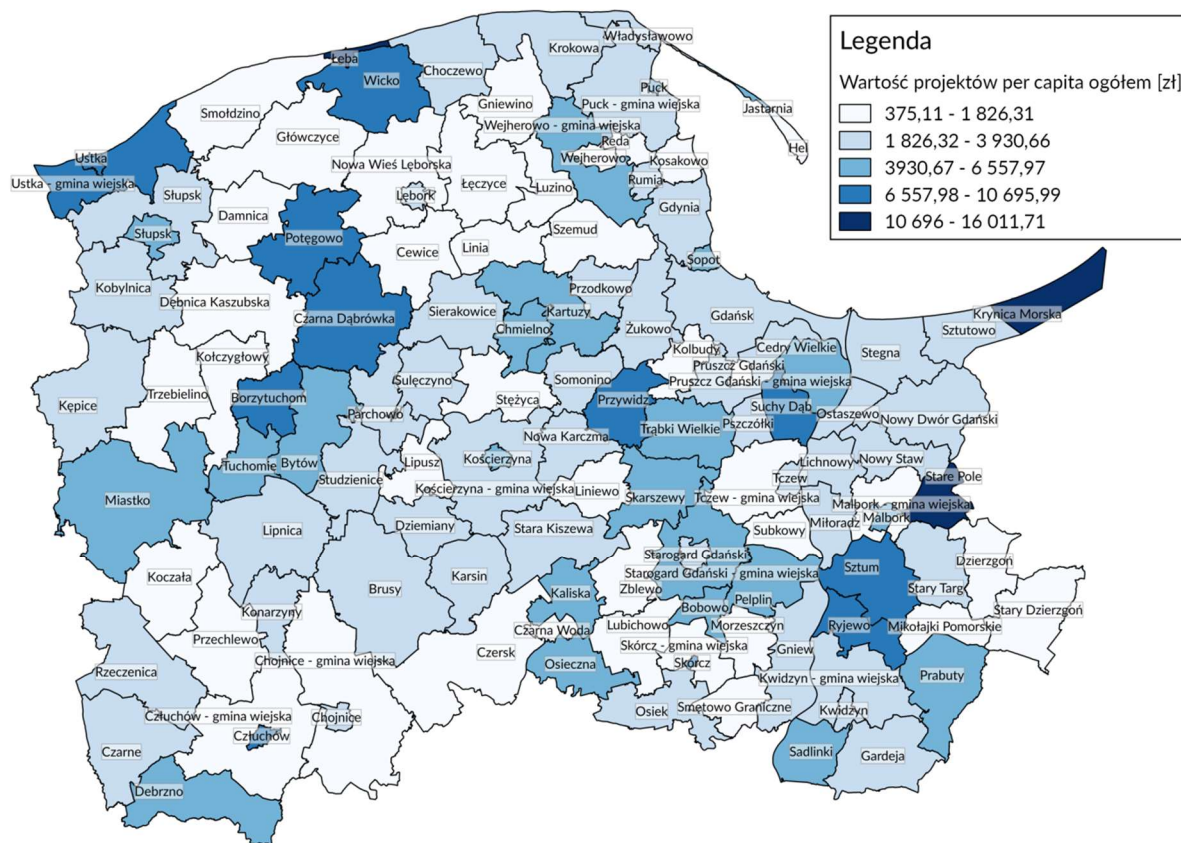
W przypadku EFS największe wsparcie na mieszkańca trafiło do powiatów o gorszej sytuacji społeczno-ekonomicznej, m.in. o wyższym poziomie bezrobocia czy odsetku osób korzystających z pomocy społecznej.

Schodząc na jeszcze niższy poziom analizy, zauważyć można dysproporcje wielkości środków per capita między gminami na terenie poszczególnych powiatów, co znowu wynika ze zlokalizowania tam dużych projektów inwestycyjnych liniowych (transport) lub punktowych (np. w obszarze gospodarki ściekowej czy energii). Na tle wszystkich gmin pozytywnie wyróżnia się gmina Stare Pole (średnia kwota na mieszkańca to 16 tys. zł, dzięki projektowi w Działaniu 11.3. pn. *Poprawa jakości oraz ograniczenie strat wody w Centralnym Wodociągu Żuławskim – etap I*), Łeba (13,6 tys. zł; o wysokiej kwocie na mieszkańca zdecydowała przebiegająca przez gminę rozbudowywana droga wojewódzka nr 214) oraz Krynica Morska (12,8 tys.; grupa projektów w obszarze wsparcia przedsiębiorstw, energii, środowiska i

turystyki). Na drugim końcu znalazły się gminy Kolbudy, Człuchów - gmina wiejska i Czarna Woda, gdzie wartość wsparcia nie przekroczyła 500 zł per capita.

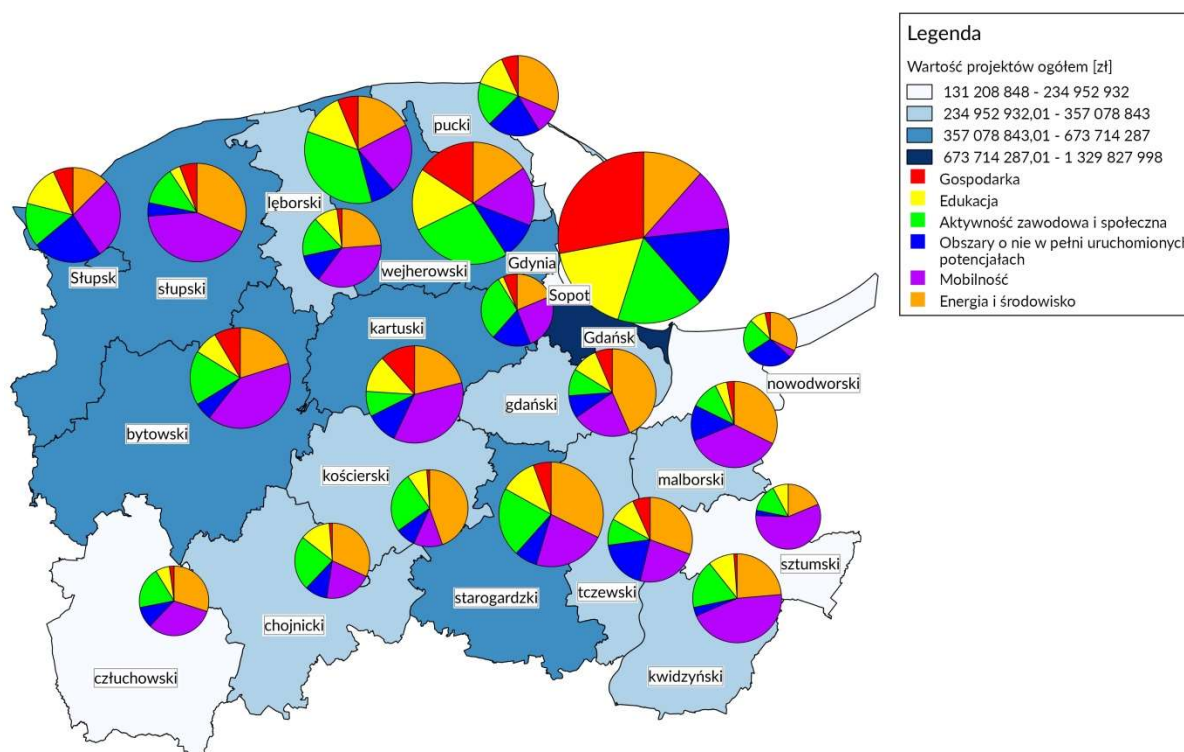
Mapa 3 Wartość projektów RPO WP 2014-2020 realizowanych w poszczególnych gminach województwa pomorskiego - per capita

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014, stan na dzień 31.12.2018 r., wartość projektów realizowanych na terenie więcej niż 1 gminy podzielono proporcjonalnie na każdą gminę; mapa nie uwzględnia projektów, które nie miały w SL2014 przypisanego miejsca realizacji na poziomie gminy; wartość takich projektów to 448,5 mln zł

Poza powiatem sztumskim, nie można wskazać jednego głównego obszaru, który by dominował (jego udział byłby wyższy niż 50%) wśród wszystkich **kluczowych obszarów wsparcia RPO WP 2014-2020**. Najwyższy udział ma zazwyczaj transport, co z jednej strony wynika z wyższych niż w innych dziedzinach kosztów tych inwestycji, a z drugiej – priorytetowego traktowania przez samorząd województwa oraz miasta kwestii poprawy dostępności transportowej.

Mapa 4 Wartość projektów RPO WP 2014-2020 realizowanych w poszczególnych powiatach województwa pomorskiego – w podziale na główne obszary wsparcia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014, stan na dzień 31.12.2018 r., wartość projektów realizowanych na terenie więcej niż 1 powiatu podzielono proporcjonalnie na każdy powiat; mapa nie uwzględnia projektów realizowanych na obszarze całego województwa o wartości 182,2 mln zł (np. instrumenty finansowe)

W obszarze **Mobilności**, na który w całym Programie przeznaczono największą alokację, nominalnie najwięcej środków trafiło do powiatu słupskiego (186 mln zł) oraz bytowskiego (184 mln zł), głównie za sprawą zlokalizowania tam projektu kolejowego pn. *Rewitalizacja linii kolejowej nr 405 odcinek granica województwa - Słupsk - Ustka*. Lokalizacja projektów kolejowych zdecydowała również o wysokich wartościach przypadających w obszarze Mobilności także w powiecie kwidzińskim (160 mln zł). Na kolejnym miejscu pod względem wartości projektów znajduje się powiat kartuski (154 mln zł), gdzie poza budową obwodnicy miasta Kartuzy, duże środki zainwestowano w transport miejski, głównie węzły integracyjne. Na tle całego wsparcia w poszczególnych powiatach projekty transportowe mają największy udział w powiecie sztumskim (57%), ale wysoka wartość (także nominalna) wsparcia wynika tam z przebiegu projektu liniowego - *Rewitalizacja linii kolejowej nr 207 odcinek granica województwa – Malbork*. Ze względu na charakter tej inwestycji, jej wpływ na rozwój powiatu będzie raczej znikomy. Najmniej (i nominalnie, i procentowo) transport wsparto na terenie powiatu nowodworskiego. Docelowo wydatkowanych zostanie tam 6 mln zł na budowę węzła integracyjnego Nowy Dwór Gdański wraz z trasami dojazdowymi oraz opracowanie dokumentacji przygotowawczej dla projektu *Rewitalizacja infrastruktury regionalnego systemu transportowego Żuławskiej Kolei Dojazdowej*. Ten drugi projekt

wskazuje, iż można oczekiwać realizacji większych inwestycji transportowych na tym terenie w kolejnych latach.

Drugim obszarem wsparcia, na który w Programie przeznaczono najwięcej środków, jest obszar **Energia i Środowisko**. Najwięcej środków wydatkowanych zostanie w powiecie starogardzkim (prawie 160 mln zł), gdzie zlokalizowano duże inwestycje zarówno w gospodarkę wodno-ściekową (w tym oczyszczalnie ścieków), budowę sieci ciepłowniczej i termomodernizację, jak też ochronę bioróżnorodności korytarza ekologicznego doliny Wierzycy (największy projekt w Działaniu 11.4.). Znaczące wsparcie skierowano też do powiatu gdańskiego (prawie 150 mln zł), gdzie realizowane są duże kwotowo projekty wodno-ściekowe. Poza tymi dwoma powiatami projekty środowiskowe i energetyczne o sumie powyżej 100 mln zł zlokalizowano w powiatach: malborskim, kościerskim, słupskim oraz w Gdańsku i Gdyni. Najmniej środków przypada na powiaty: sztumski (35,7 mln zł), nowodworski (42 mln zł) i miasto Sopot (niecałe 44 mln zł). Udziałowo środki w obszarze Energia i środowisko są największe w powiatach kościerskim (45%) i gdańskim (43%), a najniższe w Gdańsku (10%) i Słupsku (13%).

Aktywność zawodowa i społeczna to trzeci obszar, na który w Programie skierowano najwięcej środków. Zaraz po Mobilności, stanowi on największy udział wśród projektów realizowanych w poszczególnych powiatach. Głównymi beneficjentami są miasta, w których realizowane są inwestycje w obszarze zdrowia – Gdańsk, Gdynia, powiat wejherowski (m.in. projekt rozbudowy Szpitala Specjalistycznego im. F. Ceynowy w Wejherowie, 104,7 mln zł) i starogardzki (m.in. inwestycje w Kociewskim Centrum Zdrowia Sp. z o.o. w Starogardzie Gdańskim, 48,6 mln zł). Biorąc pod uwagę wyłącznie środki EFS, najwięcej środków, poza dominującym Gdańskiem (71,1 mln zł), skierowano do powiatów słupskiego (prawie 55 mln zł), bytowskiego (53,4 mln zł) i wejherowskiego (52,6 mln zł).

Widać zależność między wysokością wsparcia z OP 5 i OP 6 per capita i sytuacją na rynku pracy – w powiatach o wyższym wskaźniku bezrobocia wartość projektów EFS na mieszkańca jest wyższa (średnio 590 zł per capita w powiatach o stopie bezrobocia > 8%), niż w pozostałych powiatach (295 zł).

Na tle całości wsparcia RPO WP 2014-2020 w powiatach, wsparcie aktywności zawodowej i społecznej miało największe znaczenie (%) w powiecie wejherowskim (35%), Sopocie (30%), Gdyni (27%) i powiecie kościerskim (25%).

Głównym beneficjentem następnego obszaru wsparcia, **Gospodarki**, jest Gdańsk. Realizowane są tu projekty, których wartość stanowi 22% wszystkich projektów z OP 1 i OP 2 (w sumie jest to 1,46 mld zł). Na Gdynię, która zajmuje 2. miejsce, przypada „tylko” 7% tej kwoty. Należy jednak pamiętać, że największe wartościowo projekty będą miały znaczenie dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacji nie tylko w miejscu ich lokalizacji. Chodzi o wsparcie jednostek naukowych w kierunku większego urynkowienia ich działalności. Z efektów będą mogli skorzystać przedsiębiorcy z całego Pomorza, a także innych regionów.

Dodatkowo w Gdańsku zlokalizowana jest największa liczba przedsiębiorstw, szczególnie innowacyjnych (prawie 78 tys. podmiotów gospodarki narodowej), co wyjaśnia największą liczbę projektów realizowanych przez przedsiębiorstwa w OP 1 i OP 2.

Na **Edukację** w RPO WP 2014-2020 przeznaczono 773,2 mln zł, z czego 62% tej kwoty to środki EFS, z których finansowano projekty kompetencyjne, stypendia, a także tworzenie miejsc przedszkolnych. Druga część alokacji to środki EFRR, przeznaczone na poprawę infrastruktury ponadgimnazjalnych szkół zawodowych oraz uczelni prowadzących kształcenie o profilu praktycznym. To właśnie zlokalizowanie wspartych z EFRR uczelni i szkół zawodowych spowodowało, że środki trafiły głównie na obszar Gdańska (200 mln zł) i Gdyni (110,6 mln zł). W najmniejszym stopniu (pod względem wysokości środków) skorzystały te powiaty, gdzie działania inwestycyjne były niewielkie, np. człuchowski, malborski, nowodworski. Na tle całego regionu wyróżnia się Sopot, gdzie zrealizowano jeden niewielki projekt inwestycyjny, a także pozyskano najniższą ilość środków na projekty kompetencyjne na tle innych powiatów. Pozytywnie z kolei ocenić można skuteczność wnioskodawców w powiatach wejherowskim i starogardzkim. Poza realizowanymi na szeroką skalę działaniami inwestycyjnymi, znacząco wsparto wszystkie szczeble edukacji projektami kompetencyjnymi.

Na **wsparcie obszarów o nie w pełni uruchomionych potencjałach** przeznaczono 9% alokacji w Programie, dzieląc kwotę na działania rewitalizacyjne oraz wsparcie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Największymi beneficjentami tych środków są miasta – Gdańsk, Gdynia, Słupsk, głównie dzięki zakrojonym na szeroką skalę projektom rewitalizacyjnym. O wysokiej pozycji Gdańska zdecydowało też zlokalizowanie na jego terenie największych projektów kulturowych. Na uwagę zasługują powiaty, przez które bieżą Pomorskie Trasy Rowerowe. Projekty realizowane w ramach tego przedsięwzięcia mają wpływ na wyższą pozycję powiatów puckiego, tczewskiego, gdańskiego, nowodworskiego czy malborskiego. Największy udział środków z OP 8 na tle pozostałych analizowanych obszarów wsparcia, ma miejsce w przypadku powiatów nowodworskiego (29%), Słupska (23%) i powiatu puckiego (21%). Średnio w pozostałych powiatach wsparcie obszarów o nie w pełni uruchomionych potencjałach stanowi 10% wszystkich środków. Najmniej nominalnie z OP 8 skorzystał powiat sztumski (niecałe 5 mln zł).

Podsumowując, powyższe analizy wskazują na to, iż:

- Najbardziej priorytetowym obszarem wsparcia z RPO WP 2014-2020 był transport, a największe środki (nie licząc transportu kolejowego) skierowano na inwestycje poprawiające skomunikowanie z ośrodkami miejskimi oraz poprawę komunikacji miejskiej;
- Środki EFS w największym stopniu skierowano na obszary strukturalnie słabsze, o większej stopie bezrobocia i odsetku osób korzystających z pomocy społecznej; w powiatach o wyższym wskaźniku bezrobocia wartość projektów EFS na mieszkańca jest wyższa, niż w pozostałych powiatach;

- Powiatem, na terenie którego realizuje się najwięcej projektów (liczbowo i pod względem wartości), jest Gdańsk, przy czym część projektów w obszarze np. gospodarki, zdrowia czy edukacji będzie miała oddziaływanie szersze, obejmujące całe województwo;
- Występują znaczne dysproporcje w wielkości środków per capita w powiatach i gminach, przy czym większe różnice występują w przypadku EFRR, gdzie o wartościach tych decyduje lokalizacja największych projektów, które nie zawsze będą miały bezpośredni wpływ na rozwój danego obszaru (np. inwestycje kolejowe);
- Inaczej jest w przypadku EFS, gdzie różnice między kosztem projektu per capita nie są tak znaczące. W tym przypadku wsparcie dystrybuowane było równomiernie w regionie, nawet uwzględniając preferencje dla obszarów słabszych pod względem wskaźników społeczno-ekonomicznych;
- W każdym powiecie realizowane są projekty w każdym z analizowanych obszarów. Wyjątkiem jest powiat sztumski, w którym nie ma ani jednego projektu z obszaru Gospodarka.

3.2 Oś Priorytetowa 1 *Komercjalizacja wiedzy*

Priorytet Inwestycyjny 1b (Działanie 1.1. *Ekspansja przez innowacje*)

Ocena postępów w realizacji PI 1b oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

PI 1b jest realizowany przez Działanie 1.1. *Ekspansja przez innowacje*. Projekty podejmowane w ramach tego Działania muszą mieścić się w obszarze Inteligentnych Specjalizacji Pomorza (ISP). Poddziałanie 1.1.1. *Ekspansja przez innowacje – wsparcie dotacyjne* jest kierowane głównie do przedsiębiorstw, a w zakresie niektórych typów projektów do: jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek organizacyjnych, podmiotów tworzących system szkolnictwa wyższego i nauki, IOB, zaś w przypadku Poddziałania 1.1.2. *Ekspansja przez innowacje – wsparcie pozadotacyjne* do Menadżera Funduszu Funduszy (w zakresie instrumentów dłużnych i kapitałowych). Na wsparcie przewidziano kwotę 118,9 mln euro (w tym na Poddziałanie 1.1.1. – 83,2 mln euro oraz na Poddziałanie 1.1.2. – 35,7 mln euro). Dla większości typów projektów przewidziano tryb konkursowy, za wyjątkiem realizacji przedsięwzięcia strategicznego zdefiniowanego w RPS w zakresie rozwoju gospodarczego (Poddziałanie 1.1.1. – typ projektu 8) i w Poddziałaniu 1.1.2., gdzie przewidziano tryb pozakonkursowy.

W Poddziałaniu 1.1.1. miały miejsce – jak dotychczas – dwa nabory przeprowadzone w trybie konkursowym (w 2016 i 2017 r.). W ramach naboru z 2016 r. złożono 93 wnioski poprawne formalnie, z czego do dofinansowania zatwierdzono 32 z nich, a obecna liczba umów obowiązujących (nierozwiązanych) na dzień 31.12.2018 r. wynosiła 25 (na łączną kwotę wkładu UE na poziomie 65,2 mln zł). W trakcie naboru przeprowadzonego w 2017 r. złożono już znacznie mniej, bo 54 wnioski poprawne formalnie, z czego zatwierdzono do

dofinansowania 17 z nich, a realizowanych jest 16 projektów na łączną kwotę wkładu UE w wysokości 37,5 mln zł. Budżety dla obu naborów zagospodarowano w ok. 50%. Na 2019 r. przewidziano trzy nabory wniosków w tym Poddziałaniu (dla różnych typów projektów).

W przypadku Poddziałania 1.1.2. odbył się w 2016 r. jeden nabór wniosków przeprowadzony w trybie pozakonkursowym, w ramach którego wyłoniono Menadżera Funduszu Funduszy. Wkład UE w ramach realizowanej umowy wynosi 154,9 mln zł.

Poziom zakontraktowania alokacji UE dla Działania 1.1. wynosi 53,1% (bez rezerwy wykonania), co nie jest do końca zadowalającym wynikiem. Całkowita wartość wkładu UE w wydatkach wykazanych przez beneficjentów w zatwierdzonych wnioskach o płatność wg stanu na 31.12.2018 r. wyniosła zaledwie 50,4 mln zł (10,4% alokacji). Postęp finansowy realizacji projektów w ramach Działania 1.1. należy ocenić zatem jako słaby. Trzeba jednakże mieć na uwadze, że w przypadku 16 projektów umowy były podpisywane w drugiej połowie 2018 r. Tabela poniżej przedstawia postęp w realizacji wskaźników produktu dla PI 1b.

Tabela 4 Wskaźniki produktu (PI 1b) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1) (szt.)	150	19	12,7%	104	69,3%	160	106,7%
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI 2) (szt.)	70	16	22,9%	43	61,4%	105	150%
Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) (CI 6) (euro)	166 434 443	1 176 672,91	0,7%	14 636 659	8,8%	53 166 430	31,9%
Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi (CI 26) (szt.)	80	1	1,3%	16	20%	65	81,3%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014 oraz ze sprawozdania beneficjenta dla instrumentów finansowych wg stanu na 31.12.2018 r.

Realizacja wskaźnika *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie* wyliczona w oparciu o zawarte umowy o dofinansowanie (UoD) przebiega dobrze i na koniec 2018 r. uzyskano zakontraktowanie na poziomie 69,3% wartości docelowej. Poziom osiągnięcia wskaźnika w oparciu o zatwierdzone wnioski o płatność (WoP) oraz sprawozdania beneficjenta wsparcia zwrotnego wyniósł już tylko 12,7%, co wskazuje na niewielki stopień zaawansowania wielu projektów. Zbliżony do osiągnięć w zakresie tego wskaźnika jest postęp w realizacji wskaźnika *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje* (61,4% kontraktacji i 22,9% realizacji w oparciu o wnioski o płatność).

Zdecydowanie gorzej przedstawia się realizacja dwóch pozostałych wskaźników. W przypadku wskaźnika *Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw* (liczonego wyłącznie dla projektów dotacyjnych) stopień realizacji wyliczony na podstawie UoD wyniósł na koniec 2018 r. zaledwie 8,8% (a 0,7% w oparciu o zatwierdzone WoP). Niski poziom osiągnięcia tego wskaźnika może wynikać z przyjęcia błędnych założeń do jego wyliczenia. Przewidywano bowiem, że środki prywatne będą stanowiły połowę wartości ogółem projektów. Tymczasem, w zawartych do końca 2018 r. umowach dotacyjnych, wielkość wkładu UE wyniosła 102,7 mln zł, zaś zadeklarowana w nich wartość inwestycji prywatnych – 63 mln zł (z czego 50,4 mln zł w części kwalifikowalnej i 12,6 mln zł w części niekwalifikowalnej). Udział wkładu UE w tych umowach wyniósł 66,6% kosztów kwalifikowalnych oraz 61,5% wartości ogółem projektów, co oznacza, że faktyczna sumaryczna wielkość środków prywatnych angażowanych w projekty dotacyjne była istotnie niższa niż zakładane 50%.

Nieco tylko lepiej przedstawia się realizacja wskaźnika *Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi*, w przypadku którego poziom realizacji wyliczony na podstawie zakontraktowanych umów wyniósł 20%.

Potencjał aplikacyjny w obecnym kształcie dostępnych instrumentów wsparcia należy ocenić jako zadowalający (pomimo pewnych problemów z jakością składanych wniosków), a po uruchomieniu nowych możliwości w postaci instrumentów kapitałowych i łączenia w ramach jednego projektu fazy B+R z fazą wdrożeniową (co jest już możliwe w ramach pożyczki na innowacje) może znacząco wzrosnąć. Wsparcie w postaci wejść kapitałowych zostało zaprojektowane w sposób, który powinien uczynić je atrakcyjnym instrumentem finansowym. Może o tym stanowić maksymalna kwota wejścia kapitałowego, wynosząca do 5 mln zł (w innych regionach Polski, które stosują ten instrument, sięga co najwyżej 1,5 mln zł), jak również wprowadzenie regulacji co do możliwości finansowania celów inwestycyjnych w zakresie wdrożenia i komercjalizacji prac B+R, z zaznaczeniem, że komponent wdrożeniowo-komercjalizacyjny może stanowić maksymalnie 49% kwoty wkładu inwestycyjnego, analogicznie jak w przypadku produktu dłużnego. Choć jednocześnie należy zwrócić uwagę na fakt, że nie został jeszcze dokonany wybór pośrednika finansowego (wyłonione w pierwszym przetargu podmioty nie zdecydowały się na zawarcie umowy ze

względu na trudności ze zmobilizowaniem wymaganego wkładu kapitału inwestycyjnego, zaś kolejny przetarg został zaplanowany na II kw. 2019 r.), co tworzy obszar ryzyka dla możliwości zastosowania tego instrumentu. Należy przy tym zaznaczyć, że ewentualne niepowodzenie związane z wyborem pośrednika finansowego nie powinno negatywnie wpłynąć na realizację wskaźników, bowiem prawdopodobna realokacja środków zostanie dokonana na instrument dłużny – „Pożyczkę na innowacje”, gdzie można liczyć na zainteresowanie złożeniem oferty ze strony potencjalnych pośredników finansowych, jak i późniejsze zainteresowanie odbiorców ostatecznych (pożyczkobiorców).

Nowym rozwiązaniem, które zostało dobrze przyjęte przez rynek, są instrumenty dłużne w postaci pożyczek na finansowanie prac B+R. Zainteresowanie adresatów tych instrumentów znajdujące swoje odzwierciedlenie w złożonych wnioskach przeczy przekonaniu wielu osób, że rynek nie jest jeszcze gotowy na to, by zaakceptować rozwiązania pozadotacyjne dla sfinansowania przedsięwzięć ze sfery B+R obarczonych ponadprzeciętnym ryzykiem.

Przy uwzględnieniu obecnego stanu kontraktacji i zmian w zakresie dopuszczenia w programie wdrożeń (które wcześniej możliwe były wyłącznie w ramach CT 3) ocenia się jako możliwe bezproblemowe osiągnięcie wartości docelowych w przypadku 2 spośród 4 wskaźników produktu: *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje* (prognozowana wartość wskaźnika przy pozostałej alokacji – 150%) oraz *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie* (106,7%).

Sporą niepewnością obarczona jest prognoza osiągnięcia założonej wartości docelowej wskaźnika *Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi*, gdzie głównym źródłem niepewności jest prawidłowość przyjętych założeń metodologicznych dla jego wyliczenia na etapie programowania interwencji, które na chwilę obecną wciąż trudno zweryfikować, jak również dopuszczenie w programie wdrożeń, co podniesie średnią wartość projektów obejmujących także fazę wdrożeniową. Wobec powyższych uwarunkowań, prognozowana wartość docelowa tego wskaźnika została oszacowana na poziomie 81,3% przyjętej wartości docelowej.

Mocno zagrożone jest natomiast osiągnięcie założonej wielkości dla ostatniego ze wskaźników: *Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje)*, dla którego szacunki wskazują na jego realizację na poziomie 31,9%. W tej sytuacji warto rozważyć obniżenie celu dla tego wskaźnika.

W odniesieniu do priorytetu 1b (Działanie 1.1) przyjęto dwa następujące wskaźniki rezultatu: *Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB* oraz *Odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej*. Dla obu tych wskaźników źródłem danych umożliwiającym ich monitorowanie jest Główny Urząd Statystyczny.

W przypadku wskaźnika *Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB* założono wzrost z poziomu wyjściowego 0,34% w 2011 r. do poziomu 0,40% w 2023 r. Wskaźnik ten został osiągnięty już w 2012 r., a na koniec 2016 r. jego wartość przewyższała dwukrotnie przyjętą wartość docelową. Na przestrzeni lat 2011-2016 jego wartość w województwie pomorskim wzrosła o 0,47 p.p., osiągając na koniec tego okresu poziom 0,81%. W ujęciu nominalnym wielkość tego wzrostu była trzecią najwyższą w skali kraju (ustępując jedynie województwu małopolskiemu – 1,40 p.p. i mazowieckiemu – 0,77 p.p.), przewyższając średnią ogólnopolską (0,40 p.p.). W ujęciu dynamicznym wzrost wartości wskaźnika w latach 2011-2016 o 138,2% plasuje województwo pomorskie na piątej pozycji w Polsce, jednakże przy wzroście niższym niż odnotowany dla całego kraju (173,9%). I choć wstępne szacunkowe wyliczenia wskazują na obniżenie wartości wskaźnika w 2017 r. do poziomu 0,76%, to osiągnięcie założonej wartości docelowej nie jest zagrożone.

Osiągnięcie założonego dla wskaźnika rezultatu *Odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej* progresu z poziomu 3,6% w 2012 r. do poziomu 6,0% w 2023 r. jest niepewne, ale prawdopodobnie bliskie założen. Jego wielkość na koniec 2017 r. (4,9%) stawia województwo pomorskie dopiero na 11. miejscu w kraju i kształtuje się znacznie poniżej średniej dla Polski (5,8%). Należy jednocześnie zauważyć, że wzrost nominalny, jaki miał miejsce w latach 2012-2017 (1,3 p.p.) stawia województwo pomorskie na 4. pozycji w rankingu województw, zaś wzrost dynamiczny (o 36,1% wobec średniej ogólnopolskiej na poziomie -3,3%) plasuje je na 3. miejscu w kraju. Z perspektywy podnoszenia kapitału społecznego, a także realizacji projektu pozakonkursowego – przedsięwzięcia strategicznego wskazanego w RPS w zakresie rozwoju gospodarczego (animacja ISP), warto odnotować dokonujące się, korzystne zmiany związane z większą skłonnością pomorskich przedsiębiorstw do tworzenia konsorcjów w ramach inicjatyw podejmowanych w obszarach ISP.

Tabela 5 Wskaźniki rezultatu (PI 1b) – postęp i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB (%)	0,40	0,81% (2016)	202,5%	0,98%	245,0%
Odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej (%)	6,0	4,9% (2017)	81,7%	5,8%	96,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 1b

Podstawowym czynnikiem zewnętrznym zaznaczającym swój pozytywny wpływ na możliwość skutecznej realizacji PI 1b jest wymóg koncentracji wsparcia na obszarach priorytetowych dla rozwoju województwa określonych w ISP. Z drugiej strony należy mieć na uwadze fakt, że wymóg koncentracji wsparcia w obszarach ISP w praktyce ograniczył pulę potencjalnych wnioskodawców do tych podmiotów, które swym projektem w te obszary się wpisują. Poza określeniem wymogu wpisywania się w jeden z obszarów ISP, nie zidentyfikowano istotnego wpływu innych preferencji mających wpływ na wybór projektów.

Do czynników zwiększających skuteczność realizacji można zaś zaliczyć zastosowanie instrumentów finansowych dające odbiorcom większą elastyczność w wyborze bardziej odpowiadającego im schematu finansowania, gdzie kluczowym czynnikiem decyzji może być dostępność i czas oczekiwania na decyzję o finansowaniu. Takie możliwości może potencjalnie stworzyć uruchomienie instrumentu kapitałowego.

Jako bariera dla skuteczności interwencji może być postrzegana częstota organizacji konkursów na realizację projektów B+R. Większą aktywność przedsiębiorców aplikowaniem o środki można by próbować pobudzić poprzez wprowadzenie naborów w trybie ciągłym, z częstymi (co 3 miesiące) rundami oceny składanych wniosków. Stała dostępność środków przeznaczonych na cele B+R może skierować większą uwagę uprawnionych podmiotów na ten obszar i skłaniać ich do podejmowania tej aktywności, a jednocześnie wpływać na skrócenie czasu oceny wniosków i wyborze projektów do dofinansowania.

W przypadku projektów z zakresu tworzenia i rozwoju infrastruktury B+R w przedsiębiorstwach (typ projektu 5 i 6), barierą dla większego zainteresowania najmniejszych podmiotów w sięganiu po te środki może być niska intensywność wsparcia dla projektów dofinansowywanych w oparciu o pomoc de minimis, ograniczona do wysokości 50% wydatków kwalifikowalnych. Konieczność zapewnienia stosunkowo dużego wkładu własnego może nie tworzyć wystarczająco silnego bodźca do podejmowania przedsięwzięć cechujących się wysokim poziomem ryzyka. Podniesienie poziomu intensywności wsparcia do 85% mogłoby zachęcić pewną grupę firm do sięgania po środki na te cele. Jednocześnie należy oczekiwać, że pula firm o niewykorzystanej jeszcze pomocy de minimis będzie niewielka. Relatywnie wysoki poziom trudności projektów z zakresu tworzenia i rozwoju infrastruktury B+R pozwala przypuszczać, że podmioty mające aspiracje związane z tworzeniem i rozwojem infrastruktury B+R korzystały już z dostępnej pomocy na potrzeby realizacji innego rodzaju wsparcia.

Warto podjąć działania, które zapewnią, że przekaz promocyjno-informacyjny o dostępnych możliwościach wsparcia działalności B+R dotrze do wszystkich potencjalnie zainteresowanych nim podmiotów. W tym celu należałoby skierować mailing do firm z województwa pomorskiego, które (1) ubiegały się o wsparcie na projekty B+R ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, (2) ubiegały się o bony na innowacje z Polskiej

Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, (3) składają do Głównego Urzędu Statystycznego formularze PNT-01 (Sprawozdanie o działalności badawczej i rozwojowej) i PNT-02 (Sprawozdanie o innowacjach w przemyśle), (4) prowadzą działalność w dziale 72 PKD (Badania naukowe i prace rozwojowe).

Ocena efektów wsparcia w PI 1b

Najwięcej dofinansowanych projektów mieściło się w obszarze procesów badawczych i innowacyjnych MŚP (typ interwencji 064), gdzie są realizowane ogółem 34 projekty o łącznej wartości 134,1 mln zł i wartości dofinansowania w wysokości 86,8 mln zł. Projekty o zbliżonej jednostkowej wartości, lecz w znacznie już mniejszej liczbie są realizowane w obszarze procesów badawczych i innowacyjnych w dużych przedsiębiorstwach (typ interwencji 002), gdzie jest realizowanych 6 projektów o łącznej wartości 28,8 mln zł i dofinansowaniu w wysokości 14,4 mln zł, jak również w obszarze inwestycji w infrastrukturę, zdolności i wyposażenie w dużych przedsiębiorstwach, związanych bezpośrednio z działaniami badawczymi i innowacyjnymi (typ interwencji 057), gdzie realizowany jest jeden projekt o wartości 4 mln zł z dofinansowaniem na poziomie 1,5 mln zł. Zaledwie 5 projektów ma wartość niższą niż 1 mln zł, co pozwala oczekiwać w efekcie realizacji dofinansowanych projektów realnych zmian w sferze B+R w grupie przedsiębiorstw. Spodziewane efekty realizacji projektów mają przede wszystkim swój efekt wynikowy w postaci trwałego podniesienia konkurencyjności przedsiębiorstw-beneficjentów, ale też skutkują szeregiem efektów behawioralnych, takich jak zwiększenie skłonności do angażowania się w prace badawczo-rozwojowe, zwiększenie skłonności do współpracy z jednostkami naukowymi i/lub innymi przedsiębiorcami, większą otwartością na zmiany. Wspomniane powyżej efekty behawioralne będą prowadzić do większej kooperacji podmiotów w układzie regionalnym i inicjować bardzo pożądane efekty sieciowania umożliwiające uzupełnianie brakujących zasobów i kompetencji pojedynczym podmiotom oraz transfer i wymianę wiedzy w regionie.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Celem szczegółowym sformułowanym dla PI 1b w RPO WP 2014-2020 jest zwiększona aktywność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw. Oczekiwany rezultatem ma być lepsze powiązanie wydatków prywatnych i interwencji publicznej w tym zakresie. Planowana interwencja ma prowadzić do wzrostu liczby skomercjalizowanych prac B+R oraz przyrostu innowacji wprowadzanych w przedsiębiorstwach.

Zmiany, jakie dokonały się w obszarze PI 1b w porównaniu ze stanem na moment programowania interwencji, mogą być zmierzone wskaźnikiem średniego udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw. Wskaźnik ten dla województwa pomorskiego znacząco się zwiększył z poziomu 10,9% w 2012 r. do poziomu 15,5% w 2017 r. Był to największy wzrost w tym zakresie spośród wszystkich regionów Polski.

W niekorzystnym kierunku postępują zmiany w przedsiębiorstwach w odniesieniu do udziału przychodów ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych. W latach 2012-2017 w województwie pomorskim został odnotowany 3-krotny spadek tego wskaźnika (z poziomu 36,27 w 2012 r. do 12,63 w 2017 r.). Jego wielkość pozwala mimo wszystko zachować Pomorzu 1. miejsce w Polsce.

Jednym z mierników komercjalizacji działalności badawczo-rozwojowej jest wskaźnik liczby zgłoszonych wynalazków do Urzędu Patentowego RP w przeliczeniu na 1 milion mieszkańców. Jest to także dobry miernik jakości komercjalizacji, jako że zgłoszeniom zazwyczaj podlegają wynalazki o dużym potencjale innowacyjnym (mogące prowadzić do innowacji przełomowych), w odniesieniu do których podmiot je zgłaszający dostrzega wysoki potencjał komercjalizacji. Słabość kompetencyjna małych i średnich przedsiębiorstw w rozwijaniu działalności innowacyjnej na ostatnim jej etapie związanym z wprowadzeniem na rynek i prawną ochroną rozwiązań powstałych w efekcie prowadzonych prac B+R sprawia, że często uzyskiwane rezultaty działalności innowacyjnej w postaci zgłoszeń patentowych są dalekie od oczekiwań. Jak pokazują dane statystyki publicznej, w 2017 r. wartość tego wskaźnika dla województwa pomorskiego (80,2) była wyraźnie niższa od wartości średniej dla kraju (102,1), a co gorsza – na przestrzeni lat 2012-2017 znacząco się obniżyła.

W podsumowaniu stanu innowacyjności gospodarki Pomorza w odniesieniu do PI 1b należy uznać, że główne wyzwania, jakie zostały zidentyfikowane na etapie programowania, pozostają wciąż aktualne i należy do nich zaliczyć przede wszystkim mocno spadający udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw oraz słabość komercjalizacyjną działalności B+R prowadzonej przez przedsiębiorstwa. Zakres i formy wsparcia, w tym zwłaszcza wzmacniające możliwości komercjalizacji, są trafne w odniesieniu do wyzwań regionalnej gospodarki.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 1b na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

W PI 1b nie występuje ukierunkowanie terytorialne.

Wsparcie kierowane do beneficjentów w ramach PI 1b jest silnie skoncentrowane na obszarze Trójmiasta (88,2%). W największym stopniu jego beneficjentami są podmioty mające swoją siedzibę w Gdańsku (54,8%), Gdyni (23,8%), Sopocie (4,8%) i powiecie gdańskim (4,8%). Wsparcie dla pojedynczych projektów trafia do beneficjentów mających swoją siedzibę na terenie Słupska, Tczewa, powiatów: kartuskiego, słupskiego i człuchowskiego (po 2,4%).

Taka dystrybucja wsparcia pogłębia i tak silnie już zarysowane różnice wewnątrz regionu. Zdolność podmiotów do aplikowania i pozyskiwania środków stanowi odzwierciedlenie potencjału podmiotów w przekroju regionalnym.

Podsumowanie

Biorąc pod uwagę odmienny w porównaniu z poprzednim okresem programowania charakter projektów przewidzianych do realizacji w ramach PI 1b, dotychczasowe zainteresowanie wnioskodawców odzwierciedlone w złożonych wnioskach należy ocenić na obecnym etapie wdrażania Programu jako umiarkowanie dobre. Można jednocześnie zakładać, że będzie ono rosnąć wraz z uruchomieniem instrumentów kapitałowych oraz zmianami co do zakresu wsparcia umożliwiającymi łączenie fazy badawczo-rozwojowej z fazą wdrożeniową, co powinno w ocenie projektodawców znacząco skrócić łączny czas oczekiwania na decyzję (w porównaniu z sytuacją, gdy przedsiębiorca dwukrotnie aplikuje – najpierw na projekt w fazie badawczo-rozwojowej, potem na projekt realizowany w fazie wdrożeniowej) o finansowaniu całego procesu innowacyjnego i zachęcać ich do wyboru tej możliwości. Ukierunkowanie realizacji Programu w obszarze B+R zachowało swą aktualność. Możliwości osiągnięcia wartości docelowych wskaźników produktu są zróżnicowane. W przypadku jednego ze wskaźników ryzyko jego nieosiągnięcia jest wysokie. Wobec powyższego rekomenduje się obniżenie wartości docelowej wskaźnika *Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje)* do wysokości wynikającej z prognozy. W odniesieniu do wskaźników rezultatu jeden z nich został już obecnie przekroczony o ponad 100%, w przypadku drugiego możliwość osiągnięcia przyjętej dla niego wartości docelowej w 2023 r. jest niepewna, choć wciąż realna. Nie rekomenduje się zmian w wysokości alokacji przeznaczonej na PI 1b.

Priorytet Inwestycyjny 1a (Działanie 1.2. Transfer wiedzy do gospodarki)

Ocena postępów w realizacji PI 1a oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Na wsparcie przewidziano kwotę 21,0 mln euro. Dla wyboru projektów przewidziano tryb konkursowy. W 2017 r. miał miejsce jedyny nabór. Spośród 13 projektów, jakie znalazły się na liście projektów do dofinansowania stanowiącej załącznik nr 5b do Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Pomorskiego, złożono ostatecznie 6 wniosków o dofinansowanie na łączną kwotę wkładu UE 84,7 mln zł, z czego do dofinansowania wybrano 6 wniosków, a obecnie realizowane są 3 umowy o łącznej wartości wkładu UE w wysokości 37,8 mln zł, przy czym żaden z projektów nie został zakończony. Oznacza to osiągnięcie zakontraktowania alokacji UE na poziomie 44,2%. Uchwałą nr 168/27/19 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 28 lutego 2019 r. zmieniającą uchwałę w sprawie rozstrzygnięcia konkursu numer RPPM.01.02.00-IP.02-22-001/17 dla Działania 1.2, nastąpiło m.in. zwiększenie kwoty dofinansowania do wysokości 66,1 mln zł dla projektu Politechniki Gdańskiej nr RPPM.01.02.00-22-0001/17 „Utworzenie w Gdańsku Centrum Kompetencji STOS (Smart and Transdisciplinary knOwledge Services) w zakresie infrastruktury B+R”. Po spodziewanym podpisaniu umowy o dofinansowanie dla tego projektu, zostanie osiągnięty i przekroczony próg 100% kontraktacji w Działaniu 1.2 o ok. 18,2 mln zł, odpowiednio zmienia

się też deklarowane wskaźniki. Podpisanie umowy na realizację tego projektu powinno zakończyć kontraktowanie w ramach PI 1a.

Całkowita wartość wkładu UE w wydatkach wykazanych przez beneficjentów w zatwierdzonych wnioskach o płatność wg stanu na 31.12.2018 r. wyniosła zaledwie 722,7 tys. zł (0,84% alokacji). Postęp finansowy realizacji projektów w ramach Działania 1.2. można ocenić zatem jako bardzo słaby, co głównie wynika z faktu, że w przypadku dwóch realizowanych projektów umowy były podpisywane w grudniu 2017 r., zaś w przypadku trzeciego z projektów we wrześniu 2018 r. Tabela na kolejnej stronie przedstawia postęp rzeczowy w realizacji wskaźników produktu dla PI 1a.

Tabela 6 Wskaźniki produktu (PI 1a) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba jednostek naukowych ponoszących nakłady inwestycyjne na działalność B+R (szt.)	6	0	0,0%	3	50%	4	66,7%
Liczba naukowców pracujących w ulepszonych obiektach infrastruktury badawczej (CI 25) (ekwiwalent pełnego czasu pracy)	24	0	0,0%	19	79,2%	22	91,7%
Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne w projekty w zakresie innowacji lub B+R (CI 27) (euro)	17 832 262	244 072	1,4%	10 415 454	58,4%	21 573 062	121%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014 wg stanu na 31.12.2018 r.

Ocena stopnia realizacji wszystkich wskaźników przewidzianych dla PI 1a przeprowadzona wyłącznie w oparciu o wielkości deklarowane przez beneficjentów w zawartych z nimi umowach o dofinansowanie daje obraz dobrego postępu w ich osiągnięciu. Jednakże źródłem niepewności może być ocena postępu rzeczowego dokonana w oparciu o zatwierdzone wnioski o płatność. W przypadku dwóch wskaźników tak wyliczony postęp w ogóle jeszcze nie nastąpił, a w przypadku trzeciego ze wskaźników (*Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne w projekty w zakresie innowacji lub B+R*) jest on na obecną chwilę minimalny. Dotychczasowe niewielkie zaawansowanie w realizacji projektów wpływających na stopień osiągnięcia tych wskaźników nie pozwala zweryfikować realności założeń przyjętych dla nich przez beneficjentów na etapie aplikowania.

Na możliwości osiągnięcia wartości docelowych wskaźników zaważy podpisanie umowy na realizację projektu Politechniki Gdańskiej „*Utworzenie w Gdańsku Centrum Kompetencji STOS (Smart and Transdisciplinary Knowledge Services) w zakresie infrastruktury B+R*”. W świetle przyjętych dla niego założeń nie będzie możliwe osiągnięcie części założonych wartości wskaźników produktu. Przekroczona zostanie wartość wskaźnika *Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne w projekty w zakresie innowacji lub B+R* (121%). Do wartości docelowych zbliży się wskaźnik *Liczba naukowców pracujących w ulepszonych obiektach infrastruktury badawczej*, dla którego prognozuje się wykonanie na poziomie 91,7%. W przypadku wskaźnika *Liczba jednostek naukowych ponoszących nakłady inwestycyjne na działalność B+R* będzie to 66,7%.

Dla priorytetu 1a (Działanie 1.2.) wskaźnikiem rezultatu jest wielkość nakładów na działalność B+R w relacji do PKB. Przyjęto, że z poziomu wyjściowego w 2011 r. w wysokości 0,73%⁴ wzrośnie do poziomu 1,3% w 2023 r. Na przestrzeni lat 2011-2016 jego wartość w województwie pomorskim wzrosła o 0,43 p.p., osiągając na koniec tego okresu poziom 1,14%. W ujęciu nominalnym, wielkość tego wzrostu była drugą najwyższą w skali kraju (ustępując jedynie województwu małopolskiemu, gdzie wzrost wyniósł 1,15 p.p.), niemal dwukrotnie przewyższając średnią ogólnopolską (0,22 p.p.). W ujęciu dynamicznym obraz jest podobny. Wzrost wartości wskaźnika w latach 2011-2016 o 60,6% plasuje województwo pomorskie na drugim miejscu w kraju (za małopolskim, gdzie osiągnął wartość 113,9%), przy wzroście dwukrotnie wyższym niż odnotowany dla całego kraju (29,3%). W oparciu o szacunki PKB dla 2017 r., wartość tego wskaźnika prawdopodobnie nieco spadnie do poziomu 1,08%, zaznaczając – być może – jedynie chwilowy spadek w ogólnym trendzie wzrostowym, jaki jest notowany począwszy od 2013 r. Za wysoce prawdopodobne należy uznać osiągnięcie w 2023 r. założonej wartości docelowej. Czynniki ryzyka leżą głównie w sferze makroekonomicznej i mogą wiązać się – przykładowo – ze spowolnieniem gospodarczym, które może powstrzymać podmioty sfery B+R od wydatkowania środków.

---

⁴ Według obecnie dostępnych danych GUS wartość bazowa w 2011 roku wynosiła 0,71%. W dokumencie *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020* podano jej wartość na poziomie 0,73%.

Choć z drugiej strony, wskaźnik okazał się stosunkowo odporny na odczuwalne jeszcze w latach 2011-2012 w gospodarce skutki kryzysu z lat 2008-2009, kiedy to jego wartość rosta.

Tabela 7 Wskaźniki rezultatu (PI 1a) – postęp i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB (%)	1,3	1,14 (2016)	87,7%	1,35%	103,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 1a

Istotnym uwarunkowaniem realizacji projektów w PI 1a jest wymóg ich uzgodnienia z Ministerstwem Inwestycji i Rozwoju, Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Narodowym Centrum Badań i Rozwoju i ich wcześniejsze włączenie na listę projektów kwalifikujących się do wsparcia ze środków EFRR stanowiącą załącznik nr 5b do Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Pomorskiego. Ten wymóg był jednym z czynników istotnie wpływających na skuteczność realizacji interwencji. Spośród 13 projektów, jakie na tej liście się znalazły, tylko 6 projektów ostatecznie ubiegało się o dofinansowanie. Wprowadzenie trudnych, rygorystycznych warunków dla wnioskodawców mogło powstrzymać potencjalnych wnioskodawców przed składaniem wniosków o dofinansowanie projektu.

Ponadto, można wskazać na duży stopień proceduralnej trudności związany z wdrażaniem projektu, gdzie jego część musi być przeznaczona do wykorzystania gospodarczego. Ta trudność wiąże się też z koniecznością pozyskania partnerów gospodarczych, co w sytuacji słabo rozbudowanych relacji sektora nauki z gospodarką mogło być dla niektórych potencjalnych wnioskodawców istotną barierą. Wreszcie, sam proces inwestycyjny związany z realizacją projektów jest długi, co utrudnia prowadzenie rzetelnej kalkulacji finansowej dla projektu i może dezaktualizować przyjęte założenia. Należy także wspomnieć o możliwym wpływie niedawno wprowadzonej reformy systemu nauki i szkolnictwa wyższego, która – choć ściślej wiąże system oceny parametrycznej uczelni i jej pracowników z oceną współpracy z sektorem gospodarczym - nie jest w stanie zmienić z dnia na dzień podejścia władz uczelni do aktywnego poszukiwania źródeł finansowania poza systemem nauki i szkolnictwa wyższego. Utrzymywanie wysokiej dotacji ministerialnej (statutowej) do prowadzonej przez uczelnie działalności (głównie naukowej i dydaktycznej) nie tworzy bodźców do ich transformacji w kierunku nawiązywania bliższych relacji z sektorem gospodarczym i poszukiwania w tym obszarze źródeł generowania dochodów. Trudności we współpracy środowiska naukowego z przedsiębiorcami, gdzie zaznaczają się istotne, często trudne do przewyższenia różnice, w postrzeganiu celu współpracy i podejścia do niej (np.

czasu realizacji wyznaczonych zadań), stanowią jedną z bardziej istotnych barier utrudniających realizację tego Działania.

Problemem w tej sytuacji staje się także konieczność zapewnienia wkładu własnego na realizację projektów objętych wsparciem, co wobec ogólnie dużej niepewności, w jakiej obecnie działają uczelnie sprawia, że racjonalizują one wydatki (co wpływa na wartość realizowanych projektów), a w wielu sytuacjach powstrzymują się od angażowania w przedsięwzięcia obarczone dość wysokim ryzykiem.

W przypadku projektów z zakresu infrastruktury B+R realizowanych przez jednostki naukowe, krąg potencjalnych beneficjentów jest na tyle wąski, że trudno mówić tu o wpływie przyznawania preferencji przy wyborze projektów do dofinansowania poza realizacją ogólnych, kierunkowych zasad, takich jak wsparcie budowania partnerstw.

Ocena efektów wsparcia w PI 1a

Wielkość alokacji przewidzianej na realizację PI 1a to ok. 90,3 mln zł. Biorąc pod uwagę fakt, że wielkość nakładów inwestycyjnych, jakie w 2016 r., tj. przed uruchomieniem środków z funduszy UE, zostały wydatkowane na zakup aparatury naukowo-badawczej w sektorze szkolnictwa wyższego w Polsce wyniosła 360,2 mln zł, pełne wykorzystanie powyższej kwoty alokacji przełoży się na bardzo silny wzrost nakładów ponoszonych przez ten sektor w województwie pomorskim. I choć wczesna faza realizacyjna nie daje możliwości rzetelnej oceny zaplanowanych do uzyskania efektów pozamonetarnych, a jedynie pokazuje zamierzenia beneficjentów, można założyć, że nastąpi zauważalny postęp w obszarze interwencji PI 1a także w wymiarze jakościowym. Dla budowania potencjału konkurencyjnego regionu ważne jest rozwijanie zaplecza naukowo-badawczego, w tym pod kątem infrastruktury badawczo-rozwojowej. Pozwoli to w przyszłości wykorzystywać ją do tworzenia innowacyjnych rozwiązań technologicznych na rzecz przedsiębiorstw. Efektów można się spodziewać w obszarach, których dotyczą realizowane projekty: inżynierii środowiska, budownictwa, geodezji, transportu, sektora offshore czy też elektroenergetyki. Realizacja projektów przyczyni się do wzmocnienia bazy naukowej (infrastrukturalnej, kadrowej) w powyższych obszarach. Będzie też generować inwestycje ze strony sektora prywatnego.

Warto też wspomnieć o potencjalnie dużej roli tego rodzaju wsparcia, które będzie wspierać transformację jednostek naukowych (w tym zwłaszcza uczelni) w kierunku większego urynkowania ich działalności poprzez powiązanie zakresu podejmowanych prac B+R z realnymi potrzebami gospodarki.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Celem szczegółowym sformułowanym dla PI 1a w RPO WP 2014-2020 jest zwiększone urynkowanie działalności badawczo-rozwojowej. Oczekiwanym rezultatem ma być poszerzenie profilu aktywności badawczo-rozwojowej jednostek B+R i ich większa elastyczność w dostosowaniu oferty do potrzeb regionalnej gospodarki. Planowana interwencja ma prowadzić do wzrostu zdolności podmiotów B+R do współpracy z przedsiębiorstwami.

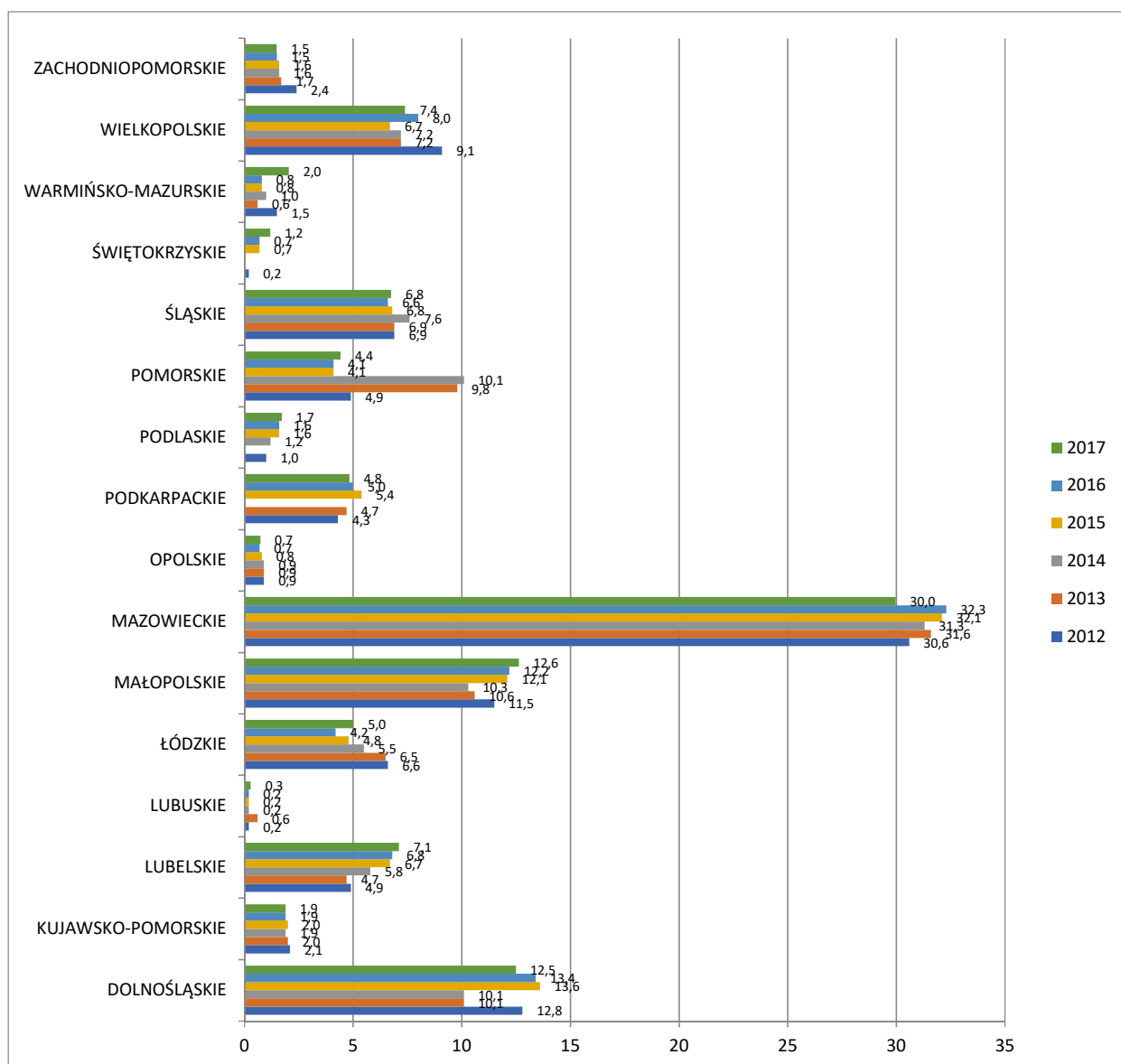
Zmiany, jakie dokonały się w obszarze PI 1a w porównaniu ze stanem na moment programowania interwencji, będą najlepiej widoczne przez pryzmat wybranych wskaźników od strony zasobowej (infrastruktury B+R, rozwoju kadry B+R) oraz wynikowej (odsetek przedsiębiorstw współpracujących w zakresie działalności innowacyjnej, urynkowanie działalności B+R mierzone liczbą zgłoszonych wynalazków).

Ważnym aktywem umożliwiającym prowadzenie działalności badawczo-rozwojowej jest wyposażenie podmiotów w aparaturę naukowo-badawczą. Udział województwa pomorskiego w alokacji aparatury naukowo-badawczej w kraju wynosił w 2012 r. 4,9%, by w 2014 r. wzrosnąć do 10,1% i obniżyć się w 2017 r. do poziomu 4,4%. Obecna wielkość alokacji aparatury naukowo-badawczej plasuje województwo pomorskie na 9. pozycji w kraju, co nie tworzy dobrych podstaw do wzrostu aktywności badawczo-rozwojowej w regionie.

Wyposażenie jednostek naukowych w nowoczesną aparaturę naukowo-badawczą pozwoli istotnie zmodernizować ten element infrastruktury B+R, czyniąc z pozyskujących ją jednostek naukowych lepszego partnera do współpracy z sektorem biznesu w zakresie możliwości rozwoju innowacyjnych rozwiązań.

Wykres 5. Alokacja aparatury naukowo-badawczej względem kraju w latach 2012-2017 (w %)

Źródło: STRATEG oraz GUS, *Działalność badawcza i rozwojowa w Polsce w 2017 roku*, Warszawa, 2018.

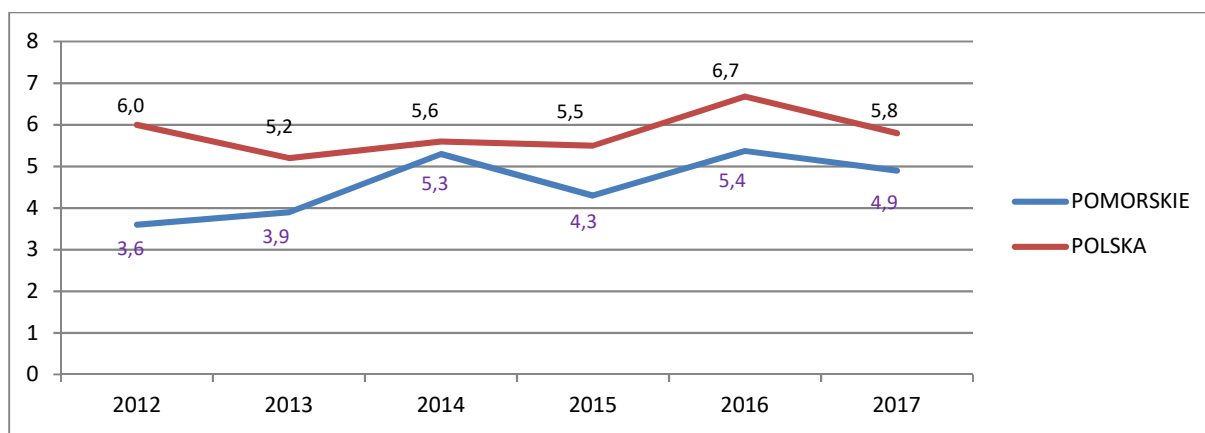
W zakresie kadr B+R, mierzonych wskaźnikiem liczby pracujących w B+R w przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo, województwo pomorskie plasowało się w 2017 r. na 4. pozycji w kraju (7,1%) ustępując jedynie województwom: mazowieckiemu (15,5%), małopolskiemu (11,3%) i dolnośląskiemu (8%).

Od danych ilustrujących zasoby jeszcze ważniejsze są dane prezentujące wyniki prowadzonej działalności innowacyjnej. Wśród kierunkowych zasad wyboru projektów dla PI 1a wskazano projekty partnerskie, co oznacza, że współpraca pomiędzy podmiotami w procesie innowacyjnym jest oczekiwanym rezultatem interwencji. Jest to o tyle ważne, że w sytuacji, gdy duża część aktywności badawczo-rozwojowej spoczywa na sektorze nauki, możliwość przejścia od fazy badań podstawowych i prac rozwojowych do wdrożenia lub komercjalizacji ich wyników - innymi słowy urynkwienia działalności badawczo-rozwojowej - jest silnie

determinowana przez współpracę pomiędzy jednostkami naukowymi a przedsiębiorstwami, które będąc bliżej rynku, mogą skutecznie wspierać procesy komercjalizacji.

Informacji na temat skłonności do podejmowania współpracy w zakresie działalności innowacyjnej dostarcza wskaźnik udziału przedsiębiorstw współpracujących w zakresie działalności innowacyjnej. W przypadku przedsiębiorstw przemysłowych warto odnotować wzrost wartości tego wskaźnika na przestrzeni lat 2012-2017, z poziomu 3,6% do poziomu 4,9%, co zmniejszyło dystans do wartości średniej dla całego kraju.

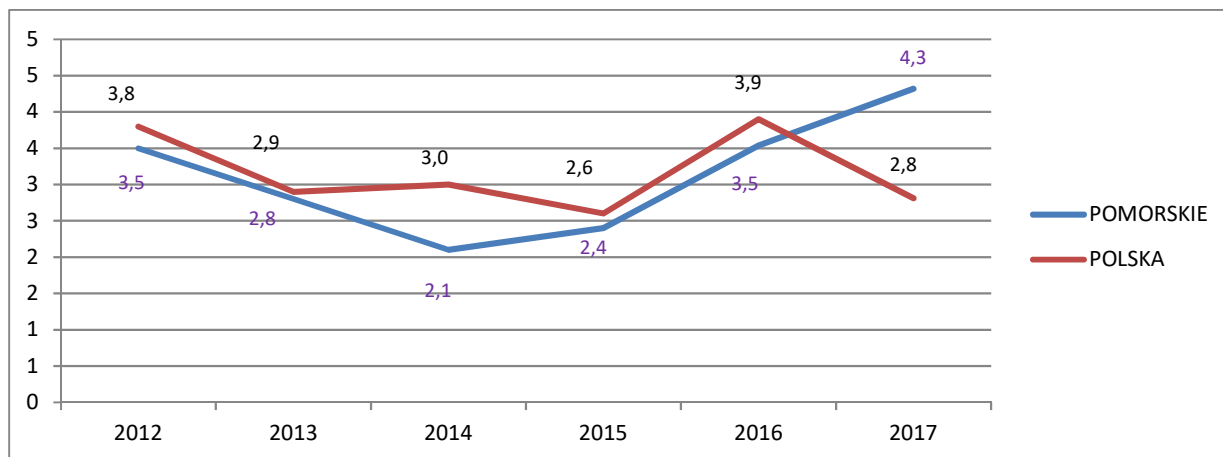
Wykres 6. Przedsiębiorstwa przemysłowe, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej w % ogółu przedsiębiorstw w województwie pomorskim na tle Polski w latach 2012-2017 (w %)

Źródło: dane BDL

Odsetek przedsiębiorstw z sektora usług współpracujących w zakresie działalności innowacyjnej był w 2017 r. jednym z najwyższych w kraju (4,3%) i wyższy był jedynie w województwie mazowieckim (4,5%).

Wykres 7. Przedsiębiorstwa z sektora usług, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej w % ogółu przedsiębiorstw w województwie pomorskim na tle Polski w latach 2012-2017 (w %)

Źródło: dane BDL

Reasumując, potrzeby zdiagnozowane na etapie programowania RPO WP 2014-2020 w większości zachowały swą aktualność. W największym stopniu niekorzystny stan dotyczy urynkowania działalności badawczo-rozwojowej oraz niskiego wyposażenie podmiotów w aparaturę naukowo-badawczą. Tym niemniej, zakres i formy wsparcia przewidziane w RPO WP 2014-2020 w zakresie PI 1a trafnie odpowiadają na potrzeby regionalnej gospodarki i mają potencjał dokonania jej pozytywnych przeobrażeń.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 1a na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

W PI 1a nie występuje ukierunkowanie terytorialne.

Wszystkie trzy zakontraktowane projekty realizowane są przez jednostki naukowe mające swoją siedzibę w Gdańsku. Geograficzna dystrybucja projektów stanowi odzwierciedlenie koncentracji potencjału naukowego w głównych ośrodkach naukowych regionu. Z uwagi na ich dominację w Gdańsku, nie powinien dziwić fakt, że tam właśnie są zlokalizowane podmioty, które uzyskały wsparcie. W oczywisty sposób jeszcze bardziej powiększa to różnice wewnątrzregionalne.

Podsumowanie

Z uwagi na zakres wsparcia i stopień złożoności projektów, zainteresowanie składaniem wniosków i realizacją projektów w ramach PI 1a należy ocenić jako zgodne z oczekiwaniami. Nieco gorzej wygląda sprawa, jeśli chodzi o rezygnację projektodawców z realizacji projektów, kiedy powinien on przejść do fazy realizacyjnej. Wymogi stawiane przed takimi projektami, wprowadzone regulacjami UE i krajowymi, powstrzymują niektórych projektodawców przed przejściem do fazy realizacji. Wartości deklarowane w podpisanych umowach nie gwarantują osiągnięcia wartości docelowych wskaźników produktu i wymagają korekty. W przypadku wskaźnika rezultatu jest prawdopodobne osiągnięcie w 2023 r. założonej dla niego wartości docelowej.

Zwiększenie kwoty dofinansowania do wysokości 66,1 mln zł dla projektu Politechniki Gdańskiej „Utworzenie w Gdańsku Centrum Kompetencji STOS (Smart and Transdisciplinary knOwledge Services) w zakresie infrastruktury B+R” przekroczy o 18,2 mln zł alokację przewidzianą na PI 1a i powinno zakończyć proces kontraktowania. Nie rekomenduje się dodatkowego (poza jej uzupełnieniem dla dofinansowania ww. projektu) zwiększenia alokacji na PI 1a. Pomimo zachowania aktualności potrzeb, zwiększenie kwoty alokacji wiązałoby się z nadmiernym ryzykiem jej niewykorzystania z uwagi na trudne warunki ubiegania się o pomoc, które mogą zniechęcać uprawnione podmioty do sięgania po wsparcie.

Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 1 Komerccjalizacja wiedzy

W OP 1 Komerccjalizacja wiedzy rzeczowy cel pośredni Ram Wykonania mierzony jest wskaźnikiem produktu *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie* i osiągnięty jest w Działaniu 1.1. *Ekspansja przez innowacje* (PI 1b). Na dzień 31.12.2018 r. wskaźnik ten osiągnął wartość 16, stanowiącą 160% celu pośredniego (10,7% wartości docelowej w 2023 r.).

W przypadku finansowego wskaźnika celu pośredniego Ram Wykonania, jakim jest *Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych*, nie został on w pełni osiągnięty. Na dzień 31.12.2018 r. osiągnięto go na poziomie 91,9% zakładanej wartości, co stanowi 9,2% wartości docelowej.

Przy obecnym stanie kontraktacji prognozuje się realizację wskaźnika celu rzeczowego na poziomie 160 (106,7% wartości docelowej). Dla jego osiągnięcia niezbędne jest przeznaczenie kwoty 113,9 mln zł, co wobec pozostałej alokacji na poziomie 253,9 mln zł jest kwotą wystarczającą. Ramy Wykonania zostały osiągnięte.

Tabela 8 Ramy wykonania OP 1 – postęp rzeczowy i finansowy oraz prognozy

Wskaźnik lub KEW (jednostka pomiaru)	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)		
	Założony	Osiągnięty	% realizacji	Założony	% realizacji w 2018 r.	Szacowany % realizacji w 2023 r.
Produktu: Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1) (szt)	10	16	160%	150	10,7%	106,7%
Finansowy: Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych (euro)	16 454 221	15 123 205	91,9%	164 542 209	9,2%	100%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014 wg stanu na 31.12.2018 r.

Oś Priorytetowa 2 Przedsiębiorstwa

Priorytet Inwestycyjny 3c (Działanie 2.1. *Inwestycje podstawowe i profilowane - wsparcie pozadotacyjne*) oraz (Działanie 2.2. *Inwestycje profilowane - wsparcie dotacyjne*)

Ocena postępów w realizacji PI 3c oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Wdrażanie Działania 2.1. rozpoczęto we wrześniu 2016 r., gdy Województwo Pomorskie podpisało umowę z Bankiem Gospodarstwa Krajowego pełniącym funkcję Menadżera Funduszu Funduszy. Wybór Pośredników Finansowych dla poszczególnych instrumentów

prowadzony był przez Menadżera Funduszu Funduszy w drodze przetargów nieograniczonych. Obecnie, wg stanu na 18 marca 2019 r., na terenie Pomorza jest realizowanych 9 umów z Pośrednikami Finansowymi (po dwie dotyczą Poręczenia, Pożyczki Inwestycyjnej oraz Pożyczki Profilowanej, zaś trzy - Mikropożyczki). Szacowana wartość wkładu UE w ramach umowy z BGK to 210,5 mln zł, co nieznacznie przekracza alokację przeznaczoną na to Działanie (208,5 mln zł z rezerwą wykonania).

W przypadku Poddziałania 2.2.1., przeprowadzono dwa nabory wniosków – w 2016 i 2017 r., a zatem stosunkowo wcześniej rozpoczęto wdrażanie interwencji. Zakontraktowano 289 projektów na kwotę 164,8 mln zł, co stanowi 94,3% alokacji (wynoszącej 174,8 mln zł). Wydatkowanie na koniec 2018 r. jest mało zaawansowane – zatwierdzono płatności dla beneficjentów w wysokości 29,8 mln zł, co stanowi 17% całkowitej alokacji.

Tabela 9 Wskaźniki produktu (PI 3c) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1) (szt.)	3 700	1 143	30,9%	2 297	62,1%	2 815	76,1%
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI 2) (szt.)	140	98	70,0%	297	212,1%	315	225,0%
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje (CI 3) (szt.)	3 560	1 045	29,4%	2000	56,2%	2500	70,2%
Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) (CI 6) (euro)	81 211 175	12 523 521 ,10	15,4%	68 099 651 ,63	83,9%	72 214 019	88,9%
Liczba przedsiębiorstw objętych	60	47	78,3%	172	286,7%	181	301,7%

wsparcie w celu wprowadzenia produktów nowych dla rynku (CI 28) (szt.)							
Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy (CI 29) (szt.)	600	119	19,8%	319	53,2%	330	55,0%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014 oraz ze sprawozdania beneficjenta dla instrumentów finansowych wg stanu na 31.12.2018 r.

W przypadku wsparcia pozadotacyjnego, BGK zobowiązał się do wsparcia 2000 przedsiębiorstw (w ramach jednego obrotu środków), co stanowi nieco ponad połowę przyjętej na 2023 r. wartości docelowej. Według danych na 31.12.2018 r., umowy w zakresie wsparcia pozadotacyjnego z Pośrednikami Finansowymi zawarło 1 045 przedsiębiorstw, z czego wydatki na rzecz 810 zostały uwzględnione we wniosku o płatność złożonym przez BGK w październiku 2018 r. Należy zauważyć również, iż aktualizacja oceny ex ante instrumentów finansowych w RPO WP 2014-2020 zaleca zmniejszenie wartości docelowej omawianego miernika do poziomu 2 500 (tj. 70,2% wartości docelowej)⁵.

Umowy w zakresie wsparcia dotacyjnego, udzielanego w ramach Poddziałania 2.2.1., zostały zawarte z ponad dwukrotnie większą liczbą beneficjentów, niż założono w Programie (tj. z 297 firmami przy planowanych 140). Biorąc pod uwagę postęp finansowy, wskazuje to na istotnie niższy koszt jednostkowy wskaźnika, niż przewidywano. Wprawdzie w Poddziałaniu nie planuje się dalszych naborów, pomimo pozostałej alokacji w wysokości niemal 10,0 mln zł, jednak w przypadku potencjalnego dalszego wydatkowania, omawiany wskaźnik mógłby osiągnąć wartość 315 (tj. 225,0% wartości docelowej).

Wskaźnik *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie* osiągnął na poziomie PI 3c 30,9% założonej wartości docelowej, biorąc pod uwagę złożone wnioski o płatność oraz sprawozdanie beneficjenta dla instrumentów finansowych. Uwzględniając powyższe prognozy dla mierników składowych, omawiany wskaźnik prawdopodobnie osiągnie w 2023 r. wartość 2 815 wspartych przedsiębiorstw (tj. 76,1% wartości docelowej).

Wskaźnik Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) osiągnął wartość 12,5 mln euro, co stanowi 15,4% przyjętego celu. Niemniej,

⁵ Aktualizacja oceny ex-ante dla instrumentów finansowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020. Policy & Action Group Uniconsult Sp. z o. o., imapp Sp. z o.o. Warszawa 2019.

prognoza jedynie w oparciu o już zawarte umowy pozwala liczyć na osiągnięcie wartości 68,1 mln euro (83,9% przyjętej wartości docelowej). Wartość ta koresponduje z wartością rozdysponowanej alokacji, która jest zakontraktowana na poziomie powyżej 90%. Należy zauważyć, iż niski koszt jednostkowy wskaźnika dotyczącego liczby wspartych dotacyjnie przedsiębiorstw oraz znaczna ich liczba - przy nieproporcjonalnie niższym wkładzie własnym, sugerują, że realizowane projekty są mniejsze niż zakładano na etapie programowania wsparcia. W przypadku hipotetycznego wydatkowania pozostałej alokacji, możliwe byłoby osiągnięcie 88,9% wartości docelowej omawianego wskaźnika.

W RPO WP 2014-2020 przyjęto także wskaźniki związane z charakterem innowacyjności wspieranych przedsięwzięć: *Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla rynku oraz Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy*. W przypadku wsparcia podmiotów wprowadzających produkty nowe dla rynku, prognozuje się znaczne przekroczenie wartości docelowej - jedynie deklaracje beneficjentów z podpisanych już umów o dofinansowanie zakładają realizację wskaźnika na poziomie 286,7% celu. Wolniej postępuje osiąganie wskaźnika w zakresie innowacyjności na poziomie firmy. Uwzględniając zakontraktowane projekty, przewiduje się osiągnięcie 53,2% wartości docelowej tego miernika. Biorąc pod uwagę, iż beneficjenci byli zobligowani określić poziom wdrażanej innowacji (tzn. nie ma projektów, w ramach których nie wdrażano by innowacji na wybranym poziomie: firmy lub rynku) - taki stan rzeczy należy uznać za pozytywny. Oznacza bowiem, iż skala innowacyjności przedsięwzięć wdrażanych w Programie jest wyższa niż przewidywano. Uwzględniając potencjał niewykorzystanej alokacji, wskaźniki *Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla rynku oraz Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy* mogą osiągnąć prognozowaną wartość odpowiednio 181 (tj. 301,7% celu) oraz 330 (55,0% celu).

Dla Działania 2.1., obejmującego wsparcie z wykorzystaniem instrumentów finansowych, przedstawione powyżej prognozy opierają się na danych dostępnych na koniec 2018 r., uwzględniając wydatkowanie całości alokacji poprzez zawarcie umowy z BGK, oraz liczbę aktualnie zawartych umów pomiędzy przedsiębiorcami a pośrednikami finansowymi. Prognozy mogą ulec znaczącej zmianie, jeśli w ramach środków przekazanych BGK będą zawierane kolejne umowy z odbiorcami instrumentów finansowych.

W RPO WP 2014-2020 przyjęto dwa wskaźniki rezultatu, mające monitorować poziom inwestycji ukierunkowanych na zdobywanie przewag konkurencyjnych w małych i średnich przedsiębiorstwach oraz poziom konkurencyjności sektora: *Wartość brutto środków trwałych firm w województwie pomorskim per capita oraz Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych - w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług*. Dla obydwu źródłem danych jest GUS, przy czym najnowsze dostępne dane dotyczą 2017 r.

Tabela 10 Wskaźniki rezultatu (PI 3c) – postęp i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Wartość brutto środków trwałych firm w województwie pomorskim per capita, Polska=100 (%)	98,0%	90,7% (2017)	92,6%	87,0%	88,8%
Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych - w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług (%)	13,0%	15,5% (2017)	119,2%	16,0%	123,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Zamawiającego (postęp realizacji wskaźników rezultatu w ramach RPO WP 2014-2020)

Pierwszy ze wskaźników w okresie wdrażania interwencji był niższy od wartości bazowej z 2012 r., wynoszącej 95,6%. Choć w latach 2014-2016 pozostawał na stabilnym poziomie ok. 93%, w 2017 r. odnotował spadek do wysokości 90,7%. Wynik z 2017 r. plasuje województwo pomorskie na 7. miejscu wśród regionów. W 2012 r., województwo zajmowało miejsce 5. Można zatem mówić o tendencji spadkowej. Jednocześnie, średnią krajową od kilku lat podnoszą cztery województwa: mazowieckie, śląskie, dolnośląskie i wielkopolskie. Ze względu na zależność od wyników pozostałych województw oraz czynników pozafunduszowych, wskaźnik jest nie tyle miarą bezwzględną rezultatu interwencji RPO WP 2014-2020, co jego benchmarkiem względem innych regionów. Nominalnie, wartość brutto środków trwałych na 1 mieszkańca wzrosła pomiędzy 2012 r. a 2017 r. z poziomu 71 308,7 zł do 92 625,5 zł. Oznacza to zatem, iż w analizowanym okresie wyposażenie techniczne pracy na Pomorzu uległo poprawie - chociaż działa się to wolniej niż w innych regionach. W teorii ekonomii przyjmuje się, iż wartość brutto środków trwałych na mieszkańca jest powiązana z poziomem PKB w danej jednostce terytorialnej. Środki trwałe firm stanowią techniczne uzbrojenie pracy; im jest ono wyższe, tym lepsze efekty makroekonomiczne powinien osiągać region (wzrost wydajności pracy na skutek poprawy jej warunków). Z drugiej strony, nadwyżki finansowe mogą być przeznaczane na dalsze inwestycje.

Drugim wskaźnikiem rezultatu przyjętym dla PI 3c jest odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej ich liczbie. W tym przypadku wartość bazowa na 2012 r. wynosiła 10,9%, zaś wartość docelową określono na 13%. Wartość ta została przekroczona już w 2016 r, osiągając 18,1%. Choć odnotowano spadek w 2017 r. do 15,5%, jest to poziom wciąż przekraczający wartość przyjętą na 2023 r. Wydaje się, iż przyczyn takiego stanu rzeczy można upatrywać m.in. w uruchomieniu w 2016 r. szeregu proinnowacyjnych inicjatyw publicznych (w tym współfinansowanych z FE i wymagających sprawozdania działalności innowacyjnej w GUS). Z drugiej strony, analizowany odsetek nie rośnie nader znacząco z uwagi na zjawisko koncentracji innowatorów w Polsce. Oznacza ono, iż firmy innowacyjne na

ogół z czasem umacniają swoją pozycję innowatorów i zwiększają środki przeznaczone na B+R+I, zwiększając swoją relatywną przewagę względem pozostałych firm.

W przypadku Działań realizowanych w PI 3c, z uwagi na zakontraktowanie odpowiednio około 93% lub 103% alokacji (przy relatywnym braku środków do przesunięć w innych OP) - trudno mówić o dosłownie rozumianym, niezrealizowanym i możliwym do urzeczywistnienia potencjale aplikacyjnym beneficjentów. W przypadku instrumentów finansowych istnieje natomiast duży potencjał dla wykorzystywania ich przez odbiorców ostatecznych wsparcia. W przewidywanej sytuacji dalszego stabilnego rozwoju gospodarczego - nawet, jeśli będą dostępne i powszechnie wykorzystywane konkurencyjne narzędzia komercyjne - rozsądne wydaje się założenie o chłonności rynku na ofertę przedstawioną w RPO WP 2014-2020.

Wyniki badania ilościowego pozwalają mniemać, iż istnieje zainteresowanie PI 3c w jego grupie docelowej. Jeśli wziąć pod uwagę, ile MŚP działało w województwie pomorskim w ostatnich latach - nawet po uwzględnieniu wyłączeń pewnych branż czy pominięciu dotychczasowych beneficjentów, świadczy to o szerokim gronie potencjalnych wnioskodawców. Dane ilościowe znajdują odzwierciedlenie w wypowiedziach przedstawicieli ARP, którzy mają codzienny kontakt z adresatami wsparcia. Z tego względu, powyższe prognozy - zwłaszcza uwzględniając zmniejszenie wartości docelowej wskaźnika *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje* - korespondują również ze zgłaszanym popytem na wsparcie i prawdopodobnie zostaną urzeczywistnione.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 3c

Oceniane lata wdrażania RPO WP 2014-2020 cechowały się stabilną sytuacją gospodarczą i wzrostem podstawowych mierników ekonomicznych⁶. Taka sytuacja w teorii sprzyja podejmowaniu przez firmy działań inwestycyjnych. W kontekście specyfiki Działania 2.1. *Inwestycje podstawowe i profilowane - wsparcie pozadotacyjne* wymaga jednak podkreślenia, że w okresie tym obserwowano niskie stopy procentowe oraz obecność taniego pieniądza kredytowego⁷. Oznacza to, iż firmy chcące podejmować przedsięwzięcia prorozwojowe, mogły czynić to w oparciu o zasoby komercyjnych instytucji finansowych, które stały się relatywnie łatwo dostępne, a - zdaniem niektórych - wiążą się z mniejszym zakresem wymagań formalno-administracyjnych dla firm. Sprawia to, iż pomimo dobrej koniunktury zachęcającej do inwestowania, w latach 2014-2018 część potencjalnych odbiorców wsparcia z RPO WP 2014-2020 korzystała raczej z innych źródeł finansowania. Z kolei wielu adresatów wsparcia w ogóle nie było zainteresowanych przedstawianą im ofertą. Zdaniem ekspertów, na ograniczenie skłonności inwestycyjnej firm wpływały m. in. kwestie dotyczące braku stabilności otoczenia prawnoinstytucjonalnego. Również publiczne

---

⁶ GUS. Informacja sygnałowa. Wstępny szacunek produktu krajowego brutto w III kwartale 2018 r. Warszawa, 30.11.2018 r. (i wcześniejsze edycje przywołanej informacji kwartalnej).

⁷ Podstawowe stopy procentowe NBP w latach 1998 - 2015 [dostępne online: [Podstawowe stopy procentowe NBP w latach 1998-2015](#); data dostępu: 10.02.2019 r.]

inwestycje współfinansowane ze środków unijnych mają swój szczyt dopiero przed sobą - zdaniem analityków Ministerstwa Finansów, unijna perspektywa finansowa najwidoczniej przejawia się w wynikach ekonomicznych w latach 2018-2019. Wreszcie, należy zwrócić uwagę, iż wzrost gospodarczy w ostatnim czasie wynikał głównie ze wzrostu nakładów konsumpcyjnych, nie zaś inwestycyjnych.

Na warunki funkcjonowania MŚP wpływały m.in. zmiany prawodawstwa (w tym kwestii fiskalnych dot. tzw. uszczelnienia VAT) czy wzrost PKB w kraju. O ile dobra sytuacja ekonomiczna pozwalała firmom na rozwój, o tyle kwestie podatku VAT to wyzwanie. Firmy wkładają ogromny wysiłek w nadążanie za zmieniającymi się przepisami skarbowymi. Z kolei same kontrole są postrzegane jako pracochłonne i czasochłonne. W latach 2015-2018, firmy z Pomorza mogły korzystać ze wsparcia nie tylko w ramach RPO WP 2014-2020, ale też np. z Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój czy programów wdrażanych centralnie przez Komisję Europejską (np. Horyzont2020). Obecność taniego pieniądza kredytowego czy też większej skłonności inwestorów do wchodzenia w ryzykowne przedsięwzięcia biznesowe są same w sobie pozytywne, jeśli chodzi o ich wpływ na rozwój gospodarczy regionu. Mogły one natomiast generować konkurencję między ofertą publiczną, a okresowo tanimi propozycjami sektora komercyjnego. Wyzwaniem mogło być również pozyskanie i zapewnienie kosztów administracyjnych na odpowiednio wysokim poziomie dla pośredników finansowych, które mogłyby zachęcić odpowiednie podmioty do ubiegania się o tę funkcję - a następnie sprawnego jej pełnienia.

Analiza złożonych wniosków o dofinansowanie w Poddziałaniu 2.2.1. w zakresie wpisywania się w poszczególne preferencje wykazuje, iż zdecydowanie częściej ma miejsce ekspansja ofertowa aniżeli rozszerzanie rynku zbytu w wymiarze geograficznym (ta druga, jeśli jest planowana, to często jako efekt poboczny lub przemyślana konsekwencja ekspansji produktowej lub usługowej). Zarazem jednak, o czym szerzej napisano w rozdziale dot. ISP, wiele firm wdraża strategię relatywnie prostej ekspansji produktowej, bazującej na konkurowaniu ceną lub nieznacznymi modyfikacjami oferty względem portfolio konkurentów. Powoduje to, iż nawet jeśli formalnie dana preferencja jest spełniana przez beneficjentów, to budzi wątpliwość trwałość takiej ekspansji. W tym kontekście, projekty zakładające krzyżową ekspansję geograficzno-ofertową jawią się jako bardziej przemyślane i prawdopodobnie będą generować trwalsze efekty. Wskazuje na to jednoznacznie analiza otrzymanych wniosków o dofinansowanie, a spostrzeżenie to potwierdzają również wypowiedzi pracowników instytucji systemu wdrażania.

W ramach realizowanych projektów w PI 3c (Poddziałanie 2.2.1.) beneficjenci co do zasady nie deklarowali sprawozdawania wskaźników związanych z tworzeniem miejsc pracy, choć nie jest wykluczone, iż podejmowane przez nich przedsięwzięcia pośrednio przyczynią się do tego celu. Tym samym jednak, preferencja dotycząca tworzenia trwałych miejsc pracy jawi się jako słuszna, ale niewystarczająco uwidaczniana w podejmowanych aktywnościach.

Szerzej, o kwestiach preferencji dla partnerstw czy wynikania z *Porozumień na rzecz inteligentnych specjalizacji regionu* napisano w rozdziale o ISP (w tym analizując również statystyki opisowe dot. składanych wniosków o dofinansowanie). Generalnie jednak, projekty kooperacyjne są w zdecydowanej mniejszości, co może wynikać z trudności w ich realizacji, ich kosztowności i pracowitości związanej z uzgadnianiem potrzeb wszystkich interesariuszy. Wpisywanie się w preferencje dot. ISP na poziomie deklaracyjnym jest relatywnie często identyfikowane. Jak jednak wykazano podrozdziale dot. ISP, często jest to powierzchowna realizacja tejże preferencji. Analogiczne obawy można sformułować względem preferencji w zakresie stymulowania aktywności eksportowej.

Dla Działania 2.1., z uwagi na brak dokładnych informacji o odbiorcach ostatecznych wsparcia, trudno dokonać jednoznacznej oceny skuteczności preferencji.

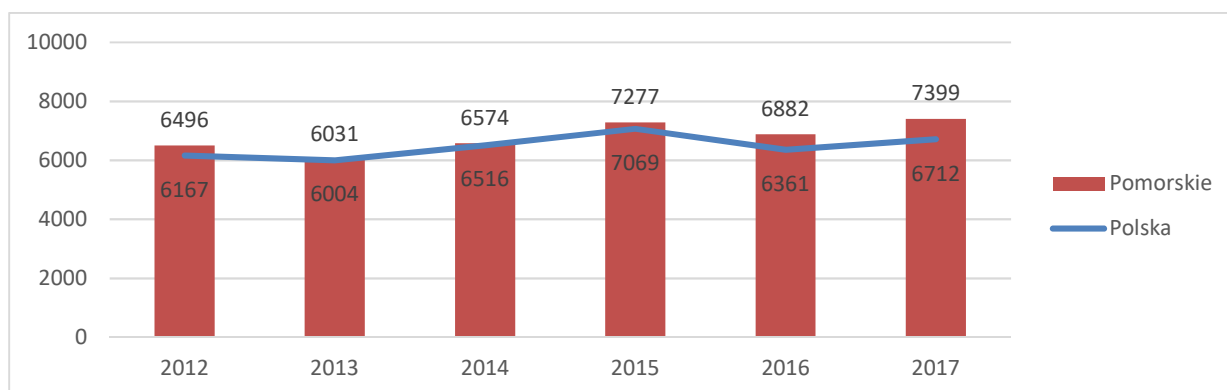
Ocena efektów wsparcia w PI 3c

Efekty wsparcia w PI 3c należy ocenić jako umiarkowanie zadowalające. Pomoc otrzymało niemal tysiąc podmiotów z Pomorza, które dzięki temu mogą rozwijać swoją działalność i długofalowo - zwiększać konkurencyjność. Wydaje się, iż docelowo należy oczekiwać większej skali rezultatów (w tym, w przyszłości, również dzięki rewolwingowi) - i szybszych przyrostów wartości mierników - w przypadku instrumentów finansowych. Zasadniczo, koszt jednostkowy wsparcia okazał się niższy od przewidywanego na etapie programowania, co pozwoliło wygenerować większą liczbę projektów niż planowano, za to bardziej rozdrobnionych i mających charakter punktowej interwencji. Nieco inaczej rozumiejąc skalę efektów, warto odnieść ją do poziomu innowacyjności wprowadzanych produktów - okazuje się, iż beneficjenci częściej niż zakładano decydują się na zaproponowanie oferty nowej dla rynku (a nie tylko dla własnego podmiotu). Wymaga podkreślenia, iż ocena ta wynika nie tylko z analiz wskaźników czy przeglądu wniosków o dofinansowanie. W ramach zrealizowanego badania ilościowego, w obrębie którego respondenci mogli w sposób szczerzy wyrażać się o skutkach wdrażanego projektu, również wyraźnie wybrzmiewała kwestia stymulowania innowacyjności. Jednocześnie, choć mowa jest o innowacjach rynkowych - ocena wniosków pozwala powziąć przypuszczenie, iż niekiedy są to jednak jedynie innowacje odtwórcze, które nie generują długookresowej przewagi konkurencyjnej. Faktu tego nie należy odbierać jednoznacznie negatywnie; innowacyjność jest bowiem tylko jedną - choć preferowaną - z możliwych dróg do zapewnienia konkurencyjności MŚP.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Na przestrzeni ostatnich lat nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca nieco wzrosły, przy czym średnio osiągały one większą wartość dla Pomorza niż dla całego kraju. Wskazuje to na relatywnie dużą - w odniesieniu do przeciętnego poziomu dla Polski - aktywność inwestycyjną regionalnych firm. Równocześnie jednak różnica ta nie jest na tyle wysoka, aby uznać, iż podmioty będą w stanie skutecznie kontynuować trend bez wsparcia zewnętrznego.

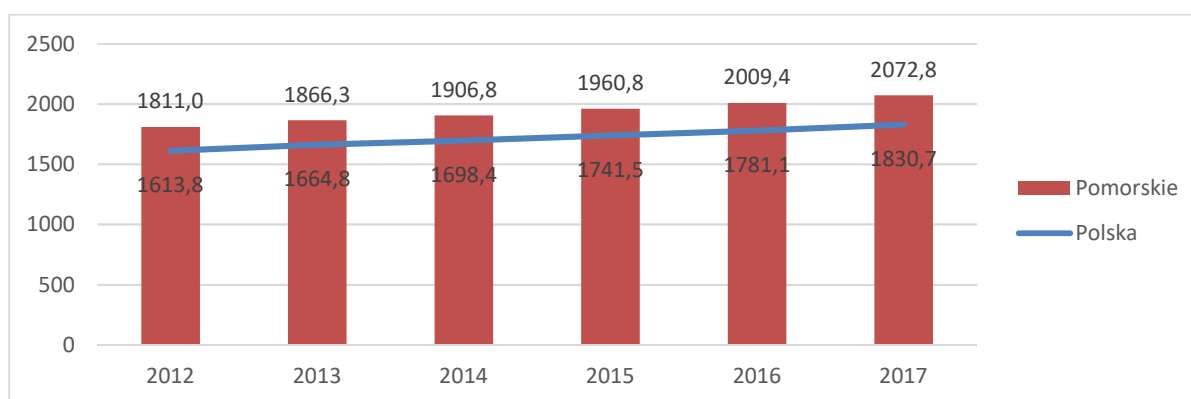
Wykres 8 Nakłady inwestycyjne (w cenach bieżących) na 1 mieszkańca [zł]

Źródło: Strateg.gov.pl

Na Pomorzu jest również średnio więcej MŚP na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym aniżeli ogółem dla Polski. Dowodzi to, iż istnieje potencjał absorpcyjny wsparcia mierzony wolumenem liczby podmiotów stanowiących jego potencjalnych adresatów.

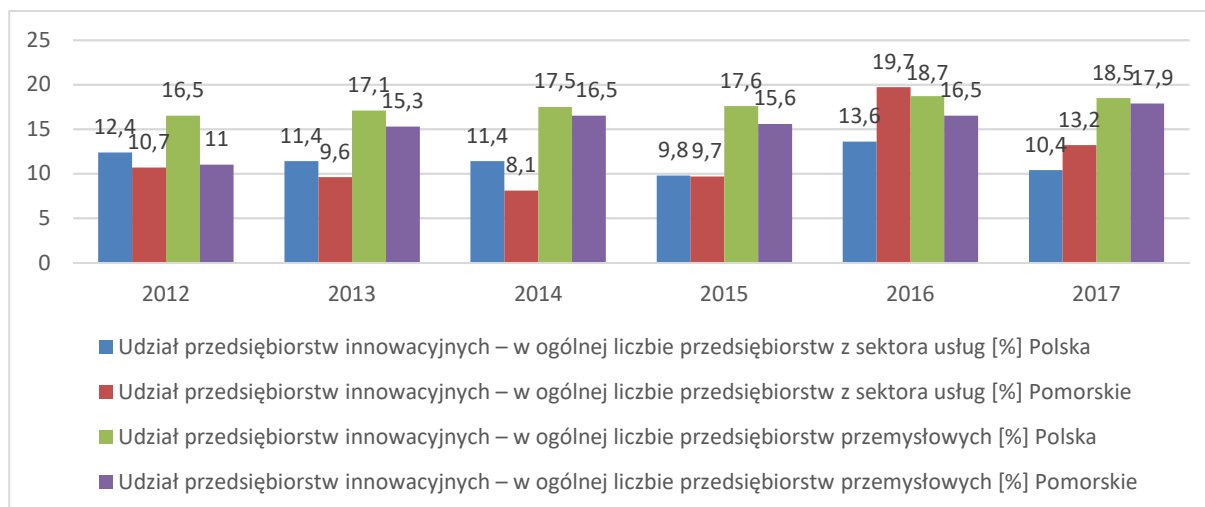
Wykres 9 Liczba MŚP na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym

Źródło: Strateg.gov.pl

Firmy z Pomorza są również przeciętnie bardziej innowacyjne aniżeli polskie przedsiębiorstwa ogółem. Zarysowana poniżej tendencja dla firm usługowych, manifestuje się również w przypadku przemysłu. Oznacza to, że istnieje potencjał dla wdrażania innowacji w regionie.

Wykres 10 Udział przedsiębiorstw innowacyjnych – w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług [%]

Źródło: Strateg.gov.pl

Zasadniczo, potrzeby inwestycyjne MŚP są zjawiskiem obiektywnie stałym, dlatego należy mówić o utrzymaniu się tego problemu/wyzwania zidentyfikowanego w RPO WP 2014-2020. W świetle przedstawionych wyżej danych widać jednak, że grupa docelowa z regionu ma potencjał do wykorzystania środków jej adresowanych w sposób zgodny z założeniami rozwoju regionu. Tym samym, podtrzymuje się opinię o trafności zaprojektowanego wsparcia.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 3c na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

W przypadku PI 3c nie przewidziano zastosowania instrumentów terytorialnych ani też odpowiednich preferencji na poziomie kryteriów wyboru. Należy natomiast zastrzec, iż dostrzegalna jest dominacja Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta w zakresie usytuowania na jego terenie podmiotów otrzymujących wsparcie. W przypadku Poddziałania 2.2.1, aż 23% całego dofinansowania UE zostało skierowane do 80 podmiotów z Gdańska, zaś łącznie 81,7% na terenie OM G-G-S. Najmniej projektów zrealizowano w powiatach człuchowskim i nowodworski (po 1) oraz chojnickim, kwidzyńskim i w Słupsku (po 2). Co istotne, jeśli jednak patrzymy na JST spoza OMT - wówczas wsparcie jawi się jako relatywnie równomiernie dystrybuowane. W przypadku Działania 2.1. nie analizowano przestrzennego rozmieszczenia ostatecznych odbiorców wsparcia, natomiast zwraca uwagę, iż biura pośredników finansowych wykraczają poza miasta OMT (co jest wyraźnie widoczne w przypadku podmiotów takich jak: Pomorski Fundusz Pożyczkowy Sp. z o.o., Bank Spółdzielczy w Dzierzgoniu i Żuławski Bank Spółdzielczy czy Bank Spółdzielczy w Czersku, a w mniejszym przypadku także Polskiej Fundacji Przedsiębiorczości). Oznacza to zatem, iż zapewniono relatywnie egalitarną możliwość kontaktu potencjalnego odbiorcy wsparcia z pośrednikami finansowymi. W opinii respondentów reprezentujących IZ, dostrzegalny jest wpływ dyfuzyjny

wsparcia z RPO WP 2014-2020 (tj. nawet, jeśli otrzymują je podmioty skoncentrowane głównie w większych ośrodkach miejskich, to efekty pomocy rozlewają się w regionie). Oznacza to zatem, iż w satysfakcjonującym stopniu znajduje swój wyraz założenie, iż preferowane będą obszary o niskim poziomie aktywności gospodarczej.

Priorytet Inwestycyjny 3b (Działanie 2.3. Aktywność eksportowa)

Ocena postępów w realizacji PI 3b oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Wychodząc od diagnozy sytuacji na polu handlu zagranicznego w województwie pomorskim, jako relatywnie dobrej w stosunku do innych województw, jednak determinowanej głównie przez aktywność dużych firm, w RPO WP 2014-2020 zaplanowano wsparcie mające służyć zwiększeniu aktywności podmiotów sektora MŚP w tym zakresie. Interwencja powiązana z PI 3b odpowiadać ma na wyzwania związane z niedostatecznym wykorzystaniem potencjału eksportowego małych i średnich firm, braku silnej, rozpoznawalnej marki gospodarczej oraz niespójności, rozproszenia i braku koordynacji działań z zakresu promocji gospodarczej i wsparcia eksportu.

W ramach przypisanego do PI 3b Działania 2.3. *Aktywność eksportowa* zaplanowano wsparcie przede wszystkim przedsięwzięcia strategicznego *Pomorski Broker Eksportowy* wynikającego z RPS *Pomorski Port Kreatywności*. Wskazane PS dąży do stworzenia całościowego i skoordynowanego systemu wspierania eksportu w regionie, zapewniającego kompleksową ofertę dla pomorskich przedsiębiorstw w celu umożliwienia im wyjścia na rynki zagraniczne. Beneficjentem Działania jest zatem jedna IOB, wybrana w 2016 r. w trybie konkursowym, realizująca systemowy i kompleksowy projekt o łączący komponent grantowy, w którym wsparcie udzielane jest grantobiorcom z sektora MŚP oraz komponent wsparcia niefinansowego. Całkowita wartość wybranego projektu to 84,1 mln zł, z czego 64,1 mln zł to wartość dofinansowania UE, stanowiąca 99,7% alokacji bez rezerwy wykonania, a 94,7% - z rezerwą. Uwzględniając środki rezerwy wykonania, w ramach Działania pozostało 3,6 mln zł alokacji.

Postęp rzeczowy oraz prognoza dla Działania przedstawia się następująco:

Tabela 11 Wskaźniki produktu (PI 3b) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1) (szt.)	500	284	56,8%	1 800	360%	1 900	380%
Liczba przedsiębiorstw, które wprowadziły zmiany organizacyjno-procesowe (szt.)	100	0	0,0%	200	200%	211	211%

Źródło: RPO WP 2014-2020 (z dnia 5 lipca 2018 roku, obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Dostępne w momencie opracowania raportu informacje dotyczące kontraktacji wskazują na prognozowane, istotne przekroczenie założonych w Programie wartości docelowych wskaźników – w przypadku *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie* zakontraktowano 360%, a w przypadku *Liczba przedsiębiorstw, które wprowadziły zmiany organizacyjno-procesowe* – 200% wartości na 2023 r. Wskazuje to na potencjalnie niższy, niż zakładano, koszt jednostkowy wskaźników. Dane z systemu SL2014 na koniec 2018 r. wykazują wprawdzie brak postępów w wydatkowaniu środków, jednak jest to cecha specyficzna dla projektów realizowanych przez operatora.

Dalsze wydatkowanie alokacji powinno pozwolić osiągnąć poziom 380% wartości docelowej wskaźnika *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie* oraz 211,1% wskaźnika *Liczba przedsiębiorstw, które wprowadziły zmiany organizacyjno-procesowe*.

Z uwagi na wynikającą z założeń projektowych znaczną nadkontraktację wskaźników Działania 2.3., wynikającą z niższych od założonych kosztów jednostkowych, *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1)* oraz *Liczba przedsiębiorstw, które wprowadziły zmiany organizacyjno-procesowe* – zaleca się rozważenie zwiększenia ich wartości docelowych założonych na 2023 r.

Tabela 12 Wskaźniki rezultatu (PI 3b) – postęp i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Eksport per capita w województwie pomorskim, Polska=100 (%)	120	108,6 (2017)	90,4%	115	96,0%
Wartość eksportu w regionie (mln euro)	12 250	10267,1 (2017)	83,8%	12 005	98,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Zamawiającego (postęp realizacji wskaźników rezultatu w ramach RPO WP 2014-2020)

W RPO WP 2014-2020 przyjęto dwa wskaźniki rezultatu dla PI 3b: wartość eksportu na mieszkańca w odniesieniu do średniej krajowej oraz wartość bezwzględną eksportu w mln euro. W świetle najnowszych dostępnych danych (za 2017 r.), obydwa wskaźniki notują tendencję spadkową. Dla pierwszego ze wskaźników wartość bazowa to 112,5%, a docelowa – 120%. W pierwszych latach wdrażania Programu wartość wskaźnika przekraczała lub była bliska wartości docelowej, jednak w 2017 spadła do poziomu 108,5%.

Dla wskaźnika wartości eksportu w regionie za bazową przyjęto wartość z 2012 r., kiedy to wynosiła 9 924,5 mln euro. W latach 2014-2015 wskaźnik był bliski przyjętej wartości docelowej, wynoszącej 12 250 mln euro, jednak wykazał spadek w kolejnych latach, by w 2017 r. osiągnąć poziom 10 267,1 mln euro.

Na chwilę obecną oba wskaźniki rezultatu PI 3b cechują się tendencją spadkową. Na potencjał eksportowy Pomorza silnie oddziałuje sytuacja geopolityczna czy też sytuacja na rynkach docelowych oraz ich zdolność do absorpcji eksportowanych dóbr i usług. Załamanie w gospodarkach krajów, do których planowana jest ekspansja produktowa/usługowa, może zniwelować efekty działań podejmowanych w ramach RPO WP 2014-2020 nawet, jeśli zostały one właściwie przeprowadzone. Choć w kontekście Funduszy Europejskich kurs euro przywoływany jest głównie w kontekście rewidowania wysokości wsparcia, w omawianym kontekście kursy walutowe same w sobie mogą stanowić stymulantę i / lub ograniczenie dla podejmowanych działań, wpływając na ekonomiczną opłacalność wchodzenia na nowe rynki.

Analogicznie jak w przypadku opisanym powyżej, przy wykorzystaniu całej dostępnej alokacji (i, zasadniczo, w kontekście braku wolnych środków w RPO WP 2014-2020) nie sposób mówić stricte o możliwym do urzeczywistnienia potencjale aplikacyjnym w PI 3b.

Identyfikowane jest natomiast zapotrzebowanie na wsparcie na poziomie odbiorców ostatecznych. Pomimo tegoż zainteresowania, odnosząc też wdrażanie projektu do harmonogramu implementacji całego RPO WP 2014-2020, wydaje się, iż potencjał aplikacyjny firm - potencjalnych odbiorców ostatecznych - napotyka adekwatne wielkości możliwego do otrzymania w nadchodzących latach wsparcia.

Mając na uwadze wysoki poziom kontraktacji wskaźników w PI 3b oraz zgłaszane zapotrzebowanie na wsparcie w jego ramach - osiągnięcie wartości docelowych wskaźników nie wydaje się być zagrożone.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 3b

Na skuteczność realizacji interwencji przewidzianej w PI 3b kluczowy wpływ miała (i będzie mieć na dalszych etapach wdrażania) sytuacja na rynkach międzynarodowych, która warunkuje zainteresowanie pomorskich firm ich angażowaniem się w procesy internacjonalizacyjne. Jej konkretnym wymiarem są np. kursy walutowe, które decydują o potencjalnej rentowności przedsięwzięć, czyniąc niektóre z nich nieopłacalne dla firm. Geopolityka przejawiała się również w unikaniu terenów konfliktów (zbrojnych i dyplomatycznych) jako docelowych miejsc eksportu, ale także stanowi odbicie postaw mentalnościowych (np. społecznych niechęci czy obaw względem wybranych państw, ale też barier kulturowych związanych m.in. ze sposobem postrzegania roli kobiet w określonych kręgach kulturowych, co wpływa na możliwość prowadzenia przez nie działań biznesowych). Z drugiej strony, zainteresowane eksportem firmy mogły korzystać z instrumentów konkurencyjnych wobec RPO WP 2014-2020, a wdrażanych na poziomie centralnym.

Barierą dla realizacji przedsięwzięcia może być sytuacja gospodarcza (np. przewidywane spowolnienie gospodarcze), geopolityczna, rozumiana zarówno jako realna sytuacja społeczno-ekonomiczna w różnych regionach świata (np. konflikty zbrojne), jak i mentalne bariery związane z kontaktami z przedstawicielami obcych kultur (np. lęk wobec udziału w misjach gospodarczych w krajach arabskich). Oznacza to zatem, że działania realizatorów przedsięwzięcia ogniskują się nie tylko na wymiernej działalności organizatorskiej, ale obejmują również prace związane z budowaniem kultury dialogu gospodarczego, umiejętności odnalezienia się w środowisku wielokulturowym itp.

Istotnym utrudnieniem w realizacji przedsięwzięcia okazał się wymóg stosowania zapisów PzP w odniesieniu do nabywania takich dóbr/usług, które trudno jednoznacznie przełożyć na wymogi oferty przetargowej (np. know-how, sieć kontaktów branżowych). Rozwiązaniem tego problemu miało być wyłonienie operatorów wsparcia stanowiących swoistych pośredników w jego udzielaniu. Można się jednak zastanawiać, czy jest to sytuacja optymalna - działanie takiego pośrednika wymaga ponoszenia administracyjnych kosztów jego funkcjonowania, które w innej sytuacji mogłyby trafić do docelowych odbiorców wsparcia. Dodatkowo, sam wybór operatora w trybie Pzp również może rodzić w niektórych obawy, iż wygrywająca oferta nie będzie najlepszą, a jedynie charakteryzującą się najkorzystniejszym bilansem ceny i zawartości materialno-merytorycznej, które to ryzyko można próbować eliminować poprzez odpowiednią kalibrację kryteriów oceny ofert. Kolejnym wyzwaniem w realizacji przedsięwzięcia była zmiana definicji beneficjenta w projekcie grantowym, która wymusiła przeprojektowanie części przedsięwzięcia.

Zwraca również uwagę pewną sprzeczność w logicznej konstrukcji systemu sprawozdawczego RPO WP 2014-2020, a sednem pomocy eksportowej. Z punktu widzenia IOB, ekspansja handlowa wymaga współpracy z daną firmą przed dłuższy okres, gdyż efekty pomocy nie są widoczne od razu, a pojedyncze spotkanie/event/konferencja itd. rzadko kiedy przekładają się na wyniki handlowe. Tymczasem pomocniczość RPO WP 2014-2020 każe skłaniać się raczej ku obejmowaniu wsparciem szerokiego grona unikatowych podmiotów, przez co wsparcie ma doraźny, punktowy charakter (ale też generuje znaczące przyrostu wartości wskaźników). Wydaje się, iż realizatorzy przedsięwzięcia starają się dążyć do kompromisu, równoważąc w swojej działalności wydarzenia specjalne/interwencje jednorazowe z cyklicznym, regularnym wsparciem i pracą z danymi podmiotem. Kontynuując natomiast wątek mierników, zwraca uwagę, iż monitoring postępów w realizacji *Pomorskiego Brokera Eksportowego* odnosi się do kwestii, które nie są w pełni pod kontrolą samego beneficjenta, lecz finalnie podlegają autonomicznym decyzjom odbiorców wsparcia (np. *Pomorski Broker Eksportowy* może doprowadzić do kontaktu MŚP z kontrahentem chętnym do podjęcia współpracy, ale nie może tejże wymusić na zainteresowanych stronach). Analogicznie, sama wielkość eksportu jest wypadkową m.in. regionalnych danych makroekonomicznych, ale także sytuacji na rynkach docelowych, kursu walut, trendów konsumenckich itd. Wreszcie, nie zawsze istnieją narzędzia weryfikacji, czy wsparcie udzielone przez *Pomorski Broker Eksportowy* przełożyło się na zlecenia/kontrakty - czy, w jakim zakresie oraz o jakiej wartości finansowej.

Skala projektu pozwala stwierdzić, iż zdecydowanie zrealizowano preferencję dot. kompleksowego charakteru projektu. Dodatkowo, widoczne jest dążenie do tworzenia partnerstw. Przede wszystkim, sam *Pomorski Broker Eksportowy* jest projektem partnerskim, realizowanym przez Agencję Rozwoju Pomorza – lidera projektu, Regionalną Izbę Gospodarczą Pomorza, Stowarzyszenie Wolna Przedsiębiorczość/O. terenowy Gdańsk, Inkubator STARTER, INVESTGDA i Pomorski Park Naukowo-Technologiczny. W sposób pośredni preferencja ta uwidacznia się natomiast już w samej formule wsparcia, która często zakłada współpracę firm (np. spotkania z doświadczonymi eksporterami i wymianę wiedzy, stymulowanie współpracy z firmami zagranicznymi). Jak wskazano w rozdziale dot. ISP, również wymiar inteligentnych specjalizacji jest stymulowany dzięki realizacji opisanego przedsięwzięcia, ponieważ zdecydowana większość zbadanych odbiorców wsparcia wpisywała się w którąś z ISP (o czym szerzej w stosownym rozdziale).

Wreszcie, w kontekście preferencji w zakresie realizacji celów SUERMB, w zakresie której preferowane miały być projekty realizowane w partnerstwie z podmiotami z Regionu Morza Bałtyckiego - *Pomorski Broker Eksportowy* realizuje tę preferencję, przekładając się wprost na realizację Celu nr 3 SUERMB.

Ocena efektów wsparcia w PI 3b

W tym miejscu należy jedynie podkreślić, iż, pomimo że liczbowo osiągnięte wartości wskaźników w projekcie nie są na ten moment bardzo wysokie, samo przedsięwzięcie cieszy się dobrą reputacją oraz postrzegane jest jako ważna stymulanta regionalnego rozwoju. Innymi słowy, jakościowa ocena efektów wsparcia w PI 3b pozycjonuje te rezultaty znacząco wyżej aniżeli prosta ewaluacja ilościowa w oparciu o mierniki.

Nadrzędnym celem *Pomorskiego Brokera Eksportowego* jest wieloaspektowe wspieranie firm z Pomorza w ich działalności eksportowej na każdym jej etapie. Oznacza to, iż pomoc obejmuje zarówno prace koncepcyjno-analityczne, związane z określaniem zdolności danego podmiotu do wejścia na obce rynki, jak również networking i wymianę wiedzy z doświadczonymi eksporterami, wsparcie uczestnictwa w seminariach, konferencjach, targach branżowych (krajowych i zagranicznych), umożliwienie uczestnictwa w misjach gospodarczych itd. *Pomorski Broker Eksportowy* ma również za zadanie pełnić funkcję centrum wiedzy o eksporcie, udostępniając zainteresowanym podmiotom analizy rynkowe, ekspertyzy i inne opracowania tematyczne. Wreszcie, w ramach projektu istnieje możliwość otrzymania pieniędzy na udział przedsiębiorstwa w danym evencie mającym docelowo wypromować daną firmę oraz oferowane przez nią produkty/usługi. Patrząc z perspektywy cyklu życia eksportera, oferta *Pomorskiego Brokera Eksportowego* dzieli się na: wstęp do eksportu, rozwój eksportu oraz granty. Zamierzenia powzięte w ramach *Pomorskiego Brokera Eksportowego* oraz aktualny stan ich realizacji przedstawia tabelana kolejnej stronie.

Tabela 13. Zakładane oraz osiągnięte efekty w ramach Pomorskiego Brokera Eksportowego

Wskaźnik	Wartość docelowa	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1) (przedsiębiorstwa)	1 800	284
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe (CI 4) (przedsiębiorstwa)	1 300	284
Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie internacjonalizacji działalności (szt.)	600	0
Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze międzynarodowym (szt.)	475	24
Liczba przedsiębiorstw, które wprowadziły zmiany organizacyjno-procesowe (szt.)	200	0
Liczba przedsiębiorstw uczestniczących w przedsięwzięciach informacyjno-promocyjnych o charakterze międzynarodowym (szt.)	10 000	0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych SL 2014 (stan na dzień 31.12.2018)

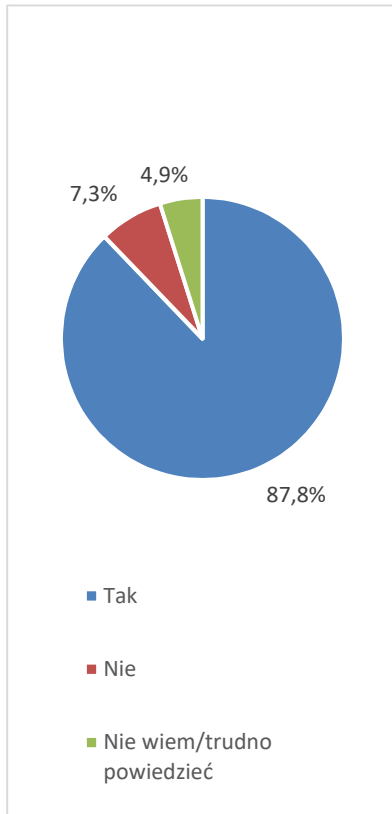
Powyższa tabela wskazuje, iż zaawansowanie projektu może być odbierane jako relatywnie niskie. Warto mieć jednak na uwadze, iż po pierwsze może być to częściowo wynik formy projektu - efekty działań realizowanych przez operatora nie są w trybie bieżącym monitorowane w systemie SL2014, skąd pochodzą powyższe dane. Ogółem, na moment realizacji badania łącznie około 800 firm otrzymało wsparcie niefinansowe. Podmioty korzystały z usługi doradztwa, uczestniczyły w organizowanych spotkaniach z eksporterami, mogły także pozyskać niezbędne im dane o eksporcie. Wydaje się, iż na moment realizacji badania działania tzw. „miękkie” są kluczowe dla realizacji *Pomorskiego Brokera Eksportowego*, kreując jego markę nawet w sytuacji relatywnie ograniczonego zaawansowania przedsięwzięcia.

Jeśli chodzi o wsparcie eksportowe, pomoc otrzymało 138 firm. Spośród nich, 62 podmioty to mikroprzedsiębiorstwa, 47 - małe firmy, zaś 28 - średnie. Dominowały przedsiębiorstwa z branży PKD 32.12.Z - Produkcja wyrobów jubilerskich i podobnych (12), PKD 62.01.Z - Działalność związana z oprogramowaniem (7) i PKD 27.40.Z - Produkcja elektrycznego sprzętu oświetleniowego (4).

W opinii interesariuszy przedsięwzięcia, jest ono wartościowym narzędziem promowania oferty produktowej i usługowej firm o potencjale eksportowym, które z różnych powodów nie potrafią/nie są w stanie samodzielnie zainicjować procesu ekspansywnej wymiany handlowej. W szczególności, *Pomorski Broker Eksportowy* powinien wspomóc te podmioty, które jakością oferty nie ustępują firmom zagranicznym, stanowiąc dla nich źródło podproduktów - po odpowiednich działaniach, podmioty te powinny być docelowo w stanie samodzielnie konkurować na europejskich i światowych rynkach, sprzedając swoje produkty/usługi pod własną marką.

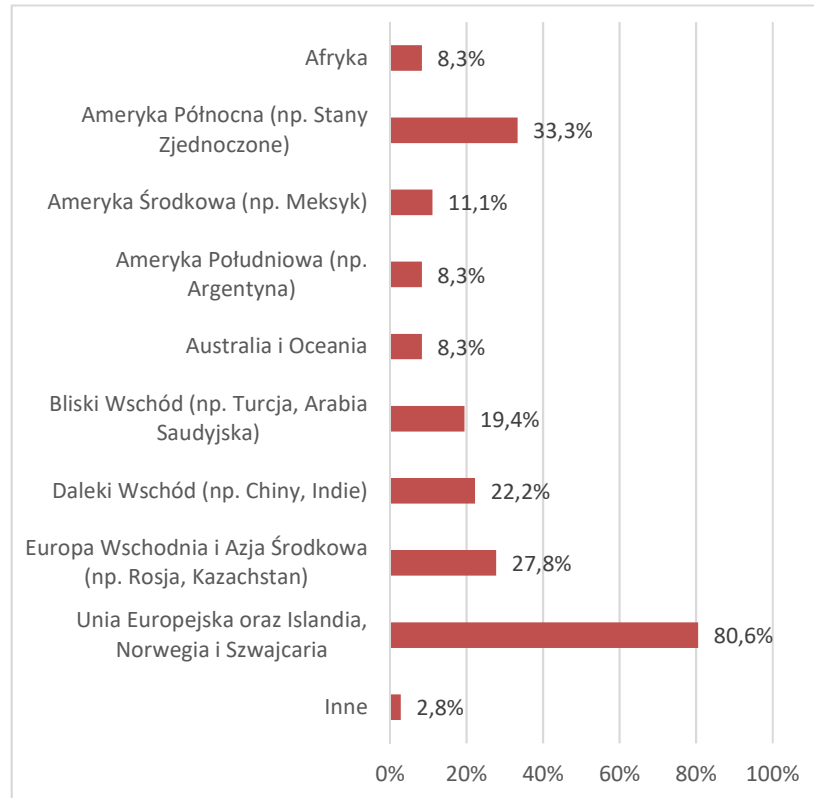
W ramach ewaluacji zrealizowano m.in. badanie ilościowe z odbiorcami ostatecznymi wsparcia grantowego w ramach omawianego przedsięwzięcia strategicznego. Spośród 87,8% z ogółu badanych, którzy chcieli zdobyć nowe dla nich rynki zagraniczne, zdecydowana większość (80,6%) miała na myśli gospodarki UE, Islandii, Norwegii oraz Szwajcarii; 1/3 zainteresowanych celowała w Amerykę Północną, zaś 27,8% - w Europę Wschodnią i Azję Środkową.

Wykres 11 Czy udział w projekcie grantowym miał na celu zdobycie nowych rynków zagranicznych dla Państwa przedsiębiorstwa?

Źródło: badanie ilościowe z odbiorcami ostatecznymi wsparcia w ramach Pomorskiego Brokera Eksportowego, n=41.

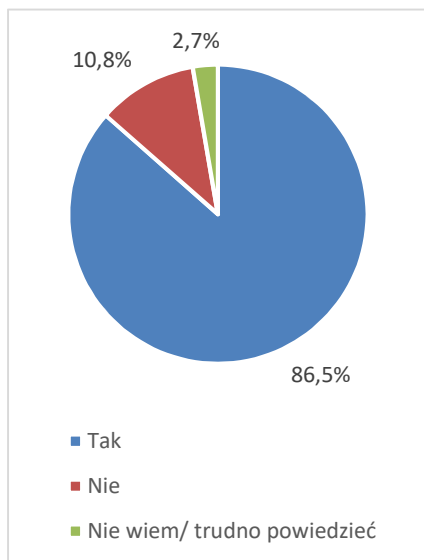
Wykres 12 W zdobyciu jakich nowych rynków zagranicznych miał pomóc Państwa udział w projekcie grantowym? [pytanie wielokrotnego wyboru]

Źródło: badanie ilościowe z odbiorcami ostatecznymi wsparcia w ramach Pomorskiego Brokera Eksportowego, n=36.

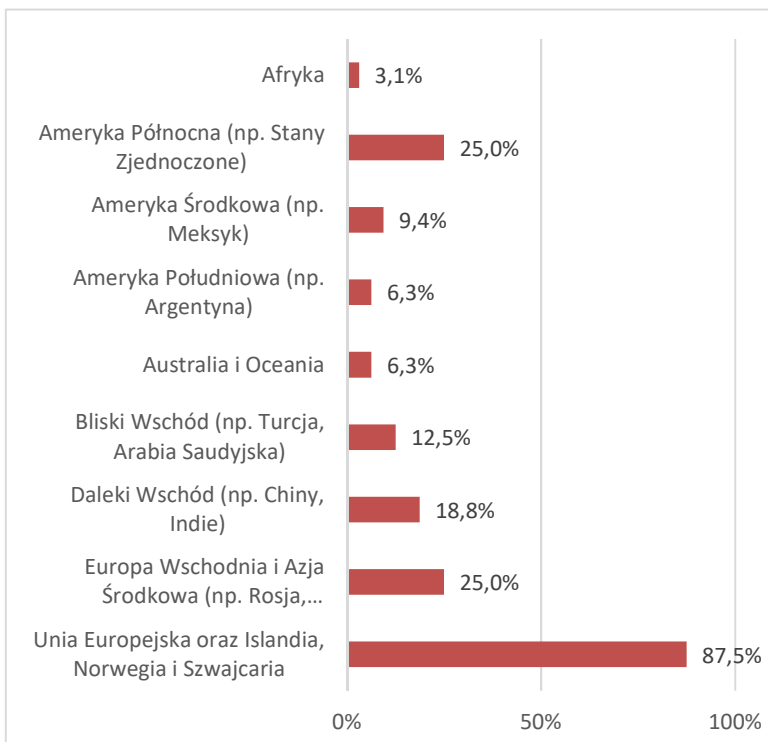
Ponadto, 86,5% firm objętych badaniem stawiało za cel udziału w przedsięwzięciu pozyskanie nowych kontrahentów na rynkach zagranicznych, na których byli już obecni (głównie UE, Islandia, Norwegia i Szwajcaria - 87,5%, a także Europa Wschodnia i Azja Środkowa (25,0%) oraz Ameryka Północna (25,0%). Najbardziej chciano rozwijać siatkę kooperantów w Afryce (3,1%), Ameryce Południowej (6,3%) oraz Australii i Oceanii (6,3%).

Wykres 13 Czy udział w projekcie grantowym miał na celu pozyskanie nowych kontrahentów na rynkach zagranicznych, na których byli już Państwo obecni?

Źródło: badanie ilościowe z odbiorcami ostatecznymi wsparcia w ramach Pomorskiego Brokera Eksportowego, n=37.

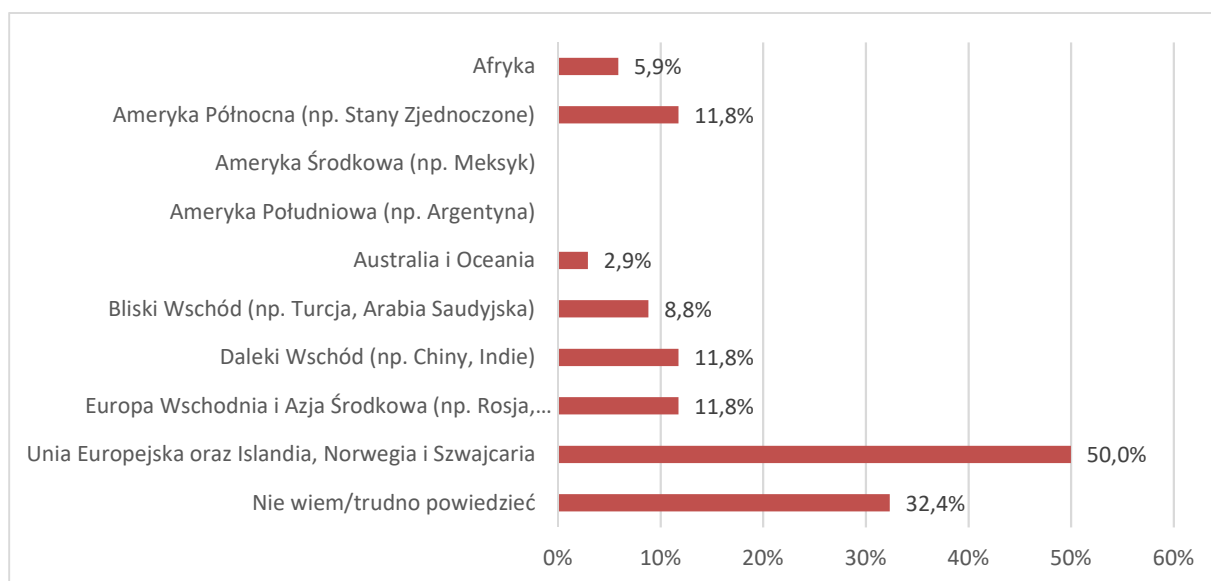
Wykres 14 Na jakich rynkach zagranicznych planowali Państwo wzmocnić swoją pozycję? [pytanie wielokrotnego wyboru]

Źródło: badanie ilościowe z odbiorcami ostatecznymi wsparcia w ramach Pomorskiego Brokera Eksportowego, n=32.

Zainteresowanie danym rynkiem docelowym koresponduje z oceną użyteczności informacji pozyskanych na jego temat w projekcie. Żaden z badanych nie dostrzegł takiej wartościowej informacji dla Ameryki Środkowej czy Południowej, ale już np. połowa odpowiadających na pytanie była zdania, iż uzyskała pomocne informacje o rynku Unijnym (wraz z Islandią, Norwegią i Szwajcarią) czy też Ameryce Północnej (11,8%), Dalekim Wschodzie (11,8%) czy Europie Wschodniej i Bliskim Wschodzie (11,8%).

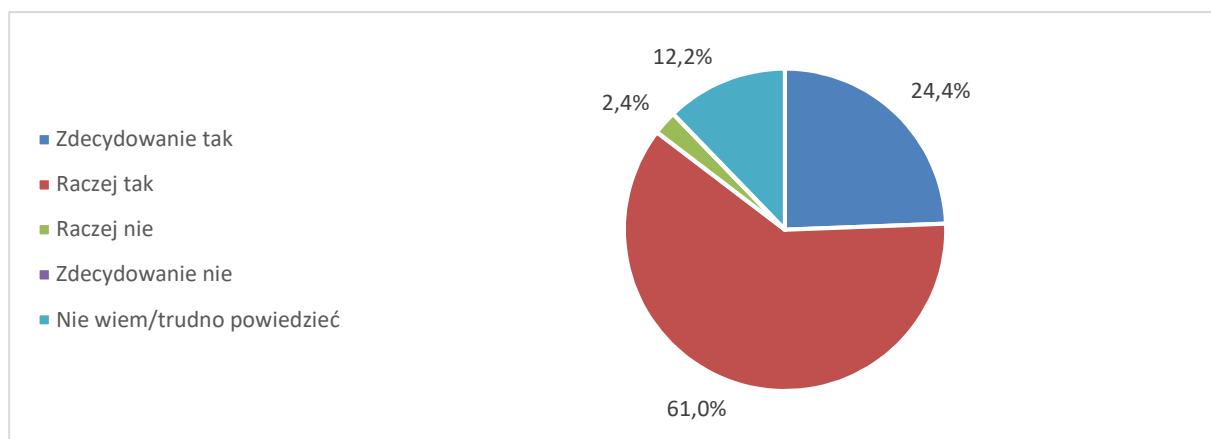
Wykres 15 Na temat jakich rynków zagranicznych uzyskali Państwo użyteczne i praktyczne informacje w projekcie Pomorski Broker Eksportowy?

Źródło: badanie ilościowe z odbiorcami ostatecznymi wsparcia w ramach Pomorskiego Brokera Eksportowego, n=34.

Ponad 4/5 badanych przyznało, iż udział w projekcie grantowym wpłynął na ich aktywność eksportową, a jedynie 2,4% było zdania, że raczej takich konsekwencji nie przyniósł.

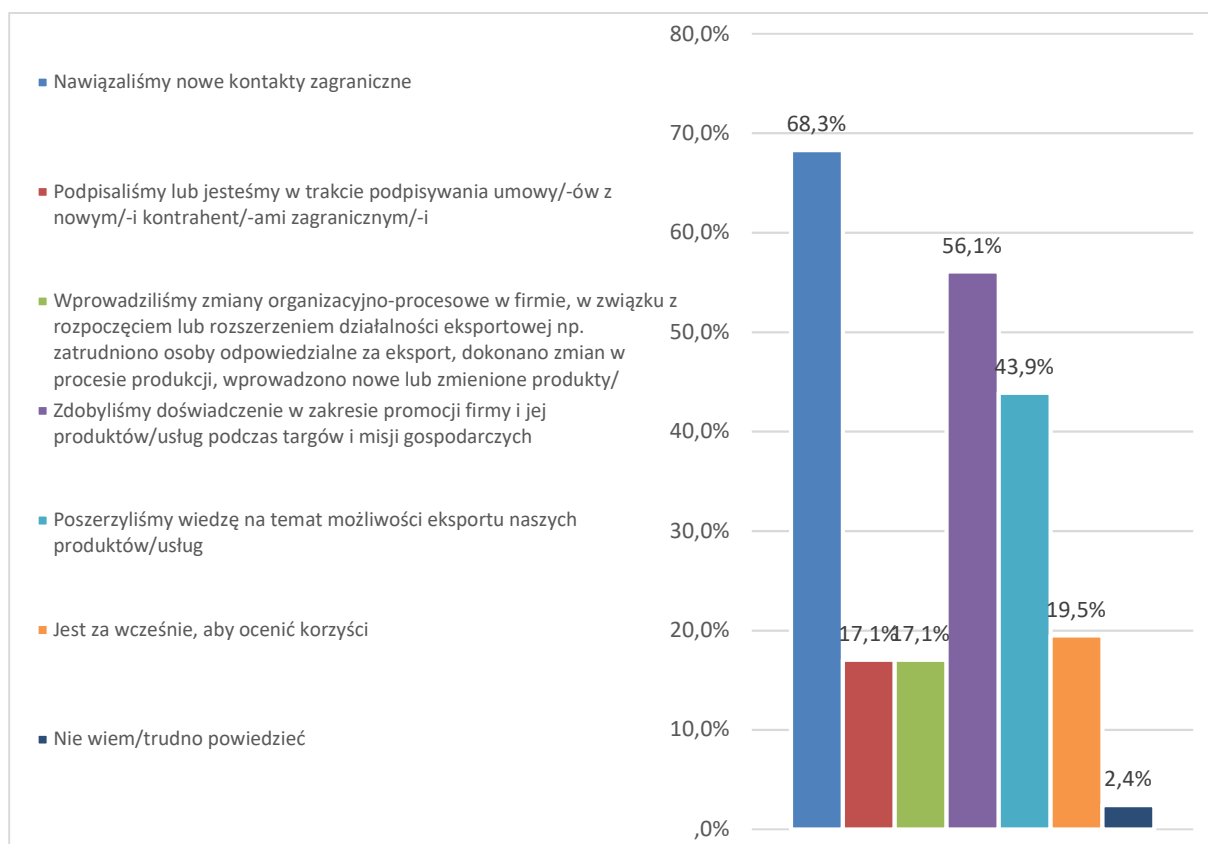
Wykres 16 Czy udział w projekcie grantowym wpłynął/wpływie na Państwa aktywność eksportową?

Źródło: badanie ilościowe z odbiorcami ostatecznymi wsparcia w ramach Pomorskiego Brokera Eksportowego, n=41.

Przekładając ów wpływ na język konkretnych korzyści z otrzymanego wsparcia grantowego, należy wskazać, iż respondenci najczęściej wskazywali: 1) nawiązanie nowych kontaktów zagranicznych (68,3%), 2) zdobycie doświadczenia w zakresie promocji firmy i jej produktów/usług podczas targów i misji gospodarczych, 3) rozszerzenie wiedzy na temat możliwości eksportu produktów/usług danej firmy (43,9%).

Wykres 17 Jakie korzyści do tej pory odnosiła Państwa firma z udziału w projekcie grantowym?

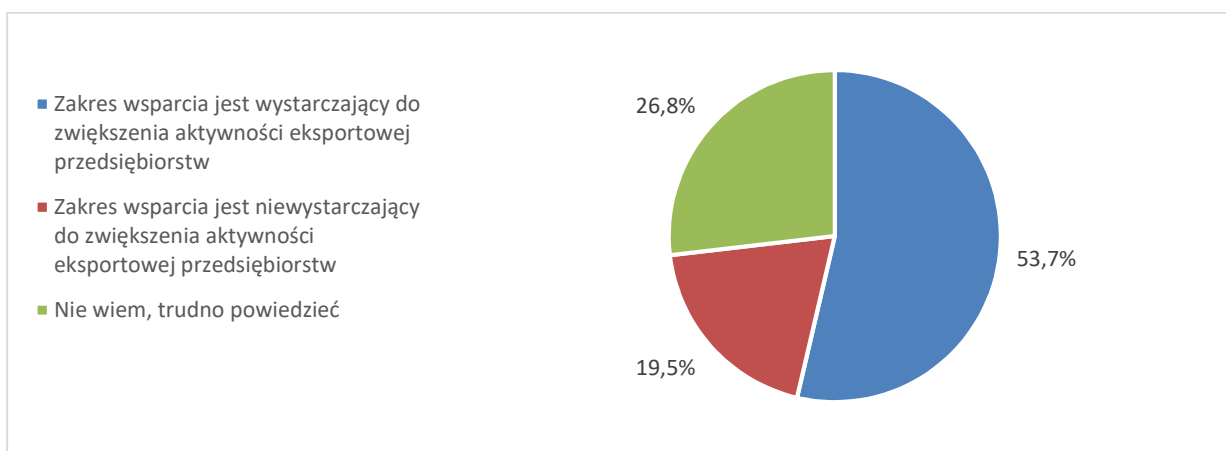

Źródło: badanie ilościowe z odbiorcami ostatecznymi wsparcia w ramach Pomorskiego Brokera Eksportowego, n=41.

Generalnie, jedynie 1/5 respondentów jednoznacznie stwierdziła, iż zakres wsparcia w ramach omawianego przedsięwzięcia strategicznego był niewystarczający do zwiększenia aktywności eksportowej firm. Dopytywani o to, jakie deficyty obserwują w ramach omawianego przedsięwzięcia, badani mówili na ogół o za niskim poziomie dofinansowania, braku możliwości wsparcia cyklicznego/powtarzalnego oraz niedopasowaniu katalogu ofertowego do branż charakteryzujących się specyficznymi uwarunkowaniami działania (np. bazujących na ścisłej współpracy z influencerami czy blogerami oraz aktywnością w mediach społecznościowych).

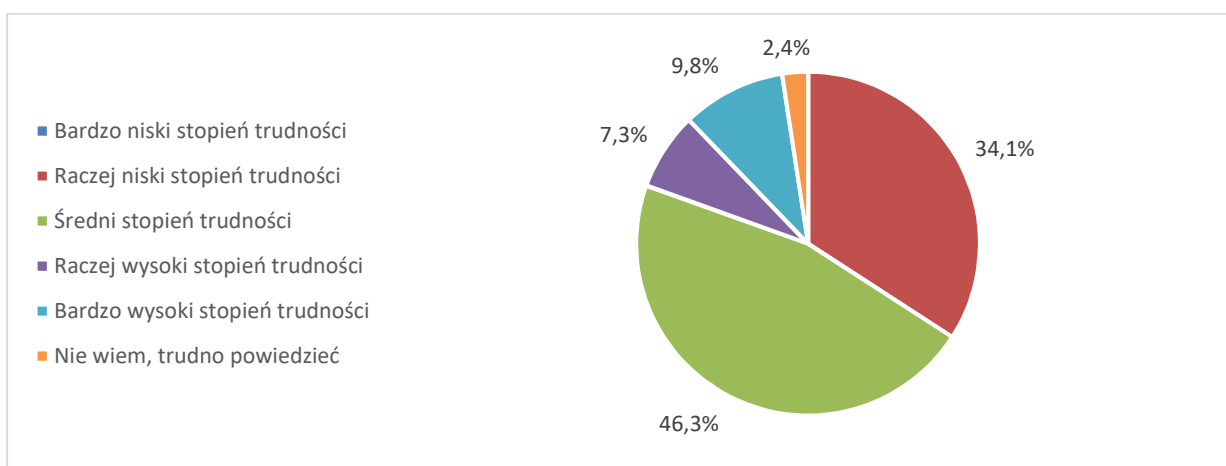
Wykres 18 Jak Państwo oceniacie zakres wsparcia w projekcie Pomorski Broker Eksportowy, czy w wystarczającym stopniu pomaga w zwiększaniu aktywności eksportowej pomorskich przedsiębiorstw?

Źródło: badanie ilościowe z odbiorcami ostatecznymi wsparcia w ramach Pomorskiego Brokera Eksportowego, n=41.

Zwraca uwagę, iż dla firm formalności związane z ubieganiem się o realizację projektu grantowego okazywały się relatywnie trudne (bardzo wysoki poziom trudności zadeklarowało 9,8%, raczej wysoki - 7,3%). W pytaniu otwartym akcentowano postrzegany nadmiar dokumentacji wymaganej przez ARP oraz pracochłonności czasochłonność przygotowania wniosku.

Wykres 19 Jak Państwo oceniacie stopień trudności formalnych związanych z ubieganiem się o realizację projektu grantowego na udział w targach i misjach gospodarczych?

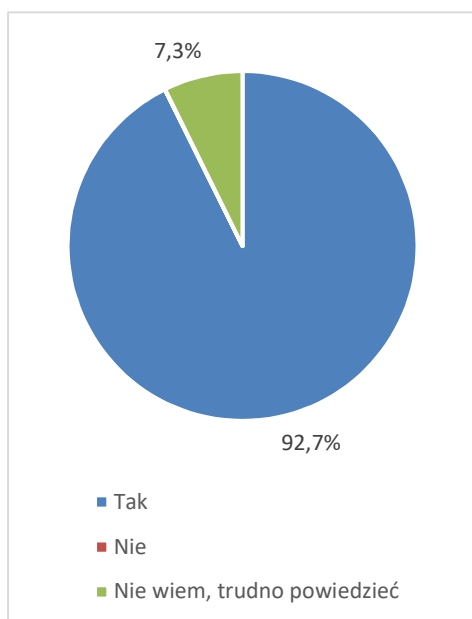

Źródło: badanie ilościowe z odbiorcami ostatecznymi wsparcia w ramach Pomorskiego Brokera Eksportowego, n=41.

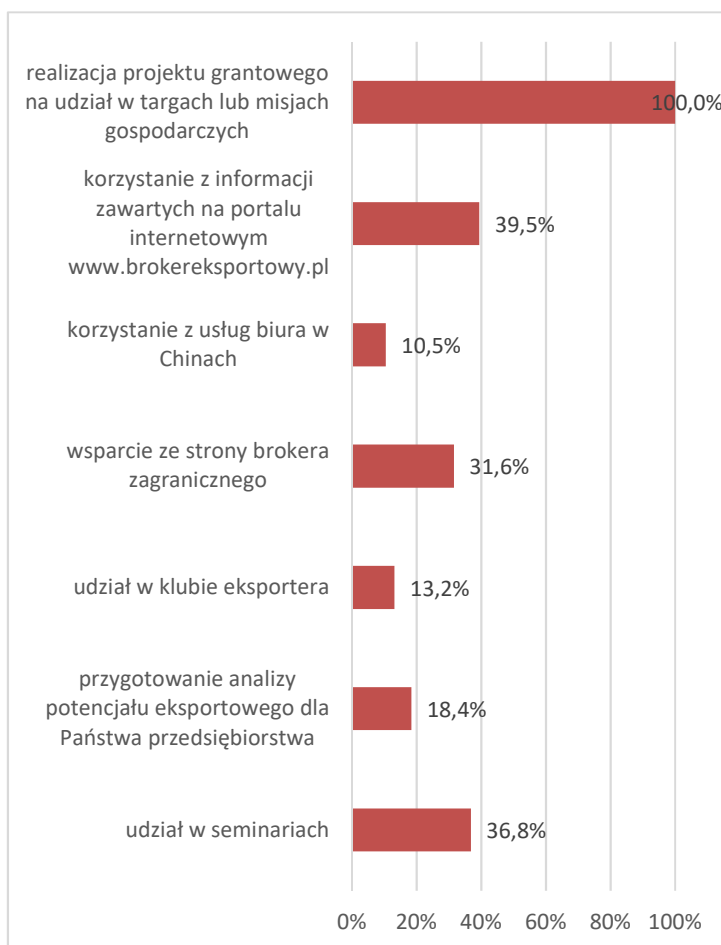
Pomimo wskazanych wyżej trudności z ubieganiem się o wsparcie, nikt z badanych nie zadeklarował jednoznacznie, iż nie chce dalej korzystać ze wsparcia w ramach Pomorskiego Brokera Eksportowego. Przedstawiciele odbiorców ostatecznych najczęściej byli zainteresowani realizacją projektu grantowego na udział w targach lub misjach

gospodarczych (100%), rzadziej - korzystaniem z informacji zawartych na portalu internetowym przedsięwzięcia (39,5%) czy też udziałem w seminariach (36,8%), zaś relatywnie niewielu z nich chciało korzystać z usług biura w Chinach (10,5%).

Wykres 20 Czy chcieliby/planują Państwo dalej korzystać ze wsparcia oferowanego w projekcie Pomorski Broker Eksportowy?

Wykres 21 Jakim wsparciem oferowanym w projekcie Pomorski Broker Eksportowy są Państwo zainteresowani w przyszłości?

Źródło: badanie ilościowe z odbiorcami ostatecznymi wsparcia w ramach Pomorskiego Brokera Eksportowego, n=41.

Źródło: badanie ilościowe z odbiorcami ostatecznymi wsparcia w ramach Pomorskiego Brokera Eksportowego, n=38.

Reasumując, *Pomorski Broker Eksportowy* jest wartościową inicjatywą o dużym potencjale. Nie jest ona jeszcze na tyle rozwinięta jak *Invest in Pomerania* ani nie cieszy się podobną rozpoznawalnością wśród firm, jednak w gronie interesariuszy postrzegana jest jako ważny element pomorskiego systemu wsparcia biznesu. Z pewnością zwiększeniu skali efektów

tego przedsięwzięcia pomogłoby uruchomienie komplementarnego projektu w ramach Działania 2.4.1.

Ocena trafności interwencji w PI 3b wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Ekspert per capita w 2012 r. stanowił 112,5% [Polska=100] i tym samym wykazywał potencjał rozwojowy regionu. Wspieranie aktywności eksportowej nie tylko pozostaje trafnym ukierunkowaniem wsparcia z Programu, ale wręcz wydaje się nabierać na znaczeniu w miarę utrzymywania się stabilnych, pozytywnych wewnątrz krajowych trendów gospodarczych. Udział województwa pomorskiego w eksporcie krajowym wzrósł z 7% w 2012 r. do 7,2% w 2015 r. (zwyżkując w 2014 r. z wartością 7,6%).

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 3b na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

W przypadku PI 3b nie przewidziano zastosowania instrumentów terytorialnych ani ukierunkowania terytorialnego wyrażającego się poprzez sformułowanie odpowiednich kryteriów wyboru - z wyjątkiem premiowania powiązania projektu z obszarami priorytetowymi Planu Działań SUERMB. Zasadniczo, należy natomiast podkreślić, iż wymiar terytorialny w omawianym przypadku ma charakter zewnętrzny, tzn. zakładana jest dywersyfikacja docelowych rynków eksportowych podmiotów z Pomorza.

Analiza ogółu podmiotów wspieranych w Działaniu 2.3 pozwala stwierdzić, iż zdecydowana większość (ponad 80%) jest zlokalizowana na terenie OMT. Wsparcie grantowe (na 138 wspartych podmiotów) otrzymało 41 firm z powiatu gdańskiego, 25 z Gdyni, 15 - Gdańska, zaś 11 - z powiatu kartuskiego. Jeśli chodzi o odbiorców wsparcia niefinansowego, aż 58,7% ma swoje siedziby na terenie Trójmiasta. Tym samym, realizowane Działanie 2.3. raczej utrwala aniżeli zmniejsza różnice wewnątrzregionalne w zakresie aktywności eksportowej podmiotów. Z drugiej strony, nie jest to bynajmniej zjawisko jednoznacznie negatywne; programowe ukierunkowanie terytorialne dot. obszaru całego województwa, zaś o podejmowanej aktywności powinien decydować posiadany ku temu potencjał.

Priorytet Inwestycyjny 3a (Działanie 2.4. *Otoczenie Biznesu*) oraz (Działanie 2.5. *Inwestorzy Zewnętrzni*)

Ocena postępów w realizacji PI 3a oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

RPO WP 2014-2020 obejmuje dwa działania odpowiadające PI 3a, mające na celu stworzenie lepszych warunków dla rozwoju MŚP – Działanie 2.4. *Otoczenie biznesu* oraz Działanie 2.5. *Inwestorzy zewnętrzni*. W PI 3a, poza Poddziałaniem 2.4.2., które wykorzystuje mechanizm ZIT, zaplanowano konkursowy tryb wyboru projektów. W Poddziałaniu 2.4.1. i Działaniu 2.5. zaplanowano wykorzystanie projektów grantowych; w trybie konkursowym wyłoniono beneficjenta-operatora udzielającego dalszego wsparcia grantobiorcom w Działaniu 2.5.

Na koniec 2018 r. postęp wdrażania poszczególnych Działań/Poddziałań jest zróżnicowany. W przypadku Poddziałania 2.4.1. stosunkowo wcześnie, bo już w pierwszym kwartale 2017 r., ogłoszono konkurs, do którego wpłynęły 2 oferty. Żaden z projektów nie został jednak zakwalifikowany do wyboru do dofinansowania. Planowane jest ogłoszenie kolejnego naboru w drugim kwartale 2019 r. Pozostała kwota alokacji (wliczając środki rezerwy) dla Poddziałania to 48,1 mln zł, a orientacyjna kwota dofinansowania projektów planowana w naborze wynosi 46,0 mln zł.

Poddziałania 2.4.2. i 2.4.3. są aktualnie wdrażane, realizowane są projekty wybrane w 2017 i 2016 r. Zakontraktowano środki w wysokości odpowiednio 5,5 mln zł (99% alokacji z środkami rezerwy) i 6,7 mln zł (98,9% alokacji z środkami rezerwy).

W przypadku Działania 2.5., aktualnie realizowane jest przedsięwzięcie strategiczne *Invest in Pomerania 2020*, zidentyfikowane w ramach RPS *Pomorski Port Kreatywności*, obejmujące zorganizowanie i prowadzenie systemu obsługi inwestorów i wsparcia inwestycji realizowane w formule projektu grantowego. Podpisano umowę na kwotę 195,2 mln zł, w tym 113,3 mln zł dofinansowania UE, co stanowi 68,1% alokacji ze środkami rezerwy wykonania. Pozostała kwota alokacji wynosi 53,1 mln zł. Na 2019 r. planowane jest uruchomienie konkursu w zakresie wsparcia przygotowania terenów inwestycyjnych/tworzenia stref przemysłowych w ramach tego działania, na który przeznaczone są środki w wysokości 89,8 mln zł.

Zestawienie informacji o postępie rzeczowym PI 3a oraz prognozach w jego zakresie zawiera kolejna tabela.

Tabela 14 Wskaźniki produktu (PI 3a) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych (ha)	70	0	0,0%	70	100%	50	71,4%
Liczba przedsiębiorstw w wspartych w zakresie doradztwa specjalistycznego (szt.)	600	0	0,0%	0	0,0%	400	66,7%
Liczba zaawansowanych usług	30	0	0,0%	19	63,3%	19	63,3%

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
(nowych lub ulepszonych) świadczonych przez IOB (szt.)							
Liczba przedsiębiorstw w otrzymujących wsparcie (CI 1) (szt.)	1 200	215	17,9%	750	62,5%	1 101	91,8%

Źródło: RPO WP 2014-2020 (z dnia 5 lipca 2018 roku, obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Dane wykazują brak postępu wskaźników związanych z Poddziałaniem 2.4.1., tj. wskaźnika *Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie doradztwa specjalistycznego* (związanym tematycznie z tym Poddziałaniem, jednak agregowanym na poziomie Działania 2.4.), oraz wskaźnika *Liczba zaawansowanych usług (nowych lub ulepszonych) świadczonych przez IOB* (mierzone na poziomie Poddziałania 2.4.2 i 2.4.3.). Na poziomie Działania 2.4., zakontraktowano 63,3% wartości docelowej tego ostatniego wskaźnika, co było możliwe dzięki wdrażaniu Poddziałania 2.4.2. i 2.4.3., realizujących odpowiednio 33,3% i 30% wartości docelowej. Nie przewiduje się dalszego przyrostu wartości tegoż miernika. Należy mieć na uwadze, że obecnie wskaźnik ten realizowany jest przez Poddziałania 2.4.2. i 2.4.3., w których wykorzystano niemal całą zaplanowaną alokację. Nawet uruchomienie wsparcia w Poddziałaniu 2.4.1. (które nie realizowałoby omawianego wskaźnika), nie wpłynie na zmianę sytuacji w tym zakresie. W przypadku wskaźnika *Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie doradztwa specjalistycznego* nie jest możliwe określenie realnego, historycznego kosztu jednostkowego wskaźnika (przy maksymalnym jego poziomie 860 tys zł, w oparciu o kurs 4,30 zł/euro), a co za tym idzie, prognozowanie, ponieważ dotychczas nie zawarto umów go realizujących. Bazując jednak na doświadczeniach innych regionów, oszacowano poziom realizacji na poziomie 400.

Na poziomie PI agregowany jest wskaźnik *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie*, osiągający, dzięki Działaniu 2.5., prognozowaną wartość 62,5% wg zakontraktowanych projektów, a 17,9% wg projektów rozliczonych. Działanie 2.4. nie wykazuje natomiast postępów w realizacji tego wskaźnika. Wiązać to można z faktem, iż w ramach działania planowano wsparcie przedsiębiorstw za pośrednictwem świadczącej usługi doradcze IOB,

dofinansowanej w ramach Poddziałania 2.4.1., w którym dotychczas nie wybrano beneficjenta (planowany jest kolejny nabór).

Dla wskaźnika obliczanego na poziomie PI 3a, tj. *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie*, prognozowane jest, przy wydatkowaniu całej dostępnej alokacji (113,4 mln zł), osiągnięcie wartości 1 101 podmiotów, co stanowi 91,8% wartości docelowej. Osiągnięcie tej wartości możliwe byłoby przy założeniu realizacji wsparcia w ramach Działania 2.5. zgodnie z pierwotnymi zamierzeniami, z wykorzystaniem alokacji dostępnej na to działanie (53,0 mln zł), jak również uruchomienia wsparcia w Poddziałaniu 2.4.1., na które przeznaczono alokację 60,4 mln zł. Uruchomienie wsparcia w ramach Poddziałania 2.4.1. (lub realokacja środków do Działania 2.5., gdyby Poddziałanie 2.4.1 miało nie być uruchamiane) będzie niezbędne, ponieważ do osiągnięcia 100% wartości docelowej wskaźnika potrzeba środków w wysokości 68,0 mln zł, a zatem więcej, niż pozostało w Działaniu 2.5.

W przypadku wskaźnika *Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych* zakontraktowana została cała wartość docelowa w umowie z operatorem wsparcia (ARP). Jednakże zaznaczyć trzeba, że założenia projektu były konstruowane przed wejściem w życie rozporządzenia tzw. Omnibus ((ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE, Euratom) 2018/1046 z dnia 18 lipca 2018 r.), które zmieniło definicję beneficjenta. Operator wsparcia może w myśl tego rozporządzenia udzielać wsparcia na zasadach de minimis tylko do 200 tys. euro. W ramach przedsięwzięcia *Invest in Pomerania* planowano wsparcie dużych terenów inwestycyjnych, których w województwie pomorskim brakuje. W związku ze zmianą regulacji prawnych zakres wsparcia będzie musiał ulec zmianie, co stawia pod dużym znakiem zapytania, możliwości realizacji wskaźnika poprzez to przedsięwzięcie. W tej sytuacji zasadna będzie zmiana podejścia do sposobu realizacji przyjętych celów m.in. poprzez ograniczenie wsparcia w ramach samego przedsięwzięcia (aneksowanie umowy z beneficjentem) oraz koncentracja na konkursie planowanym przez Instytucję Zarządzającą dla terenów inwestycyjnych. Działania te powinny zmniejszyć ryzyko realizacji celów założonych dla tego wsparcia. Przyjęta wartość docelowa wydaje się jednak mało realna do osiągnięcia. Prognozuje się, że w ramach alokacji możliwe będzie uzbrojenie maks. 50 ha terenów inwestycyjnych. Prognoza ta uwzględnia również obserwowane w innych regionach problemy z tworzeniem terenów inwestycyjnych. Głównych przyczyn niesatysfakcjonujących postępów w tym zakresie upatruje się w zapisach Umowy Partnerstwa. Przede wszystkim, potencjalnych wnioskodawców zniechęca ryzyko, iż wsparcie będzie podlegać proporcjonalnemu zmniejszeniu, jeśli teren objęty projektem nie zostanie w pełni skomercjalizowany przez MŚP w określonym terminie (nie późniejszym niż moment złożenia dokumentów zamknięcia RPO WP 2014-2020). Jednostki samorządu terytorialnego nie są często w stanie zaakceptować takiego zagrożenia, zdając sobie sprawę z własnych ograniczeń budżetowych. Upowszechnianie retoryki głoszącej, iż w najgorszym przypadku (tj. jeśli dojdzie do proporcjonalnego zwrotu), JST będzie miała do czynienia z nieoprocentowanym instrumentem zwrotnym - może wpłynąć na percepcję działania w gronie gmin o lepszym

zapleczu finansowym, dla których niepełne wykorzystanie terenu przez MŚP przestanie stanowić jednoznaczny symbol porażki we wdrażaniu przedsięwzięcia. Trzeba jednak uczciwie podkreślić, iż takie miękkie aktywności związane ze zmianą postrzegania zjawiska sukcesu/porażki w projekcie - choć niekiedy podnoszone jako niezbędne - w praktyce będą mieć prawdopodobnie ograniczony efekt na poziom zainteresowania tego typu wsparciem. Ostatecznie bowiem decyzja jest podejmowana w oparciu o konkretne wyliczenia finansowe oraz szacunki, czy dana JST byłaby w stanie ew. podołać wymaganiom od niej zwrotom. Innym zapisem Umowy Partnerstwa, który bywa postrzegany przez potencjalnych wnioskodawców jako niekorzystny, jest ograniczenie głośzące, iż wydatki na wewnętrzną infrastrukturę komunikacyjną – jako uzupełniający element projektu - stanowić mogą jedynie mniejszą część jego budżetu. Sprawia to, że dla części zainteresowanych podmiotów wsparcie okazuje się nieadekwatne do potrzeb.

Ewentualne modyfikacje wartości docelowych wskaźników dla PI 3a są ściśle powiązane ze spodziewanymi efektami planowanego w ramach Poddziałania 2.4.1. naboru. Analizy wskazują na kilka możliwych korekt w zakresie wartości docelowych wskaźników. Po pierwsze, zaleca się zmniejszenie wartości docelowych wskaźników *Liczba zaawansowanych usług (nowych lub ulepszonych) świadczonych przez IOB*, w których koszt jednostkowy wskaźników okazał się wyższy, niż pierwotnie zakładano.

Ponadto, potrzebna może być zmiana wartości docelowych dwóch wskaźników, tj. *Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie doradztwa specjalistycznego* oraz *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1)*, tak by uwzględnić zmiany uwarunkowań, które mogły zajść od momentu programowania. Zmiany te powinny znaleźć również odzwierciedlenie w wartości docelowej tego wskaźnika na poziomie PI 3a.

Interwencja realizowana w ramach PI 3a przełożyć się ma wg RPO WP 2014-2020 na zwiększoną obecność inwestorów zewnętrznych oraz wzrost powiązań kooperacyjnych w województwie pomorskim. Na potrzeby monitorowania rezultatu, w Programie wybrano wskaźnik *Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w stosunku do PKB*, o wartości bazowej 8,3% (2012 r.) i wartości docelowej 10%. Wartość wskaźnika ulegała zmianom w okresie wdrażania interwencji, odnotowując wzrost w latach 2014 i 2015 (do poziomu wartości docelowej) oraz spadek o ok. 2 p. p. w 2016 r. Najnowsze dostępne dane, za 2017 r., wskazują na niewielki przyrost nakładów inwestycyjnych, do poziomu 8,01% PKB. Zrealizowana prognoza pozwala przypuszczać, iż w 2023 r. wskaźnik osiągnie 90% zakładanej wartości docelowej.

Tabela 15 Wskaźniki rezultatu (PI 3a) – postęp i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w stosunku do PKB (%)	10,0	8,07 (2017)	80,1%	9,0	90%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Zamawiającego (postęp realizacji wskaźników rezultatu w ramach RPO WP 2014-2020)

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 3a

Działanie 2.4. cechuje się drugą najniższą kontraktacją na poziomie całego RPO WP 2014-2020, z wielkością 21,2% ustępuje jedynie Działaniu 5.3. (13,3%). Można odnieść wrażenie, iż w perspektywie zgromadzonego materiału badawczego zarysowuje się znaczny potencjał aplikacyjny ostatecznych odbiorców wsparcia (w tym potencjalnych odbiorców), przy niedostatecznym potencjale na poziomie ogniwa pośredniczącego, tj. beneficjentów-operatorów. Ogólna ocena postępów w realizacji PI 3a jest utrudniona ze względu na zróżnicowanie stanu zaawansowania wdrażania poszczególnych Działań/Poddziałań. Na etapie opracowania niniejszego raportu, największym wyzwaniem wydaje się być realizacja celów postawionych przed Poddziałaniem 2.4.1., w którym nie wyłoniono beneficjenta w pierwszym, przeprowadzonym w 2017 r., konkursie, a w którym planowany jest kolejny nabór. Osiągnięcie wartości docelowych wskaźników jest ściśle uzależnione od efektów tego naboru.

W przypadku przedsięwzięcia *Invest in Pomerania*, wdrażanego w ramach PI 3a, na skuteczność realizacji oddziałują wszystkie czynniki opisane w zakresie Działania 2.3. *Aktywność eksportowa* - zasadniczo odwrotny jest jedynie kierunek zależności (tzn. to, co wówczas stanowiło o atrakcyjności rynków eksportowych, w tym ujęciu stanowi czynniki determinujące pozycję kraju/regionu jako obszaru potencjalnych inwestycji zagranicznych). Realizacja Działania 2.5. jest także powiązana z sytuacją na rynku pracy - w momencie niedoboru pracowników na lokalnym rynku pracy, działanie to może służyć jako narzędzie do pozyskiwania siły roboczej/ potencjalnej przyszłej siły roboczej (studentów) z innych regionów Polski, jak również z zagranicy. Napływ osób m.in. z Ukrainy sprawił, że interwencja została elastycznie dopasowana, odpowiadając na potrzebę wspierania procesu zatrudniania cudzoziemców. Istotnym czynnikiem wpływającym negatywnie na skuteczność realizacji PI 3a była zmiana interpretacji pojęcia beneficjenta w projektach grantowych, co wymusza realokację pewnych działań (rozumianych jako czynności w projekcie) pomiędzy ARP a UM oraz ich przejście przez ten drugi.

Invest in Pomerania to jedno z dwóch przedsięwzięć strategicznych ukierunkowanych na wsparcie pomorskiego sektora przedsiębiorstw oraz regionalnej gospodarki. W projekcie o wartości ogółem 195,2 mln zł podejmowany jest szereg aktywności mających poprawić

jakość oferty inwestycyjnej regionu. Wsparcie udzielane jest na każdym etapie, od działań przed podjęciem decyzji o zaangażowaniu w dany biznes (np. doradztwo), w czasie jego rozpoczynania (np. wsparcie działań promocyjnych), trwania (np. networking) aż po kończenie danej inwestycji. Pomoc oferowana firmom ma wymiar przekazywania konkretnej wiedzy i know-how, np. w zakresie oferty przestrzeni biurowych, uwarunkowań prawno-podatkowych prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce, ale także bardzo pragmatycznych rozwiązań (np. transport z lotniska na miejsce spotkania biznesowego czy też zapoznanie z władzami lokalnymi i potencjalnymi kooperantami z Pomorza).

Istotnym czynnikiem wpływającym na realizację przedsięwzięcia jest zmiana interpretacji grantobiorcy w projekcie i tym samym przewidywana konieczność aneksowania umowy (konsekwencje wprowadzenia rozporządzenia tzw. Omnibus - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 2018/1046 z dnia 18 lipca 2018 r.). Przełoży się to zapewne na zmniejszenie zakładanej do przygotowania powierzchni terenów inwestycyjnych - aczkolwiek na moment przygotowywania raportu nie są znane kluczowe rozstrzygnięcia w tym zakresie.

Wyzwaniem, które z punktu widzenia beneficjenta wdrażającego przedsięwzięcie strategiczne może znacząco wpływać na realizację projektu, jest - przywoływana również w przypadku *Pomorskiego Brokera Eksportowego* - konieczność respektowania zapisów Pzp w obszarach niepoddających się prostej, skwantyfikowanej ocenie. Wiedza, doświadczenie, posiadana sieć kontaktów, jak również kultura biznesowa czy obycie są kluczowe dla powodzenia prowadzonych przez daną osobę procesów inwestorskich, a zarazem nie są możliwe do ujęcia w tradycyjnym SIWZ. W obydwu przedsięwzięciach strategicznych koordynowanych przez ARP rozwiązano to powołując instytucję operatorów, aczkolwiek ma to negatywne konsekwencje związane z nadmiernym generowaniem kosztów administracyjnych w projekcie (prowizji). Analogicznie, trudnością jest łączenie działań w *Invest in Pomerania* z wydarzeniami komercyjnymi, choć z punktu widzenia efektywności i skuteczności komunikacyjnej byłoby to zapewne pożądane. Wyzwaniem, które stoi przed regionem, jest również przygotowanie terenów inwestycyjnych, na które funkcjonuje niezaspokojony popyt.

Badanym interesariuszom projektu wydaje się, iż status przedsięwzięcia strategicznego może korelować z większą atencją, z jaką podmioty w regionie do niego podchodzą, co jest obserwowane nawet przypadku UM. Sam beneficjent wierzy, iż dzięki takiej klasyfikacji, w przypadku wyzwań/trudności w projekcie nie będzie pozostawiony sam sobie, ale ma większe szanse liczyć na pomoc ze strony IZ. Równocześnie ARP zdaje sobie sprawę, iż za tym idzie również silniejsza kontrola i koordynacja wdrażanego wsparcia.

Preferencje dla projektów w zakresie wsparcia dotyczącego świadczenia specjalistycznych usług doradczych IOB nie były oceniane z uwagi na dotychczasowy brak realizacji takiego instrumentu w RPO WP 2014-2020. Dla Poddziałiań 2.4.2. i 2.4.3. identyfikuje się realizację większości zakładanych preferencji. IOB mają kompleksową i zintegrowaną ofertę,

stymulowane jest również sieciowanie. W Poddziałaniu 2.4.2. zakłada się współpracę inkubatorów przedsiębiorczości i parków naukowo-technologicznych w OMG-G-S, zaś sam projekt ma partnerski charakter. Wprawdzie projekt nie został uzgodniony w ramach ZPT, ale realizowany jest w ramach innego instrumentu terytorialnego, tj. ZIT. W przypadku Poddziałania 2.4.3. nie mamy do czynienia z projektem partnerskim ani realizowanym w formule ZIT/ZPT. Obydwa projekty wpisują się w obszary ISP, w każdym z nich zadeklarowano również upowszechnianie technologii i usług cyfrowych, żaden z nich nie deklaruje powiązania z SUERMB.

W przypadku Działania 2.5. wydaje się, że o ile udało się zrealizować preferencję dot. kompleksowego charakteru wsparcia przy konkursowym trybie wyboru, o tyle kwestia wspierania obszarów o niskiej aktywności gospodarczej nie została - na ten moment - sfinalizowana z sukcesem. Zgodnie z założeniami, projekt jest ukierunkowany w sposób szczególny na poprawę atrakcyjności inwestycyjnej oraz przyciąganie inwestycji zewnętrznych pod kątem branż o największym potencjale rozwoju oraz inteligentnych specjalizacji regionu. Projekt zakłada również wygenerowanie minimum 5 000 miejsc pracy. Tym samym, spełnione są preferencje dotyczące wpisywania się w realizację celów *Porozumień na rzecz inteligentnych specjalizacji regionu* oraz ukierunkowania na przyciąganie inwestycji skutkujących wzrostem zatrudnienia. Dwie pozostałe preferencje - dot. uwzględniania wymogów kształtowania ładu przestrzennego i niewpływania negatywnie na jakość przestrzeni oraz środowiska oraz w zakresie zlokalizowania na terenach obecnie lub dawniej wykorzystywanych pod działalność gospodarczą, w tym zdegradowanych przestrzennie i ekologicznie - można ocenić jako deklaratorywnie spełnione. Wreszcie, oceniany system wsparcia inwestycji gospodarczych jest powiązany ze Strategią UE Morza Bałtyckiego.

Ocena efektów wsparcia w PI 3a

Ogółem, przewidziano, iż w ramach przedsięwzięcia strategicznego wsparciem zostanie objętych 750 podmiotów, z czego operator obsłuży 600 projektów inwestycyjnych. Na etapie opracowywania założeń dla projektu przewidywano również przygotowanie 70 ha terenów inwestycyjnych, a także wsparcie 120 działań informacyjno-promocyjnych w skali krajowej i 30 - o charakterze międzynarodowym. Na moment realizacji badania, udało się wesprzeć niefinansowo już 215 podmiotów.

Tym, co zwraca uwagę już od pierwszego zetknięcia z *Invest in Pomerania*, jest silna identyfikacja wizerunkowa tego przedsięwzięcia. Ma ono określone ramy wizualizacyjne i komunikacyjne, które w znacznej mierze są spójne od lat i pomimo zmiany sposobu finansowania przedsięwzięcia. Powoduje to, iż omawiana inicjatywa jest trwale obecna w świadomości interesariuszy. W ramach przedmiotowego badania przejawiało się to m.in. przywoływaniem analizowanego projektu w rozmowach niededykowanych mu bezpośrednio. Często poruszenie problematyki przedsiębiorczości wywoływało wśród

respondentów skojarzenia z *Invest in Pomerania*. Z drugiej strony wymaga podkreślenia faktu, że sami pracownicy ARP mocno identyfikują się z nazwą/marką projektu oraz jego ideą. Przejawia się to np. w mówieniu o celach i sposobach pomiaru osiągnięcia tychże w przedsięwzięciu. O ile zagadnienie wskaźników w sposób naturalny pojawiało się w rozmowie, to punktem wyjścia i kwestią najsilniej akcentowaną przez respondentów była promocja gospodarcza regionu, która *de facto* nie jest owskaźnikowana. Taka sytuacja wskazuje na silną internalizację założeń przedsięwzięcia przez jego realizatorów.

Zrealizowane wywiady pogłębione z odbiorcami wsparcia z *Invest in Pomerania* pokazywały, iż ta forma pomocy dla przedsiębiorstw jest generalnie pozytywnie postrzegana.

Akcentowano profesjonalizm pracowników ARP i ich umiejętność sprawnego poruszania się w biznesowych realiach na styku przedsiębiorstw i administracji publicznej. Mocno wybrzmiewał pragmatyzm oferty *Invest in Pomerania*; silnie podkreślano, że firmy doceniają pozornie mało wyrafinowane wsparcie (np. transportowo-logistyczne, udostępnienie sal na potrzeby rekrutacyjne itd.), które jednak realnie ułatwia praktykę gospodarowania.

Wskazywano także, iż bogata sieć kontaktów pracowników przedsięwzięcia jest cennym zasobem z punktu widzenia potencjalnych inwestorów. Pozytywnie oceniono ich responsywność i szybkie odpowiadanie na maile/telefony/inne próby nawiązania kontaktu.

Jeśli chodzi o efekty wsparcia nieskwantyfikowane w postaci wybranych do monitorowania wskaźników, w toku badania akcentowano znaczenie przedsięwzięcia dla generowania miejsc pracy na lokalnym rynku: zarówno w ramach wspartych firm, jak i przedsiębiorstw usługowych świadczących usługi na ich rzecz (np. operatorów budynków biurowych, firm księgowych, świadczących usługi sprzątkowania itd.). Podkreślano również, iż regionalna perspektywa pozwala na szersze spojrzenie proinwestycyjne, uwzględniające np. nie tylko potencjał endogeniczny wybranego miasta, ale także zasoby terenów sąsiednich czy też lokalizacji oddalonych przestrzennie, acz dobrze skomunikowanych z potencjalną lokalizacją nowego biznesu.

Słabością *Invest in Pomerania*, która została kilkakrotnie wypunktowana w badaniu, jest brak regularnego przekazywania informacji o tym, co się dzieje w projekcie, jego interesariuszom. Beneficjenci przedsięwzięcia, nawet po osiągnięciu pełnej gospodarczej samodzielności, okazywali się być ciekawi losów projektu i deklarowali zainteresowanie udziałem w dedykowanych spotkaniach, otrzymywaniem regularnej korespondencji itd. W świetle funkcjonujących mediów komunikacji IT, newslettera itd. - można jednak powziąć wątpliwość, czy faktycznie *Invest in Pomerania* jest bierne komunikacyjnie, czy też może ginie w komunikacyjnym szumie spływającym na przedsiębiorców. Inną, potencjalną słabością przedsięwzięcia jest traktowanie jako odbiorców ostatecznych wsparcia podmiotów, które w znacząco odmienny sposób kooperowały z *Invest in Pomerania*. Firmy, którym np. udzielono pomocy w zakresie opracowania notki prasowej czy kilkakrotnie odbyto z ich przedstawicielami spotkania biznesowe - z pewną dozą zaskoczenia odebrały w

badaniu swój status „odbiorcy wsparcia”. Taka asymetryczność działań traktowanych w ramach monitoringu jednakże może być dla firm demotywująca, zaś te wsparte w ograniczonym stopniu - mogą nawet czuć się niejako „wykorzystane” celem wygenerowania przyrostu wskaźnika.

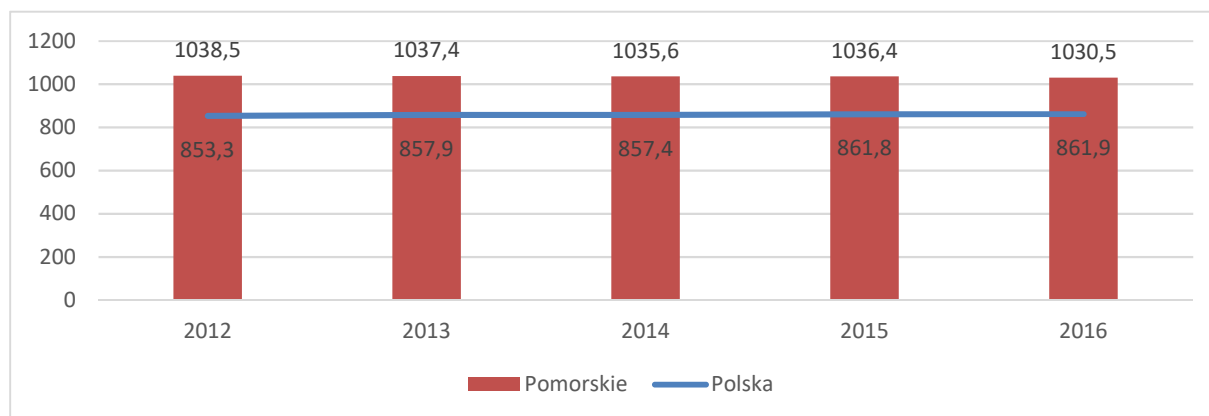
Wsparcie w zakresie IOB jawi się jako relatywnie mało zaawansowane, które na ten moment nie wygenerowało znaczących efektów. Prognozowane rezultaty powinny natomiast zaadresować potrzeby regionu. Wydaje się zrozumiałe, iż proces rozwoju systemu profesjonalnych usług doradczych świadczonych przez Instytucje Otoczenia Biznesu wymaga czasu, aby zaczął generować oczekiwane wyniki.

Efekty wsparcia w PI 3a są w wybranych obszarach zadowalające, choć na taką ocenę w znaczącej mierze wpływają rezultaty Działania 2.5. (z wyłączeniem komponentu dot. terenów inwestycyjnych, w przypadku którego brak jest kluczowych rozstrzygnięć, zaś w skrajnej sytuacji możliwe jest znacznie nieosiągnięcie zakładanych wartości docelowych wskaźników), które charakteryzują się satysfakcjonującymi wielkościami liczbowymi, a przy tym *Invest in Pomerania* cieszy się bardzo dobrą reputacją w gronie swoich interesariuszy. W przypadku IOB skala efektów jest daleko niższa, co zapewne wynika również z opóźnień w realizacji powiązanych z nimi projektów. Wydaje się, że z perspektywy sytuacji na koniec 2018 r., prognozowane efekty wsparcia docelowo będą akceptowalne na poziomie PI 3a, natomiast dualizm oceny pomiędzy działaniami utrzyma się.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Na przestrzeni ostatnich lat średnia liczba IOB na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej utrzymywała się na zbliżonym poziomie zarówno w skali kraju, jak i samego Pomorza. Biorąc pod uwagę potrzeby w zakresie doradztwa specjalistycznego MŚP i inne zgłaszane przez nie deficyty (np. wsparcie w procesach wdrażania innowacji), wydaje się, iż zasadne jest kontynuowanie wsparcia IOB.

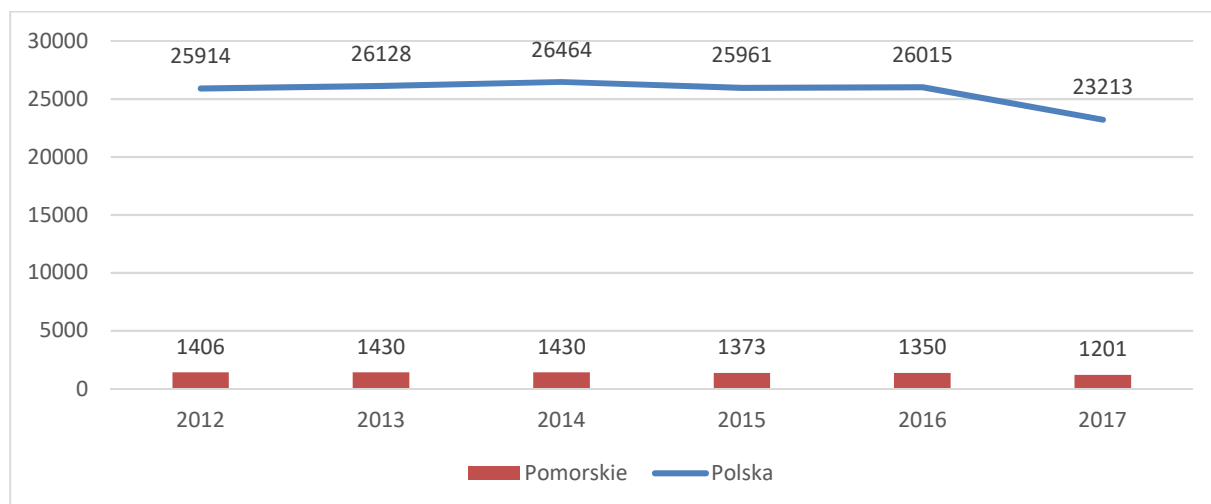
Wykres 22 Instytucje otoczenia biznesu (działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz obsługa rynku nieruchomości) na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej [liczba bezwzględna]

Źródło: *Strateg.gov.pl*

Pomimo działań pro internacjonalizacyjnych podejmowanych w skali lokalnej i centralnej, liczba przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym w ostatnich latach spada - tak w Polsce, jak i na Pomorzu. Uwzględniając niniejsze, potrzeby zidentyfikowane w diagnozie RPO WP 2014-2020 są nadal aktualne.

Wykres 23 Liczba przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym

Źródło: Strateg.gov.pl

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 3a na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Na terytorialne ukierunkowanie wsparcia w ramach PI 3a wpływa przede wszystkim wdrażanie jednego z Poddziałiań w formule ZIT. Tym samym, funkcjonowanie Poddziałania 2.4.2. oraz Poddziałania 2.4.3. powinno łącznie „pokryć” wsparciem bardziej zróżnicowany obszar aniżeli mogłoby to mieć miejsce bez zastosowania tego trybu (tzn. stymulowane jest wsparcie IOB spoza OM G-G-S). Rozwiązanie to jest zatem uzasadnione z punktu widzenia dążenia do niwelowania różnic wewnątrzregionalnych.

W przypadku Działania 2.5. w gronie odbiorców wsparcia widoczna jest dominacja przedstawicieli dużych grup kapitałowych o międzynarodowej skali działania, które jako docelową destynację wybierają głównie obszar OMT (zwłaszcza - Gdańsk). Z jednej strony pogłębia to różnice wewnątrzregionalne, zwiększając dystans ośrodków peryferyjnych względem kluczowych ośrodków miejskich regionu. Z drugiej, należy wyraźnie podkreślić, iż powoduje to zmniejszenie różnic międzyregionalnych pomiędzy Pomorzem a innymi regionami kraju wiodącymi w zakresie przyciągania inwestorów.

Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 2 Przedsiębiorstwa

Tabela 16 Wskaźniki wybrane do Ram Wykonania – stopień osiągnięcia wartości pośrednich i docelowych – OP 2

Wskaźnik lub KEW (jednostka pomiaru)	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)		
	Założony	Osiągnięty	% realizacji	Założony	% realizacji w 2018 r.	Szacowany % realizacji w 2023 r.
Produktu: Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1) (szt.)	550	907	164,9%	3 700	24,5%	76,1%
Finansowy: Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych (euro)	39 832 959	59 497 186	149,4%	185 269 577	32,1%	100%

Źródło: Informacja kwartalna z realizacji RPO WP 2014-2020 za IV kw. 2018 r.

Dla Osi Priorytetowej 2 *Przedsiębiorstwa*, w RPO WP 2014-2020 przyjęto dwa wskaźniki Ram Wykonania. Wskaźnik postępu finansowego *Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych* dla PI 3a, 3b oraz 3c, przekroczył założony na 2018 r. cel pośredni, osiągając wartość 59,5 mln euro, co stanowi 149,4% celu. Postęp rzeczowy Programu, mierzony wskaźnikiem *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie* dla PI 3c, jest nieco bardziej zaawansowany. Na koniec 2018 r. wartość wskaźnika osiągnęła poziom 907 przedsiębiorstw, co stanowi 164,9% realizacji celu pośredniego. Zdecydowana większość wydatków kwalifikowanych, wykazanych w zatwierdzonych dotychczas wnioskach o płatność, została poniesiona w obrębie tego priorytetu. Biorąc pod uwagę wydatkowanie środków, działania przypisane do PI 3a oraz PI 3b są znacznie mniej zaawansowane. Ponadto, odnosząc wartości wskaźników do siebie, można zauważyć, iż wskaźnik postępu rzeczowego wykonywany jest przy nieco niższych kosztach, niż przewidywano.

3.3 Oś Priorytetowa 3 Edukacja

Priorytet Inwestycyjny 10i (Działanie 3.1. *Edukacja przedszkolna* oraz Działanie 3.2. *Edukacja ogólna*)

Ocena postępów w realizacji PI 10i oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Według stanu na dzień 31.12.2018 r., w ramach PI 10i podpisano 244 umowy. Osiągnięto poziom kontraktacji 98% (wartość dofinansowania UE – przeszło 370 mln zł). Wykorzystano 68% dostępnych środków UE. Niewykorzystana jeszcze alokacja UE to nieco ponad 7 mln zł. Przytoczone liczby ukazują PI 10i na zaawansowanym etapie wdrażania. Potwierdza to również poziom realizacji wskaźników rzeczowych.

Również w przypadku wskaźników rezultatu dotychczas osiągnięte wartości są wysokie, z reguły przekraczając poziom postępu finansowego. Wyjątkiem, na poziomie priorytetu inwestycyjnego, jest wskaźnik *Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu Programu*, którego wartość osiągnięta na podstawie wniosków o płatność, wyrażona jako odsetek uczniów uczestniczących w Programie, stanowi 60% wartości docelowej. Sytuacja ta nie budzi jednak niepokoju. Pozornie niska wartość wynika z tego, że część uczniów biorących udział w Programie jeszcze tego udziału nie zakończyła, nie mogła więc zostać wykazana w liczniku wskaźnika rezultatu, choć została wykazana w mianowniku. Niska wartość wskaźnika rezultatu bezpośredniego jest zatem artefaktem wynikającym z tego, że ustalenie rezultatu bezpośredniego następuje po pewnym czasie od ustalenia wartości referencyjnego wskaźnika produktu.

Postęp rzeczowy w PI 10i można uznać za w pełni zadowalający i wyprzedzający postęp finansowy. Nie rysują się zagrożenia dla osiągnięcia wartości docelowych wskaźników (w wielu przypadkach wartość ta została już osiągnięta).

Tabela 17 Wskaźniki produktu i rezultatu (PI 10i) – postęp rzeczowy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Wskaźniki produktu							
Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w Programie (os.)	68 000	127 305	187,2%	103 754	152,6%	136 044	200,1%
Liczba nauczycieli objętych wsparciem w Programie (os.)	9 400	12 081	128,5%	11 928	126,9%	13 087	139,2%
Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w Programie (os.)	4 500	7 848	174,4%	8 368	186,0%	9 073	201,6%

Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach Programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych (szt.)	150	570	380,0%	710	473,3%	797	530,6%
Liczba szkół, których pracownice przedmiotowe zostały doposażone w Programie (szt.)	200	392	196,0%	576	288,0%	625	312,3%
Liczba dzieci objętych w ramach Programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej (os.)	11 000	14 950	135,9%	18 081	164,4%	20 285	184,4%
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w Programie (szt.)	3 000	5 071	169,0%	6 195	206,5%	6 950	231,7%
Wskaźniki rezultatu							
Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu Programu (os.)	90%	49,0%	54,4%	92,9%	103,3%	92,9%	103,3%

Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu Programu (os.)	8 400	7 210	85,8%	11 403	135,8%	12 511	148,9%
Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych (szt.)	99%	85,1%	85,9%	103,5%	104,6%	103,5%	104,6%
Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych (szt.)	99%	107,1%	108,2%	100,7%	101,7%	100,7%	101,7%

Źródło: RPO WP 2014-2020 (z dnia 5 lipca 2018 roku), obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Analiza stanu realizacji wskaźników w PI 10i wskazuje na brak zagrożenia nieosiągnięcia celów końcowych. Z tego punktu widzenia nie ma potrzeby organizacji jeszcze jednego naboru, ze względu na niewystarczającą ilość pozostałych środków do przeprowadzenia naborów o takiej skali jak dotychczas. Wyniki badania wśród beneficjentów wskazują na brak ryzyka nieosiągnięcia prognozowanych wartości docelowych wskaźników w projektach, zatem **wartości osiągnięte w 2023 r. w PI 10i nie powinny być niższe niż wykazują umowy o dofinansowanie**. Oczekiwać można nawet kilkuprocentowego przekroczenia wartości zakładanych w projektach, na co wskazują dotychczas zakończone projekty oraz optymistyczne deklaracje beneficjentów, których projekty są w trakcie wdrażania.

Tabela 18 Wskaźniki rezultatu długoterminowego (PI 10i) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Odsetek wspartych szkół, w których w stosunku do średniej krajowej nastąpiła poprawa wyników egzaminów zewnętrznych, w podziale na: 1-sprawdzian szóstoklasistów - egzamin gimnazjalny 2-część humanistyczna 3-część matematyczna - egzamin maturalny (wersja podstawowa) 4- język polski 5- matematyka (%)	1. 50 2. 50 3. 45 4. 15 5. 50	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS (szt.)	60%	b.d.	b.d.	60%	100%
Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS (os.)	80%	62% (2018)	77,5%	80%	100%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., Ewaluacja wsparcia realizowanego w obszarze edukacji w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego I Raport Częstkowy, EVALU 2018

Wyniki badania *Ocena trafności i skuteczności wsparcia udzielonego w ramach Poddziałania 3.2.1 Jakość edukacji ogólnej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020* wskazują, iż w 79% szkół podstawowych uczestniczących w Poddziałaniu 3.2.1 uczniowie mieli wyższe osiągnięcia edukacyjne, wyrażone ocenami szkolnymi, niż przed realizacją projektu, a 48% badanych szkół podstawowych dostrzega pozytywne efekty interwencji w postaci wyższych wyników egzaminów zewnętrznych uzyskiwanych przez uczniów kończących dany etap edukacji. W przypadku gimnazjów było to odpowiednio 76% i 57%. Działania podejmowane w projektach wpłynęły też korzystnie na jakość edukacji w 51% badanych liceów ogólnokształcących mierzoną m.in. ocenami szkolnymi. Na efekty w postaci wyższych wyników uzyskiwanych na egzaminie maturalnym przez absolwentów liceów ogólnokształcących wskazuje 30% ankietowanych szkół.

Jednocześnie wyniki Ogólnopolskiego Sprawdzianu Kompetencji Trzecioklasisty z Operonem dostępne w serwisie internetowym Operon.pl uzyskiwane przez uczniów w województwie pomorskim w odniesieniu do wyników krajowych w obszarach „Język polski” i „Matematyka” nie wskazują na wzrost efektywności pracy szkół podstawowych mierzonej średnimi wynikami sprawdzianu kompetencji w okresie udzielania wsparcia RPO WP 2014-2020. W obszarach „Język polski” i „Matematyka”, w okresie, kiedy projekty były realizowane,

średnie wyniki procentowe uzyskiwane przez uczniów w województwie pomorskim były niższe o 1-2% niż wyniki krajowe.

Wyniki średnie egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej, części matematyczno-przyrodniczej oraz z języka angielskiego w województwie pomorskim niewiele różnią się lub są identyczne lub od średnich wyników w kraju w latach 2015-2017. W 2015 r. oraz 2016 r. przed wdrożeniem projektów uczniowie gimnazjów z terenu województwa pomorskiego osiągnęli wynik średni (2015 – 60%, 2016 – 67%) w części humanistycznej z zakresu języka polskiego niższy o 2% niż wynik średni dla kraju (2015 – 62%, 2016 – 69%). Natomiast w 2017 r., w czasie, kiedy projekty były wdrażane wynik średni dla województwa pomorskiego (68%) był niższy o 1% od wyniku średniego dla kraju (69%). Przed wdrożeniem projektów w szkołach, w 2015 r., zdawalność (ogółem) egzaminu maturalnego w województwie pomorskim była niższa od zdawalności w kraju (o około 3 punkty procentowe), natomiast w 2016 - w roku poprzedzającym udzielenie wsparcia w Poddziałaniu 3.2.1. i w 2017 r. – tj. w roku, w którym realizowano projekty zdawalność była porównywalna.

Jednocześnie autorzy raportu z badania Poddziałania 3.2.1 podkreślają, iż moment realizacji badania był zbyt wczesny, aby możliwe było uchwycenie wpływu wsparcia na wyniki egzaminów.

Należy także podać w wątpliwość adekwatność zastosowanego w RPO WP 2014-2020 wskaźnika rezultatu długoterminowego mierzącego odsetek szkół objętych wsparciem, które po zakończeniu projektu uzyskały lepsze wyniki egzaminu zewnętrznego w stosunku do średniej krajowej. Przeprowadzona bowiem reforma systemu oświaty likwidująca gimnazja, wpływa na brak możliwości porównywania wyników w poszczególnych latach. Możliwe będzie jedynie odniesienie wyników pomorskich szkół do średniej krajowej w danym roku.

Mimo braku pomiaru trwałości funkcjonowania wspartych w RPO WP 2014-2020 miejsc przedszkolnych (wskaźnik *Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS*), można założyć, że wartość docelowa na 2023 r. jest możliwa do osiągnięcia. W dokumentacji konkursowej IZ wprowadziła kryterium punktujące trwałość efektów poprzez utrzymanie wspartych w ramach projektów struktur przedszkolnych przez okres dłuższy niż okres realizacji projektu. Dodatkowo większość wspartych miejsc przedszkolnych jest w placówkach, dla których organem prowadzącym są samorządy, a jak pokazały doświadczenia perspektywy 2007-2013, wsparcie takich beneficjentów charakteryzowało się wyższą trwałością⁸.

Przeprowadzone w 2018 r. badanie zlecone przez MliR dotyczące efektów wsparcia realizowanego w obszarze edukacji w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego wskazało na umiarkowaną skuteczność w przypadku wskaźnika *Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS (os.)*. Z badania ankietowego przeprowadzonego

---

⁸ Por: Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WK-P 2014-2020, Evalu 2018.

wśród nauczycieli uczestniczących we współfinansowanych z EFS szkoleniach w zakresie wykorzystania TIK w nauczaniu wynika, że w województwie pomorskim 62% z nich prowadziło obowiązkowe zajęcia edukacyjne z wykorzystaniem pomocy dydaktycznych i narzędzi TIK. Średnio w analizowanych województwach było to 63%. Jednocześnie w raporcie tym podkreślano wysokie oceny tych szkoleń i ich przełożenie na częstsze wykorzystywanie TIK w pracy. W badanej grupie nauczycieli, którzy brali udział w szkoleniu w ramach RPO WP 2014-2020, blisko 80% deklaroowało wykorzystanie urządzeń elektronicznych w ciągu 4 tygodni poprzedzających badanie, na zajęciach albo w ramach przygotowywania materiałów do pracy. Co czwarty nauczyciel deklaroował, że miało to miejsce w przypadku wszystkich lub prawie wszystkich lekcji we wskazanym oddziale klasowym. Można zatem oczekiwać, że w dłuższej perspektywie odsetek nauczycieli prowadzących obowiązkowe zajęcia edukacyjne z wykorzystaniem TIK zwiększy się do wartości docelowej określonej w Programie (80%) lub zbliżonej.

Zainteresowanie wnioskodawców aplikowaniem o środki w ramach Działania 3.1. i 3.2. można uznać za wysokie, co świadczy o dużym potencjale aplikacyjnym w początkowej fazie wdrażania Programu.

W ramach Działania 3.1. zorganizowano dwa nabory wniosków – pierwszy ogłoszono w marcu 2016 r., zaś drugi w lutym 2018 r. Wcześniej przeprowadzono nabór w Poddziałaniu 3.2.1. – już w listopadzie 2015 r. Łączna wartość zgłoszonych projektów przekraczała budżety naborów, a podpisane umowy wyczerpywały większość alokacji przyznanej na dany konkurs.

Mimo wykorzystania całej dostępnej alokacji potencjał aplikacyjny w Działaniu 3.1. *Edukacja Przedszkolna* i Działaniu 3.2. *Edukacja Ogólna* pozostaje wysoki.

Badanie ilościowe wśród potencjalnych wnioskodawców pokazuje, że PI 10i nadal cieszy się wysokim zainteresowaniem. Zidentyfikowano zapotrzebowanie na kolejne projekty:

- Działanie 3.1. *Edukacja Przedszkolna* – 157 projektów,
- Poddziałanie 3.2.1. *Jakość edukacji ogólnej* – 160 projektów,
- Poddziałanie 3.2.2. *Wsparcie ucznia szczególnie uzdolnionego* – 72 projekty.

W większości przypadków projekty znajdują się nadal w fazie pomysłu. W przypadku deklaracji związanych z chęcią realizacji projektów w ramach Poddziałania 3.2.2. *Wsparcie ucznia szczególnie uzdolnionego*, odpowiedzi respondentów można interpretować tak, iż widzą oni potrzebę zapewnienia oddzielnego wsparcia uczniów uzdolnionych.

Wyniki te stanowią podstawę do sformułowania rekomendacji o konieczności wsparcia obszaru edukacji ogólnej w kolejnej perspektywie finansowej.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 10i

W trakcie realizacji badania nie zidentyfikowano czynników, które uniemożliwiłyby osiągnięcie celów projektów. Wskazać można jednakże czynniki, które spowodowały konieczność wprowadzania zmian w projektach oraz czynniki, które ograniczają skuteczność podejmowanych działań.

Wyniki badania ilościowego beneficjentów Działania 3.1. i Działania 3.2. wskazują, że skala trudności na etapie realizacji projektów nie była duża. Najwięcej trudności odnotowano na etapie przeprowadzenia zamówień publicznych, wskazywano też na problemy ze znalezieniem wykonawców (35% wskazań). Na etapie realizacji projektu (robót, usług, dostaw) na trudności wskazało 23% beneficjentów. Beneficjenci napotkali również barierę w postaci znalezienia pracowników/personelu projektu (19% wskazań).

Trudności napotkane na etapie przygotowania projektu wymusiły na beneficjentach wprowadzenie modyfikacji w projekcie (wśród beneficjentów Działania 3.2. *Edukacja Ogólna* takich przypadków było więcej niż wśród beneficjentów Działania 3.1. *Edukacja Przedszkolna*, odpowiednio – 83% vs. 66%), jednak w większości przypadków nie miały one wpływu na efekty projektu. Zmiany w projekcie w ramach Działania 3.1. w nieco ponad połowie przypadków dotyczyły konieczności wydłużenia okresu realizacji projektu (w Działaniu 3.2. realizacja projektów wydłużyła się w 25% przypadków). 34% beneficjentów Działania 3.2. dokonało zmian w projektach, które obejmowały rozszerzenie zakresu merytorycznego projektu. W Działaniu 3.1 modyfikacje merytoryczne dotyczyły 21% projektów. Rządziej modyfikacje obejmowały zmniejszenie wartości projektu lub jej zwiększenia.

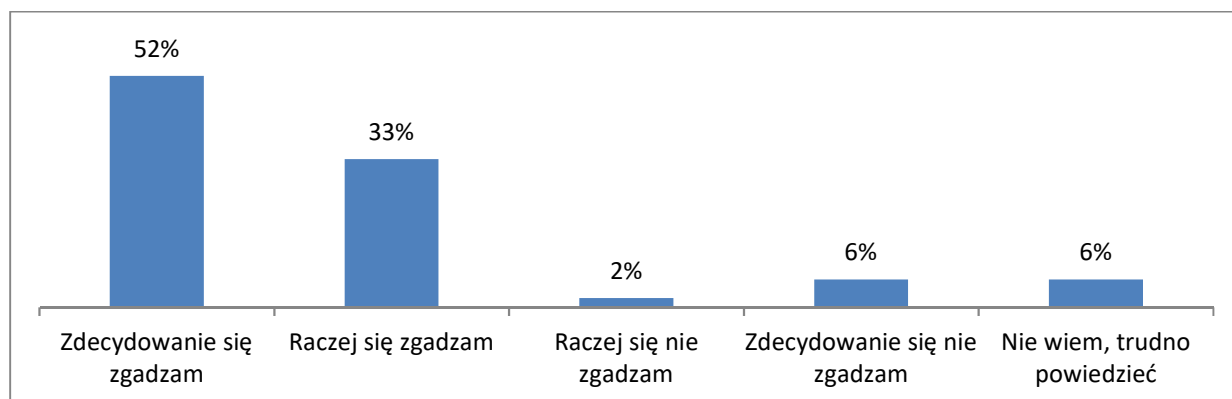
Na wysoką skuteczność wsparcia wpływ miały zastosowane przez IZ rozwiązania podnoszące trafność wsparcia. Warunkiem dofinansowania było opracowanie diagnozy uwzględniającej szczegółową analizę bieżących i prognozowanych potrzeb w zakresie miejsc edukacji przedszkolnej/ zapotrzebowania na wsparcie edukacji ogólnej. Ramy dla kompleksowego wspomagania szkół i przedszkoli wypracowane na poziomie regionalnym okazały się skuteczne.

Do czynników mogących wspierać skuteczność interwencji w ramach PI 10i należy zaliczyć stosowanie preferencji przy wyborze projektów do dofinansowania w RPO WP 2014-2020. W zakresie tworzenia trwałych miejsc edukacji przedszkolnej preferowano projekty realizowane w partnerstwie kilku samorządów (np. gmina-gmina, powiat-gmina) lub w formule partnerstwa publiczno-prywatnego/publiczno-społecznego. Wyniki badania ilościowego wskazują, iż na realizację projektu w partnerstwie zdecydowało się 8% beneficjentów Działania 3.1. oraz 9% beneficjentów Działania 3.2.

Mimo iż preferencje dla projektów realizowanych w partnerstwach nie przełożyły się na dużą liczbę takich projektów, to jednak aż 85% beneficjentów, która realizowała projekty we

współpracy z podmiotami zewnętrznymi, zgodziła się ze zdaniem, że udział w nich partnera/ów przyczynił się do wzmocnienia ich spodziewanych efektów, co stanowi również wysoką wartość dodaną.

Wykres 24 Ocena stopnia zgodności beneficjentów Działania 3.1 i Działania 3.2 ze stwierdzeniem, że realizacja projektu w partnerstwie wzmocnia spodziewane efekty projektu

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI, n=48

Głównie gminy wiejskie preferowały realizację projektów w partnerstwach, co wynikało z ograniczonej dostępności usług zewnętrznych na lokalnym rynku⁹.

Biorąc pod uwagę deklarowane korzyści wynikające z partnerstwa, warto utrzymać stosowanie tej preferencji w przypadku projektów wybieranych do dofinansowania w kolejnej perspektywie finansowej.

W ramach wdrażania kompleksowego wspomaganie przedszkoli preferowane są projekty łączące działania skierowane do nauczycieli, dzieci oraz ich rodziców/opiekunów prawnych, w tym projekty realizowane w partnerstwie (współpraca organów prowadzących szkoły/przedszkola m.in. z NGO, szkołami wyższymi, instytucjami kultury oraz projekty wykorzystujące nowe technologie i usługi cyfrowe.

Ocena efektów wsparcia w PI 10i

Projekty w PI 10i realizują w pełni zakres wsparcia przewidziany w Programie, co jest wynikiem sformułowanych na poziomie regionalnym ram wsparcia oraz preferencji dla danych rozwiązań czy typów działań. Założono kompleksowe wsparcie placówek – zarówno uczniów/dzieci, jak i nauczycieli. Preferencyjnie traktowane były projekty realizowane w partnerstwach, zakładające wykorzystanie technologii i usług cyfrowych oraz nowoczesnych pomocy dydaktycznych. Wysoką trwałość efektów miało też gwarantować ukierunkowanie wsparcia na tworzenie sieci współpracy szkół i nauczycieli, nawiązanie systemowej współpracy szkół z instytucjami odpowiedzialnymi za wspomaganie ich pracy, a także tworzenie programów nauczania i pomocy dydaktycznych. Zastosowane ramy i preferencje

⁹ Por. Ocena trafności i skuteczności wsparcia udzielonego w ramach Poddziałania 3.2.1. Jakość edukacji ogólnej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, Ewaluacja 2018.

sprawiły, że w projektach realizowany był szeroki zakres wsparcia – pojawiły się wszystkie planowane w RPO WP 2014-2020 zakresy wsparcia.

Edukacja przedszkolna

Województwo pomorskie cechuje się niższym niż przeciętnie w kraju udziałem dzieci w edukacji przedszkolnej. Wyzwanie stanowi więc upowszechnienie edukacji przedszkolnej, szczególnie na obszarach wiejskich, które charakteryzują się niższym niż średnia wojewódzka wskaźnikiem w tym zakresie. W ramach Programu dofinansowano 6 264 miejsca wychowania przedszkolnego, co stanowi 7,7% wszystkich miejsc, których w 2017 r. było w regionie ogółem 81 570 (wzrost w porównaniu do 2015 r. - 71 495 miejsc).

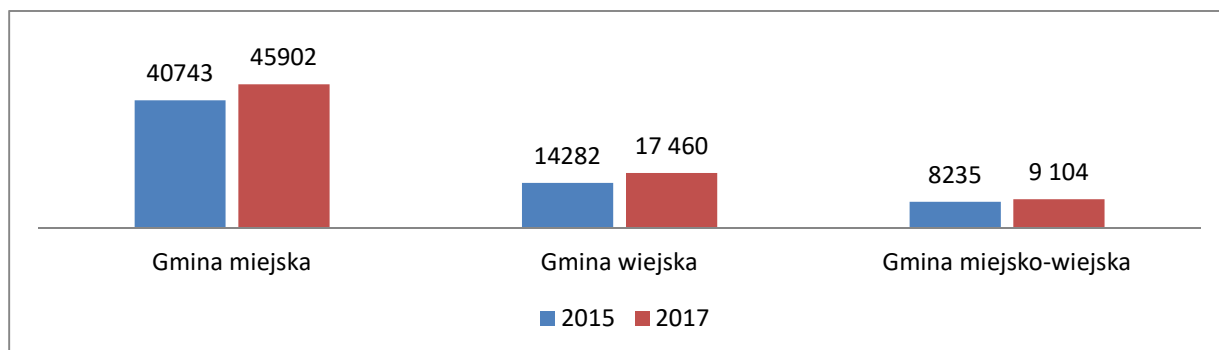
W 2017 r. największa liczba miejsc wychowania przedszkolnego była w gminie miejskiej Gdańsk – 15 525 (wzrost o 2 382 miejsca w porównaniu do 2015 r.). Na drugiej pozycji znalazła się Gdynia z liczbą 7 503 miejsc wychowania przedszkolnego (wzrost o 638 miejsca w porównaniu do 2015 r.).

W ramach Działania 3.1. *Edukacja przedszkolna* najwięcej projektów zrealizowano w gminie miejskiej Gdańsk (15 projektów o łącznej wartości 24,8 mln zł). Na drugiej pozycji pod względem liczby realizowanych projektów w ramach Działania 3.1. znalazła się gmina miejsko-wiejska Żukowo (6 projektów o łącznej wartości 4,8 mln zł). Są to gminy, które borykają się z mniejszym problemem dotyczącym barier w dostępie do edukacji przedszkolnej (w 2015 w Gdańsku edukacją przedszkolną było objętych 90% dzieci, w 2017 już 92%; z kolei w gminie Żukowo odpowiednio: 85%, 90%).

Najmniejszy odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, wynoszący mniej niż 1/3 ogółu, odnotowano w 2015 r. w miejscowościach zlokalizowanych na terenie gmin miejsko-wiejskich m.in. Czarna Woda (0%), Nowy Staw (0%), Dzierzgoń (11%), Debrzno (18,5%), Prabuty (22%), Czarne (29%). W 2017 r. sytuacja pozostała niezmienną w przypadku gmin Czarna Woda, Nowy Staw. Jednocześnie odnotowano spadek odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w gminie Dzierzgoń (8%) oraz wzrost tego odsetka w gminach Prabuty (23%), Debrzno (26%) oraz Czarne (34%), mimo braku realizowanych tam projektów w ramach RPO WP 2014-2020.

W latach 2015-2017 odnotowano wzrost liczby miejsc wychowania przedszkolnego niezależnie od typu gminy.

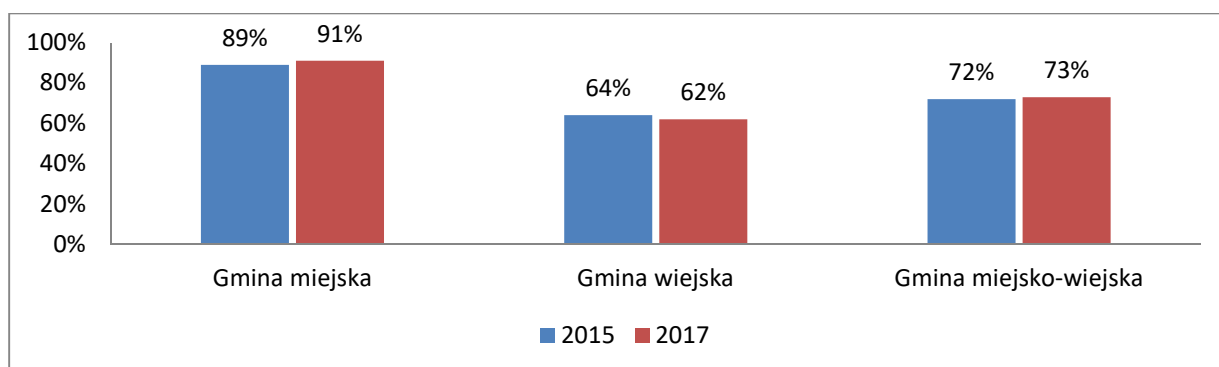
Wykres 25 Liczba miejsc wychowania przedszkolnego według typu gminy w województwie pomorskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wzrost liczby miejsc wychowania przedszkolnego nie jest jednak jednoznaczny z ich większą dostępnością. Jak wynika z danych GUS w latach 2015-2017 odnotowano niewielki wzrost odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na terenie gmin miejskich (wzrost o 2 p.p.) oraz gmin miejsko-wiejskich (wzrost o 1 p.p.). Zaś na terenie gmin wiejskich wskaźnik ten spadł do 62% w 2017 r.

Wykres 26 Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym według typu gminy w województwie pomorskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Skala efektów projektów realizowanych w ramach Działania 3.1. jest jednak wysoka. Wyniki badania CAWI wskazują, że beneficjenci Działania 3.1. przewidują, iż efekty realizowanych projektów będą odczuwalne w szczególności w skali lokalnej (na poziomie gminy), co wskazuje na właściwe zdiagnozowanie potrzeb w regionie.

Edukacja ogólna

Jak wynika z badania przeprowadzonego w 2018 r. oceniającego postępy i efekty wdrażania Poddziałania 3.2.1. *Edukacja ogólna*¹⁰, dobór obszarów wsparcia projektowego odpowiadał zdiagnozowanym problemom i wyzwaniom oraz charakteryzował się wysoką kompleksowością. W projektach dominowały zajęcia pozalekcyjne, rozwijające kompetencje kluczowe oraz kreatywność i innowacyjność. Beneficjenci założyli wsparcie uczniów średnio w 3 zakresach. Zgodnie z logiką interwencji, we wszystkich projektach Poddziałania 3.2.1. RPO WP 2014-2020 zdecydowano się na wsparcie uczniów w obszarze kompetencji kluczowych. Obszar ten został wskazany także jako przedmiot doskonalenia nauczycieli w niemal wszystkich przypadkach. Zrealizowane zostało założenie dotyczące komplementarności pomiędzy wsparciem uczniów a nauczycieli – jedynie w 8 projektach (skierowanych do 50 szkół) nie przewidziano wsparcia nauczycieli¹¹.

Dobór kolejnych zakresów wsparcia jest silnie zróżnicowany ze względu na typ placówki i typ lokalizacji. Tendencje doboru form wsparcia wskazują na jego trafność w relacji do wyzwań pracy z uczniem na kolejnych etapach edukacji. W efekcie przedstawiciele prawie 60% wspartych placówek ocenili, że projekt obejmuje wszystkie obszary problemowe w szkole. Niewystarczający – w relacji do potrzeb – zakres form wsparcia wynikał w pierwszym rzędzie z ograniczeń kadrowych oraz dużej skali deficytów.

Wyniki badania Poddziałania 3.2.1. wskazują na następujące efekty wsparcia:

- Poprawa jakości edukacji w zakresie kompetencji kluczowych,
- Poprawa motywacji do nauki i wzrost wiary uczniów we własne siły,
- Nabycie umiejętności samodzielnego rozwiązywania problemów,
- Poprawa w zakresie kompetencji społecznych oraz posługiwania się językiem obcym,
- Rozwój kreatywności i innowacyjności uczniów, głównie jako efekt zajęć realizowanych poza szkołą, w warunkach terenowych lub w pracowniach w małych grupach,
- Większa integracja środowiskowa uczniów z różnego typu deficytami, kształtowanie kompetencji społecznych i uczenie pracy zespołowej,
- Rozwój kompetencji cyfrowych uczniów i nauczycieli,
- Wyrównywanie szans edukacyjnych powiązany z poprawą osiągniętych ocen i funkcjonowania w środowisku rówieśniczym,
- Wyrównywanie różnic w zakresie kapitału kulturowego uczniów,
- Rozszerzenie współpracy placówek na działania pozaprojektowe jako efekt współpracy szkół i placówek z otoczeniem zewnętrznym.

---

¹⁰ Ocena trafności i skuteczności wsparcia udzielonego w ramach Poddziałania 3.2.1. Jakość edukacji ogólnej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, Evalu 2018.

¹¹ Tamże.

W obszarze edukacji ogólnej osiągnięto zakładaną w RPS *Aktywni Pomorzanie* powszechność i masowość wsparcia, ze względu na skierowanie znacznych środków finansowych na ten obszar (243,7 mln zł dofinansowania UE) w połączeniu ze skutecznym mechanizmem ich dystrybucji, który zakładał, że beneficjentami będą organy prowadzące szkoły, które swoim wsparciem obejmą minimum 60% podlegających im szkół¹². Działaniami zostało objętych co najmniej 757 szkół i placówek (tj. 40% wszystkich szkół i placówek w województwie pomorskim)¹³, ponad 103 tysięcy uczniów, głównie ze szkół podstawowych i gimnazjów oraz prawie 12 tys. nauczycieli (43% wszystkich nauczycieli placówek kształcenia ogólnego).

Zastosowanie szerokiego wyboru form wsparcia sprzyjało tworzeniu modelu placówki uczącej się oraz przygotowaniu kadry do realizacji działań związanych z kształtowaniem u uczniów kompetencji kluczowych, w tym niezbędnych do właściwego funkcjonowania na rynku pracy. Przyczyniło się to do osiągnięcia celów przedsięwzięcia strategicznego „Kompleksowe wsparcie szkół i placówek”.

Wsparcie ucznia szczególnie uzdolnionego

W projektach w ramach Poddziałania 3.2.2. ukierunkowanych na wsparcie uczniów szczególnie uzdolnionych poprzez pomoc finansową (stypendialną) oraz poprzez wsparcie rozwoju kwalifikacji i kompetencji nauczycieli do pracy z uczniem uzdolnionym założono, iż będą one uwzględniały założenia przedsięwzięcia strategicznego pn. „Zdolni z Pomorza”, zdefiniowanego w Regionalnym Programie Strategicznym w zakresie aktywności zawodowej i społecznej *Aktywni Pomorzanie*. Celem przedsięwzięcia jest zapewnienie wszystkim uczniom szczególnie uzdolnionym z terenu województwa pomorskiego wszechstronnego wsparcia rozwoju poprzez właściwą diagnozę uzdolnień i adekwatne formy pomocy.

Zastosowano zatem instrumenty ukierunkowujące wsparcie na kształtowanie kompetencji kluczowych, a także zapewniające kompleksowość wsparcia na poziomie osób i instytucji. Uczniowie objęci wsparciem realizują indywidualny plan edukacyjny opracowany pod kątem działań służących kształtowaniu właśnie tych kompetencji, podlegają opiece dydaktycznej nauczyciela, pedagoga szkolnego albo doradcy zawodowego zatrudnionego w szkole ucznia. W projektach przewidziano również objęcie wsparciem nauczycieli w zakresie pozyskania kompetencji w obszarze diagnozowania uzdolnień i pracy z uczniami szczególnie uzdolnionymi. Na poziomie instytucjonalnym wsparcie uczniów realizowane jest z wykorzystaniem zainicjowanej w ramach projektu innowacyjnej sieci Lokalnych Centrów Nauczania Kreatywnego, koordynowanych przez CEN w Gdańsku, które pełni funkcję Regionalnego Centrum Nauczania Kreatywnego.

---

¹² Z wyłączeniem projektów realizowanych przez organy prowadzące będące miastami na prawach powiatu, projektów realizowanych przez samorząd województwa oraz szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe realizujących projekt w zakresie prowadzącego przez nie nauczania w oparciu o podstawę programową kształcenia ogólnego.

¹³ Dane z 2018 roku, wg badania Ocena trafności i skuteczności wsparcia udzielonego w ramach Poddziałania 3.2.1. Jakość edukacji ogólnej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, Ewaluacja 2018.

W ramach projektów pozakonkursowych *Pomorski program pomocy stypendialnej* na lata 2015-2017 oraz 2017-2019, realizowany przez Samorząd Województwa Pomorskiego, od początku realizacji projektów wsparciem objęto łącznie 691 uczniów oraz 76 nauczycieli.

Analiza zakresu projektów realizowanych w Działaniu 3.2.2. wskazuje na kompleksowe podejście do rozwoju najzdolniejszych młodych mieszkańców Pomorza. Przedstawiciel Departamentu Sportu i Edukacji w UMWP, czyli komórki odpowiedzialnej za realizację RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej *Aktywni Pomorzanie*, wskazał w wywiadzie na wysoki potencjał najbardziej zdolnych Pomorzan, którzy mogą w przyszłości wykorzystać swoje zdolności i kreatywność dla realnego rozwoju województwa w obszarze społecznym i gospodarczym. Potencjał ten w dodatku w dużej mierze będzie mógł być wykorzystany w województwie, gdyż większość uczestników wsparcia wybiera na studia pomorskie uczelnie, głównie Politechnikę Gdańską.

Ważnym, między innymi dla trwałości, efektem jest zacieśnienie relacji między samorządami i innymi podmiotami zaangażowanymi w realizację przedsięwzięcia „Zdolni z Pomorza”. Chodzi tu zarówno o współpracę między SWP a powiatami i gminami na etapie tworzenia założeń Programu, a także na etapie wdrażania projektów, w których założono wspieranie międzyodziałowych, a nawet międzyszkolnych grup uczniów szczególnie uzdolnionych. Przedsięwzięcie „Zdolni z Pomorza” jest realizowane przez 26 projektów partnerskich, z uwzględnieniem 7 uczelni wyższych i 19 powiatów, z silną rolą koordynującą ze strony SWP. O słuszności takiego kompleksowego podejścia i wysokiej potencjalnej trwałości świadczą efekty realizowanego ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki projektu pn. „Pomorskie – dobry kurs na edukację”. Jak wskazuje cytowany wyżej rozmówca, już wtedy podjęte działania ukierunkowane na kompleksowość wsparcia z udziałem partnerów, przełożyły się np. na to, iż po zakończeniu finansowania uczelnie z własnych środków kontynuowały działania. Na zakończenie okresu programowania 2014-2020 można spodziewać się, iż powstaną trwałe systemowe rozwiązania, a współpraca między partnerami będzie kontynuowana.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Tworząc program w zakresie OP 3 *Edukacja* wskazano na istnienie takich problemów regionu w zakresie dotyczącym edukacji, jak:

- Niska jakość kształcenia w województwie na wszystkich etapach edukacji;
- Niedostosowanie edukacji do potrzeb nowoczesnego rynku pracy, niewystarczające wspieranie kompetencji uniwersalnych i kluczowych wśród uczniów.

Dane statystyki publicznej świadczące o jakości edukacji ogólnej, tj. wskaźnik zdawalności egzaminu maturalnego według stanu na 2017 r., wskazują na wciąż aktualne potrzeby interwencji w tym zakresie. Zdawalność egzaminu maturalnego w województwie pomorskim w 2017 r. wyniosła 78% plasując region na 6. pozycji na równi z województwami

świętokrzyskim, kujawsko-pomorskim, wielkopolskim, podkarpackim, lubelskim oraz opolskim. Wynik w regionie pomorskim był wówczas zbliżony do średniej krajowej, wynoszącej 78,5%.

Według danych OKE w Gdańsku średnie wyniki egzaminu z przedmiotów obowiązkowych zdawanych na poziomie podstawowym były porównywalne w województwie pomorskim do średnich wyników w kraju (z języka polskiego i z matematyki). Widoczne jest jednak zróżnicowanie regionalne pod względem zdawalności poszczególnych części egzaminu maturalnego na poziomie podstawowym.

Najlepsze wyniki z egzaminu z języka polskiego uzyskali maturzyści z powiatu malborskiego (36% uzyskało wyniki słabe), puckiego (29%) oraz nowodworskiego (28%). Najlepsze wyniki zaś uzyskali uczniowie z powiatu kwidzyńskiego (51% uzyskało wyniki wysokie), kościerskiego (47%) i lęborskiego (44%).

Z kolei z części matematycznej najłabsze wyniki uzyskali maturzyści z powiatu sztumskiego (40%), malborskiego (31%) i wejherowskiego (27%). Najlepsze wyniki otrzymali maturzyści z powiatu starogardzkiego (48%), z miasta Gdynia (45%) i miasta Gdańsk (42%). Wysoki był udział wysokich wyników wśród uczniów z powiatu kwidzyńskiego (38%) i kościerskiego (35%).

Egzamin z języka angielskiego odnotował wysokie wyniki w Sopocie (46%), Gdyni i Gdańsku (po 45%), a także w Słupsku (34%). Najłabsze wyniki były w powiecie kartuskim (32%) i sztumskim (31%).

Zdawalność egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej z przedmiotu język polski wyniosła w 2012 r. na Pomorzu 62%, w 2017 było to już 68%. Matematyka pozostaje przedmiotem o najniższej zdawalności wśród gimnazjalistów; w 2017 zdawalność pozostała niezmienną w porównaniu do 2012 r. i wyniosła 47%. Wyniki te plasują się na poziomie zbliżonym do średniej krajowej.

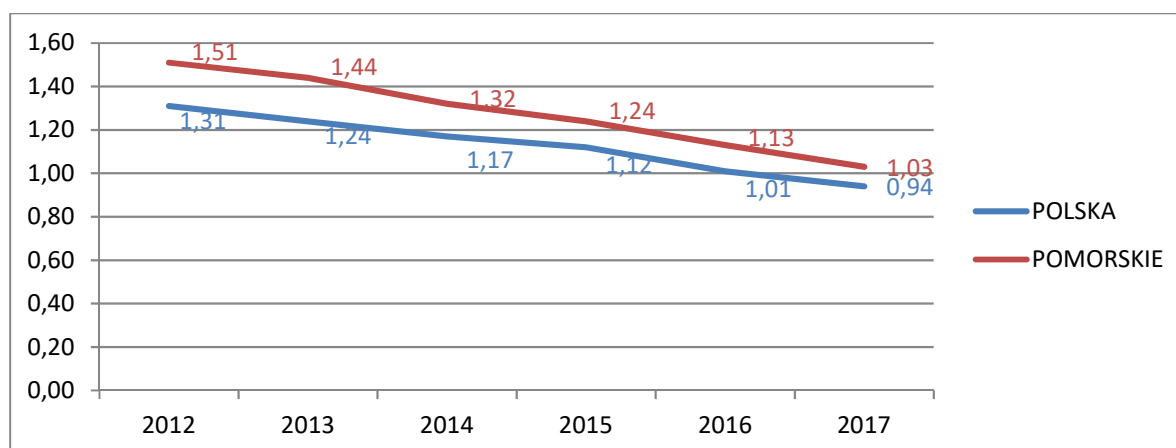
Biorąc pod uwagę powyższe problemy należy podkreślić, że Inwestycje RPO WP 2014-2020 trafnie odpowiadają na zdiagnozowane wyzwania rozwojowe, gdyż koncentrowały się na kształtowaniu kompetencji kluczowych, rozwoju kompetencji cyfrowych i matematycznych, a także pobudzaniu kreatywności i innowacyjności uczniów, ale potrzeby nadal są widoczne.

Edukacja przedszkolna. Biorąc pod uwagę wyznaczone w Programie cele związane ze zwiększeniem liczby miejsc edukacji przedszkolnej i ich utrzymaniem, wyniki badania wskazują na aktualność tego wyzwania i potrzebę kontynuowania interwencji w tym zakresie w kolejnej perspektywie finansowej.

Od 2011 r. liczba przedszkoli w regionie systematycznie zwiększa się, co jest efektem rosnącego zapotrzebowania. Przejawia się to również w zwiększającej się stale od 2011 r. w regionie liczby dzieci w wieku 3-5 lat w placówkach wychowania przedszkolnego. Jednocześnie od 2011 r. liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadająca na jedno miejsce w

placówce wychowania przedszkolnego zmniejsza się. Wartość wskaźnika w regionie uległa w latach 2012-2017 spadkowi, co odpowiada trendom ogólnokrajowym, jednak w podanym okresie utrzymywała się na poziomie wyższym od średniej krajowej. Województwo pomorskie w 2017 r. plasowało się na 6. pozycji w kraju z liczbą 1,03 dziecka przypadającego na jedno miejsce w placówce (spadek w porównaniu do 2012 r. o jedną pozycję).

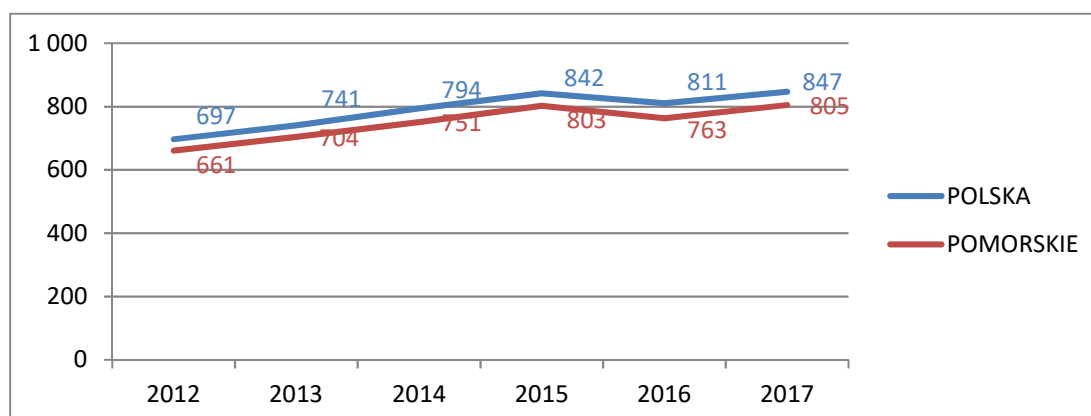
Wykres 27 Liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadająca na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w latach 2012-2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Także wskaźnik liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w regionie uległ w ostatnich latach poprawie (według danych GUS w 2012 na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat wychowaniem przedszkolnym objętych było 661 dzieci, w 2017 było to już 805). Mimo tego jednak na tle pozostałych województw Pomorze pod względem wartości wskaźnika plasuje się na 13. pozycji, tuż za województwem świętokrzyskim, kujawsko-pomorskim i warmińsko-mazurskim.

Wykres 28 Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w latach 2012-2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Powyższe dane świadczą o wysokiej trafności wsparcia w obszarze edukacji przedszkolnej i jednocześnie o dalszym zapotrzebowaniu na powstawanie nowych miejsc. Założenia przyjęte w Programie pozostają aktualne.

Trafność interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie należy jednak ocenić jako wysoką. W dodatku skala wsparcia jest duża i odczuwalna w całym regionie.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 10i na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Ukierunkowanie terytorialne w PI 10i dotyczyło edukacji ogólnej (Poddziałania 3.2.1.) oraz przedszkolnej i odnosiło się do natężenia negatywnych zjawisk. W obszarze edukacji przedszkolnej preferowane były projekty realizowane na obszarach o odsetku dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym poniżej średniej wojewódzkiej, a edukacji ogólnej - na obszarach o najniższych wynikach egzaminów zewnętrznych na wszystkich etapach edukacji. Ukierunkowanie to jest właściwe i okazało się być skuteczne.

W edukacji ogólnej osiągnięto to m.in. poprzez system wyboru projektów, który zakładał, że beneficjentami będą organy prowadzące szkoły, które swoim wsparciem obejmą minimum 60% podlegających im szkół. Środki przeznaczone na realizację projektów zostały równomiernie rozdystrybuowane pod względem terytorialnym. Tym samym zrealizowano zakładaną w RPS *Aktywni Pomorzanie* powszechność i masowość wsparcia, a także uniknięto niepożądanego sytuacji, w której wsparcie trafiałoby do szkół bardziej aktywnych i doświadczonych w pozyskiwaniu funduszy unijnych, co powodowałoby zwiększenie istniejących różnic w poziomie jakości edukacji pomiędzy szkołami w województwie czy w powiecie. Małe szkoły dzięki dystrybucji środków poprzez organy prowadzące mają większą szansę na podniesienie jakości edukacji ogólnej, niż gdyby rywalizowały w systemie wniosków z dużymi szkołami mającymi zasoby i doświadczenie w aplikowaniu. Można zatem mówić o zmniejszaniu się różnic wewnątrzregionalnych.

Podobnie w edukacji przedszkolnej, ukierunkowanie wsparcia na obszary o najniższym upowszechnieniu tego poziomu edukacji, przyczyniło się do zmniejszenia nierówności w dostępie do przedszkoli. Częściej niż co trzecie miejsce przedszkolne wsparte w Programie zlokalizowane jest na obszarach wiejskich (35%). Duże zapotrzebowanie na miejsca w przedszkolach wynika z migracji mieszkańców przenoszących się z miast na wieś. Również spadek bezrobocia na wsi wpływa na to, że rośnie odsetek pracujących rodziców, którzy wykazują potrzebę posłania dzieci do przedszkola. Co więcej, zmienia się mentalność osób mieszkających na wsi, którzy edukację przedszkolną postrzegają jako ważny etap ścieżki rozwoju dziecka. Radykalny wzrost popytu na uczestnictwo w edukacji przedszkolnej, jest związany zarówno z trendami demograficznymi, ale przede wszystkim ze zmianami w świadomości rodziców. Spowodowało to, że w wielu gminach trzeba było w krótkim czasie stworzyć dodatkowe przedszkola lub też zwiększyć liczbę miejsc w już istniejących. Wskaźniki uczestnictwa w edukacji przedszkolnej są co prawda nadal najniższe dla gmin wiejskich,

warto jednak zauważyć, że to właśnie w tej grupie najszybciej następują zmiany¹⁴. Znaczenie ma m.in. wykształcenia rodziców (w szczególności na terenach wiejskich), które wpływa na świadomość mieszkańców co do roli edukacji przedszkolnej w przyszłej ścieżce życiowej dzieci.

Podsumowanie

Postęp rzeczowy w PI 10i można uznać za w pełni zadowalający i wyprzedzający postęp finansowy. Nie identyfikuje się zagrożeń dla realizowanych projektów, zatem wartości osiągnięte w 2023 r. w PI 10i powinny być co najmniej w wysokości wykazywanej w umowach o dofinansowanie. W trakcie realizacji badania nie zidentyfikowano czynników, które zagrażałyby osiągnięciu celów projektów, a tym samym – całego PI 10i. Powszechne, tak jak w przypadku innych działań EFS w Programie, są problemy ze znalezieniem wykonawców na etapie przeprowadzenia zamówień publicznych oraz trudności ze znalezieniem pracowników/personelu projektu.

Z punktu widzenia osiągnięcia wskaźników rzeczowych PI 10i, nie ma potrzeby kierowania na obszar edukacji ogólnej dodatkowych środków finansowych. Jednocześnie potrzeby mierzone zarówno chęciami potencjalnych wnioskodawców składaniem kolejnych projektów, jak też miernikami obiektywnymi (zdawalność egzaminów, upowszechnienie edukacji przedszkolnej) skłania do postawienia wniosku, że zapotrzebowanie na wsparcie jest nadal wysokie. Założenia przyjęte w Programie pozostają aktualne, co należy uwzględnić w kolejnej perspektywie finansowej. Wysoki potencjał projektów do wypracowania trwałych systemowych rozwiązań i budowania współpracy między różnymi środowiskami i partnerami wymagać będzie wsparcia zewnętrznego¹⁵.

Projekty w PI 10i realizują w pełni zakres wsparcia przewidziany w Programie, co jest wynikiem sformułowanych na poziomie regionalnym ram wsparcia oraz preferencji dla danych rozwiązań czy typów działań. Założono kompleksowe wsparcie placówek – zarówno uczniów/dzieci, jak i nauczycieli, a stworzony system kryteriów i zasady poprzedzające składanie wniosków (konieczność opracowania diagnozy) sprzyjał wysokiej trafności i skuteczności wsparcia.

Ukierunkowanie terytorialne w PI 10i dotyczyło edukacji ogólnej (Poddziałania 3.2.1.) oraz przedszkolnej i odnosiło się do natężenia negatywnych zjawisk. W obszarze edukacji przedszkolnej preferowane były projekty realizowane na obszarach o odsetku dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym poniżej średniej wojewódzkiej, a edukacji ogólnej - na obszarach o najśłabszych wynikach egzaminów zewnętrznych na wszystkich etapach

---

¹⁴ P. Swianiewicz (red.), Edukacja Przedszkolna - Polityka samorządów gminnych w zakresie edukacji przedszkolnej, Biblioteczka Oświaty Samorządowej, 2012.

¹⁵ M. Boni (red.), Młodzi 2011, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011.

edukacji. Ukierunkowanie to jest właściwe i okazało się być skuteczne, przyczyniło się do zmniejszenia różnic wewnątrzregionalnych.

Priorytet Inwestycyjny 10iv (Działanie 3.3. Edukacja zawodowa)

Ocena postępów w realizacji PI 10iv oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

PI 10iv jest realizowany poprzez Działanie 3.3. *Edukacja zawodowa*. Celem Działania jest zwiększenie zatrudnialności przyszłych absolwentów szkół zawodowych.

Poddziałanie 3.3.1. *Jakość edukacji zawodowej* obejmuje dwa typy projektów ukierunkowanych na dostosowanie edukacji zawodowej i kształcenia ustawicznego do potrzeb rynku pracy, w tym w ramach typu 1 (projekty zintegrowane z Działaniem 4.1. wspierającym infrastrukturę szkół zawodowych), rozwój oferty kształcenia w branżach o największym potencjale dla rozwoju regionu (wpisujące się w cele *Porozumień na rzecz inteligentnych specjalizacji*), m. in. tworzenie CKZiU. Oba typy projektów obejmują podwyższanie kompetencji i uzyskiwanie kwalifikacji przez uczniów, doskonalenie nauczycieli oraz wsparcie dla szkół (m.in. we współpracy w pracodawcami, pomiędzy placówkami, w rozwoju doradztwa edukacyjno-zawodowego i wiedzy o rynku pracy oraz poprawy bazy dydaktycznej (odzwierciedlenie realnych warunków pracy) i wdrażania nowych technologii). Drugi typ projektu nie był realizowany, gdyż zakontraktowanie projektów pierwszego typu wyczerpało prawie całą alokację.

Poddziałanie 3.3.2. *Programy motywacyjne dla uczniów szkół zawodowych* jest wdrażane w ramach projektu pozakonkursowego pn. *Programy motywacyjne dla uczniów pomorskich szkół zawodowych*, realizowanego przez samorząd województwa. Przewidziano wsparcie dla uczniów uzdolnionych w zakresie przedmiotów zawodowych oraz dla nauczycieli kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu. Wsparcie obejmuje staże i praktyki oraz działania rozwijające kompetencje w kontekście pozaszkolnym: kursy zawodowe, obozy edukacyjno-zawodowe, wizyty studyjne w zakładach pracy, na targach branżowych i w szkołach wyższych, udział w konkursach z przedmiotów zawodowych, jak również stypendia.

W każdym z Poddziałania przeprowadzono po jednym naborze. Wezwanie do zgłoszenia projektu pozakonkursowego ogłoszono już w maju 2015 r. Konkurs na projekty zintegrowane w ramach Poddziałania 3.3.1. i Działania 4.1. rozpoczął się rok później ze względu na toczący się wcześniej proces opracowywania przez organy prowadzące koncepcji rozwoju szkolnictwa zawodowego w ramach przedsięwzięcia strategicznego *Kształtowanie sieci ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, uwzględniającej potrzeby subregionalnych i regionalnego rynków pracy* (skrótowa nazwa: *Kształtowanie sieci szkół zawodowych w regionie*). W konkursie w Poddziałaniu 3.3.1. złożone zostały 23 wnioski poprawne formalnie i tyle też zawarto umów. Wnioski zostały złożone przez organy prowadzące szkoły zawodowe

– wszystkie powiaty w regionie i samorząd woj. pomorskiego oraz 2 organizacje pracodawców: izbę rzemieślniczą i cech rzemiosł.

Na koniec 2018 r. poziom kontraktacji wyniósł 96,8% środków (bez RW). W Działaniu nie planuje się naborów w 2019 r. Postęp finansowy Poddziałania 3.3.1. to 27,2%, a Poddziałania 3.3.2. – 47,5% (wydatkowanie alokacji).

Tabela 19 Wskaźniki produktu i rezultatu (PI 10iv) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Wskaźniki produktu							
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy (os.)	15 000	5 831	38,9%	19 589	130,6%	21 694	144,6%
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w Programie (os.)	700	600	85,7%	900	128,6%	997	142,4%
Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w Programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego (szt.)	70	44	62,9%	96	137,1%	107	152,2%

Wskaźniki rezultatu							
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu Programu (os.)	80%	14,2%	17,7%	84,4%	105,6%	84,4%	105,6%
Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS (szt.)	98%	81,8%	83,5%	100,0%	102,0%	100,0%	102,0%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Biorąc pod uwagę wartości wskaźników produktu i rezultatu w podpisanych umowach, można oczekiwać, że wartości docelowe wszystkich wskaźników założonych w Programie zostaną osiągnięte, a nawet przekroczone. W przypadku zakontraktowania całej pozostałej alokacji na projekty o takiej samej kompozycji wsparcia, prognozowane jest znaczne przekroczenie wartości docelowych wskaźników produktu. Wskazuje to na niedoszacowanie wartości docelowych – w rzeczywistości za daną alokację zrobiono i zostanie zrobione znacznie więcej, niż założono w Programie. W projekcie pozakonkursowym (Poddziałanie 3.3.2.) zaplanowano liczbę doskonalonych nauczycieli zgodną z zapisami w Programie, natomiast pozostałe wskaźniki zostały zaplanowane na wyższym poziomie.

Porównując postęp rzeczowy z finansowym można prognozować, że realizacja wskaźników nie jest zagrożona. Uwagi wymaga jedynie wskaźnik rezultatu – *Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu Programu*. Fakt, że jego realizacja jest na względnie niskim poziomie nie budzi niepokoju, bo doskonalenie jest dłuższym procesem i wskaźnik będzie przyrastał w czasie. Natomiast możliwości osiągnięcia wartości docelowej są ograniczane przez zawyżony poziom tej wartości w Poddziałaniu 3.3.2. Beneficjent zaplanował, że wszyscy uczestniczący nauczyciele uzyskają kwalifikacje lub nabydą kompetencje w efekcie projektu. W ocenie ewaluatora nie jest to założenie realistyczne,

chyba, żeby przyjąć, że dowolne, nawet najmniejsze efekty uczenia się uznawane są za nabycie kompetencji. Jeżeli jednak, postępując zgodnie z WLWK, w projekcie określono wymagania odnośnie efektów uczenia się (tzw. „wzorzec” wg WLWK) oraz kryteria i metody ich weryfikacji, zgodnie z którymi prowadzi się sprawdzenie nabytych umiejętności, to zawsze występuje ryzyko, że niektórzy uczestnicy nie zaliczą materiału i nie zostanie potwierdzone nabycie przez nich kompetencji. Dodatkowo, nigdy nie można wykluczyć ryzyka, że uczestnik zrezygnuje z udziału w projekcie, co również uniemożliwiłoby osiągnięcie wskaźnika rezultatu na poziomie 100%.

Na podstawie statystyki publicznej trudno jest oszacować potencjalny popyt na doskonalenie nauczycieli. Wprawdzie ci objęci wsparciem stanowią tylko 28% łącznej liczby nauczycieli szkół branżowych i techników (dane szacunkowe ze względu na przeliczenie na pełne etaty), a 23%, jeśli uwzględnić też szkoły policealne i przysposabiające do pracy. Aczkolwiek brakuje informacji o tym, jaką część nauczycieli w tych szkołach stanowią nauczyciele przedmiotów zawodowych, do których jest adresowane wsparcie. Takie dane są gromadzone w Systemie Informacji Oświatowej i ich uzyskanie byłoby możliwe jedynie bezpośrednio z MEN.

Niski poziom realizacji wskaźnika *Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS*, wynika z momentu pomiaru wskaźnika (mierzony jest po zakończeniu projektu, podczas gdy projekty nadal trwają) i nie jest powodem do niepokoju.

Największy stopień przekroczenia wartości docelowej jest prognozowany w przypadku wskaźnika *Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy*. Wynika to z faktu, że beneficjent projektu pozakonkursowego zaplanował udział 1 850 osób w stażach/praktykach, podczas gdy wartość docelowa przewidziana dla Poddziałania wynosiła 675, a przy zakontraktowaniu całej alokacji prognozuje się, że w stażach i praktykach weźmie udział 2 031 osób. Aktualna wartość docelowa tego wskaźnika okazała się niedoszacowana. Identyfikując przyczyny, dla których liczba stażystów i praktykantów została początkowo przeszacowana, a następnie niedoszacowana, przeanalizowano wyjaśnienia IZ, zapisy metodologii szacowania wartości wskaźników¹⁶ oraz wytyczne MliR. Zgodnie z wyjaśnieniem IZ, przyjęta początkowo wartość docelowa (44 900 osób) wynikała ze stosowania w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki innych niż w RPO WP 2014-2020 definicji wskaźnika, a gdy zidentyfikowano problem wynikający z przeszacowania wartości, wartość docelową zmniejszono do 15 tys. osób przy akceptacji Komisji Europejskiej. Obniżenie było konieczne, gdyż projektodawcy zaplanowali w WoD mniejszą liczbę stażystów/praktykantów, a ponadto, jak wynika z wniosków o płatność i raportu z realizacji przedsięwzięcia strategicznego¹⁷, beneficjenci mieli i mają

---

¹⁶ Metodologia szacowania wartości docelowych dla wskaźników wybranych do realizacji w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

¹⁷ Raport za II kwartał 2018 r. z postępu realizacji Przedsięwzięcia Strategicznego 30.06.2018.

trudności z zapewnieniem zaplanowanej w WoD liczby praktykantów. Wartość docelową urealniono w oparciu o wówczas zawarte umowy, natomiast obecnie prognozuje się, że w projektach weźmie udział znacznie więcej stażystów/praktykantów (do 21,7 tys.).

Tabela 20 Wskaźnik rezultatu długoterminowego (PI 10i) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w Programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki (%)	83%	79% absolwentów, którzy uczestniczyli w stażach / praktykach, zakończyli udział w projektach do końca czerwca 2017 i naukę do końca grudnia 2017. (2018 r.)	95%	b.d.	b.d.

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., Ewaluacja wsparcia realizowanego w obszarze edukacji w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego II Raport Cząstkowy, EVALU, 2019

Jak wynika z badania pn. *Ewaluacja wsparcia realizowanego w obszarze edukacji w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego*, odsetek uczniów, którzy wzięli udział w stażach i praktykach wśród ogółu uczniów objętych wsparciem, był w województwie pomorskim wysoki (62%) na tle większości innych województw w kraju¹⁸. Zważywszy, że większość alokacji została już zakontraktowana, a więc zaplanowano wsparcie większości potencjalnych uczestników, nie ma zagrożenia, by udział procentowy stażystów/praktykantów miał się znacząco obniżyć, a nawet może wzrosnąć z uwagi na wprowadzony przez IZ wymóg, by wszyscy uczniowie wzięli udział w stażu lub praktyce. Jako że właśnie staże i praktyki są tą formą wsparcia, która zapewnia uczniom kontakt z rzeczywistym środowiskiem pracy i daje im doświadczenie zawodowe, a więc może najbardziej przyczynić się do podwyższenia szans zawodowych absolwenta, należy **pozytywnie ocenić przyjętą w RPO WP 2014-2020 zasadę zapewnienia tej formy wsparcia dla każdego ucznia uczestniczącego w projekcie.**

Wartość wskaźnika rezultatu *Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w Programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6*

¹⁸ Jak wynika z najnowszych danych dot. uczestników, którzy zakończyli udział w projektach w okresie od 07.2017 do 06.2018 i których prognozowana data ukończenia nauki przypada do 07.2018, w stażach i praktykach wzięło udział blisko 62%, to jest więcej niż przeciętnie w kraju (39%).

miesiącach po ukończeniu nauki została oszacowana wyłącznie w odniesieniu do tych uczestników, którzy w ramach projektu brali udział w stażu lub praktyce, i którzy zakończyli naukę do 31 lipca 2018 r. Wartość tego wskaźnika oszacowano liczbowo na 199 osób, a procentowo na 79% uczestników staży i praktyk, co stanowi odsetek zbliżony do wyniku ogólnokrajowego¹⁹ i niewiele niższy od założonego w Programie na 2023 r. (83%).

Liczba i specyfika wniosków złożonych w przeprowadzonym naborze nie jest miarą aktualnego potencjału absorpcyjnego, gdyż była ona ściśle uwarunkowana realizacją przedsięwzięcia strategicznego. Natomiast przybliżoną miarą zdolności beneficjentów do wykorzystania dodatkowych środków na realizację tego przedsięwzięcia jest różnica pomiędzy zakresem i wartością zadań, na które wnioskowano o dofinansowanie, a faktycznie dofinansowanych. Ze względu na wysokość dostępnych środków, zadania planowane w projektach konkursowych zostały dofinansowane na poziomie niższym od wnioskowanego. Oznaką wysokiego potencjału do wykorzystania dodatkowych środków jest przekroczenie przez beneficjentów planowanych wartości docelowych wskaźników względem założeń Programu. Dodatkowo deficyt pracowników na regionalnym rynku pracy sprzyja przyjmowaniu stażystów, a więc stwarza korzystne perspektywy realizacji Działania. Biorąc pod uwagę odsetek uczniów szkół branżowych i techników objętych wsparciem, można oczekiwać, że szkoły znajdą nowych uczestników projektów a pracodawcy będą gotowi przyjąć ich na staże i praktyki. Ponadto, jak wynika z badania ankietowego beneficjentów, spośród 8 respondentów – beneficjentów Poddziałania 3.3.1., 5 chciałoby złożyć wniosek do tego Poddziałania, gdyby przeprowadzono nowy nabór, w tym 4 ma ogólną koncepcję projektu, a 1 ma gotowe dokumenty z tym związane. Także beneficjent Poddziałania 3.3.2. wskazuje na istniejący potencjał aplikacyjny. Jeżeli więc w Działaniu miałyby być zakontraktowane pozostałe środki, w tym rezerwa wykonania, to za optymalne można uznać przeznaczenie ich na część wcześniej niesfinansowanych zadań – po weryfikacji aktualności potrzeb, i w pierwszej kolejności dla tych beneficjentów, którzy realizują projekty bez większych problemów.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 10iv

Za najważniejszy czynnik osiągnięcia wysokiego poziomu kontraktacji i towarzyszącego mu wysokiego poziomu osiągnięcia wskaźników, należy uznać **wykorzystanie niemal całej alokacji w efekcie jednorazowego naboru** oraz fakt, że wszyscy wnioskodawcy złożyli wysokiej jakości wnioski o dofinansowanie, co pozwoliło zawrzeć umowy na wszystkie zgłoszone projekty. Kluczowymi czynnikami wpływającymi na skuteczność wsparcia były też zastosowane w Programie kryteria dostępu do Poddziałania 3.3.1.: ograniczenie naboru wyłącznie do projektów składających się na **przedsięwzięcie strategiczne Kształtowanie sieci**

---

¹⁹ Zub M. (red.) (2019) Ewaluacja wsparcia realizowanego w obszarze edukacji w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego II Raport cząstkowy. Warszawa: Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju.

szkół zawodowych w regionie²⁰. Korzystny był też wymóg, by wnioski dotyczyły projektów zintegrowanych – łącznie na Poddziałanie 3.3.1. i Działanie 4.1., co było czynnikiem korzystnym dla **komplementarności i skuteczności**.

Czynnikiem wpływającym korzystnie na trafność i skuteczność wsparcia był sam proces wypracowania przedsięwzięcia strategicznego. Przed ogłoszeniem konkursu w RPO WP 2014-2020 przeprowadzono konkurs na koncepcje rozwoju szkolnictwa zawodowego i kształcenia ustawicznego uwzględniające zawarte porozumienia z pracodawcami. Był to wieloetapowy proces, w ramach którego organy prowadzące tworzyły koncepcje w wyznaczonym przez UMWP zakresie tematycznym, poddawały je ocenie i ulepszały we współpracy z UMWP i pracodawcami. Ostatecznie do przedsięwzięcia strategicznego zostały włączone 23 z 24 koncepcji, a wszystkie projekty opracowane na ich podstawie otrzymały dofinansowanie. **Proces konkursu na koncepcje był zatem procesem wspierającym organy prowadzące w przygotowaniu założeń, w oparciu o które mogły zostać przygotowane wnioski konkursowe.**

Jak wynika z wniosków o płatność i badania ankietowego beneficjentów, w przypadku niektórych projektów wystąpiły **trudności w zapewnieniu zaplanowanej liczby stażystów/praktykantów**. Wśród 9 respondentów badania ankietowego 5 przewiduje realizację wskaźnika na zakładanym poziomie, a 3 – poniżej tego poziomu, w tym 2 – poniżej 75%. Jak wynika z WoP, uczniowie nie zdecydowali się na udział w stażu/praktyce, dlatego że wybierali lepiej płatną pracę sezonową za granicą (a staż/praktykę organizowano w czasie wakacji). Jeden z projektodawców zdecydował się w związku z tym na organizację staży/praktyk także w okresie roku szkolnego. Beneficjenci zastosowali różne środki zaradcze, przy czym wskazywano, że możliwości realizacji staży/praktyk w okresie roku szkolnego są ograniczone z uwagi na pokrywanie się godzin pracy szkół i przedsiębiorstw oraz na obciążenie uczniów nauką.

IZ zidentyfikowała ryzyko niezgodności projektów z ustalonym zakresem przedsięwzięcia strategicznego i **opóźnień w realizacji projektów**. Jako środek zaradczy wdrożono bieżący monitoring, co wystarczyło do zapewnienia zgodności z ustalonym zakresem. Natomiast można mieć wątpliwości, czy wystarczy on do przeciwdziałania opóźnieniom. Jak wynika z WoP, opóźnienia biorą się m.in. z ograniczonego zainteresowania uczniów lub pracodawców stażami i praktykami oraz z nierozstrzygnięcia przetargów na realizację szkoleń i kursów dla uczniów i nauczycieli. To ostatnie wynikało z zaplanowania w projektach za niskich środków na ich realizację co skutkowało brakiem ofert. W obu przypadkach skutecznymi środkami zaradczymi byłoby podwyższenie finansowania – stypendiów dla uczniów i refundacji dla pracodawców (co nie jest jednak możliwe ze względu na pułapy wyznaczone w wytycznych MliR) oraz szkoleń i kursów (co jest częściowo możliwe, pod warunkiem zmian w projektach,

---

²⁰ [Przedsięwzięcie strategiczne](#)

zaakceptowanych przez IZ oraz zwiększenia budżetu projektów z pozostałej części alokacji i części RW).

Do założeń przedsięwzięcia strategicznego należały: dopasowanie szkolnictwa zawodowego do branż kluczowych i integracja rozwoju szkolnictwa zawodowego w skali regionu. Korzystnym rozwiązaniem było kryterium dostępu wymagające co najmniej częściowej **zgodności wsparcia z inteligentnymi specjalizacjami** regionu oraz wymóg wsparcia **kształcenia w branżach kluczowych** – projekty mogły dotyczyć tylko kształcenia w zawodach przypisanych do tych branż. Identyfikację takich branż kluczowych, jak również przypisanie do nich zawodów szkolnictwa zawodowego²¹, należy ocenić zdecydowanie pozytywnie jako narzędzie rozwijania regionalnej polityki oświatowej.

Także wprowadzenie **projektu pozakonkursowego** należy ocenić korzystnie, gdyż stwarza on możliwości wypełnienia luk w dopasowaniu kształcenia do potrzeb branż kluczowych w obszarach, w których zabrakło działań w trybie konkursowym, oraz zapewnia uczniom i nauczycielom dodatkowe możliwości rozwoju (w tym kontakt ze szkolnictwem wyższym). Dodatkowo, w ostatnim okresie, jak wynika z WoP, w projekcie pozakonkursowym nie sprawozdawano braku zainteresowania uczniów lub pracodawców stażami/praktykami.

Beneficjenci mimo podejmowanych działań zaradczych mieli trudności w pozyskiwaniu od uczniów, pracodawców i szkół kompletnej, prawidłowej dokumentacji poświadczającej uczestnictwo, niezbędnej do rozliczania projektu. Może to wskazywać, że potencjał projektodawców do zapewnienia pełnego monitoringu działań jest niewystarczający, co wskazywałoby na zbyt niskie środki do dyspozycji na zarządzanie projektem (koszty pośrednie) w stosunku do skali obowiązków związanych z dokumentacją. Inną możliwością jest to, że w zasadach uczestnictwa w projektach brakuje czynników motywujących uczestniczące osoby i podmioty do dbałości o dokumentację (np. uzależnienia wsparcia od jej dostarczenia). W ocenie ewaluatora jest pożądane, by wspólnie ze wszystkimi projektodawcami omówić na roboczym spotkaniu, z czego wynikają problemy w zakresie dokumentacji i wypracować usprawnienia, które może wprowadzić IZ (np. doprecyzowanie wymagań lub zmniejszenie ich, jeżeli jest to możliwe) oraz te, które mogą wprowadzić projektodawcy. Dodatkowo beneficjent projektu pozakonkursowego wskazywał na błędy w systemie monitoringowym (w zakresie formularza „Monitorowanie uczestników”) uniemożliwiające zautomatyzowanie sprawozdawczości i powodujące konieczność dodatkowej pracy. Sugeruje się zatem pogłębienie zagadnienia w ramach ewaluacji systemu wdrażania RPO WP 2014-2020, w którym mogłyby ew. zostać sformułowane rekomendacje do twórców SL2014.

---

²¹<http://des.pomorskie.eu/documents/279944/554946/Wykaz+zawod%C3%B3w+szkolnictwa+zawodowego+w+poszczeg%C3%B3lnych+bran%C5%BCach+kluczowych/53462ec0-9f77-45ca-8f98-9fd012b0bb16>

Czynnikiem sprzyjającym realizacji Działania 3.3. jest niezaspokojony **popyt na pracę**, mogący motywować pracodawców do przyjmowania stażystów i praktykantów oraz do rozwijania innych form współpracy ze szkołami zawodowymi. Jak wynika z częściowych danych GUS²² dotyczących jedynie średnich i dużych przedsiębiorstw, liczba nieobsadzonych miejsc pracy w tych przedsiębiorstwach w województwie pomorskim zwiększyła się w ostatnich latach i wyniosła: 2014 r. – 3,3 tys., w 2015 r. – tylko 1,0 tys., ale w 2016 r. 4,8 tys., a w 2017 r. – 6,8 tys.

Natomiast czynnikiem, który może utrudniać realizację projektów, są zmiany w sieci szkół. Jak wynika z danych GUS²³, w województwie pomorskim w latach szkolnych 2014/2015 – 2017/2018 liczba ZSZ/BS I zmniejszyła się z 98 do 89, a liczba techników – z 124 do 109. Zmianom uległy też liczby nauczycieli (w przeliczeniu na etaty) – z 784,8 do 695,7 w BS I i z 2 445,4 do 2 505,6 w technikach, przy zachowaniu średniej liczby uczniów przypadających na nauczyciela. Wskazuje to na zmiany miejsca pracy przez nauczycieli, w szczególności w związku z likwidacją placówek. Zmiany te nie muszą być zagrożeniem, jeżeli zostały wzięte pod uwagę na etapie opracowania koncepcji rozwoju szkolnictwa zawodowego w ramach przedsięwzięcia strategicznego. Jednak, jak wynika z WoP, występują trudności w realizacji projektów prawdopodobnie związane z reformą edukacji, zwłaszcza problemy wynikające z **utrąty zatrudnienia nauczycieli, którzy mieli wziąć udział w doskonaleniu lub poprowadzić zajęcia.**

Ocena efektów wsparcia w PI 10iv

Jak wynika z badania na temat losów absolwentów, którzy uczestniczyli w stażach i praktykach²⁴, zdawalność egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe wśród absolwentów – byłych uczestników staży i praktyk, wyniosła 91% (wśród przystępujących) i nie odbiegała istotnie od średniej ogólnokrajowej. Wśród tych, którzy przystąpili do egzaminu, tylko 14% zadeklarowało, że przyczynił się do tego udział w projekcie, w tym 6% wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak” (podczas gdy w całym kraju było to blisko 26%, w tym 13% - „zdecydowanie tak”). Natomiast 52% wskazało, że udział w projekcie zdecydowanie nie przyczynił się do przystąpienia przez nich do egzaminu (w kraju – 31%). Wskazuje to, że uczestnicy w województwie pomorskim mieli już na wejściu do projektu trochę wyższe od przeciętnych w skali kraju kompetencje, w zdecydowanej większości wystarczające, by się zdecydować na przystąpienie do egzaminu. Z kolei wśród absolwentów, którzy zdali egzamin, w województwie pomorskim 25% było zdania, że udział w projekcie przyczynił się do zdania przez nich egzaminu. Jest to dobry wynik, wskazujący na korzystne efekty projektów, jakkolwiek tylko 4% wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak”. W całym

---

²² Coroczne opracowania GUS pt. „Popyt na pracę”.

²³ Coroczne opracowania GUS pt. „Oświata i wychowanie w roku szkolnym...”

²⁴ Zub M., Penszko P. (red.), Ewaluacja wsparcia realizowanego w obszarze edukacji w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego I Raport częściowy. Warszawa: Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, 2018.

kraju było to 35% (w tym 12% „zdecydowanie tak”). Natomiast aż 40% wskazało odpowiedź „zdecydowanie nie” (w całym kraju tylko 22%). Projekty wpływały więc w większym stopniu na zdanie egzaminu niż na przystąpienie do niego. Różnice pomiędzy Pomorzem a wynikiem ogólnokrajowym mogą wynikać ze specyfiki interwencji, a dokładniej: realizacji projektu pozakonkursowego, który jest adresowany do uczniów zainteresowanych zawodem i gotowych podjąć dodatkowe starania, większe, niż by tego wymagało tylko uczestnictwo w projekcie realizowanym w szkole – a więc raczej do tych, którzy mają zadowalające wyniki w nauce zawodu.

Odpowiadając na pytanie, w których typach projektów przewiduje się osiągnięcie najlepszych efektów oraz co decydowało o zainteresowaniu projektodawców poszczególnymi typami projektów, należy stwierdzić, że w Działaniu 3.3. nie można w praktyce mówić o zróżnicowanych typach projektów. Zaplanowane z nich formy wsparcia są podobne, w każdym z projektów prowadzonych w Działaniu 3.3. są realizowane wskaźniki dotyczące liczby uczniów uczestniczących w stażach i praktykach oraz liczby nauczycieli uczestniczących w doskonaleniu zawodowym. Projekty nie różnią się też pod względem częstości zastosowania staży i praktyk – w każdym z projektów, tak w Poddziałaniu 3.3.1., jak i w projekcie pozakonkursowym, planowana liczba stażystów/praktykantów jest równa liczbie uczniów objętych wsparciem. Do czynników wyróżniających można zaliczyć tylko zintegrowanie projektów w Poddziałaniu 3.3.1. z Działaniem 4.1., a w projekcie pozakonkursowym – ponadlokalny charakter wsparcia i dodatkowe formy wsparcia. Zainteresowanie projektodawców Poddziałaniem 3.3.1. było wysokie – w procesie opracowania przedsięwzięcia strategicznego wzięły udział wszystkie powiaty w województwie oraz inne organy prowadzące szkoły. Można oczekiwać dobrych wyników we wszystkich projektach (sądząc po staranności ich przygotowania i względnie niedużych problemach w realizacji), ale szczególnie w pozakonkursowym, na co wskazuje brak większych problemów w jego realizacji.

Odpowiadając na pytanie, w jakim stopniu projekty wybrane do dofinansowania w Programie realizują planowany zakres wsparcia w Programie, należy stwierdzić, że projekty są zgodne z formami wsparcia opisanymi w SZOOP oraz z zakresem przedsięwzięcia strategicznego. Jedynie w kilku przypadkach w projektach Poddziałania 3.3.1. pojedyncze branże spośród wskazanych jako kluczowe do wsparcia w danym powiecie, nie zostały uwzględnione w projektach. Był to: brak wsparcia dla kształcenia w zawodach dla branży energetycznej w 3 powiatach, w których zidentyfikowano ją jako kluczową, dla branży turystyczno-rekreacyjnej w 2 powiatach oraz dla branż: usług finansowo-biznesowych i zdrowotnej w pojedynczych powiatach²⁵. Jak wynika jednak z badania jakościowego, zakres projektów był raczej ograniczany, niż zwiększany w porównaniu do pierwotnych koncepcji organów prowadzących, gdyż dostosowywano go do możliwości realizacyjnych szkół.

---

²⁵ Obliczenia własne na podstawie danych SL i GUS, Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2017/18.

Realizacja projektów wpływa korzystnie na ofertę i atrakcyjność szkół zawodowych. Proces pracy nad przedsięwzięciem strategicznym przyczynił się do zwiększenia zaangażowania starostów w poprawę trafności oferty kształcenia zawodowego w powiatach i w rozwój współpracy z pracodawcami, co przyczyniło się do zwiększania adekwatności oferty kształcenia zawodowego. Realizacja projektów zaowocowała zwiększeniem zaangażowania pracodawców w proces kształcenia (m. in. dzięki tworzeniu klas patronackich). Stwierdzano też wzrost liczby kandydatów (a w efekcie większą liczbę uczniów), co w ocenie beneficjenta było rezultatem projektu zintegrowanego.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Poniżej przeanalizowano adekwatność wybranych projektów do wyzwań, na które ma odpowiadać Działanie oraz aktualność wyzwań.

Jednym ze zdefiniowanych wyzwań była **niska jakość edukacji i kształcenia zawodowego, w tym niedopasowanie go do zmian gospodarczych**. Realizacja projektów w formule projektów zintegrowanych i w ramach przedsięwzięcia strategicznego oraz wymóg, by wsparcie dotyczyło branż kluczowych, zapewniły dopasowanie projektów, a więc poprawę dostosowania kształcenia do rynku pracy. Należy też korzystnie ocenić fakt, że w projekcie pozakonkursowym są realizowane szkolenia z zakresu podnoszenia jakości pracy szkoły (w kontekście kształcenia zawodowego) i dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb pracodawców.

Potrzeba dopasowania kształcenia do zmian gospodarczych jest nadal aktualna. Istotnym aspektem zachodzących zmian społeczno-gospodarczych są zwiększające się problemy z obsadzeniem miejsc pracy wynikające ze zwiększającego się popytu na pracę²⁶ przy spadku liczby absolwentów. Spadek ten wynika głównie z niżu demograficznego, który będzie wciąż postępować. Uwzględniając tylko najpopularniejsze typy szkół ponadgimnazjalnych (obecnie: ponadpodstawowych), tj. szkoły dla młodzieży bez szkół specjalnych (ZSZ/BS I, technika i LO), w latach 2012-2017 w województwie pomorskim liczba uczniów w pierwszych klasach zmniejszyła się o 2 102 osoby, w tym w ZSZ/BS I aż o 1 333 osoby (spadek z 5 427 do 4 094). Jednak liczba uczniów pierwszych klas technikum wzrosła z 8 478 do 8 637, zatem łącznie liczba uczniów pierwszych klas ZSZ/BS I i technikum zmniejszyła się o 1 174 osoby. Jest to spowodowane niżem demograficznym, gdyż odsetek uczniów idących do LO pozostał stały (43%). Liczba osób uzyskujących kwalifikacje na poziomie zasadniczym zawodowym zmniejszy się bardziej od tych, którzy zdobędą wykształcenie średnie zawodowe, ponieważ wzrósł udział w kształceniu średnim zawodowym – w technikum – z 35% do 39%, przy spadku rekrutacji do ZSZ/BS I – z 22% do 18% absolwentów gimnazjów²⁷. Jest to zjawisko o tyle pozytywne, że zwiększa się odsetek osób podejmujących kształcenie na poziomie

²⁶ Coroczne opracowania GUS pt. „Popyt na pracę”, 2018.

²⁷ Obliczenia własne na podstawie danych GUS.

średnim, z perspektywą uzyskania wyższych kwalifikacji. Nadal jednak wśród 32% osób rozpoczynających kształcenie zawodowe znalazło się w BS I (58% w technikum). Tymczasem jak wynika z badania *Bilans Kapitału Ludzkiego*²⁸, w województwie pomorskim wśród pracodawców, którzy prowadzili rekrutację, 28% wakatów było przeznaczonych dla robotników wykwalifikowanych, 19% dla średniego personelu technicznego, 27% dla pracowników usług. Tylko 11% wakatów dotyczyło operatorów maszyn i urządzeń i 12% dla robotników niewykwalifikowanych – jest to łącznie 23%. Można by więc stwierdzić, że liczba uczniów kształcących się na poziomie zasadniczym, a nie średnim, była nadal za wysoka. Z drugiej strony jednak badanie *Barometr zawodów*²⁹, oparte na jakościowej analizie eksperckiej, wskazuje na deficyty kandydatów do pracy w wielu zawodach kształconych na poziomie zasadniczym³⁰. Wskazano też niewielką liczbę zawodów, do wykonywania których niezbędne jest wykształcenie średnie lub wyższe³¹. Wynika stąd, że dopasowanie kształcenia do zmian gospodarczych jest nadal wyzwaniem. W tym w szczególności potrzebne jest zwiększenie atrakcyjności kształcenia na poziomie zasadniczym, ale ewaluator nie formułuje rekomendacji w tym zakresie, gdyż można oczekiwać, że ten cel powinno spełnić wprowadzenie szkół branżowych. Z tego też względu nie można trendu polegającego na preferowaniu technikum ekstrapolować na sytuację po reformie oświaty, gdyż nie wiadomo, ilu uczniów SB I stopnia wybierze kontynuację nauki na poziomie średnim.

Na aktualność potrzeby poprawy jakości kształcenia zawodowego wskazuje fakt, że, jak można wnioskować z cząstkowych danych, odsetek osób młodych niepracujących i nieuczących się (NEET) zmniejsza się tylko nieznacznie. Dane GUS dla województwa pomorskiego (grupa wiekowa 15-24) są dostępne tylko za lata 2010-2013. W tym okresie odsetek osób NEET w tej grupie wiekowej wahał się pomiędzy 9,75% i 10,9%, i nie występowała tendencja jego zmiany³².

Bardziej aktualne dane są dostępne na poziomie ogólnokrajowym (Eurostat). W latach 2010-2017 w Polsce w przedziale wiekowym 15-35 lat odsetek osób nieuczących się i niepracujących we wszystkich grupach wykształcenia zmniejszył się z 15,9% w 2010 r. do 16,7% w 2014 r. i 14,3% w 2017 r., podczas gdy dla tych, które zakończyły edukację na poziomie ISCED 3 i 4 (łącznie) o profilu zawodowym, odsetek ten zmniejszył się z 24,8% w 2014 r. do 20,5% w 2017 r.³³ A zatem jak widać następuje poprawa, ale udział młodych osób

---

²⁸ Kocór, M., Strzebońska, A., Dawid-Sawicka, M., Rynek pracy widziany oczami pracodawców. Na podstawie badań pracodawców i ofert pracy zrealizowanych w 2014 roku w ramach V edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego, 2015.

²⁹ <https://barometrzwodow.pl>

³⁰ betoniarze i zbrojarze, blacharze i lakiernicy samochodowi, brukarze, cieśle i stolarze budowlani, cukiernicy, dekarze i blacharze budowlani, elektrycy, elektromechanicy i elektrycy, fryzjerzy, kelnerzy i barmani, kierowcy autobusów, kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych, kucharze, krawcy i pracownicy produkcji odzieży, listonosze i kurierzy, magazynierzy, masarze i przetwórcy ryb.

³¹ fizjoterapeuci i masażyści, kosmetyczki, inżynierowie budownictwa, kierownicy budowy.

³² <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/statystyka-dla-polityki-spojnosci/statystyka-dla-polityki-spojnosci-2013-2015/badania/dezagregacja-wskaznikow-europa-2020/>

³³ Young people neither in employment nor in education and training by sex, age and educational attainment level (NEET rates). <https://ec.europa.eu/eurostat/web/education-and-training/data/database>. (Starsze dane nie są dostępne).

nieaktywnych edukacyjnie i zawodowo nadal pozostaje wysoki. Oczywiście przyczyny tej bierności są złożone (jest to np. opieka nad dziećmi, na co wskazywałyby utrzymujące się wyższe odsetki kobiet), ale należy do nich m. in. nieadekwatność kwalifikacji lub kompetencji do potrzeb pracodawców, co wiąże się z potrzebą poprawy jakości kształcenia. Na tę samą potrzebę wskazuje niezadowalający poziom zdawalności egzaminów (omówionej poniżej).

Kolejnym wyzwaniem, na które odpowiadała interwencja RPO WP 201-2020, jest **niski odsetek absolwentów otrzymujących dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe**.

Jak wynika z pierwszej fali badania absolwentów, w przypadku 14% uczestników staży i praktyk z województwa pomorskiego, udział w projekcie przyczynił się do tego, że zdecydowali się przystąpić do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, a 25% przystępujących było zdania, że udział w projekcie przyczynił się do tego, że zdali egzamin.³⁴ Wskazuje to na korzystny wpływ wsparcia na zwiększenie odsetka absolwentów uzyskujących kwalifikacje zawodowe.

W 2018 r. w województwie pomorskim egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie zdało 65% osób przystępujących w sesji styczeń-luty 2018 r. i 70% przystępujących (do egzaminu w innych zawodach) w sesji czerwiec-lipiec 2018 r. A zatem **potrzeba prowadzenia działań w celu zwiększenia odsetka absolwentów uzyskujących kwalifikacje zawodowe pozostaje w pełni aktualna**.

Wsparcie w ramach Działania 3.3. odpowiadało też na problem **niewystarczającego poziomu współpracy z pracodawcami**. Opracowując koncepcję rozwoju szkolnictwa zawodowego organ prowadzący musiał zidentyfikować pracodawców w branżach kluczowych i opisać dotychczasową i planowaną współpracę z nimi. Projektodawcy podjęli w związku z tym działania na rzecz rozwoju współpracy, np. badania potrzeb pracodawców, znalezienia nowych partnerów współpracy, podpisania listów intencyjnych. Dokumenty opisujące poszczególne koncepcje różniły się pod względem szczegółowości informacji nt. planowanego rozwoju współpracy. Jak jednak wynika z informacji od IZ, współpraca rozwija się we wszystkich powiatach, a w szczególności w każdym z nich są tworzone klasy patronackie.

Brak regionalnej koordynacji oferty kształcenia to kolejne wyzwanie adresowane przez Działanie 3.3. RPO WP 2014-2020. Organizacja konkursu na koncepcję rozwoju szkolnictwa zawodowego i wymóg, by projekty dotyczyły kształcenia w branżach kluczowych dla rozwoju województwa, przyczyniły się do poprawy spójności kształcenia z polityką regionalną. Jak opisano powyżej, ograniczeniem dla koordynacji na poziomie regionalnym (ponadlokalnym) było wskazanie w ramach powiatów wybranych branż spośród tych zidentyfikowanych jako

---

³⁴ Zub M., Penszko P. (red.), Ewaluacja wsparcia realizowanego w obszarze edukacji w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego I Raport cząstkowy. Warszawa: Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, 2018.

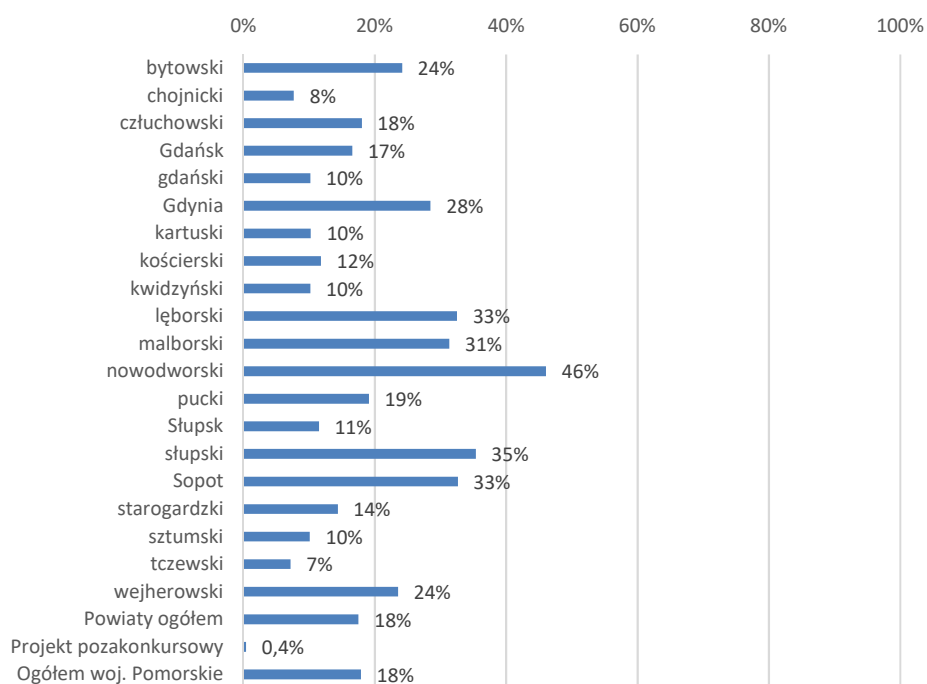
kluczowe dla rozwoju województwa. Wyzwanie pozostaje aktualne, szczególnie co do kształcenia w zawodach deficytowych a zaliczonych do branż kluczowych.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 10iv na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

W Działaniu 3.3. nie zastosowano instrumentów ukierunkowania terytorialnego, takich jak ZIT ani preferencji dla obszarów. Zgodnie z RPO WP 2014-2020 ukierunkowanie terytorialne zakładało, że projekty realizowane będą na obszarze całego województwa. Założenie zostało zrealizowane – projekty nie tylko są realizowane w całym regionie, ale też przez wszystkie publiczne organy prowadzące szkoły zawodowe (jak i przez 2 niepubliczne).

W ramach Poddziałania 3.3.1. *Jakość edukacji zawodowej* zastosowano rozwiązanie motywujące projektodawców do dopasowania wsparcia do potrzeb występujących na poszczególnych obszarach województwa poprzez przedsięwzięcie strategiczne. Rozwiązanie to polegało na uzależnieniu dostępności wsparcia (łącznie w Poddziałaniu 3.3.1. i Działaniu 4.1.) od ujęcia koncepcji rozwoju szkolnictwa zawodowego na obszarze danego organu prowadzącego w przedsięwzięciu strategicznym. Z kolei w proces wypracowywania koncepcji rozwoju szkolnictwa były włączone wszystkie powiaty w województwie (i inne organy prowadzące szkoły), a sam proces ten był moderowany przez UMWP, co zapewniło ponadlokalną spójność szkolnictwa zawodowego.

Wykres 29 Szacunkowy odsetek uczniów szkół zawodowych objętych mających wziąć udział w stażach i praktykach u pracodawców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wartości docelowych wskaźników i danych GUS.

Dostęp uczniów szkół zawodowych do staży i praktyk finansowanych z Programu jest silnie zróżnicowany terytorialnie. Należy mieć na uwadze, że jest to stwierdzenie zjawiska, raczej niż jego ocena. Wielkość populacji uczniów szkół zawodowych (techników i szkół branżowych) w okresie realizacji Programu oszacowano sumując liczbę uczniów w 2017 r. i pięciokrotność liczby uczniów w 1. klasie z 2017 r. Obliczono udział docelowej liczby stażystów w projektach realizowanych w tych powiatach w tak oszacowanej populacji.

Wsparcie było możliwe tylko dla uczniów kształcących się w zawodach wpisujących się w przedsięwzięcie strategiczne, w tych branżach, które zostały włączone do przedsięwzięcia w danym powiecie, a skala projektu była dostosowywana w procesie wypracowywania przedsięwzięcia, do możliwości beneficjenta. Jeżeli więc w danym powiecie odsetek uczniów jest niski, może to wynikać z kształcenia większości uczniów w innych zawodach lub z potencjału po stronie beneficjenta, skutkującego ukierunkowaniem wsparcia na ograniczony zakres zawodów.

W przypadku Poddziałania 3.3.2. nie ma możliwości ustalenia reprezentacji uczniów i nauczycieli z poszczególnych powiatów, tj. jakie jest faktyczne dotarcie projektu pozakonkursowego do poszczególnych obszarów województwa. Wsparcie może wpływać pośrednio na zmniejszenie wewnątrzregionalnych różnic w poziomie zatrudnienia, dzięki oddziaływaniu projektów na kompetencje absolwentów, a więc poprawę ich szans na rynku pracy, jak również dzięki temu, że wspierano zawody w branżach zidentyfikowanych jako kluczowe w powiatach, a więc potencjalnie w zawodach, na które w dłuższym okresie powinien występować tam popyt.

Podsumowanie

Realizacja Działania 3.3. jest zaawansowana. Wartości wskaźników zostały niedoszacowane. Prognozowane jest ich przekroczenie, często znaczne, i nie występuje zagrożenie realizacji wskaźników. Istotne dla realizacji Działania zmiany uwarunkowań społeczno-gospodarczych, to przede wszystkim wzrost popytu na pracę (czynnik korzystny) i reforma oświaty (czynnik, który może w poszczególnych przypadkach wymagać dostosowania projektów). Wyzwania, na które odpowiada Działanie, i jego cele, pozostają aktualne. Ukierunkowanie wsparcia na zawody wpisujące się w branże kluczowe należy ocenić korzystnie. Zastosowanie formuły przedsięwzięcia strategicznego i organizacja konkursu na projekty zintegrowane przyczyniły się do opracowania i realizacji przemyślanych, spójnych projektów dotyczących rozwoju szkolnictwa zawodowego. Korzystna jest także realizacja projektu pozakonkursowego, stwarzającego możliwości wypełniania luk w zakresie kształcenia w zawodach, których nie obejmują projekty konkursowe oraz umożliwiającego uczniom ponadstandardowy rozwój kompetencji a nauczycielom doskonalenie. Realizacja Działania wywiera korzystny wpływ na zdawalność egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe i niewielki korzystny wpływ na skalę przystępowania do nich. Rekomenduje się przeznaczenie pozostających w Działaniu

środków oraz części RW na aktualnie realizowane projekty, szczególnie te, w których nie występują znaczące opóźnienia.

Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 3 Edukacja

Tabela 21 Ramy wykonania OP 3 – postęp rzeczowy i finansowy oraz prognozy

Wskaźnik lub KEW (jednostka pomiaru)	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)		
	Założony	Osiągnięty	% realizacji	Założony	% realizacji w 2018 r.	Szacowany % realizacji w 2023 r.
Produktu: Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w Programie (os.)	15 000	127 305	848,7%	68 000	187,2%	200,1%
Produktu: Liczba nauczycieli objętych wsparciem w Programie (os.)	2 000	12 081	604,1%	9 400	128,5%	139,2%
Finansowy: Całkowita kwota wota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych (euro)	30 950 077	80 326 028	259,5%	140 682 169	57%	100%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014 wg stanu na 31.12.2018 r.

Dla OP 3 jako wskaźniki Ram Wykonania przyjęto dwa wskaźniki produktu oraz wskaźnik finansowy. Nie występuje ryzyko ich nieosiągnięcia.

Wskaźnik *Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w Programie* jest realizowany w ramach Działania 3.2. (PI 10i). Do końca 2018 r. objęto wsparciem 127 305 uczniów, co stanowi 848,7% celu pośredniego i 187,2% wartości docelowej na 2023 r. Prognozowane jest objęcie wsparciem 136 044 uczniów, tj. realizacja wartości docelowej na poziomie 200,1%. Wartość docelowa, a zwłaszcza cel pośredni były więc niedoszacowane.

Wskaźnik *Liczba nauczycieli objętych wsparciem w Programie* jest realizowany w ramach Działania 3.1. i 3.2. Jego wartość docelową ustalono na poziomie 9 400 uczestników, w tym zdecydowaną większość (aż 7 560) mają stanowić nauczyciele kształcenia zawodowego objęci wsparciem w ramach Poddziałania 3.2.1., a zaledwie 940 nauczyciele kształcenia ogólnego. Do końca 2018 r. ze wsparcia skorzystało 12 081 nauczycieli, co stanowi 604,1% celu pośredniego i 139,2% wartości docelowej na 2023 r.

Planowana całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych wynosi 30 950 077 euro. Do końca 2018 r. osiągnięto 57% tej kwoty, czyli 259,5%. Pod warunkiem zakontraktowania pozostających w Działaniu środków oraz wdrożenia środków zaradczych zmniejszających opóźnienia w projektach, można oczekiwać wydatkowania na poziomie 100% do końca realizacji Programu.

3.4 Oś Priorytetowa 4 *Kształcenie zawodowe*

Priorytet Inwestycyjny 10a (Działanie 4.1. *Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych* oraz Działanie 4.2. *Infrastruktura uczelni prowadzących kształcenie o profilu praktycznym*)

Projekty Działania 4.1. realizowane są w ramach przedsięwzięcia strategicznego *Kształtowanie sieci ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, uwzględniającej potrzeby subregionalnych i regionalnego rynków pracy* (skrótowa nazwa: *Kształtowanie sieci szkół zawodowych w regionie*). Przedsięwzięcie to zostało ujęte w RPS *Aktywni Pomorzanie*. Celem przedsięwzięcia jest podniesienie jakości szkolnictwa zawodowego poprzez ukształtowanie sieci szkół zawodowych odpowiadających lokalnym i regionalnym potrzebom. Obejmuje ono m. in. dostosowanie oferty kształcenia w zawodach do branż o największym potencjale rozwoju regionu i subregionów, wypracowanie formuły uruchamiania oferty kształcenia ustawicznego dopasowanej do bieżących potrzeb pracodawców, poprawę infrastruktury i wyposażenia, w tym tworzenie warunków kształcenia praktycznego zbliżonych do realiów pracy oraz tworzenie ośrodków egzaminacyjnych. Formy interwencji ujęte w przedmiotowym przedsięwzięciu strategicznym są zgodne z typami projektów przewidzianymi w RPO WP 2014-2020 dla Poddziałania 3.3.1. i Działania 4.1.

Cele i zakres przedsięwzięcia strategicznego *Kształtowanie sieci szkół zawodowych w regionie* wyznaczają kierunek i uwarunkowania realizacji projektów w ramach Działania 4.1. *Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych*. Działanie 4.2. *Infrastruktura uczelni prowadzących kształcenie o profilu praktycznym* realizowane jest poza przedmiotowym przedsięwzięciem strategicznym.

Ocena postępów w realizacji PI 10a oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Analiza stanu kontraktacji wskaźników w realizowanych projektach PI 10a wskazuje na brak zagrożenia nieosiągnięcia celów końcowych Programu. Nie zidentyfikowano czynników mogących wpłynąć na nieosiągnięcie wartości docelowych wskaźników produktu i rezultatu zakładanych w projektach obu Działani. **Wartości docelowe wskaźników zakładane w RPO WP 2014-2020 zostaną znacznie przekroczone.** Zwiększenie liczby obiektów infrastruktury edukacyjnej objętych wsparciem w obu Działaniach OP 4 w stosunku do założeń poczynionych na etapie programowania skutkuje wielokrotnym przekroczeniem wskaźnika produktu *Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej*. Alokacja w ramach PI 10a została wyczerpana: w przypadku

Działania 4.1 stopień jej zakontraktowania wynosi 99,3%, zaś w przypadku Działania 4.2 - 100%.

Tabela 22 Wskaźniki produktu (PI 10a) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty (szt.)	40	10	25%	82	205%	82	205%
Liczba wspartych obiektów infrastruktury szkół wyższych (szt.)	4	2	50%	17	425%	17	425%
Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej (CI 35) (os.)	12 000	1 287	10,7%	30 065	250,5%	30065	250,5%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Znaczne przekroczenie wartości docelowych programowych wskaźników produktu wynika z zastosowania modelu przedsięwzięcia strategicznego, w ramach którego zarówno kształt jak i skala interwencji podlegały negocjacom z organami prowadzącymi kształcenie zawodowe. Ponadto dzięki realizacji projektów zintegrowanych (w ramach Poddziałania 3.3.1. oraz równoległe w Działaniu 4.1. RPO WP 2014-2020) możliwa była optymalizacja kosztów związanych z modernizacją zespołów szkół, tworzących regionalną sieć kształcenia zawodowego.

Wniosek ten potwierdzają wyniki studium przypadku projektu *Zintegrowany rozwój szkolnictwa zawodowego w Powiecie Wejherowskim poprzez rozbudowę i doposażenie infrastruktury publicznych ponadgimnazjalnych szkół zawodowych.*

W przypadku Działania 4.2. *Infrastruktura uczelni prowadzących kształcenie o profilu praktycznym* prognozowane znaczne przekroczenie wartości docelowych wskaźnika *Liczba wspartych obiektów infrastruktury szkół wyższych* wynika z innego rozkładu terytorialnego wsparcia niż zakładano na etapie programowania.

W dokumencie programowym przyjęto, iż beneficjenci rekrutować się będą przede wszystkim spośród trzech subregionalnych ośrodków akademickich (objętych preferencją przy wyborze). Odnotowano jednak ich niedostateczne zainteresowanie pozyskaniem wsparcia i wysoki popyt na wsparcie w Trójmiejskich uczelniach prowadzących kształcenie praktyczne. Spośród założonych trzech subregionalnych ośrodków akademickich dofinansowanie otrzymała jedynie Akademia Pomorska w Słupsku.

W obu Działaniach PI 10a odnotowano wysoki potencjał aplikacyjny. Zdaniem badanych beneficjentów Działania 4.1, na ich obszarze działania występują jeszcze placówki kształcenia zawodowego wymagające modernizacji infrastruktury. Zdecydowana większość respondentów (62,5%) wyraża gotowość do ubiegania się o dofinansowanie w przypadku przeprowadzenia kolejnego naboru. Co dziesiąty badany deklaruje wysoki stopień przygotowania potencjalnej inwestycji tj. opracowany wstępny zakres WoD, pozwolenia na budowę. Beneficjenci zgłaszają także brak problemu z zagwarantowaniem wkładu własnego na ewentualną inwestycję w obszarze kształcenia zawodowego. Wśród beneficjentów Działania 4.2., czyli wśród przedstawicieli uczelni prowadzących kształcenie o profilu praktycznym, również większość (66%) zgłasza chęć prowadzenia dalszych działań infrastrukturalnych w przypadku ogłoszenia kolejnego naboru.

W OP 4 *Kształcenie zawodowe*, poza wskaźnikami produktu przyjęto także dwa wskaźniki rezultatu: *Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych z 1) wykształceniem: zasadniczym zawodowym, 2) policealnym i średnim technicznym oraz Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych absolwentów szkół wyższych w subregionalnych ośrodkach akademickich.*

W przypadku wskaźnika rezultatu *Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych* w dokumencie programowym założono, iż jego wartość w odniesieniu do osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym spadnie z 29,1% w 2013 r. do 27,5% w 2023 r., zaś w odniesieniu do osób z wykształceniem policealnym i średnim technicznym zmniejszy się z 20,3% w 2013 r. do 19,8% w 2023 r.

W latach 2013-2017 w regionie można odnotować spadek udziału osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym wśród zarejestrowanych bezrobotnych. Zakładana w RPO WP 2014-2020 wartość docelowa wskaźnika rezultatu została przekroczona w 2016 r. Odsetek osób z wykształceniem policealnym i średnim technicznym wśród zarejestrowanych bezrobotnych pozostał jednak bez zmian w okresie 2013-2017.

Tabela 23 Wskaźniki rezultatu (PI 10a) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r. ³⁵	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych z wykształceniem (%): zasadniczym zawodowym policealnym i średnim technicznym	1) 27,5	1) 25,4 (2018)	1) 108%	1) 25,4 (2018)	1) 108%
	2) 19,8	2) 20,8 (2018)	2) 95%	2) 20,8 (2018)	2) 95%
Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych absolwentów szkół wyższych w subregionalnych ośrodkach akademickich (%)	15,5	5,2 (2017)	300%	5,2 (2017)	300%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Stopa bezrobocia pozostaje w ścisłej zależności z koniunkturą gospodarczą - oszacowanie dalszego spadku wartości wskaźników rezultatu powinno zostać przeprowadzone z ostrożnością. Zgodnie z prognozami Europejskiego Kongresu Finansowego w najbliższych latach dynamika PKB w Polsce spowolni i wyniesie odpowiednio: 3,6%, w 2019 r., 3,2% w 2020 r. i 2,9% w 2021 r., a inflacja będzie rosła³⁶. **Należy jednak przyjąć, że wartość docelowa wskaźnika na 2023 r. zostanie osiągnięta, wysokość odsetka bezrobotnych nie podniesie się znacznie w wyniku przewidywanego spowolnienia gospodarczego. Prognozowane jest utrzymanie się wysokości wskaźnika z 2017 r.** W przypadku osób z wykształceniem policealnym i średnim technicznym występuje ryzyko nieosiągnięcia zakładanej wartości wskaźnika ze względu na nadreprezentację tej kategorii w grupie osób długotrwale bezrobotnych, która odnotowuje większe trudności w powrocie na rynek pracy. **Wydaje się, że przedmiotowy wskaźnik rezultatu nie jest w wystarczającym stopniu wrażliwy na efekty interwencji Działania 4.1. Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych. Mierzy on raczej tendencje rynku pracy i skuteczność aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, w mniejszym zaś stopniu efekty podniesienia jakości kształcenia zawodowego.**

W dokumencie programowym założono, iż wartość wskaźnika rezultatu odnoszącego się do efektów interwencji w ramach Działania 4.2. *Infrastruktura uczelni prowadzących kształcenie o profilu praktycznym - Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych absolwentów szkół wyższych w subregionalnych ośrodkach akademickich* spadnie z 16% do 15,5%. Według informacji

³⁵ Jako pozytywną sytuację traktuje się spadek wartości wskaźnika. Jeżeli spadek taki nastąpił, przekraczając jednocześnie założoną wartość docelową, wówczas % wartości docelowej w 2023 r. kształtuje się powyżej 100%. Jeżeli zaś spadek taki nie nastąpił, bądź nastąpił w niewystarczającym stopniu, wówczas % wartości docelowej w 2023 r. kształtuje się poniżej 100%.

³⁶ <https://forsal.pl/artykuly/1141290,ekf-jak-bedzie-sie-rozwijala-polska-gospodarka-oto-prognozy-do-2021-roku.html>

pozyskanych z WUP Gdańsk, wartość docelowa wskaźnika została przekroczona już w 2015 r., w którym odnotowano zaledwie 8,9% zarejestrowanych bezrobotnych absolwentów szkół wyższych w subregionalnych ośrodkach akademickich. W kolejnych latach – 2016 i 2017 - odsetek ten wyniósł odpowiednio 9,4% oraz 5,2%. Dalsza dynamika zatrudnialności tych absolwentów zależeć będzie w dużej mierze od tendencji rynku pracy i wzrostu gospodarczego.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 10a

Podstawowym czynnikiem braku ryzyka nieosiągnięcia celów końcowych jest realizacja wsparcia OP 4 *Kształcenie zawodowe* w ujęciu systemowym, w ramach przedsięwzięcia strategicznego *Kształtowanie sieci ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, uwzględniającej potrzeby subregionalnych i regionalnych rynków pracy* zdefiniowanego w RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej, obejmującego swym zasięgiem obszar całego województwa. Zastosowanie formuły przedsięwzięcia strategicznego oraz realizacja Działania 4.1. w podejściu zintegrowanym z projektami kompetencyjnymi współfinansowanymi w ramach EFS umożliwiło pełną mobilizację beneficjentów i uczestników projektu oraz kontraktację w ramach jednego naboru.

Nie zidentyfikowano czynników mogących istotnie wpłynąć na nieosiągnięcie wartości docelowych wskaźników produktu i rezultatu zakładanych w projektach obu Działań. Jedynie 2 spośród 18 badanych beneficjentów Działania 4.1. zadeklarowało obawy dotyczące osiągnięcia wskaźnika produktu *Liczba obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty* w niepełnej wartości w stosunku do założeń projektowych. Na podstawie analizy złożonych WoP, można stwierdzić, iż w Działaniu 4.1. *Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych*, w 6 projektach zgłoszono problemy związane z realizacją przetargów, spłynięciem ofert, których cena przekraczała kosztorys inwestorski projektu lub wycofaniem się wykonawcy z podpisania umowy, czy wysuniętymi przez niego dodatkowymi roszczeniami. Problemy te skutkują przesuwaniem inwestycji na kolejne lata wdrażania projektu w związku z koniecznością zabezpieczenia środków w budżetach powiatów. Biorąc pod uwagę, iż zakładany w podpisanych umowach o dofinansowanie czas zakończenia interwencji nie przekracza perspektywy 2021 r., wspomniane problemy nie niosą za sobą zagrożenia niezrealizowania celów końcowych Działania 4.1 w perspektywie n+3. W Działaniu 4.2. problemy realizacyjne związane z problemem wyłonienia wykonawcy zgłosiła jedynie Akademia Pomorska w Słupsku. Beneficjent nie przewiduje jednak ryzyka nieosiągnięcia celów obu realizowanych projektów.

Przeprowadzone studium przypadku projektów zintegrowanych w obszarze kształcenia zawodowego pokazuje, że czynnikiem sprzyjającym skutecznej realizacji projektów jest doświadczenie placówek realizujących wsparcie, a także priorytetowe traktowanie obszaru edukacji przez organ prowadzący. Jako przyczynę dobrego tempa realizacji wskazano w ramach wywiadów fakt, iż realizowane projekty stanowią kontynuację działań

podejmowanych już wcześniej na terenie powiatu, często finansowanych ze środków własnych.

Jedynie zidentyfikowane problemy w realizacji harmonogramu projektu inwestycyjnego dotyczyły opóźnień prac wykonawców. W zintegrowanym projekcie EFS z kolei wskazano, że jednym z czynników sukcesu była możliwość zapewnienia uczniom odbywania płatnych praktyk, a także umożliwienie realizowania ich w atrakcyjnych miejscach pracy. Zaznaczono jednak, że prawdopodobnie ta zachęta będzie niemożliwa do utrzymania po zakończeniu projektów z powodu braku możliwości ponoszenia takich wydatków przez powiat.

W Działaniu 4.1. *Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych* nie zastosowano systemu preferencji ze względu na wdrażanie Działania wyłącznie w ramach przedsięwzięcia strategicznego *Kształtowanie sieci szkół zawodowych w regionie*. Z kolei w zakresie wsparcia infrastruktury szkół wyższych prowadzących kształcenie o profilu praktycznym w Działaniu 4.2. RPO WP 2014-2020 przyjęto system preferencji premiujący projekty:

- 1) wpisujące się w realizację celów *Porozumień na rzecz inteligentnych specjalizacji regionu*,
- 2) wykorzystujące potencjał infrastrukturalny i merytoryczny IOB (w szczególności infrastrukturę badawczą parków naukowo-technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości) na potrzeby kształcenia o profilu praktycznym,
- 3) realizowane w ścisłym partnerstwie z pracodawcami/przedsiębiorcami,
- 4) angażujące do współpracy instytucje wcześniejszych szczebli edukacji, w tym kształcenia zawodowego,
- 5) realizowane w ramach współpracy międzyuczelnianej,
- 6) uzgodnione w ramach ZPT.

Preferencje uwzględnione w dokumencie programowym charakteryzują się wysokim poziomem użyteczności. Analiza zapisów wniosków o dofinansowanie projektów wskazuje na fakt, iż wszystkie z nich zakładają współpracę z IOB, pracodawcami oraz instytucjami edukacyjnymi niższych szczebli.

Współpraca z IOB obejmuje we wszystkich projektach współdziałanie przy określaniu profilu praktycznego absolwenta zawodowych szkół wyższych, współpracę przy organizacji staży i praktyk studentów oraz kadry dydaktycznej u regionalnych pracodawców. Często dotyczy ona także wspólnych projektów wdrożeniowych, wspierania rozwoju przedsiębiorczości akademickiej, tworzenia konsorcjów, bieżącego monitoringu potrzeb gospodarki.

W większości realizowanych projektów Działania 4.2. deklarowana w WoD współpraca z przedsiębiorcami ogranicza się do regularnych spotkań i omawiania pożądanych kierunków kształcenia w ramach Konwentów, Rad Programowych i innych ciał doradczych. Pozytywnie wyróżniają się na tym polu projekty: *Rozbudowa budynku Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki Uniwersytetu Gdańskiego w Gdańsku na potrzeby kształcenia na kierunku o*

profilu praktycznym, Laboratorium symulacji nagrań telewizyjnych i dokumentacji filmowej Uniwersytetu Gdańskiego w Gdańsku - adaptacja oraz wyposażenie na potrzeby kierunków o profilu praktycznym prowadzone w partnerstwie z potencjalnym pracodawcą oraz projekt *Rozbudowa i przebudowa budynku "Chemia C" Wydziału Chemicznego Politechniki Gdańskiej dla potrzeb kształcenia kadr dla rozwoju technologii efektywnych w produkcji, przesył, dystrybucji i zużyciu energii i paliw* zakładający w ramach wykorzystania rezultatów projektu włączenie potencjalnych pracodawców do prowadzenia regularnych zajęć praktycznych ze studentami z wykorzystaniem wspartej infrastruktury.

Współpraca międzyuczelniana deklarowana w każdym z projektów Działania 4.2. przyjmuje różne kształty. Najczęściej ogranicza się ona do wymiany doświadczeń, konsultacji, wspólnego opracowania scenariuszy zajęć prowadzonych z wykorzystaniem efektów wsparcia. Niemniej jednak w projekcie *Nowa infrastruktura i wyposażenie pracowni warsztatowych dla potrzeb kierunków o profilu praktycznym w Gdańskim Uniwersytecie Medycznym i Akademii Pomorskiej w Słupsku* założono współdzielenie wspartej infrastruktury w ramach dwóch uczelni.

W każdym z projektów przyjętych do realizacji w ramach Działania 4.2. założono współpracę ze szkołami niższych szczebli edukacji. Zazwyczaj poprzestaje na organizowaniu lekcji pokazowych, zajęć dodatkowych dla uczniów szkół kształcenia ogólnego. Jedynie w projekcie *Laboratorium symulacji nagrań telewizyjnych i dokumentacji filmowej Uniwersytetu Gdańskiego w Gdańsku - adaptacja oraz wyposażenie na potrzeby kierunków o profilu praktycznym* współpraca ze szkołą niższego rzędu pociąga za sobą korzystanie z doświadczeń praktycznych średniej szkoły zawodowej przy opracowywaniu profilu kształcenia praktycznego na UG.

Preferencja dotycząca udziału projektów uzgodnionych w ramach ZPT dotyczyła zaledwie jednego projektu *Rozwój systemu kształcenia o profilu praktycznym w ramach Słupskiego Ośrodka Akademickiego (SOA)*. Został on ujęty w ZPT dla MOF Słupsk. Pozostałe ośrodki subregionalne nie aplikowały o wsparcie. Mimo, iż w ZPT dla MOF Chojnic/Człuchowa uwzględniono przedsięwzięcie *Kształtowanie projekcji szkolnictwa wyższego z uwzględnieniem potrzeb społeczno-gospodarczych Chojnicko – Człuchowskiego MOF*, którego liderem miała być PWSH Pomerania, w naborze na projekty Działania 4.2. RPO WP 2014-2020 nie złożono wniosku o dofinansowanie projektu.

W podsumowaniu należy stwierdzić, iż skuteczność i użyteczność zastosowanych preferencji jest wysoka. Zostały one (z wyjątkiem preferencji dotyczącej ZPT) uwzględnione w każdym projekcie Działania 4.2. przyczyniając się do zwiększenia skali współpracy z przedsiębiorcami, zaprojektowania wsparcia w ujęciu procesualnym obejmującym zarówno niższe szczeble edukacji jak i potencjalny rynek pracy dla absolwentów.

Dodatkowym efektem zastosowanego systemu preferencji jest bezpośrednie powiązanie wsparcia z Inteligentnymi Specjalizacjami Pomorza. Dofinansowana infrastruktura będzie

kształcić umiejętności praktyczne studentów w obszarach technologii offshore i portowo-logistycznych, technologii interaktywnych, technologii ekoefektywnych i technologii medycznych.

Ocena efektów wsparcia w PI 10a

W logice interwencji Działania 4.1. *Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych* założono, iż realizowane są projekty prowadzące do wzrostu poziomu kwalifikacji zawodowych uczniów, w szczególności wpisujące się w realizację celów *Porozumień na rzecz inteligentnych specjalizacji regionu*, realizowane w ścisłym partnerstwie z pracodawcami/przedsiębiorcami, przyczyniające się do poszerzenia oferty prowadzonego kształcenia ustawicznego we wspartych szkołach, a także zapewniające uczniom dostęp do technologii i usług cyfrowych. Przyjęto, iż w ramach Działania 4.1. wspierane są działania na rzecz ukształtowania sieci szkół zawodowych w regionie, m.in. poprzez doposażenie/wyposażenie istniejących ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, w szczególności w pomoce dydaktyczne pracowni kształcenia praktycznego, a także adaptację/modernizację istniejącej infrastruktury.

Uzupełniająco w ramach finansowania krzyżowego przewidziano także interwencję dotyczącą m.in. poszerzenia oferty kursów zawodowych dla osób dorosłych (w tym kwalifikacyjnych kursów zawodowych i kursów umiejętności zawodowych) oraz działania umożliwiające potwierdzenie efektów uczenia się pozaformalnego i nieformalnego.

Analiza zakresu przedmiotowego realizowanych projektów wskazuje na fakt, iż w ramach każdej interwencji wspierano potencjał kształcenia praktycznego poprzez modernizację pracowni oraz zakup doposażenia. Przyjęcie podejścia zintegrowanego zagwarantowało celowość wsparcia w kontekście kompleksowej poprawy jakości edukacji zawodowej i jej powiązania z rynkiem pracy. **Interwencje OP 4 wdrażane są w każdym powiecie regionu pomorskiego zgodnie z założeniem stworzenia wojewódzkiej sieci szkolnictwa zawodowego.**

Należy podkreślić, iż realizowane przedsięwzięcia, w zintegrowaniu ze wsparciem kompetencyjnym w ramach Poddziałania 3.3.1. *Jakość edukacji zawodowej*, będą szeroko oddziaływać na wskaźniki rezultatu ze względu na zastosowanie formuły przedsięwzięcia strategicznego. Projekty Działania 4.1. wdrażane są bowiem we wszystkich powiatach regionu. Wsparciem objęto 80 szkół kształcenia zawodowego, co stanowi 40% średnich szkół zawodowych w regionie pomorskim. Zwraca uwagę niski udział placówek kształcenia ustawicznego (jedynie 2 placówki), co może pociągnąć za sobą ryzyko niewykorzystania możliwości sieciowania kształcenia zawodowego również poza systemem formalnej edukacji. Niemniej jednak w 6 projektach, realizowanych w powiatach: kwidzyńskim, bytowskim, starogardzkim, słupskim, wejherowskim, m. Sopot, uwzględniono wsparcie infrastruktury kształcenia ustawicznego, poza szkolnictwem zawodowym, ukierunkowanej stricte na kształcenie osób dorosłych. Większość beneficjentów Działania 4.1. uwzględniała w zakresie

interwencji szkół kształcenia zawodowego takie wsparcie infrastruktury, które może służyć również prowadzeniu kształcenia praktycznego osób dorosłych pragnących zdawać egzaminy zawodowe.

Podkreślić należy, iż w ramach wszystkich interwencji potencjał kształcenia praktycznego ukierunkowywano zgodnie z wymaganiami rynku pracy. W każdym ze wspartych powiatów modernizacja infrastruktury pociągnęła za sobą przygotowanie szkół do rozwijania oferty nowych kierunków kształcenia. Wsparta infrastruktura wspiera inteligentne specjalizacje regionu w zakresie technologii offshore i portowo-logistycznych, technologii interaktywnych, technologii ekoefektywnych i pośrednio – poprzez wsparcie kierunków kształcenia w zawodach chemicznych – w zakresie technologii medycznych.

Założone w Programie efekty wsparcia Działania 4.1. są więc w pełni osiągnane w ramach realizowanych interwencji.

W Działaniu 4.2. *Infrastruktura uczelni prowadzących kształcenie o profilu praktycznym* założono, iż interwencja zostanie skierowana na uruchamianie lub poprawę istniejącej oferty i programów kształcenia o profilu praktycznym na poziomie wyższym na potrzeby gospodarki i obejmie przede wszystkim: doposażenie uczelni prowadzących kształcenie o profilu praktycznym w specjalistyczne pomoce dydaktyczne pracowni kształcenia praktycznego, a także adaptację/modernizację istniejącej infrastruktury. Przyjęto, iż realizowane są wyłącznie projekty kompleksowe, poprzedzone badaniem potrzeb subregionalnych rynków pracy. Przewidziano także działania uzupełniające – dotyczące m.in. podnoszenia kwalifikacji kadr dydaktycznych oraz dostosowania programów kształcenia do potrzeb gospodarki (w tym uzupełnienia o elementy nauczania praktycznego).

Analiza zakresu przedmiotowego realizowanych projektów wskazuje na pełne osiągnięcie przez nie celów wsparcia. W każdej z prowadzonej interwencji Działania 4.2. uwzględniono zarówno doposażenie uczelni w pomoce dydaktyczne jak i modernizację pracowni. W trzech projektach: *Rozbudowa budynku Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki Uniwersytetu Gdańskiego w Gdańsku na potrzeby kształcenia na kierunku o profilu praktycznym, Laboratorium symulacji nagrań telewizyjnych i dokumentacji filmowej Uniwersytetu Gdańskiego w Gdańsku - adaptacja oraz wyposażenie na potrzeby kierunków o profilu praktycznym, Nowa infrastruktura i wyposażenie pracowni warsztatowych dla potrzeb kierunków o profilu praktycznym w Gdańskim Uniwersytecie Medycznym i Akademii Pomorskiej w Słupsku* zaplanowano uruchomienie nowych kierunków kształcenia praktycznego w oparciu o wspieraną infrastrukturę. Wszystkie przeprowadzane inwestycje modernizują kierunki kształcenia zgodnie z tendencjami rynku pracy, zapotrzebowaniem regionalnych pracodawców na konkretne umiejętności absolwentów.

W każdym z realizowanych projektów skorzystano z działań uzupełniających dotyczących m.in. podnoszenia kwalifikacji kadr dydaktycznych oraz dostosowania programów kształcenia do potrzeb gospodarki (w tym uzupełnienia o elementy nauczania praktycznego).

Narzędziem ich realizacji są staże i praktyki kadry dydaktycznej oraz uczestnictwo w wizytach studyjnych u IOB i pracodawców współpracujących przy realizacji projektu.

Zakres wsparcia obejmuje znaczną część (40%) uczelni wyższych o praktycznych profilach kształcenia w regionie (z uwzględnieniem ich różnych wydziałów). Oddziaływanie wsparcia będzie więc miało charakter istotny, choć ograniczony terytorialnie do obszaru Trójmiasta i Słupska oraz powiatów subregionu słupskiego. Należy także odnotować potencjalnie wysoki wpływ projektów Działania 4.1. na zwiększenie zatrudnialności osób kończących szkoły zawodowe. W przypadku absolwentów szkół policealnych i średnich technicznych w latach 2015-2017 zaobserwowano 14% wzrost liczby osób podejmujących pracę po raz pierwszy, co biorąc pod uwagę spadek liczebności populacji absolwentów szkół tego typu wskazuje na zwiększenie ich zatrudnialności.

Spodziewane efekty w szkołach wyższych objętych Działaniem 4.2. są więc wysokie.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

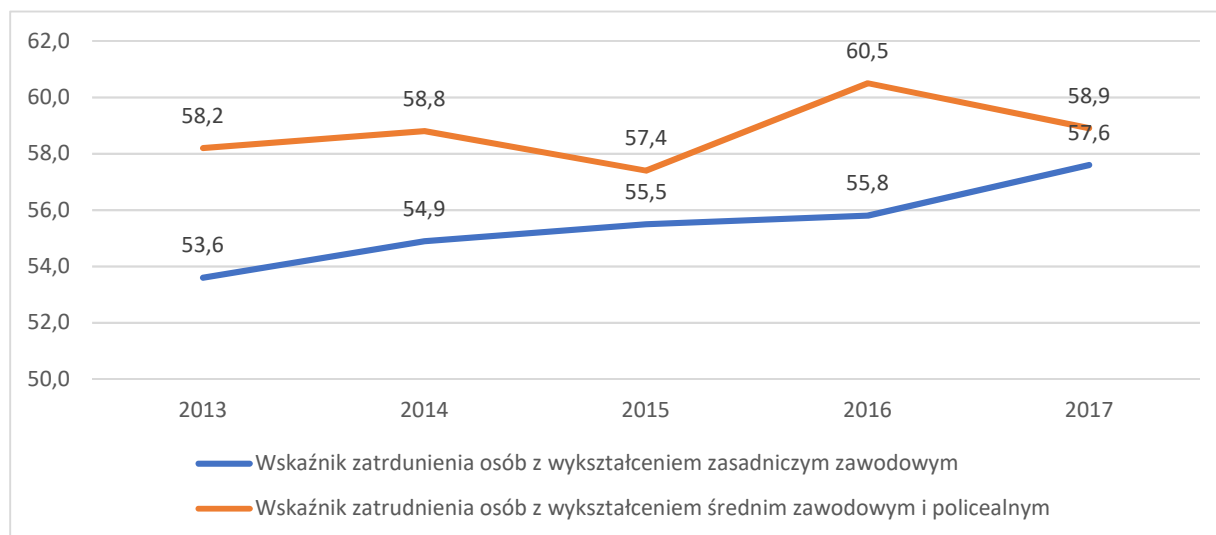
Celem głównym OP 4 *Kształcenie zawodowe* jest wzrost zainteresowania nauką w ponadgimnazjalnych szkołach zawodowych i uczelniach prowadzących kształcenie o profilu praktycznym oraz wyższy poziom zatrudnialności ich absolwentów. Oczekiwany na poziomie całej Osi Priorytetowej efekt wsparcia obejmuje dwa cele szczegółowe: 1) Lepsza oferta kształcenia zawodowego na poziomie ponadgimnazjalnym dostosowana do potrzeb gospodarki (Działanie 4.1. *Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych*), 2) Lepsza oferta kształcenia zawodowego na poziomie wyższym dostosowana do potrzeb gospodarki (Działanie 4.2. *Infrastruktura uczelni prowadzących kształcenie o profilu praktycznym*).

Zgodnie z logiką interwencji, wsparcie w ramach OP 4 *Kształcenie zawodowe* odpowiadało na wyzwania związane z niską jakością kształcenia zawodowego z uwzględnieniem sytuacji na rynku pracy, niską zatrudnialnością absolwentów wynikającą między innymi z ich niedostatecznego przygotowania praktycznego do wykonywania zawodu oraz niedostosowania kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy oraz kierunków rozwoju województwa wyrażonych m.in. w *Porozumieniach na rzecz inteligentnych specjalizacji regionu*. Założono, iż deficyty te mogą zostać uzupełnione poprzez ukierunkowanie inwestycji na modernizację infrastruktury ponadgimnazjalnych szkół zawodowych oraz uczelni prowadzących kształcenie o profilu praktycznym.

Analizy przeprowadzone we wcześniejszych rozdziałach wskazują na fakt, że zdiagnozowane na etapie programowania problemy i deficyty rozwojowe w zakresie dostosowania infrastruktury kształcenia praktycznego do potrzeb rynku pracy zostaną zmniejszone w wyniku wsparcia RPO WP 2014-2020. W okresie wdrażania Programu zmieniła się jednak sytuacja absolwentów szkół zawodowych na pomorskim rynku pracy spowodowana ożywieniem gospodarczym.

W latach 2013-2017 odnotowano także dynamiczny wzrost wartości wskaźnika zatrudnienia osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Wskaźnik zatrudnienia osób z wykształceniem średnim zawodowym i policealnym pozostał na względnie stałym poziomie.

Wykres 30 Wskaźniki zatrudnienia osób z wykształceniem zawodowym w województwie pomorskim w zależności od stopnia wykształcenia w latach 2013-2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Tendencjom tym towarzyszy lekki spadek uczniów szkół kształcenia zawodowego w regionie, wynikający zarówno z procesów demograficznych, jak i niskiej popularności szkolenia zawodowego. Liczba uczniów szkół zawodowych na 10 tys. ludności spadła ze 137 osób w 2013 r. do 131 osób w 2017 r. **Dynamika sytuacji nie zaprzecza jednak aktualności realizowanego wsparcia.** Jak wynika z badania *Barometr zawodów 2019*³⁷, mimo iż pracodawcy chętniej niż na etapie programowania inwestują w rozwój zawodowy i kwalifikacje swoich pracowników, to jednak brak doświadczenia przy niewystarczającym wykształceniu praktycznym jest główną przeciwnością do zatrudnienia potencjalnego pracownika.

W przyszłym okresie programowania warto uwzględnić większy udział potencjału kształcenia ustawicznego w ramach szkolnictwa ponadgimnazjalnego w dostosowaniu infrastruktury szkół zawodowych do wyzwań rynku pracy. Potencjał ten wynika z wprowadzenia WRK i systemu nabywania kwalifikacji w systemie kształcenia ustawicznego tj. odejścia od nauczania w konkretnych zawodach na rzecz takiego, by w jego wyniku uczeń zdobywał kwalifikacje konieczne do wykonywania danego zawodu. Przy ograniczonej ofercie CKU i CKP w regionie³⁸, wsparta infrastruktura może służyć w większym, niż przewidywanym

³⁷ WUP Gdańsk 2018

³⁸ Badanie potencjału województwa pomorskiego w zakresie różnicowania form kształcenia zawodowego i ustawicznego, IRSE 2015

stopniu, do przeprowadzenia egzaminów praktycznych również wśród osób dorosłych, pragnących zmienić kwalifikacje w ramach kształcenia ustawicznego.

W obszarze wsparcia Działania 4.2 – zwiększenia zatrudnialności absolwentów wyższych szkół zawodowych poprzez modernizację infrastruktury kształcenia zawodowego odnotowano wspomniany wyżej w niniejszym raporcie spadek bezrobocia absolwentów, spowodowany ożywieniem gospodarczym w latach 2015-2017. Sytuacja ta nie pociąga za sobą jednak spadku znaczenia prowadzonych działań. Biorąc pod uwagę ich logikę interwencji i ukierunkowanie inwestycji w szkołach wyższych prowadzących kształcenie o profilu praktycznym w stronę podnoszenia jakości nauczania w inteligentnych branżach regionu, wsparcie charakteryzuje się wysoką trafnością wobec kierunku rozwoju regionu pomorskiego.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 10a na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

W Działaniu 4.1. ze względu na wdrażanie Programu w ramach przedsięwzięcia strategicznego oraz celowej realizacji wsparcia na obszarze całego województwa pomorskiego nie założono ukierunkowania terytorialnego. Analiza lokalizacji realizowanych inwestycji wskazuje na fakt, iż najwięcej projektów w ponadgimnazjalnych szkołach zawodowych realizowanych jest w Gdańsku (3), Słupsku (3), Gdyni (2) i powiecie wejherowskim (2). Odpowiada to strukturze szkół kształcenia zawodowego w regionie, wyrażonej liczbą szkół i uczniów. Realizacja projektów na terenie całego województwa pomorskiego tj. we wszystkich powiatach Pomorza pozytywnie wpływa na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych w zakresie wyposażenia infrastruktury kształcenia zawodowego.

W OP 4 *Kształcenie zawodowe* przyjęto ukierunkowanie terytorialne wsparcia Działania 4.2. odnoszące się do preferowania wyższych szkół prowadzących kształcenie, zlokalizowanych w subregionalnych ośrodkach akademickich: Słupsku, Chojnicach/Człuchowie i Kwidzynie. Jak wspomniano wyżej w niniejszym raporcie ukierunkowanie to nie przyniosło spodziewanych rezultatów – spośród wszystkich szkół wyższych tego typu zlokalizowanych w tych ośrodkach, dofinansowanie uzyskały jedynie 2 projekty realizowane w Akademii Pomorskiej w Słupsku. Warto jednak podkreślić, iż wsparta w Działaniu 4.2. Akademia Pomorska w Słupsku jest największym ośrodkiem akademickim poza Trójmiastem. Biorąc pod uwagę wysoką konkurencję uczelni wyższych zlokalizowanych w Trójmieście zastosowanie ukierunkowania terytorialnego należy uznać za użyteczne. Obecność Akademii wśród beneficjentów Działania 4.2. pozytywnie wpłynęło na zmniejszenie zróżnicowania wewnątrzregionalnego w zakresie wyposażenia infrastrukturalnego szkół wyższych kształcących w zakresie inteligentnych specjalizacji regionu pomorskiego.

Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 4 Kształcenie zawodowe

Ramy Wykonania dla OP 4 Kształcenie zawodowe obejmują wskaźnik produktu *Liczba obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty*, wskaźnik KEW *Odsetek zidentyfikowanych do wsparcia organów prowadzących szkoły i placówki zawodowe, z którymi zostały podpisane umowy o dofinansowanie* oraz wskaźnik finansowy mierzony całkowitą kwotą certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych. Wskaźniki Ram Wykonania *Liczba obiektów jednostek organizacyjnych systemu oświaty* oraz *Odsetek zidentyfikowanych do wsparcia organów prowadzących szkoły i placówki zawodowe* osiągnięte zostały w Działaniu 4.1. *Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych*.

Cel pośredni Ram Wykonania zakładał wsparcie do dnia 31.12.2018 ośmiu obiektów jednostek organizacyjnych systemu oświaty. W złożonych wnioskach o płatność wykazano jednak wsparcie dziesięciu takich obiektów, co wskazuje na przekroczenie celu pośredniego Ram Wykonania mierzonego wskaźnikiem *Liczba obiektów jednostek organizacyjnych systemu oświaty* o 25%.

Biorąc pod uwagę kontraktację wskaźnika w realizowanych projektach Działania 4.1. *Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych* (205%), osiągnięcie celu końcowego Ram Wykonania mierzonego przedmiotowym wskaźnikiem nie jest zagrożone, mimo wykazania w zatwierdzonych wnioskach o płatność jedynie 25% osiągnięcie wartości docelowej. W dokumencie programowym przyjęto także, iż w podpisanych umowach o dofinansowanie zaplanowane zostanie wsparcie szkół i placówek kształcenia zawodowego, prowadzonych przez minimum 75% wszystkich zidentyfikowanych podmiotów w województwie pomorskim. Przedmiotowy wskaźnik KEW także został przekroczony. W umowach o dofinansowanie projektu, podpisanych do dnia 31.12.2018 r., założono realizację inwestycji w szkołach i placówkach działających pod egidą 100% zidentyfikowanych organów prowadzących.

Tabela 24 Wskaźniki wybrane do Ram Wykonania – stopień osiągnięcia wartości pośrednich i docelowych, prognoza – OP 4

Wskaźnik lub KEW (jednostka pomiaru)	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)		
	Założony	Osiągnięty	% realizacji	Założony	% realizacji w 2018 r.	Szacowany % realizacji w 2023 r.
Produktu: Liczba obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty (szt.)	8	10	125%	40	25%	205%
KEW: Odsetek zidentyfikowanych do wsparcia organów prowadzących	75	100	133,3%	-	-	

szkoły i placówki zawodowe, z którymi zostały podpisane umowy o dofinansowanie (%)						
Finansowy: Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych (euro)	25 047 125	28 477 928	113,7%	80 797 179	35,2%	100%

Źródło: Informacja kwartalna z realizacji RPO WP 2014-2020 za IV kw. 2018 r., prognoza – obliczenia własne

We wnioskach o płatność zatwierdzonych do dnia 31.12.2018 r. wykazano przekroczenie zakładanej wartości celu pośredniego Ram Wykonania mierzonego wskaźnikiem finansowym *Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych*. Cel końcowy Ram Wykonania, mierzony przedmiotowym wskaźnikiem finansowym również nie jest zagrożony. Wydatkowanie w realizowanych projektach odbywa się w większości przypadków zgodnie z przyjętymi w projektach harmonogramami płatności. W złożonych WoP jedynie sporadycznie wskazywano na problemy realizacyjne. W przypadku wskaźnika finansowego Ram Wykonania należy odnotować, iż wyższe niż zakładane tempo certyfikacji wydatków kwalifikowalnych spowodowane jest zaawansowanym stanem realizowanych projektów, z których większość (20 projektów na 29 podpisanych umów o dofinansowanie) zaplanowana została do zakończenia w latach 2018-2019.

Podsumowanie

W OP 4 *Kształcenie zawodowe* nie odnotowano ryzyka nieosiągnięcia celów końcowych. Prognozuje się przekroczenie wartości docelowych programowych wskaźników produktu i rezultatu. Cele pośrednie Ram Wykonania również zostały przekroczone. Wynika to z wczesnego ogłaszania naborów w Programie, realizacji wsparcia Działania 4.1. w ramach przedsięwzięcia strategicznego oraz w formule projektów zintegrowanych z projektami Poddziałania 3.3.1. Zastosowanie podejścia opartego o przedsięwzięcia strategiczne w Działaniu 4.1. spowodowało optymalizację zakresu interwencji. Przyjęta w OP 4 *Kształcenie zawodowe* logika interwencji charakteryzuje się pełną aktualnością w relacji do dynamiki sytuacji w Programie. Zaleca się jednak zmianę wskaźnika rezultatu – w niedostatecznym stopniu mierzącego efekty Programu - *Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym i z wykształceniem policealnym i średnim technicznym* na wskaźnik *Liczba bezrobotnych w okresie 12 miesięcy od zakończenia nauki*, który stanowi trafniejszy miernik pomiaru wpływu realizowanych interwencji na zatrudnialność absolwentów szkół zawodowych. Interwencje OP 4 w pełni osiągają cele i założenia Programu. Zakres i charakter interwencji Działania 4.1 zmniejsza zróżnicowanie wewnątrzregionalne w dostępie do zmodernizowanej infrastruktury kształcenia praktycznego. Ponadto wspiera dostosowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy oraz wyzwań rozwojowych regionu w obrębie ISP. Zawarty w Działaniu 4.2. system preferencji i ukierunkowania terytorialnego okazał się trafny. Przyczynia się on do wysokiej użyteczności realizowanego wsparcia w zakresie wzmocnienia inteligentnych

specjalizacji regionu i powiązania szkolnictwa wyższego z IOB i rynkiem pracy, zwiększa potencjał kształcenia zawodowego w Akademii Pomorskiej w Słupsku, co powoduje zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych w dostępie do wysokiej jakości kształcenia zawodowego na poziomie wyższym.

3.5 Oś Priorytetowa 5 *Zatrudnienie*

Priorytet Inwestycyjny 8i (Działanie 5.1. *Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych – projekty Powiatowych Urzędów Pracy* oraz Działanie 5.2. *Aktywizacja zawodowa*).

Ocena postępów w realizacji PI 8i oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

W ramach PI 8i przewidziano realizację wsparcia grup docelowych poprzez wdrażanie kompleksowych rozwiązań w zakresie aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy, w tym w ramach usług rynku pracy i z wykorzystaniem aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu. Odbiorcy wsparcia mogą skorzystać z profesjonalnego wsparcia psychologiczno-doradczego, usług pośrednictwa pracy, staży, praktyk zawodowych, subsydiowanych miejsc pracy, wyposażenia i doposażenia stanowisk pracy, środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, wsparcia finansowego w wejściu lub powrocie na rynek pracy, zdobywania, podnoszenia lub zmiany nowych umiejętności lub kwalifikacji zawodowych. Najwięcej działań jest skierowanych do osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy (w wieku 50+, z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotnych, o niskich kwalifikacjach zawodowych, kobiet); osoby z tych grup mają stanowić minimum 60% uczestników projektów³⁹ (nie dotyczy projektów w ramach Działania 5.1).

Wyżej wymienione interwencje są nakierowane na zmianę sytuacji w regionie polegającej na utrzymaniu się zatrudnienia na niedostatecznym poziomie; zmiana ma nastąpić dzięki osiągnięciu celów szczegółowych PI 8i (zwiększenie zatrudnienie osób pozostających bez pracy oraz poprawa sytuacji zawodowej osób pracujących). PI 8i jest pod względem wysokości alokacji największym PI finansowanym ze środków EFS w RPO WP 2014-2020. Alokacja na PI 8i wynosi łącznie 395 mln zł, przy tym na dzień 31.12.2018 r. pozostało 127,9 mln zł, z czego 85,6 mln zł w Działaniu 5.1. i 42 mln zł w Działaniu 5.2.

Tryb konkursowy jest stosowany w ramach Działania 5.2 (z wyłączeniem Poddziałania 5.2.1 *Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych – mechanizm ZIT*), natomiast w Działaniu 5.1 nabory prowadzone są w trybie pozakonkursowym. Działanie 5.1 to wsparcie oferowane przez PUP, które środki na współfinansowanie i prefinansowanie uzyskują z Funduszu Pracy. W PI 8i przewidziano aż 35% alokacji na aktywizację zawodową poza PUP, a więc poza Funduszem Pracy i bez rygoru stosowania ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Nie jest to regułą w RPO, ponieważ część regionów

³⁹ Warunek wprowadzony w roku 2018 r., w ramach reprogramowania.

zdecydowała się realizować wsparcie w PI 8i wyłącznie z udziałem Funduszu Pracy, a ponadto żaden inny nie realizuje projektów pozakonkursowych z Funduszu Pracy w mechanizmie ZIT (Poddziałanie 5.1.1. *Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych – mechanizm ZIT*).

Osiemnaście projektów zidentyfikowanych w ramach trybu pozakonkursowego zostało zrealizowanych przed przeglądem śródk okresowym; przewidywana na etapie identyfikacji data zakończenia wszystkich przypada na koniec 2018 r. lub wcześniej.

łącznie w naborach w PI 8i zostały złożone 249 wnioski poprawne formalnie, a wśród nich 126 zostało wybranych do dofinansowania i podpisano UoD. W Działaniu 5.1. wartość ogólna zakontraktowanych projektów wynosi 224,1 mln zł, a wkład UE 190,5 mln zł; w Działaniu 5.2. wartości te wynoszą 114,3 mln zł i 94,9 mln zł. Procent realizacji zobowiązań UE wynosi niemal 74% w Działaniu 5.2, zaś 68,63% w Działaniu 5.1. Istotne jest to, że w Działaniu 5.1. podpisano umowy o dofinansowanie wszystkich złożonych wniosków (51 umów na 51 złożonych wniosków, w tym 1 umowa została rozwiązana na podstawie porozumienia), a w Działaniu 5.2. umów jest 2,5 razy mniej niż wniosków. Spowodowane jest to faktem, że w Działaniu 5.1. do wnioskowania uprawnione są wyłącznie PUP w trybie pozakonkursowym, a w Działaniu 5.2. inne podmioty konkurują w naborach konkursowych. W Działaniu 5.1. płatności dla beneficjentów z wkładu UE wynoszą 157 mln zł i są dużo bliżej zrealizowania całego wkładu UE dla Działania, niż w Działaniu 5.2., w którym wynoszą tylko 46,4 mln zł.

Tabela 25 Wskaźniki produktu i rezultatu (PI 8i) – postęp rzeczowy i prognoza

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja		
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowa na wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	
Wskaźniki produktu								
Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w Programie (os.)	K	21 460	12 966	60,4%	14 783	68,9%	21 977	102,4%
	M	11 320	9 232	81,6%	10 678	94,3%	15 875	140,2%
	O	32 780	22 198	67,7%	25 150	76,7%	37 390	114,1%
Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w Programie (os.)	K	7 400	5 222	70,6%	4 817	65,1%	7 161	96,8%
	M	4 000	3 506	87,7%	3 482	87,1%	5 177	129,4%
	O	11 400	8 728	76,6%	8 231	72,2%	12 237	107,3%
Liczba osób biernych zawodowo	K	220	512	232,7%	773	351,4%	1 195	543,2%
	M	180	345	191,7%	734	407,8%	1 135	630,6%
	O	400	857	214,3%	1 507	376,8%	2 329	582,3%

objętych wsparciem w Programie (os.)								
Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w Programie (os.)	K	1 500	1 323	88,2%	1 207	80,5%	1 794	119,6%
	M	1 000	925	92,5%	885	88,5%	1 316	131,6%
	O	2 500	2 248	89,9%	2 092	83,7%	3 061	122,4%
Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w Programie (os.)	K	2 600	2 224	85,5%	1 958	75,3%	2 911	112,0%
	M	2 200	2 561	116,4%	1 877	85,3%	2 790	126,8%
	O	4 800	4 785	99,7%	3 763	78,4%	5 594	116,5%
Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w Programie (os.)	K	5 200	8 336	160,3%	6 687	128,6%	9 941	191,2%
	M	4 300	8 788	204,4%	6 317	146,9%	9 391	218,4%
	O	9 500	17 124	180,3%	12 866	135,4%	19 127	201,3%
Liczba osób, które otrzymały bezwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w Programie (os.)	K	2 900	2 127	73,3%	2 322	80,1%	3 382	116,6%
	M	4 400	2 080	47,3%	2 125	48,3%	3 095	70,3%
	O	7 300	4 207	57,6%	4 447	60,9%	6 478	88,7%
Liczba osób pracujących znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy objętych wsparciem w Programie (os.)	K	330	0	0,0%	0	0,0%	770	233,3%
	M	190	0	0,0%	0	0,0%	625	328,9%
	O	520	0	0,0%	0	0,0%	1413	271,7%
Wskaźniki rezultatu								
Liczba osób pracujących po opuszczeniu Programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) (os.)								
Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w Programie (os.)	K	61%	63,1%	103,4%	48,3%	79,2%	48,3%	79,2%
	M	66%	67,0%	101,6%	52,2%	79,1%	52,2%	79,1%
	O	63%	64,7%	102,7%	50,6%	80,3%	50,6%	80,3%
Liczba osób	K	55%	59,5%	108,1%	46,9%	85,2%	46,9%	85,2%

długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w Programie (os.)	M	60%	68,1%	113,5%	51,0%	85,1%	51,0%	85,1%
	O	57%	62,9%	110,4%	49,0%	86,0%	49,0%	86,0%
Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w Programie (os.)	K	45%	35,0%	77,7%	27,7%	61,5%	27,7%	61,5%
	M	55%	25,8%	46,9%	26,8%	48,8%	26,8%	48,8%
	O	50%	31,3%	62,5%	27,3%	54,5%	27,3%	54,5%
Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w Programie (os.)	K	45%	50,0%	111,2%	43,0%	95,6%	43,0%	95,6%
	M	55%	50,8%	92,4%	42,5%	77,2%	42,5%	77,2%
	O	49%	50,4%	102,8%	43,5%	88,7%	43,5%	88,7%
Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu Programu								
Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w Programie (os.)	K	40%	9,1%	22,7%	14,7%	36,7%	14,7%	36,7%
	M	33%	14,6%	44,3%	21,1%	63,9%	21,1%	63,9%
	O	38%	11,4%	30,0%	17,6%	46,3%	17,6%	46,3%
Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w Programie (os.)	K	40%	10,4%	26,1%	15,5%	38,8%	15,5%	38,8%
	M	33%	14,0%	42,4%	19,9%	60,2%	19,9%	60,2%
	O	38%	11,9%	31,2%	17,5%	46,0%	17,5%	46,0%
Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w Programie (os.)	K	40%	40,0%	100,1%	46,7%	116,8%	46,7%	116,8%
	M	33%	35,9%	108,9%	55,9%	169,3%	55,9%	169,3%
	O	35%	38,4%	109,7%	51,2%	146,2%	51,2%	146,2%
Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w Programie (os.)	K	40%	14,9%	37,2%	23,5%	58,8%	23,5%	58,8%
	M	33%	21,2%	64,2%	29,0%	88,0%	29,0%	88,0%
	O	37%	17,5%	47,2%	26,3%	71,0%	26,3%	71,0%
Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie		7300	4 033	55,2%	4 468	61,2%	6 508,5	89,2%

działalności gospodarczej (szt.)							
----------------------------------	--	--	--	--	--	--	--

Źródło: RPO WP 2014-2020 (z dnia 5 lipca 2018 roku), obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Tabela 26 Wskaźniki rezultatu długoterminowego (PI 8i) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika		
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Prognozowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	
Wskaźniki rezultatu długoterminowego						
Liczba osób pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu Programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) (os.)						
Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w Programie	M	59%	79,70%	135,1%	80,9%	137,1%
	K	40%	76,1%	190,3%	76,5%	191,2%
	O	47%	77,8%	165,5%	78,6%	167,2%
Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w Programie	M	60%	78,1%	130,2%	77,7%	129,5%
	K	48%	69,2%	144,2%	68,2%	142,0%
	O	52%	73,1%	140,6%	72,4%	139,2%
Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w Programie	M	40%	42,1%	105,3%	42,7%	106,8%
	K	25%	76,9%	307,6%	77,3%	309,1%
	O	32%	65,5%	204,7%	66,2%	206,7%
Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w Programie	M	40%	68,4%	171,0%	68,1%	170,1%
	K	25%	66,8%	267,2%	65,8%	263,2%
	O	31%	67,5%	217,7%	66,8%	215,6%
Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego						
		53%	56%	105,7%	57,3%	108,2%
Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 mies. po opuszczeniu Programu						
		23%	b.d.	b.d.	23%	100%

Źródło: RPO WP 2014-2020 (z dnia 5 lipca 2018 roku), obliczenia własne na podstawie danych pochodzących z badania „Metaanaliza wyników badań ewaluacyjnych dotyczących oceny wsparcia z EFS” II i III RAPORT CZĄSTKOWY”; prognozy wskaźnika rezultatu długoterminowego wyliczono m.in. na podstawie wartości bazowej.

Postęp realizacji wskaźników w PI 8i przebiega sprawnie. Nabory zostały wcześniej uruchomione i wyłoniono w nich projekty, które realizują zakładane wartości wskaźników.

Porównanie wartości w WoP i UoD wskazuje na to, że są wskaźniki, dla których w WoP są sprawozdawane wyższe wartości niż zakładane w UoD. Tego typu sytuacja ma miejsce w przypadku wskaźników odnoszących się do charakterystyki odbiorców wsparcia w projektach (*Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w Programie, Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w Programie, Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w Programie, Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w Programie*). Taki stan rzeczy wskazuje na dużą skuteczność wsparcia w PI zwłaszcza w odniesieniu do osób w trudnej sytuacji na rynku pracy.

Postęp rzeczowy jest zgodny z finansowym. Na uwagę zasługuje to, że w OP 5 jest najwięcej projektów zakończonych (pomijając OP 12 *Pomoc Techniczna*). Łącznie w OP 5 w zakończonych projektach zrealizowano 11% zobowiązań UE na lata 2014-2020, przy czym większość – 27,14% – została zrealizowana w Działaniu 5.1., czyli PI 8i; jest to największą wartości w całym Programie.

Prognozy osiągnięcia wskaźników produktu, z wyjątkiem wskaźnika *Liczba osób, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w Programie* są pozytywne; w jednostkowych przypadkach występuje niewielkie ryzyko nieosiągnięcia wskaźnika w podziale na płeć.

W przypadku wskaźnika *Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w Programie* należy zwrócić uwagę na to, że przyjęto dla niego bardzo niską wartość docelową (ogółem 400 osób), czego konsekwencją jest zarówno aktualne znaczące nadwykonanie wskaźnika, jak i prognozowane ponad pięciokrotne przekroczenie wartości docelowej. Dla wskaźnika *Liczba osób pracujących znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy objętych wsparciem w Programie*, włączonego do Programu w 2018 r., brakuje danych, na podstawie których można by prognozować stan na koniec okresu programowania. Jednakże biorąc pod uwagę bardzo niską założoną wartość docelową (ogółem 520 osób) można się spodziewać, że podobnie jak wskaźnik dotyczący osób biernych zawodowo, zostanie on przekroczony.

Dla wskaźnika *Liczba osób, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w Programie* prognozy wskazują realizację na poziomie około 88%, przy czym w przypadku kobiet prognozuje się osiągnięcie prawie 116% wartości docelowej, a w przypadku mężczyzn niespełna 70%. Spowodowane jest to niższą wartością docelową wskaźnika przyjętą dla kobiet.

Z prognoz dla wskaźników rezultatu bezpośredniego nie wynika, że mogą wystąpić problemy z ich osiągnięciem; w trzech przypadkach efektywność wsparcia może okazać się niższa niż zakładano w odniesieniu do kobiet lub mężczyzn, natomiast dla ogółu osób wspieranych prognozy osiągnięcia wskaźników są pozytywne, ponieważ wskazują na przekroczenie zakładanej w Programie efektywności. Jedynie dla wskaźnika rezultatu bezpośredniego *Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej* prognozy są umiarkowanie negatywne (88,5% wartości docelowej).

Osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego *Liczba osób pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu Programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)* są efektem m.in. korzystnej koniunktury gospodarczej i bardzo dobrej sytuacji na regionalnym rynku pracy. Dla perspektyw utrzymania się wysokich wartości wskaźnika w 2023 r. istotne są zmiany, jakich można oczekiwać w tych obszarach w ciągu najbliższych lat. Pomiar wskaźnika z 2016 r. wskazywał wyższe wartości niż pomiar z 2017 r.; wskazuje to na wyhamowanie tendencji wzrostowej, które w dalszej perspektywie może przerodzić się w stabilizację, a następnie spadek wartości wskaźnika. Już na początku 2019 r. widoczne są oznaki

zbliżającego się pogorszenia sytuacji gospodarczej. Ze względu na to, że poziom bezrobocia w województwie pomorskim jest niewiele wyższy od bezrobocia frykcyjnego (naturalnego), w rejestrach osób bezrobotnych pozostają głównie osoby najbardziej oddalone od rynku pracy, które najtrudniej jest aktywizować. Pogorszenie koniunktury gospodarczej z pewnością spowoduje wzrost bezrobocia i rejestrowanie się jako bezrobotnych osób mających większy potencjał wejścia lub powrotu na rynek pracy. W związku z tym, można spodziewać się dalszej poprawy w zakresie wskaźników dotyczących osób bezrobotnych i biernych zawodowo, chociaż dynamika zmian znacząco wyhamuje. Natomiast wskaźniki dotyczące osób długotrwale bezrobotnych i osób z niepełnosprawnościami prawdopodobnie osiągnęły już maksymalne wartości i do 2023 r. należy oczekiwać ich niewielkiego spadku. Ze względu na utrzymujący się stan, w którym kobiety są w gorszej sytuacji na rynku pracy niż mężczyźni, prognozy osiągnięcia wartości docelowych wskaźnika dla mężczyzn są bardziej optymistyczne. Brakuje danych pozwalających statystycznie prognozować wartość, którą w 2023 r. osiągnie wskaźnik *Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 mies. po opuszczeniu Programu*, jednak na ten miernik również będzie oddziaływała sytuacja gospodarcza i stan rynku pracy. Wskaźnik odnosi się do osób pracujących, które uzyskały wsparcie Europejskiego Funduszu Społecznego i w ciągu sześć miesięcy po opuszczeniu Programu przeszły z niepewnego do stabilnego zatrudnienia lub z niepełnego do pełnego zatrudnienia lub zmieniły pracę na inną, wymagającą wyższych kompetencji/ umiejętności/ kwalifikacji i wiążącą się z większą odpowiedzialnością, lub które awansowały w pracy. W związku z tym, dobra (z punktu widzenia pracobiorców) sytuacja na rynku pracy sprzyja osiągnięciu wyższych wartości wskaźnika, a zmiany idące w kierunku „ryнку pracodawcy” zmniejszają szanse na poprawę sytuacji na rynku pracy osób objętych wsparciem. Wartość docelowa w Programie została wyznaczona na poziomie najniższym spośród wskaźników rezultatu długoterminowego właściwych dla PI 8i, ale jest to też wskaźnik najbardziej wrażliwy na sytuację gospodarczą i stan rynku pracy, dlatego też przewiduje się, że w 2023 r. wskaźnik przyjmie wartość docelową.

W lutym 2019 r. ogłoszono nabór w ramach Poddziałania 5.1.2. na projekty ukierunkowane na zwiększenie zatrudnienia osób bezrobotnych (z wyłączeniem osób przed ukończeniem 30 roku życia). Z uwagi na pozytywne zaopiniowanie Strategii ZIT, w 2019 r. planowany jest również nabór w ramach Poddziałania 5.1.1 i 5.2.1. W marcu 2019 r. przewidziano rozpoczęcie naboru wniosków w ramach Poddziałania 5.2.2. na projekty ukierunkowane na uzyskanie zatrudnienia przez osoby pozostające bez pracy oraz na poprawę sytuacji zawodowej osób pracujących znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy (z wyłączeniem osób przed ukończeniem 30 roku życia), realizowane w postaci kompleksowych rozwiązań w zakresie aktywizacji zawodowej. Orientacyjna alokacja na dofinansowanie projektów wynosi 8,7 mln zł. Projekty wyłonione w ramach tego konkursu przyczynią się do osiągnięcia wartości docelowej wskaźników rezultatu.

Doświadczenia z dotychczas zrealizowanych konkursów wskazują, że pomimo niesprzyjających warunków zewnętrznych sprawiających, że zmniejszyła się grupa potencjalnych uczestników projektów, a praca z tymi którzy nadal potrzebują wsparcia jest trudna i obarczona wyższym ryzykiem drop-out, wnioskodawcy są gotowi składać wnioski o dofinansowanie. Jak dotąd, w konkursach składano wnioski na kwoty wyższe niż przewidywana alokacja i projekty konkurowały o dofinansowanie.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 8i

Zidentyfikowana w diagnozie bariera rozwoju regionu polegająca na utrzymywaniu się zatrudnienia na niedostatecznym poziomie pozostaje aktualna, należy jednak zwrócić uwagę na to, że zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej, które zaszły od początku wdrażania Programu znacząco zmieniły realia wdrażania interwencji w ramach PI 8i. Pod koniec 2018 roku stopa bezrobocia w województwie pomorskim wynosiła 4,9%, czyli zbliżała się już do poziomu uznawanego za bezrobocie frykcyjne (od 3 do 4%). Pod koniec 2014 r. w regionie było łącznie 96 752 osób zarejestrowanych jako bezrobotni, pod koniec 2018 r. liczba ta zmniejszyła się ponad dwukrotnie do 46 082 osób⁴⁰. Wg. Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) w IV kwartale 2014 r. osób bezrobotnych było w regionie około 74 tys., a w III kwartale 2018 r. już tylko około 27 tys.⁴¹ Ożywienie gospodarcze i na rynku pracy jest bardzo istotnym czynnikiem zewnętrznym wpływającym na wiele aspektów wsparcia w ramach PI 8i.

Podane wyżej dane dotyczące bezrobocia rejestrowanego i BAEL wskazują na to, że w projektach realizowanych w ramach Działania 5.1. i 5.2 występuje zbliżona presja czynnika zmniejszającej się grupy potencjalnych uczestników projektów. Bezrobocie rejestrowane w analizowanym okresie spadło 2,16 razy, a bezrobocie wg. definicji BAEL 2,74 razy. Wskazywałoby to na to, że warunki rekrutacji uczestników do projektów przez PUP co prawda pogorszyły się, ale w mniejszym stopniu niż ma to miejsce w przypadku beneficjentów Działania 5.2. Z drugiej jednak strony do grupy docelowej Działania 5.2 zaliczają się również osoby bierne zawodowo oraz osoby zatrudnione na podstawie niezapewniających stabilności umów/ otrzymujące wynagrodzenie zbliżone do minimalnego, a w rejestrach PUP są osoby, które niekoniecznie są zainteresowane podjęciem pracy, więc w rzeczywistości są poza zasięgiem Działania 5.1.

Nie sposób wyrokować o tym, jak w najbliższych latach będzie rozwijała się gospodarka regionu, jednak od pewnego czasu zarówno w Polsce, jak i na świecie pojawiają się zwiastuny spowolnienia gospodarczego. Jak stwierdzili ekonomiści z grupy Citi Research, chociaż prawdopodobieństwo światowego kryzysu gospodarczego rośnie, to jednak w ciągu najbliższych dwóch lat bardziej prawdopodobne jest spowolnienie gospodarcze. Rok

⁴⁰ <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica>

⁴¹ <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica>

2019 nie będzie dla polskiej gospodarki tak dobry jak 2018 r., oczekuje się pogorszenia wskaźników koniunktury gospodarczej, przy czym na razie analitycy nie przewidują, że przełoży się ono na pogorszenie sytuacji na rynku pracy (natomiast średnie tempo wzrostu zarobków na pewno wyraźnie spadnie). Scenariusz spowolnienia gospodarczego ma szansę się zrealizować tylko pod warunkiem, że w światowej gospodarce nie wystąpi sytuacja kryzysowa będąca następstwem np. konfliktu handlowego pomiędzy USA i Chinami lub „twardego”, bezplanowego Brexitu. Jeżeli pogorszenie sytuacji gospodarczej będzie miało charakter załamania, a nie spowolnienia, to wpłynie to również na rynek pracy województwa pomorskiego i może okazać się, że interwencje w drugiej połowie perspektywy finansowej 2014-2020 będą wdrażane w realiach rosnącego, a nie malejącego bezrobocia. Stopa bezrobocia w województwie pomorskim jest jedną z najniższych w Polsce, (około 1% –2% dzieli region od bezrobocia naturalnego), dlatego też przestrzeń do poprawy sytuacji w tym zakresie jest niewielka - chociaż ciągle istnieje. Kolejnym wyzwaniem przed jakim staje region jest obecnie deficyt pracowników. Przewidziane w ramach renegotjacji wspieranie powrotów do kraju reemigrantów i imigrantów stanowi wyjście naprzeciw temu wyzwaniu.

Na poziomie całego PI 8i, można mówić o spełnieniu preferencji przewidzianych w ramach RPO WP 2014-2020. Dwa z wdrażanych projektów realizowane są w ramach ZPT. W Poddziałaniu 5.2.2., relatywnie niewielki udział przedsięwzięć był identyfikowany i realizowany z wykorzystaniem elementów podejścia oddolnego, aczkolwiek preferencja ta była stosowana. Zwraca uwagę znaczna dywersyfikacja jakości w rozumieniu podejścia oddolnego i opisywania go. Choć można wskazać wzorcowe wnioski, które obejmują wymiar prawny i procesowy, bardzo często spełnienie tej preferencji jest dowodzone poprzez proste wskazanie nazwy dokumentu, który stanowił podstawę dla opracowania założeń projektowych i / lub zadeklarowanie kooperacji z szeroko rozumianymi interesariuszami. Zdecydowana większość projektów realizowana jest na tych obszarach Pomorza, które cechują się wysoką stopą bezrobocia. Wreszcie, w Poddziałaniu 5.2.1., wszystkie złożone wnioski zakładały realizację projektów partnerskich, zaś preferencja ta była daleko mniej skuteczna w Poddziałaniu 5.2.2.

Ocena efektów wsparcia w PI 8i

Dotychczas w PI 8i dużą rolę odgrywały projekty pozakonkursowe realizowane przez Powiatowe Urzędy Pracy (Działanie 5.1). Ze względu na skalę wsparcia w Działaniu 5.1. projekty pozakonkursowe można ocenić jako przynoszące odczuwalne efekty w skali województwa.

W dotychczas realizowanych typach wsparcia uwzględniony był jeden cel szczegółowy PI 8i, czyli zwiększenie zatrudnienia osób pozostających bez pracy. Cel dotyczący poprawy sytuacji zawodowej osób pracujących został włączony do Programu w 2018 r., w związku z czym nie ma możliwości dokonania oceny efektów wsparcia. Projekty dotychczas wybierane do dofinansowania w PI 8i realizują planowany zakres wsparcia w Programie w postaci

kompleksowych rozwiązań w zakresie aktywizacji zawodowej; nie ma podstaw do twierdzenia, że w efekty w Działaniu 5.1. lub 5.2. będą znacząco się od siebie różniły.

Nabory w ramach PI 8i zostały ogłoszone bardzo wcześnie w porównaniu do innych PI i osi priorytetowych i co za tym idzie relatywnie wcześnie rozpoczęło się wdrażanie wsparcia. Ze względu na to, że na pierwszy kwartał 2019 r. zostało zaplanowane ogłoszenie naboru w ramach Działań 5.1. i 5.2. można się spodziewać, że wsparcie osób pozostających bez pracy będzie kontynuowane (nie wystąpi jałowy, pusty okres bez projektów adresowych do osób pozostających bez pracy). Regularne rozłożenie wsparcia jest okolicznością, która sprzyja wystąpieniu trwałych efektów.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Najważniejszym czynnikiem, który trzeba wziąć pod uwagę przy ocenie trafności interwencji wobec wyzwań określonych dla PI 8i jest poprawa sytuacji na rynku pracy i, co za tym idzie, zmniejszenie się liczby osób bezrobotnych i poszukujących pracy, które kwalifikując się do udziału w projektach. Jest to okoliczność zewnętrzna wobec Programu, którą można uznać za obniżającą trafności interwencji; Program był opracowywany, gdy stopa bezrobocia była znacząco wyższa, a sytuacja na regionalnym rynku pracy była trudniejsza. Z drugiej jednak strony, wskaźniki rynku pracy nie są na tyle dobre, by uzasadniać odstąpienie od interwencji w ramach PI 8i; pomimo ożywienia gospodarczego grono osób kwalifikujących się do objęcia wsparciem jest bardzo duże. Ponadto kompleksowość wsparcia zapewnianego w projektach powoduje, że efekt udziału w nich ma być długofalowy – podniesienie kwalifikacji, wejście na rynek pracy i nabycie doświadczenia zawodowego ma sprawić, że w długim terminie poprawi zdolność do utrzymania się w zatrudnieniu (*employability*) uczestników. Również adresowanie wsparcia do grup w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy sprawia, że jest ono adekwatne bez względu na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej; osoby w grupach defaworyzowanych odnoszą korzyści z poprawy sytuacji na rynku pracy w drugiej kolejności, czyli po tym jak rynek wchłonie osoby, które nie doświadczają barier w dostępie do zatrudnienia.

Ponadto dodanie do PI 8i celu szczegółowego odnoszącego się do poprawy sytuacji zawodowej osób pracujących sprawia, że ocena trafności interwencji znacząco wzrasta. W sytuacji, w której stopa bezrobocia maleje, bardziej dolegliwe społecznie stają się problemy osób pracujących na podstawie umów niegwarantujących stabilności zatrudnienia i zarabiających najniższe stawki. Logika interwencji zaprojektowana na etapie opracowywania Programu nadal pozostaje aktualna.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 8i na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Ukierunkowanie terytorialne wsparcia w ramach PI 8i na tereny o najwyższym bezrobociu zostało zapewnione przez stosowanie w naborach odnoszących się do tego zagadnienia

kryteriów, np. „Ocenię podlega lokalizacja projektu w zakresie, w jakim projekt jest realizowany na obszarach o wysokiej stopie bezrobocia w województwie pomorskim (na podstawie przedstawionego w ramach regulaminu konkursu wykazu obszarów o wysokiej stopie bezrobocia w województwie pomorskim). Kryterium dotyczy projektów skierowanych wyłącznie do zarejestrowanych osób bezrobotnych” (kryterium strategiczne 1-szego stopnia); kryterium nie jest stosowane w Działaniu 5.1. Preferowanie projektów wdrażanych na terenach o najwyższej stopie bezrobocia przyniosło skutki w postaci najwyższego spadku bezrobocia w tych gminach i powiatach.

Analiza przestrzenna realizowanych projektów wskazuje, iż są one równomiernie rozłożone w powiatach województwa pomorskiego (po 3 projekty na powiat, w którym realizowane jest wsparcie z omawianego PI 8i, z wyjątkiem powiatu sztumskiego, gdzie realizowane są 2 projekty). Największe strumienie finansowe ukierunkowane są zaś do powiatów wejherowskiego, chojnickiego i bytowskiego. Wskazuje to na uzależnienie skali wsparcia od identyfikowanych potrzeb, co powinno pozytywnie przełożyć się na zmniejszanie różnic wewnątrzregionalnych.

Podsumowanie

Efekty rzeczowe realizacji interwencji, postęp finansowy, prognozy osiągnięcia założonych celów oraz trafność wsparcia w odniesieniu do aktualnych wyzwań, przed którymi stoi region wskazują na to, że interwencja w ramach PI 8i może być kontynuowana zgodnie z dotychczasowymi założeniami. Nie istnieją poważne zagrożenia nieosiągnięcia założonych wartości docelowych wskaźników, a skala poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej w regionie nie jest na tyle znacząca, żeby usprawiedliwiać odstępianie od wdrażania kompleksowych rozwiązań w zakresie aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy.

Priorytet Inwestycyjny 8iv (Działanie 5.3 Opieka nad dziećmi do lat 3).

Działanie 5.3. *Opieka nad dziećmi do lat 3* ma na celu zwiększenie zatrudnienia w grupie opiekunów dzieci w wieku do 3 lat. Do końca 2018 r., na skutek zrealizowanych dwóch naborów - z 2016 i 2018 r.) podpisano 21 umów na realizację projektów w tym działaniu, w których wkład UE sięgał 14,4 mln zł (tj. 12,4% dostępnej alokacji z rezerwą wykonania). Realizacja zobowiązań UE w oparciu o złożone wnioski o płatność to jedynie 46,4 mln zł (tj. 3,5% alokacji). Tym samym, można stwierdzić, iż poziom zaawansowania wdrażania PI 8iv jest niski.

Ocena postępów w realizacji PI 8iv oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Tabela 27 Wskaźniki produktu i rezultatu (PI 8iv) – postęp rzeczowy i prognozy)

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Wskaźniki produktu							
Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat trzech (szt.)	3 900	278	7,1%	378	9,7%	3 061	78,5%
Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w Programie (os.)	3 900	367	9,4%	428	11,0%	3 465	88,9%
Wskaźniki rezultatu							
Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/ wychowaniem dziecka lub utrzymały zatrudnienie, po opuszczeniu Programu (os.)	48%	23,2%	48,3%	29,7%	61,8%	29,7%	61,8%
Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu Programu (os.)	48%	16,9%	35,2%	25,7%	53,5%	25,7%	53,5%

Źródło: RPO WP 2014-2020 (z dnia 5 lipca 2018 roku), obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Tabela 28 Wskaźniki rezultatu długoterminowego (PI 8iv) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Prognozowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS ⁴²					
	60%	b.d.	b.d.	62%	103,3%

Źródło: RPO WP 2014-2020 (z dnia 5 lipca 2018 roku).

Postępy w realizacji wskaźników produktu PI 8iv w znaczący sposób odbiegają od postępów wsparcia w innych PI w OP 5. Wartości wskaźnika *Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w Programie* wykazane w WoP wynoszą tylko 9,4% wartości docelowej na 2023 r., a w UoD zakontraktowano 11% wartości docelowej. W przypadku wskaźnika *Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat trzech* w podpisanych UoD zagwarantowane jest utworzenie 9,7% wartości docelowej wskaźnika, a w WoP sprawozdano utworzenie 7,1% miejsc opieki..

Pomimo nieznacznego postępu rzeczowego w zakresie wskaźników produktu PI 8iv, prognozy dla nich wskazują, że prawdopodobnie nie zostaną osiągnięte wartości docelowe. W przypadku wskaźników rezultatu bezpośredniego *Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu Programu* oraz *Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/ wychowaniem dziecka lub utrzymały zatrudnienie, po opuszczeniu Programu* w 2023 r. należy spodziewać się wyraźnie niższych wartości docelowych. Powodem nieosiągnięcia celów jest niedostateczna dostępność usług opiekuńczych i brak stosowania dodatkowego wsparcia dla rodziców, które ułatwiałyby powrót na rynek pracy.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 8iv

Aktualnie dostępność opieki nad dziećmi jest w województwie pomorskim lepsza niż w 2014 r., jednak region pod tym względem można scharakteryzować co najwyżej jako wpisujący się w średnie wartości dla kraju. Liczba dzieci przypadających na jedno miejsce w żłobku, klubie dziecięcym i u dziennego opiekuna w województwie pomorskim wynosi 15 (w Polsce – 16, a w Opolskim tylko 10). Współczynnik użłobkowania (dzieci w placówkach opieki nad dziećmi do lat 3 na 1 tys. dzieci w tym wieku) w 2012 r. w województwie pomorskim wynosił tylko 23,1 i był rekordowo niski na tle kraju, natomiast w 2017 r. wynosił 70,3. Jest to nadal kilkanaście jednostek poniżej średniej dla kraju, ale Pomorze, które wcześniej zajmowało pod tym względem ostatnią pozycję w 2017 wyprzedziło pięć regionów.

⁴² Ze względu na zbyt wczesny etap realizacji projektów w PI 8iv IZ RPO WP 2014-2020 na zleciła jeszcze pomiaru tego wskaźnika.

Niedobór miejsc opieki nad dzieckiem do lat trzech jest czynnikiem, który wpływa na skuteczność realizacji PI 8iv poprzez zwiększanie popytu na usługi opiekuńcze. Fakt, że w wielu innych regionach miejsca opieki nad dziećmi są bardziej dostępne powoduje, że ten rodzaj interwencji należy ocenić jako trafnie odpowiadający na potrzeby regionu.

Utrudnienie realizacji interwencji w ramach PI 8iv stanowi realizacja ogólnopolskiego programu „Maluch+” wspierającego rozwój instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 (żłobków, klubów dziecięcych i dziennych opiekunów). Ze względu na zbieżność celów i typów realizowanych przedsięwzięć program „Maluch+” stanowi konkurencję dla RPO WP 2014-2020 w zakresie Działania 5.3. *Opieka nad dziećmi do lat 3.*

Transfery społeczne w ramach programu 500+ są czynnikiem utrudniającym osiągnięcie założonych wartości docelowych wskaźników w ramach PI 8iv. „Program 500+” motywuje odbiorców korzystających ze wsparcia w postaci opieki nad dzieckiem do 3 lat do posiadania kolejnego dziecka i co za tym idzie zmniejsza możliwość osiągnięcia wskaźników rezultatu PI 8iv. Brak kompleksowego wsparcia dla kobiet, które chciałyby powrócić do aktywności zawodowej po przerwie związanej z urodzeniem lub wychowaniem dziecka sprawia, że samo zapewnienie opieki nad dzieckiem do lat 3 nie wystarcza do tego by skutecznie zaktywizować opiekunów. Wsparcie tej grupy powinno opierać się na zwiększeniu opłacalności pracy (oferty pracy niskopłatnej są mało atrakcyjne w zestawieniu z możliwością utraty świadczeń z pomocy społecznej i utratą świadczenia „500+” na pierwsze dziecko), zwiększeniu dostępności ofert pracy niepełnoetatowej i elastycznych form zatrudniania oraz wsparciu w skutecznym poszukiwaniu pracy.

Pomimo wskazania takiej preferencji w RPO WP 2014-2020, żaden z projektów w ramach PI 8iv (Działanie 5.3.) nie był realizowany w ramach ZPT. Choć kładziono nacisk na partnerski charakter projektów, to jednak zdecydowana większość z realizowanych przedsięwzięć nie zakładała partnerstwa (90,5%), za to w znacznej mierze - realizowały preferencję dot. identyfikowania i realizowania z wykorzystaniem elementów podejścia oddolnego (na poziomie deklaracyjnym - 47,6%, choć podobnie jak w przypadku PI 8i, wnioski w tym zakresie cechowały się zróżnicowaną jakością i implementowanie faktycznego, przemyślanego podejścia oddolnego można zidentyfikować jedynie w około 1/3 wniosków).

Ocena efektów wsparcia w PI 8iv

Efekty wsparcia w ramach PI 8iv należy uznać za ograniczone, co stanowi konsekwencję relatywnie niskiego zaawansowania wdrażania. Do końca 2018 r. utworzono jedynie 278 miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat trzech, zaś 367 opiekunów takich dzieci zostało objętych wsparciem w Programie. Również wielkości efektów przewidywane w oparciu o podpisane umowy należy uznać za nieadekwatne względem potrzeb, co wymusza zintensyfikowanie skali wsparcia w Działaniu 5.3.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Występuje duże zapotrzebowanie na interwencje w ramach PI 8iv zwłaszcza ze strony osób, które mogą otrzymać wsparcie w postaci miejsca opieki nad dzieckiem do 3 lat. Po wprowadzeniu zmiany w Programie polegającej na poszerzeniu grupy docelowej OP 5 o osoby pracujące należy się spodziewać, że zapotrzebowanie na usługi jeszcze wzrośnie. Podmioty uprawnione do wnioskowania wykazują średnią gotowość do aplikowania, a jednostki samorządu lokalnego mogą zasadnie twierdzić, że na ich terenie są wciąż niezaspokojone potrzeby w tym zakresie, ponieważ województwo ma jedno z najniższych w kraju wskaźników i mierników dotyczących usług opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc w placówkach.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 8iv na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Projekty w ramach PI 8iv realizowane są w 13 z 20 powiatów Pomorza. Najwięcej projektów - 3 - zidentyfikowano w Gdyni i powiecie puckim. Z kolei w zakresie strumieni finansowych, największe środki trafiły do Gdyni i powiatu wejherowskiego. Taki stan rzeczy, zestawiony z podstawowymi wskaźnikami z zakresu rynku pracy, pozwala uznać ukierunkowanie terytorialne za sprzyjające zmniejszaniu różnic wewnątrzregionalnych.

Podsumowanie

Postęp realizacji wskaźników w PI 8i przebiega wolniej niż w innych priorytetach inwestycyjnych CT8. Efekty rzeczowe realizacji interwencji, postęp finansowy, prognozy osiągnięcia założonych celów oraz trafność wsparcia w odniesieniu do aktualnych wyzwań, przed którymi stoi region wskazują na to, że interwencja w ramach PI 8iv może być kontynuowana zgodnie z dotychczasowymi założeniami.

Priorytet Inwestycyjny 8vi (Działanie 5.4. *Zdrowie na rynku pracy*)

Ocena postępów w realizacji PI 8vi oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Celem szczegółowym Działania 5.4. *Zdrowie na rynku pracy*, jest zwiększenie udziału mieszkańców w programach zdrowotnych dotyczących chorób stanowiących istotną barierę w utrzymaniu i wydłużaniu aktywności zawodowej. W Działaniu przewidziano realizację 2 regionalnych programów zdrowotnych, a także wsparcie projektów dotyczących ograniczania czynników ryzyka w miejscu pracy realizowanych na rzecz pracowników konkretnego pracodawcy, zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami. Ponadto w ramach PI 8vi realizowane są działania wspomagające programy zdrowotne wdrażane na poziomie krajowym.

Na dzień 31.12.2018 r. w Działaniu 5.4. złożono 46 wniosków o dofinansowanie projektów i podpisano 28 umów, co pozwoliło na zakontraktowanie 38,7% alokacji na PI 8vi.

Realizowane projekty dotyczą ograniczania czynników ryzyka w miejscu pracy oraz realizują założenia programów profilaktycznych wdrażanych na poziomie krajowym (rak szyjki macicy, rak piersi, rak jelita grubego). Wydatkowanie było na niskim poziomie (jedynie 4,1% alokacji), co jest uzasadnione harmonogramami projektów – przewidywane terminy zakończenia to 2019 i 2020 r.

Nie zidentyfikowano ryzyka dla zakontraktowania całej alokacji w PI 8vi, mimo występujących opóźnień w uruchamianiu interwencji (np. w opracowaniu regionalnych programów zdrowotnych i konieczność unieważnienia naboru na projekty w zakresie prewencji cukrzycy typu 2). Zakończenie procesu opracowania 6 projektów w ramach ZIT pozwoli na uruchomienie naboru w ramach Poddziałania 5.4.1. W tym przypadku opóźnienie wynikało ze zmiany koncepcji wdrażania interwencji w tym obszarze – odejście od realizacji 1 kompleksowego projektu na rzecz 6 różnych.

Tabela 29 Wskaźniki produktu i rezultatu (PI 8vi) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Wskaźniki produktu							
Liczba osób objętych programem zdrowotnym dzięki EFS (os.)	48 500	17 740	36,6%	43 906	90,5%	122 012	251,6%
Liczba wdrożonych programów zdrowotnych istotnych z punktu widzenia potrzeb zdrowotnych regionu, w tym pracodawców (szt.)	2	0	0%	0	0%	2	100%
Wskaźniki rezultatu							

Liczba osób, które po opuszczeniu Programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie (os.)	45%	0,0%	0,0%	4,7%	10,5%	45%	100%
Liczba osób, które dzięki interwencji EFS zgłosiły się na badanie profilaktyczne (os.)	40%	94,2%	235,5%	94,3%	235,8%	94,3%	235,8%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014 wg stanu na 31.12.2018 r.

Wskaźnik produktu *Liczba wdrożonych programów zdrowotnych istotnych z punktu widzenia potrzeb zdrowotnych regionu, w tym pracodawców* zarówno w podpisanych UoD jak i w WoP ma wartość zerową. Nie ma jednakże ryzyka nieosiągnięcia tego wskaźnika, gdyż w październiku 2018 r. do dofinansowania wybrany został projekt z zakresu rehabilitacji kardiologicznej, a w marcu 2019 r. 2 projekty z zakresu prewencji cukrzycy typu 2 zostały zakwalifikowane do oceny merytorycznej.

Niewielki postęp wystąpił w przypadku realizacji wskaźnika *Liczba osób, które po opuszczeniu Programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie* – w UoD zakontraktowano ponad 10,5% wartości docelowej i do końca 2018 r. Nie wykazano też tego wskaźnika we wnioskach o płatność. Sytuacja ta jednak nie budzi niepokoju, ponieważ dotychczas realizowane działania wspomagające populacyjne programy profilaktyki nowotworowej w kierunku wykrywania raka piersi, szyjki macicy i jelita grubego nie przekładają się na wzrost wartości tego wskaźnika. Postępy w jego osiąganiu zostaną odnotowane po uruchomieniu regionalnych programów zdrowotnych.

Natomiast wskaźnik *Liczba osób, które dzięki interwencji EFS zgłosiły się na badanie profilaktyczne* (mierzony w odniesieniu do wartości dla referencyjnego wskaźnika produktu) przekroczył zakładaną w Programie wartość docelową zarówno w WoP jak i UoD. Na wartość tego wskaźnika, w przeciwieństwie do wskaźnika dotyczącego osób, które podjęły lub kontynuowały zatrudnienie, mają wpływ realizowane w Programie działania wspomagające populacyjne programy profilaktyki nowotworowej w kierunku wykrywania raka piersi, szyjki macicy i jelita grubego. Nie zidentyfikowano czynników wskazujących, iż wykazywany w umowach o dofinansowanie poziom może się zmniejszyć. Prognozuje się, iż w 2023 r. będzie miało miejsce znaczące przekroczenie wartości tego wskaźnika.

Skuteczne rozstrzygnięcie naboru dla ZIT oraz podpisanie umów dla projektów dotyczących regionalnych programów zdrowotnych z zakresu rehabilitacji kardiologicznej i prewencji cukrzycy typu 2 pozwoli na zakontraktowanie całej alokacji na PI 8vi.

Skomplikowana ścieżka wdrażania projektów zdrowotnych oraz brak doświadczeń we wdrażaniu tego typu projektów obniża potencjał aplikacyjny w PI 8vi, stąd nie rekomenduje się zwiększania alokacji na ten obszar.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 8vi

Czynniki najmocniej wpływające na skuteczność wsparcia w ramach PI 8vi mają charakter zewnętrzny i są związane z uwarunkowaniami wdrażania interwencji w formie regionalnych programów zdrowotnych. Sam proces opracowania programów zdrowotnych nie stanowił w przypadku województwa pomorskiego znaczącej bariery. Była nią natomiast konieczność ustalenia na poziomie regionalnym zakresu tematycznego wsparcia ograniczonego do wąskiej grupy chorób, które nie powielająby działań realizowanych w ramach programów zdrowotnych lub programów polityki zdrowotnej na poziomie krajowym i były jednocześnie istotnym problemem zdrowotnym regionu.

Sama realizacja dotychczasowych projektów nie napotyka na znaczące problemy. W kilku przypadkach beneficjenci odnotowali typowe dla obecnej perspektywy finansowej trudności na etapie zamówień publicznych związane ze zbyt wysokimi ofertami cenowymi i niedostateczną liczbą wykonawców na rynku. W niewielkim stopniu utrudnienia miały związek z brakiem zainteresowania wsparciem wśród odbiorców, co potwierdza wysoką trafność projektów. Problem ten pojawiał się w innych regionach i miał czasem bezpośredni wpływ na konieczność obniżenia wartości docelowych wskaźników w RPO.

Umiarkowany wpływ na skuteczność wsparcia miały preferencje zastosowane w Programie. Zgodnie z nimi premiowano projekty realizowane w partnerstwie pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami pozarządowymi, podmiotami leczniczymi, przedsiębiorcami, instytucjami naukowymi oraz sektorem oświaty. Dodatkowe punkty miały również otrzymać projekty ZPT, ale w żadnym z 8 MOF nie zaplanowano ich realizacji w PI 8vi. Wśród 28 realizowanych projektów, prawie połowa (48%) nie była realizowana w partnerstwie. W kolejnych 12 projektach przewidziano jednego partnera. Analiza wniosków o dofinansowanie projektów pokazuje, że utworzenie partnerstw miało miejsce głównie ze względu na zwiększenie potencjału organizacyjno-kadrowego i możliwość realizacji projektów o wymaganej wartości nie niższej niż 100 tys. zł. Partnerami były również podmioty lecznicze, realizujące działania merytoryczne w projektach. Jedynie w 3 przypadkach projekty realizowane były przez 4 partnerów – beneficjent, fundacje, stowarzyszenia i MŚP. Pogłębiona analiza wskazuje na trafny dobór partnerów, pozwalający na zwiększenie skali oddziaływania projektów i podniesienie ich efektywności. Zaangażowanie np. fundacji i stowarzyszeń działających w obszarze ochrony zdrowia

pozytywnie wpłynie na dotarcie do potencjalnych uczestników i ułatwi zachęcenie ich do udziału we wsparciu.

Ocena efektów wsparcia w PI 8vi

Ze względu na niski stopień zaawansowania Działania 5.4 nie widać jeszcze efektów projektów. Biorąc jednak pod uwagę wysoką trafność wsparcia do potrzeb społecznych można oczekiwać, iż osiągnięty zostanie cel, jakim jest zwiększenie liczby mieszkańców korzystających z profilaktyki zdrowotnej. Beneficjenci wskazywali w badaniu ilościowym, iż oczekiwanym efektem jest też utrwalenie nawyków profilaktycznych i systematycznego, cyklicznego wykonywania badań profilaktycznych, co oznacza efekty wychodzące poza skalę projektów. Dodatkowo wskazywano, że dzięki projektom możliwe jest zaspokojenie potrzeb, których nie udałoby się zaspokoić bez dofinansowania z RPO WP 2014-2020, ze względu na brak źródeł finansowania.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Wyzwaniem zdefiniowanym w RPO WP 2014-2020 jest wydłużenie aktywności zawodowej mieszkańców województwa, którzy w niewystarczającym stopniu korzystają z profilaktyki zdrowotnej oferowanej przez system zdrowia. Dodatkowo mieszkańcy regionu charakteryzują się niską świadomością roli profilaktyki i promocji zdrowego trybu życia w zapobieganiu chorobom, które stanowią istotną barierę w utrzymaniu i wydłużaniu aktywności zawodowej. Analiza zakresu projektów wskazuje na ich wysoką trafność wobec nakreślonych wyzwań. Sprzyja temu różnorodność projektów – pod względem:

- Jednostek chorobowych (nowotwory, cukrzyca, choroby układu krążenia etc.),
- Grup odbiorców (wspierane są projekty skierowane zarówno np. do pracowników danej firmy, zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami, jak też pojedynczych grup zawodowych, np. pracowników oświaty, a także zakrojone na skalę regionu działania skierowane do ogółu mieszkańców),
- Typów beneficjentów (przedsiębiorcy, samorządy, podmioty lecznicze).

Zwiększa to szanse, iż działania projektowe dotrą do osób naprawdę potrzebujących.

Potrzeby związane z wdrożeniem interwencji nakierowanej na utrzymanie i przedłużenie aktywności zawodowej mieszkańców województwa nie zdezaktualizowały się. Choroby potencjalnie zagrażające życiu lub skutkujące niepełnosprawnością nie są wykrywane dostatecznie szybko, co zmniejsza szansę na skuteczne wyleczenie i w efekcie negatywnie wpływa na aktywność zawodową mieszkańców. Na przestrzeni ostatnich lat liczba dni absencji chorobowej systematycznie rośnie. Liczba dni absencji chorobowej z tytułu choroby własnej w 2013 r. wyniosła niecałe 12,2 mln, a w 2017 r. było to ponad 14,7 mln. Wydłużyła

się też przeciętna długość zaświadczenia lekarskiego wystawionego z tytułu choroby własnej w latach 2013-2017. W 2013 r. było to 12,6 dnia, a w 2017 r. już 16,6 dnia)⁴³.

Najczęściej występującymi powodami absencji są: ciąża, poród i połóg (prawie 20% ogółu liczby dni absencji chorobowej), choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej (15,4%), choroby układu oddechowego (12,8%), a także urazy, zatrucia i inne określone skutki działania czynników zewnętrznych (14,0%)⁴⁴.

Absencja chorobowa w znacznym stopniu uwarunkowana jest rodzajem oraz warunkami pracy. Rośnie udział czynników psychospołecznych w ogólnej strukturze nieobecności w pracy. W latach 2013-2017 obserwuje się stały wzrost liczby dni absencji chorobowej takich grup chorobowych jak zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania o 35%, chorób układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej prawie o 30%, czy też czynników wpływających na stan zdrowia i kontakt ze służbą zdrowia o 27%⁴⁵.

Mimo licznych kampanii i programów zdrowotnych, zachorowalność na choroby cywilizacyjne, do których zalicza się m.in. cukrzycę, nadwagę, otyłość, choroby układu krążenia i nowotwory, jest nadal wysoka. Według danych Instytutu Onkologii, opracowywanych w cyklu dwuletnim, na nowotwory złośliwe w województwie pomorskim w 2007 r. zachorowało 367 mężczyzn i 331 kobiet na 100 tys. mieszkańców. Dane dla całej Polski to odpowiednio 349 i 327 osób. W 2015 r. na nowotwory złośliwe zachorowało 494 mężczyzn oraz 459 kobiet na 100 tys. mieszkańców. Dane dla Polski to odpowiednio 438 i 411⁴⁶.

Choroby układu krążenia oraz nowotwory to dwie najczęstsze przyczyny zgonów mieszkańców woj. pomorskiego (podobnie jak w przypadku wszystkich pozostałych województw). Przedstawione dane wskazują na występowanie potrzeby intensyfikacji programów zdrowotnych i profilaktycznych w celu zatrzymania niekorzystnego trendu zachorowalności na choroby cywilizacyjne w regionie, co może wywrzeć wpływ na sytuację na rynku pracy.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 8vi na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

W Działaniu 5.4. przewidziano instrument ZIT. Na projekty ZIT skierowano 10% alokacji na PI 8vi, ale do grudnia 2018 r. nie uruchomiono naboru w dedykowanym ZIT Poddziałaniu 5.4.1. Pozostałe środki wdrażane są bez ukierunkowania terytorialnego – w Programie przyjęto bowiem założenie, że projekty realizowane będą na obszarze całego województwa. Pomimo tego ukierunkowanie terytorialne należy ocenić pozytywnie, gdyż realizowane są projekty

⁴³ Opracowania tematyczne ZUS, Absencja chorobowa, dane dla lat 2013-2017.

⁴⁴ Dane dla roku 2017, ZUS; dane ogółem dla Polski.

⁴⁵ Opracowania tematyczne ZUS, Absencja chorobowa, dane dla lat 2013-2017.

⁴⁶ *Biuletyn Statystyczny Ministerstwa Zdrowia, Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia, Warszawa 2018.*

zarówno obejmujące całe województwo, jak też mniejsze obszary, np. obszar powiatu lub gminy.

Podsumowanie

Postępy we wdrażaniu PI 8vi są zgodne z harmonogramami projektów oraz dalszymi planami IZ w zakresie wdrażania regionalnych programów zdrowotnych oraz interwencji ZIT. Nie zidentyfikowano ryzyka dla osiągnięcia zakładanych docelowych wartości wskaźników w Programie. Interwencja jest wysoce trafna do wyzwań zdefiniowanych w RPO WP 2014-2020, mimo ograniczeń w zakresie tematycznym projektów wynikających z krajowych ramy strategicznych w obszarze zdrowia. Wyzwania te pozostają aktualne, biorąc pod uwagę czynniki demograficzne, takie jak starzenie się społeczeństwa, a także wzrost zapadalności na choroby cywilizacyjne.

Priorytet Inwestycyjny 10iii (Działanie 5.5. *Kształcenie ustawiczne*)

Ocena postępów w realizacji PI 10iii oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Zgodnie z zapisami RPO WP 2014-2020, celem PI 10iii jest podniesienie umiejętności, kwalifikacji i kompetencji zawodowych osób w wieku aktywności zawodowej wpływające na ich konkurencyjność na rynku pracy. Interwencja przewiduje zatem stworzenie kompleksowej, elastycznej i zindywidualizowanej oferty edukacyjnej, dostosowanej do potrzeb rynku pracy oraz umożliwiającej osobom w wieku aktywności zawodowej bezpośrednio podejmowanie decyzji o zakresie i formie zdobywanych lub zmienianych umiejętności, kwalifikacji i kompetencji zawodowych w ramach tej oferty.

W PI 10iii przeprowadzono jeden nabór, w odpowiedzi na który wpłynęło 171 wniosków poprawnych formalnie, łącznie przekraczających budżet naboru. Wybrano do dofinansowania 143 projekty i zawarto 137 umów (6 projektodawców wycofało się z podpisania). 10 beneficjentów rozwiązało umowy, stąd realizowanych jest 127 umów o wartości dofinansowania UE 165,8 mln zł. Umowy były rozwiązywane na różnych etapach wdrożenia, dlatego w bardziej zaawansowanych projektach, mimo wycofania się beneficjentów, wykazywano realizację wskaźników. Do końca 2018 r. zakontraktowano 92% alokacji. W Działaniu zaplanowano na 2019 r. nabór wniosków o wartości 10,8 mln zł.

Tabela 30 Wskaźniki produktu i rezultatu (PI 10iii) – postęp rzeczowy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Wskaźniki produktu							
Liczba osób w wieku 25 lat i więcej objętych wsparciem w Programie (os.)	33 500	26 849	80%	58 775	175%	64 061	191%
Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w Programie (os.)	7 400	11 457	155%	27 909	377%	30 419	411%
Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w Programie (os.)	13 700	17 765	130%	39 461	288%	43 010	314%
Liczba mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, których pracownicy zostali objęci wsparciem w Programie (szt.)	2 500	9 083	363%	9 871	395%	11 585	463%
Wskaźniki rezultatu							
Liczba osób w wieku 25 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu Programu (os.)	87%	58%	66%	87%	100%	87%	100%
Liczba osób w wieku 50 lat i	87%	60%	69%	87%	100%	87%	100%

więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu Programu (os.)							
Liczba osób o niskich kwalifikacjach, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu Programu (os.)	87%	53%	60%	86%	99%	86%	99%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Już na podstawie wartości zaplanowanych w zawartych umowach można oczekiwać, że założone wartości docelowe wskaźników produktu zostaną osiągnięte, a nawet przekroczone. Przy zakontraktowaniu całej pozostałej alokacji prognozowane jest jeszcze większe przekroczenie zakładanych w Programie liczb uczestników – objęcie wsparciem 191,2% planowanej liczby uczestników, ale aż 313,9% planowanej liczby osób o niskich kwalifikacjach i aż 411,1% liczby osób w wieku 50+ oraz 430,4% liczby przedsiębiorstw.

W szczególności planowane liczby uczestników w wieku 50+ i osób o niskich kwalifikacjach mogą zostać przekroczone bardziej, niż łączna liczba uczestników. **Wynika stąd, że powiodły się działania koncentrujące wsparcie w tych podgrupach docelowych, i że wartości docelowe wskaźników zostały niedoszacowane** – zapewne nie przewidziano, na ile projektodawcy pokierują się kryteriami premiującymi w konkursie. Wynika stąd, że zastosowane w naborach kryteria (preferencje) skutecznie przyczyniły się do osiągnięcia wskaźników.

Znacznie też przekroczono planowaną w Programie liczbę MMŚP, których pracownicy zostaną objęci wsparciem. Przewidywano tylko 2 500 przedsiębiorstw – w takim przypadku, gdyby wszyscy uczestnicy byli pracownikami MMŚP, średnia liczba uczestników z jednej firmy musiałaby wynosić 13,4 (33 500 / 2 500). Mikroprzedsiębiorstwa zatrudniają poniżej 10 pracowników, a małe przedsiębiorstwa – poniżej 50 pracowników. Średnie firmy mogą zatrudniać poniżej 250 osób – ale są to firmy stanowiące mniejszość przy dominujących mikroprzedsiębiorstwach. Przy takiej wielkości przedsiębiorstw uczestnictwo średnio 13 osób na firmę jest niemożliwe lub bardzo mało prawdopodobne, zwłaszcza w działaniu, w którym udział odbywa się z własnej inicjatywy uczestników i nie ma możliwości, by firma

aplikowała o dofinansowanie szkoleń wewnętrznych dla swoich pracowników. **Można więc uznać, że liczba MMŚP została niedoszacowana.**

Zwraca uwagę znacznie niższy od zakładanego poziom realizacji wskaźników rezultatu dotyczących odsetka uczestników, którzy uzyskają kwalifikacje lub nabędą kompetencje. Osiąganie zakładanych efektów uczenia się przez zaledwie 52%-60% uczestników należy uznać za niepokojące. Rodzi to pytania o zapewnianie (przez beneficjentów) wsparcia adekwatnego do potrzeb uczestników, w tym o dopasowanie programu szkoleń, pod względem trudności i metod dydaktycznych, do kompetencji uczestników.

Prognozowany poziom realizacji wskaźników rezultatu wynika z przyjętych przez projektodawców założeń w tym zakresie. Prognozowane jest zrealizowanie wartości docelowych wskaźników *Liczba osób w wieku 25 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu Programu* (100,2%) i *Liczba osób w wieku 50 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu* (99,5%). Tymczasem, podczas gdy projektodawcy zaplanowali w WoD odsetki bardzo zbliżone do określonych w Programie, to wykazali w WoP zaledwie 52,5% i 60,3%.

Należy podkreślić, że osiągnięty odsetek osób uzyskujących kompetencje zależy od przyjętego progu „zaliczenia”, tj. od tego, jaki poziom osiągnięć uznaje się za „uzyskanie kompetencji”. Zgodnie z WLWK ocena osiągniętych efektów uczenia się musi być odniesiona do wzorca, tj. wymaganych efektów uczenia się.

Potencjał aplikacyjny jest wysoki. Zważywszy, że do zakontraktowania pozostała minimalna część alokacji, a w ramach jedyne jak dotychczas naboru zainteresowanie projektodawców było na tyle wysokie, że zwiększono jego budżet. Można oczekiwać, że potencjał aplikacyjny będzie wystarczający, by móc zakontraktować pozostałą alokację, jak również ewentualne dodatkowe środki. Pomimo częstych trudności i opóźnień w realizacji projektów, wśród 49 ankietowanych beneficjentów Działania 5.5. gotowość do ubiegania się o środki w Programie, gdyby ogłoszono nowe nabory, deklaruje aż 40, w tym 37 jest zainteresowanych aplikowaniem do Działania 5.5. Dziewięciu z nich przygotowało już dokumenty z tym związane, a pozostali byli na etapie ogólnej koncepcji.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 10iii

Za czynnik sprawnego wdrażania Działania należy uznać przede wszystkim ogłoszenie **jednego naboru**, a przy wysokim poziomie zainteresowania projektodawców – zwiększenie budżetu naboru do poziomu niemal całej alokacji (bez RW).

Trafne z perspektywy realizacji wskaźników było też zastosowanie preferencji: **kryterium premiującego projekty**, w których co najmniej 80% uczestników projektu są (łącznie) osoby w wieku 50 lat i więcej i o niskich kwalifikacjach zawodowych. Stosowano też kryterium premiujące projekty, w których wszystkimi uczestnikami są (łącznie) pracownicy sektora MMŚP oraz podmiotów ekonomii społecznej. Jest to rozwiązanie trafne z perspektywy

realizacji wskaźnika dotyczącego liczby MMŚP, których pracownicy skorzystają ze wsparcia. Natomiast zmniejsza to możliwości wykorzystania Działania 5.5. jako instrumentu aktywizacji osób biernych zawodowo (niepracujących i nie bezrobotnych), których wprowadzenie na rynek pracy mogłoby być odpowiedzią na braki kadr doświadczane przez pracodawców. Ułatwienie dostępu do Działania osobom biernym zawodowo byłoby zgodne z celem Działania, jakim jest poprawa sytuacji osób w wieku aktywności zawodowej na rynku pracy.

Jak sprawozdają beneficjenci we wnioskach o płatność, w niektórych projektach występują **trudności w realizacji**. Projekty często były wydłużane – twierdziło tak 26 z 49 beneficjentów – respondentów badania ilościowego. Wymieniano trudność w pogodzeniu grafiku zajęć i egzaminów z pracą zawodową uczestników i potrzebę wydłużenia zajęć, przy zmniejszeniu ich intensywności (mniej godzin w tygodniu). Wskazywałoby to na nierealistyczne zaplanowanie wsparcia dla osób pracujących i trudności w realizacji następującego elementu opisu zakresu wsparcia w Programie: „stworzona oferta edukacyjna będzie musiała się charakteryzować elastycznością organizacyjną, która umożliwi osobom uczącym się godzenie procesu kształcenia z pracą zawodową”. Zgłaszano też trudności w rekrutacji wykładowców (szczególnie gdy mieli dojeżdżać do innych miejscowości), ale przede wszystkim w rekrutacji uczestników (na to wskazało aż 31 z 49 respondentów badania ankietowego) i z ich utrzymaniem do końca ścieżki wsparcia (14 wskazań).

Należy zaznaczyć, że niektóre podgrupy docelowe, zwłaszcza osoby bierne zawodowo, osoby w wieku 50+ i mieszkańców terenów wiejskich, cechuje niższa aktywność edukacyjno-zawodowa. Z perspektywy projektodawcy mogą to być grupy „trudne” tj. wymagające większych nakładów na działania motywacyjno-rekrutacyjne. Beneficjenci stosują środki zaradcze, takie jak zatrudnienie dodatkowych koordynatorów, organizacja spotkań informacyjnych i dystrybucja materiałów promocyjnych, ale nie są to środki wystarczające. Należy więc uznać za niedostateczne środki przeznaczone na organizację projektu i rekrutację uczestników w ramach kosztów pośrednich.

Ocena efektów wsparcia w PI 10iii

Spośród 137 monitorowanych umów, we wszystkich zaplanowano podstawowy wskaźnik *Liczba osób w wieku 25 lat i więcej objętych wsparciem w Programie*, jak również wskaźnik *Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w Programie*. W 135 projektach monitorowany jest udział osób w wieku 50+ (ale tylko w 134 – monitoruje się, czy te osoby nabędą kompetencje), a w 131 – liczba MMŚP, których pracownicy zostali objęci wsparciem w Programie. Beneficjenci uczestniczący w badaniu ankietowym pytani o to, co będzie największym sukcesem ich projektu, w większości wymieniali zakładane rezultaty projektu (np. podwyższenie kompetencji językowych uczestników, nabycie kompetencji przydatnych na rynku pracy). W ocenie większości beneficjentów efekty ich projektów będą odczuwalne w skali regionalnej (78%), rzadko – lokalnej lub ponadregionalnej.

Pod względem tematyki projekty są bardzo heterogeniczne. Do najpopularniejszych tematów szkoleń należą TIK. W 100 projektach zaplanowano liczbę osób objętych szkoleniami lub doradztwem w zakresie kompetencji cyfrowych, a więc to pierwszy typ projektu jest realizowany w największym stopniu. Jak wynika z opisów projektów, są to najczęściej podstawowe szkolenia informatyczne. W tym, w co najmniej 60 projektach zaplanowano kształcenie podstawowych kompetencji cyfrowych. Realizowane są też, choć rzadziej, szkolenia specjalistyczne, zwłaszcza dotyczące nauki programowania i testowania aplikacji. Naukę języków obcych (drugi typ projektu) przewidziano w co najmniej 75 projektach, a w co najmniej 28 – szkolenia lub kursy zawodowe (w zawodach niezwiązanych z informatyką lub niesprecyzowanych), pozostawionych do określenia po przeprowadzeniu diagnozy potrzeb uczestników (trzeci typ projektu). Nie stosowano mechanizmów, które wymagałyby powiązania tematyki szkoleń. Z opisu projektów można wnioskować, że niektóre szkolenia, zwłaszcza językowe i informatyczne, są do pewnego stopnia zestandaryzowane, zwłaszcza, że odnoszą się do ram odniesienia dla kompetencji (językowych – ESOKJ⁴⁷ lub cyfrowych – DIGCOMP – Ramy odniesienia dla rozwoju i rozumienia kompetencji cyfrowych) albo zakładają uzyskiwanie przez uczestników określonych certyfikatów (w co najmniej 19 projektach przewidziano egzamin ECDL - Europejski Certyfikat Umiejętności Komputerowych).

Projekty dotyczące uzyskiwania kwalifikacji zawodowych są bardziej zróżnicowane. Dotyczą różnych profesji – w tym niektóre mają prowadzić do uzyskiwania kwalifikacji w zawodach. W pojedynczych przypadkach w skróconym opisie projektu wskazano pracodawców, we współpracy z którymi opracowano projekt, lub badanie potrzeb pracodawców z określonej branży. Projekty o tak zróżnicowanym profilu wsparcia muszą prowadzić do nabywania przez uczestników zróżnicowanych kompetencji i nie można ich ze sobą porównywać.

Najlepszych efektów projektów należy oczekiwać tam, gdzie zaplanowano zewnętrzne potwierdzenie efektów uczenia się, a w szczególności uzyskanie kwalifikacji. Przejrzyste i niezależne od projektodawcy wymagane efekty kształcenia i standardy egzaminacyjne motywują podmiot dostarczający usługi edukacyjne do wysokiej jakości kształcenia tak, by uczestnicy zdali egzaminy i uzyskali kwalifikacje. W związku z faktem, że ZSK jest w trakcie tworzenia i wiele kwalifikacji „rynkowych” jeszcze nie zostało do niego włączonych, za „kwalifikacje” uznaje się też niektóre formy potwierdzenia efektów uczenia się, zwłaszcza uznane certyfikaty językowe i informatyczne⁴⁸. W zdecydowanej większości projektów zadeklarowano, że ich częścią będzie walidacja efektów uczenia się, egzaminu, uzyskiwanie przez uczestników certyfikatów lub inna forma potwierdzenia efektów uczenia się. Należy

---

⁴⁷ Poziomy biegłości językowej według Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ).

⁴⁸ Podstawowe informacje dotyczące uzyskiwania kwalifikacji w ramach projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego. Załącznik nr 8 do „Wytucznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020”

więc oczekiwać wysokiej skuteczności w przypadku większości projektów. Nie można zatem stwierdzić, by projekty należące do któregoś z trzech typów miały być skuteczniejsze.

REKOMENDACJA: Rekomenduje się ukierunkowanie szkoleń zawodowych, w naborze w 2019 r., na potrzeby branż kluczowych. Rekomendację uszczegółowiono w tabeli rekomendacji.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Wyzwaniem, na które miała odpowiadać interwencja w ramach PI 10iii, jest **niski poziom uczestnictwa osób w wieku aktywności zawodowej w kształceniu ustawicznym** w szczególności osób niemobilnych, osób o niskich kwalifikacjach zawodowych i pracowników MMŚP. Założenia projektów są o tyle adekwatne w kontekście tego wyzwania, że projekty zostały rzeczywiście zaadresowane do ww. grup docelowych, o czym świadczy wysoki poziom kontraktacji wskaźników produktu. Adekwatność w tym zakresie została zapewniona poprzez kryteria wyboru projektu. Ponadto porównując zakontraktowaną liczbę uczestników o niskich kwalifikacjach (40,2 tys.) do łącznej zakontraktowanej liczby uczestników w wieku 25+ (59,5 tys.) można stwierdzić, że udział osób o niskich kwalifikacjach wynosi 68%, co jest w ocenie ewaluatora wysokim odsetkiem.

Występują jednak trudności w osiągnięciu zakładanych w projektach wielkości wskaźników, zwłaszcza w przypadku osób w wieku 50+ i mieszkańców obszarów wiejskich, co wskazuje, że wsparcie jest nie w pełni adekwatne. W szczególności, wobec „trudnej” specyfiki nieaktywnych podgrup docelowych, za nieadekwatne można uznać zapewnienie tylko edukacyjnych form wsparcia bez finansowania intensywnych działań animacyjno-motywujących wykraczających poza standardowe koszty rekrutacji uczestników.

Wyzwanie, jakim jest niski poziom uczestnictwa osób w wieku aktywności zawodowej w kształceniu ustawicznym pozostaje aktualne. W latach 2012-2017 odsetek osób w wieku 25-64 lat, które w objętym badaniem okresie 4 tygodni uczestniczyły w kształceniu ustawicznym, zmniejszył się z 6,1% do 5,3%. Wyższe są wskaźniki udziału w kształceniu w okresie 12 miesięcy przed badaniem. Porównując dane z 2011 r.⁴⁹ i 2016 r.⁵⁰ można stwierdzić, że w województwie pomorskim:

- W przedziale wiekowym 25-34 lata udział w jakiegokolwiek formie kształcenia zwiększył się z 48% do 53%, w tym w kształceniu formalnym z 10% do 13%, a w kształceniu pozaformalnym z 28% do 34%⁵¹;

---

⁴⁹ GUS, Kształcenie dorosłych 2011 w podziale na województwa

⁵⁰ GUS (2018), Kształcenie dorosłych w 2016 r.

⁵¹ GUS jednakowo traktuje kursy i szkolenia, uznając je za kształcenie pozaformalne, podczas gdy kwalifikacyjne kursy zawodowe należą do kształcenia formalnego, gdyż umożliwiają zdobycie kwalifikacji cząstkowych.

- W przedziale wiekowym 35-69 lat udział w jakiegokolwiek formie kształcenia zwiększył się z 34% do 47%, przy spadku udziału w kształceniu formalnym z 3% do zera i wzroście udziału w kształceniu pozaformalnym z 16% do 26%;
- Wśród osób pracujących udział w jakiegokolwiek formie kształcenia zwiększył się z 49% do 58%, przy spadku udziału w kształceniu formalnym z 11% do 7% i wzroście udziału w kształceniu pozaformalnym z 28% do 38%. Wśród osób pracujących 63% stanowili pracownicy MMŚP⁵², a więc powyższe dane w dużym stopniu do nich się odnoszą, jednak brak danych o udziale tej podgrupy pracujących w kształceniu;
- Wśród mieszkańców wsi udział w jakiegokolwiek formie kształcenia zwiększył się z 37% do 45%, w tym w kształceniu formalnym utrzymał się na poziomie 12%, a w kształceniu pozaformalnym wzrósł z 17% do 23%. W tym czasie udział mieszkańców miast w kształceniu pozaformalnym wzrósł z 21% do 31%.

A zatem, trend udziału osób dorosłych w kształceniu jest dodatni, przy czym porównanie wyników dla okresu 4 tygodni i 12 miesięcy wskazuje, że na popularności zyskują krótsze formy kształcenia. Jednocześnie udział w kształceniu pozostaje niższy w przypadku grup narażonych na wykluczenie – **starszych grup wiekowych i mieszkańców obszarów wiejskich**, w związku z czym wyzwanie pozostaje aktualne szczególnie w przypadku tych właśnie grup. W tym kontekście należy korzystnie ocenić stosowane dotychczas preferencje (kryteria wyboru projektów) promujące udział osób w wieku 50+ i wskazać na brak kryterium promującego udział mieszkańców wsi.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 10iii na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Zgodnie z Programem ukierunkowanie terytorialne Działania 5.5. zakłada, że projekty będą realizowane na obszarze całego województwa. Nie stosowano instrumentów ukierunkowania terytorialnego ani preferencji dla obszarów.

Całe województwo pomorskie, jako miejsce realizacji projektu, zostało wskazane w przypadku projektów, których łączna wartość stanowi aż 91% zakontraktowanych projektów. Dlatego przeprowadzenie analizy rzeczywistej dostępności Działania 5.5. na poziomie lokalnym jest niemożliwe bez jednostkowych danych o miejscu zamieszkania uczestników (powiat, gmina), do których ewaluator nie ma dostępu. Sugerujemy przeprowadzenie takiej analizy przez IZ w oparciu o dane uczestników z SL by ustalić, czy są obszary, do których wsparcie dociera w mniejszym stopniu.

Jak wykazano powyżej, udział mieszkańców wsi w kształceniu pozaformalnym pozostaje niższy od mieszkańców miast. Natomiast nie można ocenić, czy i w jaki sposób PI 10iii przyczynia się do wyrównywania uczestnictwa mieszkańców wsi w kształceniu ustawicznym,

⁵² GUS (2017) Pracujący w gospodarce narodowej w 2016 roku.

gdyż w Programie nie przewidziano wskaźnika monitorowania odnośnie tej podgrupy. Uzyskanie informacji na ten temat jest jednak możliwe dla IZ dzięki dostępności danych w systemie SL2014.

REKOMENDACJA: Rekomenduje się ukierunkowanie wsparcia w naborze w 2019 r. na osoby o niskich kwalifikacjach zamieszkujące obszary wiejskie. Rekomendację uszczegółowiono w tabeli rekomendacji.

Z uwagi na fakt, że plany beneficjentów znacznie przekroczyły założenia przyjęte w Programie, a w Działaniu 5.5. nadal są dostępne środki, **w ocenie ewaluatora byłoby zasadne zwiększenie wartości docelowych wszystkich wskaźników produktu co najmniej do wielkości zakontraktowanych we wnioskach już przyjętych do realizacji** jednak nie aż do poziomu wartości prognozowanych lub w przypadku zakontraktowania pozostałej części alokacji, ze względu na występujące w projektach trudności z rekrutacją i utrzymaniem uczestników.

Podsumowanie

Realizacja Działania 5.5. jest zaawansowana. Prognozowane jest osiągnięcie wskaźników produktu na poziomie wyższym od zakładanego w Programie, do czego przyczynia się niedoszacowanie wartości docelowych oraz ukierunkowanie interwencji (poprzez kryteria wyboru projektów) na osoby o niskich kwalifikacjach, osoby w wieku 50+ i pracowników MMŚP.

Potrzeba zwiększania uczestnictwa w kształceniu pozaformalnym wśród osób w wieku aktywności zawodowej pozostaje nadal aktualna, zwłaszcza w odniesieniu do mieszkańców obszarów wiejskich i osób w starszych grupach wiekowych. Rekomenduje się zakontraktowanie pozostałej w Działaniu alokacji, a w nowym naborze wprowadzenie kryterium promującego uczestnictwo mieszkańców obszarów wiejskich, gdyż to wśród nich poziom udziału w kształceniu ustawicznym pozostaje niższy, niż wśród mieszkańców miast.

Priorytet Inwestycyjny 8v (Działanie 5.6. *Adaptacyjność pracowników*)

Ocena postępów w realizacji PI 8v oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Celem PI 8v jest poprawa sytuacji osób zagrożonych zwolnieniem i zwolnionych na rynku pracy. Osiągnięte jest to poprzez realizację wsparcia typu outplacement skierowanego do pracowników będących w okresie wypowiedzenia w związku z prowadzoną w przedsiębiorstwach restrukturyzacją lub reorganizacją, bądź osób zwolnionych z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy w okresie nie dłuższym niż 6 miesięcy przed dniem przystąpienia do projektu. W ramach oferowanego wsparcia osoby te mogą m.in. podnosić lub zmieniać swoje kwalifikacje zawodowe, zdobywać nowe lub uzupełnić posiadane umiejętności, korzystać ze wsparcia psychologiczno-doradczego, staży i praktyk zawodowych, czy też otrzymać środki na podjęcie działalności gospodarczej.

W jednym naborze, zorganizowanym w 2017 r., wybrano do dofinansowania 45 projektów, spośród 79 złożonych. Podpisano 37 umów o dofinansowanie, kontraktując 67,9% alokacji na PI 8v, natomiast do marca 2019 r., rozwiązane zostały 4 umowy, co spowodowało spadek kontraktacji do poziomu 60,6%. Wydatkowanie na koniec 2018 r. osiągnęło poziom 14,4%. Jak wynika z analizy wniosków o dofinansowanie, większość realizowanych projektów zakłada wsparcie osób z całego województwa, kilka – ogranicza się do obszaru kilku powiatów, a jeden – wyłącznie do powiatu bytowskiego.

Tabela 31 Wskaźniki produktu i rezultatu (PI 8v) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Wskaźniki produktu							
Liczba pracowników zagrożonych zwolnieniem z pracy oraz osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy objętych wsparciem w Programie (os.)	2 700	1 369	50,7%	3 370	124,8%	5 760*	213,3%
Wskaźniki rezultatu							
Liczba osób, które po opuszczeniu Programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie (os.)	55%	6,4%	11,7%	55,5%	100,8%	55,5%	100,8%
Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu Programu (os.)	90%	6,0%	6,7%	90,6%	100,7%	90,6%	100,7%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014 wg stanu na 31.12.2018 r.

* prognoza wartości docelowej zakłada, iż cała pozostała alokacja zostanie wykorzystana w PI 8v. Jednocześnie w dalszej części rozdziału rekomenduje się przesunięcie środków z PI 8v, co spowoduje, że prognozowana wartość końcowa nie będzie wyższa niż aktualnie deklarowana w podpisanych umowach.

Postęp rzeczowy realizacji PI 8v mierzony na poziomie UoD jest zadowalający, wartości docelowe wszystkich trzech wskaźników mogą zostać zrealizowane w projektach, na które podpisano umowy.

Według prognoz wartości docelowe wskaźników zostaną osiągnięte w 2023 r. Wskaźnik *Liczba pracowników zagrożonych zwolnieniem z pracy oraz osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy objętych wsparciem w Programie* może osiągnąć prawie dwukrotność zakładanej wartości.

Opisane poniżej trudności wdrożeniowe powodują przesunięcia harmonogramów projektów, ale nie zagrażają osiągnięciu wskaźników i prognozuje się, że cele zostaną osiągnięte, pod warunkiem, że nie zostaną rozwiązane kolejne umowy. Sytuacja wymaga więc bieżącego monitorowania.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 8v

Wszyscy beneficjenci Działania 5.6, którzy wzięli udział w badaniu ilościowym (16 projektów na 34 objęte badaniem), zadeklarowali, że konieczne było wprowadzenie zmian, w zdecydowanej większości przypadków – w zakresie wydłużenia czasu realizacji. Wydłużenia w ponad połowie projektów sięgnęły od 6 do 12 miesięcy, w pozostałych nie było to dłużej niż pół roku. Powodem były trudności z rekrutacją uczestników do projektów. W dwóch przypadkach dodatkowo pojawiły się problemy ze skompletowaniem kadry do realizacji działań projektowych. Działanie to okazało się skuteczne – jedynie w jednym projekcie może wystąpić problem z osiągnięciem wskaźników. Jednocześnie w dwóch projektach oczekuje się ich przekroczenia, ze względu na rosnące zainteresowanie wsparciem.

Czynnikiem wpływającym negatywnie na rekrutację jest korzystana sytuacja gospodarza regionu i powiązany z nią spadek stopy bezrobocia. W efekcie zmniejszyła się grupa potencjalnych uczestników, a ci, którzy kwalifikowaliby się do wsparcia, często nie odczuwają potrzeby podnoszenia kwalifikacji, wiedząc, że z łatwością mogą znaleźć pracę. Ze względu na to potencjał aplikacyjny i absorpcyjny PI 8v jest ograniczony.

W Działaniu 5.6. preferencyjnie traktowano projekty ukierunkowane na osoby znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, tj. w wieku 50 lat i więcej, z niepełnosprawnościami, o niskich kwalifikacjach zawodowych oraz kobiety. Rozwiązanie to okazało się skuteczne – w zdecydowanej większości projektów zadeklarowano, iż osoby te będą stanowiły co najmniej 80% wszystkich uczestników projektów, co dawało wnioskodawcom maksymalną liczbę punktów (2) w tym kryterium. Prawdopodobnie częściowo to ambitne założenie przełożyło się na trudności w rekrutacji uczestników, ale samo rozwiązanie należy uznać za słuszne i przyczyniające się do osiągnięcia celów PI 8v.

Ocena efektów wsparcia w PI 8v

Ocena efektów wsparcia w PI 8v jest pozytywna. Mimo trudności realizacyjnych osiągnięte są zakładane efekty w postaci podnoszenia kwalifikacji i nabywania nowych kompetencji, zwiększa się trwałość zatrudnienia (osoby pozostają w dotychczasowej pracy), zakładane są nowe działalności gospodarcze. Beneficjenci w badaniu ilościowym deklarują, że szczególnie te ostatnie można uznać za szczególnie skuteczne.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

W diagnozie przeprowadzonej na potrzeby Programu stwierdzono, że w gospodarce województwa pomorskiego zachodzą zmiany, które wymuszają na przedsiębiorstwach prowadzenie procesów restrukturyzacyjnych oraz reorganizacyjnych, których konsekwencją są zwolnienia pracowników.

W warunkach poprawiającej się koniunktury gospodarczej regionu interwencje w ramach PI 8v nadal można uznać za trafne, ponieważ przeprowadzenie procesów restrukturyzacyjnych i reorganizacyjnych może być spowodowane inwestycjami w rozwiązania, które zmniejszają zapotrzebowanie przedsiębiorstw na nakłady pracy. Niemniej jednak należy stwierdzić, że skala efektów wsparcia byłaby większa, gdyby sytuacja gospodarcza w regionie była gorsza.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 8v na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

W PI 8v nie zastosowano rozwiązań ukierunkowujących wsparcie terytorialnie. Realizacja większości projektów obejmuje całe województwo. Można zakładać, że brak ukierunkowania terytorialnego miał wpływ na trudności rekrutacyjne ze względu na konkurencję oferty z poszczególnych projektów. W kolejnym okresie programowania warto rozważyć wdrożenie rozwiązania, jakim jest wybór pojedynczych projektów (operatorów) realizujących wsparcie na konkretnym obszarze (subregionu, powiatu/powiatów). Rozwiązania te zastosowano z powodzeniem w kilku województwach, przy czym tam również nie udało się uniknąć problemów z osiągnięciem wskaźników.

Podsumowanie

Realizacja aktualnych projektów zgodnie z założeniami powinna zakończyć się w 2019 r. Część z nich zostanie przedłużona ze względu na trudności rekrutacyjne. Biorąc pod uwagę obecną korzystną koniunkturę gospodarczą i sytuację na rynku pracy, mniejszą grupę potencjalnych uczestników oraz to, że już w tej chwili projekty obejmują całe województwo, nie ma uzasadnienia dla organizacji kolejnego konkursu. Alokacja środków pozostała w PI 8v powinna zostać przesunięta na PI 8iv. Ewentualnie, biorąc pod uwagę prognozowane spowolnienie gospodarcze w kolejnych latach – można rozważyć realizację jeszcze jednego projektu w trybie pozakonkursowym, którego beneficjentem byłby SWP, a za realizację odpowiadałby wybrany operator. Dałoby to gwarancję, że pracownicy potrzebujący wsparcia mieliby je zagwarantowane do końca trwania perspektywy 2014-2020.

Priorytet Inwestycyjny 8iii (Działanie 5.7. Nowe mikroprzedsiębiorstwa)

Ocena postępów w realizacji PI 8iii oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

łącznie w jednym naborze z 2016 r. w PI 8iii zostało złożonych 120 poprawnych formalnie WoD, spośród których 23 zostały wybrane do dofinansowania, zaś z 19są zawarte obowiązujące (nierozwiązane) umowy. Wartość ogólna zakontraktowanych projektów wynosi 55,9 mln zł, a wkład UE 47,5 mln zł; co stanowi realizację nieco ponad połowy zobowiązań UE na lata 2014-2020. Wydatki ogółem z zatwierdzonych WoP stanowią 49,7 mln. zł. Wskazuje to na znaczne zaawansowanie wdrażania zakontraktowanych projektów.

Tabela 32 Wskaźniki produktu i rezultatu (PI 8iii) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Wskaźniki produktu							
Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w Programie (os.)	1 700	1 131	66,5%	1 252	73,6%	2 043	120,2%
Liczba osób pracujących, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w Programie (os.)	120	0	0%	0	0%	120	100%

Wskaźniki rezultatu							
Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej (szt.)	1 820	1 246	68,5%	1 383	76,0%	2 257	124,0%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014 wg stanu na 31.12.2018 r.

Tabela 33 Wskaźniki rezultatu długoterminowego (PI 8iii) – postęp i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Prognozowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego (szt.)	53%	b.d.	b.d.	57,3%	108,2%

Źródło: RPO WP 2014-2020 (z dnia 5 lipca 2018 roku).

Planowany rezultat interwencji w ramach PI 8iii polega na aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy oraz poprawie sytuacji zawodowej osób pracujących znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy. Rezultat ten ma zostać osiągnięty poprzez zakładanie, prowadzenie i rozwijanie własnej działalności gospodarczej, a także wzrost przeżywalności nowych mikroprzedsiębiorstw (start-upów). Drogą do osiągnięcia rezultatu jest zapewnienie kompleksowego wsparcia finansowego i doradczego w początkowej fazie funkcjonowania podmiotów gospodarczych.

W ramach interwencji udzielane jest kompleksowe wsparcie mikroprzedsiębiorstw w zakresie rozpoczęcia działalności gospodarczej. Wsparcie obejmuje udzielanie środków bezzwrotnych na utworzenie firmy osobom podejmującym działalność gospodarczą, działania wspierające dla tych osób (pomoc prawną, konsultacje, szkolenia i doradztwo związane z rozpoczęciem działalności gospodarczej i jej prowadzeniem w początkowej fazie). Wsparci w ramach PI 8iii otrzymują osoby znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, tj. w wieku 50 lat i więcej, z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotnych, o

niskich kwalifikacjach zawodowych oraz kobiet (z wyłączeniem osób przed ukończeniem 30 roku życia).

W ramach Działania 5.7 (PI 8iii) został przeprowadzony jeden nabór, który zakończył się w marcu 2016 r. W konkursie złożono 156 wniosków, z których dwadzieścia uzyskało dofinansowanie. Alokacja środków na konkurs wynosiła 69,9 mln zł, natomiast złożone wnioski miały ogólną wartość ponad 400 mln zł. Łącznie zawarto dziewiętnaście umów, których ogólna wartość wynosi 55,9 mln zł, z czego 47,5 mln zł to wkład UE; łącznie stanowi to niespełna 59% realizacji zobowiązań UE na lata 2014-2020. Niespełna połowa projektów (dziewięć) jest już zakończona; są to projekty, których skala jest znacząco poniżej średniej – łączna wartość projektów zakończonych wynosi tylko 15,1 mln zł, co stanowi niespełna 18% realizacji zobowiązań UE na lata 2014-2020. Suma wszystkich poniesionych dotychczas w Działaniu wydatków wynosi 60,9 mln zł.

Postęp rzeczowy realizacji wskaźników jest zadowalający i adekwatny do finansowego. Procent realizacji wartości docelowej zarówno wskaźnika produktu wybranego do ram wykonania jak i wskaźnika rezultatu już przekroczył 2/3. Stosunek wartości wykazanych w WoP w stosunku do UoD wynosi ponad 87% dla tych wskaźników, co również wskazuje na znaczny stopień zaawansowania interwencji (zwłaszcza, że wartości osiągnięte w projektach zakończonych odpowiadają tylko za niewiele ponad 27% postępu w osiąganiu wartości docelowej). Nie dotyczy to wskaźnika *Liczba osób pracujących, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w Programie*, który został włączony do Programu w 2018 r. w związku z czym jego realizacja jeszcze się nie rozpoczęła.

Prognozy dla tych wskaźników są pozytywne i wskazują, że możliwe jest przekroczenie wartości docelowych o ponad 10% przy obecnym poziomie alokacji (pod warunkiem przeprowadzania dodatkowego naboru, który został zaplanowany na przełom lat 2018-2019).

Alokacja przeznaczona na nabór w ramach Działania 5.7 wynosi to niespełna 26 mln zł. Przy uwzględnieniu dotychczasowych kosztów jednostkowych możliwe będzie osiągnięcie wartości docelowych wskaźników w PI 8iii dzięki projektom wyłonionym w najnowszym konkursie.

Działanie ma wysoki potencjał absorpcji, osób zainteresowanych uzyskaniem wsparcia na zakładanie własnej działalności gospodarczej nie brakuje, szczególnie duży popyt jest na pomoc bezzwrotną.

Ograniczenie potencjału w zakresie absorpcji, analogicznie jak w przypadku PI 8i, występuje również w obszarze interwencji 8iii. Powody mniejszego potencjału absorpcyjnego w tym obszarze to poprawa sytuacji na rynku pracy.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 8iii

Zewnętrznym czynnikiem, który pozytywnie wpływa na realizację interwencji w ramach PI 8iii jest korzystna koniunktura gospodarcza, która sprzyja powstawaniu mikroprzedsiębiorstw oraz zwiększa szanse na utrzymanie się ich na rynku.

Warunki prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce takie jak stopień skomplikowania regulacji prawnych, liczne obciążenia natury administracyjnej i sprawozdawczej, niestabilność prawa utrudniają osiąganie wskaźników PI 8iii. Jest to czynnik oddziałujący w całym kraju, niezwiązany ze specyfiką regionu.

Dla PI 8iii przewidziano trzy zasadnicze preferencje: ukierunkowanie projektów na tworzenie dodatkowych miejsc pracy, realizowanie z wykorzystaniem elementów podejścia oddolnego, integrującego aktywności wielu podmiotów w ujęciu wielosektorowym w oparciu o wspólną strategię działania oraz kryterium lokalizacyjne (premiujące realizację projektu na obszarze o wysokiej stopie bezrobocia i niskim poziomie aktywności gospodarczej). Wszystkie preferencje są realizowane. Wszyscy projektodawcy deklarowali stworzenie dodatkowych miejsc pracy, przy czym ich liczba w poszczególnych projektach waha się od 1 do 15 (dominanta wynosi 10). Niemal wszystkie projekty realizowane są również w oparciu o deklarowane podejście oddolne, choć realnie zapewne część z nich w ograniczonym stopniu respektuje postanowienia tej koncepcji. Wreszcie, silnie dominują projekty realizujące preferencje lokalizacyjne. Jeśli te nie są spełniane, to z uwagi na specyficzny charakter przedsięwzięcia (np. adresowanie go do kobiet, dla których ogólne wskaźniki rynku pracy nie są miarodajne). Wydaje się natomiast, iż z uwagi na zmiany w gospodarce, celowe jest rozszerzenie katalogu adresatów wsparcia w PI 8iii i tym samym osłabienie skuteczności ostatniej z preferencji. Oznacza to, iż zasadne jest przejście od terytorialnego ukierunkowania preferencji do adresowania wsparciem konkretnych grup docelowych.

Ocena efektów wsparcia w PI 8iii

Założonym rezultatem interwencji jest aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy oraz poprawa sytuacji zawodowej osób pracujących znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, poprzez zakładanie, prowadzenie i rozwijanie własnej działalności gospodarczej, a także wzrost przeżywalności nowych mikroprzedsiębiorstw. Wsparcie kierowane jest do osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy (w wieku 50 lat i więcej, z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotnych, o niskich kwalifikacjach zawodowych, kobiet, imigrantów, reemigrantów, osób odchodzących z rolnictwa i ich rodziny, tzw. ubogich pracujący, osób zatrudnione na umowach krótkoterminowych oraz pracujących w ramach umów cywilno-prawnych), które w przypadku gdyby nie miały możliwości pozyskania dotacji nie rozpoczęłyby działalności gospodarczej, ponieważ nie mogły zainwestować własnych środków ani pozyskać ich z alternatywnych źródeł. Biorąc to pod uwagę należy uznać, że efekty wsparcia w PI 8iii są zgodne z założeniami.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Zdiagnozowana w Programie wysoka, w porównaniu do innych regionów, skłonność mieszkańców Pomorza do zakładania własnych działalności gospodarczych powoduje, że interwencja w ramach PI 8iii dobrze wpisuje się w specyfikę regionu. Daje to też szansę, że efekty wsparcia wystąpią w większej skali niż miałyby to miejsce, gdyby osób zmotywowanych do skorzystania ze wsparcia przy zakładaniu mikro- lub małego przedsiębiorstwa było mniej.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 8iii na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Najwięcej projektów w ramach PI 8iii realizowanych jest w powiatach słupskim (7), człuchowskim i bytowskim (po 6). Również do nich trafia duży udział środków (choć w tej kwestii istotne są również wskazania na powiaty: pucki, sztumski i wejherowski). Generalnie, spełnione są preferencje terytorialne zakładane w Programie, natomiast wymaga ostrożności osąd, czy wpłynie to na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych. Nie jest to jednak wada samego wsparcia, a zaskakująco dobrej sytuacji na rynku pracy.

Podsumowanie

Efekty rzeczowe realizacji interwencji, postęp finansowy, prognozy osiągnięcia założonych celów oraz trafność wsparcia w odniesieniu do aktualnych wyzwań, przed którymi stoi region wskazują na to, że interwencja w ramach PI 8iii może być kontynuowana zgodnie z dotychczasowymi założeniami.

Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP OP 5 Zatrudnienie

Ramy wykonania w OP 5 zostały w przypadku obydwu wskaźników produktu wykonane w dużo większej wysokości niż zakładano – jeden wskaźnik osiągnął wartość prawie dwukrotnie wyższą niż wynosi wartość pośrednia, a drugi prawie 2,5 razy wyższą. W obydwu przypadkach przekroczone już 2/3 wartości docelowej wskaźników. Wartość wskaźnika finansowego również przekroczyła zakładaną na koniec 2018 r. wysokość; luka pomiędzy stopniem osiągnięcia wskaźnika finansowego i wskaźników produktu jest częściowo spowodowana tym, że proces certyfikacji wydatków jest dłuższy niż samo raportowanie osiągnięcia wskaźnika produktu.

Tabela 34 Wskaźniki wybrane do Ram Wykonania – OP 5

Wskaźnik lub KEW (jednostka pomiaru)		Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)		
		Założony	Osiągnięty	% realizacji	Założony	% realizacji w 2018 r.	Szacowany % realizacji w 2023 r.
Produktu: Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w Programie (os.)	kobiety	7 600	12 966	170,6%	21 460	60,4%	102,4%
	mężczyźni	4 000	9 232	230,8%	11 320	81,6%	140,2%
	ogółem	11 600	22 198	191,4%	32 780	67,7%	114,1%
Produktu: Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w Programie (os.)		465	1 131	243,2%	1 700	66,5%	124%
Finansowy: Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych (euro)		63 661 785	85 121 538,44	133,7%	265 257 437	32,1%	100%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014 wg stanu na 31.12.2018 r.

Oś Priorytetowa 6 Integracja

Priorytet Inwestycyjny 9i (Działanie 6.1. Aktywna Integracja)

Ocena postępów w realizacji PI 9i oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

W okresie programowania w regionie utrzymywał się relatywnie wysoki poziom ubóstwa i zagrożenia ubóstwem oraz wykluczeniem społecznym. W związku z tym zaplanowano w RPO WP 2014-2020 szereg działań mających na celu poprawę tej sytuacji, m.in. programy aktywizacji społeczno-zawodowej. Istotne są tutaj programy rozwijające kompetencje społeczne, a także poradnictwo psychologiczne, poradnictwo zawodowe, kursy, szkolenia, staże, pośrednictwo pracy oraz umożliwienie korzystania z konsultacji prawnych.

Realizowane są również działania z zakresu profilaktyki wykluczenia – skierowane do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich rodzin. Wszystkie działania mają charakter kompleksowy i są dostosowane do indywidualnych potrzeb jednostki. W ramach PI 9i nacisk kładziony jest na dążenie do zatrudnienia.

Częściowo działania w ramach PI 9i są także bezpośrednio powiązane z interwencją w OP 8. Konwersja w zakresie kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych przestrzennie i społecznie obszarów miejskich, przy czym działania prowadzone w PI 9i mają charakter nadrzędny w stosunku do działań infrastrukturalnych realizowanych w OP 8 (głównie adaptacja budynków do potrzeb uczestników projektów). Projekty te realizowane są w formule projektów zintegrowanych. Są to przedsięwzięcia uzgodnione pomiędzy IZ a miastami uprawnionymi do wsparcia.

Nabory w ramach PI 9i rozpoczęły się w drugiej połowie 2015 r. i były jednymi z pierwszych w całym RPO WP 2014-2020. Do końca 2018 r. w ramach całego Działania 6.1. podpisano 129 umów. 14 projektów zostało wyłonionych w trybie pozakonkursowym w ramach Poddziałania 6.1.1. *Aktywizacja społeczno-zawodowa - mechanizm ZIT*. Ogłoszono 5 naborów w trybie konkursowym w ramach Poddziałania 6.1.2. - 2 konkursy skierowane do wszystkich typów beneficjentów wymienionych w RPO WP 2014-2020 oraz 3 konkursy dedykowane jednostkom samorządu terytorialnego i ich jednostkom organizacyjnym realizującym zadania z zakresu pomocy i integracji społecznej, tj. ośrodkom pomocy społecznej (OPS) i powiatowym centrom pomocy rodzinie (PCPR), organizacjom pozarządowym, jednostkom samorządu terytorialnego, które w procesie negocjacji z Zespołem ds. rewitalizacji UMWP uzgodniły zakresy zintegrowanych projektów rewitalizacyjnych w ramach RPO WP 2014-2020.

Wartość całkowita podpisanych umów dla Działania 6.1. wyniosła 207,5 mln zł (w tym 50,9 mln zł na Poddziałanie 6.1.1. *Aktywizacja społeczno-zawodowa - mechanizm ZIT*), w tym wkład UE 176,4 mln zł (43,2 mln zł na Poddziałanie 6.1.1.). Wydatkowano 35,2% alokacji.

W ramach Działania 6.1. pozostało 41,9 mln zł alokacji. Zakontraktowano 81,6% alokacji (z uwzględnieniem rezerwy wykonania), w tym 67,7% na Poddziałanie 6.1.1. oraz 87% na Poddziałanie 6.1.2.

Tabela 35 Wskaźniki produktu i rezultatu (PI 9i) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Wskaźniki produktu							
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w Programie (os.)	17 500	8 557	48,9%	14 923	85,3%	19 313	110,4%

Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w Programie (os.)	3 300	3 662	111,0%	4 927	149,3%	6377	193,2%
Wskaźniki rezultatu							
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu Programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) (os.)*	36%	25,4%	70,5%	b.d.	b.d.	36%	100%
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu Programu (os.)	40%	22,8%	57%	39,8%	99,4%	39,8%	99,4%
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu Programu (os.)	18%	25%	139,1%	29%	142%	29%	163%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

* Wskaźnikiem referencyjnym dla wskaźnika rezultatu jest liczba bezrobotnych i biernych objętych wsparciem w programie, która nie jest możliwa do określenia na podstawie umów o dofinansowanie. Wartość osiągnięta jest monitorowana na podstawie danych o uczestnikach wprowadzanych do SL2014 (raport 81).

Postęp rzeczowy realizacji PI 9i, mierzony wskaźnikami produktu, jest proporcjonalny do postępu finansowego lub szybszy. Wskaźnik produktu *Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w Programie*, na dzień 31.12. 2018 r., we wnioskach o płatność został osiągnięty w 48,9% (8 557 osób). Prawidłowa realizacja projektów, na które już podpisano umowy dofinansowania, zapewni wsparcie dodatkowo 6 366 osób, a ich ostateczna liczba na koniec 2023 r. wyniesie w związku z tym co najmniej 14 923, co stanowić będzie 85,3% zakładanej wartości docelowej.

Wskaźnik produktu *Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w Programie*, na dzień 31.12.2018 r. został osiągnięty w 111%. (3 662 osób). Już osiągnięte wskaźniki oraz podpisane umowy o dofinansowanie powinny przyczynić się do osiągnięcia wskaźnika w

wysokości co najmniej 4 927 osób, co stanowić będzie 149,3% zakładanej wartości docelowej.

Wskaźnik rezultatu *Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu Programu*, obliczony na podstawie wniosków o płatność, osiągnął 139,1% zakładanej wartości docelowej w 2023 r. Skuteczna realizacja wszystkich podpisanych umów powinna zapewnić osiągnięcie tego wskaźnika na poziomie ponad 142% zakładanej wartości docelowej.

Wskaźnik rezultatu *Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu Programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)*, obliczony na podstawie wniosków o płatność, został osiągnięty na poziomie 70,5% . Z uwagi na brak danych dotyczących deklarowanej wartości w UoD dla liczby osób biernych i bezrobotnych wśród wszystkich uczestników generujących wskaźni *Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu Programu (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek)*, nie jest możliwe przeprowadzenie prognozy dla umów o dofinansowanie. Szacuje się, że istnieje pewne zagrożenie nieosiągnięcia wartości docelowej na 2023 r. dla tego wskaźnika, jednak ze względu na brak dostatecznych danych, na chwilę obecną nie ma podstaw, aby prognozować wartość niższą niż zakładane 36%. Zaleca się dalsze monitorowanie wartości osiąganego tego wskaźnika i ewentualne podjęcie decyzji o zmniejszeniu jego wartości. Środkiem zapobiegawczym powinno być wprowadzenie odpowiednich wymagań w tym zakresie w regulaminach kolejnych konkursów i egzekwowanie wynikających stąd zobowiązań zawartych we wnioskach projektowych. Należy również rozważyć, czy osiągnięcie zakładanej wartości docelowej tego wskaźnika jest możliwe w obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej i ewentualnie podjąć decyzję o zmniejszeniu tej wartości. Osiągnięcie wskaźnika zagrożone jest z powodu trudności w rekrutacji uczestników, co wiąże się ze spadkiem bezrobocia oraz zmniejszającym się ubóstwem. Jak wynika z badania ilościowego, trudności z rekrutacją miało 45% beneficjentów. W szczególności trudny do spełnienia jest komponent dotyczący zatrudnienia. Dodatkowo 34% beneficjentów odnotowało problemy z zakończeniem uczestnictwa w projekcie przez osoby zrekrutowane do projektu. Biorąc pod uwagę plany dotyczące zwiększenia skali rządowego projektu 500+, który jak zidentyfikowano w wywiadach, już wpływa na realizację Programu, należy spodziewać się, że trudności będą się utrzymywać. Podjęto środki zaradcze w postaci przeniesienia części alokacji na działania realizowane w ramach PI 9iv.

Wskaźnik rezultatu *Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu Programu*, obliczony na podstawie wniosków o płatność, na koniec 2018 r. osiągnął 57% zakładanej wartości docelowej w Programie. W przypadku skutecznej realizacji wszystkich zawartych już umów, wskaźnik ten powinien osiągnąć prawie 100% zakładanej wartości docelowej. Jednak biorąc pod uwagę niską

wartość tego wskaźnika, obliczoną na podstawie wniosków o płatność, należy zwrócić szczególną uwagę na przebieg realizacji obecnych i przyszłych projektów – pod kątem osiągnięcia w każdym z nich deklarowanej wartości tego wskaźnika.

Zidentyfikowano również ryzyko osiągnięcia wskaźnika rezultatu długoterminowego na poziomie niższym niż 100%, co spowodowane jest również zmianą sytuacji społeczno-gospodarczej. Są to jednak wstępne szacunki, które powinny być uzupełnione o dane z ZUS na temat zatrudnienia osób biorących udział w projektach, a także prowadzenia przez nie działalności na własny rachunek. Te analizy powinny być podstawą do ewentualnego obniżenia wartości tego wskaźnika.

Tabela 36 Wskaźnik rezultatu długoterminowego (PI 9i) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (2017 ⁵³)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu Programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) (%)	28%	25,8% (2017)	92,0%	21,8%	88%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., na podstawie danych z raportu „Metaanaliza wyników badań ewaluacyjnych dotyczących oceny wsparcia z EFS – RAPORT CZĄSTKOWY 2018”.

Z uwagi na odpowiednio wczesne rozpoczęcie naborów wniosków w ramach PI 9i, pojawiające się trudności dotyczące m.in. braku składania wniosków przez OPS i PCPR są nieco mniejsze, niż w innych regionach. Obecnie potencjał aplikacyjny z powodu zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej będzie nieco niższy niż początkowo, jednak wciąż wystarczający do zrealizowania celów. Jak wynika z deklaracji beneficjentów, 75% obecnych beneficjentów⁵⁴ projektów realizowanych w ramach PI 9i, planuje ubiegać się o środki w ramach obecnej perspektywy, natomiast 21% nie podjęło jeszcze decyzji, a jedynie 4% nie planuje tego. Z wywiadów z przedstawicielami IZ oraz IP wynika, że w szczególności jednostki pomocy społecznej mają potencjał merytoryczny, z uwagi na swoje przygotowanie do realizacji projektów skierowanych do najtrudniejszych grup. Jak dotąd projekty te realizowane były skutecznie, przede wszystkim z uwagi na dobrą znajomość grupy docelowej. Pracownicy OPS i PCPR często osobiście znają sytuację i potrzeby potencjalnych uczestników projektów, dzięki temu łatwiej jest im zrekrutować osoby potrzebujące wsparcia. Pomimo wstępnych deklaracji beneficjentów oraz skuteczności realizowanych

⁵⁴ Na podstawie badania ilościowego z beneficjentami, n=53

przez nich projektów, w ocenie potencjału aplikacyjnego nie należy pomijać zdiagnozowanych trudności z rekrutacją uczestników przez PCPR i OPS. Ten czynnik będzie miał nadal kluczowe znaczenie w kolejnych latach realizacji Programu. Dodatkowo, co jest również barierą dla innych programów regionalnych, instytucje te mierzą się z brakiem kadr, które mogłyby być odpowiedzialne za złożenie wniosku oraz koordynację projektu. Dotyczy to w szczególności OPS i PCPR w małych miejscowościach.

Średnim potencjałem aplikacyjnym charakteryzują się podmioty prywatne i organizacje pozarządowe, których barierą w realizacji projektów jest brak własnych baz klientów. Niemniej jednak NGO z racji swojego zlokalizowania blisko potencjalnych uczestników, mają zazwyczaj większą wiedzę niż podmioty prywatne o potrzebach lokalnej społeczności i są w stanie trafniej je zdiagnozować. W celu zwiększenia potencjału aplikacyjnego i efektywności realizacji projektów przez NGO, należałoby wspierać je w tworzeniu partnerstw z jednostkami pomocy społecznej. W tym przypadku niezwykle pomocne byłoby sieciowanie pracowników NGO i OPS/PCPR, np. poprzez organizację spotkań informacyjnych na szczeblu powiatowym, gdzie podmioty zainteresowane aplikowaniem o środki miałyby szansę nawiązać współpracę oraz zyskałyby wiedzę, w jaki sposób realizować projekty w partnerstwach. Spotkania pozwoliłyby również na zidentyfikowanie dotychczasowe bariery dla tworzenia dotąd partnerstw i podjęcie dodatkowych środków zaradczych.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 9i

Znaczący wpływ na uzyskanie zaplanowanych efektów w ramach PI 9i ma zmiana sytuacji na rynku pracy oraz wprowadzenie płatności 500+. W województwie pomorskim (podobnie, jak w całej Polsce) zmniejszyło się zainteresowanie projektami dotyczącymi aktywnej integracji, w szczególności powrotem na rynek pracy. Jak wynika z prognoz NBP, w najbliższych latach bezrobocie będzie nadal się zmniejszać. Ta sytuacja negatywnie wpłynie na realizację Programu, ponieważ będą utrzymywać się trudności z rekrutacją uczestników. Niemniej jednak ten czynnik może mieć pozytywny wpływ na aktywizację osób w wieku 50+. Szacuje się, że zmniejszy się podaż pracowników na rynku pracy, co oznacza szansę na zatrudnienie osób z grupy, która dotąd nie była preferowana przez pracodawców. Zmniejszył się również odsetek osób zagrożonych ubóstwem/wykluczeniem społecznym. Pojawiły się nowe potrzeby w zakresie usług społecznych, które realizowane są w ramach PI 9iv - zwłaszcza usług skierowanych do seniorów i osób z niepełnosprawnościami z uwagi na rosnącą w Polsce długość życia. Tym samym może zwiększać się grupa osób, która np. z powodu konieczności opieki nad osobą niesamodzielną, nie może wrócić na rynek pracy. Dodatkowo zmniejszające się bezrobocie i emigracja wykwalifikowanych pracowników spowodowała, że rynek pracy jest bardziej otwarty dla osób zagrożonych ubóstwem/wykluczeniem.

Czynnikami, które mają wpływ na skuteczność realizacji celów PI 9i są również preferencje dotyczące wyboru projektów sformułowane w RPO WP 2014-2020. Preferencje te znalazły swoje odzwierciedlenie w poszczególnych kryteriach konkursowych.

W ramach PI 9i założono, że preferowane będą projekty:

- partnerskie (realizowane we współpracy instytucji integracji i pomocy społecznej z instytucjami rynku pracy i/lub organizacjami pozarządowymi/podmiotami ekonomii społecznej/przedsiębiorstwami społecznymi),
- realizowane w partnerstwie z pracodawcami/przedsiębiorcami,
- prowadzące do zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej/przedsiębiorstwach społecznych,
- ukierunkowane na osoby z niepełnosprawnościami,
- wykorzystujące animację środowiskową i wolontariat,
- identyfikowane i realizowane z wykorzystaniem elementów podejścia oddolnego, integrującego aktywności wielu podmiotów w ujęciu wielosektorowym w oparciu o wspólną strategię działania,
- uzgodnione w ramach ZPT.

Sformułowano również preferencje dotyczące ukierunkowania terytorialnego, które zostały opisane w dalszej części tego podrozdziału. Założono również, że dodatkowe punkty uzyskają projekty komplementarne z interwencją w ramach PO Pomoc Żywnościowa.

W ramach PI 9i celem nadrzędnym jest zwiększenie zatrudnienia, dlatego szczególnie istotne wydaje się realizowanie projektów w partnerstwie z instytucjami rynku pracy. Duże znaczenie dla osiągnięcia celu ma również współpraca z organizacjami pozarządowymi, które ze względów prawnych mają możliwość szybszego działania, niż np. instytucje publiczne. W przypadku osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem lub ubóstwem, niemających motywacji do podjęcia pracy, ważne jest, aby w krótkim czasie mogły zobaczyć efekt swoich starań. Preferencja dotycząca współpracy z instytucjami rynku może wesprzeć znacząco realizację wskaźnika rezultatu *Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu*, dla którego zidentyfikowano ryzyko nieosiągnięcia.

Biorąc pod uwagę analizę osiągnięcia wskaźników, pozostałą alokację oraz liczbę projektów skierowanych do osób z niepełnosprawnościami, nie jest konieczne akcentowanie tej preferencji dla tej grupy osób w kolejnym naborze wniosków. Niemniej jednak należy podkreślić, że zastosowanie tej preferencji okazało się najbardziej skuteczne i ma bezpośrednie przełożenie na realizację wskaźnika.

W profilaktyce wykluczenia społecznego dużą rolę odgrywa praca środowiskowa, animacyjna, szczególnie w przypadku młodzieży. Zastosowanie tej preferencji w obecnym kształcie jest jak najbardziej zasadne i zgodne z przyjętą logiką działania, aby interwencje w miarę możliwości prowadzić w środowisku lokalnym osób wykluczonych.

Ocena efektów wsparcia w PI 9i

Jak wynika z badania ilościowego z beneficjentami oraz analizy bazy SL2014, około połowa wszystkich projektów w PI 9i ma charakter lokalny tj. swoim zasięgiem obejmuje gminę, natomiast 26% to projekty ponadlokalne obejmujące powiat lub kilka gmin. Pozostałe projekty mają charakter regionalny. W ramach mechanizmu ZIT realizowanych jest nieco więcej projektów lokalnych (60% wszystkich projektów w ramach ZIT), niż pozostałych realizowanych w ramach PI 9i (50%). Ograniczenie terytorialne projektów wiąże się najczęściej z dobrym rozeznaniem potrzeb społeczności. Beneficjenci tych projektów mają większe możliwości dotarcia bezpośrednio do potencjalnych uczestników, co wpływa na zmniejszanie trudności w ich rekrutacji.

W ramach PI 9i ogłaszano otwarte konkursy (poza jednym skierowanym do PCPR i OPS oraz drugim skierowanym do organizacji pozarządowych) bez ich ukierunkowania na konkretne typy wsparcia. Oznacza to, że w ramach jednego konkursu można było zgłaszać wnioski dotyczące różnych typów wsparcia. Brak ukierunkowania na konkretne typy projektów sprawdził się i jest uzasadniony, ze względu na możliwość dopasowania projektów do lokalnych potrzeb. Dodatkowo lokalność może przynosić korzyści w postaci zwiększenia szans zaangażowania do projektów osób z grup najtrudniejszych do aktywizacji, w przypadku których kluczowy jest kontakt osobisty pracownika projektu i zaufanie do instytucji realizującej projekt. W tym przypadku szczególnie ważna jest współpraca lokalnych instytucji. Na tę korzyść wskazują również beneficjenci obecnych projektów. W badaniu ilościowym, jako jeden z sukcesów interwencji wskazywano zaangażowanie lokalnych przedsiębiorstw do projektów i tworzenie partnerstw z instytucjami. Przyczynia się to do wzmocnienia trwałości efektów, ponieważ zwiększa się szansa na kontynuację działań przez lokalne podmioty po ustaniu dofinansowania. Uczestnicy projektów podejmują stałą współpracę z pracodawcami prowadzącymi działalność w ich rejonie zamieszkania, co zostało wskazane przez beneficjentów jako jeden z efektów projektów realizowanych w PI 9i.

Beneficjenci biorący udział w badaniu ilościowym, jako główny sukces swoich działań wskazują podjęcie zatrudnienia przez uczestników projektów i ich utrzymanie się na rynku pracy. Podjęcie zatrudnienia wiąże się także ze zmniejszaniem się liczby klientów pomocy społecznej, co jest pozytywnym efektem interwencji. Dużą wartością dla beneficjentów jest również wzmocnienie motywacji w uczestnikach do podjęcia pracy, a także ich aktywizacja społeczna. Szczególną korzyść w tym ostatnim aspekcie przynosi praca środowiskowa i wolontariat aktywizacyjny dla osób wykluczonych. Tego typu działania wpływają na zwiększenie poczucia własnej wartości uczestników projektów, co przyczynia się do podjęcia poszukiwania pracy. Efektywność projektów w kwestii aktywizacji zatrudnieniowej potwierdzają także prognozy wskaźników rezultatu. Osoby kończące udział w projekcie podnoszą swoje kwalifikacje oraz poszukują pracy, co w dalszych krokach prowadzić będzie do zatrudnienia. Należy podkreślić, że do efektywności interwencji przyczyniają się znacząco

projekty realizowane w ramach mechanizmu ZIT, których udział w realizacji wskaźnika dotyczącego objęcia wsparciem osób zagrożonych wykluczeniem wynosi 28%.

Programy aktywizacji społeczno-zawodowej spełniają zakładane w RPO WP 2014-2020 cele tj. przyczyniają się do zatrudnienia osób wykluczonych i zagrożonych ubóstwem. Niemniej jednak interwencja nie wykazuje takiej samej efektywności wsparcia wszystkich grup docelowych założonych do wsparcia w Programie. Zidentyfikowano, że największą efektywnością cechują się projekty, które wdrażają kompleksowe programy aktywizacji społeczno-zawodowej skierowane do osób, rodzin, środowisk lub lokalnych społeczności, w oparciu o ścieżkę reintegracji stworzoną indywidualnie dla każdego uczestnika wsparcia, z wykorzystaniem usług aktywnej integracji. Ten typ projektów jest najczęściej realizowanym przez beneficjentów Działania 6.1. Przewiduje się, że kompleksowość wsparcia tj. zarówno wsparcie psychologiczne, jak i kompetencyjne dotyczące podnoszenia kwalifikacji będzie odnosić najlepsze skutki w przyszłości, biorąc pod uwagę grupy pozostające w obszarze aktywizacji. W celu zaktywizowania grup dotąd nieobjętych wsparciem kluczowe będzie indywidualne i specjalistyczne podejście do uczestnika projektu ze względu na specyficzne potrzeby tych osób.

Zróżnicowanie grup potencjalnych uczestników projektów jest kwestią, która ma wpływ na ocenę efektów interwencji, która zakłada dotarcie do osób najbardziej wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. IZ identyfikuje niedostateczne objęcie wsparciem grup docelowych o specyficznych potrzebach, najtrudniejszych do aktywizacji, a kwalifikujących się do udziału w projektach. Jedną z przyczyn takiego stanu może być niedostateczne wykorzystanie potencjału podmiotów i miejsc, za pomocą których można zrekrutować uczestników. Do ww. grup zaliczają się osoby:

- w kryzysach psychicznych – osoby z tej grupy można rekrutować do projektów za pośrednictwem Poradni Zdrowia Psychicznego, które mają doświadczenie wdrażania różnego rodzaju form pracy z takimi osobami np. posiadają dzienne oddziały terapeutyczne, prowadzą grupy wsparcia, kluby samopomocy i inne,
- wychodzące z uzależnień – osoby wchodzące w skład tej grupy mogłyby być angażowane do projektów poprzez wsparcie instytucji, w których przebywają - poradni ds. uzależnień, szpitali, ośrodków leczenia uzależnień, klubów abstynenta, grup samopomocowych np. AA,
- wychodzące z bezdomności – osoby te mogłyby być włączane do projektów za pośrednictwem instytucji, w których przebywają, czyli m.in. – ogrzewalnie i schroniska dla bezdomnych, jadłodzielnie lub ze wsparciem pracowników Straży Miejskiej oraz organizacji pomocowych, które patrolują miejsca ich przebywania,
- objęte systemem pieczy zastępczej – do rekrutacji uczestników do projektów wsparciem powinny być włączone Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, w których gromadzone są informacje na temat osób kończących pobyt w placówkach

opiekuńczych, czy też zakładach poprawczych. Same Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze oraz zakłady poprawcze mogłyby stanowić źródło informacji na temat potencjalnych uczestników. W tej kwestii warto również nawiązywać współpracę z członkami Zespołów Kuratorów Sądowych oraz osobami/instytucjami pełniącymi funkcję rodzin zastępczych,

- objęte dozorem kuratora – osoby z tej grupy można zaangażować do projektów za pośrednictwem członków Zespołów Kuratorów Sądowych oraz pracowników organizacji/instytucji, w których osoby odrabiają prace społeczne w ramach zasądzonej kary,
- z niepełnosprawnością intelektualną – w celu rekrutacji tych osób do projektów należałoby skierować się do Środowiskowych Domów Samopomocy, jednostek prowadzących Warsztaty Terapii Zawodowej, czy zawodowych szkół specjalnych,
- z innymi niepełnosprawnościami – w zaangażowaniu tych osób do projektów pomocne powinny być organizacje pozarządowe, w których obszarze działania mieści się pomoc osobom z konkretnymi niepełnosprawnościami np. Towarzystwo Osób Głuchych, Stowarzyszenie Osób Chorych na SM, Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych Ruchowo, Polski Związek Niewidomych,
- pełniące rolę opiekunów osób zależnych – które można włączyć do projektów poprzez wydziały urzędów gminy zajmujące się świadczeniami rodzinnymi (np. pobierające świadczenie z tytułu rezygnacji z zatrudnienia w celu sprawowania opieki nad osobą niepełnosprawną, pobierające zasiłek wychowawczy).

W kolejnym okresie programowania należy w sposób szczególny uwzględnić wymienione wyżej instytucje i podmioty jako projektodawców lub partnerów projektów. Można zrobić to poprzez preferowanie danych typów beneficjentów w konkursach oraz w szczególności kontynuację premiowania projektów partnerskich. Dodatkowo należy prowadzić działania informacyjne skierowane do tych instytucji i innych typów potencjalnych i obecnych beneficjentów dotyczące korzyści wynikających z nawiązania takiego partnerstwa lub współpracy.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Cele zdefiniowane w ramach PI 9i można określić jako trafne w stosunku do założonej interwencji. Szczególne znaczenie miało uruchomienie Działania 6.1. w pierwszych latach prowadzenia interwencji, kiedy wskaźnik dotyczący osób pozostających bez pracy był wciąż wysoki. Niemniej jednak zmiany, które zaszły w sytuacji społeczno-gospodarczej w ostatnich latach, wskazują na konieczność przededefiniowania celów, które dotyczą wzrostu zatrudnienia. Potrzeby w kwestii powrotu na rynek pracy nie są już tak duże, jak na początku okresu programowania. Interwencje w ramach PI 9i mają już zapewnione wystarczające finansowanie.

Można wyróżnić trzy główne typy projektów, które są realizowane w ramach Działania 6.1. *Aktywna integracja*. Jak wynika z analizy bazy SL2014, większość (64%) projektów to te realizujący typ pierwszy, tj. wdrażanie kompleksowych programów aktywizacji społeczno-zawodowej skierowanych do osób, rodzin, środowisk lub lokalnych społeczności, w oparciu o ścieżkę reintegracji stworzoną indywidualnie dla każdego uczestnika wsparcia, z wykorzystaniem usług aktywnej integracji. Projekty służące wzrostowi zatrudnienia poprzez poprawę dostępu do usług reintegracji zawodowej i społecznej (typ 2) stanowią 34% wszystkich projektów, natomiast 2% to projekty realizowane w ramach działalności WTZ (typ 3). Według danych BDL GUS najwięcej rodzin pobiera świadczenia społeczne właśnie z powodu bezrobocia, następnie z powodu ubóstwa. Zgodnie z logiką przyjętą w RPO WP 2014-2020 dotyczącą wspierania osób w trudnej sytuacji społeczno-zawodowej w ich środowisku lokalnym z uwzględnieniem całych rodzin, proporcje dotyczące typów realizowanych projektów odpowiadają potrzebom w regionie.

Dotychczas zakontraktowane wsparcie w ramach Działania 6.1. odpowiada na zdiagnozowane na etapie programowania wyzwania. Jednocześnie obserwuje się pozytywne zmiany w obszarze wykluczenia społecznego. Na podstawie analizy danych dotyczących wykluczenia społecznego i ubóstwa, można stwierdzić, że zmniejszenie skali interwencji w ramach Działania 6.1. było zasadne. W latach 2012-2017 liczba osób, którym przyznano świadczenia z zakresu pomocy społecznej w województwie pomorskim, zmniejszyła się o 32 962 osoby. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym od 2012 r. spadł o 10 p.p. i wynosi obecnie 9,5%, co jest jednym z najniższych wyników w kraju. Obecnie w województwie pomorskim, w 3% gospodarstw żyje się na granicy ubóstwa skrajnego. W 2014 r. odsetek tych gospodarstw był dwa razy większy. Znacznie zmniejszyło się bezrobocie.

W latach 2012-2017 liczba osób pozostających bez pracy w województwie pomorskim zmniejszyła się o 60% osiągając wartość 42 tys. osób w 2017 r. W tym samym okresie wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w wieku 16-64 lata wzrósł o prawie 10 p.p., co jest jednym z najlepszych wyników w kraju. Niemniej jednak, w ostatnim kwartale 2017 r., 38,5% zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły osoby pozostające bez pracy dłużej niż rok, i to do nich powinno być obecnie głównie kierowane wsparcie. Można wnioskować, że są to osoby w głębokim kryzysie lub o niskich kompetencjach społeczno-zawodowych lub też trudnej sytuacji życiowej spowodowanej np. niepełnosprawnością własną lub osoby zależnej, czy też uzależnieniem. Czas pozostawania bez pracy sugeruje, że są one w grupie wysokiego ryzyka pod względem zagrożenia wykluczeniem społecznym i ubóstwem.

Zmniejszająca się skala ubóstwa i wykluczenia społecznego powoduje, że w jej zasięgu coraz większy udział mają kategorie osób szczególnie trudne do objęcia skuteczną aktywizacją i reintegracją zawodową. Wpływa to na dobór instrumentów i form wsparcia, po który powinni sięgać projektodawcy, jednak nie stoi w sprzeczności z przyjętą logiką interwencji.

Mimo danych wskazujących na zmniejszanie się w ostatnich latach w województwie pomorskim skali ubóstwa i wykluczenia społecznego, problemy w tym obszarze pozostają nadal obecne i z tego punktu widzenia przyjętą logikę interwencji należy ocenić jako aktualną. Zmniejszyła się jedynie grupa osób, które potrzebują wsparcia w tym obszarze, a ta która została, wymaga specyficznych narzędzi rekrutacji i aktywizacji.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 9i na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

W ramach PI 9i zastosowano mechanizm ZIT. Projekty ZIT swoim zasięgiem obejmują 75% obszaru OMT. Na realizację projektów w ramach ZIT w PI 9i przeznaczono 28% alokacji na ten priorytet. Projekty ZIT stanowią 28,5% wszystkich projektów realizowanych na obszarze OMT⁵⁵. Można wnioskować, że projekty ZIT spełniają swoje założenia terytorialne.

W ramach PI 9i preferencją zostały objęte projekty realizowane na obszarach ponadprzeciętnego poziomu wykluczenia społecznego, tj. charakteryzujących się niekorzystnymi wskaźnikami w zakresie dochodów własnych gmin per capita, odsetka bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, odsetka gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną oraz położonych na zdegradowanych przestrzennie i społecznie obszarach miejskich (dotyczy komplementarności z PI 9b). Analiza miejsca realizacji projektów w ramach PI 9b oraz PI 9i wskazuje, że w większości lokalizacji w których realizowane są inwestycje z Działania 8.1. realizowane są projekty w ramach Działania 6.1.

W 2014 r. gminy o najniższym dochodzie własnym per capita to: Zblewo, Sadlinki oraz Brusy. W 2017 r. (dane BDL GUS), gminami o najniższym dochodzie własnym były Sadlinki, Stary Targ, Czarna Dąbrówka. Zblewo osiągnęło pozycję 13. w województwie, zaś Brusy - 7. Pod względem udziału bezrobotnych w liczbie ludności w 2014 r. powiatem o najwyższym odsetku bezrobocia był powiat nowodworski (13,4%), bytowski (12,6%), człuchowski (11,6%). W 2017 najwyższy odsetek bezrobocia nadal utrzymywał się w tych powiatach. Na poziomie gmin najwyższy odsetek bezrobocia w 2014 r. zanotowano w gminie Trzebielino (powiat bytowski), Miastko (powiat bytowski) oraz Kępice (powiat słupski). W 2017 najwyższe zanotowane bezrobocie zidentyfikowano w Trzebielinie, Krynicy Morskiej i Miastku.

Biorąc pod uwagę powyższe dane, największym poziomem wykluczenia charakteryzują się powiat bytowski, nowodworski, słupski, starogardzki oraz człuchowski. Niemal 30% wszystkich projektów w ramach PI 9i zlokalizowano na terenie tych powiatów. Najwięcej wsparcia otrzymał powiat słupski, następnie bytowski i człuchowski. W gminie Zblewo, która w 2014 r. była gminą o najniższym dochodzie per capita realizowano 2 projekty w ramach Działania 6.1. Cztery projekty w ramach Działania 6.1. obejmują swoim zasięgiem gminę Czarna Dąbrówka.

---

⁵⁵ Na podstawie bazy projektów SL2014

Powyższe dane świadczą o tym, że projekty w ramach PI 9i są przede wszystkim realizowane na terenach ponadprzeciętnego wykluczenia społecznego, tym samym trafiają do osób najbardziej potrzebujących. Poprzez realizację interwencji na obszarach szczególnie dotkniętych bezrobociem osób w wieku produkcyjnym, w gminach o niskich dochodach lub zdegradowanych społecznie obszarach, projekty przyczyniają się do zmniejszania różnic wewnątrzregionalnych. Preferencje terytorialne znalazły swoje odzwierciedlenie w realizowanych projektach i powinny być kontynuowane w kolejnej perspektywie.

Podsumowanie

Dotychczasowe postępy realizacji PI 9i można ocenić jako zadowalające. Identyfikuje się zagrożenie nieosiągnięcia zakładanej wartości wskaźnika *Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu Programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)*, co jest z powodu zidentyfikowanych trudności w rekrutacji uczestników, które ma prawie połowa beneficjentów. Trudności spowodowane są spadającym bezrobociem (stopa bezrobocia w województwie wynosi 4,8%, co jest jednym z najniższych wyników w kraju) oraz zmniejszającym się ubóstwem. Zidentyfikowano również zagrożenie osiągnięcia wskaźnika rezultatu długoterminowego w niepełnej wysokości, co spowodowane jest również wyżej wymienionymi zmianami sytuacji społeczno-gospodarczej regionu. Pozytywne zmiany w sytuacji społeczno-gospodarczej nie oznaczają, że potrzeby w ramach PI 9i są nieaktualne. Nie ma konieczności modyfikacji założeń Programu. W ujęciu programowym wyzwania nie wymagają aktualizacji, ponieważ wciąż głównym problemem jest aktywizacja społeczno-zawodowa osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Ukierunkowanie realizacji Programu pozostaje aktualne i należy kontynuować obecne zastosowanie preferencji dotyczących wyboru projektów, szczególnie preferencji terytorialnych. Przedstawione wyżej wyniki przeprowadzonych badań i analiz prowadzą do wniosku, że PI 9i powinien być realizowany z zachowaniem dotychczas zakładanego poziomu finansowania, bez zwiększania alokacji ze środków pochodzących z rezerwy wykonania. W ramach PI 9i nie jest konieczne realokowanie środków z uwagi na zidentyfikowaną wysoką prawdopodobność realizacji wartości docelowych większości wskaźników w planowanym kształcie. Z uwagi na wyżej opisaną sytuację społeczno-gospodarczą zaleca się rozważenie przeznaczenia rezerwy wykonania w ramach PI 9i na interwencję w ramach PI 9iv, gdzie przewiduje się, że potrzeby dotyczące wsparcia będą rosły.

Priorytet Inwestycyjny 9iv (Działanie 6.2. Usługi społeczne)

Ocena postępów w realizacji PI 9iv oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Celem działań prowadzonych w ramach PI 9iv jest przede wszystkim zwiększenie liczby miejsc świadczenia usług społecznych. Wynika to z niskiej dostępności usług dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Problem ten dotyka przede

wszystkim dzieci i młodzież, seniorów oraz osoby z niepełnosprawnościami. W województwie pomorskim brakuje systemowego podejścia do jego rozwiązania. Rezultatem działań podjętych w ramach RPO WP 2014-2020 jest przede wszystkim poprawa dostępności do wysokiej jakości usług społecznych, dzięki wykorzystaniu do ich realizacji potencjału społeczności lokalnych – instytucji oraz organizacji pozarządowych.

Założono, że w wyniku interwencji poszerzona zostanie oferta usług społecznych, a także zostanie ona dostosowana do indywidualnych potrzeb odbiorców. Główny nacisk położono na dążenie do deinstytucjonalizacji usług społecznych oraz ich spersonalizowania. Zaplanowano utworzenie nowych i wspieranie istniejących placówek wsparcia dziennego, rozwijanie kompetencji rodzin zastępczych oraz usług służących usamodzielnieniu. Część działań została ukierunkowana na poprawę opieki nad osobami niesamodzielnymi – głównie nad osobami z niepełnosprawnościami i seniorami. Podobnie jak w PI 9i, działania są powiązane z interwencjami w obszarze rewitalizacji.

W ramach Poddziałania 6.2.1. *Rozwój usług społecznych - mechanizm ZIT* nabory były prowadzone w trybie pozakonkursowym. W sumie przeprowadzono 4 nabory, w wyniku których podpisano 20 umów o łącznej wartości dofinansowania ze środków UE wynoszącej 17,6 mln zł.

W ramach Poddziałania 6.2.2. *Rozwój usług społecznych* odbyły się 2 nabory w trybie konkursowym. Pierwszy z nich zakończył się w maju 2017 r. Był to konkurs zamknięty na projekty zintegrowane w połączeniu z Poddziałaniem 8.1.2. *Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne w miastach poza obszarem Metropolitalnym trójmiasta*. Kolejny konkurs, ogłoszony w sierpniu 2017, był skierowany do wszystkich podmiotów wskazanych jako potencjalni beneficjenci w Działaniu 6.2.2.

Ostatecznie, w ramach Działania 6.2. podpisano 64 nierozwiązane później umowy o łącznej wartości dofinansowania ze środków UE wynoszącej 88,3 mln zł, co stanowi 45,5% alokacji na PI 9iv. Wydatkowano 3,8% tej kwoty. Do wykorzystania pozostało 120,4 mln zł.

Tabela 37 Wskaźniki produktu i rezultatu (PI 9iv) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Wskaźniki produktu							
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami	11 580	2 932	25,3%	5 587	48,2%	13 210	114,1%

społecznymi świadczeniami w interesie ogólnym w Programie (os.)							
Wskaźniki rezultatu							
Liczba wspartych w Programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu (szt.)	1 060	0	0,0%	1 830	172,6%	4 327	408,2%
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu Programu (os.)	20%	0,17%	0,85%	9,1%	45,6%	9,1%	45,6%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Postęp rzeczowy odpowiada postępowi finansowemu. Wskaźnik produktu *Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczeniami w interesie ogólnym w Programie* zakładając skuteczne wykorzystanie pozostałej alokacji zostanie osiągnięty.

Projekty realizowane w ramach Poddziałania 6.2.1. (ZIT) w większości osiągnęły już zakładaną wartość docelową tego wskaźnika. Projekty w ramach Poddziałania 6.2.2. realizowane są od 2018 r., w związku z tym nie przyczyniają się jeszcze znacząco do realizacji wskaźników.

Prognozuje się wysoką trwałość efektów wsparcia. Wskaźnik rezultatu *Liczba wspartych w Programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu*,

obliczony na podstawie zawartych umów, po ich skutecznej realizacji powinien osiągnąć 408,2% zakładanej wartości docelowej.

Niska osiągnięta wartość wskaźnika rezultatu *Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu Programu* wynika z faktu, iż wskaźnik ten mierzony jest po opuszczeniu Programu. Do 31.12.2018 r. zakończyła się realizacja jedynie 5 projektów. Dodatkowo koniec ich realizacji przypadł na IV kwartał roku. Biorąc pod uwagę pozostałą do wydania alokację oraz wartość planowaną do realizacji na podstawie umów o dofinansowanie szacuje się, że przy dostępnej alokacji wartość wskaźnika zwiększy się jeszcze o ok. 375 osób. Pozwoli to na osiągnięcie założonej w Programie wartości w 45,6%. Pomimo że sytuacja w obszarze usług może się szybko zmieniać tj. potrzeby będą rosły, istnieje zagrożenie, że wskaźnik ten nie zostanie zrealizowany w zakładanej wartości. Działania w obszarze usług nie są bowiem nakierowane na zatrudnienie tj. poszukiwanie przez uczestników projektów pracy. W związku z powyższym, wnioskodawcy mogą nie wykazywać w projektach działań o charakterze zatrudnieniowym z uwagi na specyfikę grupy docelowej. Wskaźnik nie jest do końca adekwatny do zakresu interwencji. **REKOMENDACJA: Zaleca się zmniejszenie wartości docelowej wskaźnika do 9%.**

Jak pokazują wyniki badania ilościowego z beneficjentami – 81% z nich planuje realizację kolejnych projektów w obszarze usług społecznych, a 12,5% beneficjentów jeszcze nie wie, czy będą aplikować o środki, zaś pozostali beneficjenci nie mają tego w planach⁵⁶. W realizowanych dotychczas naborach nie zidentyfikowano problemu niskiego zainteresowania składaniem wniosków. Większość projektów, które zostały złożone w odpowiedzi na konkurs, zostało przyjętych do dofinansowania, co dodatkowo świadczy o ich wysokiej jakości. Nie odnotowano przypadków rozwiązywania umów przez beneficjentów. Instytucje działające w obszarze zwiększania jakości usług społecznych wydają się być gotowe do podjęcia wyzwań rozwojowych określonych w RPO WP 2014-2020. Szczególne znaczenie w najbliższych latach będzie miało zaangażowanie instytucji, których działalność skierowana jest głównie do osób starszych. Podsumowując, w PI 9iv identyfikuje się wysoki potencjał aplikacyjny, wystarczający do zrealizowania interwencji w zakładanym, szacowanym kształcie, a nawet do przyjęcia dodatkowych środków.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 9iv

Jak wynika z prognoz Barometru Zawodów, w 2019 roku w województwie pomorskim nastąpi wzrost zapotrzebowania na osoby pracujące w zawodzie opiekuna osoby starszej lub osoby z niepełnosprawnością. Jest to powiązane ze wzrostem liczby placówek opiekuńczych, a także starzejącym się społeczeństwem. Jednocześnie w województwie jest to zawód

---

⁵⁶ Na podstawie badania ilościowego z beneficjentami n=32

deficytowy. Szczególnie niska podaż pracowników do podjęcia zatrudnienia w tym zawodzie występuje w powiecie starogardzkim i człuchowskim. Jest to czynnik, który może negatywnie wpływać na skuteczność realizacji PI 9iv – będzie bowiem brakowało kadry gotowej do kształcenia się w tym zakresie. Jednym ze środków zaradczych, który można podjąć, jest próba zapewnienia komplementarności pomiędzy realizacją działań w ramach PI 9i oraz PI 9iv. Harmonogram naborów umożliwi realizację takiej komplementarności. Dla pewnej grupy uczestników wsparcia w ramach PI 9i można zaplanować ścieżkę reintegracji zawodowej właśnie w tym kierunku.

Do czynników, które mogą wpływać na skuteczność realizacji PI 9iv należą preferencje dotyczące wyborów projektów sformułowane w RPO WP 2014-2020. W ramach PI 9iv założono, że preferowane będą projekty, które są:

- partnerskie, kompleksowe o ponadlokalnej skali oddziaływania,
- identyfikowane i realizowane z wykorzystaniem elementów podejścia oddolnego, integrującego aktywności wielu podmiotów w ujęciu wielosektorowym,
- wykorzystujące animację środowiskową i wolontariat,
- zapewniające trwałość efektów poprzez utrzymanie przez beneficjentów wspartych w ramach projektów miejsc świadczenia usług społecznych co najmniej przez okres odpowiadający okresowi realizacji projektu,
- uzgodnione w ramach ZPT.

W ramach Poddziałania 6.2.2. jeden konkurs dedykowany był miastom, które uzgodniły zakresy zintegrowanych projektów rewitalizacyjnych w ramach RPO WP 2014-2020 w procesie negocjacji z Zespołem ds. rewitalizacji UMWP.

Spośród wszystkich projektów w ramach Działania 6.2. 8% realizowanych jest na terenie więcej niż jednego powiatu, 25% obejmuje zasięgiem więcej niż jedną gminę. Projekty realizowane w PI 9iv są kompleksowe w zakresie terytorialnym. Są to projekty o umiarkowanym zasięgu ponadlokalnym. Zastosowanie preferencji dotyczącej partnerstwa oraz kompleksowości było słuszne oraz cechuje się wysoką użytecznością. Zdecydowana większość realizowanych projektów to projekty partnerskie.

Biorąc pod uwagę cel szczegółowy PI 9iv, jakim jest zwiększona liczba trwałych miejsc świadczenia usług społecznych i poziom realizacji wskaźników, zastosowanie preferencji w wyżej wymienionym kształcie było zasadne i skuteczne. Z punktu widzenia osiągnięcia założeń RPO WP 2014-2020 w OP 6 szczególnie istotna, skuteczna i warta dalszego stosowania jest preferencja dotycząca zapewnienia trwałości efektów proporcjonalnie do zapotrzebowania. Z analizy społeczno-gospodarczej wynika, że potrzeby w zakresie dostępu do usług będą rosły, zwłaszcza jeśli chodzi o osoby z niepełnosprawnościami i seniorów.

Ocena efektów wsparcia w PI 9iv

W realizowanych działaniach odnotowano dużą liczbę osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem zaangażowanych do projektów. Nie zidentyfikowano znaczących trudności w rekrutacji uczestników. Większość beneficjentów (62%) biorących udział w badaniu ilościowym deklaruje, że efekty ich projektów będą miały charakter lokalny tj. będą obejmowały swoim zakresem obszar gminy. Wymiar ponadlokalny tj. powiatowy lub obejmujący kilka gmin, deklaruje 34% beneficjentów. Lokalność będzie przyczyniać się do osiągnięcia lepszych efektów projektów z uwagi na dokładniejsze rozeznanie dotyczące potrzeb społecznych, dokonane przez beneficjenta.

Prognozuje się, że projekty osiągną wysokie efekty, do czego znacząco przyczynią się partnerstwa. To właśnie współpraca z lokalnymi podmiotami, w szczególności z organizacjami pozarządowymi jest wymieniana przez beneficjentów jako jeden z najważniejszych sukcesów interwencji. Odpowiada to na wyzwanie niedostatecznego wykorzystania potencjału NGO zdiagnozowanego w RPO WP 2014-2020. Beneficjenci podkreślają również, że pożądanym przez nich efektem będzie tworzenie trwałych miejsc integracji przeznaczonych dla seniorów np. klubów. Trwałość efektów projektów jest wielokrotnie wymieniana jako sukces prowadzenia działań.

Na podstawie powyższych danych oraz analizy projektów zakończonych można wnioskować, że najbardziej efektywne są projekty kompleksowe, łączące w sobie różne metody i działania aktywizujące, ale również nakierowane na indywidualną pracę z uczestnikiem.

Kompleksowość i różnorodność działań jest również wymieniana jako sukces przez beneficjentów biorących udział w badaniu ilościowym. W szczególności efektywne są przedsięwzięcia angażujące całe rodziny oraz otoczenie osoby niesamodzielnej, np. poprzez wolontariat sąsiedzki, tworzenie klubów, zajęcia grupowe dla rodzin i opiekunów osób niesamodzielnych. Oczekiwane efekty będą również prawdopodobnie przynosić projekty zakładające indywidualne doradztwo zawodowe oraz pracę z psychologiem. Angażowanie do wsparcia rodzin oraz otoczenia przyczynia się do zwiększenia trwałości efektów projektów, a także poprawy sytuacji materialnej rodzin, których członkowie pełnią często funkcję opiekunów osób niesamodzielnych. Z tego punktu widzenia niezwykle ważne są projekty, które oferują utworzenie placówek wsparcia dziennego, w których mogłyby przebywać osoby niesamodzielne w czasie pracy zawodowej opiekuna. Odpowiada to planowanemu zakresowi wsparcia w RPO WP 2014-2020, który zakłada m.in. aktywizację społeczno-zawodową opiekunów. Realizacja takich projektów przynosi również korzyść (na co wskazują również beneficjenci) w postaci zwiększenia widoczności osób z niepełnosprawnościami w społeczności, a co z tym związane - dostrzeżenia ich potrzeb przez różne instytucje (np. przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe, samorząd lokalny) i społeczność lokalną np. sąsiadów. Podsumowując, projekty, które będą przynosić najlepsze efekty i w największej mierze odpowiadają na aktualne potrzeby i wyzwania, mieszczą się w kategorii inicjatyw

zdefiniowanych w Programie jako dotyczące tworzenia nowych i rozwijania istniejących placówek wsparcia dziennego przeznaczonych dla seniorów, osób z niepełnosprawnościami oraz dzieci i młodzieży.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Realizacja interwencji w ramach PI 9iv ma prowadzić do przeciwdziałania takim problemom społecznym, jak ograniczony dostęp osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym do wysokiej jakości usług użyteczności publicznej i usług zdrowotnych, długotrwałe bezrobocie w rodzinach, trudności opiekuńczo-wychowawcze oraz problemy uzależnień i przemocy domowej. Problemy te dotyczą również rodzin z osobami niesamodzielnymi, z niepełnosprawnościami.

Dotychczasowe wsparcie w ramach Działania 6.2. w pełni odpowiada na zdiagnozowane potrzeby. Jak wynika z bazy projektów SL2014, połowa projektów to interwencje w obszarze wspierania rodziny w prawidłowym pełnieniu jej funkcji, 37,5% to projekty dotyczące tworzenia i rozwoju placówek wsparcia dziennego. Działania w obrębie systemu opieki zastępczej stanowią 12,5% wszystkich projektów w ramach Działania 6.2.

W 2017 r. 31 tys. osób pobierało świadczenia opieki społecznej z powodu niepełnosprawności. Ponad 11 tysięcy rodzin dotknęła bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. W ostatnich latach wzrosła liczba osób oczekujących na świadczenie medyczne na 10 tys. ludności. W 2016 r. wskaźnik ten wynosił 118,25 os., w 2017 już 124,15. Powyższe dane oraz analiza aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej regionu (m.in. starzenie się społeczeństwa) świadczą o tym, że potrzeby w zakresie usług społecznych są nadal aktualne.

Sformułowana w RPO WP 2014-2020 logika interwencji dla Działania 6.2. jest spójna z nadal aktualnymi tendencjami w polityce społecznej. Przeprowadzona analiza danych nie wskazuje na potrzebę zmian w logice interwencji. Biorąc pod uwagę powyższe dane oraz postępy w realizacji wskaźników w ramach Działania 6.2., można stwierdzić, że wsparcie jest skuteczne i powinno być kontynuowane z naciskiem na zwiększenie działań dotyczących opieki nad osobami z niepełnosprawnościami oraz seniorami.

Zmiany uwarunkowań zewnętrznych, jakie zaszły w ostatnich latach, wymagały modyfikacji założeń Programu i aktualizacji wyzwań. Zostało to dokonane w 2018 r., kiedy realokowano środki z PI 9i do 9iv. Obecnie nie ma potrzeby, aby modyfikować założenia Programu w zakresie PI 9iv.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 9iv na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Podobnie, jak w PI 9i, w ramach PI 9iv założono również ukierunkowanie terytorialne, dające dodatkowe punkty dla projektów realizowanych na obszarach ponadprzeciętnego poziomu

wykluczenia społecznego. Występuje również komplementarność z PI 9b, na co wskazuje analiza lokalizacji projektów.

Projekty w ramach PI 9iv realizowane są również w ramach mechanizmu ZIT. Projekty ZIT stanowią 31% wszystkich projektów realizowanych w ramach PI 9iv i swoim zasięgiem obejmują 65% obszaru OMT. Na realizację projektów w ramach ZIT w PI 9iv przeznaczono 10% alokacji na ten priorytet. Projekty ZIT stanowią 87% projektów realizowanych na obszarze OMT. Najwięcej osób pobierających świadczenia pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności mieszka w Gdyni, Gdańsku, powiecie wejherowskim oraz Słupsku i powiecie słupskim⁵⁷. Projekty ZIT zatem docierają do miejsc, gdzie jest największa potrzeba wsparcia i tym samym odpowiadają na założenia terytorialne ustalone w RPO WP 2014-2020.

Jak zidentyfikowano w części dotyczącej PI 9i, największym poziomem wykluczenia charakteryzują się powiat bytowski, nowodworski, słupski, starogardzki oraz człuchowski. Stanowią one 24% wszystkich powiatów w województwie pomorskim. Jak wynika z analizy bazy projektów SL2014 - 27% projektów w ramach Działania 6.2. to projekty realizowane na terenie tych powiatów. Najwięcej wsparcia otrzymał powiat słupski, następnie bytowski i człuchowski. W samym Słupsku realizowanych jest 5 projektów. Gminę Sadlinki, która była jedną z gmin o najniższym dochodzie per capita swoim zasięgiem obejmują dwa projekty. Ukierunkowanie terytorialne jest adekwatne do założeń i wpłynie na zmniejszanie różnic wewnątrzregionalnych.

Podsumowanie

PI 9iv jest realizowany z powodzeniem, a dotychczasowe postępy są zadowalające, niejednokrotnie przekraczające oczekiwania. Interwencja w ramach PI 9iv charakteryzuje się wysokim potencjałem aplikacyjnym i wysoką użytecznością osiągniętych efektów. Nie zidentyfikowano zagrożenia nieosiągnięcia wskaźników, a ich wartości nie wymagają aktualizacji, poza wskaźnikiem *Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu Programu*, który nie zostanie osiągnięty, ze względu na niewielkie ukierunkowanie wsparcia na efekty zatrudnieniowe.

Cel priorytetu, jakim jest zwiększenie liczby trwałych miejsc świadczenia usług społecznych, nie wymaga zmiany. W ujęciu programowym aktualizacja wyzwań nie jest konieczna, ponieważ wciąż głównym wyzwaniem pozostaje zwiększenie dostępności usług społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ukierunkowanie realizacji Programu pozostaje aktualne i należy kontynuować obecne zastosowanie preferencji dotyczących wyboru projektów, szczególnie preferencji terytorialnych. Wsparcie realizowane w PI 9iv jest

---

⁵⁷ Na podstawie BDL GUS

skuteczne i powinno być kontynuowane z naciskiem na zwiększenie działań dotyczących opieki nad osobami z niepełnosprawnościami oraz seniorami. Prognozuje się skuteczne wykorzystanie pozostałej alokacji na realizację PI 9iv wraz z rezerwą wykonania. Z uwagi na zmieniającą się w tym obszarze sytuację społeczno-gospodarczą – starzenie się społeczeństwa i wzrost zapotrzebowania na usługi, należy rozważyć (na podstawie bieżącego monitorowania realizacji wskaźników i sygnałów płynących od beneficjentów w kwestii zapotrzebowania na projekty) zwiększenie alokacji na PI 9iv o kwotę rezerwy wykonania niewolnionej w ramach PI 9i. Prognozy wskazują, że PI 9iv jest w stanie przyjąć i wykorzystać tę rezerwę, aby osiągnąć jeszcze lepsze efekty i skuteczniej odpowiedzieć na rosnące potrzeby.

Priorytet Inwestycyjny 9v (Działanie 6.3. *Ekonomia społeczna*)

Ocena postępów w realizacji PI 9v oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Na etapie programowania, w województwie pomorskim istniała mała liczba podmiotów ekonomii społecznej (PES). Dodatkowo istniejące podmioty były często niesamodzielne. Interwencja RPO WP 2014-2020 ma na celu wzmocnienie potencjału podmiotów ekonomii społecznej, tak by stały się one atrakcyjnym pracodawcą dla osób zagrożonych ubóstwem/wykluczeniem społecznym, a także by dążyły do ekonomizacji. Działania służą m.in. tworzeniu nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych oraz wzmocnieniu ich konkurencyjności. Interwencja jest skoncentrowana na realizacji usług na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej, zakładając wykorzystanie potencjału OWES. W ramach PI 9v są realizowane wyłącznie projekty służące wzrostowi zatrudnienia w PES. Są to działania stymulujące profesjonalizację istniejących podmiotów, jak również służące powstawaniu nowych, np. poprzez poradnictwo prawne, biznesowe, marketingowe.

W ramach Działania 6.3. *Ekonomia społeczna* realizowane są 4 projekty: jeden, wybrany w trybie pozakonkursowym, w ramach Poddziałania 6.3.1. (ZIT), dwa, wybrane w trybie konkursowym, w ramach Poddziałania 6.3.2. *Podmioty ekonomii społecznej* oraz jeden, w trybie pozakonkursowym - w ramach Poddziałania 6.3.3. *Koordinacja rozwoju sektora ekonomii społecznej*. Kolejny projekt został wybrany do realizacji w 2018 r., jednak nie podpisano jeszcze umowy na jego realizację. W przypadku 2 projektów zatwierdzonych do dofinansowania umowy nie zostały zawarte natomiast 1 umowa została rozwiązana.

Według stanu na koniec 2018 r., w Poddziałaniach 6.3.1. i 6.3.2. poziom zakontraktowania alokacji (z uwzględnieniem rezerwy wykonania) wynosi odpowiednio 94,9% i 98,1%, a w Poddziałaniu 6.3.3. – 46,2%. W całym PI zakontraktowano 71,1% alokacji na PI 9v, uwzględniając RW. Wydatkowano 16,7%.

Tabela 38 Wskaźniki produktu i rezultatu (PI 9v) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Wskaźniki produktu							
Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem (szt.)	450	70	15,6%	640	142,2%	901	200,1%
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w Programie (os.)	1 400	384	27,4%	1 550	110,7%	2 118	151,3%
Wskaźniki rezultatu							
Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych (szt.)	500	98	19,6%	514	102,8%	702	140,5%
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu Programu (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) (os.)*	32%	13,7%	42,8%	32%	100%	32%	100%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

* Wskaźnikiem referencyjnym dla wskaźnika rezultatu jest liczba bezrobotnych i biernych objętych wsparciem w programie, która nie jest możliwa do określenia na podstawie umów o dofinansowanie. Wartość osiągnięta jest monitorowana na podstawie danych o uczestnikach wprowadzanych do SL2014 (raport 81).

Z uwagi na długi okres realizacji projektów (od 3 do 7 lat) niektóre wskaźniki, obliczone na podstawie wniosków o płatność, osiągają jeszcze niską wartość w stosunku do wartości docelowej. W przypadku wskaźników dotyczących liczby miejsc pracy, liczby osób objętych wsparciem oraz liczby podmiotów ekonomii społecznej, skuteczna realizacja zawartych umów powinna zapewnić osiągnięcie ich zakładanych wartości docelowych.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że dla wszystkich wskaźników produktu i rezultatu dotyczących PI 9v, stopień osiągnięcia wartości docelowej jest wyższy niż stopień wydatkowania środków przeznaczonych na realizację zawartych umów. Oznacza to, że w Działaniu 6.3. postęp rzeczowy realizacji interwencji jest szybszy niż postęp finansowy.

Prognozy wartości osiągniętych przez poszczególne wskaźniki po wykorzystaniu całej obecnej alokacji wskazują, że zakładane wartości docelowe zostaną osiągnięte w wyższym stopniu niż zakładano. Sytuacja ta jest spowodowana gwałtownym, niemożliwym do przewidzenia na etapie programowania rozwojem sektora ekonomii społecznej. W 2012 r. sektor ekonomii społecznej w Polsce był obszarem, który dopiero, m.in. dzięki realizacji POKL 2007-2013, zyskiwał na popularności.

Nie zidentyfikowano na moment realizacji badania ryzyka dla wskaźnika *Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu Programu (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek)*, choć należy mieć na uwadze, iż nie jest możliwe jest przeprowadzenie prognozy z wykorzystaniem zakładanych wartości wskaźników w umowach o dofinansowanie ze względu na definicję wskaźnika, która odnosi się do liczby bezrobotnych i biernych objętych wsparciem w programie. Wartość ta nie jest wykazywana w umowach (wskaźnik produktu dotyczy wszystkich osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym). W związku z sytuacją na rynku pracy – niskim bezrobociem oraz opinią jednego z beneficjentów (na podstawie badania ilościowego), który szacuje, że wskaźnik ten może nie zostać osiągnięty w zakładanym kształcie – zaleca się jego bieżące monitorowanie na podstawie osiąganych wartości.

Tabela 39 Wskaźnik rezultatu długoterminowego (PI 9v) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (2018 ⁵⁸)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych (szt.)	25	b.d.	b.d.	25	100%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Na tym etapie realizacji interwencji niemożliwe jest przedstawienie postępu rzeczowego wartości wskaźnika *Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych* oraz określenie jego deklarowanej wartości, z uwagi na moment pomiaru. Nie minął jeszcze okres 30 miesięcy od utworzenia miejsc pracy w PES. Natomiast można szacować, że wskaźnik ten zostanie zrealizowany w zakładanym kształcie biorąc pod uwagę: opinie beneficjentów biorących udział w badaniu ilościowym dotyczące sukcesów w projekcie (m.in. wysoka trwałość efektów), zidentyfikowaną dużą kompleksowość wsparcia w kwestii powstawania nowych PES (wsparcie zarówno merytoryczne, jak i finansowe i pomostowe), zakładaną dużą liczbę utworzenia miejsc pracy (500), realizację działań wspierających partnerstwa lokalne na rzecz ekonomii społecznej, a także prowadzenie działań edukacyjnych na temat ekonomii społecznej i wspieranie konkurencyjności PES.

Potencjał aplikacyjny w PI 9v był zróżnicowany. Najwyższy występował w pierwszym roku realizacji wsparcia. W badaniu ilościowym z beneficjentami wzięło udział 2 beneficjentów projektów w ramach PI 9v. Beneficjenci deklarują, że są zainteresowani aplikowaniem o wsparcie w najbliższych latach. Warto podkreślić, że projekty realizowane w ramach Działania 6.3. mają szansę objąć wsparciem grupę osób, które nie są nim objęte w ramach OP 5 Zatrudnienie oraz Poddziałiań 6.1. i 6.2., np. młode osoby, poniżej 30 roku życia, które są zagrożone wykluczeniem społecznym, a ich ścieżka aktywizacji zawodowej wpisuje się w obszary działalności branżowych PES. Podmioty ekonomii społecznej mają również potencjał aktywizacyjny wobec osób wykluczonych społecznie, który jest niewykorzystany w ramach OP 5. IZ identyfikuje niewykorzystany potencjał (doświadczenie w aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem) pracodawców z PES w ramach OP 5. Pracodawcy ci są niedostatecznie angażowani w aktywizację zawodową przez beneficjentów OP 5. PES umożliwiają osobom zagrożonym wykluczeniem bezpośrednie wejście na rynek pracy i

⁵⁸ Okres od 1.07.2016 do 30.06.2017 r.

nabycie kompetencji w zawodzie, a także poznanie swoich mocnych i słabych stron jako pracownika. Dodatkowo dają szansę na aktywizację społeczną np. kształtowanie w sobie kultury pracy, nawiązywanie kontaktów z lokalną społecznością, co może zmieniać również stosunek tej społeczności do osób zagrożonych wykluczeniem. Jak stwierdzono w raportach ewaluacyjnych podsumowujących okres programowania 2007-2013 w Polsce, istnieje związek pomiędzy kompleksowym wsparciem udzielanym przez OWES (szkolenia, doradztwo, finansowanie PES), a liczbą utworzonych PES, a ekonomia społeczna jest skutecznym narzędziem do aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym⁵⁹. W celu wzmocnienia komplementarności działań w ramach OP 5 a PI 9v należałoby w szczególności promować partnerstwa z PES poprzez prowadzenie działań informacyjnych do projektodawców działań w OP 5 wskazujących na korzyści z takiego partnerstwa. Szczególnie istotne jest sieciowanie PES i beneficjentów OP 5 z tego samego terenu, np. poprzez organizację spotkań sieciujących dotyczących nawiązywania współpracy. W obszarze ekonomii społecznej identyfikuje się wystarczający do zrealizowania zakładanych celów potencjał aplikacyjny.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 9v

Na skuteczność realizacji PI 9v wpływ miało zastosowanie preferencji w wyborze projektów do dofinansowania. W odniesieniu do PI 9v sformułowano preferencje na poziomie RPO WP 2014-2020, które następnie znalazły swoje odzwierciedlenie w kryteriach konkursowych. W ramach Działania 6.3. założono, że preferowane będą projekty, które podobnie jak w ramach PI 9i i PI 9iv będą partnerskie, ale realizowane we współpracy z IOB. Dodatkowo zaplanowano, że preferowane są projekty, które będą miały co najmniej powiatową skalę oddziaływania, będą skutkowały wzrostem zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zostaną uzgodnione w ramach ZPT.

Wszystkie projekty w ramach Działania 6.3. realizowane są w partnerstwie oraz charakteryzują się ponadpowiatową skalą działania. Swoimi działaniami projekty obejmują subregion południowy, nadwiślański (wliczając projekt, który został wybrany do realizacji, ale nie podpisano jeszcze umowy), metropolitarny oraz słupecki.

Na skuteczność realizacji wpływ miało również zastosowanie mechanizmu ZIT. W ramach projektu wybranego do dofinansowania zakontraktowano 37% całkowitej alokacji przeznaczonej na PI 9v. Obecnie projekt w ramach Poddziałania 6.3.1. osiągnął 72% wartości docelowej wskaźnika związanego z liczbą wspartych PES. Na podstawie analiz danych z SL2014 wynika, że projekt ZIT będzie miał znaczący wkład w realizację celów RPO WP 2014-2020 w ramach PI 9v.

---

⁵⁹ Ewaluacja i WiseEuropa (2017) na zlecenie Ministerstwa Rozwoju. Badanie wpływu polityki spójności 2007-2013 na poziom ubóstwa i zapobieganie wykluczeniu społecznemu, s. 83.

Biorąc pod uwagę postęp realizacji wskaźników oraz dostępną alokację, preferencje w kolejnych naborach wniosków powinny pozostać niezmienione.

Z kolei czynnikiem, który negatywnie może wpłynąć na realizację Programu jest spadek bezrobocia w regionie. W związku z tym utrudniona może być rekrutacja uczestników, którzy gotowi będą podjąć zatrudnienie po udziale w projekcie. Potwierdzają to wyniki badania ilościowego z beneficjentami. Jeden z beneficjentów wskazywał na trudności w pozyskaniu uczestników oraz trudności w zakończeniu uczestnictwa w Programie przez osoby zrekrutowane. W przypadku jednego beneficjenta pojawiła się też trudność ze znalezieniem personelu do obsługi projektu.

W kwestii wspierania ekonomii społecznej w ramach PI 9v ukierunkowanie realizacji Programu jest adekwatne do potrzeb tego sektora oraz potrzeb regionalnych w zakresie ES w województwie pomorskim. Cele zdefiniowane w Programie dotyczące PI 9v okazały się być trafne, a ich zmiana nie jest konieczna.

Ocena efektów wsparcia w PI 9v

Specyfiką projektów z zakresu ekonomii społecznej jest długi okres ich realizacji. Można jednak zaobserwować pierwsze efekty w postaci tworzonych miejsc pracy w PES lub liczby wspartych PES. Zgodnie z założeniami projekty realizowane w podziale na subregiony obejmują swoim zasięgiem całe województwo. Oznacza to, że docierają również do obszarów, w których wcześniej PES były niedostatecznie wspierane. Zgodnie z założeniami RPO WP 2014-2020, interwencje realizowane w ramach PI 9v charakteryzują się dużą kompleksowością i są systemowe, co odpowiada na zidentyfikowany w Programie problem rozproszenia działań na rzecz ekonomii społecznej. Działania systemowe polegające na tworzeniu sieci współpracy (szczególnie międzysektorowych) pomiędzy różnymi podmiotami, promocji ES w regionach, zwiększenia spójności działalności OWES na poziomie regionalnym przyczyniają się w szczególności do wzmacniania trwałości efektów projektów. Na podstawie bazy SL2014 można ocenić, że zakres interwencji jest szeroki, a działania skupiają się na zapewnieniu trwałości PES, także poprzez dążenie do ustanowienia stałego źródła dochodu w PES. Jako największy sukces beneficjenci biorący udział w badaniu ilościowym wskazują właśnie trwałość utworzonych PES oraz utworzenie nowych miejsc pracy. Dodatkowo spodziewanym efektem interwencji będzie także zmiana sytuacji grupy docelowej – poprawienie motywacji do pracy uczestników, aktywizacja społeczna i zatrudnieniowa osób wykluczonych, wzmocnienie ich kompetencji i szansa na rozwój własnej ścieżki zawodowej. Przyczyniają się też do tego znacząco działania edukacyjne i promocyjne dotyczące ekonomii społecznej, dzięki którym osoby zagrożone wykluczeniem lub ich otoczenie może poznać korzyści płynące z uczestnictwa w projektach w ramach PI 9v. Wszystkie projekty realizowane w PI 9v zgodnie z założeniami Programu będą skutkować wzrostem zatrudnienia w PES. Prognozy dotyczące postępu rzeczowego, wskazują na wyższą realizację założeń niż jest to planowane. Sugeruje to, że skala efektów wsparcia będzie

wysoka. Do osiągnięcia pożądaných efektów znacząco przyczynia się projekt realizowany w ramach Działania 6.3.3., którego celem jest podjęcie działań pozwalających na prowadzenie skutecznej i efektywnej polityki wspierania rozwoju ES.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

W realizację działań w ramach PI 9v zaangażowane są wszystkie trzy OWES działające na terenie województwa pomorskiego. Najwięcej środków przeznaczono na Poddziałanie 6.3.2. tj. 57% alokacji dostępnej dla całego Działania 6.3., następnie 35% na Poddziałanie 3.2.1. oraz 8% na Poddziałanie 6.3.3. Jeden projekt ukierunkowany jest na zwiększenie skuteczności koordynacji prowadzonej w regionie interwencji w zakresie wsparcia rozwoju sektora ekonomii społecznej. Pozostałe projekty mają na celu wzrost zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej. Obecnie w województwie pomorskim działa 69 spółdzielni socjalnych i 21 przedsiębiorstw społecznych. W 2016 r. aktywnych było 5,5 tys. organizacji pozarządowych, w których zatrudnionych było 33, 1 tys. osób. Świadczy to o wysokim potencjale rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie pomorskim.

Interwencja prowadzona w ramach PI 9v służy rozwojowi sektora ekonomii społecznej. Działania podejmowane w celu osiągnięcia założeń to m.in. organizacja kompleksowego wsparcia dla pracowników PES, zapewnienie wsparcia merytorycznego dla rozwoju kadry istniejących PES, wsparcie osób w zakresie zakładania, prowadzenia i wzmocnienia podmiotów ES poprzez wsparcie, merytoryczne, finansowe, pomostowe, a także wypracowanie długofalowego modelu działania OWES z naciskiem na pozyskanie trwałych, długofalowych źródeł finansowania. Dodatkowo podejmowane są działania służące tworzeniu lokalnych partnerstw na rzecz ekonomii społecznej. Realizowane jest wsparcie w postaci bezzwrotnych dotacji oraz poradnictwa biznesowego i prawnego.

Pozwoli to generować trwałe miejsca pracy dla osób z niepełnosprawnościami, bezrobotnych, dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, czy też korzystających z pomocy społecznej. Dzięki korzyściom z pracy w postaci wynagrodzenia i integracji społecznej eliminowane będzie ryzyko ubóstwa i wykluczenia społecznego.

Liczba spółdzielni socjalnych i przedsiębiorstw społecznych funkcjonujących w województwie pomorskim sugeruje, że sektor ekonomii społecznej nie jest jeszcze nasycony i istnieje pole do jego rozwoju. W związku z tym przyjęta logika interwencji wydaje się trafna i aktualna. Dodatkowo ze wspomnianej już w niniejszym raporcie ewaluacji ex-post wynika wniosek, że w celu zwiększenia skuteczności wsparcia ważne są działania kładące nacisk na animację lokalną i tworzenie partnerstw⁶⁰. Potwierdza to trafność przewidzianych w RPO WP 2014-2020 działań służących stymulowaniu współpracy, sieciowaniu i koordynacji.

---

⁶⁰ Evalu i WiseEuropa (2017) na zlecenie Ministerstwa Rozwoju. Badanie wpływu polityki spójności 2007-2013 na poziom ubóstwa i zapobieganie wykluczeniu społecznemu, s. 83

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 9v na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Projekty realizowane w ramach PI 9v obejmują swoim zasięgiem całe województwo, co jest zgodne z założonym ukierunkowaniem terytorialnym. Zapewnia to podział interwencji na subregiony. W projektach bierze udział więcej, niż zakładano, osób zagrożonych ubóstwem lub/i wykluczeniem społecznym. Działania projektowe umożliwiają tworzenie PES tam, gdzie wcześniej było ich mało lub rozkład był terytorialnie nierównomierny. Tym samym przyczyniają się do zmniejszania różnic wewnątrzregionalnych. Projekt ZIT skutkuje znaczącym wyrównywaniem różnic wewnątrzregionalnych, gdyż właśnie na terenie OMT na etapie programowania zdiagnozowano najwięcej zdegradowanych przestrzeni miejskich oraz różnic pomiędzy poszczególnymi dzielnicami miast⁶¹. Jak wykazano w PI 9i oraz PI 9iv, wysokim wskaźnikiem wykluczenia społecznego charakteryzuje się powiat słupecki oraz miasto Słupsk. W subregionie słupeckim wsparto już 130 PES, planowane jest wsparcie kolejnych 50. Według stanu na luty 2019 r.⁶², w Słupsku działały 4 spółdzielnie socjalne oraz jeden KIS, natomiast w powiecie słupeckim 7 spółdzielni oraz 4 CIS. W powiecie bytowskim, który również został uznany za region z dużym poziomem zagrożenia wykluczeniem społecznym, działają 3 spółdzielnie socjalne i 3 CIS. Można domniemywać, że wymienione wyżej KIS, CIS oraz spółdzielnie socjalne również zostały wsparte w ramach projektu, pozostałe PES stanowią natomiast organizacje pozarządowe i inne niewymienione w dostępnej statystyce podmioty. Wśród PES wspartych w ramach projektu w subregionie słupeckim znalazły się nie tylko najpowszechniejsze w województwie spółdzielnie socjalne, ale również charakteryzujące się wysoką skutecznością w działaniu CIS i KIS. Jak wynika z danych ROPS, największa koncentracja PES występuje wokół Gdańska, Gdyni oraz Sopotu, a także w powiecie kartuskim, gdzie są one najbardziej równomiernie rozłożone w całym powiecie, tj. dostęp do nich potencjalnie ma najwięcej mieszkańców. Podsumowując, identyfikuje się, że ukierunkowanie terytorialne w ramach PI 9v jest trafne i odpowiada na potrzeby osób wykluczonych. Zastosowanie systemu podziału interwencji na subregiony okazało się trafne i przyniesie spodziewane rezultaty.

Podsumowanie

Dotychczasowe postępy w realizacji PI 9v można ocenić jako zadowalające. Czynnikiem, który negatywnie może wpłynąć na realizację Programu jest spadek bezrobocia w regionie. W związku z tym utrudniona może być rekrutacja uczestników, którzy gotowi będą podjąć zatrudnienie po udziale w projekcie. Zmiany, które zaszły w sytuacji społeczno-gospodarczej od okresu programowania nie wymagają modyfikacji założeń i aktualizacji wyzwań w PI 9v. W najbliższych latach należy kontynuować działania na rzecz zwiększenia zatrudnienia w PES. Ukierunkowanie interwencji również pozostaje aktualne. W PI 9v jedynym wskaźnikiem, w

---

⁶¹ Na podstawie Strategii ZIT

⁶² Dane ROPS – pod uwagę brane są tylko spółdzielnie socjalne, KIS, CIS oraz ZAZ.

odniesieniu do którego istnieje zagrożenie nieosiągnięcia zakładanej wartości docelowej, jest *Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu Programu (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek)*. Ponieważ jego monitorowanie możliwe jest wyłącznie poprzez uczestników rejestrowanych w SL2014, bez możliwości szacowania na podstawie umów o dofinansowanie – wskazane jest jego bieżące monitorowanie.

Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 6 Integracja

Tabela 40 Wskaźniki wybrane do Ram Wykonania – stopień osiągnięcia wartości pośrednich i docelowych, prognoza – OP 6

Wskaźnik lub KEW (jednostka pomiaru)	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)		
	Założony	Osiągnięty	% realizacji	Założony	% realizacji w 2018 r.	Szacowany % realizacji w 2023 r.
Produktu: Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w Programie (os.)	5 700	8 941	156,9%	18 900	47%	109,5%
Finansowy: Całkowita kwota wota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych (euro)	18 558 069	26 209 494,67	141,2%	134 478 763	19,5%	100%

Źródło: Informacja kwartalna z realizacji RPO WP 2014-2020 za IV kw. 2018 r., prognoza – obliczenia własne

Zgodnie z przedstawionymi w tabeli danymi, cele pośrednie (na koniec 2018 r.) dla OP 6 zostały osiągnięte. Poziom realizacji obu wskaźników przekroczył 100%. Pozytywny wynik sprawił, że wskaźnik finansowy osiągnął prawie 50%, a wskaźnik produktu – 25% wartości docelowej zaplanowanej na 2023 r. Poziom realizacji celu pośredniego gwarantuje możliwość wykorzystania rezerwy wykonania przewidzianej dla tej Osi. Postęp rzeczowy jest szybszy niż postęp finansowy. Do wysokiego poziomu osiągnięcia wskaźników przyczyniły się głównie projekty realizowane w ramach PI 9i, gdzie zakontraktowano 81,6% alokacji przeznaczonej na ten priorytet. Wynika to z (o prawie 2 lata) wcześniejszego rozpoczęcia naborów na działania związane z aktywną integracją niż działania związane z usługami społecznymi. W pierwszych dwóch latach trwania Programu aktualne były cele i założenia RPO WP 2014-2020 dotyczące wsparcia realizowanego w ramach PI 9i, tj. diagnoza potrzeb przygotowana w okresie programowania była aktualna. Dodatkowo w trakcie realizacji Programu dokonano realokacji części środków z PI 9i na PI 9iv, dzięki czemu możliwe było

osiągnięcie wskaźników docelowych na 2018 r. Szacuje się, że w związku ze zmieniającą się sytuacją gospodarczo-społeczną, m.in. spadkiem bezrobocia oraz ubóstwa, osiągnięcie wartości docelowej może być utrudnione z uwagi na trudności w rekrutacji ostatecznych beneficjentów wsparcia.

3.6 Oś Priorytetowa 7 Zdrowie

Priorytet Inwestycyjny 9a (Działanie 7.1. Zasoby ochrony zdrowia)

Ocena postępów w realizacji PI 9a oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Zasady wsparcia infrastruktury zdrowia w RPO WP 2014-2020 wymagają zgodności realizowanych projektów z kierunkami wyszczególnionymi w dokumencie *Krajowe Rany Strategiczne. Policy Paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020*. Finansowane są wyłącznie projekty zgodne z zapisami *map potrzeb zdrowotnych* oraz z *Planem działań w sektorze zdrowia* akceptowanym przez Komitet Sterujący ds. koordynacji EFSI w sektorze zdrowia. *Plan działań* uwzględnia inwestycje podejmowane ze środków krajowych oraz obejmuje m.in. zasady wyboru projektów, listę potencjalnych przedsięwzięć realizowanych na poziomach krajowym i regionalnym oraz działania planowane do podjęcia na poziomie krajowym. Wsparcie udzielane jest ponadto jedynie przedsięwzięciom, które uzyskały pozytywną opinię o celowości inwestycji wydaną przez wojewodę. Powyższe wymagania warunkowały ukierunkowanie wsparcia w stronę leczenia chorób cywilizacyjnych o istotnym znaczeniu dla rozwoju gospodarczego oraz w stronę osłabiania skutków niekorzystnych tendencji demograficznych. Realizowane są wyłącznie przedsięwzięcia wynikające z określonych w skali regionu deficytów i potrzeb zidentyfikowanych na podstawie analizy sytuacji demograficznej i epidemiologicznej, a także faktycznego zapotrzebowania oraz dostępności infrastruktury ochrony zdrowia.

W PI 9a (Działanie 7.1. *Zasoby ochrony zdrowia*) w podpisanych do dnia 31.12.2018 r. umowach o dofinansowanie przekroczono założoną w RPO WP 2014-2020 wartość docelową wskaźnika produktu *Liczba wspartych podmiotów leczniczych*. Wsparciem objętych jest 16 podmiotów leczniczych, co stanowi 160% wartości docelowej przedmiotowego wskaźnika. Wysoki jest także stopień osiągnięcia wartości docelowej wskaźnika *Ludność objęta ulepszonymi usługami zdrowotnymi*. W okresie programowania, podczas szacowania wartości docelowej wskaźnika pod uwagę wzięto przede wszystkim ukierunkowanie terytorialne określone w RPO WP 2014-2020, zgodnie z którym w zakresie rozwoju regionalnej bazy szpitalnej preferowane są projekty zlokalizowane w OMT (w szczególności Gdańsku, Gdyni, Sopocie, Wejherowie), Słupsku, Ustce, Chojnicach, Człuchowie, Kwidzynie, Malborku, Starogardzie Gdańskim, Lęborku, Kościerzynie, Prabutach i Bytowie. Uwzględniono także prognozę demograficzną GUS dla województwa pomorskiego. W celu oszacowania wartości docelowej wskaźnika zsumowano prognozowaną przez GUS na 2023 r. liczbę mieszkańców powiatów, w których będą preferowane projekty w zakresie rozwoju

regionalnej bazy szpitalnej tj. Gdańska, powiatu gdańskiego, Gdyni, Sopotu, powiatu wejherowskiego, bytowskiego, chojnickiego, człuchowskiego, lęborskiego, Słupska, powiatu słupskiego, kościerskiego, kwidzyńskiego, malborskiego i starogardzkiego. Analiza terytorializacji przeprowadzonych inwestycji wskazuje na brak przedsięwzięć realizowanych stricte na obszarach powiatów ziemskich: gdańskiego, człuchowskiego i słupskiego oraz Słupska. Realizowane jest za to wsparcie w powiecie sztumskim, nieujęty w uwarunkowaniach terytorialnych. Zakontraktowana wysokość wskaźnika *Ludność objęta ulepszonymi usługami zdrowotnymi* na dzień 31.12.2018 r. wynosi więc 1 474 112⁶³ osób, co stanowi 82% jego wartości docelowej.

Tabela 41 Wskaźniki produktu (PI 9a) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba wspartych podmiotów leczniczych (szt.)	10	1	10,0%	16	160,0%	16	160%
Liczba nowo zakupionego wysokospecjalistycznego sprzętu medycznego (szt.)	10	1	10,0%	6	60,0%	6	60%
Ludność objęta ulepszonymi usługami zdrowotnymi (CI 36) (os.)	1 800 000	0	0,0%	1 474 112	82%	1 474 112	82%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

W niewystarczającym stopniu jednak – w stosunku do zakontraktowanej alokacji – osiągnany jest wskaźnik *Liczba nowo zakupionego wysokospecjalistycznego sprzętu medycznego* (60% wartości docelowej wskaźnika). Przez wysokospecjalistyczny sprzęt medyczny rozumiany jest w Programie wyłącznie tomograf komputerowy i rezonans magnetyczny. Podczas szacowania wartości docelowej wskaźnika pod uwagę wzięto sytuację w zakresie

⁶³ Wartość tę uzyskano poprzez odjęcie od zakładanej w Programie liczby 1800 000 osób (według ukierunkowania terytorialnego) prognozowanej przez GUS na rok 2023 liczby mieszkańców powiatów ziemskich: gdańskiego (125 753 osób), słupskiego (98 696 osób), człuchowskiego (55 286 osób) oraz Słupska (87 527 osób). Na ostatnim etapie dodano prognozowaną przez GUS na rok 2023 liczbę mieszkańców powiatu sztumskiego (41 374 osób).

infrastruktury ochrony zdrowia w regionie - znaczne zapotrzebowanie podmiotów leczniczych w zakresie doposażenia w wysokospecjalistyczny sprzęt medyczny wynikające z analizy potrzeb podmiotów leczniczych podległych SWP oraz informacji zgłoszonych podczas negocjacji w ramach ZPT/ZIT. Niepełne osiągnięcie zakładanej wartości docelowej przedmiotowego wskaźnika wynika ze zmiany potrzeb. Zakres niniejszego badania ewaluacyjnego nie obejmował analizy przyczyn rezygnacji z jego zakupu przez beneficjentów – niemniej jednak analiza map potrzeb zdrowotnych dla województwa pomorskiego wskazuje na brak przeszkód kontraktacji wskaźnika wynikających z założeń tego dokumentu. W województwie pomorskim w 2015 r. rezonansem magnetycznym dysponowały zaledwie miasta Słupsk i Gdańsk. Według wspomnianych map w województwie pomorskim tomograf komputerowy nie był dostępny w powiatach ziemskich: słupskim, gdańskim, nowodworskim, tczewskim, puckim i człuchowskim. **Priorytety Wojewody dla Regionalnej Polityki Zdrowotnej województwa pomorskiego z roku 2016 nadały wysoką wagę zwiększeniu dostępności i rzetelności diagnostyki chorób cywilizacyjnych.** Wytłumaczeniem nieosiągnięcia zakładanej wartości docelowej wskaźnika *Liczba nowo zakupionego wysokospecjalistycznego sprzętu medycznego* jest więc zmiana priorytetyzacji potrzeb beneficjentów w stosunku do okresu programowania w warunkach ograniczeń budżetowych współfinansowania. Należy podkreślić, że – jak wynika z analizy WoD – beneficjenci często dokonywali zakupu innego sprzętu medycznego (poza rezonansem magnetycznym i tomografem komputerowym). **REKOMENDACJA: Zaleca się zmianę wskaźnika *Liczba nowozakupionego wysokospecjalistycznego sprzętu medycznego* na wskaźnik *WLWK Nakłady inwestycyjne na zakup aparatury medycznej*.** Uzasadnieniem rekomendacji jest mniejsze niż założono na etapie programowania zainteresowanie beneficjentów zakupem wysokospecjalistycznego sprzętu medycznego, wynikające ze zmiany priorytetów zakupowych beneficjentów. **Proponowany wskaźnik odzwierciedla rzeczywisty zakres interwencji – zakup aparatury i urządzeń medycznych realizowany jest w każdym projekcie Działania 7.1. RPO WP 2014-2020.**

Zgodnie z definicją WLWK proponowany wskaźnik obejmuje nakłady poniesione przez beneficjenta na zakup aparatury medycznej rozumianej jako wyroby medyczne (tj. narzędzia, przyrządy, urządzenia i oprogramowania do celów diagnostycznych i terapeutycznych). Jak wynika z analizy WoD projektów zakładana przez wnioskodawców wysokość tych nakładów wynosi łącznie 174,8 mln zł.

Biorąc pod uwagę wysoki stopień kontraktacji środków (96,3%), w kolejnych latach wdrażania Programu dalszy przyrost wysokości programowych wskaźników produktu nie będzie możliwy. Projekty Działania 7.1. *Zasoby ochrony zdrowia* zaabsorbowały 96,3% alokacji, zakładając osiągnięcie efektów większych niż zaplanowano w dokumencie programowym. Podczas naboru nie przyjęto do dofinansowania 9 projektów mimo osiągnięcia przez nie minimum punktowego w ocenie merytorycznej. **Projekty listy rezerwowej stanowią główny potencjał kontraktacyjny Działania 7.1.** Zaleca się rozważenie

przesunięcia niewykorzystanych środków w innych Priorytetach Inwestycyjnych na dofinansowanie projektów listy rezerwowej PI 9a.

Badanie beneficjentów pokazuje ponadto, że istnieje duży popyt na dalsze wsparcie opieki zdrowotnej. Deklaruje go 30 potencjalnych wnioskodawców. Potencjalne projekty znajdują się jednak wyłącznie w fazie pomysłu i ogólnej koncepcji, stąd też nie rekomenduje się podniesienia alokacji PI 9a dla realizacji nowych przedsięwzięć.

W OP 7 w zakresie Działania 7.1. *Zasoby ochrony zdrowia* przyjęto także wskaźnik rezultatu *Przeciętny pobyt chorego w szpitalu*. W dokumencie programowym założono, iż przeciętna liczba dni spędzona w szpitalu przez osobę hospitalizowaną spadnie z 5 do 4,5. Wybrany wskaźnik jest bezpośrednio powiązany z celem szczegółowym PI 9a i oczekiwanymi rezultatami, a także odpowiada zakresowi interwencji Działania 7.1. Wskaźnik ten wykazuje wysoką wrażliwość na efekty wsparcia RPO WP 2014-2020, biorąc pod uwagę skalę i zakres interwencji polegającej na powiększeniu powierzchni leczniczej i terapeutycznej oraz ukierunkowaniu zakupu sprzętu na przeprowadzenie procesu diagnostycznego i terapeutycznego, co przyczynia się do skrócenia pobytu chorego w szpitalu. Dlatego też jest trafnym i efektywnym miernikiem sukcesu osiągnięcia celu szczegółowego PI 9a.

Zgodnie z przyjętą w RPO WP 2014-2020 metodologią szacowania wartości docelowej wskaźnika *Przeciętny pobyt chorego w szpitalu*, prognoza oparta jest na analizie zmian jego wysokości w kolejnych latach wdrażania Programu.

Analiza danych CSIOZ wskazuje na tendencję stagnacyjną w odniesieniu do 2013 r. pod względem przeciętnego pobytu chorego w szpitalu. Biorąc jednak pod uwagę oczekiwany wpływ interwencji RPO WP 2014-2020 oraz wysoką skalę oddziaływania ulepszonej opieki zdrowotnej mierzonej wskaźnikiem produktu *Ludność objęta ulepszonymi usługami zdrowotnymi* (ponad 50% mieszkańców regionu) należy przyjąć, iż począwszy od 2019 r., wskaźnik będzie wykazywał tendencję spadkową, w związku z zakończeniem inwestycji w 6 projektach Działania 7.1. Prognozuje się w latach 2020-2023 średnioroczny spadek wysokości wskaźnika *Przeciętny pobyt chorego w szpitalu* wynoszący 0,1 dnia, co przyczyni się do osiągnięcia jego wartości docelowej w 96%.

Tabela 42 Wskaźniki rezultatu (PI 9a) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Przeciętny pobyt chorego w szpitalu (dni)	4,5	5,1(2018)	88%	4,7	96%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 9a

Istotnym czynnikiem wpływającym na skuteczność kontraktacji w PI 9a jest termin ogłaszania naborów. Konkurs został ogłoszony w grudniu 2016 r., a więc niezwłocznie po ogłoszeniu przez Ministerstwo Zdrowia map potrzeb zdrowotnych dla województw, zgodność z którymi stanowiła kryterium dostępu do wsparcia. Wysokie zainteresowanie wnioskodawców oraz rzetelne przygotowanie przez nich WoD pod względem zgodności wsparcia z mapami potrzeb zdrowotnych i celowości inwestycji, przyczyniły się do istotnego stopnia skuteczności naboru konkursowego. Nie odnotowano występowania czynników mogących stanowić zagrożenie nieosiągnięcia wartości docelowych wskaźników zakładanych do osiągnięcia w realizowanych projektach. Mimo często występujących opóźnień projektowych wynikających z konieczności zabezpieczenia dodatkowych środków na wyższe niż zakładano koszty prac budowlanych, beneficjenci nie zgłaszają zagrożenia nieosiągnięcia celów projektowych.

Istotnym czynnikiem wpływającym na osiągnięcie celów projektowych był zastosowany w Programie system preferencji. W Działaniu 7.1. *Zasoby ochrony zdrowia* ustalono preferencje premiujące projekty:

- 1) dające możliwość podwyższenia stopnia referencyjności podmiotu leczniczego,
- 2) przyczyniające się do rozwoju idei wolontariatu,
- 3) realizowane w partnerstwie publiczno- prywatnym,
- 4) przewidujące działania konsolidacyjne i inne formy współpracy podmiotów leczniczych,
- 5) przyczyniające się do racjonalizacji systemu zdrowia w regionie,
- 6) uzgodnione w ramach ZPT.

Założone w Programie preferencje zostały uwzględnione w znacznym stopniu przez beneficjentów.

Preferencja projektów dających możliwość podniesienia poziomu referencyjnego znalazła zastosowanie w 5 projektach, a więc w 1/3 wszystkich realizowanych interwencji. Wpływ działań na podniesienie poziomu referencyjności szpitala założono w następujących projektach: *Zwiększenie dostępności i podniesienie jakości usług zdrowotnych na Obszarze Funkcjonalnym Malbork-Sztum, Poprawa jakości i dostępności w diagnostyce i terapii chorób cywilizacyjnych poprzez rozbudowę Szpitala Specjalistycznego im. F.Ceynowy w Wejherowie, Poprawa dostępności do wysokiej jakości specjalistycznych usług zdrowotnych celem leczenia chorób cywilizacyjnych dla mieszkańców Pomorza poprzez rozbudowę Szpitala św. Wojciecha w Gdańsku, Utworzenie na bazie Szpitala Specjalistycznego w Kościerzynie ośrodka precyzyjnej diagnostyki i efektywnego leczenia chorób cywilizacyjnych, Poprawa dostępności i jakości świadczeń medycznych, skierowanych do mieszkańców województwa pomorskiego, realizowanych przez Szpital Specjalistyczny w Prabutach Sp. z o.o.*

Wszystkie wsparte inwestycje Działania 7.1. zakładają rozszerzenie skali wolontariatu, zaangażowanie dodatkowych partnerów społecznych do prac wolontarystycznych.

W niemal wszystkich projektach (80% interwencji) przewidziano współpracę podmiotów leczniczych przy realizacji zadań szpitali, wynikających z przeprowadzonych inwestycji. W projektach realizowanych przez szpitale w Miastku, Gdyni (utworzenie i wyposażenie Oddziału Hematologii w Szpitalach Pomorskich Sp. z o.o.) , Bytowie, Pucku, Gdańsku (Szpital św. Wojciecha w Gdańsku, Centrum Geriatrii) założono także wprowadzenie elementów opieki koordynowanej tj. współpracę z podmiotami POZ i AOS bądź poprzez rozwinięcie usług poszpitalnych, skierowanych do pacjentów.

Preferencje odnoszące się do racjonalizacji systemu zdrowia w regionie znalazły swoje zastosowanie w projektach, które realizowane są w ramach programów restrukturyzacji szpitala (8 projektów, czyli 55% wszystkich interwencji). Ponadto racjonalizacja systemu zdrowia odbywała się w realizowanych interwencjach poprzez zabezpieczenie potrzeb w zakresie gwarantowanych świadczeń zdrowotnych.

Preferencja wsparcia projektów uzgodnionych w ramach ZPT również była użyteczna. W Poddziałaniu 7.1.2. realizowane jest łącznie 5 projektów ujętych w ZPT dla MOF Malborka, MOF Kościerzyny, MOF Lęborka, MOF Chojnic/Człuchowa i MOF Bytowa. Dofinansowania nie pozyskał jedynie 1 projekt ujęty w ZPT dla MOF Chojnice/Człuchów - *Rozbudowa bazy leczenia psychiatrycznego Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Człuchowie z utworzeniem Powiatowego Centrum Zdrowia Psychicznego*. Realizowane projekty kontraktują łącznie 26,8 mln zł, co stanowi 11% ogółu kontraktacji środków UE w Poddziałaniu 7.1.2. RPO WP 2014-2020 oraz 10% kontraktacji całej alokacji przeznaczonych na Działanie 7.1. *Zasoby ochrony zdrowia*.

Skuteczność zastosowanego systemu preferencji jest więc wysoka. Biorąc pod uwagę głównie konkursowy tryb wdrażania Działania 7.1. należy podkreślić jego wysoką użyteczność.

Ocena efektów wsparcia w PI 9a

W dokumencie programowym założono, iż wsparcie regionalnej bazy szpitalnej prowadzącej specjalistyczne usługi zdrowotne w zakresie diagnostyki i leczenia chorób cywilizacyjnych dotyczyć ma przede wszystkim:

- 1) uporządkowania i rozwoju oddziałów kardiologicznych, neurologicznych, onkologicznych, pneumonologicznych, diabetologicznych – ten typ projektu realizuje 75% projektów;
- 2) poprawy dostępności do oddziałów z deficytami łóżek, w tym oddziałów chorób wewnętrznych, ośrodków opieki geriatrycznej, ośrodków opieki długoterminowej, ośrodków rehabilitacji kardiologicznej, neurologicznej i pneumonologicznej – ten typ projektu wdrażany jest w 82% interwencji;

- 3) restrukturyzacji lecznictwa psychiatrycznego, w tym utworzenia sieci centrów zdrowia psychicznego – nie odnotowano interwencji realizujących przedmiotowy obszar wsparcia;
- 4) utworzenia sieci referencyjnych placówek w zakresie oddziałów chirurgii urazowo-ortopedycznej – ten typ projektu realizowany jest w szpitalu św. Wojciecha w Gdańsku oraz w szpitalu w Miastku.

W RPO WP 2014-2020 przyjęto także, że dodatkowo wsparciem objęte zostaną przedsięwzięcia ukierunkowane na tworzenie poradni specjalistycznych m.in. w zakresie: diabetologii, onkologii, pneumonologii, gastroenterologii, endokrynologii, reumatologii i geriatry. Przedsięwzięcia takie realizowane są w obu projektach ZIT, zakładających budowę centrów geriatry w Gdańsku i Sopocie, a ponadto w Kociewskim Centrum Zdrowia Sp. z o.o. w Starogardzie Gdańskim, szpitalach w Pucku, Lęborku, Gdyni.

We wszystkich projektach realizowanych w ramach Działania 7.1. założono w ramach instrumentu elastyczności szkolenie kadr medycznych. Dotyczyły one podniesienia jakości świadczonych usług zdrowotnych zgodnie z kierunkiem modernizacji infrastruktury, zdecydowano się także na wspieranie studiów podyplomowych, innych form rozszerzania kompetencji personelu. Zastosowanie tego instrumentu przyczynia się do trwałości efektów wsparcia Działania 7.1.

W ramach Działania 7.1. wsparcie zostało udzielone 16 podmiotom leczniczym, co stanowi 30%⁶⁴ liczby wszystkich szpitali publicznych w regionie. Świadczy to więc o wysokiej skali wsparcia. Efekty realizowanych inwestycji będą ponadto istotne ze względu na rangę wspartych placówek. Świadczy też o tym wysokie oddziaływanie interwencji, zakładane w realizowanych projektach polegające na objęciu ulepszonymi usługami zdrowotnymi większości mieszkańców regionu.

Oprócz znaczącej poprawy jakości szpitalnych usług zdrowotnych w skali powiatów, powstają ponadlokalne centra geriatry na terenie OMT. Dzięki projektowi *Zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych w zakresie diagnostyki i leczenia chorób cywilizacyjnych poprzez utworzenie i wyposażenie Oddziału Hematologii w Szpitalach Pomorskich Sp. z o.o.* powstanie drugi w regionie pomorskim ośrodek transplantacji szpiku. Zabrakło jednak wsparcia lecznictwa psychiatrycznego.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

W dokumencie programowym zidentyfikowano wyzwania rozwojowe w obszarze opieki zdrowotnej odnoszące się do starzenia się społeczeństwa oraz wysokiej zachorowalności i umieralności spowodowanej chorobami cywilizacyjnymi. Odnotowano wzrost liczby nowych zachorowań na: choroby nowotworowe, cukrzycę, niedokrwinną chorobę serca, choroby naczyń mózgowych oraz przewlekłą obturacyjną chorobę płuc. Analiza zakresu

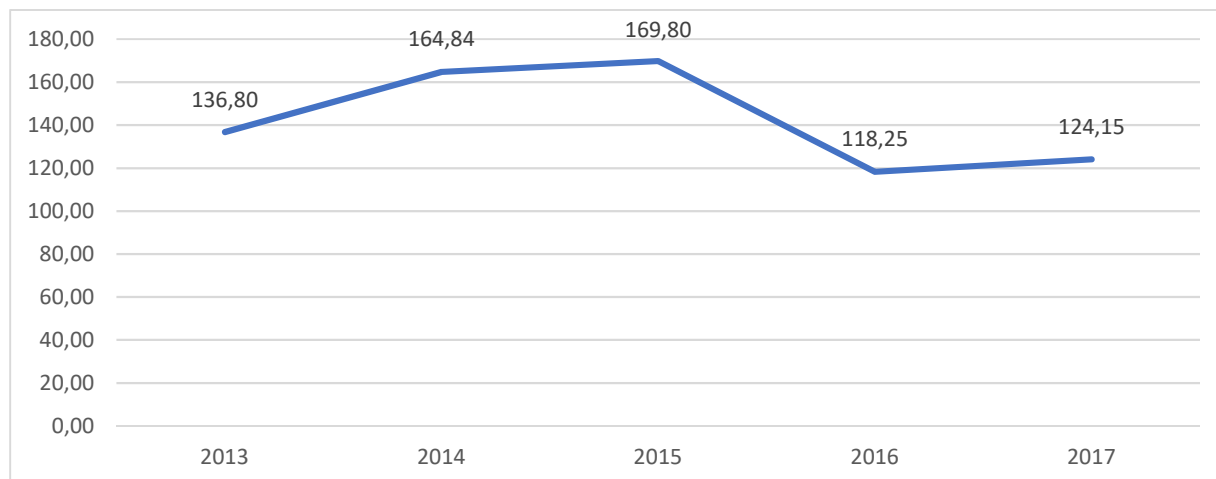
---

⁶⁴ Zdrowie i ochrona zdrowia w 2016 roku, GUS 2018

przedmiotowego realizowanych projektów wskazuje na pełną trafność realizowanych interwencji w odniesieniu do wyzwań rozwojowych. Wsparcie otrzymują oddziały kardiologiczne, urazowe, onkologiczne, pneumonologiczne. W odpowiedzi na starzenie się społeczeństwa wsparto otwarcie dwóch centrów geriatryi oraz modernizację kilku powiatowych oddziałów geriatrycznych.

W latach 2013-2017 sytuacja w ochronie zdrowia poprawiła się pod względem dostępności usług medycznych (z uwzględnieniem leczenia szpitalnego, POZ i AOS). W latach 2013-2017 odnotowano spadek liczby osób oczekujących na świadczenie medyczne na 10 tys. ludności. Zmniejszył się także odsetek osób biernych zawodowo z tytułu choroby (z 16,12 do 13,79).

Wykres 31 Liczba osób oczekujących na świadczenie medyczne na 10 tys. ludności w województwie pomorskim w latach 2013-2017

Źródło: BDL

W okresie tym natomiast liczba osób przypadająca na 1 łóżko w szpitalach ogólnych zwiększyła się z 243 do 258 osób. Nadal występują deficyty w zakresie wyposażenia pomorskich szpitali. Zostały one zdiagnozowane i wyszczególnione w dokumencie rządowym: *Priorytety dla Regionalnej Polityki Zdrowotnej dla leczenia szpitalnego w województwie pomorskim na lata 2018-2021*. **Dane te wskazują na trafność wsparcia przeprowadzonego w Działaniu 7.1. RPO WP 2014-2020.**

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 9a na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

W ramach PI 9a przyjęto preferencje dla projektów zlokalizowanych w:

- OMT (w szczególności Gdańsku, Gdyni, Sopocie, Wejherowie),
- Słupsku, Ustce, Chojnicach, Człuchowie, Kwidzynie, Malborku, Starogardzie Gdańskim, Lęborku, Kościerzynie, Prabutach i Bytowie.

Większość realizowanych interwencji prowadzonych jest w wyżej wskazanych lokalizacjach. Wyjątek stanowią: projekt *Poprawa dostępności oraz rozwój oddziałów w zakresie chorób cywilizacyjnych, chorób wewnętrznych i rehabilitacji w Szpitalu Miejskim w Miastku Sp. z o.o.* oraz projekt *Rozbudowa, przebudowa i doposażenie Kociewskiego Centrum Zdrowia Sp. z o.o. w Starogardzie Gdańskim oraz podniesienie kwalifikacji kadry medycznej celem zwiększenia dostępności specjalistycznych usług zdrowotnych w zakresie chorób cywilizacyjnych.*

Zastosowana preferencja okazała się więc skuteczna. Biorąc pod uwagę wysoką skalę potrzeb zdiagnozowanych w mapach potrzeb zdrowotnych dla województwa pomorskiego oraz konkursowy tryb wyboru interwencji, użyteczność preferencji jest wysoka. Spośród preferowanych terytorializacji nie objęto wsparciem jedynie szpitali w Słupsku, Ustce, Człuchowie i Kwidzynie. Wnioski o dofinansowanie inwestycji w Słupsku oraz szpitala powiatowego w Człuchowie otrzymały niewystarczającą liczbę punktów upoważniających do pozyskania środków na realizację projektów. Szpitale powiatowe w Ustce i Kwidzynie nie złożyły WoD.

Najwięcej projektów zostało przeprowadzonych na terenie OMT (9 interwencji, a więc ponad 50% wszystkich realizowanych inwestycji). W pozostałych wspartych lokalizacjach ujętych w ukierunkowaniu terytorialnym zrealizowano po 1 projekcie.

W Działaniu 7.1. zastosowano również mechanizmy terytorialne – ZIT i ZPT. W ramach mechanizmu ZIT wsparto 2 inwestycje kontraktujące pełną alokację przeznaczoną na Poddziałanie 7.1.1.: *Centrum Geriatrii w Gdańsku oraz Utworzenie Centrum Opieki Geriatrycznej w Pomorskim Centrum Reumatologicznym im. dr Jadwigi Titz-Kosko w Sopocie Sp. z o.o.* Zastosowanie mechanizmu ZIT charakteryzuje się wysoką użytecznością. Umożliwiło ono kompleksowe wsparcie deficytowego w regionie obszaru leczenia geriatrycznego.

Jak wskazano wyżej w raporcie, w ramach mechanizmu ZPT realizowanych jest 5 projektów (MOF Malborka, MOF Kościerzyny, MOF Lęborka, MOF Chojnic/Człuchowa i MOF Bytowa). Łącznie angażują one 26,8 mln zł z alokacji przeznaczonej na Poddziałanie 7.1.2. (ok. 10%). Spośród projektów, zaplanowanych do realizacji w dokumentach strategicznych poszczególnych MOF, wsparcia nie uzyskał jedynie projekt MOF Chojnice/Człuchów - *Rozbudowa bazy leczenia psychiatrycznego Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Człuchowie z utworzeniem Powiatowego Centrum Zdrowia Psychicznego.* Nie złożono bowiem WoD na ten projekt w przeprowadzonym naborze. Skuteczność zastosowanego mechanizmu terytorialnego jest wysoka. To samo dotyczy użyteczności – preferencje otrzymały bowiem projekty uzgodnione w ramach MOF jako najbardziej istotne dla rozwoju obszaru. Toteż zmniejszenie wobec nich presji konkurencyjnej ze strony przedsięwzięć mniej kluczowych w skali MOF należy uznać za właściwe.

Zastosowane mechanizmy uwarunkowania terytorialnego pozwoliły na zniwelowanie dysproporcji wewnątrzregionalnych w dostępie do ochrony zdrowia wysokiej jakości. Nadreprezentacja projektów realizowanych na terenie OMT wynika z koncentracji mieszkańców regionu na tym obszarze oraz wysokiego ryzyka zachorowalności na choroby cywilizacyjne w tej lokalizacji.

Podsumowanie

Większość zakładanych celów Działania 7.1. RPO WP 2014-2020 nie jest obarczona ryzykiem niepowodzenia. W realizowanych projektach założono przekroczenie wskaźnika produktu *Liczba wspartych podmiotów leczniczych* oraz osiągnięcie w 82% wskaźnika *Ludność objęta ulepszonymi usługami zdrowotnymi*. Prognozuje się także wysoki (96%) poziom osiągnięcia wskaźnika rezultatu *Przeciętny pobyt chorego w szpitalu*. W niewystarczającym stopniu jednak osiągany jest wskaźnik *Liczba zakupionego wysokospecjalistycznego sprzętu medycznego* ze względu na zmianę preferencji beneficjentów. Rekomenduje się zastąpienie go wskaźnikiem WLWK *Nakłady inwestycyjne na zakup aparatury medycznej*.

Wspierane interwencje w trafny sposób realizują cele programu, co wynika z zastosowanego systemu preferencji oraz ukierunkowania terytorialnego. Przyczyniają się one do zmniejszenia różnic wewnątrzregionalnych w dostępie do usług zdrowotnych wysokiej jakości. Ze względu na 9 projektów pozostających na liście rezerwowej, nie rekomenduje się przesunięcia niewykorzystanej alokacji do innych Priorytetów Inwestycyjnych. Zaleca się rozważenie możliwości zwiększenia alokacji na PI 9a w celu realizacji tych interwencji.

Priorytet Inwestycyjny 2c (Działanie 7.2. Systemy informatyczne i telemedyczne)

Ocena postępów w realizacji PI 2c oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

W obszarze PI 2c zaplanowano wdrożenie interoperacyjnych i zintegrowanych systemów e-zdrowia wraz z niezbędną do ich funkcjonowania infrastrukturą oraz budowę, rozwój i wdrożenie usług telemedycznych. Zaplanowana interwencja była odpowiedzią na zidentyfikowany niski stopień interoperacyjności stosowanych systemów informatycznych. Przewidziane wsparcie ma poprawić efektywność i dostępność usług zdrowotnych dzięki wykorzystaniu TIK, m.in. poprzez stworzenie przyjaznego regionalnego portalu internetowego kompleksowo obejmującego kwestie związane z usługami zdrowotnymi - zarówno w zakresie organizacji i funkcjonowania systemu zdrowia, jak i promocji zdrowia.

W ramach Działania zawarto 15 UoD, w tym 1 na projekt pozakonkursowy i 14 na projekty konkursowe, na kwotę ogółem nieco ponad 225,1 mln zł. W sumie, do 31.12.2018r. zakontraktowano około 175,2 mln zł, co stanowi 102,1% dostępnej alokacji bez środków rezerwy wykonania (97% alokacji przy uwzględnieniu środków rezerwy). Do 31.12.2018 r. wydatki ogółem, z zatwierdzonych WoP, wyniosły 14,2 mln zł, w tym wkład UE – 11,3 mln zł, co stanowi 6,6% alokacji.

Podkreślić należy, że zdecydowana część alokacji została przeznaczona na projekt pozakonkursowy, a tylko 18,7% środków przeznaczono na projekty konkursowe wybrane w ramach jednego naboru przeprowadzonego w październiku 2016 r. W naborze tym złożono 36 WoD. Wsparcie tych projektów wymagałoby przeznaczenia niemal 56 mln zł alokacji, podczas gdy na konkurs przewidziano 28,2 mln zł (ostatecznie zwiększono tą kwotę o prawie 4,5 mln zł). Do dofinansowania wybrano 15 projektów, ale ostatecznie jeden wnioskodawca odstąpił od podpisania umowy. Kolejne 7 projektów uzyskało minimum procentowe punktów, ale nie zostały one wybrane do dofinansowania z uwagi na brak środków (znalazły się na liście rezerwowej).⁶⁵

W ramach PI 2c założono jeden wskaźnik produktu *Liczba podmiotów leczniczych, w których wdrożono usługę publiczną udostępnianą on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3-dwustronna interakcja* oraz jeden wskaźnik rezultatu *Odsetek podmiotów leczniczych SWP, wyposażonych w systemy informatyczne (HIS/RIS/PACS) przygotowane do integracji z platformą P1/P2*.

Tabela 43 Wskaźnik produktu (PI 2c) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba podmiotów leczniczych, w których wdrożono usługę publiczną udostępnianą on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3-dwustronna interakcja (szt.)	17	4	23,5%	39	229,4%	39	229,4%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Pozytywnie należy ocenić aktualny, jak i szacowany poziom realizacji wskaźnika produktu. Już w chwili obecnej wskaźnik został zrealizowany na poziomie 23,5%. Szacuje się, że - w wyniku zrealizowania wszystkich projektów - osiągnięte zostanie 229,4% wartości docelowej

⁶⁵<http://www.rpo.pomorskie.eu/documents/10184/140301/Lista+wniosk%C3%B3w+po+rozstrzygni%C4%99ciu+konkursu+%E2%80%93+zmiana+16.01.2018/5e3302e9-172b-403f-b239-6caf7e2350cb>

określonej dla 2023 r. Warto także podkreślić, że analizowany postęp rzeczowy znacznie przewyższa postęp finansowy PI 2c wyrażony poziomem kontraktacji (97%) jak i wydatkowania (6,6%) alokacji, co pozwala wskazać na wysoką efektywność interwencji.

Przeprowadzone prognozy wskaźnika produktu pokrywają się z szacunkami opartymi na analizie zawartych dotychczas umów. Wynika to z faktu, że w Działaniu 7.2 nie planuje się, w chwili obecnej, podpisywania kolejnych UoD. Potwierdzają to wyniki analizy informacji zawartych w harmonogramach naborów, wykazie projektów zidentyfikowanych oraz pochodzących z przeprowadzonych wywiadów IDI. Z drugiej jednak strony nie wydaje się to konieczne zważywszy na fakt, że w wyniku przeprowadzonego konkursu w 2016 r. powstała lista projektów, które nie zostały wybrane do dofinansowania, ale uzyskały minimum procentowe. W sumie jest to 7 projektów, na realizację których potrzebne byłoby 11,3 mln zł alokacji. Zważywszy zaś na poziom kontraktacji alokacji (wedle stanu z 31.12.2018 r.) w ramach PI 2c (z i bez środków rezerwy wykonania), można wskazać, że dostępna rezerwa wykonania w tym PI wynosi około (w zależności od kursu euro/zł) 5,4 mln zł. Ponieważ w tej chwili brak jest planów realizacji nowych projektów - a nawet gdyby podjęto decyzję o ich realizacji - nie można jednoznacznie ocenić, które z tych projektów mogłyby zostać wybrane do dofinansowania. Nie jest zatem możliwe oszacowanie ewentualnego wpływu takich dodatkowych projektów na wartość wskaźnika.

W przypadku wskaźnika rezultatu, wartość bazowa w 2013 r. wynosiła 0%, a wartość docelowa została określona na poziomie 100%. Do chwili obecnej wartość wskaźnika nadal pozostaje na poziomie 0%, z uwagi na to, że jest on bezpośrednio powiązany z zakończeniem realizacji projektu pozakonkursowego *Pomorskie e-Zdrowie*. Wedle założeń beneficjenta, projekt zakończy się w grudniu 2021 r. W związku z tym można przyjąć, że wartość wskaźnika osiągnie ostatecznie 100% wraz z końcem 2021 r, osiągając tym samym w pełni założony cel.

Tabela 44 Wskaźnik rezultatu (PI 2c) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Odsetek podmiotów leczniczych SWP, wyposażonych w systemy informatyczne (HIS/RIS/PACS) przygotowane do integracji z platformą P1/P2 (%)	100	0	0%	100	100%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Do prognozowania wartości wskaźników wykorzystano wnioski dotyczące potencjału aplikacyjnego, o którym świadczyć może (opisane wyżej) duże zainteresowanie uzyskaniem wsparcia na projekty, jakie wystąpiło w dotychczas przeprowadzonym naborze w Działaniu 7.2. Zainteresowanie to stanowi także dowód na to, że w obszarze e-zdrowia potrzeby

całego regionu nadal są znaczące. W tym kontekście warto zwrócić uwagę także na wyniki badania ilościowego z beneficjentami oraz potencjalnymi wnioskodawcami wszystkich OP RPO WP 2014-2020. Spośród wszystkich badanych beneficjentów/potencjalnych wnioskodawców, 11,4% (tj. 74 badanych) chciałoby ubiegać się w przyszłości o wsparcie w ramach OP 7. Z tej zaś grupy, 48,6% (tj. 36 z 74) beneficjentów/potencjalnych wnioskodawców chciałoby ubiegać się o sfinansowanie inwestycji z obszaru e-zdrowia. Wydaje się jednak, że w większości przypadków realizacja tych inwestycji będzie możliwa dopiero w kolejnym okresie programowania – wynika to z tego, że aż 86,1% (31 z 36) badanych zadeklarowało, że dysponuje aktualnie jedynie pomysłami i ogólnymi koncepcjami takich projektów, a nie przygotowaną dokumentacją/biznesplanem/zabezpieczonymi środkami na wkład własny.

W przeprowadzonych prognozach wskaźników uwzględniono także ewentualne ryzyka wynikające z podejmowanych działań aktualnych beneficjentów. Warunkiem osiągnięcia założeń jest bowiem fakt ukończenia realizowanych projektów zgodnie z założeniami. Wyniki badania ilościowego wskazują, że większość beneficjentów (10 z 11 badanych) już wprowadzała zmiany w zakresie projektów dotyczące aktualizacji harmonogramów. W 5 przypadkach zanotowano dotychczas opóźnienia wynoszące od 6 do 12 miesięcy. Można zakładać, że będą mieć miejsce dalsze opóźnienia (szczególnie jeśli weźmiemy pod uwagę trudności, jakie napotykają beneficjenci na etapie realizacji inwestycji – o czym mowa w dalszej części raportu). Opóźnienia w realizacji teoretycznie mogłyby przełożyć się na osiągnięte wartości wskaźników, jednakże badani deklarują brak ryzyk w tym zakresie.

Mając na względzie przedstawione informacje, sugeruje się zaktualizowanie wartości wskaźnika produktu *Liczba podmiotów leczniczych, w których wdrożono usługę publiczną udostępnianą on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3-dwustronna interakcja*. W tym przypadku - z uwagi na to, że szacowana wartość osiągnięta znacznie przewyższa określoną w Programie wartość docelową - zaleca się zwiększenie wartości docelowej wskaźnika do poziomu określonego w zawartych UoD (tj. 39 sztuk⁶⁶). Zmiana taka powinna być jednak poprzedzona przeprowadzeniem analizy w zakresie prawdopodobieństwa wystąpienia ryzyka rozwiązania zawartych dotychczas umów. Zalecana aktualizacja byłaby uzasadniona z uwagi na zaistniałe rozbieżności między założeniami przyjętymi w *Metodologii szacowania wartości docelowych dla wskaźników wybranych do realizacji w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020* a stanem faktycznym. Na etapie programowania przyjęto, iż głównym źródłem wskaźnika będzie projekt pozakonkursowy, dla którego było wówczas możliwe oszacowanie wartości docelowej, oraz kilka projektów zgłoszonych podczas negocjacji w ramach ZPT. W *Metodologii* nie uwzględniono zaś faktu realizacji innych projektów konkursowych oraz sytuacji, że znaczna część projektów będzie realizowana w partnerstwach składających się z kilku podmiotów leczniczych i każdy z tych

---

⁶⁶ W przypadku zawarcia kolejnych umów (np. na projekty z listy rezerwowej), wartość mogłaby ulec jeszcze zwiększeniu.

podmiotów udostępni te same e-usługi. W *Metodologii...* nie uwzględniono projektów partnerskich mimo, że w ramach Programu przewidziano preferencje dla takich projektów.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 2c

Pozytywny wpływ na skuteczność wdrażania mają zastosowane, na etapie wyboru projektów, preferencje. Niezależnie od trybu wyboru, w PI 2c, preferowano projekty:

- realizowane w partnerstwie pomiędzy podmiotami leczniczymi i JST⁶⁷,
- obejmujące działania związane z podnoszeniem kwalifikacji kadry z zakresu nowoczesnych technologii w ochronie zdrowia oraz wdrażanych usług⁶⁸,
- uzgodnione w ramach ZPT.

Poza tymi elementami, na etapie oceny premiowano także projekty komplementarne⁶⁹ oraz te o istotnym poziomie oddziaływania⁷⁰.

Oceniając znaczenie tych preferencji, należy przede wszystkim oddzielić tryb pozakonkursowy od konkursowego. W ramach pierwszego trybu zawarto umowę na realizację 1 projektu obejmującego swoim zakresem cały region pomorski (14 podmiotów leczniczych). Skala tego przedsięwzięcia jest szczególnie znacząca dla rozwoju podmiotów leczniczych biorących w nim udział, dla rozwoju całego obszaru e-zdrowia oraz mieszkańców (pacjentów) regionu. Bez tego projektu nie byłaby również możliwa realizacja większości projektów, które zostały wybrane w trybie konkursowym i są nastawione na integrację swoich systemów z systemami wyższego rzędu (regionalnym i krajowym). Tryb pozakonkursowy można uznać za czynnik sukcesu interwencji PI 2c.

Preferencje w zakresie partnerstwa i stopnia oddziaływania projektów pozytywnie powinny przekładać się na uzyskiwane efekty w skali ponadlokalnej – na obszarze powiatów czy gmin. Analiza wskazała, że zdecydowana większość projektów jest realizowana w formie partnerstw – rozumianych jako współpraca jednego/kilku podmiotów leczniczych i/lub JST. Przekłada się to m.in. na deklarowane wartości wskaźników, gdzie jeden projekt wygeneruje ostatecznie więcej niż 1 jednostkę wskaźnika. Realizacja punktowych projektów obejmujących więcej niż jeden podmiot pozwoli także na uzyskanie spójnego modelu informatyzacji na danym obszarze - co przełoży się na obsługę pacjentów oraz współdziałanie tych podmiotów. Pozytywne efekty partnerstw dostrzegają także sami beneficjenci (respondenci badania CAWI) – wskazują oni, że dzięki temu efekty będą wzmocnione i odczuwalne ponadlokalnie. Uwzględnienie zaś warunku komplementarności będzie skutkowało tym, że te lokalne systemy informatyczne będą musiały, przynajmniej w

---

⁶⁷ Oceniana była zasadność i forma współpracy, w szczególności z punktu widzenia zakładanych celów projektu.

⁶⁸ Ocenie podlegała zasadność przewidzianych działań związanych z podnoszeniem kwalifikacji kadry.

⁶⁹ Związek projektu z innymi przedsięwzięciami dotyczącymi wdrożenia interoperacyjnych systemów informatycznych, w tym telemedycznych oraz stopień, w jakim analizowane projekty i ich rezultaty warunkują lub wzmacniają się nawzajem.

⁷⁰ Oceniano skalę oddziaływania tj. rzeczywisty zakres (liczba jednostek systemu zdrowia na obszarze objętym projektem).

części, być spójne z innymi systemami wdrażanymi na tych obszarach i/lub z powstającym aktualnie systemem regionalnym - co dodatkowo wzmocni efekty wszystkich projektów realizowanych w PI 2c.

Na etapie oceny premiowano także działania związane z podnoszeniem kwalifikacji kadry z zakresu nowoczesnych technologii w ochronie zdrowia oraz wdrażanych usług. Aspekt ten wydaje się bardzo istotny - zarówno dla możliwości uzyskania zaplanowanych efektów, jak i utrzymania ich trwałości. Przeznaczenie części środków na wsparcie działań szkoleniowych kadry medycznej powinno skutkować tym, że rozwiązania te będą wykorzystywane zgodnie ze swoim przeznaczeniem i możliwościami technicznymi. O tym jak ważne jest prowadzenie takich działań mogą świadczyć wyniki innego badania ewaluacyjnego⁷¹, w którym wskazano, że brak odpowiednich kompetencji cyfrowych oraz niechęć pracowników medycznych do zmiany swoich dotychczasowych przyzwyczajeń stanowią główne przeszkody w uzyskaniu zaplanowanych efektów bezpośrednich oraz pośrednich (w tym rozwoju e-zdrowia).

Skuteczność interwencji wzmocniana jest także poprzez wymagania dotyczące informatyzacji podmiotów leczniczych zawarte w Ustawie z dnia 28 kwietnia 2011 r. o systemie informacji w ochronie zdrowia (Dz. U. Nr 113, poz. 657 z późn. zm.). Zgodnie z tą ustawą, w 2023 r. wszystkie podmioty lecznicze SWP powinny posiadać systemy informatyczne (HIS/RIS/PACS) przygotowane do pełnej integracji z systemami krajowymi tj. platformą P1 i P2. Z drugiej jednak strony, to właśnie opóźnienia we wdrażaniu krajowych systemów e-zdrowia powodowały trudności najpierw w akceptacji przez KS, a później w przygotowaniu, specyfikacji i opisu przedmiotu zamówienia w ramach projektu *Pomorskie e-zdrowie*. Z kolei konieczność zapewnienia interoperacyjności z platformą regionalną, przekłada się na opóźnienia w realizacji komplementarnych projektów wyłonionych w trybie konkursowym⁷².

W toku badania zidentyfikowano także czynniki ograniczające wdrażanie interwencji. Analiza WoP oraz wyniki badania ilościowego z beneficjentami wskazują na dość częste zmiany harmonogramów projektów. Spowodowane były one nie tylko czynnikami wymienionymi wyżej, ale także opóźnieniami w rozstrzygnięciu postępowań przetargowych i wyborze wykonawców (duża liczba pytań do SIWZ, dłuższy niż zakładano czas oceny ofert).

Opóźnienia w rozstrzygnięciu postępowań przetargowych to także efekt sytuacji na rynku

---

⁷¹ *Ocena wpływu wsparcia udzielonego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 na rozwój społeczeństwa informacyjnego w województwie podkarpackim*, Agrotec Polska, Warszawa 2015.

⁷² Przykładowo, w trakcie realizacji projektów NFZ przesunął o 3 miesiące termin udostępnienia realizatorom pilotażu wymagań informatycznych niezbędnych do integracji systemów, ustalając nowy termin zakończenia prac w tym zakresie na 31 grudnia 2018 roku. Mając to na uwadze, część wykonawców musiała wystąpić do zamawiających o odpowiednie przedłużenie terminu realizacji umów, wskazując, że przesunięcie terminu przedstawienia przez NFZ wymagań informatycznych uniemożliwia zakończenie prac określonych w umowach (dostosowanie funkcjonalności powstających systemów do wymagań NFZ, przeprowadzenie testów i wdrożenie systemów) w pierwotnie zakładanym terminie. Podobny skutek przyniosła zmiana, opublikowana w połowie lutego 2018 r. przez CSIOZ, rekomendacji dla kompleksowego wsparcia procesu implementacji interoperacyjnych rozwiązań IT opartych o Profile IHE dla Polski (ang. Integrating the Healthcare Enterprise) w obszarze ochrony zdrowia. Skuteczne uwzględnienie zaleceń CSIOZ wymagało dodatkowego czasu, który nie mógł być do tej pory przewidziany w harmonogramach projektów.

wykonawców. Dość często miały miejsce takie sytuacje jak zupełny brak zainteresowania ze strony wykonawców, składanie ofert o budżetach znacznie przekraczających środki będące w dyspozycji zamawiających, odwołania oferentów do Krajowej Izby Odwoławczej, rozwiązywanie umów z nierzetelnymi wykonawcami⁷³. Część zmian w harmonogramach wynikała także z: opóźnień po stronie wykonawców w realizacji poszczególnych etapów inwestycji, przekładających się na generowanie opóźnień w realizacji kolejnych zadań; oraz z konieczności uwzględnienia prac, których nie zaplanowano na etapie składania WoD (np. weryfikacja wymagań funkcjonalnych poszczególnych systemów przez potencjalnych użytkowników)⁷⁴. Mając na uwadze te trudności, IZ podjęła działania mające ułatwić proces realizacji inwestycji – akceptując niezwłocznie uzasadnione zmiany w projektach i harmonogramach.

Duża liczba pytań do SIWZ, dłuższy czas oceny ofert, konieczność uwzględnienia prac dodatkowych wynikać może z faktu znacznego skomplikowania inwestycji w Działaniu 7.2. Projekty informatyczne wymagają bowiem odpowiednich kompetencji z zakresu IT po stronie zamawiających, a podmioty lecznicze niekoniecznie dysponują zasobami kadrowymi zdolnymi do przygotowania opisu przedmiotu zamówienia, przewidzenia wszystkich niezbędnych etapów inwestycji oraz oceny ofert. Co więcej, beneficjenci zwracali także uwagę na problem rotacji kadr odpowiedzialnych za realizację projektów. Na problem ten zwracała także uwagę IZ RPO WP 2014-2020 - wskazując, że nowozatrudniona kadra potrzebuje czasu na wdrożenie się w obowiązki, a rotacja wpływa na sprawność wykonywania czynności związanych z rozliczaniem projektów, a także na jakość przedkładanych do IZ dokumentów. Mając to na względzie IZ zaczęła kierować do beneficjentów korespondencję stanowiącą przypomnienie o obowiązkach związanych z rozliczeniem środków publicznych zawartych w UoD oraz formułować precyzyjne uwagi dotyczące uchybień w przekazywanych dokumentach. W przyszłości planowana jest intensyfikacja takich działań poprzez kontakty IZ z beneficjentami (spotkania informacyjne, konsultacje telefoniczne i osobiste).

Wśród innych czynników zewnętrznych, mających wpływ na skuteczność wdrażania, można wskazać zmiany organizacyjne w szpitalach będących specjalistycznymi przychodniami lekarskimi⁷⁵ oraz fakt równoległego prowadzenia przez poszczególne szpitale innych działań inwestycyjnych (np. w Działaniu 7.1.) absorbujących nierzadko te same zespoły projektowe.

Podsumowując, pozytywny wpływ na skuteczność interwencji PI 2c mają głównie zastosowane preferencje na etapie wyboru projektów. Ich znaczenie można dostrzec

---

⁷³ Na problemy z nierzetelnymi wykonawcami zwracało uwagę 4 z 11 respondentów badania CAWI.

⁷⁴ Na problemy w trakcie realizacji inwestycji (tj. wykonywania robót, zakupów i dostaw sprzętu) wskazało 3 z 11 badanych beneficjentów.

⁷⁵ Najbardziej znacząca dotychczas zmiana organizacyjna polegała na połączeniu szpitali: Wojewódzkiego w Gdyni, Zakaźnego w Gdańsku i Specjalistycznego w Wejherowie i miała wpływ przede wszystkim na największy realizowany projekt *Pomorskie e-zdrowie*. Zmiana wymusiła modyfikacje w dokumentacji projektowej.

zarówno w przypadku projektu pozakonkursowego (jest on w pełni zgodny z tymi preferencjami), jak i projektów konkursowych (partnerstwo, podnoszenie kompetencji cyfrowych, komplementarność i oddziaływanie projektów to kryteria merytoryczne, które miały wpływ na pozycję projektu na liście rankingowej i fakt uzyskania/nie uzyskania dofinansowania). Pozwala to twierdzić, że preferencje te okazały się skuteczne, a co więcej – z uwagi na możliwe efekty – użyteczne pod kątem realizacji celów Programu. W przypadku czynników negatywnie wpływających na proces realizacji inwestycji i skuteczność wdrażania, można stwierdzić, że w przyszłości wciąż aktualne pozostaną głównie te dotyczące rotacji kadr oraz problemów z wykonawcami. Zasadne będzie zatem utrzymanie przez IZ podjętych dotychczas działań zaradczych.

Ocena efektów wsparcia w PI 2c

Analizując tytuły oraz skrócone opisy projektów, można wskazać, że znacznie większym zainteresowaniem wśród wnioskodawców cieszył się pierwszy typ projektu, tj. *Wdrożenie interoperacyjnych i zintegrowanych systemów e-zdrowia wraz z niezbędną do ich funkcjonowania infrastrukturą (...)*. Na ten typ projektu zawarto też większość umów o dofinansowanie. Większe zainteresowanie tym typem może wynikać z tego, że zrealizowanie takich inwestycji wymaga znacznie większych środków finansowych niż *Budowa, rozwój i wdrożenie usług telemedycznych*. Przedstawiciele IZ RPO WP 2014-2020 wskazali, że potrzeby szpitali w zakresie obu typów projektów były i nadal są znaczące. Najpewniej wnioskodawcy uznali jednak, że w pierwszej kolejności należy uzyskać dofinansowanie infrastruktury znacznie bardziej złożonej, a zarazem droższej (tym bardziej, że alokacja przeznaczona na konkurs nie była zbyt duża). Można też domniemywać, że - z punktu widzenia wnioskodawców - znacznie większe efekty przynieść miało wdrożenie interoperacyjnych i zintegrowanych systemów, które zapewniłyby tym podmiotom włączenie się w system tworzony na poziomie regionalnym. Co więcej, zgodnie z zapisami Programu, zakres rzeczowy takich inwestycji miał również na celu stworzenie możliwości rozwoju usług telemedycznych w przyszłości. Być może mniejsze zainteresowanie usługami telemedycznymi wynikało z braku technicznych możliwości ich wdrożenia. Nie zidentyfikowano jednak przesłanek do stwierdzenia, że mniejsze zainteresowanie drugim typem projektów wynika z mniejszych potrzeb wśród wnioskodawców na tego typu inwestycje.

W ramach Działania 7.2., poza kluczowym wskaźnikiem produktu określonym w Programie *Liczba podmiotów leczniczych, w których wdrożono usługę publiczną udostępnianą on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3-dwustronna interakcja* oraz programowym wskaźnikiem rezultatu *Odsetek podmiotów leczniczych SWP, wyposażonych w systemy informatyczne (HIS/RIS/PACS) przygotowane do integracji z platformą P1/P2*, beneficjenci deklarowali także w projektach osiągnięcie dwóch innych wskaźników specyficznych: *Liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w podmiotach wykonujących zadania publiczne* (wskaźnik

produktu; wartość docelowa: 41 sztuk, dotychczas osiągnięta: 9) oraz *Liczba osób korzystających z usług publicznych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3-dwustronna interakcja* (wskaźnik rezultatu; wartość docelowa: 85 857 osób; dotychczas osiągnięta: 0). Wszystkie realizowane projekty przyczyniają się do realizacji dwóch z czterech wymienionych wyżej wskaźników (z poziomu Programu oraz SZOOP), tj. wskaźnika dotyczącego podmiotów udostępniających e-usługę na co najmniej 3 poziomie dojrzałości oraz dotyczącego osób korzystających z tych usług. W ramach 14 projektów założono uruchomienie systemów teleinformatycznych. Wskaźnik rezultatu dotyczący wyposażenia podmiotów w systemy informatyczne realizowany jest co prawda w ramach 1 projektu, jednak jest to projekt o największej wartości.

Realizowane inwestycje oraz planowane w ich ramach efekty zrealizują cele Programu, tj. przyczynią się do poprawy efektywności i dostępności usług zdrowotnych oraz do stworzenia przyjaznego regionalnego portalu internetowego kompleksowo obejmującego kwestie związane z usługami zdrowotnymi, zarówno w zakresie organizacji i funkcjonowania systemu zdrowia, jak i promocji zdrowia – największe znaczenie dla realizacji tego celu ma projekt pozakonkursowy *Pomorskie e-zdrowie*.

Warto podkreślić, że uzyskane efekty będą istotne w skali całego regionu. Wynika to przede wszystkim z faktu, że wspomniany projekt pozakonkursowy obejmuje 14 pomorskich podmiotów leczniczych, dla których Województwo Pomorskie jest organem tworzącym. Podmioty te zlokalizowane są w 8 miejscowościach: w Gdańsku – 7 podmiotów, w Słupsku – 3 podmioty, po jednym podmiocie w Gdyni, Sopocie, Starogardzie Gdańskim, Kościerzynie, Wejherowie oraz w Prabutach. Ponadto, projekty konkursowe obejmują kolejne 25 placówek leczniczych zlokalizowanych na terenie województwa, które w wyniku inwestycji będą mogły połączyć swoje systemy z systemem regionalnym oraz (pośrednio) krajowym. Zdaniem samych beneficjentów biorących udział w badaniu CAWI, efekty inwestycji będą odczuwalne przede wszystkim w skali ponadlokalnej, tj. obejmującej obszar powiatu lub kilku gmin (wskazało tak 5 z 11 badanych) oraz regionalnej, tj. obejmującej województwo lub kilka powiatów (wskazało tak 4 z 11 badanych). Inwestycje pozwolą także na to, by w 2023 r. wszystkie podmioty lecznicze SWP posiadały systemy informatyczne (HIS/RIS/PACS) przygotowane do pełnej integracji z systemami krajowymi tj. platformą P1 i P2. W badaniu CAWI beneficjenci wskazywali także na takie efekty, jak: poprawa funkcjonowania podmiotów i wypełnienie obowiązków wynikających z przepisów prawa (np. w zakresie elektronicznej dokumentacji medycznej), zwiększenie efektywności działań Przychodni, zapewnienie sprawnego dostępu do dokumentacji medycznej zarówno personelowi placówek medycznych jak i pacjentom. O znaczeniu efektów może świadczyć także liczba podmiotów, które ostatecznie udostępnią e-usługi (w tym telemedyczne) na co najmniej 3 poziomie dojrzałości. Według szacunków, będzie to ponad dwukrotnie więcej podmiotów, niż zakładano na etapie planowania interwencji. Efektem realizowanych projektów będzie

także wzrost kompetencji cyfrowych pracowników służby zdrowia, co nastąpi dzięki realizowanym szkoleniom, finansowanym w ramach mechanizmu cross-financingu.

Uzyskane efekty powinny cechować się relatywnie dużą trwałością - mimo, że inwestycje te silnie powiązane są z kwestią innowacyjności i zaawansowania stosowanych rozwiązań technologicznych, co mogłoby teoretycznie stać w kolizji z wymogiem trwałości. Jednakże kolizja taka może być jedynie pozorna, gdyż w przypadku przedsięwzięć dotyczących społeczeństwa informacyjnego, to ciągłe rozwijanie stosowanych rozwiązań jest poniekąd warunkiem *sine qua non* ich trwałości, rozumianej jako zachowanie (a w optymalnym wariancie – rozwijanie) użyteczności rezultatów dofinansowanych projektów. Dodatkowo, trwałość efektów takich przedsięwzięć jest zapewniona poprzez instytucjonalną trwałość podmiotów publicznych realizujących takie projekty. Oznacza to, że właśnie w tym sektorze upatrywać należy najbardziej sprzyjającej sytuacji w kontekście zapewniania trwałości efektów⁷⁶. Kupowany sprzęt IT będzie z pewnością wykorzystywany przez najbliższe kilka lat (przy założeniu odpowiedniego ich serwisowania), a powstałe systemy telemedyczne czy e-usługi będą mogły być w przyszłości rozwijane o nowe funkcjonalności (przy zachowaniu warunków związanych z trwałością projektów unijnych). Można oczekiwać także, że liczba osób korzystających z udostępnianych e-usług czy systemów telemedycznych powinna wzrastać w okresie trwałości, jak i po nim - wynikać to będzie ze stopniowego wzrostu kompetencji cyfrowych⁷⁷, stopniowego wzrostu odsetka mieszkańców regionu wykorzystujących Internet do kontaktów z administracją publiczną⁷⁸ oraz coraz powszechniejszego dostępu mieszkańców województwa do Internetu szerokopasmowego⁷⁹.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Jak już wskazano, w ramach PI 2c największa część wsparcia (mierzona wartością środków) została skierowana na realizację przedsięwzięć umożliwiających wdrożenie interoperacyjnych i zintegrowanych systemów e-zdrowia. Znacznie mniej środków przeznaczono zaś na wdrożenie usług telemedycznych. Przewaga wsparcia na pierwszy typ przedsięwzięć wynika przede wszystkim z realizacji projektu pozakonkursowego *Pomorskie e-zdrowie*, na które przeznaczono około 82% (w zależności od przyjętego kursu euro) dostępnej alokacji, a który w głównej mierze dotyczy właśnie stworzenia systemu e-zdrowia. Oceniając stopień uwzględniania, w realizowanych projektach, potrzeb zidentyfikowanych w Programie, można stwierdzić, że oba typy projektów potrzeby te realizują w pełni. Z jednej

---

⁷⁶ *Ewaluacja ex post Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013*, Pracownia Badań i Doradztwa "Re-Source" Korczyński Sarapata, 2016.

⁷⁷ Odsetek mieszkańców regionu pomorskiego posiadających podstawowe lub ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe wynosił, w roku 2017, 47,8%, a dwa lata wcześniej – 40,1%; źródło: strateg.gov.pl.

⁷⁸ Odsetek mieszkańców regionu pomorskiego korzystających z usług administracji publicznej za pomocą Internetu w ciągu ostatnich 12 miesięcy wynosił, w roku 2018, 41,7%, a w roku 2014 – 32,3%; źródło: strateg.gov.pl.

⁷⁹ Odsetek gospodarstw domowych w regionie pomorskim posiadających, w roku 2017, szerokopasmowy dostęp do Internetu w domu wynosił 82% (w roku 2014 – 79%); źródło: strateg.gov.pl.

strony inwestycje odpowiadają na zidentyfikowany brak - w podmiotach leczniczych SWP - podstawowych systemów informatycznych (HIS/ERP/PACS/RIS), a z drugiej strony odpowiadają na potrzeby związane ze świadczeniem usług telemedycznych. Inwestycje te wpisują się także w założenia RPS *Zdrowie dla Pomorza*⁸⁰, w którym wśród wyzwań wskazano na: niski stopień interoperacyjności stosowanych systemów informatycznych, przestarzałą infrastrukturę informatyczną, niski poziom stosowania systemów informatycznych klasy Business Intelligence, niewystarczający dostęp podmiotów leczniczych do sieci szerokopasmowych. W Programie tym założono również potrzebę wdrożenia usług telemedycznych, w szczególności dla osób starszych i niepełnosprawnych oraz potrzebę stworzenia systemu informacji dla pacjentów i prowadzenia działań promocyjnych zachęcających do korzystania z usług telemedycznych oraz innych e-usług (np. e-rejestracji). Oceniając trafność wsparcia, nie można pominąć działań miękkich – wskazanych też w RPS *Zdrowie dla Pomorza* – finansowanych w ramach cross financingu, jako kompleksowych elementów projektów z zakresu systemu e-zdrowia i usług telemedycznych. Działania takie dotyczą wsparcia przedsięwzięć promocyjnych zachęcających do korzystania z powstających usług oraz szkolenia kadry medycznej w zakresie ich obsługi. Jak wspomniano, beneficjenci szacują, że z powstałych e-usług skorzysta w sumie 85 857 osób⁸¹.

Analizując z kolei aktualność wyzwań i potrzeb regionu w zakresie e-zdrowia, można wskazać, że w przypadku podmiotów leczniczych, dla których SWP jest organem tworzącym, potrzeby w zakresie stworzenia zintegrowanych i interoperacyjnych systemów oraz zapewnienia dostępu do sieci szerokopasmowych zostaną zrealizowane wraz z zakończeniem projektu pozakonkursowego. Potrzeby z tego zakresu będą jednak aktualne, w mniejszym lub większym zakresie, wśród pozostałych podmiotów leczniczych funkcjonujących w regionie – istotne z pewnością będzie w ich przypadku włączenie się do systemu regionalnego, który to z kolei będzie połączony z systemami krajowymi (P1 i P2). O istnieniu takich potrzeb świadczy pośrednio zakres rzeczowy już realizowanych projektów, projektów z listy rezerwowej oraz tych, które zostały ocenione negatywnie.

Z drugiej strony wydaje się, że w przypadku wszystkich podmiotów leczniczych (bez względu na to, kto jest ich organem tworzącym) aktualne będą potrzeby z zakresu rozwijania usług telemedycznych. Rosnący popyt na takie usługi wynikał będzie w dużej mierze ze zmian demograficznych (stałego wzrostu odsetka osób starszych), ale także zmian cywilizacyjnych i technologicznych. Według danych Eurostatu, w Polsce relatywnie szybko wzrasta odsetek osób korzystających z Internetu do wyszukiwania informacji o zdrowiu. Oznacza to, że popyt na e-usługi w tym obszarze również będzie wzrastał – o czym świadczyć może także ogólny

---

⁸⁰ Wersja z 24.04.2018 roku.

⁸¹ 32 000 osób założono w projekcie *Pomorskie e-zdrowie*, a kolejne 30 000 osób w projekcie *Wdrożenie systemu elektronicznej dokumentacji medycznej z funkcjonalnością przesyłu danych obrazowych w podmiotach leczniczych subregionu słupskiego wraz z niezbędną infrastrukturą*.

wskaźnik odnoszący się do skłonności Polaków do korzystania z Internetu w kontaktach z administracją publiczną. W przypadku województwa pomorskiego, w 2018 r., już 42% mieszkańców korzystało z usług e-administracji. Stopniowo następuje także wzrost kompetencji cyfrowych, które to są i będą niezbędne do tego by efektywnie wykorzystywać powstające rozwiązania technologiczne z zakresu ICT. Dla rozwoju popytu i podaży usług z zakresu e-zdrowia istotny jest także dostęp potencjalnych odbiorców do wydajnego i sprawnego połączenia internetowego. W 2017 r., 82% gospodarstw domowych posiadało już dostęp do Internetu szerokopasmowego.

Tabela 45 Wybrane wskaźniki statystyczne charakteryzujące sytuację regionu pomorskiego w obszarze PI 2c

Wskaźnik		2013	2014	2015	2016	2017	2018
Odsetek osób korzystających z Internetu do poszukiwania informacji o zdrowiu ⁸²	Polska	27%	b.d.	28%	40%	45%	48%
	Pomorskie	44%	b.d.	46%	48%	51%	52%
Osoby korzystające z usług administracji publicznej za pomocą Internetu ⁸³	Polska	b.d.	27%	27%	30%	31%	36%
	Pomorskie	b.d.	32%	24%	33%	36%	42%
Odsetek osób posiadających podstawowe lub ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe ⁸⁴	Polska	b.d.	b.d.	40%	44%	46%	b.d.
	Pomorskie	b.d.	b.d.	40%	49%	48%	b.d.
Odsetek gospodarstw domowych posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu w domu ⁸⁵	Polska	b.d.	71%	71%	76%	78%	b.d.
	Pomorskie	b.d.	79%	75%	81%	82%	b.d.

Źródło: opracowanie własne.

Mając na uwadze powyższe, istotnym wydaje się kontynuowanie wsparcia w obszarze e-zdrowia w dotychczasowej formie, dostosowując jednak tryb wyboru. W przypadku projektów lokalnych i ponadlokalnych, ale nie regionalnych (zarówno z zakresu systemów informatycznych, jak i usług telemedycznych) realizowanych przez podmioty lecznicze, dla których organem tworzącym nie jest SWP, powinien być utrzymany tryb konkursowy.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 2c na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

W RPO WP 2014-2020 brak co prawda ukierunkowania terytorialnego inwestycji PI 2c (wparcie realizowane na terenie całego regionu), preferowano jednak projekty ZPT - wspierające wybrane OSI. Celem takich projektów miała być przede wszystkim poprawa jakości, efektywności i dostępności świadczonych usług medycznych oraz poprawa bezpieczeństwa, jakości i efektywności obsługi pacjentów. W ramach ZPT przewidziano realizację projektów w 6 z 8 MOF działających w regionie pomorskim (Bytów, Chojnice-Człuchów, Lębork, Malbork-Sztum, Słupsk, Starogard Gdański). W podpisanych

⁸² Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat. Brak danych dla 2014 roku, z tego powodu pokazano dane od 2013r.

⁸³ Opracowanie własne na podstawie danych strateg.gov.pl (dla lat 2012-2017) oraz danych GUS Szczecin „Społeczeństwo informacyjne w Polsce” (za rok 2018).

⁸⁴ Opracowanie własne na podstawie danych strateg.gov.pl.

⁸⁵ Opracowanie własne na podstawie danych strateg.gov.pl.

porozumieniach zawarto opisy 7 projektów, z czego 6 jest realizowane w ramach Działania 7.2., a 1 projekt nie został w ogóle złożony w przeprowadzonym naborze⁸⁶. Ponieważ w niemal wszystkich MOF zawarto umowy na projekty znajdujące się w ZPT, można wnioskować, że w tych przypadkach istniejące - na moment podpisywania ZPT - plany zostały zrealizowane.

By ocenić skalę projektów ZPT w PI 2c, porównano wartości dofinansowania UE, jakie otrzymały projekty ZPT oraz pozostałe projekty wybrane w trybie konkursowym. Przeprowadzona analiza wskazała, że spośród wszystkich projektów konkursowych (14 projektów), projekty ZPT (6 projektów) zakontraktowały zdecydowaną większość alokacji (63%) ostatecznie przeznaczonych na konkurs⁸⁷.

Przeprowadzono również analizę założonych wartości docelowych wskaźników - w podziale na projekty ZPT, projekt pozakonkursowy i projekty konkursowe (inne niż ZPT). W przypadku deklarowanych wartości wskaźników produktu (*Liczba podmiotów leczniczych, w których wdrożono usługę publiczną udostępnianą on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3-dwustronna interakcja; Liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w podmiotach wykonujących zadania publiczne*) projekty ZPT będą mieć mniejsze znaczenie od pozostałych projektów konkursowych⁸⁸.

Sytuacja wygląda zupełnie inaczej w przypadku wartości docelowej wskaźnika rezultatu *Liczba osób korzystających z usług publicznych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3-dwustronna interakcja*. Wartość wskaźnika, w projektach ZPT, została określona na najwyższym poziomie (35 500 osób) – jest ona niemal dwukrotnie wyższa od wartości oszacowanej w pozostałych projektach konkursowych (18 314 osób), mimo, że w projektach ZPT aż o 1/3 mniej podmiotów wdroży wskaźnik produktu wpływający na osiągnięcie założonego rezultatu (wskaźnik dotyczący liczby podmiotów udostępniających e-usługę). Dla porównania, w projekcie pozakonkursowym wartość docelowa wskaźnika rezultatu wynosi 32 000. Większość projektów ZPT (4 z 6) realizowana jest w partnerstwach, co może wpływać na skalę oddziaływania tych inwestycji. Ich bezpośrednie efekty będą mieć znaczenie nie tylko lokalne, ale prawdopodobnie na całym obszarze MOF lub znacznej jego części. Dodatkowo, ponieważ wszystkie te projekty nastawione są na integrację z regionalnym systemem wdrażanym w ramach przedsięwzięcia strategicznego *Pomorskie e-zdrowie*, to ich rzeczywiste znaczenie może być jeszcze szersze – będą bowiem częścią tworzonego

---

⁸⁶ Projekt MOF Słupsk *Pozyskanie usługi dostępu do Internetu za pomocą łączy światłowodowych umożliwiającej wdrożenie systemu e-zdrowia oraz platformy wymiany informacji między podmiotami leczniczymi subregionu słupskiego wraz z niezbędną infrastrukturą*.

⁸⁷ Wartość dofinansowania UE projektów ZPT wynosi blisko 20,7 mln zł, a pozostałych projektów konkursowych: nieco ponad 12,0 mln zł.

⁸⁸ W przypadku wskaźnika *Liczba podmiotów leczniczych, w których wdrożono usługę publiczną udostępnianą on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3-dwustronna interakcja* wartość docelowa założona w: projektach ZPT wynosi 10 sztuk; projektach konkursowych innych niż ZPT: 15; w projekcie pozakonkursowym: 14 sztuk. W przypadku wskaźnika *Liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w podmiotach wykonujących zadania publiczne* wartość docelowa założona w: projektach ZPT wynosi 19 sztuk; projektach konkursowych innych niż ZPT: 22; w projekcie pozakonkursowym: 0 sztuk.

regionalnego systemu e-zdrowia, w ramach którego będą zarówno odbiorcą jak i dostawcą „danych medycznych” istotnych dla placówek medycznych oraz pacjentów. Należy jednak podkreślić, że partnerstwo oraz komplementarność projektów nie jest wyłączną domeną inwestycji ZPT. Z uwagi bowiem na to, że na etapie oceny punktowano oba te elementy, to również wśród pozostałych projektów przeważają projekty realizowane w partnerstwach oraz nastawione na integrację z systemem regionalnym.

Mając na uwadze powyższe, można stwierdzić, że w PI 2c przyjęte preferencje w zakresie wsparcia projektów ZPT okazały się skuteczne – projekty te pozyskały znaczną część dostępnej alokacji w konkursie oraz w dużej mierze objęły obszary uznane za OSI. Oceniając zatem wpływ interwencji na zróżnicowania wewnątrzregionalne należy, z jednej strony podkreślić zalety realizowanego projektu *Pomorskie e-zdrowie* (projekt oddziałuje na cały region), a z drugiej strony duże znaczenie projektów realizowanych na terenach MOF, ale także poza nimi (projekty te uzupełniają bowiem efekty projektu regionalnego i niwelują deficyty w skali lokalnej). Z uwagi na brak innych projektów - z obszaru PI 2c - w obowiązujących aktualnie porozumieniach, wydaje się, że tak sformułowane ukierunkowanie terytorialne (ZPT) w tym obszarze wsparcia nie będzie wymagało kontynuacji w przyszłości – aczkolwiek zasadne byłoby przeprowadzenie konsultacji z poszczególnymi MOF co do ewentualnych planów inwestycyjnych w tym konkretnym obszarze wsparcia.

Podsumowanie

Zarówno postęp rzeczowy (wyrażony wskaźnikiem produktu) jak i postęp finansowy PI 2c jest na zadowalającym poziomie i nie identyfikuje się zagrożeń w realizacji założonych celów. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku możliwości zrealizowania założonej wartości wskaźnika rezultatu – wg aktualnych danych można przyjąć, że zostanie ona w pełni osiągnięta. Jak wskazano wcześniej, sugeruje się podjęcie działań zmierzających do zwiększenia wartości docelowej wskaźnika produktu.

Analizy wskazują, że cel szczegółowy interwencji w zakresie PI 2c pozostanie aktualny w najbliższych latach. Środki finansowe powinny być przeznaczone w podobnym stopniu zarówno na wdrażanie systemów zdrowotnych, jak i usług telemedycznych. Wsparcie takie powinno także być uwzględnione w ramach RPO WP 2020+. Wydaje się jednak, że ewentualne zmiany dotyczyć powinny kierunków wsparcia, tj. po zrealizowaniu projektu pozakonkursowego, ważne będzie zapewnienie możliwości włączenia się, w udostępniony system e-zdrowia, podmiotów leczniczych funkcjonujących na poziomie lokalnym. Coraz większego znaczenia nabierają będą usługi telemedyczne, z tego względu jest to również obszar, który powinien być nadal wspierany. Sugeruje się przeanalizowanie możliwości realizacji - w kolejnej perspektywie finansowej - projektu pozakonkursowego, którego przedmiotem byłoby uruchomienie grupy takich usług w podmiotach leczniczych SWP. Realizacja takiego przedsięwzięcia przyniosłaby pozytywne efekty w zakresie zapewnienia

integralności rozwiązań i funkcjonalności takich usług w regionie. Ponadto, stworzenie i wdrożenie tych samych usług w grupie podmiotów byłoby bardziej efektywne kosztowo.

Oceniając możliwości wykorzystania dostępnych środków rezerwy wykonania w PI 2c, można wskazać dwa rozwiązania. Po pierwsze, mogłyby one zostać skierowane na wsparcie projektów znajdujących się na liście rezerwowej⁸⁹. Co prawda ich realizacja nie będzie kluczowa dla osiągnięcia celów Programu wyrażonych wskaźnikiem produktu (na podstawie zawartych umów szacuje się znaczne przekroczenie jego wartości docelowej), ale w pełni odpowiadałaby na założenia Działania 7.2. oraz identyfikowane potrzeby w obszarze e-zdrowia. Jak już wskazano, kwota dostępnych środków w tym Działaniu wystarczyłaby na dofinansowanie tylko części z tych inwestycji. Gdyby zatem podjęto decyzję o przeznaczeniu środków na sfinansowanie projektów rezerwowych, niezbędne byłoby zaktualizowanie ich listy i wybór tych, które dotąd nie zostały sfinansowane z innych źródeł, a ich termin realizacji nie wykraczałby poza okres kwalifikowalności wydatków. Drugim możliwym rozwiązaniem (znacznie bardziej prawdopodobnym – co potwierdzają informacje pozyskane od przedstawicieli IZ RPO WP 2014-2020) może być realokowanie środków rezerwy z PI 2c do innego Działania/PI, w którym dodatkowe środki umożliwiłyby zrealizowanie założonych wartości wskaźników. Ostateczne decyzje w tym zakresie zostaną jednak podjęte przez IZ RPO WP 2014-2020.

Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 7 Zdrowie

Ramy Wykonania dla OP 7 Zdrowie przyjęte na 2018 r. obejmują wskaźnik KEW *Liczba podmiotów leczniczych, z którymi zostały podpisane umowy o dofinansowanie* oraz wskaźnik finansowy odnoszący się do osiągnięcia określonej kwoty certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych. Wskaźnik KEW jest realizowany w ramach Działania 7.1. *Zasoby ochrony zdrowia*, wdrażanym w Poddziałaniu 7.1.1. *Zasoby ochrony zdrowia – mechanizm ZIT* (pozakonkursowy tryb wyboru projektów) oraz Poddziałaniu 7.1.2. *Zasoby ochrony zdrowia* (konkursowy tryb wdrażania projektów).

W dokumencie programowym założono, iż do dnia 31.12.2018 r. w ramach Działania 7.1. *Zasoby ochrony zdrowia* w zawartych umowach o dofinansowanie zostanie założone wsparcie 10 podmiotów leczniczych. Cel pośredni został przekroczony o 30%. Podpisano bowiem 13 umów o dofinansowanie projektu, w ramach których założono wsparcie 16 podmiotów leczniczych.

Stan kontraktacji w Działaniu 7.1. nie pociąga za sobą jednak ryzyka nieosiągnięcia celu końcowego Ram Wykonania. W prowadzonych projektach założono jego realizację w 160%. Żaden z badanych beneficjentów nie deklaruje obawy przed nieosiągnięciem wskaźnika Ram

⁸⁹<http://www.rpo.pomorskie.eu/documents/10184/140301/Lista+wniosk%C3%B3w+po+rozstrzygni%C4%99ciu+konkursu+%E2%80%93+zmiana+16.01.2018/5e3302e9-172b-403f-b239-6caf7e2350cb>

Wykonania *Liczba wspartych podmiotów leczniczych*, co wskazuje na przekroczenie celu końcowego, mierzonego tym wskaźnikiem. Do dnia 31.12.2018 r. zakończono realizację jednego projektu, co świadczy o osiągnięciu celu końcowego Ram Wykonania w 10%.

Tabela 46 Wskaźniki wybrane do Ram Wykonania – stopień osiągnięcia wartości pośrednich i docelowych, prognoza – OP 7

Wskaźnik lub KEW (jednostka pomiaru)	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)		
	Założony	Osiągnięty	% realizacji	Założony	% realizacji w 2018 r.	Szacowany % realizacji w 2023 r.
KEW: Liczba podmiotów leczniczych, z którymi zostały podpisane umowy o dofinansowanie (szt.)	10	13	130,0%	-	-	
Produktu: Liczba wspartych podmiotów leczniczych (szt.)	-	-	-	10	10%	160%
Finansowy: Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych (euro)	6 175 029	8 243 864	133,5%	123 500 589	6,6%	100%

Źródło: Informacja kwartalna z realizacji RPO WP 2014-2020 za IV kw. 2018 r., prognoza – obliczenia własne

W przypadku wskaźnika finansowego *Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych* również odnotowano przekroczenie celu pośredniego. W RPO WP 2014-2020 założono, iż do dnia 31.12.2018 r. całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych wyniesie 6 175 029 euro, podczas gdy w zatwierdzonych wnioskach o płatność wyniosły one 8 243 864 euro, co stanowi 133,5%. Analiza wysokości wydatków kwalifikowalnych zakładanych w realizowanych projektach wskazuje, że cel końcowy Ram Wykonania, mierzonego wskaźnikiem finansowym, zostanie osiągnięty.

3.7 Oś Priorytetowa 8 Konwersja

Priorytet Inwestycyjny 9b (Działanie 8.1. Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – wsparcie dotacyjne oraz Działanie 8.2. Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – wsparcie pozadotacyjne)

Projekty rewitalizacyjne Działania 8.1. wdrażane są w podejściu zintegrowanym. Oznacza to, że warunkiem koniecznym uzyskania wsparcia w ramach Działania 8.1. jest realizacja zintegrowanego projektu rewitalizacyjnego, obejmującego interwencję Działania 6.1. *Aktywna integracja* lub Działania 6.2. *Usługi społeczne* bezpośrednio powiązaną z zakresem projektu planowanego do realizacji w ramach Działania 8.1. W podejściu tym przyjęto, iż wsparcie w ramach Działania 8.1. ma charakter podrzędny w stosunku do działań społecznych realizowanych w OP 6. Podejście zintegrowane ukierunkowało zarówno zakres jak i koszty realizacji projektów rewitalizacyjnych.

Ocena postępów w realizacji PI 9b oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

W realizowanych projektach PI 9b założono wielokrotne (622,2%) przekroczenie przyjętej w RPO WP 2014-2020 wartości docelowej programowego wskaźnika produktu *Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją*. Sytuacja ta jest wynikiem zastosowania podejścia zintegrowanego, skłaniającego beneficjentów do optymalizacji kosztów oraz profilowania zakresu przedmiotowego wsparcia w odniesieniu do celów nadrzędnego projektu OP 6. Zastosowanie formuły realizacji projektów zintegrowanych w połączeniu z interwencjami Działania 6.1. *Aktywna integracja* lub interwencjami Działania 6.2. *Usługi społeczne* pociągnęło za sobą rozszerzenie terenu oddziaływania projektu, częstsze, niż w okresie programowania 2007-2014 prowadzenie działań infrastrukturalnych na mniej kosztotwórczych, otwartych terenach. Czynniki te przyczyniły się do powstania możliwości rewitalizacji większych powierzchni niż zakładano na etapie programowania, przed ustaleniem zasad wsparcia projektów rewitalizacyjnych w perspektywie 2014-2020. Ponadto w logice interwencji przyjęto założenie, iż dofinansowanie uzyskają jedynie projekty uzgodnione między IZ RPO WP 2014-2020 a miastami, co pozwoliło na dalszą optymalizację zakresu wsparcia i maksymalizację efektów, mierzonych wskaźnikami programowymi.

W Poddziałaniu 8.1.1. *Kompleksowe projekty rewitalizacyjne w miastach Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta – wsparcie ZIT* przyjęto także wskaźnik produktu *Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich*. Zgodnie z definicją tego wskaźnika, sformułowaną w Metodologii szacowania wartości docelowych wskaźników EFRR RPO WP 2014-2020, mierzy on liczbę ludności zamieszkującej następujące miasta na obszarze Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych: Gdańsk, Gdynia, Sopot, Hel, Jastarnia, Pruszcz Gdański, Puck, Reda, Rumia, Tczew, Wejherowo, Władysławowo. W 2017 r. wskaźnik ten przyjął wysokość 928 605 osób, co stanowi 91,6% jego wartości docelowej. Jak wynika ze zaktualizowanej w 2017 r. *Prognozy ludności gmin na*

lata 2017-2030 (GUS) – w 2023 r. wartość docelowa wskaźnika wyniesie 1 000 278 osób, czyli 98,7% wartości docelowej.

Tabela 47 Wskaźniki produktu (PI 9b) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (ha)	400	0	0,0%	2488,74	622,2%	2508,74	627,2%
Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich (CI 37) (os.)	1 013 518	928 605*	91,6%	1 000 278	98,7%	1 000 278	98,7%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

* dane dla 2017 r.; wskaźnik nie jest liczony na podstawie WoP, ale z danych GUS.

Biorąc pod uwagę, iż alokacja przeznaczona na Działanie 8.1. RPO WP 2014-2020 została wyczerpana, dalszy przyrost wskaźnika *Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją* możliwy będzie do pozyskania jedynie w ramach Działania 8.2. z zastosowaniem instrumentów finansowych. Dane SL wskazują, iż beneficjent Działania 8.2. założył osiągnięcie 15 jednostek przedmiotowego wskaźnika. Jak wynika jednak z aktualizacji oceny ex ante instrumentów finansowych w RPO WP 2014-2020⁹⁰ spodziewany przyrost wskaźnika *Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją* w ramach Działania 8.2. wynosić będzie 5-20 ha. Prognozy osiągnięcia tego wskaźnika w skali całego PI 9b zakładają więc wielokrotne przekroczenie jego wartości docelowej.

⁹⁰ Strategia inwestycyjna z biznesplanem dla instrumentów finansowych w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, Obszar B – Imapp, PAG Uniconsut, 2018.

W OP 8 *Konwersja* w ramach PI 9b przyjęto także wskaźnik rezultatu *Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców*. W dokumencie programowym założono, iż wartość wskaźnika spadnie z 538 osób na 10 tys. mieszkańców w 2013 r. do 500 osób na 10 tys. mieszkańców w 2023 r. Analiza statystyk regionalnych wskazuje na przekroczenie zakładanej wartości docelowej wskaźnika już w 2015 r., co jest wynikiem zarówno zmian zasad jej udzielania jak również – w latach późniejszych – zwiększonego zakresu świadczeń rodzinnych, zmniejszających skalę osób uprawnionych do pomocy społecznej ze względu na ubóstwo. Ekstrapolacja funkcji logarytmicznej wskaźnika wskazuje na prognozy jego osiągnięcia w 2023 r. w wysokości 256,078 osób, co stanowi 195,3% wartości docelowej.

Tabela 48 Wskaźniki rezultatu (PI 9b) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców (os.)	500	379,4 (2017)	131,9%	337	133%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Przedmiotowy wskaźnik rezultatu wykazuje silną wrażliwość na tendencje rynku pracy i spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia, stąd też szacowanie jego wartości docelowej na podstawie ekstrapolacji funkcji logarytmicznej wskaźnika może być obarczone błędem. Biorąc pod uwagę prognozowany spadek koniunktury w kolejnych latach wdrażania Programu przyjmuje się ostrożne szacunki dalszego średniorocznego 2% spadku liczby osób pobierających świadczenia społeczne, co przyczyni się do osiągnięcia wartości docelowej wskaźnika na poziomie 337 osób na 10 tys. mieszkańców, a więc w wysokości przekraczającej wartość docelową (133% wartości docelowej przyjętej na 2023 r.).

REKOMENDACJA: Warto rozważyć włączenie do wskaźników programowych RPO WP 2014-2020 wskaźnika produktu monitorowanego we wszystkich realizowanych projektach: *Liczba mieszkańców na obszarach objętych wsparciem*. Włączenie tego wskaźnika do pakietu wskaźników programowych podyktowane byłoby faktem, iż zgodnie z zasadami realizacji projektów rewitalizacyjnych w bieżącym okresie programowania, efekty wsparcia mają mieć głównie charakter lokalny. Przedmiotowy wskaźnik mierzy więc rzeczywiste efekty prowadzonych interwencji. Ponadto odnosi się on nie tylko do Poddziałania 8.1.1., tak jak obecnie przyjęty wskaźnik produktu *Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich*, ale również do przedsięwzięć realizowanych poza ZIT. Ze względu na wyczerpanie alokacji na PI 9b rekomenduje się

przyjęcie jego wartości docelowej na poziomie wartości zakładanej w realizowanych projektach, czyli 147 490 osób.

Potencjał aplikacyjny w PI 9b jest wysoki. Wszyscy badani beneficjenci wyrażają chęć realizacji dalszych projektów w przypadku kolejnych naborów. Należy jednak nadmienić, iż tylko 6 z 66 respondentów deklarujących taki zamiar, twierdzi, że koncepcja ewentualnego projektu jest już zaawansowana, tj. przygotowano kosztorys, zabezpieczono środki na realizację inwestycji. Brak potencjału absorpcyjnego Działania 8.1. (wydatkowanie pełnej alokacji) uniemożliwia zaspokojenie wysokiego popytu na dotacje przy bieżącym kształcie Programu.

Wysoki jest także popyt na pożyczki rewitalizacyjne oferowane w ramach Działania 8.2. W ramach badania *Ocena ex ante instrumentów finansowych* zidentyfikowano lukę finansową oraz potrzebę zastosowania efektu zachęty w obszarze wsparcia rewitalizacji⁹¹. Pośrednikiem Finansowym w obszarze rewitalizacji w ramach instrumentów finansowych jest Bank Gospodarstwa Krajowego. Wartość złożonych i procedowanych w ocenie wniosków o udzielenie pożyczki rewitalizacyjnej wynosi 99,5 mln zł, wnioskowana kwota pożyczek zaś – ok. 38 mln zł, co stanowi ponad 50% alokacji przeznaczanej na Działanie 8.2.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 9b

Jak wynika z wywiadów przeprowadzonych z przedstawicielami IZ RPO WP 2014-2020, przekroczenie celów pośrednich Ram Wykonania oraz brak zidentyfikowanych ryzyk osiągnięcia celów końcowych wynika w pierwszym rzędzie z właściwego przygotowania programów rewitalizacji przez potencjalnych wnioskodawców, uwzględniających warunek zintegrowania inwestycji infrastrukturalnych i kompetencyjnych w ramach jednej lokalizacji. Projekty te były konsultowane z IZ RPO WP 2014-2020 jeszcze przed rozpoczęciem naboru. Niski stopień wykazywania osiągnięcia wskaźników w składanych wnioskach o płatność wynika w pierwszej kolejności z harmonogramów projektów – założonej dacie zakończenia projektów po 2018 r. – w drugiej zaś z opóźnień realizacyjnych uwarunkowanych wyższą niż zakładano na etapie projektowania ceną usług budowlanych i przedłużającą się procedurą pozyskiwania niezbędnych pozwoleń. Ze zrealizowanego studium przypadku dotyczącego projektów zintegrowanych realizowanych na terenie powiatu słupskiego wynika, że trudności na rynku wykonawców (zwłaszcza wzrost cen i mniejsza dostępność wykonawców z branży budowlanej) nie wpłyną ostatecznie na możliwość zrealizowania projektów we wcześniej założonym zakresie, choć oczekiwane jest wydłużenie terminów wewnętrznych w harmonogramie.

---

⁹¹ Ocena ex-ante dla instrumentów finansowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa pomorskiego na lata 2014-2020 etap 1: Analiza zapotrzebowania i dotychczasowych doświadczeń, Imapp i PAG Uniconsult 2013.

Jako czynnik sprzyjający skuteczności realizacji projektów można wskazać doświadczenie beneficjentów w realizacji działań ukierunkowanych na wsparcie społeczne osób z obszarów objętych rewitalizacją. W Słupsku, gdzie prowadzone było studium przypadku projektów zintegrowanych, wskazano skłonność mieszkańców obszarów zdegradowanych do współpracy w ramach zintegrowanych działań współfinansowanych z EFS jako jeden z podstawowych czynników sukcesu. Zdaniem beneficjenta, wysoki poziom tej współpracy wynika z pozytywnych doświadczeń działań rewitalizacyjnych i działań ukierunkowanych na włączenie społeczne prowadzonych na obszarze zdegradowanym w poprzednim okresie programowania. W studium przypadku podkreślono, iż duże zaangażowanie władz lokalnych i zainteresowanie powodzeniem projektu jest kolejnym czynnikiem sukcesu.

Czynnikiem wspierającym skuteczność osiągnięcia celów PI 9b jest także zastosowany system preferencji. W Działaniu 8.1. *Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – wsparcie dotacyjne* przyjęto preferencje premiujące projekty:

- 1) uwzględniające potrzeby osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w szczególności osób w wieku 50 lat i więcej oraz osób z niepełnosprawnościami,
- 2) realizowane w partnerstwie publiczno-prywatnym,
- 3) przyczyniające się do zwiększenia zatrudnienia mieszkańców,
- 4) nawiązujące do historii, tradycji i tożsamości miejsca,
- 5) uwzględniające innowacyjne podejście,
- 6) przyczyniające się do rozwoju funkcji o oddziaływaniu ponadlokalnym,
- 7) będące kontynuacją realizowanych przedsięwzięć z zakresu kompleksowej rewitalizacji lub rozwoju przestrzeni publicznych.

Analiza zakresu przedmiotowego interwencji Działania 8.1. wskazuje na wysoką skuteczność zastosowanego systemu preferencji. Wszystkie realizowane projekty uwzględniają potrzeby osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, oparte zarówno na analizie danych diagnostycznych jak i na opiniach potencjalnych odbiorców działań rewitalizacyjnych. Potrzeby osób w wieku ponad 50 lat oraz osób z niepełnosprawnościami zostawały na ogół ujęte poprzez likwidację barier architektonicznych, uwzględnienie ich wymagań przy projektowaniu przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizowanym. W 12 spośród 31 realizowanych interwencji przeznaczenie modernizowanej infrastruktury ukierunkowane jest również na potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych (są to zazwyczaj projekty, w których zakładana jest przebudowa obiektów na potrzeby centrów usług społecznych, placówek wsparcia dziennego o szerokim spektrum oddziaływania).

Realizowane interwencje przyczyniają się pośrednio do zwiększenia zatrudnienia mieszkańców poprzez zakładane w modernizowanych obiektach usługi aktywizacji społecznej, odciążenie rodziców od całodziennej opieki nad dziećmi (Centra Wsparcia Rodziny, Banki czasu) umożliwiające im tym samym podjęcie zatrudnienia. Jak wynika z analizy wniosków o dofinansowanie projektu w 13 interwencjach przyjęto, iż na obszarze rewitalizacji prowadzone będą działania skierowane do osób młodych, zapobiegające ich wypadaniu z systemu edukacji i zapobiegające ich bierności zawodowej.

W każdym z analizowanych WoD beneficjenci zadeklarowali, iż prace projektowe i budowlane prowadzone będą z poszanowaniem historii, tradycji i tożsamości obszarów objętych rewitalizacją. Efekt ten jest osiągnięty poprzez stosowanie takich narzędzi jak unifikacja detali tzw. małej infrastruktury z architekturą zastaną, tworzenie na rewitalizowanych osiedlach szlaków turystycznych prowadzących do największych atrakcji kulturalnych i turystycznych w danym mieście, zagospodarowywanie obiektów dobrze znanych mieszkańcom, wykorzystywanie walorów naturalnych rewitalizowanych obszarów. W 13 projektach dokonano adaptacji obiektu o znaczeniu historycznym na cele włączenia społecznego.

Wszyscy wnioskodawcy zadeklarowali w WoD zastosowanie innowacyjnego podejścia we wdrażaniu rewitalizacji polegającego na planowanym włączeniu lokalnych społeczności do procesu bądź poprzez udział w warsztatach, wykładach, konkursach na najlepsze pomysły zagospodarowania przestrzeni publicznej, bądź też poprzez czynny udział w rewitalizacji – prace nasadzeniowe, wykonywanie tzw. małej architektury. W Słupsku – w ramach projektu rewitalizacyjnego – uruchomiono budżet partycypacyjny na realizację mini projektów uzupełniających dla wiodącej inwestycji dofinansowanej w RPO WP 2014-2020.

Beneficjenci projektów rewitalizacyjnych powszechnie deklarują, iż realizowane interwencje oddziałują ponadlokalnie poprzez odnawianie tkanki śródmiejskiej lub przestrzeni o walorach wypoczynkowych, użytkowanej nie tylko przez mieszkańców danego obszaru, ale też mieszkańców całego miasta bądź miast ościennych. Wydaje się, że argument ten znajduje największe zastosowanie w projektach rewitalizacyjnych realizowanych w miastach rdzeniowych poszczególnych obszarów funkcjonalnych.

Spośród wszystkich projektów, na realizację których podpisano umowy o dofinansowanie, 10 interwencji (ok. 1/3) stanowi kontynuację infrastrukturalnych działań rewitalizacyjnych prowadzonych w ramach RPO WP 2007-2013. Pozostałe interwencje pozostają na ogół komplementarne do działań kompetencyjnych prowadzonych na obszarze rewitalizacji w poprzednim okresie programowania.

Nieskuteczna pozostała preferencja premiująca projekty realizowane w partnerstwie publiczno-prywatnym. W żadnym z projektów nie zastosowano formuły PPP, co wynika z

niskiej popularności tego instrumentu wśród samorządów w całej Polsce, zwłaszcza w przypadku możliwości sfinansowania inwestycji ze środków unijnych.⁹²

Istotna jest więc użyteczność zastosowanego systemu preferencji. Biorąc pod uwagę wysoki popyt na wsparcie oraz konkurencję między projektami, zastosowanie powyższych kryteriów pozwoliło na uzyskanie kompleksowych, spójnych przedsięwzięć, spełniających wszystkie wymagania dotyczące rewitalizacji społecznej obszaru.

Ocena efektów wsparcia w PI 9b

W dokumencie programowym założono, iż interwencje Działania 8.1. dążyć będą do nadawania i przywracania funkcji społecznych zdegradowanym obszarom w miastach, wyznaczonym w oparciu o kryteria przestrzenne, ekonomiczne i społeczne uwzględniające stopień nasilenia problemów społecznych, związanych w szczególności z izolacją materialną i społeczną mieszkańców. Przyjęto, że finansowane są jedynie działania kompleksowe, obejmujące wspieranie integracji społeczno-zawodowej mieszkańców zdegradowanych obszarów miejskich, rewaloryzację, modernizację i adaptację istniejącej zabudowy, zagospodarowanie przestrzeni publicznych oraz dostosowanie budynków do funkcji społecznych, gospodarczych, rekreacyjnych, kulturalnych i edukacyjnych.

Analiza zakresu przedmiotowego projektów wskazuje na powszechnie występującą pełną kompleksowość projektów ze względu na podane wyżej kryteria.

W Programie założono także, że w ramach kompleksowych przedsięwzięć możliwa będzie modernizacja infrastruktury technicznej (wyłącznie, gdy przyczyni się to do fizycznej, gospodarczej i społecznej rewitalizacji i regeneracji obszarów miejskich jako elementu lokalnego programu rewitalizacji). Ten typ wsparcia zastosowany został w 90% realizowanych projektów.

Zastosowany w programie system preferencji zagwarantował powszechne prowadzenie w realizowanych przedsięwzięciach powiązanych działań społecznych skierowanych do mieszkańców zdegradowanych obszarów. W każdym z projektów prowadzone są interwencje dotyczące kształtowania postaw społecznych i włączenia lokalnej społeczności w działania rewitalizacyjne.

W projektach wybranych do dofinansowania można więc spodziewać się wysokich efektów przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze względu na kompleksowość i spójność działań projektowych. Należy w tym miejscu przypomnieć, że kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane są w większości (57%) miast województwa pomorskiego, co pozytywnie wpływa na spójność społeczną regionu.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Działanie 8.1. realizowane jest w trybie konkursowym i pozakonkursowym, wyłącznie w ramach tzw. projektów zintegrowanych z Działaniem 6.1. *Aktywna integracja* lub 6.2. *Usługi*

---

⁹² <https://www.portalsamorzadowy.pl/prawo-i-finanse/szkolenia-z-ppp-finansowanie-hybrydowe,101307.html>

społeczne. W logice interwencji przyjęto założenie, że kierunek zmian rewitalizacyjnych powinien obejmować aktywizację społeczno-gospodarczą oraz poprawę warunków życia lokalnych społeczności. Działania projektowe zaś powinny być prowadzone zgodnie z zasadą uniwersalnego projektowania, przy udziale lokalnych społeczności. Celem wsparcia rewitalizacji w Programie jest nadanie lub przywrócenie funkcji społecznej zdegradowanym terenom miejskim.

Analiza zakresu przedmiotowego interwencji Działania 8.1. wskazuje na trafność realizowanych działań w kontekście celów Programu. Wszystkie projekty zostały ujęte w zatwierdzonych przez IZ RPO WP 2014-2020 programach rewitalizacji, co wskazuje na fakt, że stanowią one element szerszej polityki miejskiej, nieograniczającej się do pozyskania wsparcia w ramach RPO WP 2014-2020. Interwencje wdrażane są w partnerstwie ze wspólnotami mieszkaniowymi i spółdzielniami mieszkaniowymi na rewitalizowanym terenie. Wszystkie uwzględniają remont, rewaloryzację tkanki mieszkaniowej i infrastruktury drogowej oraz tworzenie przestrzeni wspólnych, służących wsparciu lokalnych społeczności. Realizowane projekty zakładają adaptację budynków na centra usług społecznych i usług aktywizacji społeczno-zawodowej (centra wsparcia rodziny, CIS, domy dziennego pobytu). Wydaje się jednak, że w przeprowadzonych działaniach nie uwzględniono wystarczająco wzmocnienia funkcji gospodarczych. **Deficyt ten może zostać uzupełniony w ramach Działania 8.2. Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – wsparcie pozadotacyjne, zakładające realizację projektów uzupełniających do inwestycji przeprowadzonych w ramach Działania 8.1.** Obecny stan wdrażania Działania 8.2. – podpisanie tylko jednej pożyczki rewitalizacyjnej, nie pozwala jednak na pogłębioną analizę trafności wsparcia w modelu instrumentów finansowych.

Interwencje Działania 8.1 pozostają trafne, nawet w obliczu zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej. Poprawa sytuacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w latach 2014-2017 nie jest w pełni jednoznaczna. Wprawdzie w województwie pomorskim w okresie tym liczba osób pobierających świadczenia społeczne na 10 tys. ludności spadła o blisko 30%, niemniej jednak wzrosła liczba osób czekających na usługi społeczne. W latach 2014-2017 odnotować można także wzrost liczby osób korzystających z usług w ośrodkach wsparcia na 10 tys. ludności (wzrost o 29%) i liczby osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych na 10 tys. ludności (wzrost o 11%).

Jak wynika z analiz przedstawionych w raporcie *Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie pomorskim za 2017 rok*, wskaźnik deprivacji lokalnej, stanowiący liczbę mieszkańców, którym udzielono pomocy i wsparcia, różnicuje się w zależności od powiatu. W 14 powiatach jego wartość osiągnęła poziom wyższy niż średnia dla całego województwa, co wskazuje na istotność prowadzonych działań rewitalizacyjnych.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 9b na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

W obszarze wsparcia rewitalizacji zastosowano instrumenty terytorializacji odnoszące się zarówno do mechanizmu ZIT jak i do preferencji określonych lokalizacji projektów realizowanych poza OMT.

W Poddziałaniu 8.1.1. *Kompleksowe projekty rewitalizacyjne w miastach Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta – wsparcie ZIT* realizowanych jest 13 projektów, co stanowi 41% wszystkich interwencji PI 9b. Łącznie absorbują one 172,8 mln zł, co stanowi 61% kontraktacji ogółu środków przeznaczonych na wsparcie dotacyjne i 48% ogółu środków przeznaczonych na cały PI 9b. W projektach Poddziałania 8.1.1. RPO WP 2014-2020 założono rewitalizację 1 122 ha obszaru, co stanowi 281% wartości docelowej wskaźnika w Programie. Zastosowanie mechanizmu ZIT w obszarze rewitalizacji należy ocenić pozytywnie w warunkach wysokiego popytu aplikacyjnego i potencjalnie wysokiej konkurencji między poszczególnymi lokalizacjami. Po pierwsze, umożliwiło ono wsparcie takich inwestycji, które zostały uznane przez partnerów ZIT za najbardziej istotne, po drugie zaś, zapobiegło ono konkurowaniu projektów głównych miast regionu, znajdujących się na terenie OMT z projektami miast mniejszych, o niższym potencjale. Można więc stwierdzić, iż instrument ZIT umożliwił realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych w skali większości miast regionu i zwiększenia spójności terytorialnej w dostępie do środków.

Dla interwencji realizowanych poza OMT (Działanie 8.2.) zastosowano preferencje dla obszarów zdegradowanych zlokalizowanych w miastach rdzeniowych miejskich obszarów funkcjonalnych, tj. Chojnicach, Człuchowie, Malborku, Sztumie, Starogardzie Gdańskim, Kwidzynie, Lęborku, Słupsku, Ustce, Kościerzynie, Bytowie. W Poddziałaniu 8.1.2. beneficjenci z niemal wszystkich preferowanych lokalizacji (z wyjątkiem Sztumu) pozyskali wsparcie na kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Biorąc pod uwagę wysoką konkurencyjność i podaż projektów w naborze do Działania 8.1. zastosowanie tej preferencji zagwarantowało udział tych lokalizacji we wsparciu, zgodnie z założeniami Polityki Terytorialnej. Jak wspomniano wcześniej w raporcie, w ośrodkach rdzeniowych MOF odnotowano najwyższe potencjalne oddziaływanie ponadlokalne.

W skali całego Programu najwięcej przedsięwzięć rewitalizacyjnych przeprowadzanych jest w Gdańsku (4 projekty) i Gdyni (3 projekty). W pozostałych lokalizacjach zrealizowano po 1 projekcie. Wsparcie Działania 8.1. w istotnym stopniu wpłynęło więc na zmniejszenie zróżnicowania wewnątrzregionalnego w obszarze rewitalizacji.

Podsumowanie

Wszystkie cele PI 9b zostaną osiągnięte bądź przekroczone, co wynika ze skuteczności przyjętego w Programie podejścia zintegrowanego oraz formuły uzgadniania przedsięwzięć rewitalizacyjnych z IZ RPO WP 2014-2020. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane są w

większości miast regionu pomorskiego, wsparcie przyczynia się więc do zmniejszania zróżnicowania wewnątrzregionalnego. Istotnym czynnikiem sukcesu jest zastosowanie oddzielnych mechanizmów terytorializacji dla OMT i pozostałych miast województwa. W Programie zastosowano skuteczny system preferencji, który zapewnił realizację projektów kompleksowych, włączających mieszkańców w proces rewitalizacji, spójnych z działaniami społecznymi prowadzonymi na zrewitalizowanym obszarze. W logice interwencji zabrakło wzmacniania funkcji gospodarczej rewitalizowanych obszarów, deficyt ten może jednak zostać uzupełniony przez projekty Działania 8.2. wdrażanego przy użyciu instrumentów finansowych. Wysoki popyt na wsparcie pozadotacyjne rokuje przeprowadzenie działań wzmacniających efekty projektów Działania 8.1.

Priorytet Inwestycyjny 6c (Działanie 8.3. *Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe* oraz Działanie 8.4. *Wsparcie atrakcyjności walorów dziedzictwa przyrodniczego*)

Ocena postępów w realizacji PI 6c oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Tabela 49 Wskaźniki produktu (PI 6c) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem (szt.)	20	2	10,0%	53	265,0%	53	265,0%
Długość szlaków turystycznych (km)	1 500	0	0,0%	1 677	111,8%	1 677	111,8%
Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne (CI 9)	250 000	0	0,0%	1 230 930	492,4%	250 000	100%

(odwiedziny/rok)							
------------------	--	--	--	--	--	--	--

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Postęp rzeczowy w ramach PI 6c oparty o dane wynikające z kontraktacji należy ocenić jako zadowalający. Umowy o dofinansowanie wskazują na znaczne przekroczenie planowanej wartości wskaźnika *Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem*. Dane z zawartych UoD wskazują w chwili obecnej również na prawdopodobieństwo przekroczenia wskaźnika *Długość szlaków turystycznych*. Brak realizacji wartości docelowych wskaźników w oparciu o WoP wynika z opóźnień w realizacji projektów, spowodowanych przez radykalny wzrost rynkowych cen usług budowlanych i materiałów. W ocenie przedstawicieli IZ został on wywołany przede wszystkim przez skumulowanie realizacji przedsięwzięć dofinansowanych z wielu Programów Operacyjnych w latach 2016-2018. Wygenerowało to zwiększony popyt w tym sektorze przy niezmienionym potencjale podaży. Problem ten związany jest także z niedostatkami wyspecjalizowanych kadr, jakimi mogą dysponować wykonawcy. W jakimś stopniu podaż pracy zapewniają tu imigranci z Ukrainy, ale jest to niewystarczające zwłaszcza w przypadku pracowników o specjalistycznych kwalifikacjach, niezbędnych w przypadku inwestycji prowadzonych w obiektach zabytkowych. Skutkuje to koniecznością wydłużania realizacji projektów ze względu na brak możliwości znalezienia wykonawców. W ocenie przedstawicieli IZ nie stanowi to jednak ryzyka dla realizacji zakontraktowanych projektów. Wskazuje na to także niewielki odsetek rezygnacji z realizacji projektów w PI 6c.

Jak wynika z analizy podpisanych umów i kwoty pozostałej alokacji w projektach tych nastąpi znaczące przekroczenie przyjętej w RPO WP 2014-2020 wartości docelowej wszystkich trzech wskaźników produktu. Wskaźnik *Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem* osiągnie poziom 53 szt., jeżeli brać pod uwagę tylko podpisane umowy o dofinansowanie. Drugi wskaźnik produktu *Długość szlaków turystycznych* osiągnie, w oparciu o tę samą przesłankę, poziom 1 677 km. W Działaniu 8.3. mierzonym za pomocą pierwszego ze wskaźników także nie występuje ryzyko rozwiązania znacznej liczby umów, a w przypadku takiej ewentualności istnieje wystarczający potencjał wniosków na listach rezerwowych, by wskaźniki te zostały ostatecznie zrealizowane. Według szacunków IZ RPO WP 2014-2020 w projektach zagwarantowano pełne osiągnięcie (100%) zaplanowanej w dokumencie programowym wartości docelowej trzeciego wskaźnika produktu *Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne*. W oparciu o WoD, na podstawie szacunku kosztu jednostkowego wskaźnika można oczekiwać wielokrotnego przekroczenia wartości docelowej (492,4%). Prognozę tę należy potraktować z dużą ostrożnością. Założenia programujących i beneficjentów mogą tu być rozbieżne zarówno w wyniku nieuwzględniania pojemności turystycznej regionu w przypadku tych drugich, jak i tego, że szacunki projektodawców powstawały w warunkach lepszej koniunktury. Nie ma jednak narzędzi do

oceny trafności szacunków projektodawców, dlatego też zaleca się pozostawienie tego wskaźnika na dotychczasowym poziomie.

W ramach PI 6c, na koniec 2018 r., zakontraktowano 74,5% alokacji (z uwzględnieniem środków rezerwy wykonania). W Działaniu 8.3 zakontraktowano już całą dostępną alokację (w tym przypadku wystąpiła nawet nadkontraktacja środków). Z uwagi jednak na dużą popularność tego Działania i długą listę rezerwową należy uznać, że w tym obszarze interwencji popyt ze strony potencjalnych beneficjentów nie został do końca zaspokojony. W przypadku Działania 8.4 postęp finansowy oceniany w oparciu o kontraktację – 58,3% ze środkami rezerwy – wskazuje również na dostateczny potencjał aplikacyjny. Do 31.03.2019 r. w ramach Działania 8.4 zawarto kolejne umowy, co spowodowało, że poziom kontraktacji w ramach całego PI 6c (ze środkami rezerwy) wzrósł do 78,4%. Z uwagi na to, że Działanie 8.4 realizowane jest poprzez mechanizm przedsięwzięć strategicznych – nie występuje ryzyko niewykorzystania alokacji w tym PI. 01.02.2019 r. zakończyła się II runda konkursu numer RPPM.08.04.00-IZ.00-22-002/18, w której złożono 16 WoD na kwotę dofinansowania UE nieco ponad 63 mln zł. Do zawarcia jest także umowa na projekt ZPT (projekt MOF Słupsk: *Budowa Centrum Żeglarsstwa Ziemi Słupskiej w Ustce*), którego szacowana wartość dofinansowania UE może wynieść kolejne 17 mln zł. Wszystko to sprawia, że nie identyfikuje się zagrożenia w postaci niewykorzystania alokacji w PI 6c.

Dla PI 6c przyjęto dwa wskaźniki rezultatu. Pierwszy z nich mierzy natężenie ruchu turystycznego, drugi natomiast poziom uczestnictwa w kulturze (osiągany zarówno dzięki aktywności mieszkańców regionu, jak i przyjezdnych).

Tabela 50 Wskaźniki rezultatu (PI 6c) – postęp rzeczowy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba korzystających z noclegów na 1000 ludności (os.)	1 080	1 234,22 (2017)	114,2%	1300	120,4%
Zwiedzający muzea i oddziały muzealne na 10 tys. mieszkańców (os.)	8 700	14 260 (2017)	163,9%	16 500	189,7%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Wartość pierwszego ze wskaźników, osiągnięta w 2017 r., przekracza o 14,2 p.p. wartość docelową założoną dla 2023 r. O jego dalszym trendzie decydować będą jednak dwa czynniki:

- koniunktura gospodarcza, która w dużej mierze decyduje o wzroście lub spadku ruchu turystycznego;

- wpływ inwestycji w ramach RPO WP 2014-2020 na atrakcyjność oferty turystycznej regionu.

Zgodnie z prognozami większości agencji ratingowych⁹³ w najbliższych latach należy spodziewać się powolnego spadku wzrostu PKB w Polsce. Zwiększa się też ryzyko gwałtownego załamania koniunktury pod wpływem czynników globalnych; zarazem też wzrost w latach 2014-2017 był szybszy, niż zakładano w okresie opracowywania założeń RPO WP 2014-2020. Można zatem oczekiwać osłabienia wpływu czynnika koniunkturalnego na rezultat strategiczny Działań 8.3. i 8.4. w najbliższych latach. Wpływ inwestycji RPO 2014-2020 realizowanych w ramach tych Działań będzie można obserwować raczej po 2023 r., dlatego prognozę jego wartości oprzeć należy na czynniku koniunkturalnym. Szybsze niż zakładano osiągnięcie poziomu wskaźnika rezultatu *Liczba korzystających z noclegów na 1000 ludności* wynikało z wpływu lepszej, niż zakładano koniunktury gospodarczej. Wobec obecnych prognoz wzrostu w przyszłych latach należy spodziewać się stagnacji lub niewielkiego już tylko wzrostu wskaźnika wobec poziomu osiągniętego w 2017 r.

W przypadku drugiego ze wskaźników rezultatu wpływ koniunktury gospodarczej jest mniej istotny. W większym stopniu decydują zmiany kulturowe skutkujące wzrostem uczestnictwa w kulturze, jak i zmianą trendów w turystyce w kierunku większej wagi turystyki aktywnej i kulturowej. Wpływu czynnika koniunktury gospodarczej nie można jednak lekceważyć również i w tym przypadku. Ekstrapolacja liniowa, przy poziomie ufności 95% pozwala szacować jego wzrost na poziomie 23 tys.-25 tys. Uwzględniając jednak czynnik osłabienia wzrostu gospodarczego, który będzie wpływał na udział aktywności kulturalnej i wydatków na turystykę w budżetach domowych, bezpiecznym poziomem wskaźnika jest 16 500, co i tak należy ocenić jako przesłankę potencjalnie dużo większego, niż zakładano sukcesu w realizacji celu PI 6.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 6c

W ramach Działania 8.3. interwencją objęte są przedsięwzięcia obejmujące ratowanie, przywracanie wartości i ochronę charakterystycznych zabytków lub ich zespołów wraz z otaczającym je kontekstem krajobrazowym, poprzez m.in. prace rehabilitacyjne i modernizacyjne służące nadaniu im nowych funkcji (usług turystyki lub kultury), przy możliwym jednoczesnym zachowaniu funkcji dotychczasowych, jak również wdrażanie nowych form zarządzania (tworzenie parków kulturowych). Strategiczną ramą dla całego Priorytetu są wdrażane w ramach Działania 8.4. przedsięwzięcia strategiczne. W ramach podniesienia atrakcyjności walorów dziedzictwa naturalnego realizowane są trzy takie przedsięwzięcia, zidentyfikowane w RPS *Pomorska Podróż* pod kątem ich wpływu na atrakcyjność kulturalną i turystyczną:

---

⁹³ Np. Fitch prognozuje wyhamowanie wzrostu 2 latach 2018-2020 z 5,1% do 3%.

- *Kajakiem przez Pomorze – zagospodarowanie szlaków wodnych w województwie pomorskim dla rozwoju turystyki kajakowej* - celem przedsięwzięcia jest udostępnienie szlaków wodnych dla kajakarzy i zapewnienie im bezpieczeństwa poprzez rozbudowę i poprawę standardu infrastruktury turystycznej, w szczególności kajakowej, a także udostępnienie kajakarzom dziedzictwa kulturowego i naturalnego w obszarach położonych wzdłuż pomorskich szlaków wodnych – mając na uwadze ukierunkowanie ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju oraz działania promujące tę formę aktywnej turystyki, która stanie się rozpoznawalnym regionalnym i sieciowym produktem turystycznym województwa pomorskiego;
- *Rozwój ofert turystyki wodnej w obszarze Pętli Żuławskiej i Zatoki Gdańskiej* – celem jest udostępnienie dziedzictwa kulturowego i naturalnego delty Wisły, Zalewu Wiślanego i Zatoki Gdańskiej, poprzez rozbudowę i rozwój markowego produktu turystyki wodnej delty Wisły, Zalewu Wiślanego i Zatoki Gdańskiej;
- *Pomorskie trasy rowerowe o znaczeniu międzynarodowym* - celem jest wkomponowanie oferty turystyki aktywnej obszaru nadmorskiego oraz obszaru Doliny Wisły w sieć międzynarodowych tras rowerowych Euro Velo oraz udostępnienie obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo. Budowa tras międzynarodowych R-10 i R-9 (potencjalne EuroVelo 10 i EuroVelo 9) na terenie województwa pomorskiego, wraz z wykreowaną kompleksową ofertą turystyczną i kulturalną, stworzą unikalny produkt turystyczny dedykowany odbiorcom krajowym i zagranicznym, który powinien wpłynąć w rezultacie na wzrost zatrudnienia w sektorze usług i turystyki.

Wszystkie trzy przedsięwzięcia stanowią pewien kompleks działań w pełni wykorzystujący regionalny potencjał turystyki aktywnej. W tym sensie ich znaczenie strategiczne należy rozpatrywać w całości, co zostało zresztą osiągnięte poprzez ujęcie ich w jednym RPS. Stanowią one zarazem medium pozwalające udostępnić lokalne dziedzictwo kulturowe (przy czym Pętla Żuławska jest sama w sobie zespołem obiektów dziedzictwa kulturowego) – co powoduje, że przedsięwzięcia te mają wpływ również na realizację celów Działania 8.3. i przyczyniają się do komplementarności obu Działań PI 6c. Wybór takiej formy realizowania Priorytetu stanowi istotny wewnętrzny czynnik skuteczności jego realizacji.

Istotny wpływ na skuteczność interwencji z pewnością mają także pozostałe, wskazane w Programie, kierunkowe zasady wyboru projektów. W przypadku Działania 8.3 (dziedzictwo kulturowe) preferowano projekty: sieciowe, stanowiące element produktu turystycznego o skali ponadlokalnej, będące efektem trwałej współpracy wielu podmiotów (w tym gospodarczych) oraz społecznej akceptacji; przyczyniające się do wzrostu zatrudnienia; obejmujące nowe i niestandardowe rozwiązania z zakresu użycia nowych technologii lub rozwiązań; obejmujące działania wynikające bezpośrednio z zapisów powiatowych/gminnych programów opieki nad zabytkami; zapewniające całoroczną ofertę; uzgodnione w ramach

ZPT. Analiza zakresu analizowanych projektów wskazuje, że w ramach Działania nie są co prawda realizowane projekty w ramach ZPT, jednak nie jest to zjawisko negatywne, bowiem wszystkie realizowane inwestycje w mniejszym lub większym stopniu wpisują się i tak w - wskazane wyżej - kierunkowe zasady wyboru projektów. Lektura złożonych WoD wskazuje, że pozostałe preferencje okazały się skuteczne. Projekty dotyczą zasobów o znaczeniu ponadlokalnym, a blisko połowa z nich realizowana jest w partnerstwach. Zdecydowana większość projektów to inwestycje sieciowe – wpisujące się w ponadlokalną sieć atrakcji/walorów kulturowych. W opisach wniosków podkreślano szczególnie rolę społecznego poparcia dla tych inwestycji – wskazując na wyniki prowadzonych badań ilościowych/jakościowych, wyniki konsultacji społecznych czy listy poparcia. Zdecydowana większość inwestycji jest zgodna z powiatowymi/gminnymi programami opieki nad zabytkami. Ewentualny brak takiej zgodności wynika jedynie z braku przyjęcia/uchwalenia takich programów na danym obszarze – wówczas nierzadko projektodawcy odwoływali się do potrzeb wynikających z Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego. Efekty projektów zakładają wzrost dostępności zasobów będących przedmiotem inwestycji oferując całoroczną i zróżnicowaną ofertę. W ramach projektów założono wykorzystywanie nowych technologii oraz wdrażanie dotąd niestosowanych (w danym przypadku) rozwiązań, np. digitalizacja posiadanych zasobów, tworzenie multimedialnych sal wystawienniczych, udostępnianie wirtualnych spacerów po obiektach (np. w ramach aplikacji mobilnych), tworzenie multimedialnych systemów informacji. Wszystkie realizowane projekty bezpośrednio (poprzez wzrost liczby pracowników obiektów) lub pośrednio (wpływ na rozwój oferty turystycznej i kulturalnej regionu przekłada się na wzrost zatrudnienia w tym sektorze) związane są ze wzrostem zatrudnienia w skali lokalnej i ponadlokalnej. W przypadku projektów nastawionych na podnoszenie jakości przestrzeni publicznych, projektodawcy zwracali uwagę zarówno na sytuację społeczno-gospodarczą danego obszaru (skala ubóstwa i wykluczenia społecznego), jak i na wkład społeczności lokalnych oraz różnych interesariuszy społecznych w identyfikowane potrzeby i uzasadnienie realizacji danej inwestycji (w tym celu prowadzono właśnie szerokie konsultacje, badania ankietowe oraz spotkania z mieszkańcami).

W przypadku Działania 8.4 preferowane są projekty: identyfikowane i realizowane z wykorzystaniem elementów podejścia oddolnego, integrującego aktywności wielu podmiotów w ujęciu wielosektorowym w oparciu o wspólną strategię działania, zakładające uspołecznienie wypracowania koncepcji i szczegółowych założeń oraz włączenie lokalnej społeczności zarówno na etapie planowania, jak i realizacji; zapewniające całoroczną ofertę; zaspokajające potrzeby i oczekiwania turysty zależnie od profilu podróży turystycznej; obejmujące nowe i niestandardowe rozwiązania z zakresu użycia nowych technologii lub rozwiązań organizacyjnych, które w sposób istotny wpływają na rozwój gospodarczy regionu; uwzględniające potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych; realizujące przedsięwzięcia strategiczne wskazane w RPS; uzgodnione w ramach ZPT. Analiza projektów

wskazuje, że najmniejsze znaczenie (podobnie jak w 8.3) ma preferencja dotycząca ZPT – zidentyfikowano jedynie jeden projekt w ramach MOF Słupsk, na który dotychczas nie zawarto jeszcze umowy. Nie jest to jednak sytuacja oceniana negatywnie, istotne jest bowiem znaczenie pozostałych preferencji, które – jak pokazała analiza – okazały się właściwie sformułowane. Wszystkie projekty realizowane są w ramach przedsięwzięć strategicznych, co jednocześnie powoduje, że w pełni wypełniają one preferencje dotyczące podejścia oddolnego, zaangażowania wielu różnorodnych partnerów – w tym społeczności lokalnych. Potwierdzają to zapisy WoD, gdzie wskazywano np. na to, że pierwszym etapem prac nad jednym z przedsięwzięć było zgłoszenie kart konsultacyjnych przez zainteresowane podmioty. W następnym kroku dokonywano wizji lokalnych proponowanych inwestycji, podczas których – z udziałem różnych interesariuszy – weryfikowano możliwości wybudowania nowej, jak i uzupełnienia istniejącej infrastruktury. Wszystkie projekty podlegały szerokim konsultacjom społecznym, a dodatkowo – konsultacjom takim podlegał główny dokument RPS *Pomorska Podróż*. Projektodawcy podkreślali także w WoD, że w samą realizację inwestycji zaangażowane będzie szerokie grono podmiotów, które zainteresowane są rozwojem danego typu infrastruktury. Warto podkreślić także, że część projektów wynikała z obowiązujących Strategii Rozwoju Gmin, które już na etapie ich tworzenia były poddawane szerokim konsultacjom. Realizowane projekty, a co za tym idzie – przedsięwzięcia – nastawione są na zaspokajanie potrzeb poszczególnych grup odbiorców/turystów (np. turysta rowerowy może korzystać z miejsc obsługi rowerów wyposażonych w odpowiednią infrastrukturę, z systemu informacyjnego oraz map, bliskiego sąsiedztwa obiektów noclegowo-gastronomicznych; turysta kajakowy może korzystać z kolei z obiektów i rozwiązań ułatwiających pokonywanie szlaku oraz z odpowiednio urządzonych przystani i pól biwakowych; żeglarze zyskają zaś nowe miejsca cumownicze - w tym przystosowane do cumowania większych jachtów, wysokiej jakości zaplecza socjalno-bytowe - dostosowane także do potrzeb osób z niepełnosprawnościami). Warte podkreślenia jest to, że udostępniana infrastruktura umożliwi łatwiejszy dostęp do atrakcji regionu (w tym celu wprowadzany jest system informujący o atrakcjach napotykanym w czasie podróży) oraz fakt, że będzie nieprzerwanie zapewniała ciekawą ofertę dla turystów czy mieszkańców danych obszarów. Trasy rowerowe będą przystosowane do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych (możliwość poruszania się na rowerach specjalnych), do potrzeb takich będą także dostosowane punkty i obiekty służące podróżnym (rowerzystom, kajakarzom, żeglarzom), a stworzenie łatwego systemu przenośki oraz rozpoczęcia/kończenia spływów kajakowych zwiększy dostępność tej formy rekreacji dla grup dotychczas defaworyzowanych. W ramach inwestycji założono również wprowadzenie elektronicznego systemu informacji turystycznej dla rowerzystów czy przeprowadzenie szerokiej akcji promującej szlaki kajakowe. Ciekawym rozwiązaniem jest także stworzenie multimodalnego transportu na linii Kwidzyn – Korzeniowo (samochód/autokar – statek – rower – wycieczki piesze) czy Żuławy – Mierzeja Wiślana – reszta kraju (jachty – rowery – kolej wąskotorowa – wycieczki piesze), które umożliwią korzystanie na różnych odcinkach z kilku form aktywności.

Przekroczenie wartości wskaźników produktu i rezultatu, a także brak zidentyfikowanych ryzyk, co do realizacji wskaźników, wynika też z dużych i niezaspokojonych w poprzednim okresie programowania potrzeb w zakresie wsparcia inwestycji zarówno w przedsięwzięcia na rzecz dziedzictwa kulturowego, jak i naturalnego. Mowa tu szczególnie o projektach o mniejszej wartości, które mogą być realizowane przez beneficjentów o niższym potencjale zapewnienia wkładu własnego. Województwo pomorskie nasycone jest znaczną liczbą zabytków o dużej wartości. Zarazem spora część odpowiadających za ich utrzymanie (mniejsze miasta, gminy wiejskie, parafie w małych miastach i na obszarach wiejskich) nie dysponują dostatecznymi środkami, by zapewnić odpowiednie dofinansowanie prac konserwatorskich i działań na rzecz ich odpowiedniego udostępnienia z budżetów własnych. W podobnej mierze, na obszarach zidentyfikowanych jako peryferyjne, niedoinwestowanie występuje w obszarze zagospodarowania dziedzictwa naturalnego i infrastruktury turystycznej. Program POIiŚ, w ramach którego mogą być realizowane inwestycje w tych obszarach, odnosi się do projektów o wartości minimalnej 2 mln zł, co dla wielu potencjalnych beneficjentów jest kwotą, przy której nie są w stanie zapewnić wkładu własnego. Podobny problem występował w przypadku środków na kulturę z Funduszy Norweskich. Ponadto to źródło finansowania nie jest obecnie dostępne (ostatnia transza została rozliczona do 2015 r.). Mniejsze projekty mogą być dofinansowane w ramach PROW, ale tu możliwa z kolei jest realizacja projektów jedynie na obszarach wiejskich i w miastach do 5 tys. mieszkańców. W związku z tym RPO WP 2014-2020 jest jedynym źródłem finansowania tego typu przedsięwzięć w przypadku potencjalnych beneficjentów o stosunkowo niewielkim potencjale budżetowym. Jeżeli chodzi o Działanie 8.3. to znaczenie, wpływające na wzrost popytu w konkursach RPO WP 2014-2020, miało ograniczenie dostępności środków krajowych. Instytucje kultury, samorządy i gestorzy zabytków korzystający z Programów MKiDN, w takich konkursach jak: Kultura Dostępna, Infrastruktura Domów Kultury, Infrastruktura Szkolnictwa Artystycznego, Infrastruktura Kultury, Ochrona Zabytków Archeologicznych, Kultura Ludowa i Tradycyjna, Wspieranie Działań Muzealnych, Ochrona Zabytków, Edukacja Kulturalna, Edukacja Artystyczna, Regionalne Kolekcje Sztuki Współczesnej w latach w latach 2016-2018 stanęli wobec problemu znacznych opóźnień w terminach ogłaszania konkursów, jak i – co istotniejsze – wydłużania deklarowanych przez Ministerstwo okresów oceny wniosków.

Samo ograniczenie innych źródeł finansowania przyczyniało się jedynie do wzrostu popytu w ramach obu Działań. Czynniki, które można wskazać jako sprzyjające zwiększeniu skuteczności obu Działań to takie, które sprzyjały ich synergii. Mogła ona zachodzić przede wszystkim w obszarze łączenia oferty turystycznej z kulturalną. W związku z tym czynnikiem, który okazał się tu kluczowy – były preferencje dla projektów sieciowych, stanowiących element produktu turystycznego o skali ponadlokalnej. Miały być one efektem trwałej współpracy wielu podmiotów (w tym gospodarczych) oraz społecznej akceptacji.

Instrumentem wzmacniania synergii obu Działań był przede wszystkim RPS *Pomorska Podróż*, łączący przedsięwzięcia mające potencjał atrakcyjności kulturalnej i turystycznej.

Jeżeli chodzi o bariery w realizacji projektów, w obu Działaniach, w podobnym stopniu wystąpiły dwie, które są ze sobą ściśle powiązane: trudności na etapie zamówień publicznych (realizacji przetargów) oraz problemy związane z nieplanowanym wzrostem kosztów. Pierwotny w tym przypadku jest wzrost kosztów na rynku usług budowlanych i wzrost wynagrodzeń, co wynika z nieprzewidzianych - na etapie opracowywania projektów - zmian popytu i dotyczy praktycznie wszystkich inwestycji dofinansowanych w ramach EFRR. Jest on także problemem występującym w całym kraju, gdyż wiąże się z kumulacją zapotrzebowania na usługi, materiały i pracę - wynikającą z realizacji dużej liczby podobnych projektów i niedostateczną podażą. Jak wynika z informacji zebranych od beneficjentów, problem: „Trudności na etapie przeprowadzenia zamówień publicznych, problemy ze znalezieniem wykonawców” wystąpił w przypadku 50% beneficjentów Działania 8.3. i 65% beneficjentów Działania 8.4. udzielających odpowiedzi w ankiecie. Dość często mają miejsce przypadki braku ofert w postępowaniach przetargowych lub sytuacje znacznego przekroczenia przez wykonawców budżetów zamówień, co nierzadko powoduje konieczność unieważnienia postępowań i ogłaszanie kolejnych. Z wywiadów pogłębionych z przedstawicielami IZ wynika, że jest to problem występujący powszechnie, który jednak - choć skutkuje wydłużeniem realizacji projektów - nie stanowi poważnego ryzyka dla ich realizacji.

Poza powyższymi kwestiami, w przypadku Działania 8.3, beneficjenci w przedkładanych dotychczas WoP wskazywali także na takie trudności w realizacji projektów, jak: nieterminowe uzyskiwanie pozwoleń na prowadzenie prac remontowych (warto podkreślić, że znaczna część prac prowadzona jest w obiektach zabytkowych, wobec czego niezbędne są uzgodnienia i zgoda Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) oraz pozwoleń na budowę; konieczność zmiany zakresu projektów (w tym np. technologii wykonania prac) w wyniku decyzji/sugestii ze strony Konserwatora Zabytków; niekorzystne warunki atmosferyczne (co nierzadko uniemożliwiało prace remontowe); konieczność uwzględniania robót dodatkowych (np. prac archeologicznych, które dodatkowo powodowały opóźnienia w realizacji inwestycji). W przypadku Działania 8.4 napotykanne trudności w realizacji dotyczyły z kolei takich kwestii jak: niejasna sytuacja w zakresie budowy tras rowerowych na wałach wiślanych; zmiana prawa wodnego, która nałożyła obowiązek uzyskania prawa do terenów od Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie; długi czas oczekiwania na decyzje Gospodarstwa Wodnego w zakresie dzierżawy terenów (w przypadku projektów z zakresu tras rowerowych); konieczność prowadzenia uzgodnień z interesariuszami zewnętrznymi – RDOŚ, RZGW, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, Urząd Morski, zarządcy dróg; konieczność uwzględniania w inwestycjach obszarów chronionej przyrody – Natura 2000, OCHK; występowanie pomocy publicznej (projekty z zakresu turystyki wodnej); rozbieżności między zakresem inwestycyjnym zawartym w dokumentacji technicznej a środowiskowej; konieczność uzgodnienia zasad udostępniania gruntów Lasów Państwowych na potrzeby

projektów; konieczność likwidacji barier związanych z realizacją przenosek wokół elektrowni wodnych, mostów i jazów (projekty z zakresu szlaków kajakowych).

Ocena efektów wsparcia w PI 6c

Analiza zakresu przedmiotowego realizowanych projektów wskazuje na ich komplementarny charakter w stosunku do Działań 8.1. i 8.2., zwłaszcza w tej części, która dotyczy przestrzeni publicznych i założenia podejścia oddolnego. Szczególną wagę ma wpisanie projektów w plany strategiczne JST.

Z uwagi na wspomnianą już stosunkowo niewielką skalę przedsięwzięć z zakresu inwestycji w infrastrukturę kulturalną i turystyczną, realizowanych bez wykorzystania zewnętrznych źródeł finansowania, waga RPO WP 2014-2020 w obu tych obszarach jest kluczowa. Program jest w tych obszarach głównym impulsem zmiany jakości obu typów infrastruktury. Pozwala też na większe zaangażowanie środków budżetowych JST i innych podmiotów w działania „miękkie” na rzecz popularyzacji oferty kulturalnej, zwiększenia uczestnictwa w kulturze czy lokalnej i regionalnej promocji turystycznej.

Zdecydowana większość biorących udział w ankiecie beneficjentów Działania 8.3. wskazuje na ponadregionalne (57% odpowiedzi) i regionalne (21%) znaczenie realizowanego przez nich projektu. W przypadku Działania 8.4. deklaracje ponadregionalnego znaczenia projektu występują rzadziej, ale też są najczęstsze (41%); znaczenie regionalne deklaruje 24% beneficjentów, a ponadlokalne – 35%. Ten rozkład wyjaśnić można różnicą celów obu Działań i rodzajów dofinansowanych przedsięwzięć: w pierwszym przypadku wspierane są obiekty i instytucje, których znaczenie i funkcje (zwłaszcza w przypadku zabytków) postrzegać można jako wartość ogólnonarodową. W drugim możemy mówić raczej o ponadlokalnych produktach turystycznych o znaczeniu przede wszystkim dla lokalnych gospodarek, a dopiero później dla gospodarki całego regionu. W tym drugim przypadku akcentowane jest raczej wyrównywanie potencjałów między obszarami peryferyjnymi (charakteryzujących się niższymi wskaźnikami ruchu turystycznego) i centralnymi, jak Trójmiasto.

Wskazując na konkretne efekty realizowanych projektów można wskazać, że w przypadku Działania 8.3 będą to przede wszystkim rezultaty w postaci uratowanych, odrestaurowanych i zabezpieczonych niepowtarzalnych zabytków regionu; nadanie tym zabytkom / ich zespołom nowych, dodatkowych funkcji (usługi turystyczne / kulturowe); poprawy estetyki i podkreślenia walorów kulturowych przestrzeni publicznych. Bardzo ważne są także efekty w postaci digitalizacji posiadanych zasobów oraz ich udostępniania online szerokim grupom odbiorców. Warto w tym kontekście przywołać wyniki badania ilościowego z beneficjentami, którzy byli proszeni o wskazanie, ich zdaniem, największych sukcesów realizowanych projektów. Wśród odpowiedzi wskazywali oni na: możliwość kompleksowej ochrony, konserwacji i promocji zabytków; przywracanie obiektom pierwotnego stanu wizualnego, przy jednoczesnym rozszerzaniu ich funkcji oraz dostępności dla potencjalnych odbiorców;

możliwość pozyskania nowych przestrzeni (w wyniku rewitalizacji) wystawowych oraz magazynowych; wzrost znaczenia i atrakcyjności obiektów w regionie i kraju; wzrost atrakcyjności turystycznej i kulturalnej miasta/gminy.

Korzyścią jaką przynosi Działanie 8.4. (rzutującą także na efekty Działania 8.3.) jest realizacja projektów w formie przedsięwzięć strategicznych. Jak wskazano wyżej, w rozdziale poświęconym czynnikom wpływającym na skuteczność Priorytetu, trzy przedsięwzięcia strategiczne wynikające z RPS *Pomorska Podróż* w pełni wykorzystują trzy podstawowe potencjały regionu w zakresie turystyki aktywnej: turystyki rowerowej, wodnej i żeglarskiej, kajakowej. W chwili obecnej najmniej zaawansowana jest realizacja przedsięwzięcia *Pomorskie Trasy Rowerowe*, gdzie nie przystąpiono do realizacji przewidzianych - w ramach przedsięwzięcia - projektów sieciowych ze względu na zbyt wysokie oferty wykonawców prac budowlanych, brak wykonawców i niejasną sytuację w zakresie budowy tras rowerowych na wałach wiślanych. W dwóch pozostałych przedsięwzięciach tego rodzaju trudności nie odnotowano. Warto przy tym zwrócić uwagę, że przedsięwzięcie *Rozwój oferty turystyki wodnej w obszarze Pętli Żuławskiej i Zatoki Gdańskiej* jest kontynuacją projektu realizowanego wcześniej i dofinansowanego ze środków EOG (Fundusze Norweskie).

Jak już wskazywano wcześniej (przy okazji opisywania celów trzech przedsięwzięć strategicznych) głównym efektem realizacji inwestycji z Działania 8.4 będzie kompleksowy i skoordynowany rozwój infrastruktury turystycznej - w wyniku czego dojdzie do uregulowania i ukierunkowania ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo oraz generalnej poprawy stanu środowiska na takich terenach. Ważnym efektem będzie także poprawa możliwości udostępniania dziedzictwa kulturowego i naturalnego regionu osobom korzystającym ze stworzonej infrastruktury turystycznej (rowerowej, wodnej, żeglarskiej). Rezultatem realizowanych przedsięwzięć będzie także stworzenie i wypromowanie unikalnych produktów turystycznych, dedykowanych odbiorcom zarówno z regionu, kraju jak i zagranicy. Beneficjenci w ramach badania ilościowego, wśród głównych sukcesów realizowanych projektów wymieniali: kompleksowe wyposażenie szlaków w infrastrukturę i oznakowanie przyczyniające się do wzrostu liczby osób korzystających z tej infrastruktury; powstanie zintegrowanej sieci szlaków rowerowych/kajakowych; wzrost atrakcyjności obszarów o szczególnych walorach kulturowych i przyrodniczych; możliwość stworzenia nowych, spójnych produktów turystycznych; wzrost turystycznego znaczenia licznych gmin uczestniczących we wspólnych i skoordynowanych przedsięwzięciach – co dodatkowo przekładać się powinno niebawem na wzrost oferty turystycznej tych gmin.

Przyjęta w obu Działaniach preferencja dla projektów sieciowych przyczynia się do realizacji celu szczegółowego obu Działań, czyli zwiększenia atrakcyjności turystycznej miejsc o szczególnej wartości kulturowej i przyrodniczej.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

W RPO WP 2014-2020 zdiagnozowano, że w ramach PI 6c kluczowe wyzwanie stanowi stan znacznej części pomorskich zasobów dziedzictwa kulturowego, który uniemożliwia jego turystyczne wykorzystanie. Dotyczy to zarówno budynków osadzonych w charakterystycznych dla województwa pomorskiego kontekstach krajobrazowych, jak i przestrzeni publicznych, cennych układach urbanistycznych i ruralistycznych. W Programie stwierdza się, że region dysponuje wieloma walorami dziedzictwa kulturowego, które mogą stać się podstawą dla zrównoważonego rozwoju sektora turystycznego i poprawy jakości oferty turystycznej regionu. Zarazem też w województwie występuje wiele obszarów o wysokich walorach przyrodniczych, które wymagają sieciowych działań służących podniesieniu ich atrakcyjności turystycznej. Należą do nich m.in. zachodnia i południowa część regionu oraz dolina i delta Wisły, a także gminy nadmorskie.

Rezultatem wdrażania Priorytetu ma być kompleksowa, rozpoznawalna oferta turystyczna oparta na charakterystycznych walorach dziedzictwa kulturowego i naturalnego, w tym związanego z nadmorskim położeniem regionu. Odpowiednie wykorzystanie tego dziedzictwa może przyczynić się do wzrostu zatrudnienia, jak również – poprzez dywersyfikację oferty turystycznej – bardziej zrównoważonej eksploatacji walorów środowiska naturalnego. Poprawie ulegnie również stan oraz dostępność obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego, a dzięki nadaniu im nowych funkcji, stworzone zostaną warunki dla rozwoju gospodarczego tych terenów.

Przyjęty w Programie zakres możliwych do realizacji projektów odpowiada zarówno potrzebie budowania zrównoważonej oferty turystycznej, jak i wsparcia obszarów, których potencjał turystyczny i wizerunkowy nie był dotąd w pełni wykorzystany.

Interwencja ma zarazem potencjał budowania lokalnych i regionalnego kapitału społecznego poprzez przyjętą formułę sieciowej realizacji przedsięwzięć dofinansowanych w ramach Programu.

Aktualność tych wyzwań nie została zakwestionowana ani przez zmianę sytuacji gospodarczej, ani przez pojawienie się nowych potrzeb. W największej mierze odpowiedzią na nie są przedsięwzięcia strategiczne, integrujące - w ramach różnych form turystyki aktywnej (żeglarskiej, kajakowej, rowerowej) - rozmaite potencjały regionu w zakresie turystyki tak aktywnej, jak i kulturowej.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 6c na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Z uwagi na to, że tylko w jednym MOF (Słupsk) realizowany jest projekt w ramach tego PI oraz ze względu na niezbyt wysoką kwotę środków przewidzianych w związku z tym PI (17 mln zł) – ZPT jako narzędzie ukierunkowania terytorialnego nie ma większego wpływu na realizację Priorytetu.

Znaczenie dla realizacji Priorytetu mają przede wszystkim preferencje terytorialne. W ramach PI 6c przewidziano, że w zakresie dziedzictwa kulturowego oraz podnoszenia jakości przestrzeni publicznych preferowane będą projekty zlokalizowane na obszarach o wysokim potencjale turystyczno-rekreacyjnym środowiska kulturowego, w szczególności:

- w miastach o najwyższej koncentracji nieruchomości i ruchomych elementów dziedzictwa kulturowego: Gdańsk, Gdynia, Sopot, Słupsk, Malbork,
- w strefach koncentracji charakterystycznych dla regionu elementów dziedzictwa kulturowego, określonych w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego, czyli na Żuławach, Powiślu, ziemi puckiej, bytowskiej oraz w obszarze kartusko-mirachowskim.

W zakresie podniesienia atrakcyjności walorów dziedzictwa naturalnego preferowane są projekty zlokalizowane na:

- obszarach objętych ochroną w formie parków krajobrazowych wraz z ich otulinami, obszarach chronionego krajobrazu oraz obszarach NATURA 2000,
- obszarach gmin Deltą Wisły, Doliny Dolnej Wisły oraz gmin nadmorskich.

Realizowane w ramach Działania 8.4. przedsięwzięcia strategiczne zlokalizowane są w obszarach, na które wskazuje RPO WP 2014-2020. Podejmowane w ramach projektów sieciowych, prowadzonych w ramach RPS *Pomorska podróż* przyczyniają się zarazem do zwiększenia dostępności obiektów dziedzictwa kulturowego przede wszystkim na Powiślu i Żuławach, co wpływa na zmniejszanie się różnic w potencjale produktu turystycznego między tymi terenami a miastami o najwyższej koncentracji ruchomych i nieruchomości elementów dziedzictwa kulturowego.

Analiza rozkładu dofinansowania wskazuje jednak, że blisko połowa dofinansowania (428 tys. zł) trafia do Trójmiasta i Słupska. O ile zatem Działanie 8.4. przyczynia się w dużej mierze do zmniejszenia się zróżnicowania terytorialnego, o tyle Działanie 8.3. jest w tym zakresie mniej skuteczne. Należy uznać, że jest to skutkiem konkursowej formuły realizacji tego Działania, która sprzyja podmiotom o większym potencjale aplikacyjnym, zarówno w zakresie odpowiednich kompetencji, jak i możliwości zapewnienia większego wkładu własnego na realizację projektów.

Podsumowanie

Postęp rzeczowy w ramach PI 6c należy ocenić jako zadowalający. Brak zagrożeń realizacji przyjętych wskaźników. Z analizy UoD można wnioskować, że wskaźniki produktu: *Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem* oraz *Długość szlaków turystycznych* zostaną znacząco przekroczone. Wskaźnik produktu *Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego* oraz *stanowiących atrakcje turystyczne* również może zostać w wyniku realizacji Priorytetu

przekroczony, ale w jego przypadku brak dostatecznych przesłanek, by wynikające z UoD szacunki uznać za prawdopodobne. W związku z tym sugerujemy rozważenie możliwości aktualizacji wartości docelowych dwóch pierwszych wskaźników do wartości wynikających z zawartych umów (po uprzedniej analizie ryzyka związanego z ewentualnym rozwiązywaniem aktualnych UoD).

Zmiany uwarunkowań realizacji Programu – wzrost cen usług i materiałów budowlanych oraz koszt pracy – nie stwarzają ryzyka stanowiącego przesłankę modyfikacji założeń tego PI.

Ukierunkowanie realizacji PI jest zasadniczo trafne, choć zaobserwowano nadmierną koncentrację inwestycji w ramach Działania 8.3. na obszarze Trójmiasta i Słupska. Ze względu na to, że nie są już planowane kolejne nabory w ramach tego Działania, nie ma możliwości modyfikacji tej niekorzystnej proporcji. Szansa na to będzie ewentualnie dopiero w ramach przyszłej perspektywy finansowej.

Przyjęta w ramach Priorytetu sieciowa formuła realizacji przedsięwzięć pozwala na budowanie kapitału społecznego wokół projektów, co ma znaczenie dla tożsamości regionalnej i lokalnych. Z pewnością istotnym czynnikiem sukcesu interwencji są wdrażane w Działaniu 8.4 przedsięwzięcia strategiczne, z uwagi na ich kompleksowy i skoordynowany charakter – dzięki czemu powstaną spójne i połączone ze sobą produkty turystyczne. Jednocześnie, wzrost dostępności zasobów kulturowych i naturalnych regionu przyczynia się do tworzenia całościowej i zrównoważonej oferty turystycznej. Realizacja Priorytetu odpowiada na przypisane mu wyzwania. Osiągnięcie celu Priorytetu nie jest zagrożone.

Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 8 Konwersja

Cele pośrednie Ram Wykonania dla OP 8 *Konwersja* obejmują wskaźnik KEW *Liczba zintegrowanych projektów rewitalizacyjnych*, dla których podpisano umowy o dofinansowanie oraz wskaźnik finansowy mierzony całkowitą kwotą certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych. Wskaźnik KEW realizowany jest w Działaniu 8.1. *Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – wsparcie dotacyjne* (PI 9b). W dokumencie programowym założono, iż do dnia 31.12.2018 r. w realizacji znajdować się będzie 20 zintegrowanych projektów rewitalizacyjnych. Wskaźnik osiągnięto w wysokości 31 sztuk, co stanowi 155% celu pośredniego RW.

Przekroczony został także cel pośredni Ram Wykonania mierzony *Całkowitą kwotą certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych*. Na dzień 31.12.2018 r. w zatwierdzonych wnioskach o płatność wykazano wydatkowanie 22 471 570 euro wydatków kwalifikowalnych, czyli 133,5% celu pośredniego.

Cel końcowy Ram Wykonania mierzony jest wskaźnikiem produktu *Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją*. W złożonych wnioskach o płatność nie wykazano jego osiągnięcia, niemniej jednak w podpisanych umowach o dofinansowanie założono jego osiągnięcie w

wysokości ponad sześciokrotnie przewyższającej wartość docelową. W złożonych do dnia 31.12.2018 r. wnioskach o płatność nie wykazano osiągnięcia celu końcowego Ram Wykonania *Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją*. Żaden z badanych beneficjentów Działania 8.1. nie deklaruje zagrożenia niepełnego osiągnięcia zakładanej w projekcie wysokości przedmiotowego wskaźnika.

W podpisanych umowach o dofinansowanie założono wysokość wydatków kwalifikowalnych poniesionych w trakcie realizacji projektów na poziomie 100% wartości docelowej wskaźnika finansowego *Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych*. Nie zidentyfikowano ryzyk nieosiągnięcia celów końcowych Ram Wykonania OP 8 *Konwersja*.

Tabela 51 Wskaźniki wybrane do Ram Wykonania – stopień osiągnięcia wartości pośrednich i docelowych, prognoza – OP 8

Wskaźnik lub KEW (jednostka pomiaru)	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)		
	Założony	Osiągnięty	% realizacji	Założony	% realizacji w 2018 r.	Szacowany % realizacji w 2023 r.
KEW: Liczba zintegrowanych projektów rewitalizacyjnych, dla których podpisano umowy o dofinansowanie (szt.)	20	31	155,0 %	-	-	
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (ha)	-	-	-	400	0	627,2%
Finansowy: Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych (euro)	16 836 697	22 471 570	133,5 %	187 074 412	12%	100%

Źródło: Informacja kwartalna z realizacji RPO WP 2014-2020 za IV kw. 2018 r., prognoza – obliczenia własne

3.8 Oś Priorytetowa 9 Mobilność

Priorytet Inwestycyjny 4e (Działanie 9.1. Transport miejski)

Ocena postępów w realizacji PI 4e oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

W ramach PI 4e wdrażanym w OP 9 realizowane są dwa Poddziałania – Poddziałanie 9.1.1. *Transport Miejski – mechanizm ZIT* oraz Poddziałanie 9.1.2. *Transport miejski*. Celem wdrażanej interwencji jest dążenie do zwiększenia liczby pasażerów transportu zbiorowego w miastach oraz ich obszarach funkcjonalnych.

Zgodnie ze stanem na dzień 31.12.2018 r. dla Poddziałania 9.1.1. przeprowadzono 4 nabory pozakonkursowe, natomiast dla Poddziałania 9.1.2. - 2 nabory konkursowe. W sumie wymienione nabory skutkowały podpisaniem 28 umów o dofinansowanie opiewających na kwotę dofinansowania UE 454,3 mln zł, co stanowi 90% całkowitej alokacji dla działania z

uwzględnieniem rezerwy wykonania. Pierwszy nabór Poddziałania 9.1.1. *Transport miejski – mechanizm ZIT* ogłoszono 30 czerwca 2016 r. Ze względu na pozakonkursowy tryb wyboru nie występował element rywalizacji o środki. To sprawiło, że większość projektów, bo aż 15, złożonych zostało dopiero w naborze trzecim. Łącznie złożono 19 wniosków o dofinansowanie, co skutkowało podpisaniem 19 umów dofinansowania. Brak pośpiechu w składaniu dokumentacji pozakonkursowej mógł przyczynić się do jakości składanych dokumentów i 100% wyniku podpisanych umów w stosunku do złożonych wniosków. W Wykazie Projektów Zidentyfikowanych znajduje się jeszcze jeden projekt, który nie otrzymał dotąd dofinansowania. Łączna wartość dofinansowania UE podpisanych projektów sięga 244, 4 mln zł, co stanowi 87% dostępnej alokacji.

Nieco wcześniej, bo 14 kwietnia 2016 r. uruchomiono nabór dla Poddziałania 9.1.2. *Transport miejski*. W ramach Poddziałania 9.1.2., złożono 9 poprawnych formalnie wniosków o dofinansowanie. Wszystkie zakończyły się podpisaniem umowy o dofinansowanie. Wartość unijnego dofinansowania realizowanych projektów wynosi 209,9 mln zł (95% alokacji przeznaczonej na Poddziałanie). Łączna wartość pozostałej alokacji dla PI 4e wynosi około 50 mln zł.

Tabela 52 Wskaźniki produktu(PI 4e) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych (szt.)	25	1	4,0%	34	136,0%	38	152,0%
Liczba zakupionych /zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej (szt.)	36	19	52,8%	37	102,8%	41	113,9%

Liczba wybudowanych obiektów „parkuj i jedź” (szt.)	7	3	42,9%	44	628,6%	49	697,7%
---	---	---	-------	----	--------	----	--------

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014 wg stanu na 31.12.2018 r.

W Działaniu 9.1. *Transport miejski*, podpisane umowy o dofinansowanie zapewniają osiągnięcie wartości docelowych wszystkich wskaźników produktu. W przypadku wskaźnika *Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych*, deklaracje beneficjentów pozwolą na osiągnięcie 136,0% wartości docelowej, tj. 34 sztuk. Według stanu na koniec 2018 r. zaraportowano wykonanie 1 węzła przesiadkowego. Na niski poziom realizacji wskaźnika wpływa fakt, iż część inwestycji nie jest jeszcze realizowana z uwagi między innymi na brak uzgodnień z PKP PLK i PKP SA. Jak wskazują przeprowadzone prognozy oparte o średni koszt jednostkowy realizowanych projektów, pozostała alokacja pozwoli na osiągnięcie wskaźnika na poziomie 152,0%.

W przypadku wskaźnika *Liczba zakupionych/zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej*, dofinansowane projekty pozwolą na osiągnięcie 102,8% wartości docelowej. Biorąc pod uwagę poziom realizacji wskaźnika według wniosków o płatność, do końca 2018 r. udało się zaraportować ponad połowę docelowej wartości wskaźnika (19 jednostek taboru). Biorąc pod uwagę pozostałą alokację oraz średnie koszty jednostkowe osiągnięcia wskaźnika, możliwe jest osiągnięcie wartości docelowej na poziomie 113,9%.

Jeśli chodzi o trzeci wskaźnik produktu *Liczba wybudowanych obiektów „parkuj i jedź”*, w ramach wszystkich podpisanych dotychczas umów przewiduje się wybudowanie 44 obiektów, co stanowić będzie 628,6% wartości docelowej. Przyczyną znacznego przekroczenia wartości docelowej wskaźnika jest fakt, iż na etapie przygotowywania Programu zakładano, że parkingi „parkuj i jedź” będą stanowiły osobne obiekty. Ostatecznie beneficjenci podjęli jednak decyzję o realizacji pełnego zakresu infrastruktury przesiadkowej, co wpłynęło na zwiększenie osiągniętej wartości wskaźnika. Według stanu na koniec 2018 r., wskaźnik został zrealizowany na poziomie 42,9% (3 wybudowane obiekty). Jak wskazują przeprowadzone prognozy, do 2023 r. będzie możliwe wybudowanie łącznie 49 obiektów, o ile pozostała alokacja zostanie przeznaczona na dodatkowy konkurs w ramach Poddziałania 9.1.2. Jeśli natomiast wybrany zostanie do dofinansowania projekt pozostający w Wykazie Projektów Zidentyfikowanych, przyrosty wskaźników w stosunku do stanu deklarowanego w podpisanych umowach będą o około połowę mniejsze (zidentyfikowany projekt nie zakłada realizacji omówionych wskaźników produktu), jednak nadal będą zapewniały osiągnięcie celów wyznaczonych na 2023 r.

Należy również pamiętać, iż podpisane już umowy zapewniają osiągnięcie wartości docelowych wskaźników, zatem pozostałe środki w kwocie około 25 mln zł (po uwzględnieniu ewentualnej realizacji ostatniego projektu z Wykazu Projektów Zidentyfikowanych, którego wartość dofinansowania to 25 mln zł) mogą zostać przeznaczone na dodatkowy nabór w ramach Poddziałania 9.1.2. Alternatywnym rozwiązaniem byłoby przeznaczenie tych środków na zwiększanie poziomu dofinansowania już realizowanych projektów.

Wskaźnik rezultatu odnosi się do zwiększenia liczby pasażerów transportu zbiorowego w miastach oraz ich obszarach funkcjonalnych, co jest mierzone liczbą pasażerów komunikacji miejskiej w ciągu roku. W roku bazowym w taki sposób podróżowało 279 milionów pasażerów. Wartość docelowa ustawiona została na poziomie 280 milionów pasażerów w 2023 r. Wynik przekroczył oczekiwania i już w 2014 r. liczba podróżujących komunikacją miejską wyniosła 287,8 mln osób. Po znaczącym wzroście w 2014 i 2015 r., po 2015 r. liczba pasażerów, choć wolniej, to dalej wzrastała, osiągając w 2017 r. poziom 291,5 mln podróżujących. Dotychczasowa dynamika wskaźnika sugeruje, iż w 2023 r. jego wartość może osiągnąć poziom około 292 mln osób, co oznacza niewielkie przekroczenie wartości docelowej.

Tabela 53 Wskaźnik rezultatu (PI 4e) – postęp i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Przewozy pasażerów komunikacją miejską w ciągu roku (mln os.)	280	291,5 (2017)	104,1%	292	104,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Zamawiającego (postęp realizacji wskaźników rezultatu w ramach RPO WP 2014-2020)

Wyniki badania ilościowego z beneficjentami RPO WP 2014-2020 pokazują, iż potencjał aplikacyjny Działania 9.1. jest dosyć wysoki – spośród wszystkich respondentów, którzy zadeklarowali chęć złożenia wniosku o dofinansowanie w ramach OP 9 (96 podmiotów), 52,1% chciałoby aplikować o środki w Działaniu 9.1. 94% spośród nich posiada ogólną koncepcję na realizację takiego projektu, 6% natomiast jest na etapie gromadzenia potrzebnej dokumentacji. Potencjał do wykorzystania środków potwierdzają także wyniki przeprowadzonych naborów w trybie konkursowym, w ramach których udało się wykorzystać 95% alokacji.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 4e

Wskaźnik produktu pn. liczba zakupionych/zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej jest sumą dwóch składowych tj. zakupionego taboru oraz taboru zmodernizowanego. Beneficjenci działania

jak dotąd nie zdecydowali się na modernizację taboru. Może być to wynikiem zmian wymogów Komisji Europejskiej dotyczących parametrów technicznych taboru autobusowego, który może zostać dofinansowany w ramach wsparcia. W trakcie przygotowywania programu zakładano bowiem, iż autobusy kupowane i modernizowane w ramach projektów muszą być zasilane paliwem alternatywnym. Jednak w wyniku negocjacji Komisji Europejskiej i polskiego rządu dopuszczono, w drodze wyjątku, możliwość finansowania autobusów zasilanych paliwem diesel (Euro VI), w przypadku których koszt zakupu oraz koszt eksploatacji jest niższy w porównaniu do ich bardziej ekologicznych odpowiedników. Decyzja ta wpłynęła na znaczne obniżenie kosztów realizowanych projektów i zwiększyła atrakcyjność produktu. Zadowalający wynik wskaźnika wynika również z ceny taboru, jaką beneficjenci uzyskiwali w negocjacjach z producentami.

Czynnikami determinującymi *in minus* na skuteczność i terminowość realizacji projektów są niedobory pracowników w branży budowlanej oraz rosnące ceny na rynku budowlanym, wynikające między innymi ze skumulowania inwestycji na terenie całego kraju, w tym także tych współfinansowanych ze środków UE. Sytuacja ta może powodować przedłużenie się przetargów publicznych na wyłonienie wykonawców inwestycji oraz konieczność pokrywania przez beneficjentów dodatkowych kosztów nieprzewidzianych w budżecie projektu.

Wśród czynników wpływających na opóźnienia w realizacji projektów wymienić należy także trudności w zawarciu porozumień z PKP PLK oraz PKP SA, które są konieczne przede wszystkim w przypadku projektów dotyczących zintegrowanych węzłów integracyjnych. Problem ten wystąpił między innymi w przypadku projektu *Węzeł transportowy Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Słupska z elementami priorytetów dla komunikacji zbiorowej*. Konsekwencją braku uzgodnień jest w tym przypadku opóźnienie ogłoszenia przetargu w trybie zaprojektuj – wybuduj. W trakcie wdrażania projektów pojawiają się także trudności związane z uzgodnieniami między partnerami realizowanych inwestycji – przykładem może być projekt realizowany przez Gminę Miejską Kościerzyna, w ramach którego konieczne było ograniczenie zakresu planowanej inwestycji (zmniejszenie o połowę liczby zakupionych autobusów).

Elementem wpływającym pozytywnie na skuteczność realizacji wsparcia jest tryb pozakonkursowy Poddziałania 9.1.1. *Transport Miejski – mechanizm ZIT*. Dzięki temu, iż inwestycje planowane do realizacji przez poszczególne gminy będące członkami Związku ZIT zostały odpowiednio wcześniej przemyślane, wynegocjowane z IZ oraz zapisane w Strategii ZIT OMG-G-S w ramach pakietów przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w trybie pozakonkursowym, złożone wnioski miały wysoką jakość pod względem formalnym i merytorycznym, co umożliwiło podpisanie umów w ramach 19 z 20 przewidzianych do realizacji projektów (według stanu na 31.12.2018 r.).

W ramach PI 4e realizowanego w OP 9 przewidziano zastosowanie preferencji dla projektów spełniających określone kryteria. Preferencją dotyczącą zgodności z zasadami

zagospodarowania przestrzennego zawartymi w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego oraz planami zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego należy ocenić jako zasadną z uwagi na konieczność zachowania spójności z regionalnymi i lokalnymi dokumentami strategicznymi. Preferencja ta pozwala również na ukierunkowanie wsparcia na obszary, w których zidentyfikowano największe potrzeby związane z inwestycjami dotyczącymi miejskiego transportu publicznego.

Jako najbardziej użyteczną z punktu widzenia ograniczenia niskiej emisji generowanej przez transport w miastach ocenić należy preferencję dotyczącą spełnienia najwyższych obowiązujących norm emisji spalin oraz oszczędności energii (w przypadku taboru napędzanego paliwami alternatywnymi). Preferencja ta dotyczy wyłącznie projektów związanych z inwestycjami taborowymi i daje możliwość wyboru projektów, których negatywny wpływ na środowisko jest możliwie najmniejszy.

Zgodnie z zapisami RPO WP 2014-2020, preferowane będą również projekty uzgodnione w ramach ZPT. W Poddziałaniu 9.1.2 wdrażanym w trybie konkursowym, wsparcie skierowane było do podmiotów ubiegających się o dofinansowanie projektów realizowanych na terenie następujących MOF: Słupska, Chojnic-Człuchowa, Kwidzyna, Malborka-Sztumu, Starogardu Gdańskiego, Lęborka, Kościerzyny i Bytowa (I konkurs) oraz Słupska, Lęborka i Bytowa (II konkurs). Jak pokazują wyniki przeprowadzonych konkursów, do dofinansowania wybrano 9 projektów, spośród których aż 7 uzgodnionych zostało w ramach ZPT. Preferencja ta przyznaje „pierwszeństwo” projektom, które zostały wpisane w Zintegrowane Porozumienie Terytorialne dla danego MOF, a zatem są to inwestycje zaplanowane ze znacznym wyprzedzeniem oraz będące wynikiem szeroko zakrojonych konsultacji, w tym przede wszystkim z IZ RPO WP 2014-2020.

Wszystkie dotychczas stosowane preferencje należy ocenić jako zasadne i użyteczne z punktu widzenia osiągnięcia celów Programu, warto zatem utrzymać je w kolejnych naborach wniosków.

Ocena efektów wsparcia w PI 4e

Projekty realizowane w ramach Działania 9.1 ukierunkowane są na wdrażanie inwestycji wpływających na spójność, efektywność i jakość funkcjonowania miejskich systemów transportowych w województwie pomorskim. Według założeń zawartych w Programie, inwestycje te mają mieć przełożenie na osiągnięcie celu szczegółowego, którym jest zwiększona liczba pasażerów transportu zbiorowego w miastach oraz ich obszarach funkcjonalnych. Jak wynika z przeprowadzonych prognoz, należy spodziewać się, iż w 2023 r. liczba pasażerów podróżujących komunikacją miejską w ciągu roku wyniesie 292 mln osób, co oznacza przekroczenie zakładanej wartości docelowej (280 mln osób).

Spodziewane efekty realizacji projektów związane są przede wszystkim ze zwiększeniem integracji poszczególnych elementów miejskich systemów transportowych. Budowa,

przebudowa i modernizacja takich obiektów jak parkingi „parkuj i jedź”, „podwieź i jedź” oraz „parkuj rower i jedź”, dworce kolejowe, przystanki autobusowe, tramwajowe i trolejbusowe, przejścia dla pasażerów, drogi dojazdowe, ścieżki rowerowe oraz systemy roweru miejskiego ułatwiają podróże multimodalne, zmniejszając jednocześnie kongestię i zanieczyszczenie powietrza spowodowane niską emisją generowaną przez transport samochodowy. Dodatkowo, elementy takie jak inteligentne systemy transportowe poprawiają efektywność funkcjonowania systemu transportowego oraz komfort i bezpieczeństwo pasażerów. Efekt zmniejszenia niskiej emisji wspierany jest także przez zakup niskoemisyjnego taboru autobusowego, który przyczyni się do ograniczenia zanieczyszczeń powstających w wyniku eksploatacji pojazdów komunikacji zbiorowej. Spodziewanym efektem przeprowadzonych inwestycji jest także oszczędność czasu przejazdu, zmniejszenie hałasu generowanego przez transport indywidualny oraz zmniejszenie liczby wypadków komunikacyjnych.

Realizowane projekty zakładają również przeprowadzenie szeroko zakrojonych kampanii informacyjnych, promujących transport publiczny jako szybszą, tańszą i bardziej przyjazną środowisku alternatywę dla indywidualnego transportu samochodowego. Spodziewanym efektem tego rodzaju działań będzie podniesienie świadomości mieszkańców na temat korzyści związanych z podróżowaniem komunikacją publiczną oraz skłonienie do ograniczenia używania samochodów. Należy również pamiętać, iż zwiększenie atrakcyjności transportu miejskiego ma także przełożenie na większą atrakcyjność mieszkaniową i turystyczną miasta i pozwala na ograniczenie negatywnych skutków suburbanizacji (dojazdy do pracy do centrum miasta).

Z uwagi na specyfikę realizowanych projektów (partnerstwa) oraz prowadzenie działań w ramach kilku gmin, efekty wsparcia będą widoczne w skali wykraczającej poza poszczególne miasta. Zrealizowane inwestycje służyć będą nie tylko miastom i ich obszarom funkcjonalnym, ale także sąsiednim powiatom. Potwierdzają to także przeprowadzone badania ankietowe, w ramach których większość beneficjentów Działania 9.1. deklarowała, iż efekty realizowanych przez nich projektów będą odczuwalne w skali ponadlokalnej (39% respondentów) oraz regionalnej (30% respondentów).

Jak wskazują przeprowadzone prognozy, efektem wdrożenia interwencji będzie stworzenie 38 zintegrowanych węzłów przesiadkowych, których elementem będzie 49 obiektów typu „parkuj i jedź”, a także 41 zakupionych jednostek taboru pasażerskiego komunikacji miejskiej.

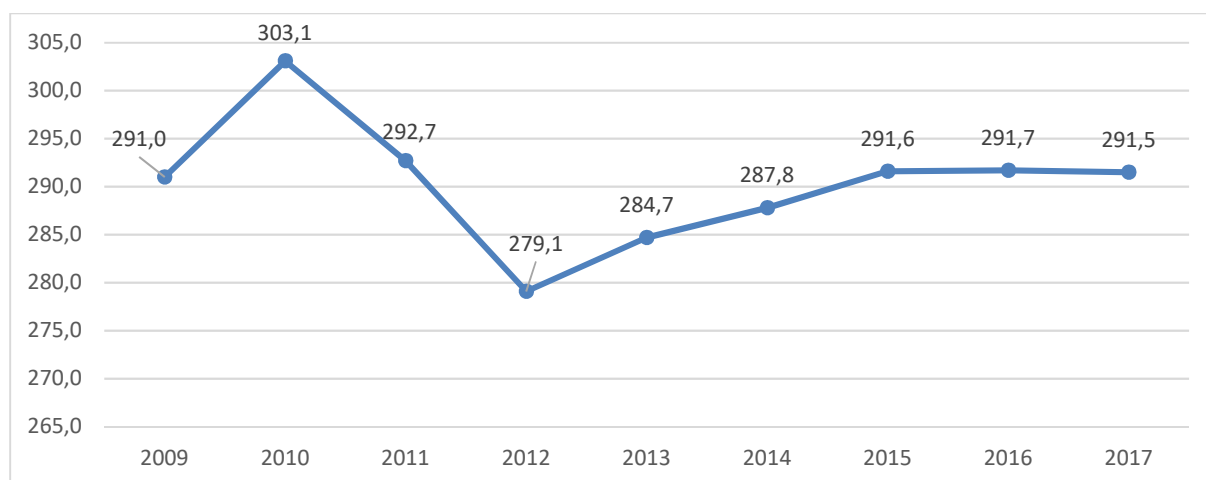
Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Na etapie tworzenia Programu zidentyfikowane problemy i wyzwania związane z transportem miejskim dotyczyły przede wszystkim niedostatecznego stopnia integracji między poszczególnymi elementami systemu transportowego, a także jego niskiej efektywności, co wiąże się z emisją zanieczyszczeń powietrza generowanych w wyniku

spalania paliw konwencjonalnych, którymi w głównej mierze napędzany był miejski tabor autobusowy. W Programie podkreślono także konieczność zwiększenia atrakcyjności i dostępności miejskiego transportu zbiorowego, co miało na celu skłonienie mieszkańców do zmiany przyzwyczajeń dotyczących indywidualnych środków transportu i zachęcenia do korzystania z bardziej przyjaznego środowiska transportu publicznego.

Jak wskazują dane GUS, w 2012 r. odnotowano w województwie pomorskim znaczący spadek przewozów pasażerskich komunikacją miejską (279,1 mln osób) w stosunku do lat poprzednich, co uzasadniało konieczność podjęcia działań zmierzających do poprawy atrakcyjności tego rodzaju transportu w celu zwiększania stopnia jego wykorzystania. Spadek liczby przewozów wynikał najprawdopodobniej ze znaczącego spadku liczby autobusów i trolejbusów, który odnotowano w tym czasie (2011 r. - 690 autobusów oraz 94 trolejbusy, 2012 r. – 654 autobusy i 81 trolejbusów), związanego z likwidacją taboru. Od 2013 r. można zaobserwować stałe zwiększanie się wartości wskaźnika (z wyjątkiem 2017 r., kiedy to odnotowano nieznaczny spadek). Stopniowo wzrasta również liczba autobusów i trolejbusów miejskich (z wyjątkiem 2017 r.)⁹⁴.

Wykres 32. Liczba przewozów pasażerów komunikacją miejską w ciągu roku w województwie pomorskim w latach 2009-2017 [mln osób]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Konsekwencją zmiany liczby autobusów jest także zmiana liczby miejsc w autobusach. W 2011 r. łączna liczba miejsc w autobusach w województwie wyniosła 76,1 tys. sztuk, natomiast w 2012 r. odnotowano spadek do poziomu 73,8 tys. sztuk. W latach 2013-2016 liczba miejsc w autobusach rosła (76,7 tys. sztuk w 2016 r.), natomiast w 2017 r. wskaźnik ten nieznacznie zmalał (76,2 tys. sztuk). Tendencję wzrostową można zaobserwować także w przypadku długości linii komunikacji miejskiej. W 2012 r. łączna długość linii w województwie pomorskim wyniosła 2 985 km. W kolejnych latach wartość wskaźnika podlegała nieznacznym wahaniom, ostatecznie jednak z 2017 r. osiągnęła wartość 3 047,4 km, co

⁹⁴ GUS BDL

oznacza wzrost o 2,1%. Nieznacznie wzrosła także długość linii komunikacji miejskiej przypadająca na 1000 mieszkańców (2012 r. – 1,30 km, 2017 r. – 1,31 km)⁹⁵.

Mimo, iż liczba przewozów pasażerskich komunikacją miejską, liczba autobusów i trolejbusów oraz długość linii autobusowych uległa zwiększeniu w stosunku do początku okresu programowania, nadal jest ona niższa lub utrzymuje się na podobnym poziomie w stosunku do wartości z 2011 r., co oznacza, iż trafnie zdefiniowane potrzeby dotyczące transportu miejskiego są nadal aktualne.

O stopniu integracji i kompleksowości miejskich systemów komunikacji świadczy między innymi występowanie węzłów integracyjnych, rozumianych jako połączone przestrzennie i funkcjonalnie miejsca postojowe, przystanki komunikacji miejskiej czy stacje oferujące możliwość skorzystania z roweru miejskiego. Celem tego typu struktur jest ograniczenie indywidualnego ruchu samochodowego, zwłaszcza w centrach miast, na rzecz komunikacji miejskiej. Elementem systemu węzłów integracyjnych są między innymi obiekty „parkuj i jedź”. W 2016 r. w województwie pomorskim występowało 14 tego typu parkingów (8 z nich znajdowało się w Gdańsku, 4 – w Gdyni, 1 – w Redzie, 1 – w Tczewie). W 2017 r. liczba parkingów zwiększyła się o 1 obiekt, który został utworzony w Gdańsku⁹⁶.

Elementem uzupełniającym system komunikacyjny miast są także drogi dla rowerów. W latach 2012-2017 długość tego rodzaju infrastruktury wzrosła niemal o połowę – w 2012 r. długość dróg rowerowych wyniosła 602,7 km, natomiast w 2017 r. - 1 161,9 km (w tym 174,5 km dróg zlokalizowano w samym Gdańsku). Dynamicznie wzrasta także długość dróg dla rowerów na 10 tys. km². Na początku okresu programowania (2012 r.) wartość wskaźnika wyniosła 329,2 km, natomiast w 2017 r. - 634,6 km⁹⁷.

Impulsem do wdrażania działań mających na celu zachęcenie mieszkańców do korzystania z komunikacji miejskiej jest także dynamiczny wzrost liczby samochodów osobowych przypadających na 1000 osób. W 2012 r. wartość wskaźnika wyniosła 483,5 sztuk, natomiast w kolejnych latach systematycznie wzrastała, osiągając w 2017 r. poziom 576,9 sztuk, co oznacza wzrost o niemal 20%. Warto zauważyć, iż miastach powiatowych województwa pomorskiego, takich jak Gdańsk, Gdynia i Słupsk, w latach 2012-2017 liczba samochodów osobowych przypadająca na 1000 mieszkańców wzrosła o około 100 sztuk. W Sopocie wzrost ten był o połowę mniejszy (o około 50 sztuk na 1000 osób)⁹⁸.

W odpowiedzi na zdiagnozowane na etapie programowania potrzeby dotyczące niskoemisyjnego transportu miejskiego, w ramach RPO WP 2014-2020 wdrożono dwa Poddziałania, dedykowane terenom miejskim i ich obszarom funkcjonalnym. W ramach Poddziałania 9.1.1 *Transport Miejski – mechanizm ZIT* oraz Poddziałania 9.1.2. *Transport miejski* wspierane są inwestycje dotyczące budowy, rozbudowy i przebudowy istniejącej

---

⁹⁵ GUS BDL

⁹⁶ GUS BDL

⁹⁷ GUS BDL

⁹⁸ GUS BDL

punktowej infrastruktury transportu zbiorowego, w ramach których możliwe jest wsparcie takich elementów jak systemy parkingowe typu „parkuj i jedź”, „parkuj rower i jedź” oraz „podwieź i jedź” wraz z towarzyszącą infrastrukturą, dworce kolejowe lub inne obiekty obsługi podróżnych, transport rowerowy wraz z systemem roweru miejskiego oraz infrastruktura drogowa umożliwiająca bezpośredni dojazd do węzła integracyjnego. Projekty mogą dotyczyć także liniowej infrastruktury transportu szynowego (kolei miejskiej oraz tramwaju), transportu trolejbusowego i autobusowego, a także budowy zintegrowanych systemów zarządzania ruchem. Istnieje także możliwość zakupu lub modernizacji miejskiego publicznego taboru transportu zbiorowego, obsługującego węzeł integracyjny lub nowe linie transportu szynowego. Jak już wspomniano, preferowane są projekty zakładające zakup taboru spełniającego najwyższe normy dotyczące emisyjności oraz oszczędności energetycznej. Warto podkreślić także, iż w ramach realizowanych projektów prowadzone są kampanie informacyjno-edukacyjne, promujące transport zbiorowy i niezmotoryzowany, które mają na celu zwiększenie efektów realizacji wszystkich przedsięwzięć w zakresie miejskiego transportu zbiorowego w ramach danego MOF. Taki zakres wsparcia nie tylko zapewnia zwiększenie stopnia zintegrowania i dostępności komunikacyjnej poszczególnych części miast oraz ich obszarów funkcjonalnych, ale jednocześnie podnosi atrakcyjność korzystania z transportu zbiorowego. Interwencja nie zakłada bowiem wyłącznie wspierania inwestycji typowo infrastrukturalnych, ale przewiduje także działania inwestycyjne oraz działania „miękkie”, ukierunkowane na zmianę wzorców zachowań mieszkańców miast. Do działań takich należą wspomniane już kampanie informacyjno-edukacyjne, stworzenie możliwości sprawnej zmiany środka transportu („parkuj i jedź”, „parkuj rower i jedź”), wprowadzanie inteligentnych systemów zarządzania ruchem, dbałość o komfortowe i bezpieczne przystanki oraz zapewnienie dróg dojazdowych do węzłów integracyjnych. Podejmowane inwestycje muszą również wpisywać się w założenia planów zrównoważonej mobilności oraz strategii niskoemisyjne. Dodatkowym elementem uzupełniającym inwestycje dotyczące systemu transportu publicznego, kreowanym przez władze samorządowe, powinna być także odpowiednia polityka parkingowa miasta oraz priorytetowe warunki dla ruchu miejskiego taboru autobusowego.

Podjęte działania trafnie odpowiadają na zdiagnozowane na etapie programowania potrzeby. Realizacja projektów pozwoli na zwiększenie stopnia integracji elementów publicznego systemu transportowego, podniesienie jego atrakcyjności i efektywności ekonomicznej i ekologicznej, a także ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń powietrza, co będzie wynikiem rezygnacji z odbywania codziennych podróży przy pomocy środków transportu indywidualnego.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 4e na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Przewidywane w ramach RPO WP 2014-2020 ukierunkowanie terytorialne w zakresie PI 4e dotyczy wsparcia przedsięwzięć wyłącznie na terenie: OMG-G-S oraz miejskich obszarów funkcjonalnych (Słupska, Chojnic-Człuchowa, Kwidzyna, Malborka-Sztumu, Starogardu Gdańskiego, Lęborka, Kościerzyny i Bytowa).

Tak sformułowane ukierunkowanie wsparcia wynika przede wszystkim z konieczności ograniczenia ruchu w centrach miast z uwagi na znaczące problemy związane z kongestią i emisją zanieczyszczeń, a także konieczności zintegrowania elementów systemu transportowego w taki sposób, aby stał się on bardziej atrakcyjny dla pasażerów oraz bardziej efektywny pod względem ekonomicznym i środowiskowym. Szczegółowym celem prowadzonej interwencji jest zwiększenie liczby przewozów pasażerów za pomocą miejskiej komunikacji zbiorowej. Funkcjonowanie infrastruktury transportu zbiorowego, w tym zintegrowanych węzłów przesiadkowych jest pożądane zwłaszcza na obszarach miejskich ze względu na możliwość obsługi znacznej liczby ludności z zachowaniem uzasadnienia ekonomicznego. Ograniczenie terytorialne zasięgu interwencji ocenia się jako uzasadnione i pozytywnie oddziałujące na efektywność udzielanego wsparcia.

W ramach Poddziałania 9.1.1. wsparcie realizowane jest na terenie OMG-G-S. Jak wynika z analizy rozkładu terytorialnego wdrażanych inwestycji, najwięcej projektów realizowanych jest na terenie powiatu kartuskiego (7), wejherowskiego (5), puckiego (3) oraz Miasta Gdańsk (3)⁹⁹. Kolejno, po dwie inwestycje realizowane są w powiatach gdańskim, tczewskim, Sopotie i Gdyni, natomiast w powiecie nowodworskim realizowany jest jeden projekt. Biorąc pod uwagę rozkład przestrzenny udzielonego wsparcia finansowego (dofinansowanie UE), najwięcej środków przeznaczono na inwestycje w powiecie wejherowskim (46,6 mln zł), Gdyni (36,8 mln zł), powiecie kartuskim (36,8 mln zł) oraz Gdańsku (36,2 mln zł).

Wsparcie udzielane w ramach Poddziałania 9.1.2. dedykowane jest inwestycjom prowadzonym na obszarze wymienionych już MOF. Projekty realizowane są na terenie powiatu bytowskiego, chojnickiego, człuchowskiego, kościerskiego, kwidzyńskiego, lęborskiego, malborskiego, słupskiego, starogardzkiego oraz na terenie Miasta Słupsk (w każdym z powiatów po jednym projekcie). Największą wartość unijnego dofinansowania uzyskały projekty realizowane w powiecie chojnickim (40 mln zł), Słupsku (33,7 mln zł) oraz powiecie starogardzkim (33,6 mln zł).

Dzięki temu, iż realizowane projekty zostały uzgodnione w ramach Strategii ZIT oraz (w większości przypadków) w ramach ZPT, udzielone wsparcie koncentruje się wyłącznie na tych obszarach, które w wyniku dogłębnych analiz i negocjacji uznane zostały jako priorytetowe

---

⁹⁹ Jeden projekt może być realizowany na terenie więcej niż jednej gminy

pod względem potrzeb i potencjału absorpcyjnego dotyczącego inwestycji w system transportu miejskiego. Jak pokazują dane statystyczne, na obszarach tych obserwuje się wzmożony wzrost liczby samochodów osobowych przypadających na 1000 osób¹⁰⁰. Ukierunkowanie wsparcia wpisuje się w założenia zawarte w Umowie partnerstwa¹⁰¹ oraz Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego¹⁰².

Z uwagi na to, iż znakomita większość realizowanych inwestycji jeszcze się nie zakończyła, trudno ocenić wpływ interwencji na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych w województwie pomorskim. Niemniej jednak należy spodziewać się, iż wdrażane inwestycje wpłyną na odciążenie centrów miast pod względem ruchu samochodowego oraz zwiększenie liczby pasażerów korzystających z transportu kolejowego, autobusowego, a także rowerowego. Jak wynika z analizy złożonych wniosków, które otrzymały dofinansowanie, w ramach realizowanych projektów szacowana liczba podróżujących objętych wsparciem przekracza zwykle kilkadziesiąt - kilkaset tysięcy osób (w przypadku części projektów liczba ta przekracza 1 mln osób).

Jeśli chodzi o dostępność transportową Trójmiasta, inwestycje realizowane w ramach Poddziałania 9.1.1. wpłyną przede wszystkim na zwiększenie możliwości pełniejszego wykorzystania istniejącej infrastruktury kolejowej i autobusowej (dworce, przystanki). Z uwagi na to, iż według Planu Transportowego Województwa Pomorskiego to właśnie kolej jest podstawą systemu transportowego regionu, inwestycje te nakierowane są na umożliwienie zwiększenia integracji dworców kolejowych i innych elementów systemu, umożliwiających sprawną zmianę środka transportu. Projekty te z jednej strony ułatwią komunikację w obrębie gmin, w ramach których są prowadzone, z drugiej zaś umożliwiają dalszą podróż w kierunku z /do Trójmiasta oraz obszarów bezpośrednio z nim połączonych. Przykładami takich inwestycji są projekty realizowane w Jastarni, Władysławowie, Tczewie, Pucku czy Wejherowie. Inwestycje te polegają na przebudowie lub modernizacji terenów przylegających bezpośrednio do dworców kolejowych (a także autobusowych, jeśli takie znajdują się w bezpośrednim sąsiedztwie) – tuneli i przejść dla pieszych, dróg dojazdowych, skrzyżowań, wiat i zatok przystankowych, infrastruktury przystosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, biletomatów oraz stacji roweru miejskiego. Istotnym elementem projektów są także parkingi typu „parkuj i jedź”, „parkuj rower i jedź” oraz „podwieź i jedź”, umożliwiające zmianę środka transportu, spełniające podstawowe założenia multimodalnych węzłów transportowych. Kluczowe znaczenie dla poprawy dostępności węzłów przesiadkowych mają także budowane w ramach projektów drogi rowerowe, które umożliwiają dojazd z oraz do stacji kolejowej/autobusowej bez konieczności używania własnego samochodu. Warto zwrócić uwagę również na projekt realizowany przez

---

¹⁰⁰ GUS BDL

¹⁰¹ Programowanie perspektywy finansowej 2014 -2020- Umowa Partnerstwa, MliR, 2017

¹⁰² Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030, Sejmik Województwa Pomorskiego, 2016

Stowarzyszenie Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot, w ramach którego przewidziano utworzenie systemu roweru metropolitalnego obsługującego węzły integracyjne w 14 gminach wchodzących w skład OMG-G-S. Inwestycja obejmie zakup rowerów miejskich wraz z systemem informatycznym i budową dedykowanej infrastruktury parkingowej w węzłach przesiadkowych i innych istotnych punktach w mieście oraz integrację z systemami biletowymi. Planowana data zakończenia inwestycji to koniec 2019 r. Stworzony system umożliwi lepsze wykorzystanie potencjału komunikacji rowerowej w połączeniu z transportem publicznym, zwiększając dostępność rowerów dla osób podróżujących, w tym także turystów.

W przypadku projektów realizowanych bezpośrednio w Trójmieście, prowadzone inwestycje dotyczą węzłów integrujących system transportowych poszczególnych dzielnic/części miast oraz obszarów sąsiednich. W przypadku projektu realizowanego w Gdyni, budowany węzeł znajduje się bezpośrednio przy przystanku Pomorskiej Kolei Metropolitalnej – Gdynia Karwiny i będzie stanowił potencjalny węzeł przesiadkowy dla pasażerów dojeżdżających do Gdyni z południa województwa oraz, po wybudowaniu drogi ekspresowej S6, dla osób dojeżdżających z północno-zachodniej części regionu. W ramach projektu realizowanego w Sopocie rozbudowywany węzeł (Kamienny Potok) będzie integrował transport kolejowy (SKM), autobusowy, trolejbusowy, rowerowy oraz pieszy. Projekty realizowane w Gdańsku mają na celu przebudowę i modernizację infrastruktury służącej usprawnieniu węzłów Rębiechowo i Osowa, a także budowę tras dojazdowych dla rowerów do węzłów Gdańsk Główny i Wrzeszcz oraz do przystanków SKM/PKM. W ramach realizowanych projektów prowadzone są także inwestycje na terenie gmin, w ramach których istniejące dworce nie spełniały w sposób skuteczny swojej roli węzła integracyjnego (przykład Gminy Somonino oraz Gminy Kartusy). Tego rodzaju inwestycje stwarzają szansę na znaczącą poprawę dostępności obszarów objętych wsparciem, tworząc atrakcyjną alternatywę dla podróżnych, którzy dotychczas zmuszeni byli do korzystania z indywidualnego transportu samochodowego.

W przypadku projektów realizowanych na terenie MOF w ramach Poddziałania 9.1.2., prowadzone inwestycje dotyczące tworzenia węzłów integracyjnych przyczynią się do zwiększenia dostępności w ramach danego obszaru funkcjonalnego oraz terenów sąsiadujących. Stworzone węzły przesiadkowe poprawią dostępność komunikacji międzypowiatowej i zachęcą do korzystania z transportu zbiorowego. Przykładem takiego rodzaju projektu jest inwestycja realizowana w Lęborku, w ramach której przewidziano budowę dworca autobusowego oraz zespołu parkingów, umożliwiających korzystanie z nowo wybudowanego obiektu oraz istniejącego już dworca kolejowego. Dodatkowym elementem integrującym system transportowy są drogi rowerowe. W przypadku projektu wdrażanego w Chojnicach i Człuchowie, zakres projektu obejmuje modernizację dwóch węzłów integracyjnych, które ułatwią komunikację między obiema gminami oraz pozostałymi obszarami położonym przy linii kolejowej Chojnice – Runowo Pomorskie.

W ramach projektu ujętego w niniejszym raporcie jako studium przypadku (*Węzeł transportowy Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Słupska z elementami priorytetów dla komunikacji zbiorowej*), głównym celem inwestycji jest zintegrowanie poszczególnych elementów systemu transportowego poprzez budowę nowego dworca autobusowego, który byłby połączony za pomocą tunelu z dworcem PKP oraz systemem parkingów umożliwiającym zmianę środka transportu. Według założeń projektu inwestycja zwiększy zainteresowanie podróży komunikacją zbiorową oraz przyczyni się do zwiększenia dostępności północno-zachodniej części województwa. Planowany węzeł został wskazany w Planie Transportowym Województwa Pomorskiego jako jeden z czterech w województwie krajowych węzłów integracyjnych. Inwestycja zostanie zakończona w 2022 r.

W ramach Poddziałania 9.1.2. dodatkowym elementem projektu może być zakup taboru niskoemisyjnego, uzupełniającego system transportowy danego miasta. Potrzeba zakupu tego typu pojazdów wynika przede wszystkim ze złego stanu technicznego taboru, będącego w dyspozycji miast województwa – wiek znaczącej części taboru osiąga zwykle do kilkunastu, a nawet kilkudziesięciu lat, autobusy nie spełniają także najwyższych norm emisyjności. Zakup nowego taboru umożliwi wymianę nieekologicznych jednostek oraz zwiększenie dostępności i jakości podróżowania komunikacją miejską.

Podsumowanie

Analiza postępu wdrażania projektów w ramach Działania 9.1. wykazuje, iż wszystkie wyznaczone wskaźniki produktu i rezultatu zostaną osiągnięte. Realizowane projekty przyczynią się do poprawy zintegrowania elementów systemu transportu miejskiego, podniesienia jego jakości i efektywności ekologicznej i ekonomicznej oraz wzmocnienia jego pozycji na terenach objętych zasięgiem realizowanych projektów. Pozostałe środki w ramach Działania 9.1 (około 50 mln zł) powinny zostać wykorzystane na realizację projektu z Wykazu Projektów Zidentyfikowanych w ramach Poddziałania 9.1.1. (25 mln zł) oraz na przeprowadzenie kolejnego naboru w ramach Poddziałania 9.1.2. Rozwiązaniem alternatywnym dla kolejnego naboru byłoby przeznaczenie środków na zwiększanie poziomu dofinansowania już realizowanych projektów.

Priorytet Inwestycyjny 7d (Działanie 9.2. Regionalna infrastruktura kolejowa)

Ocena postępów w realizacji PI 7d oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

W realizowanych projektach założono przebudowę/ modernizację 144,91 km linii kolejowych oraz wsparcie 31 dworców/przystanków kolejowych, co stanowi odpowiednio 131,7% wartości docelowej wskaźnika programowego *Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych* oraz 172,2% wartości docelowej wskaźnika *Liczba wspartych dworców/przystanków kolejowych*. Osiągnięcie celów końcowych Programu wyznaczonych dla PI 7d i mierzonych programowymi wskaźnikami produktu nie jest więc

zagrożone. Biorąc pod uwagę stopień wykorzystania alokacji na Działanie 9.2. *Regionalna infrastruktura kolejowa* (98,1%) dalsze przyrosty wskaźników programowych nie będą możliwe przy obecnych założeniach Programu. Niewykorzystana do dnia 31.12.2018 r. kwota alokacji PI 7d została zakontraktowana w styczniu 2019 r. na opracowanie dokumentacji projektowej i przedprojektowej na modernizację kolejnych linii kolejowych w następnym okresie programowania.

Tabela 54 Wskaźniki produktu (PI 7d) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych (CI 12) (km)	110	0,00	0,0%	144,9	131,7%	144,9	131,7%
Liczba wspartych dworców/przystanków kolejowych (szt.)	18	0	0,0%	31	172,2%	31	172,2%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

W OP 9 *Mobilność* w ramach PI 7d (Działanie 9.2. *Regionalna infrastruktura kolejowa*) przyjęto także dwa wskaźniki rezultatu *Liczba pasażerów przewiezionych w ramach kolejowych wojewódzkich przewozów pasażerskich w ciągu roku w mln* oraz *Wskaźnik Kolejowej Dostępności Transportowej (WKDT II)*.

W dokumencie programowym założono, iż wartość wskaźnika *Liczba pasażerów przewiezionych w ramach kolejowych wojewódzkich przewozów pasażerskich w ciągu roku w mln* wzrośnie z 43 mln w 2013 r. do 47 mln w 2023 r. Jak wynika z danych Zamawiającego, już w 2015 r. liczba pasażerów przewiezionych w ramach kolejowych wojewódzkich przewozów pasażerskich wyniosła 47,2 mln osób, co stanowiło wykorzystanie potencjału przewozów kolejowych w 23%, plasując region pomorski na pierwszym miejscu w kraju. Wskaźnik ten wykazuje wyraźną tendencję rosnącą. W 2017 r. liczba pasażerów przewiezionych w regionalnych kolejowych przewozach pasażerskich wyniosła już 51,6 mln, przekraczając zakładaną wartość docelową wskaźnika o 9,1%, zaś w 2018 r. – 53,3 mln osób (113,4% wartości docelowej). Przyrost ten dotyczył głównie przewozów PKP SKM (ze szczególnym uwzględnieniem Pomorskiej Kolei Metropolitalnej), mających w latach 2013-2017 ponad 75% udział w przewozie pasażerów.

Przy prognozie wartości docelowej wskaźnika w 2023 r. należy wziąć pod uwagę, iż interwencje kolejowe realizowane w okresie programowania 2014-2020 dotyczą zarówno linii obsługiwanych przez regionalnych przewoźników kolejowych poza SKM jak i linii obsługiwanych przez SKM, ze szczególnym uwzględnieniem PKM. Zakończenie projektów RPO WP 2014-2020 modernizujących głównie linie poza obszarem metropolitalnym Trójmiasta planowane jest do 2021 r. Może wystąpić jednak czasowe zahamowanie dotychczasowego tempa wzrostu liczby przewożonych pasażerów, a nawet zmniejszenie liczby pasażerów na czas zaplanowanej elektryfikacji dalszych odcinków PKM w ramach projektu POiŚ 2014-2020 „Pomorska Kolej Metropolitalna Etap I – rewitalizacja „Kolei Kokoszkowskiej” Faza III – elektryfikacja linii kolejowych nr 248 i 253 wraz z budową przystanku Gdańsk Firoga”. Co prawda, beneficjent zakłada wykonywanie prac przy zachowaniu ciągłości ruchu na całym odcinku bez konieczności stosowania transportu zastępczego (podczas wykonywania robót na torze zamkniętym jest przewidziany ruch po drugim, czynnym torze), niemniej jednak przejściowe utrudnienia ruchu mogą spowodować odpływ pasażerów. W kolejnych latach wdrażania RPO WP 2014-2020 prognozuje się więc niższe tempo przyrostu pasażerów niż w latach 2013-2020. Przy ostrożnym przyjęciu średniorocznego tempa wzrostu na poziomie 0,5 mln osób, prognozowana na 2023 r. wysokość wskaźnika rezultatu *Liczba pasażerów przewiezionych w ramach kolejowych wojewódzkich przewoźników pasażerskich w ciągu roku w mln* wynosi 56 mln osób.

W RPO WP 2014-2020 założono, iż *Wskaźnik Kolejowej Dostępności Transportowej WKDT II* wzrośnie z 23,1058 do 29,4252. Wskaźnik ten w aktualizacji przeprowadzonej przez MliR w 2017 r.¹⁰³ prognozowany jest do osiągnięcia w regionie pomorskim w wysokości 31,68 z uwzględnieniem zarówno inwestycji POiŚ i RPO WP 2014-2020 w transport pasażerski, jak i inwestycji POiŚ w transport towarowy.

Tabela 55 Wskaźniki rezultatu (PI 7d) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba pasażerów przewiezionych w ramach kolejowych wojewódzkich przewoźników pasażerskich w ciągu roku (mln os.)	47	53,3 (2018)	113%	56	119%
Wskaźnik Kolejowej Dostępności Transportowej (nd.)	29,4252	25,24 (2017)	86%	31,68	108%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r

¹⁰³ Oszacowanie oczekiwanych rezultatów interwencji za pomocą miar dostępności transportowej dostosowanych do potrzeb dokumentów strategicznych i operacyjnych dot. perspektywy finansowej 2014-2020 (aktualizacja), IGiPZ PAN 2017.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 7d

W dokumencie programowym założono, iż wsparcie Działania 9.2. dotyczyć będzie interwencji wchodzących w skład dwóch pakietów przedsięwzięć strategicznych.

Wsparcie infrastruktury liniowej i punktowej realizowane jest w ramach kolejowych przedsięwzięć strategicznych zdefiniowanych w RPS *Mobilne Pomorze*, tj. *pakietu przedsięwzięć strategicznych dotyczących rewitalizacji linii kolejowych ważnych dla spójności województwa (linie nr 207 Grudziądz – Malbork, nr 211 Lipusz – Kościerzyna, nr 212 Lipusz – Bytów, nr 229 Lębork – Łeba, nr 405 Szczecinek – Ustka)*. Przyjęto założenie, że jego realizacja przyniesie następujące efekty: istotne skrócenie czasu przejazdu pociągów, zwiększenie konkurencyjności transportu kolejowego w stosunku do transportu drogowego na analizowanym obszarze, zatrzymanie procesu degradacji infrastruktury kolejowej; zwiększenie przepustowości na odcinkach krytycznych i wynikające z tego zwiększenie częstotliwości kursowania pociągów oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa ruchu na przejazdach kolejowych.

Kolejny typ projektu, polegający na zakupie taboru realizuje przedsięwzięcie strategiczne **Zakup 34 elektrycznych zespołów trakcyjnych do obsługi przewozów pasażerskich**

Środki zaoszczędzone na niezrealizowanej inwestycji liniowej w obrębie linii kolejowej nr 229 zostały przekierowane na realizację projektu w ramach kolejnego przedsięwzięcia strategicznego wyszczególnionego w RPS *Mobilne Pomorze: Zakup 34 elektrycznych zespołów trakcyjnych do obsługi przewozów pasażerskich*. Celem przedsięwzięcia strategicznego jest zakup elektrycznych zespołów trakcyjnych dla utworzenia sprawnego, zintegrowanego systemu publicznego transportu zbiorowego, którego podstawą będzie transport kolejowy.

Znaczne przekroczenie zakładanych na etapie programowania wartości docelowych wskaźników produktu przyporządkowanych do PI 7d wynika ze zróżnicowanych przesłanek. W przypadku wskaźnika *Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych* oraz wskaźnika *Liczba wspartych dworców/przystanków kolejowych* jest ono wynikiem zmiany koncepcji, rezygnacji w ramach RPO WP 2014-2020 z realizacji projektu pozakonkursowego *Rewitalizacja linii kolejowej nr 229 odcinek Lębork – Łeba*, z powodu wzrostu cen materiałów i usług budowlanych. Jednocześnie beneficjent PKP PLK S.A. dokonał zmiany kosztorysu inwestorskiego modernizacji dwóch pozostałych linii ujętych w pakiecie kolejowych przedsięwzięć strategicznych. Powstałe w ten sposób oszczędności w PI 7d pozwoliły zarówno na uruchomienie zakupu EZT oraz opracowanie dokumentacji dla realizacji strategicznych przedsięwzięć kolejowych w kolejnej perspektywie finansowej, jak i na rozszerzenie zakresu projektu PKP PLK S.A. dotyczącego rewitalizacji linii kolejowej 405 realizującego (obok projektu rewitalizacji linii kolejowej 207) wskaźnik programowy. Ponadto, zakładane w realizowanych projektach przekroczenie wartości docelowej wskaźnika *Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych*

wynika z wysokiej priorytetyzacji w planach województwa modernizacji obu wspieranych w ramach RPO WP 2014-2020 linii kolejowych. Istotnym czynnikiem sukcesu osiągnięcia zobowiązań wskaźnikowych jest przygotowanie dokumentacji technicznej projektów infrastruktury liniowej i punktowej w ramach poprzedniej perspektywy finansowej, co umożliwiło ich wczesne zakontraktowanie.

W OP 9 *Mobilność* przyjęto preferencje dla Działania 9.2. *Regionalna infrastruktura kolejowa*, premiujące projekty zgodne z zasadami zagospodarowania przestrzennego określonymi w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*, przyczyniające się do poprawy spójności terytorialnej województwa i dostępności do regionalnych i subregionalnych ośrodków miejskich, będące ponadto kompleksową modernizacją liniowej i punktowej infrastruktury kolejowej. Wszystkie projekty realizują preferencje uwzględnione w Programie, ich skuteczność wynosi zatem 100%. Biorąc pod uwagę konkursowy tryb naboru na opracowanie dokumentacji wykonawczej inwestycji kolejowych na potrzeby przyszłego okresu programowania wysoko należy także ocenić użyteczność zastosowanej preferencji. Zagwarantowała ona wybór projektów najbardziej istotnych dla rozwoju pasażerskiego transportu kolejowego w województwie pomorskim.

Ocena efektów wsparcia w PI 7d

W projektach Działania 9.2. uwzględniono wszystkie typy działań wyszczególnione w dokumencie programowym. W każdym z nich założono efekty wyższe niż zaplanowano na etapie programowania, co wskazuje na dużą efektywność wsparcia. Ze względu na przeprowadzenie inwestycji zarówno w infrastrukturę liniową i punktową, jak i w zakup taboru i przygotowanie dokumentacji wykonawczej dla przyszłych interwencji, wpływ Działania 9.2. na skuteczność osiągnięcia wskaźników rezultatu jest znaczący. Głównym czynnikiem uzyskania wysokiej efektywności Działania 9.2. jest jego wdrażanie w trybie pozakonkursowym w ramach przedsięwzięcia strategicznego wynikającego z RPS *Mobilne Pomorze*. Należy w tym miejscu podkreślić, że w ramach PI 7d założona jest modernizacja 144 km linii regionalnych, co stanowi 12% długości wszystkich normalnotorowych linii kolejowych na terenie województwa. Ograniczenie czasu przejazdu oraz poprawa komfortu podróżowania w wyniku skierowania części zakupionego taboru na rewitalizowane linie zapewni dalszy przyrost liczby pasażerów transportu kolejowego w regionie.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Działanie 9.2. *Regionalna infrastruktura kolejowa* realizowane jest w dwóch Poddziałaniach: 9.2.1. *Regionalna infrastruktura kolejowa – mechanizm ZIT* oraz 9.2.2. *Regionalna infrastruktura kolejowa*. Spodziewanym efektem interwencji ma być zwiększona liczba przewozów w regionalnym pasażerskim transporcie kolejowym. Interwencje Działania 9.2. obejmują modernizację i rehabilitację infrastruktury liniowej, punktowej (stacje i przystanki kolejowe) oraz towarzyszącej, zakup taboru kolejowego oraz opracowanie dokumentacji przygotowawczej dla inwestycji regionalnych finansowanych ze środków krajowych. Zgodnie

z logiką interwencji przyrost liczby przewozów nastąpić ma wskutek poprawy atrakcyjności pasażerskiego transportu kolejowego dzięki skróceniu czasu przejazdów oraz zwiększeniu bezpieczeństwa i komfortu podróży.

W dokumentach programowych założono, iż wsparcie obejmie realizację kolejowych przedsięwzięć strategicznych zdefiniowanych w RPS *Mobilne Pomorze*, tj. *pakietu przedsięwzięć strategicznych dotyczących rewitalizacji linii kolejowych ważnych dla spójności województwa (linie nr 207 Grudziądz – Malbork, nr 211 Lipusz – Kościerzyna, nr 212 Lipusz – Bytów, nr 229 Lębork – Łeba, nr 405 Szczecinek – Ustka)*. Wsparcie zostało przewidziane także dla innych regionalnych linii kolejowych, na których zgodnie z *Planem zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla województwa pomorskiego* odbywają się wojewódzkie przewozy pasażerskie.

W ramach RPO WP 2014-2020 w niepełnym stopniu jednak zrealizowano przedsięwzięcia strategiczne, głównie z powodu wysokich kosztów potencjalnych inwestycji przekraczających alokację na PI 7d. Z powodu dezaktualizacji kosztorysu inwestorskiego w 2017 r. wycofano z listy zidentyfikowanych projektów pozakonkursowych projekt pn. *Rewitalizacja linii kolejowej nr 229 odcinek Lębork – Łeba*.

Spośród regionalnych linii kolejowych ujętych w *Planie zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla województwa pomorskiego* prowadzona jest modernizacja infrastruktury punktowej linii 250 wraz z montowaniem systemu bezpieczeństwa (Poddziałanie 9.2.1. *Regionalna infrastruktura kolejowa – mechanizm ZIT*). Realizowane projekty należy uznać za trafne, zgodne z priorytetami województwa dotyczącymi spójności wewnętrznej regionu. Analiza ich zakresu przedmiotowego wskazuje na uwzględnienie towarzyszących inwestycji dworcowych, zwiększających bezpieczeństwo pasażerów oraz komfort podróżowania.

W ramach Działania 9.2. założono także zakup taboru kolejowego. Określono, iż pojazdy zostaną skierowane do obsługi kolejowych przewozów pasażerskich w województwie pomorskim na liniach: Słupsk – Lębork – Wejherowo - Gdynia Główna, Elbląg – Malbork – Tczew – Gdańsk Główny – Gdynia Główna, z możliwością obsługi połączeń na zelektryfikowanej linii Pomorskiej Kolei Metropolitalnej. Inwestycja ta uwzględnia deficyty taboru w regionie, przedstawione w RPS *Mobilne Pomorze*.

Do dnia 31.12.2018 r. podpisano także umowę na przygotowanie dokumentacji przygotowawczej (w tym studium wykonalności) dla rewitalizacji infrastruktury regionalnego systemu transportowego Żuławskiej Kolei Dojazdowej na odcinkach Prawy Brzeg Wisły – Stegna – Sztutowo, Stegna – Nowy Dwór Gdański oraz Nowy Dwór Gdański Cmentarz – Nowy Dwór Gdański. W styczniu 2019 r. podpisano kolejną umowę na opracowanie dokumentacji dla rewitalizacji linii należących do pakietu kolejowych przedsięwzięć strategicznych, ważnych dla spójności województwa oraz dla pozostałych linii regionalnych ujętych w priorytetach Planu. Dokumentacja zostanie przygotowana dla następujących tras

na terenie województwa pomorskiego: linii kolejowej nr 229 na odcinku Kartuzy – Sierakowice (rewitalizacja i ewentualna elektryfikacja), linii kolejowej nr 213 na odcinku Reda – Hel, linii kolejowej nr 229 na odcinku Lębork – Nowa Wieś Lęborska (rewitalizacja i elektryfikacja), linii kolejowej nr 211 na odcinku Lipusz – Kościerzyna, linii kolejowej nr 212 na odcinku Lipusz – Bytów, linii kolejowej na terenie północnych dzielnic Miasta Gdyni i Gminy Kosakowo (włączenie w system Pomorskiej Kolei Metropolitalnej). Dzięki dokumentacji będzie można podjąć kolejne decyzje inwestycyjne, takie jak: wykonanie projektów budowlanych, uzyskanie pozwoleń na budowę, wyłonienie wykonawców robót i ostatecznie – przeprowadzenie rewitalizacji i modernizacji wymienionej wyżej infrastruktury liniowej.

Priorytetowe potrzeby regionalnego kolejowego transportu zbiorowego w województwie pomorskim w wyniku prowadzonych interwencji RPO WP 2014-2020 zostały zaspokojone w stopniu znacznym.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 7d na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Jak wynika z zapisów dokumentu programowego w Działaniu 9.2. nie zastosowano ukierunkowania terytorialnego. Założono, iż wsparcie realizowane będzie na terenie całego województwa. Przyjęto także, iż zrealizowany zostanie jeden projekt ZIT OMT *Budowa zintegrowanego systemu monitorowania bezpieczeństwa oraz zarządzania informacją na linii kolejowej nr 250 wraz z modernizacją budynku Dworca Podmiejskiego w Gdyni Głównej oraz peronów na linii kolejowej nr 250.*

Analiza terytorialna realizowanych projektów wskazuje na ukierunkowanie bieżących inwestycji we wschodniej i północnej części województwa, z uwzględnieniem najbardziej pilnych potrzeb komunikacyjnych. Ze względu na fakt, iż wszystkie realizowane inwestycje zostały objęte przedsięwzięciem strategicznym oraz zastosowano mechanizm preferencji dla projektów konkursowych, odnoszący się do strategiczności przedsięwzięć ukierunkowanie terytorialne interwencji nie byłoby konieczne.

Podsumowanie

Cele końcowe Działania 9.3. nie są zagrożone. Prognozowane jest znaczne przekroczenie wskaźnika programowego *Liczba wspartych dworców/przystanków kolejowych* (172%) oraz przekroczenie wartości docelowej wskaźnika produktu *Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych*. Zakładane w Programie wartości docelowe wskaźników rezultatu również zostaną przekroczone. Wysoka skuteczność wsparcia wynika z przygotowania dokumentacji technicznej modernizacji infrastruktury liniowej i dworcowej w poprzednim okresie programowania oraz podporządkowania inwestycji liniowych w zakup taboru przedsięwzięciom strategicznym ujętym w RPS *Mobilne Pomorze*. Ze względu na ograniczenia alokacji nie wszystkie potrzeby regionu w obszarze transportu kolejowego

zostały uwzględnione w bieżącej perspektywie finansowej. Wzrasta przy tym liczba przewozów pasażerskich, co wskazuje na aktualność inwestycji w tę gałąź transportu zbiorowego. Pozytywnie należy więc ocenić umożliwienie w ramach RPO WP 2014-2020 przygotowania dokumentacji przedprojektowej i projektowej na modernizację kolejnych regionalnych linii kolejowych kluczowych dla rozwoju transportu kolejowego w województwie pomorskim.

Priorytet Inwestycyjny 7b (Działanie 9.3. Regionalna infrastruktura drogowa)

Ocena postępów w realizacji PI 7b oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

W projektach realizowanych w ramach PI 7b założono budowę 9,75 km nowych dróg oraz przebudowanie lub modernizację 135,53 km dróg wojewódzkich, co stanowi odpowiednio 97,5% i 90,4% wartości docelowej wskaźników programowych: *Całkowita długość nowych dróg* i *Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg*. Biorąc pod uwagę stan zakontraktowania alokacji przeznaczonej na Działanie 9.3. RPO WP 2014-2020 (96,5%), dalszy przyrost wartości przedmiotowych wskaźników nie będzie możliwy przy obecnych założeniach Programu. Prognozowany stopień osiągnięcia wskaźników programowych Działania 9.3. *Regionalna infrastruktura drogowa* należy jednak uznać za osiągnięty, gdyż skwantyfikowane cele Programu w zadowalającym stopniu.

Tabela 56 Wskaźniki produktu (PI 7b) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg (CI 14) (km)	150	22,28	14,9%	135,53	90,4%	135,53	90,4%
Całkowita długość nowych dróg (CI 13) (km)	10	1,10	11,0%	9,75	97,5%	9,75	97,5%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

W Działaniu 9.3. *Regionalna infrastruktura drogowa* zaabsorbowano 96,5% alokacji przeznaczonej na PI 7b. W Priorytecie tym występuje silny potencjał aplikacyjny dotyczący przeprowadzenia inwestycji na odcinkach dróg objętych pakietem drogowych przedsięwzięć

strategicznych, nieobjętych wsparciem w ramach dotychczasowej kontraktacji. Projekty te dysponują przygotowaną dokumentacją techniczną.

Dla Priorytetu 7b przyjęto także trzy **wskaźniki rezultatu**: *Odsetek długości dróg wojewódzkich o dobrym i zadowalającym stanie technicznym, Liczba gmin objętych izochroną 60 minut dostępności drogowej do Trójmiasta oraz Wskaźnik Drogowej Dostępności Transportowej (WDDT).*

W przypadku wskaźnika *Odsetek długości dróg wojewódzkich o dobrym i zadowalającym stanie technicznym* w Programie przyjęto założenie, iż wartość wskaźnika wzrośnie z 47,8% w 2011 r. do 56,3% w 2023 r. Jak wynika z danych STRATEG, w 2014 r. odsetek dróg wojewódzkich o dobrym i zadowalającym stanie technicznym wyniósł zaledwie 40%. Dane przekazane przez ZDW w Gdańsku wskazują, iż w perspektywie lat 2014-2018 wzrost odsetka długości dróg o dobrym i zadowalającym stanie technicznym stanowił zaledwie 3 punkty procentowe. W 2018 r. bowiem odsetek dróg o dobrym i zadowalającym stanie technicznym wyniósł 43,15% (z uwzględnieniem zakończonych etapów inwestycji RPO WP 2014-2020). Główną przyczyną złego stanu większości dróg wojewódzkich w regionie jest brak wystarczających środków na ich utrzymanie. Ponadto, część dróg wojewódzkich w regionie pomorskim nie spełnia funkcji drogi wojewódzkiej; została do nich zaliczona z uwagi na przepisy prawa (np. drogi o znaczeniu obronnym, dojazdy do dworców/przystanków kolejowych). Biorąc pod uwagę, iż planowane w RPO WP 2014-2020 inwestycje dotyczyć będą zaledwie 8% długości dróg wojewódzkich w regionie (przy przyjęciu założenia, iż liczba 1 734,964 km dróg wojewódzkich w 2018 r.¹⁰⁴ zostanie zwiększona o 9,75 km nowych dróg wybudowanych w ramach RPO WP 2014-2020), wartość wskaźnika nie przekroczy 48% (wzrost o 8 p.p. w porównaniu do stanu przed rozpoczęciem interwencji, czyli 2014 r.). W szacunkach tych ujęto również inwestycje odtworzeniowe ZDW, które zapobiegają dalszemu przyrostowi dróg wojewódzkich o złym stanie technicznym, w wyniku bieżącej eksploatacji.

REKOMENDACJA: *Rekomenduje się zmianę wartości docelowej wskaźnika **Odsetek dróg wojewódzkich o dobrym i zadowalającym stanie technicznym** z 56,3% do 48%, co jest związane z niewystarczającymi środkami na modernizację dróg wojewódzkich.*

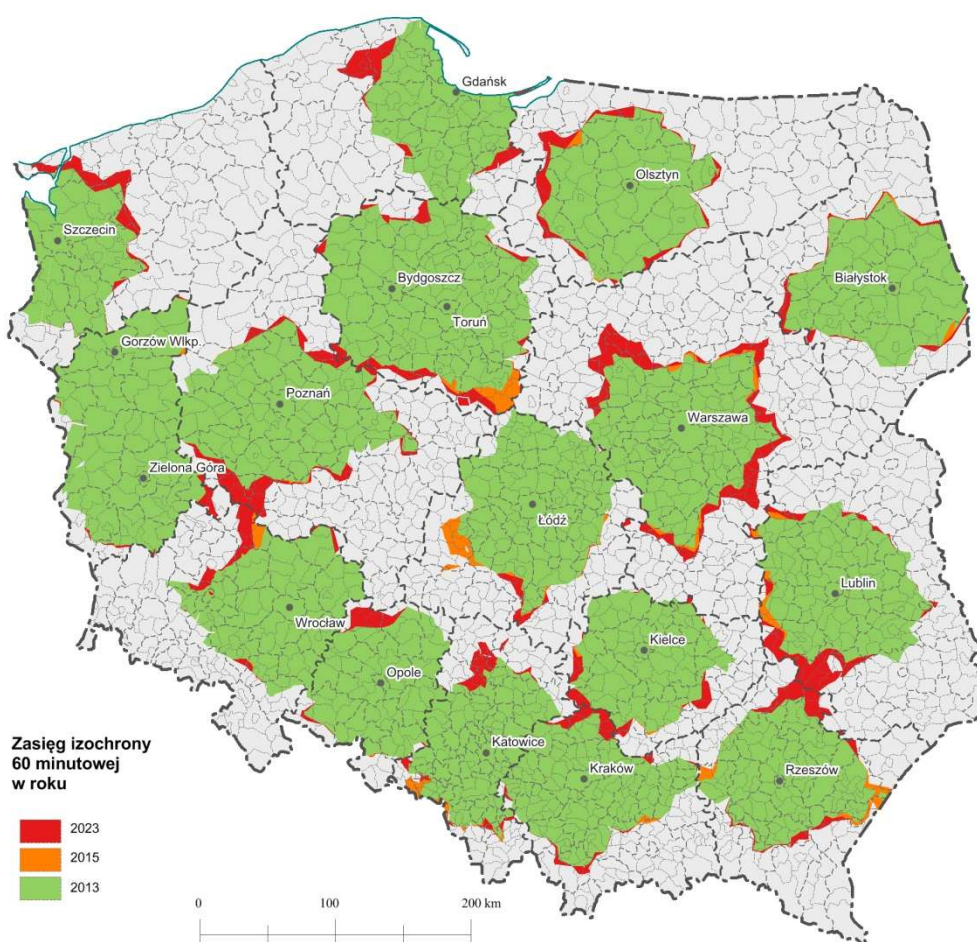
Kolejny wskaźnik rezultatu dla PI 7b *Liczba gmin objętych izochroną 60 minut dostępności drogowej do Trójmiasta* – został założony w dokumencie programowym do osiągnięcia w 2023 w wysokości 70 gmin, co stanowić ma wzrost z 56 w 2011 r. Jak wynika z danych STRATEG, w 2014 r. wysokość wskaźnika wyniosła 66 gmin. Analizując zarówno zakres interwencji RPO WP 2014-2020 (ze szczególnym uwzględnieniem projektów: *Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 222 na odcinku Gdańsk - Starogard Gdański, Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 222 i nr 229 na odcinku od Starogardu Gdańskiego przez Jabłowo do węzła autostrady A1, Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 521 na odcinku Kwidzyn - Prabuty*), jak i

---

¹⁰⁴ <http://www.zdw-gdansk.pl/zdw/menu-glowne/opis-sieci-drog/>

inwestycji POIiŚ 2014-2020, zwiększających dostępność trasy S7 i trasy S6, czy też budujących obwodnicę Kościerzyny, zakładana w RPO WP 2014-2020 **wartość docelowa wskaźnika rezultatu Liczba gmin objętych izochroną 60 minut dostępności drogowej do Trójmiasta nie jest zagrożona**. Jak wynika z szacunków IGIPZ PAN przedstawionych w raporcie *Oszacowanie wartości wskaźnika dostępności czasowej na potrzeby dokumentów strategicznych*, których postępy są monitorowane w ramach bazy STRATEG (izochrona drogowa 60 i 90 minut)¹⁰⁵ do 2023 r. w izochronie drogowej 60 min odległości od Trójmiasta znajdzie się jeszcze 6 dodatkowych gmin. Prognozowana na 2023 r. wartość docelowa wskaźnika wynosi więc 72 gminy.

Mapa 5 Zasięg izochrony 60-minutowej wyznaczonej od właściwego miasta wojewódzkiego w latach 2013, 2015 i 2023

Źródło: Oszacowanie wartości wskaźnika dostępności czasowej na potrzeby dokumentów strategicznych, których postępy są monitorowane w ramach bazy STRATEG (izochrona drogowa 60 i 90 minut), IGIPZ PAN 2015.

¹⁰⁵ Oszacowanie wartości wskaźnika dostępności czasowej na potrzeby dokumentów strategicznych, których postępy są monitorowane w ramach bazy STRATEG (izochrona drogowa 60 i 90 minut), IGIPZ PAN 2015

Trzeci ze wskaźników rezultatu przyjętych dla PI 7b *Wskaźnik Drogowej Dostępności Transportowej* został założony do osiągnięcia w 2023 r. w wysokości 26,426, co stanowi wzrost z wartości 22,228 ustalonej w 2013 r. Zmiany wartości wszystkich wskaźników dostępności transportowej są obliczane na podstawie uwzględnienia faktycznie zrealizowanych (w latach 2004-2013) lub planowanych do realizacji (w latach 2014-2020) inwestycji transportowych w ramach POIiŚ, RPO i CEF. *Wskaźnik Drogowej Dostępności Transportowej* w aktualizacji przeprowadzonej przez MliR w 2017 r.¹⁰⁶ prognozowany jest do osiągnięcia w regionie pomorskim w wysokości 26,20, z uwzględnieniem zarówno inwestycji RPO WP 2014-2020, jak i inwestycji POIiŚ 2014-2020. Lekkie obniżenie prognozowanej wartości wskaźnika w 2023 r. wynika z założenia w aktualizowanych szacunkach ograniczonego zakresu inwestycji POIiŚ w trasę S6 do r. 2023 w stosunku do założeń z 2013 r. (ograniczenie inwestycji do pasa nadmorskiego).

Tabela 57 Wskaźniki rezultatu (PI 7b) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Odsetek długości dróg wojewódzkich o dobrym i zadowalającym stanie technicznym (%)	56,3	43,15 (2018)	76%	48	85%
Liczba gmin objętych izochroną 60 minut dostępności drogowej do Trójmiasta (szt.)	70	66 (2014)	94%	72	103%
Wskaźnik Drogowej Dostępności Transportowej (nd.)	26,4260	23,44 (2017)	89%	26,2	99%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 7b

W ramach Działania 9.3. *Regionalna infrastruktura drogowa*, zgodnie z logiką interwencji wsparciem objęto wyłącznie drogi o charakterze regionalnym, mające ułatwić dostęp najważniejszych ośrodków miejskich do dróg krajowych, w tym do sieci TEN-T wskazane w ramach pakietów drogowych przedsięwzięć strategicznych zdefiniowanych w RPS *Mobilne Pomorze*:

- a. *pakiet działań związanych z dostępem do autostrady A1 (przebudowa DW nr 222, 222+229, 224, 226, 521, przebudowa DW nr 231 wraz z obwodnicą Skórcza),*

¹⁰⁶ Oszacowanie oczekiwanych rezultatów interwencji za pomocą miar dostępności transportowej dostosowanych do potrzeb dokumentów strategicznych i operacyjnych dot. perspektywy finansowej 2014-2020 (aktualizacja), IGiPZ PAN 2017

- b. *pakiet działań wzmacniających korytarz transportowy południowy (przebudowa DW nr 188, 212, 235, 515),*
- c. *pakiet działań wzmacniających korytarz transportowy północny (przebudowa DW nr 203, 209, 211, 212, 214, 216, 221, 501, 502, budowa Obwodnicy Wschodniej Lęborka w ciągu DW nr 214, budowa obwodnicy Kartuz w ciągu DW nr 211)*

Wdrażanie projektów zgodnie z pakietem przedsięwzięć strategicznych w trybie pozakonkursowym jest głównym czynnikiem wpływającym na skuteczność osiągnięcia celów PI 7b. Skutkuje to terminowym przygotowaniem niezbędnej dokumentacji i osiągnięciem kolejnych etapów zgodnie z harmonogramem. Istotnym czynnikiem sukcesu jest też przygotowanie dokumentacji technicznej na realizację strategicznych inwestycji drogowych w ramach środków RPO WP 2007-2013. Pozytywny wpływ na postępy miał również fakt przeprowadzenia 4 naborów Działania 9.3. RPO WP 2014-2020 w 2016 r., co pozwoliło na zakontraktowanie usług prac drogowych przed intensyfikacją inwestycji współfinansowanych ze środków UE w skali całego kraju, oraz zakończenie 2 projektów do końca 2018 r. Łącznie zakontraktowano 96,6% alokacji przeznaczonej na PI 7b. Konsekwencją tego faktu jest ryzyko niedoszacowania kosztu prac budowlanych przez wykonawców prac drogowych. Problem ten w momencie przeprowadzania ewaluacji dotyczy projektu modernizacji odcinka DW 226 i DW 224, w których wykonawca wycofał się z realizacji prac. Można jednak spodziewać się w kolejnych latach wdrażania Programu potrzeby zwiększenia dofinansowania pozostałych inwestycji znajdujących się w fazie realizacji z powodu wzrostu cen materiałów i usług budowlanych oraz braku pracowników w firmach budowlanych. **REKOMENDACJA: Zaleca się pozostawienie niewykorzystanej kwoty alokacji w PI 7b na ewentualne dofinansowanie realizowanych interwencji, w przypadku konieczności ponownego ogłoszenia postępowania przetargowego w niekorzystnych warunkach rynkowych.**

W Działaniu 9.3. *Regionalna infrastruktura drogowa* zastosowano preferencję dla projektów, które realizowane są na drogach szczególnie ważnych dla obsługi województwa, zgodnie z ustaleniami *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*, na drogach wojewódzkich o co najwyżej średnim poziomie bezpieczeństwa, określonym według *Europejskiego Programu Oceny Ryzyka na Drogach*, na drogach wojewódzkich o co najwyżej zadowalającym stanie technicznym określonym według oceny stanu technicznego nawierzchni, uzgodnione w ramach ZPT. **Użyteczność systemu preferencji jako narzędzia kształtującego kierunek wsparcia wynikała z faktu założenia w logice interwencji realizacji uzupełniających przedsięwzięć wybieranych w trybie konkursowym.**

Zakres przedmiotowy interwencji wskazuje na uwzględnienie w każdym z projektów Działania 9.3. RPO WP 2014-2020 inwestycji podnoszących bezpieczeństwo ruchu drogowego oraz poprawiających skomunikowanie obszarów spoza izochron 60 min, do ośrodka wojewódzkiego lub 30 min. do ośrodków powiatowych (zgodnie z preferencjami

programowymi). **Należy więc stwierdzić pełną skuteczność systemu preferencji dla Działania 9.3. RPO WP 2014-2020.**

Ocena efektów wsparcia w PI 7b

W logice interwencji PI 7b założono, iż interwencje drogowe będą koncentrować się na budowie, rozbudowie i przebudowie dróg, w tym m.in. obwodnic, skrzyżowań, węzłów, poszerzeniu przekroju jezdni, ciągów ruchu uspokojonego przy przejściach przez małe miejscowości, wzmocnieniu nawierzchni drogowej. W ramach PI 7b dominowały projekty związane z przebudową, modernizacją istniejących dróg wojewódzkich. Charakteryzują się one wyższą efektywnością mierzoną kontrakcją wskaźnika programowego niż projekty, w których założono również budowę nowych dróg. Z drugiej jednak strony, projekty polegające na budowie nowych dróg (np. w ramach przebudowy i rozbudowy DW 214 przewidującej budowę obejścia m. Wicko, w ramach rozbudowy DW 203 obejmującej budowę obejścia m. Zaleskie, czy też budowy obwodnicy Kartuz) w większym stopniu przyczyniają się do osiągnięcia wskaźnika rezultatu mierzącego wzrost dostępności drogowej regionu. Efektywność obu typów interwencji należy uznać więc za zadowalającą. Mimo stosunkowo niewielkiej skali wsparcia odnoszącej się do 8% ogólnej długości dróg wojewódzkich w regionie, realizacja inwestycji w ramach przedsięwzięcia strategicznego pozwala na zwiększenie dostępności głównych korytarzy transportu drogowego w województwie pomorskim oraz poprawę dostępności miast powiatowych.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Spodziewanym efektem wsparcia Działanie 9.3. *Regionalna infrastruktura drogowa* jest poprawa dostępności drogowej miejskich ośrodków funkcjonalnych do Trójmiasta, a także poprawa jakości powiązań drogowych między nimi. Zgodnie z logiką interwencji wsparciem objęto wyłącznie drogi o charakterze regionalnym, łączące najważniejsze ośrodki miejskie z drogami krajowymi, w tym z siecią TEN-T.

Analiza zakresu realizowanych inwestycji wskazuje na uwzględnienie wszystkich trzech pakietów drogowych. Najwięcej projektów (5) realizowanych jest w korytarzu transportowym północnym (DW203, DW209, DW211, obwodnica Kartuz, DW 214). W realizacji są ponadto 3 projekty wzmacniające dostęp do autostrady A1 (DW222, DW229, DW521) oraz 2 projekty wzmacniające korytarz transportowy południowy (DW188, DW515). Zakres przedmiotowy interwencji wskazuje na uwzględnienie w każdym z projektów Działania 9.3. inwestycji podnoszących bezpieczeństwo ruchu drogowego oraz skomunikowania obszarów spoza izochron 60 min lub 30 min (zgodnie z preferencjami programowymi). **Należy więc stwierdzić pełną trafność realizowanych projektów w odniesieniu do celów Programu.**

W bieżącym okresie programowania nie zaspokojono wszystkich potrzeb transportu drogowego, wyszczególnionych w RPS *Mobilne Pomorze*. Nie rozpoczęto modernizacji dróg

wojewódzkich: 212, 235, 216, 221, 501, 502, budowy obwodnicy Lęborka. Realizacja przedsięwzięć strategicznych dotyczących DW 211 i DW 515 jest etapowana – w bieżącym okresie programowania modernizowane są jedynie fragmenty tych dróg. Mimo rozpoczęcia inwestycji drogowych DW 226 osiągnięcie jej celu stoi pod znakiem zapytania ze względu na rozwiązanie umowy przez wykonawcę prac. Największe wyzwania do realizacji pozostały w korytarzu transportowym północnym.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 7b na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Ukierunkowanie terytorialne PI 7b zakłada, iż w zakresie powiązań regionalnych i ponadregionalnych preferowane będą projekty poprawiające dostępność drogową do Trójmiasta z obszarów pozostających poza izochroną 60 minut.

Ponadto przyjęto założenie, iż w zakresie poprawy dostępności drogowej do miast powiatowych z ich otoczeniem funkcjonalnym, preferowane będą projekty poprawiające dostępność drogową z obszarów pozostających poza izochroną 30 minut. Jak wspomniano wcześniej w raporcie, wszystkie realizowane projekty są zgodne z ukierunkowaniem terytorialnym.

Wspomniany przy analizie wskaźników rezultatu wpływ interwencji na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych mierzonych zwiększeniem liczby gmin znajdujących się w izochronie 60 min do Trójmiasta jest znaczny. Prognozuje się 29% przyrost liczby gmin w stosunku do bazowego 2011 r.

Znaczenie realizowanych interwencji dla zwiększenia liczby gmin znajdujących się w izochronie 30 minut od miast powiatowych pozostaje istotne w odniesieniu do takich miast jak: Bytów, Kartuzy, Malbork, Człuchów.

Ukierunkowanie terytorialne interwencji należy więc uznać za skuteczne. W wyniku realizowanych przedsięwzięć spodziewany jest wzrost dostępności Trójmiasta jako głównego rynku pracy oraz wspomnianych wyżej lokalnych ośrodków rozwoju.

Podsumowanie

Cele końcowe Działania 9.3., mierzone wskaźnikami produktu i rezultatu nie są zagrożone w ramach bieżącej kontraktacji. Występuje ponadto potencjał aplikacyjny na realizację innych inwestycji drogowych ujętych w pakiecie drogowych przedsięwzięć strategicznych.

Prognozuje się jednak nieosiągnięcie celu zwiększenia odsetka dróg wojewódzkich o średnim lub dobrym stanie technicznym ze względu na brak środków na bieżące utrzymanie tych dróg.

Czynnikiem sukcesu zagwarantowania osiągnięcia większości celów Działania 9.3. jest dobre przygotowanie projektów pozakonkursowych – jeszcze w poprzednim okresie programowania - gwarantujące ich wdrażanie zgodnie z harmonogramem. Występuje jednak

ryzyko oddziaływania czynnika wzrastających cen materiałów i usług budowlanych, co pociąga za sobą potencjalną potrzebę zwiększenia dofinansowania realizowanych interwencji. Nie rekomenduje się więc przesuwania niewykorzystanej alokacji z PI 7b do innych Priorytetów Inwestycyjnych.

Realizacja wsparcia w ramach pakietów przedsięwzięć strategicznych zapewniła zwiększenie spójności drogowej regionu we wszystkich obszarach zidentyfikowanych jako kluczowe i jednocześnie jako tereny o ograniczonej dostępności transportowej. Zwiększa się liczba gmin objętych izochroną 60 min odległości od Trójmiasta i 30 min odległości od miast powiatowych. Nie wszystkie potrzeby wyszczególnione w pakiecie drogowych przedsięwzięć strategicznych zostały jednak zaspokojone.

Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 9 Mobilność

Cele pośrednie Ram Wykonania OP 9 *Mobilność* na dzień 31.12.2018 r. obejmują wskaźnik produktu *Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg* (PI 7b), wskaźnik KEW *Liczba projektów dot. przebudowy lub modernizacji linii kolejowych, dla których podpisano umowy o dofinansowanie* (PI 7d) oraz wskaźnik finansowy mierzony całkowitą kwotą certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych (PI 7b, PI 7d, PI 4c).

Cele końcowe mierzone są wskaźnikiem *Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg* (PI 7b), *Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych* (PI 7d) oraz przedstawionym wyżej wskaźnikiem *Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych*.

Cele pośrednie Ram Wykonania zostały osiągnięte. Rezerwa wykonania OP 9 *Mobilność* nie jest więc zagrożona. W dokumencie programowym założono, iż do dnia 31.12.2018 r. wskaźnik celu pośredniego i końcowego Ram Wykonania *Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg* zostanie osiągnięty w zakończonych projektach w wysokości 20 km, podczas gdy w złożonych wnioskach o płatność wykazano przebudowanie lub zmodernizowanie 22,28 km dróg, przekraczając tym samym cel pośredni o 11,4%. Wskaźnik KEW *Liczba projektów dot. przebudowy lub modernizacji linii kolejowych, dla których podpisano umowy o dofinansowanie* został osiągnięty w wysokości 2 sztuk, czyli w 100% celu pośredniego Ram Wykonania. Przekroczono cel pośredni Ram Wykonania mierzony wskaźnikiem postępu finansowego *Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych*. Na dzień 31.12.2018 r. wyniósł on 118 368 643 euro, co stanowi 255,9% celu pośredniego Ram Wykonania. Znaczne przekroczenie zakładanej w dokumencie programowym wartości pośredniej wskaźnika finansowego jest skutkiem zakończenia inwestycji w 6 projektach, w tym w 4 interwencjach Działania 9.1. *Transport miejski* oraz brakiem istotnych opóźnień realizacyjnych pozostałych inwestycji OP 9.

Tabela 58 Wskaźniki wybrane do Ram Wykonania – stopień osiągnięcia wartości pośrednich i docelowych, prognoza – OP 9

Wskaźnik lub KEW (jednostka pomiaru)	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)		
	Założony	Osiągnięty	% realizacji	Założony	% realizacji w 2018 r.	Szacowany % realizacji w 2023 r.
Produktu: Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg (CI 14) (km)	20	22,28	111,4%	150	14,8%	90,4%
KEW: Liczba projektów dot. przebudowy lub modernizacji linii kolejowych, dla których podpisano umowy o dofinansowanie (szt.)	2	2	100,0%	-	-	
Produktu: Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych (km)	-	-	-	110	0	131,7%
Finansowy: Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych (euro)	46 247 171	118 368 643	255,9%	440 449 248	26,8%	100%

Źródło: Informacja kwartalna z realizacji RPO WP 2014-2020 za IV kw. 2018 r., prognoza – obliczenia własne

Stan kontraktacji poszczególnych wskaźników Ram Wykonania wskazuje na brak ryzyka nieosiągnięcia celów końcowych. Wskaźnik RW *Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg* został, w podpisanych umowach o dofinansowanie, zaplanowany do osiągnięcia w wysokości 135,3 km, co stanowi 90,4% jego wartości docelowej. Do dnia 31.12.2018 r. wykazano go w zatwierdzonych wnioskach o płatność w 14,9%. Kolejny wskaźnik celu końcowego Ram Wykonania *Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych* został w realizowanych projektach zaplanowany do realizacji w wysokości przekraczającej jego wartość docelową. Wdrażanie projektów w ramach PI 7d przebiega zgodnie z harmonogramem. Nie zidentyfikowano czynników ryzyka nieosiągnięcia celów projektowych. Cel końcowy Ram Wykonania mierzony wskaźnikiem finansowym *Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych* został osiągnięty na dzień 31.12.2018 r. w 26,8%. W realizowanych projektach założono osiągnięcie 100%.

3.9 Oś Priorytetowa 10 Energia

Priorytet Inwestycyjny 4c (Działanie 10.1. Efektywność energetyczna – mechanizm ZIT - wsparcie dotacyjne, Działanie 10.2. Efektywność energetyczna - wsparcie dotacyjne oraz Działanie 10.5. Efektywność energetyczna – wsparcie pozadotacyjne)

Ocena postępów w realizacji PI 4c oraz prognozy osiągnięcia celów na 2023 r.

Do końca 2018 r. w ramach PI 4c przeprowadzono łącznie 15 naborów (z czego 14 odbyło się w trybie pozakonkursowym). Łącznie złożono 78 poprawnych formalnie wniosków o dofinansowanie. W jedynym naborze konkursowym (dla Działania 10.2), całkowita kwota dofinansowania UE w złożonych wnioskach znacznie przekroczyła budżet naboru. Ogółem w odniesieniu do PI 4c podpisano 70 umów o dofinansowanie.

Warto nadmienić, że Działanie 10.5 jest realizowane za pomocą instrumentów finansowych. Umowa podpisana z Menadżerem Funduszy Funduszy (Europejski Bank Inwestycyjny) opiewa na kwotę dofinansowania UE 123,8 mln zł. Wykorzystuje ona całość środków przeznaczonych na Działanie 10.5 (wraz z rezerwą wykonania). Dokonano również wyboru Pośrednika Finansowego obsługującego projekt (Getin Noble Bank S.A.), z którym Umowę Operacyjną podpisano w II kwartale 2018 r.

Poziom zakontraktowania alokacji UE dla PI 4c ogółem wynosi 96,3%. Przy alokacji środków UE w wysokości 601,2 mln zł, jest to 578,9 mln zł. Kwota zatwierdzonych wniosków o płatność w ramach PI 4c jest równa 24,9% realizacji celu końcowego na 2023 r., przewidzianego dla omawianego PI (146,9 mln zł dofinansowania UE).

Tabela 59 Wskaźniki produktu (PI 4c) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków (szt.)	460	163	35,4%	687	149%	726	158%
Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych	23 400 000	296 333	1,3%	157 622 113	674%	170 182 772	727,3%

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
(CI 32) (kWh/rok)							
Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI 34) (tony równoważnika CO ₂)	28 214	193	0,7%	59 092	209,4%	63 464	225%
Liczba gospodarstw w domowych z lepszą klasą zużycia energii (CI 31) (gospodarstwa domowe)	1 280	414	32,3%	2 050	160%	2 050	160,2%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014 oraz ze sprawozdania beneficjenta dla instrumentów finansowych wg stanu na 31.12.2018 r.

W odniesieniu do osiągniętej wartości wskaźnika, a także poziomu zakontraktowanych środków można wnioskować o braku zagrożenia dla realizacji miernika *Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków* (wg UoD zrealizowane zostanie 149% wartości docelowej).

Według prognoz, przy uwzględnieniu pozostałej alokacji oraz wyliczonego kosztu jednostkowego, można wnioskować o osiągnięciu końcowej wartości wskaźnika na poziomie 158%. Beneficjenci obecnie zakładają przeprowadzenie inwestycji przy kosztach znacznie wyższych niż miało to miejsce na początku perspektywy 2014-2020. Do przyczyn należy zaliczyć uwarunkowania panujące na rynku usług budowlanych, powodujące odczuwalny wzrost kwot niezbędnych do przeprowadzenia inwestycji. Różnice w koszcie jednostkowym mogą również wynikać z zakresu prowadzonego przedsięwzięcia (kompleksowa termomodernizacja czy też dokończenie termomodernizacji), kubatury budynków bądź ich stanu technicznego. Duże znaczenie dla wartości docelowej wskaźnika ma przedsięwzięcie strategiczne „Termomodernizacja obiektów Samorządu Województwa Pomorskiego”,

realizowane w 3 pakietach, w ramach którego założono modernizację energetyczną 60 obiektów¹⁰⁷.

Wskaźnik *Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych* jest kolejnym wskaźnikiem, dla którego nie przewiduje się zagrożenia w realizacji celu na 2023 r. (wg UoD zostanie zrealizowane 674% wartości docelowej). Niemniej, osiągnięta wartość wskaźnika może zostać wykazana w odpowiednim czasie po zakończeniu projektu, a do końca 2018 r. udało się osiągnąć nieco ponad 1% celu. Prognoza dla omawianego wskaźnika jest pozytywna. Za pomocą pozostałej alokacji, przy uwzględnieniu kosztu jednostkowego wskaźnika możliwa będzie realizacja 727% celu. Analizując sposób oszacowania wartości docelowej tego wskaźnika, można zwrócić uwagę, że jako dane do wyliczeń przyjęto dane pochodzące z 24 audytów energetycznych wykonanych dla obiektów Samorządu Województwa Pomorskiego, zakładając, że ich różnorodność kubaturowa, stan techniczny oraz sposób zaopatrywania w energię pozwolą na uśrednienie wysokości zużycia energii pierwotnej. Z uwagi na preferencje dotyczące redukcji energii końcowej nawet o 60%, inwestycje posiadające zawarte umowy o dofinansowanie, pozwalają na osiągnięcie jednej jednostki wskaźnika za pomocą niższych kosztów. Wskaźnik w przypadku podpisanych UoD planuje się zrealizować za pomocą kosztu osiągnięcia jednej jednostki wskaźnika w wysokości 3 zł/kWh/rok (w projektach zakończonych koszt wynosił zaś 40,16 zł/kWh/rok). Przyjęta na etapie programowania metodologia wyliczenia wartości docelowej powyższego wskaźnika była również oparta o mniejszą liczbę budynków niż ma to miejsce faktycznie, co również wpływa na poziom kosztu jednostkowego.

Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych jest wskaźnikiem osiągniętym do końca 2018 r. w najmniejszym stopniu spośród wszystkich przypisanych do PI 4c. Udało się zrealizować 0,7% celu. Pomiaru tego wskaźnika dokonuje się w odpowiednim czasie po zakończeniu projektu, stąd, uwzględniając opóźnienia w finalizacji przedsięwzięć, można spodziewać się, że wyraźniejsze efekty zostaną zidentyfikowane w 2019 i 2020 r. Podpisane umowy o dofinansowanie nie wskazują zaś na zagrożenie dla realizacji wartości docelowej (wg UoD zostanie zrealizowane 213%). Prognoza dla wskaźnika *Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych* wskazuje, że powinien zostać zrealizowany na poziomie 225%. Problematyczne może jednak okazać się osiągnięcie założonej wartości wskaźnika dla Działania 10.5. Jak wynika z aktualizacji oceny ex-ante instrumentów finansowych¹⁰⁸, w ramach interwencji podejmowanej w omawianym działaniu, prawdopodobne jest osiągnięcie wskaźnika na poziomie 7-7,5 tys. ton równoważnika CO₂. W związku z powyższym, *Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych* ogółem może zostać wykonany w 225%.

---

¹⁰⁷ Zarząd Województwa Pomorskiego, Regionalny Program Strategiczny w zakresie energetyki i środowiska Ekoefektywne Pomorze, Gdańsk 2018, s. 85.

¹⁰⁸ Policy & Action Group Uniconsult Sp. z o. o., imapp Sp. z o. o., Aktualizacja oceny ex-ante dla instrumentów finansowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020.

Oszacowanie wartości docelowej wskaźnika na etapie programowania oparto na wyliczeniach wykonanych dla wskaźnika *Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych* oraz *Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków*. Biorąc pod uwagę, że przyjęta oszczędność energii pierwotnej w przypadku podpisanych umów o dofinansowanie okazuje się wyższa niż zakładano, możliwe staje się także osiągnięcie wyższej wartości wskaźnika *Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych*. Jego wartość nie wzrasta jednak proporcjonalnie do prognozowanego wzrostu wskaźnika *Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych*, co może świadczyć o zaburzeniu proporcji dotyczącej zakładanego odsetka wspieranych budynków, korzystających z poszczególnych rodzajów zaopatrywania w ciepło (systemy ciepłownicze, lokalne kotłownie i źródła indywidualne oraz sieci gazowe).

Dla wskaźnika *Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii*, podpisane dotychczas umowy pozwolą na osiągnięcie wartości docelowej wskaźnika w wysokości 160%. Dobrze kształtuje się poziom realizacji wskaźnika w przypadku wartości już osiągniętych, gdyż jest to 32% założonego celu. Prognozy wskazują na brak zagrożenia dla osiągnięcia celu na 2023 r. Jak zauważono wcześniej, wskaźnik ten będzie zsumowany z wartością osiągniętą w Działaniu 10.1. oraz 10.5. Ponieważ instrumenty finansowe w praktyce są wdrażane od IV kwartału 2018 r., nie można faktycznie wnioskować o realności wykonania celu dla powyższego wskaźnika, choć podpisane umowy o dofinansowanie zabezpieczają jego wykonanie w 100%. W Strategii Inwestycyjnej założono szacunkową liczbę odbiorców ostatecznych w liczbie 130-180¹⁰⁹. Aktualizacja oceny ex-ante dla instrumentów finansowych wskazuje jednak na potrzebę zmniejszenia tej liczby do około 70-77 odbiorców ostatecznych. Do dnia 1.04.2019 r. na podstawie udzielonych pożyczek wsparto 110 gospodarstw domowych, co jest równe 8,6% wartości docelowej wskaźnika *Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii* założonej w Programie. Biorąc pod uwagę, że wsparcie może być udzielane ostatecznym odbiorcom do 31.12.2022 r., osiągnięcie wartości docelowej wskaźnika uznaje się jako realne, jednak niezbędna jest kampania informacyjno-promocyjna, która wpłynie na przyspieszenie decyzji potencjalnych odbiorców wsparcia odnośnie zasięgnięcia pożyczki. Realizacja projektów termomodernizacyjnych trwa około 1,5-2 lata, stąd inwestycje dofinansowane w 2021 mogą być obciążone ryzykiem związanym z wykonalnością do 2023 r.

Dla PI 4c wybrano dwa wskaźniki rezultatu związane z energią cieplną. Pierwszy z nich, dotyczący sprzedaży energii cieplnej na cele komunalno-bytowe, w ostatnich latach nie charakteryzował się jednoznaczną tendencją spadkową bądź wzrostową. Między 2012 i 2013 r. sprzedaż nieco spadła, między 2013 i 2014 r. zauważalnie zaś wzrosła. Najbardziej widoczną różnicę można zauważyć między 2015 a 2016 r., kiedy to po spadku z 13,5 mln GJ

---

¹⁰⁹ Strategia Inwestycyjna z biznesplanem dla instrumentów finansowych w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020. Obszar B, 2019.

do 12,9 mln GJ w latach 2014-2015, nastąpił ponowny wzrost, do wartości 13,6 mln GJ. Trend utrzymał się również w 2017 r., kiedy to na cele komunalno-bytowe sprzedano 13,9 mln GJ. Wskaźnik podlegał wahaniom głównie ze względu na długość i intensywność sezonu grzewczego w danych latach. W cieplejszych sezonach grzewczych zapotrzebowanie na energię było niższe (np. 2015 r.), w związku z czym wielkość sprzedaży spadała. Wartość wskaźnika była jednocześnie uzależniona od liczby budynków, które zostały w badanym okresie przyłączone lub odłączone od sieci ciepłowniczej. Warto nadmienić, że coraz powszechniej podejmowana termomodernizacja budynków (np. z zastosowaniem OZE bądź kotłów spełniających wymogi ekoprojektu), ma swoje odzwierciedlenie w niższym zapotrzebowaniu na ciepło sieciowe, aczkolwiek likwidacja nieefektywnych ekologicznie źródeł ogrzewania wiąże się często ze zwiększaniem wielkości sprzedaży energii cieplnej.

Drugim wskaźnikiem rezultatu, wyznaczonym do pomiaru zmiany w zakresie efektywności energetycznej, jest zużycie energii cieplnej w budynkach mieszkalnych ogrzewanych centralnie w przeliczeniu na kubaturę budynków (na podstawie średniej z lata 2010-2012). Przyjęta wartość bazowa wskaźnika wynosiła 112,5 MJ/m³. Jako wartość docelową na 2023 r. przyjęto zaś 107 MJ/m³. Okazuje się, że cel został już osiągnięty. Średnie zużycie energii cieplnej spadało z roku na rok i w 2017 r. osiągnęło 67,1 MJ/m³.

Analizując możliwości osiągnięcia wartości docelowej wskaźnika rezultatu *Sprzedaż energii cieplnej na cele komunalno-bytowe oraz Średnie zużycie energii cieplnej w budynkach mieszkalnych ogrzewanych centralnie w przeliczeniu na kubaturę budynków*, należy zwrócić uwagę, że ustalenie możliwego do osiągnięcia poziomu jest zależne od wielu zmiennych. Wraz z rozwojem gospodarczym województwa, w szczególności z budową nowych budynków mieszkalnych lub budynków użyteczności publicznej, sprzedaż energii cieplnej będzie rosła. Równowagę mogą stanowić zaś wszelkie inwestycje w modernizację energetyczną istniejących w regionie obiektów, przez co wielkość zużycia energii ulegnie racjonalizacji m. in. ze względu na upowszechnienie stosowania nowoczesnych systemów pomiaru zużycia czy też likwidację nieefektywnych instalacji. Osiągnięcie wartości założonej dla wskaźnika *Sprzedaż energii cieplnej na cele komunalno-bytowe* na 2023 r. (w wysokości 12,75 mln GJ) może nie być przy obserwowanym trendzie możliwe. Prognozowana wartość wynosi 14,2 mln GJ. Należy zwrócić uwagę, że wzrostu sprzedaży energii cieplnej nie można traktować jako tendencji negatywnej – wynikać on może także z prowadzonych inwestycji związanych z likwidacją nieefektywnych ekologicznie indywidualnych źródeł ogrzewania na rzecz podłączenia obiektu do sieci ciepłowniczej. Jednocześnie jednak według prognozy wskaźnik *Średnie zużycie energii cieplnej w budynkach mieszkalnych ogrzewanych centralnie w przeliczeniu na kubaturę budynków* zostanie osiągnięty z nadwyżką. Przewiduje się, że na poziom realizacji wskaźników pozytywny wpływ będzie miał również wzrost świadomości społecznej związanej z korzyściami wynikającymi z oszczędnego gospodarowania energią (silny oddźwięk medialny i społeczny w związku z jakością powietrza w kraju oraz kampanie społeczne związane z potrzebą oszczędnego gospodarowania zasobami nieodnawialnych

źródeł energii, programy krajowe takie jak Czyste Powietrze), co będzie mieć również odzwierciedlenie we wzroście znaczenia podejścia prosumenckiego do zarządzania zużyciem energii.

Tabela 60 Wskaźniki rezultatu (PI 4c) – postęp i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r. ¹¹⁰	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r. ¹¹¹
Sprzedaż energii ciepłej na cele komunalno-bytowe (GJ)	12 750 000	13 921 881,0 (2017)	91,6%	14 200 000	89,8%
Średnie zużycie energii ciepłej w budynkach mieszkalnych ogrzewanych centralnie w przeliczeniu na kubaturę budynków (w latach 2010-2012) (MJ/m ³)	107,0	67,1 (2017)	159,5%	65,0	164,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Zamawiającego (postęp realizacji wskaźników rezultatu w ramach RPO WP 2014-2020)

O dotychczasowym powodzeniu we wdrażaniu zadań wynikających z PI 4c w dużej mierze przesądza przyjęta formuła wsparcia, realizowana w dużym stopniu za pomocą pozakonkursowego trybu wyboru projektów. Jednocześnie, typem obiektu wspieranym w największym stopniu w przypadku PI 4c są obiekty użyteczności publicznej. Łącznie, w ramach wsparcia dotacyjnego, 8 projektów zakłada termomodernizację wielorodzinnych budynków mieszkalnych. W ramach tych projektów dofinansowano modernizację energetyczną 55 mieszkalnych budynków komunalnych, w których odbiorcami ostatecznymi wsparcia będzie 850 gospodarstw domowych. Beneficjenci w Działaniu 10.1. w znacznie większym stopniu preferują realizację przedsięwzięć dedykowanych budynkom użyteczności publicznej, bowiem w omawianym działaniu wsparto łącznie 37 projektów. Poza ośmioma uwzględniającymi sektor mieszkaniowy, pozostałe dotyczą wyłącznie sektora publicznego. Pozostawienie możliwości wyboru typu realizowanej inwestycji w ramach trybu pozakonkursowego mocno wpłynęło na kierunki interwencji niektórych gmin. Nawet w przypadku realizacji projektu mieszanego (termomodernizacja budynków mieszkalnych i

¹¹⁰ Jako pozytywną sytuację w obu przypadkach traktuje się spadek wartości wskaźnika. Jeżeli spadek taki nastąpił, przekraczając jednocześnie założoną wartość docelową, wówczas % wartości docelowej w 2023 r. kształtuje się powyżej 100%. Jeżeli zaś spadek taki nie nastąpił, bądź nastąpił w niewystarczającym stopniu, wówczas % wartości docelowej w 2023 r. kształtuje się poniżej 100%.

¹¹¹ W sytuacji, gdy w RPO WP 2014-2020 założono spadek wartości wskaźnika w roku 2023 względem roku bazowego, wyliczono jaki odsetek założonej wartości powinien zostać według prognoz zrealizowany. Jeżeli wskaźnik znajdzie się na poziomie powyżej 100%, oznacza to, że spadek wartości uda się zrealizować. Jeśli zaś wskaźnik prognozuje się na poziomie poniżej 100%, spadek wartości nie zostanie osiągnięty.

użyteczności publicznej), w większości przypadków przeważają modernizacje energetyczne tego drugiego typu obiektu. W opinii ewaluatora, brak jasnego podziału wsparcia skierowanego wobec obu typów obiektów (np. stworzenie dwóch odrębnych Poddziałań), wpłynęło na mniejsze korzyści możliwe do osiągnięcia przez mieszkańców w związku z realizowanymi projektami. Włączenie do skali wsparcia docelowej liczby wspartych gospodarstw domowych w ramach instrumentów finansowych również nie jest współmierne do zakresu dofinansowania, które uzyskają w ramach RPO WP 2014-2020 budynki użyteczności publicznej. Łączna kwota dofinansowania UE na 8 wspomnianych projektów przewidujących wsparcie obiektów mieszkalnych (z zastrzeżeniem, że część kosztów będzie dotyczyć obiektów użyteczności publicznej) oraz na instrumenty finansowe w ramach PI 4c, stanowi 29% wartości wszystkich podpisanych do dnia 31.12.2018 r. umów o dofinansowanie. Proporcja jest niekorzystna wobec wymagających interwencji mieszkalnych budynków komunalnych. Należy jednak pamiętać, że typy wykonywanych inwestycji są podyktowane potrzebami identyfikowanymi w poszczególnych gminach.

Harmonogram naborów na 2019 r. nie zakłada konkursów w ramach Działania 10.2.¹¹² Z uwagi na udzielanie wsparcia w trybie pozakonkursowym wobec projektów wynikających ze Strategii ZIT, a także zastosowanie tego trybu dla przedsięwzięcia strategicznego „Termomodernizacja obiektów Samorządu Województwa Pomorskiego” w ramach Działania 10.2., występuje wysoki poziom skuteczności pod kątem postępu w realizacji działań. Ponadto, na liście projektów zidentyfikowanych do realizacji w trybie pozakonkursowym znajdują się inwestycje dotyczące Pakietu nr 3 – Zdrowie dla przedsięwzięcia „Termomodernizacja obiektów Samorządu Województwa Pomorskiego”, spośród których 5 nie posiada podpisanej umowy o dofinansowanie. Kwota ich dofinansowania jest na tyle wysoka, że niezbędne stanie się wykorzystanie wszystkich dostępnych na PI 4c środków. Z uwagi na strategiczny charakter przedsięwzięcia, zaleca się wybór do dofinansowania wszystkich projektów złożonych w trybie pozakonkursowym, o ile wnioski o dofinansowanie będą poprawne merytorycznie. W sytuacji wyboru wszystkich przedsięwzięć, a także z uwagi na uwarunkowania panujące na rynku budowlanym, oddziałujące w sposób negatywny na projekty znajdujące się w toku realizacji, niezbędna stanie się realokacja środków. Proponowany obszar realokacji to PI 4e, w ramach którego do rozdysponowania pozostało około 14,5 mln zł.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 4c

Wśród czynników determinujących zainteresowanie działaniami dotyczącymi efektywności energetycznej, a także powodzenie tych działań, należy wyróżnić uwarunkowania zewnętrzne – rynkowe, prawne oraz środowiskowe. Tematyka oszczędności w

---

¹¹² Załącznik do uchwały nr 1237/2/18 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 listopada 2018 r, Harmonogram naborów wniosków o dofinansowanie projektów w trybie konkursowym w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 na rok 2019, wersja z dnia 29 listopada 2018 r.

wykorzystywaniu oraz użytkowaniu energii jest szeroko komentowana na forum unijnym, a zapisy Dyrektywy o efektywności energetycznej zwracają szczególną uwagę na rolę sektora publicznego w procesie zwiększania efektywności użytkowania energii¹¹³. Wieloletnie cele polityki unijnej będą w najbliższych latach kreować dalsze, wysokie zainteresowanie projektami dotyczącymi poprawy efektywności energetycznej budynków. Wśród 5 głównych celów polityki spójności na okres po 2020 r. znajduje się inwestowanie w transformację sektora energetycznego¹¹⁴.

Oprócz uregulowań na poziomie unijnym, efektywność energetyczna zajmuje również ważne miejsce w polityce krajowej. W projekcie dokumentu *Polityka energetyczna Polski do 2040 roku* zwraca się uwagę na konieczność wsparcia działań proefektywnościowych, zapewniających atrakcyjność i konkurencyjność gospodarki. Podkreśla się również znaczenie racjonalnego korzystania z energii dla środowiska, ze względu na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń i eksploatacji surowców¹¹⁵.

Obserwowane wahania cen energii na rynku, rosnące jej zużycie oraz coraz silniejsza potrzeba zapewniania bezpieczeństwa energetycznego poszczególnych państw i regionów skutkują inwestycjami pozwalającymi zapewnić znaczne oszczędności w ponoszonych kosztach wykorzystywania i użytkowania energii.

Należy mieć na uwadze, że budynki odpowiadają obecnie za około 40% finalnego zużycia energii¹¹⁶, przyczyniając się przy tym do znacznej części emisji gazów cieplarnianych. O ile budynki nowobudowane muszą spełniać restrykcyjne normy związane z energochłonnością ich zapotrzebowanie energetyczne jest niskie, to budynki starsze potrzebują kilkakrotnie więcej energii np. do ogrzania pomieszczeń, ze względu na wysokie straty powodowane m. in. nieszczelnością przegród zewnętrznych. Dodatkowo, postęp technologiczny wymusza obecnie wzrost zużycia energii we wszystkich sektorach. Inwestycje w poprawę gospodarowania energią stają się najbardziej racjonalnym narzędziem pozwalającym na redukcję kosztów ponoszonych w związku ze stratami energii bądź jej zbędnym, nadmiernym wykorzystywaniem. Rosnąca świadomość społeczna na temat korzyści płynących z oszczędnego gospodarowania energią przekłada się na decyzje o podejmowaniu inwestycji termomodernizacyjnych, pozwalających w efekcie na osiągnięcie niebagatelnych oszczędności związanych z obniżeniem rachunków za energię.

Zainteresowanie tematyką efektywności energetycznej wywołuje także obecność programu krajowego Czyste Powietrze, umożliwiającego dofinansowanie termomodernizacji jednorodzinnych budynków mieszkalnych. Program sprzyja poprawie świadomości

---

¹¹³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/WE oraz uchylecia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE.

¹¹⁴ https://ec.europa.eu/regional_policy/pl/2021_2027/#2

¹¹⁵ Ministerstwo Energii, *Polityka energetyczna Polski do 2040 roku*. Projekt, Warszawa 2018, s. 49.

¹¹⁶ *Strategia modernizacji budynków: Mapa drogowa 2050*, Kraków 2014, s.11.

społecznej i zainteresowaniu kwestiami efektywności energetycznej. W podobny sposób oddziałuje podatkowa ulga termomodernizacyjna, obowiązująca od 2019 r. i umożliwiająca odliczanie od podatku (podatnikom PIT) kosztów poniesionych ze środków własnych na inwestycję termomodernizacyjną, w tym na wymianę źródeł ogrzewania. Nie bez znaczenia dla interwencji zaplanowanej w RPO WP 2014-2020 mają również programy rewitalizacji, obowiązujące w gminach województwa pomorskiego. Niejednokrotnie na wyznaczonych obszarach rewitalizacji są usytuowane budynki (głównie mieszkalne wielorodzinne) wymagające często pilnych interwencji ze względu na ich zły stan techniczny i w konsekwencji generowanie dużych strat energii.

Na postęp w realizacji projektów związanych z poprawą efektywności energetycznej w ramach PI 4c w najbliższym czasie mogą wpływać uwarunkowania rynkowe. Postępowania przetargowe związane z robotami budowlanymi często pozostają bez rozstrzygnięcia ze względu na niedobór wykonawców. Ze względu na niewielką konkurencję, niejednokrotnie złożone oferty przewyższają także kwotowo środki, którymi dysponuje beneficjent. Ze względu na zaawansowanie perspektywy unijnej 2014-2020, wykonawcy realizują znaczną liczbę inwestycji. Obserwuje się rezygnacje wykonawców z kontynuacji robót z powodu wzrostu cen materiałów i robocizny w porównaniu do okresu, w którym składali oni oferty w przetargach. W przypadku Działania 10.5., gdzie wsparcie będzie faktycznie realizowane od 2019 r., sytuacja panująca na rynku usług budowlanych może przyczynić się do opóźnień w realizacji projektów, co z kolei w niektórych przypadkach spowoduje ryzyko braku możliwości terminowej realizacji i rozliczania przedsięwzięć czy wydłużanie harmonogramów projektów.

Obecny postęp we wdrażaniu jest w dużej mierze efektem zastosowanej pozakonkursowej formuły wyboru. Zaplanowanie wsparcia związanego z poprawą efektywności energetycznej w trybie pozakonkursowym dało szansę wnioskodawcom identyfikującym potrzeby w obiektach wielorodzinnych lub użyteczności publicznej, na dokładne przygotowanie założeń projektów. Inwestycje, jakimi są modernizacje energetyczne budynków, wymagają ponadto przeprowadzenia audytu energetycznego w celu dokładnego określenia zakresu przedsięwzięcia, wymaganego do osiągnięcia odpowiedniej poprawy efektywności energetycznej. Pozakonkursowy tryb wyboru projektów pozwolił na jasne sformułowanie istniejących w województwie potrzeb i zapewnienie finansowania znacznej liczby obiektów.

Odnosząc się do preferencji stosowanych w RPO WP 2014-2020, warto zauważyć, że część uwarunkowań wynika z uregulowań prawnych na poziomie krajowym oraz unijnym¹¹⁷.

---

¹¹⁷ Na przykład: Dyrektywa 2006/32/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 kwietnia 2006 r. w sprawie efektywności końcowego wykorzystania energii i usług energetycznych oraz uchylająca dyrektywę 93/76/EWG (Dz.U.U.E.L.2006.114.64); Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchylecia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE (Dz.U.U.E.L.2012.315.1); Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009 / 125/WE z 21 października 2009 r.

Jednocześnie, projekty powinny wykazywać zgodność z właściwymi programami ochrony powietrza, gminnymi planami zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, gminnymi strategiami/planami gospodarki niskoemisyjnej, a w przypadku termomodernizacji obiektów szpitalnych – z mapami potrzeb zdrowotnych. Mimo, że preferencje te są w dużej mierze niezależne od działań IZ RPO W P2014-2020, ich stosowanie jest uzasadnione względami zachowania spójności z dokumentami strategicznymi czy planami długofalowymi, pozwalającymi regulować cele rozwojowe kraju/województwa/powiatu/gminy.

W SZOOP RPO WP 2014-2020¹¹⁸ zaleca się także, by planowane projekty były komplementarne z realizowanymi/planowanymi przedsięwzięciami związanymi z modernizacją lub rozbudową sieci ciepłowniczych, w celu zapewnienia jak największej efektywności kosztowej. Zastosowaną preferencję ocenia się pozytywnie i proponuje się jej zachowanie ze względu na jej zasadność ekonomiczną i możliwość wygenerowania efektu synergii między projektami.

Dodatkowo (w Działaniu 10.5) preferuje się projekty kompleksowe, zlokalizowane na obszarze co najmniej dwóch gmin (partnerstwo) i obejmujące projektem co najmniej 5 budynków. Wnioskodawców zachęca się także do stosowania odnawialnych źródeł energii. Istotnym jest, że wśród preferowanych typów inwestycji są te, które pozwalają osiągnąć co najmniej 60%-ową poprawę efektywności energetycznej (choć możliwe jest dofinansowanie pojedynczego obiektu, który osiągnie 25%-ową poprawę w tym zakresie). Niemniej jednak, podkreśla się znaczenie kompleksowości planowanych inwestycji i średnio 30%-owe oszczędności na każdy budynek. W związku z obserwowanym wpływem zastosowanej preferencji na wyższą od przewidywanej wartość wskaźników programu: *Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych*, a także *Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych*, jej zastosowanie ocenia się pozytywnie i zaleca się kontynuację stosowania tego typu podejścia.

Zgodnie z preferencjami, wspiera się projekty w jak najszerszym zakresie wykorzystujące odnawialne źródła energii. Weryfikację tego typu elementów projektów ocenia się jako użyteczne dla zwiększania udziału OZE w strukturze produkcji energii w województwie, lecz jednocześnie dla ograniczania emisji powierzchniowej z indywidualnych źródeł ogrzewania. Podobne oddziaływanie mają preferencje dla projektów charakteryzujących się efektem ekologicznym, wyrażonym stosunkiem wielkości redukcji emisji zanieczyszczeń powietrza do nakładów finansowych.

Wśród stosowanych preferencji znalazł się także stopień poprawy efektywności energetycznej. Większą możliwość wsparcia uzyskują inwestycje prowadzące do osiągnięcia

---

ustanawiająca ogólne zasady ustalania wymogów dotyczących ekoprojektu dla produktów związanych z energią (Dz.U.U.E.L.2009.285.10); Ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej (Dz. I. z 2016 r. poz. 831, poz. 650).
¹¹⁸ Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 (z dnia 11 października 2018 roku). Część główna, Gdańsk 2018, s. 173.

oszczędności energii powyżej 40%. Tak sformułowane kryterium jest motywujące do przygotowywania projektów efektywnych, przyczyniających się do znacznej redukcji zużycia energii. Ocenia się je jako zasadne i zaleca kontynuację jego stosowania.

Ocena efektów wsparcia w PI 4c

W ramach PI 4c nie identyfikuje się projektów, które osiągną niezadowalające efekty. Znaczna część projektów charakteryzuje się ponad 50%-ową poprawą efektywności energetycznej, co przełoży się na ogólną poprawę bilansu energetycznego w województwie.

Tryb pozakonkursowy pozwolił osiągnąć efekt skali w przypadku inwestycji strategicznych z punktu widzenia Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta, gdyż ukierunkowanie terytorialne w przypadku Działania 10.1. zakłada w tym przypadku wsparcie projektów wynikających wyłącznie ze Strategii ZIT. Modernizacja energetyczna tak dużej liczby obiektów przyczynia się do znacznego zmniejszenia presji na środowisko i redukcji kosztów wynikających z użytkowania energii.

Jednocześnie dużą użytecznością cechuje się przedsięwzięcie strategiczne Termomodernizacja obiektów Samorządu Województwa Pomorskiego. Warto nadmienić, że Pakiet nr 1 oraz nr 2 wraz z końcem 2018 r. znajdowały się w końcowych fazach realizacyjnych. Efekty przedsięwzięć będą widoczne na całym obszarze województwa ze względu na ich lokalizację w różnych powiatach. Można więc wnioskować o wystąpieniu efektów lokalnych oraz ponadlokalnych, co potwierdza także badanie ilościowe. Na pytanie o skalę odczuwalnych efektów projektów, realizowanych przez respondentów, 44% ankietowanych¹¹⁹ odpowiedziało, iż skala ta będzie widoczna lokalnie i taki sam odsetek odpowiedzi wskazano odnośnie wystąpienia skali ponadlokalnej. Zmniejszenie zużycia energii w tak wielu obiektach poddanych głębokiej termomodernizacji przełoży się na poprawę jakości powietrza oraz redukcję kosztów utrzymania obiektów, co można określić jak najbardziej odczuwalną korzyść wobec podmiotów zarządzających budynkami. Skala wsparcia w ramach przedsięwzięcia strategicznego pozwala twierdzić o pozytywnym, niebagatelnym wkładzie w realizację celów PI 4c.

Pochłonięcie przeważającej części alokacji przez wsparcie na rzecz budynków użyteczności publicznej wskazuje na wciąż niezaspokojone potrzeby w zakresie tego sektora. Zapotrzebowanie wynika z wieku przeważającej części budynków oraz przestarzałych technologii, w których zostały wybudowane. Niewątpliwie możliwość pozyskania finansowania zewnętrznego na modernizacje energetyczne znacznie odciąża potencjalnych beneficjentów – jednostki naukowe, instytucje edukacyjne, jednostki samorządu terytorialnego czy szpitale. Wsparcie w ramach RPO WP 2014-2020 nie należy traktować jako konkurencyjnego z innymi interwencjami realizowanymi na obszarze województwa w zakresie efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowych.

---

¹¹⁹ N=16 dla Działania 10.2.

Przykładowo program „Czyste powietrze” skierowany jest do innej grupy docelowej. Z kolei Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 dofinansowuje projekty o kwotach znacznie wyższych niż ma to miejsce w przypadku RPO. W ramach POiŚ zaznacza się, że wsparcie nie powinno oddziaływać negatywnie na absorpcję środków UE alokowanych w RPO¹²⁰. Niemniej, środki z POiŚ mogą być kierowane wobec projektów zawartych w Strategiach ZIT miast wojewódzkich – mają one pełnić funkcję komplementarną wobec projektów realizowanych w RPO. W RPO WP 2014-2020 właściwie kierunkuje się wsparcie w sposób umożliwiający zastosowanie kompleksowego podejścia poprzez inwestycje realizowane w pakietach – dotyczące wielu obiektów mniejszych kubaturowo. Należy zwrócić uwagę, że globalnie inwestycje w poprawę efektywności energetycznej budynków przyczyniają się zarówno do oszczędności w zużyciu energii, jak i poprawę stanu jakości powietrza i wzrostu wykorzystania OZE. Kompleksowa termomodernizacja zawiera w sobie takie elementy, które często traktowane są autonomicznie jako oddzielne typy projektów możliwych do realizacji, np. instalacja odnawialnych źródeł energii w obiektach (panele fotowoltaiczne, pompy ciepła czy kolektory słoneczne), likwidacja nieefektywnych źródeł ogrzewania (np. wykorzystujących węgiel) i wymiana ich na bardziej ekologiczne, bądź podłączenie do miejskiej sieci ciepłowniczej. W związku z tym, suma efektów możliwych do uzyskania dzięki rzetelnie prowadzonym inwestycjom, znacznie przewyższa korzyści wynikające z realizacji pojedynczych inwestycji o różnym zakresie rzeczowym. W stosunku do modernizacji energetycznej obiektów na terenie województwa pomorskiego, skalę efektów wsparcia ocenia się jako bardzo wysoką. Poprzez ukierunkowanie interwencji zarówno na dofinansowanie termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej jak i budynków mieszkalnych, możliwa stała się kompleksowa odpowiedź na problemy identyfikowane w tych obszarach w ramach PI 4c. Pozytywnie ocenia się także identyfikację projektów w ramach trybu pozakonkursowego, stanowiących całe pakiety modernizacji, np. „Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek, w szczególności użyteczności publicznej OMG-G-S”, co pozwala wzmocnić efekty wsparcia.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Wsparcie w ramach PI 4c zaplanowane zostało w przeważającym stopniu na wsparcie modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej. Spośród 40 projektów wdrażanych w Działaniu 10.1., jedynie 8 swoim zakresem obejmują komunalne budownictwo mieszkaniowe. Działanie 10.2. w całości skierowano na inwestycje w budynkach sektora publicznego. Wielorodzinne budynki mieszkalne mają szansę na przeprowadzenie głębokiej modernizacji energetycznej w Działaniu 10.5., jednakże za pomocą instrumentów finansowych. Kwota skierowana na tę interwencję jest znacznie

---

¹²⁰ Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (wersja 10.0), Warszawa 2019, s. 33.

niższa niż na oba pozostałe działania. Poziom wykorzystania alokacji dostępnej dla PI 4c na koniec 2018 r. był bardzo wysoki (na podstawie podpisanych umów o dofinansowanie), a pozostała alokacja będzie skierowana na projekty pozakonkursowe w Działaniu 10.1. i 10.2., związane z budynkami użyteczności publicznej.

Zastosowana struktura wsparcia odpowiada na potrzeby zdiagnozowane na etapie programowania RPO WP 2014-2020. Szczególny potencjał do zapewniania oszczędności ciepła obserwuje się w obiektach użyteczności publicznej i w zabudowie mieszkaniowej, taka też interwencja jest możliwa w przypadku PI 4c. Słaba izolacyjność termiczna, niska wydajność źródeł ciepła czy też niedobór mierników ciepła w budynkach sprawiają, że koszty utrzymania budynków utrzymują się na wysokim poziomie w wyniku strat energii. Najbardziej efektywnym sposobem oszczędnego gospodarowania energią staje się obecnie redukcja jej wykorzystywania oraz użytkowania poprzez kompleksowe inwestycje w poprawę efektywności energetycznej. Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków (a w wielu przypadkach również zmodernizowanych źródeł zasilania energią dla tych budynków) ma zaś bezpośrednie przełożenie na spadek zużycia energii pierwotnej oraz sprzedaży energii cieplnej na cele komunalno-bytowe¹²¹.

Dodatkowym uzasadnieniem dla interwencji staje się fakt, iż efektywność energetyczna stanowi jeden z kluczowych tematów diskutowanych na forum Unii Europejskiej. Wśród nadrzędnych celów rozwojowych Wspólnoty, wyraźnie wybrzmiewającym w strategii *Europa 2020*, stało się zwiększenie efektywności wykorzystania energii o 20% w porównaniu z 1990 r.¹²². Sektor publiczny powinien w tym procesie pełnić rolę nie tylko inicjatora wszelkich działań, lecz także aktywnego uczestnika, realizującego ambitne projekty. Podobnie, znaczenie poprawy efektywności energetycznej dla zahamowania negatywnych zmian klimatycznych oraz presji na środowisko, podkreśla się w dokumencie *Energy Roadmap 2050*, zwracającym szczególną uwagę na rolę sektora publicznego w całym procesie¹²³. Przyjęta w 2012 r. Dyrektywa o efektywności energetycznej podkreśla stojące przed Unią Europejską wyzwania związane z ograniczonymi zasobami energetycznymi, z w związku z tym również z bezpieczeństwem energetycznym.

Finalne zużycie energii w Polsce wzrasta w tempie około 0,8%/rok¹²⁴. W strukturze finalnego zużycia energii wciąż dominują gospodarstwa domowe, przed sektorem przemysłu, transportu, rolnictwa i usług. W latach 2006-2016 ich udział spadł jednakże z 35% do 30%¹²⁵. Zużycie energii do celów domowych w 2015 r. stanowiło 27% krajowej podaży energii¹²⁶. Na

¹²¹ Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów.

¹²² Komisja Europejska, *EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Bruksela 2010, s. 5.

¹²³ European Commission, *Energy Roadmap 2050*, Luxembourg 2012, s. 16.

¹²⁴ W latach 2000-2015 – dane z projektu ODYSSEE-MURE (<http://www.odyssee-mure.eu/publications/efficiency-trends-policies-profiles/>)

¹²⁵ *Strategia modernizacji budynków: Mapa drogowa 2050*, Kraków 2014, s.11.

¹²⁶ Główny Urząd Statystyczny, *Zużycie energii w gospodarstwach domowych w 2015 r.*, Warszawa 2017, s. 86.

poziom zużycia energii niebagatelny wpływ ma wiek budynków. Ogółem, w województwie pomorskim, największy odsetek budynków mieszkalnych powstał między latami 1945-1970 (16,7%) oraz 1918-1944 (16,5%)¹²⁷. Warto pamiętać, że budynki sprzed II wojny światowej zużywają niemal trzykrotnie więcej energii niż obiekty wybudowane w 2007 r.¹²⁸.

Rosnące zużycie energii elektrycznej świadczy o wciąż istotnej potrzebie w zakresie zwiększenia efektywności jej użytkowania. Niewątpliwie postęp technologiczny wymusza intensywniejsze wykorzystanie energii do pracy przyrastającej liczby urządzeń. Interwencja RPO WP 2014-2020 będzie zaś przyczyniać się do łagodzenia wzrostowych tendencji, m. in. poprzez popularyzację systemów zarządzania zużyciem energii czy też izolację termiczną budynków.

Warto zwrócić także uwagę na inwestycje podejmowane w ostatnich latach, związane z podwyższeniem standardu budynków czy też pracami remontowymi, mogącymi oddziaływać na oszczędności energii. Udział budynków ocieplonych wynosi około 60% substancji mieszkaniowej w kraju¹²⁹. Jednocześnie, dominującym źródłem ogrzewania domów w Polsce są kotły węglowe. Według badań Instytutu Ekonomii Środowiska, w domach ogrzewanych węglem, 40,8% z nich nie posiada izolacji cieplnej¹³⁰. Ten alarmujący fakt świadczy o bardzo dotkliwym oddziaływaniu budynków na środowisko – potrzebują one znacznej ilości energii do ogrzania, jednocześnie generując znaczne ilości szkodliwych substancji do powietrza. W województwie pomorskim w ostatnich latach częstym typem inwestycji, mającej w zamierzeniu podwyższyć standard mieszkań, było ocieplanie przegród zewnętrznych¹³¹. Roboty budowlane tego typu objęły w 2013 r. 15 396 mieszkań w województwie. W 2016 r. prac tego typu odnotowano mniej – w przypadku 13 216 mieszkań¹³².

Potrzeby zdiagnozowane na etapie programowania perspektywy 2014-2020 uznaje się jako trafne i wciąż aktualne. Nie identyfikuje się potrzeby aktualizacji diagnozy wyzwań w regionie. Biorąc pod uwagę potencjał aplikacyjny, a także potrzeby istniejące w regionie, uznaje się za zasadną realizację typów projektów zaproponowanych w przypadku PI 4c.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 4c na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

W zakresie PI 4c szeroko zastosowano instrument ZIT (Działanie 10.1), umożliwiający osiągnięcie znacznej poprawy efektywności energetycznej obiektów zlokalizowanych na

---

¹²⁷ Urząd Statystyczny w Gdańsku, Zamieszkałe budynki w województwie pomorskim. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Gdańsk 2014, s. 24.

¹²⁸ A. Alsabry, W. Pięgałski, Tm. Maciejewski, Teoretyczne a rzeczywiste zapotrzebowanie energetyczne na centralne ogrzewanie i wentylację mieszkań w budownictwie wielorodzinnym, [w:] Przegląd budowlany 11/2010, s. 39-45.

¹²⁹ Instytut Ekonomii Środowiska, Krajowy Program Modernizacji Budynków. W kierunku innowacyjnej gospodarki niskoemisyjnej. Dlaczego Program jest konieczny, Kraków 2016, s. 7.

¹³⁰ Instytut Ekonomii Środowiska, Efektywność energetyczna w Polsce. Przegląd 2017, Kraków 2018, s. 62.

¹³¹ Analizy na podstawie danych BDL GUS dotyczą budynków mieszkalnych będących w zasobach spółdzielni mieszkaniowych, zakładów pracy, wspólnot mieszkaniowych, товариств budownictwa społecznego, gmin, Skarbu Państwa.

¹³² Na podstawie danych BDL GUS dotyczących bezwzględnej wartości liczby inwestycji w mieszkaniach.

obszarze metropolitalnym Gdańsk-Gdynia-Sopot. Spośród 70 podpisanych umów o dofinansowanie, 40 z nich dotyczy Działania 10.1. Ponad 1/3 środków została skierowana na zaadresowanie potrzeb istniejących na obszarze metropolitalnym. Z racji skumulowania przedsięwzięć na obszarze spójnym przestrzennie i funkcjonalnie, możliwe jest osiągnięcie bardziej wyraźnych korzyści, aniżeli miałyby to miejsce w przypadku inwestycji rozproszonych obszarowo. Szczególnie wartość dodaną tego typu można odnieść do spadku emisji gazów cieplarnianych dzięki poprawie efektywności energetycznej budynków. Z racji wyzwań rozwojowych, podkreślonych w Strategii ZIT, wśród których znajduje się potrzeba poprawy bilansu energetycznego i w związku z tym – bezpieczeństwa dostaw energii, a także zmniejszenia zapotrzebowania na energię¹³³, można spodziewać się wpływu oszczędności w rocznym zużyciu energii pierwotnej w budynkach publicznych na ten problem. Jednocześnie, projekty ZIT w zakresie PI 4c będą oddziaływać ponadlokalnie, przyczyniając się do poprawy wskaźników wojewódzkich w zakresie oddziaływania na zmiany klimatu.

Wsparcia w zakresie PI 4c udzielono w większości powiatów województwa. Warto zauważyć, że przedsięwzięcia są pochodną potrzeb obserwowanych na poszczególnych obszarach, dlatego też kierunki wydatkowania środków, poza obszarem ZIT, są rozproszone terytorialnie. Analiza rozkładu terytorialnego projektów pokazała, że najwięcej budynków na obszarze oddziaływania Strategii ZIT (Działanie 10.1) jest modernizowanych w powiecie Miasta Gdańska (56 obiektów), a także w powiecie Miasta Gdynia (31 obiektów), powiecie gdańskim (28 obiektów) oraz wejherowskim (26 obiektów). Z kolei w przypadku Działania 10.2 największa liczba termomodernizowanych budynków jest zlokalizowana w powiecie słupskim (56 budynków), malborskim (39 budynków), bytowskim (34 budynki) chojnickim (33 budynki) oraz kościerskim (23 budynki)¹³⁴.

Rozkład terytorialny wsparcia na obszarze województwa ocenia się jako trafny i efektywny. Możliwość podejmowania modernizacji energetycznej obiektów użyteczności publicznej lub mieszkalnych w ramach potrzeb najpilniej zgłaszanych przez poszczególne podmioty, dała szansę na właściwe ukierunkowanie środków. Wszystkie dofinansowane budynki będą bowiem przyczyniać się do poprawy wskaźników makroekonomicznych w województwie. Problemy zasygnalizowane w RPO WP 2014-2020, dotyczące energochłonności gospodarki regionu, zostaną w wielu powiatach ograniczone. Preferencje terytorialne dotyczące ZIT, w ramach poprawy efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych, jako że pozwalają ograniczać emisyjność na spójnym terytorialnie obszarze, warto kontynuować również w perspektywie unijnej 2021-2027.

---

¹³³ Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot, Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot do roku 2020, Gdańsk 2014-2017, s. 106.

¹³⁴ Nie uwzględniono projektu pn. Termomodernizacja obiektów Samorządu Województwa Pomorskiego, jako że wniosek o dofinansowanie nie precyzuje lokalizacji liczby modernizowanych energetycznie obiektów w poszczególnych powiatach.

Podsumowanie

Postęp realizacji wskaźników rzeczowych przypisanych do PI 4c według stanu na koniec 2018 r. należy ocenić pozytywnie. Podpisane umowy o dofinansowanie pozwalają wnioskować o braku zagrożenia dla osiągnięcia wartości docelowych założonych na 2023 r. Najmniej pewnie na tle pozostałych wskaźników, kształtuje się wskaźnik *Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii*. Jego ostateczna wartość jest w dużej mierze zależna od powodzenia typu wsparcia, jakim są instrumenty finansowe. Dotychczas bowiem w zatwierdzonych wnioskach o płatność nie wykazano żadnych wartości tego wskaźnika. Należy wziąć pod uwagę fakt rozpoczęcia udzielania wsparcia ostatecznym odbiorcom w październiku 2018, a więc efekty projektów nie mogą zostać zidentyfikowane. Nie przewiduje się potrzeby aktualizacji wartości wskaźników dotyczących PI 4c. Uwarunkowania panujące na rynku usług budowlanych nie powinny zagrażać realizacji zobowiązań wskaźnikowych na lata 2014-2020. Wyzwania zidentyfikowane na etapie programowania są wciąż aktualne i nie identyfikuje się potrzeby modyfikacji założeń Programu. Sformułowane cele trafnie odzwierciedlają potrzeby istniejące w województwie. Alokacja przewidziana na PI 4c powinna zostać skonsumowana w ramach tego priorytetu i nie zaleca się jej zmniejszania. W ramach PI 4c środki Rezerwy Wykonania będą w całości skonsumowane przez interwencję w zakresie tego priorytetu. Nie zaleca się rezygnacji ze środków Rezerwy Wykonania.

Obserwowany postęp we wdrażaniu jest w dużej mierze efektem szeroko zastosowanej pozakonkursowej formuły wyboru projektów. Identyfikacja potrzeb w obiektach wymagających szczególnej interwencji pozwoliła sprawnie przygotować inwestycje do realizacji. Szczególnej skali efektów wsparcia należy spodziewać się w przypadku budynków użyteczności publicznej, których wsparcie pozwoli na znaczną poprawę bilansu energetycznego w województwie.

W związku z obserwowanymi na rynku budowlanym trendami, omówionymi w raporcie, istnieje ryzyko znacznego wzrostu kosztów inwestycji termomodernizacyjnych w ramach RPO WP 2014-2020. W przypadku kilku inwestycji realizowanych przez jednego beneficjenta, kwoty te mogą stwarzać duże problemy z zapewnieniem wkładu własnego na pokrycie nadprogramowych kosztów. W związku z tym, proponuje się identyfikację najbardziej zagrożonych projektów – wśród beneficjentów realizujących największą liczbę inwestycji oraz maksymalne zwiększanie kwot dofinansowania w ramach podpisanych już umów o dofinansowanie, dokonując realokacji dodatkowych środków z PI 4e.

Priorytet Inwestycyjny 4a (Działanie 10.3. *Odnawialne źródła energii*)

Ocena postępów w realizacji PI 4a oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

W ramach PI 4a wdrażane są dwa Poddziałania: 10.3.1. *Odnawialne źródła energii - wsparcie dotacyjne* oraz 10.3.2. *Odnawialne źródła energii - wsparcie pozadotacyjne*. Według założeń, projekty te miały polegać na wsparciu inwestycji w infrastrukturę służącą do produkcji energii elektrycznej i ciepłej z energii słonecznej, wodnej, biomasy, biogazu oraz geotermalnej. W ramach projektów finansowane mogą być również inwestycje w instalacje polegające na przygotowaniu infrastruktury przyłączeniowej dla OZE lub rozbudowie sieci energetycznych średniego i niskiego napięcia dla umożliwienia funkcjonowania OZE. Celem interwencji jest zwiększenie wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, szczególnie produkowanej w generacji rozproszonej oraz wsparcie sieci elektroenergetycznych służącej przyłączaniu źródeł OZE. Działania realizowane są w trybie konkursowym.

W ramach Poddziałania 10.3.1. *Odnawialne źródła energii - wsparcie dotacyjne* przeprowadzono jeden nabór zakończony 31.01.2017, który cieszył się bardzo dużym zainteresowaniem potencjalnych wnioskodawców. W ramach naboru złożono 262 wnioski o dofinansowanie, w ramach których wartość całkowita projektów wynosiła 670 mln zł. Po rozstrzygnięciu naboru wybrano 24 wnioski, których wartość całkowita wyniosła 172,3 mln zł. Ostatecznie, podpisano 23 umowy o dofinansowanie¹³⁵, których wartość całkowita wynosi 167,2 mln zł, a wartość dofinansowania UE to 121,9 mln zł. Według stanu na dzień 08.01.2019 r. nie złożono w ramach tego Poddziałania żadnego wniosku o płatność. Spowodowane jest to tym, iż realizacja projektów rozpoczęła się stosunkowo niedawno – większość umów podpisano we wrześniu lub październiku 2018 r. Nie przewiduje się przeprowadzenia kolejnego naboru w 2019 r. – nie jest to zasadne z uwagi na długą listę rezerwową.

W ramach Poddziałania 10.3.2., realizowanego w ramach wsparcia pozadotacyjnego, podpisano jedną umowę z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym, który pełni funkcję Menadżera Funduszu Funduszy. Całkowita wartość podpisanej umowy to 67,2 mln zł, z czego 57,1 mln zł stanowi wkład UE. Podpisana umowa wykorzystuje całość środków przeznaczonych na Poddziałanie. Pośrednik finansowy obsługujący projekt został już wyłoniony. Nie planuje się kolejnych naborów na pośredników finansowych w 2019 r.

¹³⁵ 27.02.2019 r. podpisano kolejną (24.) umowę o dofinansowanie z Przechlewskim Stowarzyszeniem Inicjatyw Gospodarczych. Wartość podpisanej umowy to 4,5 mln zł, a wartość dofinansowania UE to 3,4 mln. Łączna wartość dofinansowania UE projektów realizowanych w Poddziałaniu 10.3.1 to 125,3 mln zł. Alokacja bez rezerwy wykonania dla PI 4a została już wyczerpana. W ramach projektu powstanie 208 instalacji OZE, w tym 141 instalacji fotowoltaicznych i 67 instalacji solarnych. Projekt zakłada osiągnięcie wskaźnika *Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej* na poziomie 0,99 MW oraz wskaźnika *Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych* na poziomie 663 ton ekwiwalentu CO₂.

W ramach podpisanej umowy złożono wnioski o płatność na całkowitą kwotę 16,8 mln zł (w tym dofinansowanie UE – 14,3 mln zł).

Według stanu na koniec 2018 r., realizowane projekty zapewniają 93,4% kontraktacji dla PI 4a (z rezerwą wykonania). Łącznie w obu Poddziałaniach złożone wnioski o płatność wykorzystują 7,5% alokacji.

Tabela 61 Wskaźniki produktu (PI 4a) - postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (CI 30) (MW)	45	0	0,0%	45,15	100,3%	46	102,2%
Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI 34) (tony równoważnika CO ₂)	73 127	0	0,0%	38 797,56	53,1%	40 086	54,8%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014 wg stanu na 31.12.2018 r.

W przypadku wskaźnika produktu *Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej* podpisane umowy o dofinansowanie zapewniają osiągnięcie wskaźnika na poziomie 100,3%, a zatem jeśli uda się zrealizować podpisane projekty, wskaźnik zostanie osiągnięty. Według stanu na koniec 2018 r. wskaźnik był zrealizowany w zerowym stopniu, ponieważ projekty realizowane w ramach Poddziałania 10.3.1. są na zbyt wczesnym stadium wdrażania, natomiast projekty w ramach Poddziałania 10.3.2. jeszcze się nie rozpoczęły.

Biorąc pod uwagę wskaźniki zadeklarowane w realizowanych projektach (uwzględniając umowę o dofinansowanie w ramach Działania 10.3.1., podpisaną 27.02.2019 r.) należy stwierdzić, iż wskaźnik ten może zostać osiągnięty na poziomie około 102%. Trudno jednak jednoznacznie oceniać realność takiej prognozy z uwagi na to, iż do tej pory nie zaraportowano osiągniętych wartości wskaźników w realizowanych projektach. Nie wiadomo także, czy wyłonieni odbiorcy ostateczni instrumentów finansowych będą w stanie osiągnąć docelowe wartości wskaźników. Można przypuszczać, iż dość późne uruchomienie interwencji w ramach PI 4a, wynikające z przedłużającej się oceny bardzo dużej liczby złożonych wniosków, nie spowoduje, że beneficjenci nie zdążą zrealizować swoich

projektów, większość bowiem z nich dotyczy inwestycji w energię solarną, których realizacja trwa stosunkowo krótko – podpisane umowy w Poddziałaniu 10.3.1. mają zostać zrealizowane najpóźniej w 2020 r.

Jeśli chodzi o wskaźnik produktu *Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych*, podpisane umowy zapewnią osiągnięcie wskaźnika jedynie na poziomie 53,1%. Podobnie jak w przypadku wskaźnika powyżej, wskaźnik ten nie został dotąd zaraportowany. Biorąc pod uwagę koszt jednostkowy realizowanych projektów oraz opinie pozyskane w ramach badań jakościowych należy stwierdzić, iż nie ma możliwości osiągnięcia celu wyznaczonego na 2023 r. Z przeprowadzonych analiz wynika, iż aby go osiągnąć, należałoby zwiększyć alokację o 158,4 mln zł, co na obecnym momencie wdrażania wydaje się niemożliwe. Powodem nieosiągnięcia wskaźnika jest odmienny od założonego na etapie programowania kierunek zainteresowań beneficjentów. Podczas szacowania docelowych wartości wskaźników opierano się na danych wynikających z realizacji podobnych projektów w perspektywie 2007-2013, wśród których dominowały inwestycje polegające na produkcji energii ciepłej. Tymczasem w ramach PI 4a realizowane projekty dotyczą głównie produkcji energii elektrycznej (z wykorzystaniem paneli fotowoltaicznych). W związku z tym, iż produkcja energii elektrycznej z OZE powoduje mniejszą redukcję gazów cieplarnianych niż w przypadku produkcji energii ciepłej, wartość wskaźnika możliwa do osiągnięcia jest niższa. W związku ze znaczącym ryzykiem nieosiągnięcia wartości docelowej wskaźnika jako zasadną należy ocenić decyzję dotyczącą dopuszczenia możliwości wspierania w postaci Pożyczki OZE w ramach Poddziałania 10.3.2. także inwestycji dotyczących produkcji energii ciepłej.

REKOMENDACJA: Z uwagi na brak możliwości osiągnięcia wartości docelowej wskaźnika z powodu zmiany preferencji beneficjentów dotyczących rodzaju wykorzystywanego OZE, rozważyć należy zmniejszenie wartości docelowej wskaźnika *Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych* co najmniej do poziomu 40 000 ton równoważnika CO₂.

Jako wskaźnik rezultatu dla PI 4a przyjęto *Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto*. Wskaźnik ten wyznaczany jest poprzez stosunek wartości produkcji energii elektrycznej z odnawialnych nośników energii w zużyciu energii elektrycznej ogółem. W 2012 r. (roku bazowym) wynosił on 14,8%, co w porównaniu do innych województw było bardzo dobrym wynikiem. W kolejnych latach wartość wskaźnika wzrastała dość dynamicznie (24,2% w 2015 r., 26,4% w 2016 r.) W 2017 r. udział ten osiągnął 27,5%. Wartość docelowa wyznaczona dla 2023 r. wynosi 18%, a zatem docelowa wartość wskaźnika została już przekroczona o prawie 10 p. p. Należy zauważyć, iż na osiągniętą wartość wskaźnika wpłynęły wyłącznie inwestycje realizowane poza RPO WP 2014-2020, z uwagi na to, iż projekty wdrażane w ramach PI 4a jeszcze się nie rozpoczęły bądź są we wczesnej fazie wdrażania. Z uwagi na dotychczasową dynamikę wskaźnika oraz już osiągniętą wysoką wartość, wojewódzkie tendencje do zwiększania stopnia wykorzystywania odnawialnych źródeł energii oraz deklaracje dotyczące wprowadzenia Programu Energia Plus należy

stwierdzić, iż nie ma ryzyka nieosiągnięcia wyznaczonej wartości docelowej. Można spodziewać się, iż w 2023 r. wartość wskaźnika osiągnie około 30%.

Tabela 62 Wskaźnik rezultatu (PI 4a) – postęp i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto (%)	18	27,5 (2017)	152,8%	30,0	166,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Zamawiającego (postęp realizacji wskaźników rezultatu w ramach RPO WP 2014-2020)

Jak wskazują wyniki przeprowadzonego badania ilościowego z beneficjentami RPO WP 2014-2020, potencjał aplikacyjny PI 4a jest znaczący. Spośród wszystkich 194 respondentów, którzy zgłosili chęć złożenia wniosku w ramach OP 10, aż 72,7% wskazało, iż chciałoby aplikować o wsparcie w ramach Działania 10.3. Zapytani o stopień zaawansowania w przygotowaniu się do aplikowania o środki, 103 respondentów stwierdziło, iż mają ogólny pomysł na projekt, natomiast 38 – iż są na etapie przygotowywania dokumentacji formalnej.

Jeśli zaś chodzi o dotychczasową aktywność aplikacyjną, w przypadku Poddziałania 10.3.1., obejmującego wsparcie dotacyjne, w jednym przeprowadzonym do tej pory naborze złożono 262 wnioski, których łączna wartość dofinansowania ogółem wyniosła 670 mln zł.

Ostatecznie, według stanu z 27.02.2019 r. podpisano 24 umowy o wartości dofinansowania UE na poziomie 125,3 mln zł. Podpisane umowy zapewniają wykonanie całej alokacji przewidzianej na Poddziałanie. Należy zatem stwierdzić, iż zainteresowanie potencjalnych beneficjentów tego rodzaju wsparciem jest bardzo duże. Przeznaczenie dodatkowych środków zwiększyłoby szansę na osiągnięcie zagrożonego wskaźnika produktu, jednak nie na tyle, aby możliwe było osiągnięcie wartości docelowej.

Potencjał aplikacyjny Poddziałania 10.3.2. jest trudny do oceny ze względu na brak informacji na temat zainteresowania potencjalnych odbiorców ostatecznych – udzielanie wsparcia zaplanowano na I kwartał 2019 r.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 4a

Wśród czynników pozytywnie wpływających na skuteczność realizacji interwencji i osiągnięcie założonego celu zwiększenia wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych wymienić należy wzrost świadomości na temat konieczności zwiększania bezpieczeństwa energetycznego kraju, dywersyfikacji źródeł pozyskiwanej energii, a także kosztów środowiskowych związanych z produkcją energii z nieodnawialnych, wysokoemisyjnych

surowców. Wiedza na temat zdrowotnych, ekologicznych i gospodarczych skutków wykorzystywania OZE jest propagowana na coraz większą skalę. Za wzrost świadomości odpowiada częściowo również obowiązek dostosowywania polskiego prawodawstwa do wymagań stawianych przez unijne strategie i dyrektywy, wymuszając niejako stosowanie mechanizmów mających na celu promowanie produkcji energii z OZE. Wspierając wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych, województwo pomorskie wpisuje się również w założenia „Strategii Europa 2020”, która zakłada, że do 2020 r. poziom energii odnawialnej w ogólnym bilansie zużycia nośników energii w Unii Europejskiej wyniesie 20%¹³⁶. Jako cel dla Polski przyjęte zostało, że udział energii ze źródeł odnawialnych w ogólnym zużyciu energii brutto w 2020 r. w Polsce wyniesie 15%. Zwrot w kierunku odnawialnych źródeł energii wynika również z zapisów krajowego dokumentu strategicznego „Polityka energetyczna Polski do roku 2030”, przyjętego w 2009 r., według którego zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych przyczynia się do zwiększenia stopnia uniezależniania się od dostaw energii z importu. Promowanie wykorzystania OZE pozwala na zwiększenie dywersyfikacji źródeł dostaw oraz stworzenie warunków do rozwoju energetyki rozproszonej opartej o lokalnie dostępne surowce¹³⁷. Zapisy dotyczące wspierania OZE znalazły się również w projekcie dokumentu „Polityka energetyczna Polski do 2040 r.” Strategia ta zakłada między innymi dążenie do zwiększenia udziału OZE w finalnym zużyciu energii elektrycznej do 21% w 2030 r. Wspierana będzie przede wszystkim fotowoltaika i budowa morskich farm wiatrowych (co może okazać się szansą dla województwa biorąc pod uwagę jego nadmorskie położenie)¹³⁸.

Innym czynnikiem mogącym wpłynąć na wdrażanie interwencji są zmniejszające się koszty produkowania energii z OZE. Postęp technologiczny oraz rosnąca konkurencja na rynku sprawiają, iż ceny instalacji wykorzystujących OZE spadają i, według prognoz, będą spadać w kolejnych latach (zwłaszcza w przypadku energii solarnej i wiatrowej). Dodatkowo, stopniowo rosnąć będą koszty produkcji energii ze źródeł konwencjonalnych, co skłoni do inwestowania w instalacje do produkcji „czystej” energii¹³⁹.

Wsparcie w ramach PI 4a dostępne jest dla podmiotów produkujących energię nie tylko na własny użytek, ale także dla tych, którzy chcą ją produkować w celach komercyjnych i wykorzystywać w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, a nadwyżki sprzedawać do sieci. Należy spodziewać się, iż tego rodzaju inwestycje będą podejmowane przez przedsiębiorstwa w ramach wsparcia pozadotacyjnego w Poddziałaniu 10.3.2. (w ramach Poddziałania 10.3.1. realizowane są głównie projekty prosumenckie). Czynnikiem

---

¹³⁶ EUROPA 2020 - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu Społecznemu, 2010, Bruksela

¹³⁷ Polityka Energetyczna Polski do 2030 roku. Ministerstwo Gospodarki i Pracy. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 10.11.2009 r.

¹³⁸ Projekt dokumentu „Polityka energetyczna Polski do 2040 r.

¹³⁹ Polski sektor energetyczny 2050 - 4 scenariusze, Forum Energii, 2017 r.

wpływającym na zainteresowanie tego typu inwestycjami jest wspomniany już obniżający się koszt zakupu instalacji OZE oraz perspektywa szybkiego zwrotu z przeprowadzonej inwestycji. Duże znaczenie mają również regulacje prawne wprowadzające system aukcyjny dla podmiotów wytwarzających energię z OZE, w ramach którego przeprowadzane aukcje wygrywają wytwórcy oferujący najniższą cenę za wytworzenie jednostki energii elektrycznej, otrzymując następnie gwarancję sprzedaży energii po stałej cenie przez 15 lat. Innym rodzajem wsparcia dla przedsiębiorców jest możliwość sprzedaży niewykorzystanej na potrzeby działalności gospodarczej energii z OZE do sieci dystrybucyjnej. Sprzedawca zobowiązany zobligowany jest do zapłaty za tak wytworzoną energię w wymiarze 100% średniej ceny sprzedaży energii elektrycznej na rynku konkurencyjnym w poprzednim kwartale¹⁴⁰. Rozwiązania te w znacznym stopniu przyczyniły się do wzrostu popularności OZE jako źródła produkowanej energii. Warto także zauważyć, iż produkcja energii z OZE, a tym samym ograniczenie wykorzystywania droższej energii elektrycznej, daje przedsiębiorstwu możliwość obniżenia kosztów produkcji lub świadczonych usług i przeznaczenia zaoszczędzonych środków na rozwój swojej działalności lub utworzenie dodatkowych miejsc pracy.

Nie bez znaczenia może okazać się pozadotacyjny tryb realizacji projektów w ramach Poddziałania 10.3.2. Należy wziąć pod uwagę ryzyko, iż wdrażanie projektów w tej formule nie będzie dla potencjalnych beneficjentów wystarczająco atrakcyjne. **Zaleca się zatem przeprowadzenie szeroko zakrojonej kampanii zachęcającej do skorzystania ze wsparcia w ramach Poddziałania 10.3.2., wskazującej przede wszystkim na korzyści ekonomiczne i zdrowotne, wynikające z produkcji energii ze źródeł odnawialnych.** W opinii ewaluatora, materiały dostępne na stronie pośrednika finansowego w niewystarczającym stopniu promują skorzystanie z pożyczki na realizację instalacji OZE. Czynnikiem, który mógłby zwiększyć zainteresowanie potencjalnych beneficjentów byłyby również zmiany w zapisach prawnych dotyczących prosumentów – w ramach obecnej Ustawy o OZE przedsiębiorcy nie są zaliczani do tej kategorii i nie mogą korzystać z dedykowanego prosumentom systemu opustów. Możliwość odbioru wprowadzonej do sieci energii w momentach, gdy instalacje fotowoltaiczne jej nie produkują (np. w nocy), zapewniłaby ciągłość dostaw energii w przedsiębiorstwie. Korzystne dla przedsiębiorców byłoby wówczas dokonywanie rozliczeń między producentem energii a sprzedawcą zobowiązanym, dotyczących ilości energii wprowadzonej do sieci w stosunku do ilości energii z niej pobranej w celu zużycia jej na potrzeby własnej działalności gospodarczej.

Do czynników wpływających na realizację projektów zaliczyć należy również znaczące opóźnienie we wdrożeniu interwencji w porównaniu do innych działań. Pierwszy nabór

---

¹⁴⁰ Dziaduszyński K., Tarka M., Trupkiewicz M., Szydłowski K., *Rozwój odnawialnych źródeł energii w sektorze Mikro, Małych i Średnich Przedsiębiorstw, w tym możliwość zastosowania rozwiązań prosumenckich. Stan obecny i perspektywy rozwoju*, 2018

wniosków w Poddziałaniu 10.3.1. odbył się dopiero w 2017 r. z uwagi na konieczność wypełnienia warunków wstępnych, od których spełnienia uzależnione było uruchomienie wsparcia (m.in. dotyczących ustawy o OZE). W przypadku Poddziałania 10.3.2. instrument finansowy mógł zostać uruchomiony dopiero po przeprowadzeniu oceny ex-ante zrealizowanej zgodnie z artykułem 37 ust. 2 i 3 Rozporządzenia 1303/2013. Stosunkowo długo trwała również procedura wyboru pośrednika finansowego, który został wyłoniony dopiero w 2018 r¹⁴¹. Okoliczności te wpłynęły na to, iż do końca 2018 r. nie zaraportowano osiągnięcia żadnego wskaźnika.

Na kierunek wdrażanej interwencji miały wpływ również preferencje dla projektów spełniających określone kryteria. Z punktu widzenia osiągnięcia celów programu oraz efektywności udzielanego wsparcia, jako najbardziej użyteczną z zastosowanych preferencji należy ocenić preferencję dotyczącą zapewnienia największego efektu ekologicznego w stosunku do poniesionych nakładów finansowych. Preferencja gwarantuje, iż dofinansowane będą te projekty, które w największym stopniu przyczynią się do redukcji zanieczyszczeń emitowanych podczas produkcji energii. Jest to ważne nie tylko ze względu na wpływ interwencji na poprawę jakości powietrza, ale także ze względu na osiągnięcie wskaźnika *Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych* (wybierane są te inwestycje, które w największym stopniu wpływają na osiągnięcie wartości docelowej). Z tego względu jako słuszne należy ocenić przyznanie tej właśnie preferencji wysokiej wagi (7,5).

Preferencja wymagająca pakietowego ukierunkowania interwencji łączy się niejako z preferencją dotyczącą wykorzystania rozwiązań innowacyjnych. W ramach tego kryterium premiowane były projekty przewidujące realizację co najmniej dwóch źródeł/installacji OZE, wykorzystujących rozwiązania innowacyjne takie jak kogeneracja czy koncepcja „wyspy energetycznej”. Kierunek ten należy ocenić jako słuszny z uwagi na dążenie do wspierania działań o charakterze innowacyjnym, obejmujących kompleksowe inwestycje o zasięgu wykraczającym poza jeden rodzaj instalacji, co multiplikuje osiągnięte efekty i gwarantuje poszukiwanie nowoczesnych rozwiązań, które zwiększają skuteczność prowadzonych działań w kontekście zdefiniowanych potrzeb. Praktycznym efektem tej preferencji jest wybór projektów (głównie skierowanych do mieszkańców), które zakładają wykorzystanie zarówno paneli fotowoltaicznych, kolektorów słonecznych, pomp ciepła oraz kotłów na biomasę.

Preferencje dotyczące zgodności z gminnymi dokumentami z zakresu energetyki lub gospodarki niskoemisyjnej oraz Planem zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego i określonymi w nim zasadami należy ocenić jako zasadne z punktu widzenia kierunkowania wsparcia na obszary, na których warunki środowiskowo-techniczne dają możliwość realizacji najbardziej opłacalnych inwestycji i gdzie zdiagnozowano najpilniejsze potrzeby w dziedzinie energetyki odnawialnej.

---

¹⁴¹ Harmonogramy naborów wniosków o dofinansowanie projektów w trybie konkursowym w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 na rok 2016, 2017, 2018 i 2019

Kryterium dotyczące zaangażowania kapitału prywatnego pozwala na premiowanie projektów zakładających włączenie w realizację przedsięwzięć dotyczących instalacji OZE osób fizycznych – zarówno pod względem zaangażowania finansowego, jak i społecznego. Jako kapitał prywatny uznawany był także wkład własny mieszkańców w projektach realizowanych przez gminy. Kryterium przyczyniło się do wyłonienia projektów w największym stopniu uwzględniających partycypację osób fizycznych w finansowaniu realizowanych inwestycji.

Wreszcie kryterium dotyczące zaangażowania mieszkańców lub ich reprezentacji w przygotowanie projektu należy uzasadnić dążeniem do zaangażowania mieszkańców do współdecydowania o założeniach realizowanej inwestycji (wybór lokalizacji, wybór rodzaju instalacji, dobór dachów budynków użyteczności publicznej), co wpisuje się w założenia koncepcji społeczeństwa obywatelskiego. Dodatkowo, preferencja ta pomaga zapobiegać konfliktom społecznym, które mogłyby znacząco opóźnić, bądź wręcz uniemożliwić realizację projektów. Należy jednak zaznaczyć, iż preferencja ta powinna mieć większe znaczenie przy realizacji dużych inwestycji, które mogą ingerować w życie lokalnej społeczności (biogazownia, farma fotowoltaiczna), a nie pojedynczych paneli fotowoltaicznych czy pomp ciepła.

Ocena efektów wsparcia w PI 4a

W ramach PI 4a realizowane działania z zakresu wspierania wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych mają podobny charakter w obu Poddziałaniach (zarówno w formie wsparcia dotacyjnego, jak i instrumentów finansowych).

Według założeń RPO WP 2014-2020, w ramach PI 4a przewidywano wspieranie budowy i modernizacji instalacji wykorzystujących różne rodzaje źródeł energii odnawialnej (biomasę, biogaz, ciepło geotermalne, energię słoneczną i wodną). Tymczasem, jak wskazują dane dotyczące złożonych wniosków i realizowanych projektów, zainteresowanie beneficjentów koncentruje się przede wszystkim na wykorzystywaniu energii słonecznej (panele fotowoltaiczne i kolektory słoneczne). Dodatkowo należy zauważyć, iż zdecydowanie dominującym typem projektów są inwestycje dotyczące instalacji tego rodzaju urządzeń, natomiast zainteresowanie inwestycjami dotyczącymi rozbudowy i przebudowy sieci energetycznych i urządzeń technicznych oraz przebudowy elektrowni wodnych jest zdecydowanie mniejsze - mimo, iż produkcja energii wodnej jest najbardziej opłacalna kosztowo, relacja nakładów na modernizację elektrowni do osiągniętych efektów w postaci uzyskanej mocy nie jest tak konkurencyjna jak w przypadku innych rodzajów OZE. Skupienie zainteresowania beneficjentów na inwestycjach związanych z energią słoneczną wynika przede wszystkim z rosnącej dostępności tego rodzaju instalacji, ich spadających kosztów, oraz praktycznie bezobsługowego charakteru ich eksploatacji. Biorąc również pod uwagę, iż montaż paneli fotowoltaicznych i kolektorów słonecznych nie wymaga uzgodnień ani pozwolenia na budowę (w przypadku mikroinstalacji), instalacje te należy uznać za

najbardziej przyjazne dla potencjalnego użytkownika. Natomiast połączenie paneli fotowoltaicznych i pomp ciepła wydaje się obecnie najbardziej efektywną formą wykorzystania instalacji OZE w celu produkcji energii. Sprawdzą się one (zwłaszcza gruntowe pompy ciepła) przede wszystkim na obszarach niepodłączonych do sieci ciepłowniczej jako stabilne i przewidywalne źródło ciepła użytkowego. Należy spodziewać się, iż to właśnie fotowoltaika, kolektory słoneczne i pompy ciepła będą głównym przedmiotem zainteresowania inwestorów planujących wykorzystanie OZE w najbliższych latach.

Tendencje te odzwierciedla tematyka projektów realizowanych w ramach PI 4a. W przypadku Poddziałania 10.3.1., 92% realizowanych projektów związana jest z wykorzystywaniem energii słonecznej (z czego połowa to projekty dotyczące instalacji zarówno paneli fotowoltaicznych, jak i kolektorów słonecznych, a połowa to projekty dotyczące wyłącznie paneli fotowoltaicznych), 4% natomiast – energii z biogazu.

W uwagi na to, iż udzielanie wsparcia zwrotnego odbiorcom ostatecznych w ramach Poddziałania 10.3.2. zaplanowano na I kwartał 2019 r., nie ma jeszcze informacji na temat tego, jakiego rodzaju projekty będą ostatecznie realizowane i jakiego typu działań będą dotyczyć. Osiągane efekty udzielonego wsparcia monitorowane są przez wspólne dla obu Poddziałania wskaźniki: produktu - *Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej i Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych*. Wskaźnikiem rezultatu jest *Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto*, a zatem każdy projekt realizowany w ramach PI 4a przyczynia się w sposób bezpośredni do zwiększenia wartości tego wskaźnika.

Jak wskazuje prognoza osiągnięcia wskaźników, przeprowadzona na potrzeby niniejszej ewaluacji, docelowa wartość wskaźnika produktu *Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej* zostanie osiągnięta. Natomiast należy spodziewać się, iż realizowane projekty nie osiągną zakładanych efektów w postaci wskaźnika produktu dotyczącego rocznego spadku emisji gazów cieplarnianych – według prognoz możliwe do osiągnięcia jest jedynie nieco ponad połowę docelowej wartości wskaźnika.

Spodziewanym efektem wdrożonego wsparcia będzie wyprodukowanie 46 MW „czystej” energii oraz redukcja emisji gazów cieplarnianych na poziomie około 40 000 ton równoważnika CO₂. Interwencja przyczyni się do zwiększenia udziału energii produkowanej z OZE w produkcji energii ogółem, zmniejszenia emisji zanieczyszczeń pyłowych oraz częściowo niezależni odbiorców ostatecznych wsparcia od dostaw energii z sieci. Realizacja projektów przyczyni się także do wzrostu świadomości na temat korzyści związanych z produkcją energii z odnawialnych źródeł, przede wszystkim poprzez przekazywanie opinii oraz nabytego doświadczenia związanego z użytkowaniem instalacji OZE.

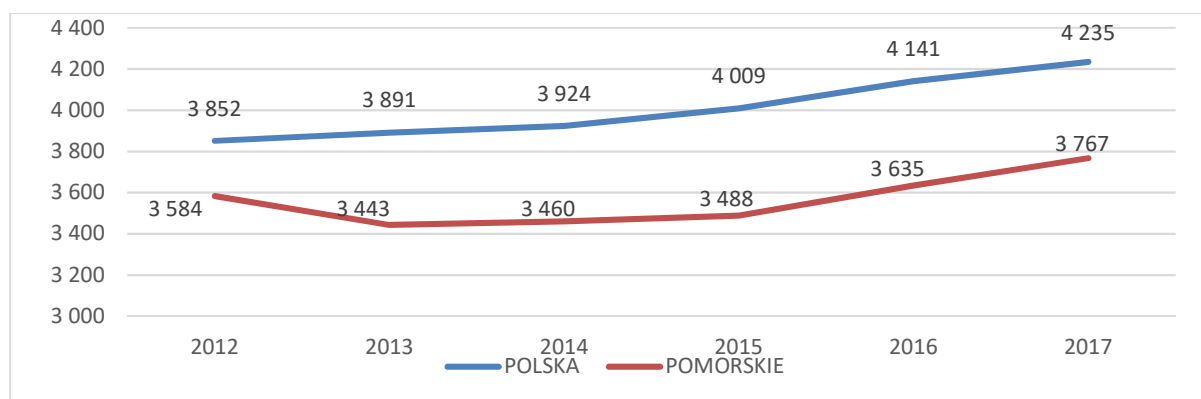
Niemal wszystkie projekty wdrażane w ramach Poddziałania 10.3.1. realizowane są na terenie więcej niż jednej gminy, co wynika z tego, iż tego rodzaju projekty były punktowane na etapie oceny strategicznej I stopnia. Należy zatem spodziewać się, iż skala osiągniętych

efektów w postaci ograniczenia emisji gazów cieplarnianych w związku ze zmianą sposobu wytwarzania energii będzie wykraczać poza granice jednej jednostki samorządu terytorialnego. Potwierdzają to wyniki badania ankietowego z beneficjentami, w ramach którego 67% respondentów będących beneficjentami Poddziałania 10.3.1. osądziło, iż efekty realizowanych przez nich projektów będą odczuwalne w ponadlokalnej skali (13% wskazało na skalę regionalną).

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Województwo pomorskie jest importerem energii netto. Mimo, iż stosunek produkcji energii elektrycznej do jej zużycia od 2012 r. wzrósł o ponad 10 p. p. (z 41,7% do 51,8% w 2017 r.), region nadal pozostaje w grupie województw o najniższej wartości tego wskaźnika w Polsce (11. pozycja w rankingu). Jak wskazują dane publikowane przez GUS, w 2017 r. na terenie województwa wyprodukowano 4 534 GWh energii, co stanowi wzrost o 32% w porównaniu do stanu z 2012 r. Jednocześnie stale rośnie zużycie energii elektrycznej, które w 2017 r. wyniosło 8 756 GWh (wzrost o prawie 7% w stosunku do 2012 r.). Biorąc pod uwagę wskaźnik dotyczący zużycia energii na jednego mieszkańca, województwo pomorskie zajmuje obecnie 10. pozycję w rankingu regionów (3 767 kWh) i zużycie to stale wzrasta na przestrzeni ostatnich lat (podobnie jak w całej Polsce).

Wykres 33. Zużycie energii ogółem na 1 mieszkańca w województwie pomorskim i w Polsce w latach 2012-2017 [kWh]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Z uwagi na to, że województwo pomorskie zużywa znacznie więcej energii niż produkuje, można przypuszczać, iż zapotrzebowanie na energię elektryczną będzie nadal wzrastać, należy zatem poszukiwać sposobów na zwiększenie lokalnej produkcji energii elektrycznej, która będzie zwiększać bezpieczeństwo energetyczne regionu. Zgodnie z założeniami unijnych¹⁴², krajowych¹⁴³ i regionalnych¹⁴⁴ dokumentów strategicznych, zalecanym

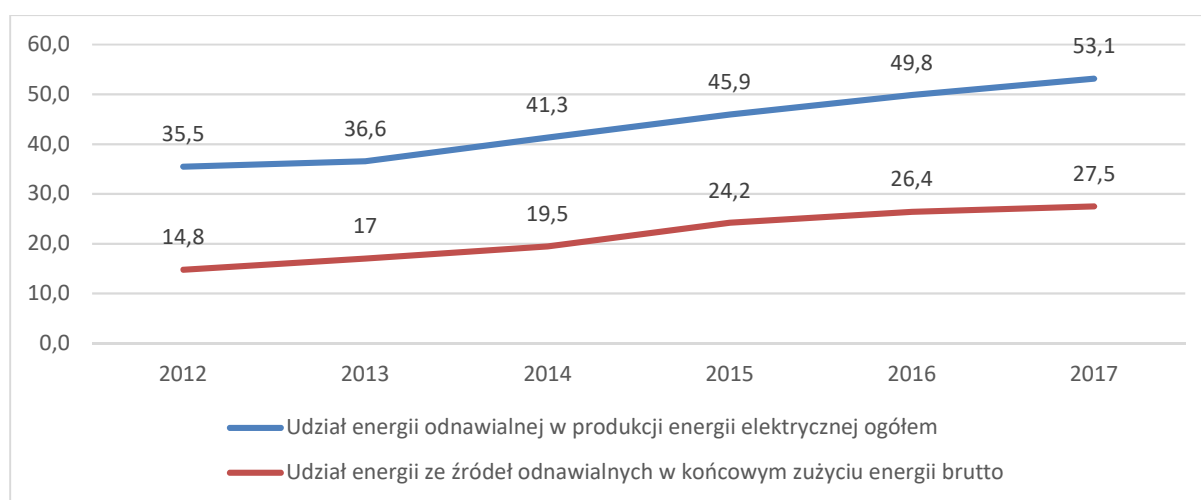
¹⁴² EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, 03.03.2010, Bruksela.

¹⁴³ Polityka Energetyczna Polski do 2030 roku. Ministerstwo Gospodarki i Pracy. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 10.11.2009 r.

kierunkiem zmian w sektorze energetycznym ma być zwrot ku odnawialnym źródłom „czystej” energii. Aktualna zatem pozostaje potrzeba zidentyfikowana na etapie programowania – wpierane powinny być takie projekty, które pozwalają na zwiększenie stopnia wykorzystania energii z OZE, co przełoży się na uniezależnienie regionu od dostaw energii oraz zmniejszenie emisji zanieczyszczeń związanych z produkcją energii z konwencjonalnych źródeł.

Analiza wskaźników związanych z wykorzystaniem OZE wskazuje, że województwo pomorskie należy obecnie do regionów o najwyższym udziale odnawialnej energii w miksie energetycznym. Biorąc pod uwagę wskaźnik przyjęty jako rezultat dla PI 4a (*Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto*), na początku okresu programowania jego wartość wynosiła 14,8%, plasując pomorskie w grupie województw o średniej wartości wskaźnika. W 2017 r. udział ten wzrósł do 27,5%, co oznacza wzrost o niemal 13 p. p. Jeśli chodzi o udział energii wyprodukowanej z OZE w produkcji energii ogółem, na początku okresu programowania wskaźnik ten wynosił 35,5% (2012 r.) co oznaczało 4. pozycję w rankingu województw. W 2017 r. udział ten wzrósł do poziomu 53,1% (3. pozycja w rankingu)¹⁴⁵.

Wykres 34. Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej oraz udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto w województwie pomorskim w latach 2012-2017 [%]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Biorąc pod uwagę udział produkcji energii cieplnej z OZE w produkcji energii ogółem, województwo pomorskie należy obecnie do województw o najwyższej wartości tego wskaźnika (16,3% w 2017 r, wzrost o 2 p. p. w stosunku do 2012 r.). Region wyróżnia się pozytywnie na tle kraju również pod względem udziału energii cieplnej wytworzonej w

¹⁴⁴ Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020, 2012, Gdańsk.

¹⁴⁵ BDL GUS

kogeneracji w produkcji energii cieplnej ogółem. W 2017 r. udział ten wyniósł 77,3% (tyle samo co w 2012 r.). Większą wartość wskaźnika odnotowano jedynie w województwie lubuskim (83,6%)¹⁴⁶.

Mimo stosunkowo wysokiego udziału OZE w miksie energetycznym województwa pomorskiego, nadal warto wspierać projekty prowadzące do jego zwiększenia. Wskazuje na to chociażby duże zainteresowanie naborem w ramach wsparcia dotacyjnego w Poddziałaniu 10.3.1. Zakres działań możliwych do wdrożenia w ramach działania należy ocenić jako trafnie dobrany, odpowiadający w pełni na zdiagnozowane potrzeby. Wskaźniki mierzące efekty interwencji zostały dobrane poprawnie.

Pozytywnie należy ocenić także dopuszczenie możliwości wspierania mikroinstalacji – zmiana ta wynikała z konieczności dostosowania się do tendencji rynkowych oraz sytuacji gospodarczo-politycznej w kraju. Niestabilność na rynku producentów energii oraz zwrot polityki rządowej w kierunku prosumenckiego modelu korzystania z OZE sprawiło, iż uzasadnione było dopuszczenie takiego typu działań.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 4a na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

W ramach PI 4a nie przewidziano wdrażania instrumentów ukierunkowania terytorialnego. Projekty realizowane są na terenie całego województwa.

Z uwagi na to, iż odbiorcy ostateczni wsparcia w ramach Poddziałania 10.3.2. nie zostali jeszcze wyłonieni, nie ma możliwości wskazania lokalizacji projektów. W przypadku Poddziałania 10.3.1. podpisano 24 umowy, w ramach których realizowane są inwestycje związane z budową instalacji służących do produkcji energii z OZE. W ramach jednego projektu realizowane instalacje budowane/montowane są w więcej niż jednej gminie, a zatem zasięg terytorialny wsparcia w jednym projekcie ma charakter ponadlokalny. Biorąc pod uwagę rozkład przestrzenny realizowanych inwestycji, jest on dosyć równomierny dla całego województwa – jedynymi powiatami, w ramach których nie realizuje się żadnej inwestycji w ramach Poddziałania 10.3.1. są Gdańsk, Gdynia, Sopot oraz powiat nowodworski. Najwięcej gmin korzysta ze wsparcia w powiecie wejherowskim (10) i bytowskim (7), najmniej natomiast w powiecie gdańskim, puckim, tczewskim i Słupsku (1). Jeśli chodzi o rozkład terytorialny udzielonego wsparcia finansowego (dofinansowanie UE), największe środki trafiły do powiatu bytowskiego (18,5 mln zł), kartuskiego (14,3 mln zł), najmniejsze zaś – do powiatu tczewskiego (niespełna 1 mln zł) oraz malborskiego (4,0 mln zł). Z uwagi na brak danych dotyczących produkcji energii (w tym także produkcji energii z OZE) na poziomie niższym niż regionalny, trudno jest ocenić, czy udzielone wsparcie trafiło do obszarów, w których potrzeby dotyczące produkcji energii z OZE są największe.

---

¹⁴⁶ Energetyka ciepła w liczbach 20012-2017, URE

Z uwagi na niewielki zakres i punktowy charakter inwestycji, spodziewany wpływ realizowanych projektów na zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych w skali całego województwa trzeba ocenić jako niewielki, warto jednak pamiętać, iż efektów udzielonego wsparcia należy oczekiwać przede wszystkim w skali lokalnej i ponadlokalnej. Spodziewane efekty redukcji emisji gazów cieplarnianych osiągnięte w wyniku realizacji projektów w ramach PI 4a, które szacuje się na poziomie 40 000 ton równoważnika CO₂ są porównywalne do poziomu rocznej emisji CO₂ z wszystkich zakładów zakwalifikowanych jako szczególnie uciążliwe w powiecie bytowskim w 2017 r.¹⁴⁷.

Podsumowanie

Biorąc pod uwagę umowę podpisaną 27.02.2019 r., cała dostępna alokacja przeznaczona na PI 4a została już zakontraktowana. W ramach Poddziałania 10.3.1. realizowane są 24 projekty wsparte w trybie dotacyjnym, natomiast w ramach Poddziałania 10.3.2. wsparcie w formie „Pożyczek OZE” będzie udzielane odbiorcom ostatecznym przez pośrednika finansowego. Z uwagi na to, iż projekty realizowane w ramach PI 4a znajdują się w początkowej fazie wdrażania, bądź też nie zostały jeszcze rozpoczęte (wsparcie pozadotacyjne), nie można mówić jeszcze o postępach w realizacji wskaźników. Dodatkowo, nie można mieć pewności, iż wyłonieni odbiorcy ostateczni instrumentów finansowych w ramach Poddziałania 10.3.2. zadeklarują, a następnie zrealizują odpowiednią wartość wskaźników. Niemniej jednak, wartości deklarowane w podpisanych umowach umożliwiają osiągnięcie wskaźnika *Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej* na poziomie około 100%. W przypadku wskaźnika *Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych*, podpisane umowy dają możliwość zrealizowania jedynie połowy przewidzianej wartości docelowej. Z powodu zmiany preferencji wnioskodawców w stosunku do założeń Programu (większe niż przypuszczano zainteresowanie instalacjami fotowoltaicznymi), nie będzie możliwe osiągnięcie spodziewanego poziomu redukcji emisji gazów cieplarnianych.

REKOMENDACJA: Z uwagi na brak wolnych środków umożliwiających osiągnięcie wskaźnika na planowanym poziomie, zaleca się obniżenie wartości docelowej wskaźnika do poziomu 40 000 ton równoważnika CO₂. Jak wskazuje znaczące zainteresowanie wnioskodawców oferowanym wsparciem, potrzeby dotyczące wspierania produkcji energii ze źródeł odnawialnych, zidentyfikowane na etapie tworzenia Programu są nadal aktualne, a zdefiniowane cele – trafnie określone. Ogromne zainteresowanie potencjalnych beneficjentów w ramach naboru zrealizowanego dla Poddziałania 10.3.1. wskazuje, iż istniejące potrzeby znacznie przekraczają dostępne środki. Potrzebę zwiększenia puli środków potwierdzają również informacje pozyskane podczas badań jakościowych. Zaleca się zatem, aby całość środków przeznaczonych na rezerwę wykonania dla PI 4a (2,8 mln euro) przeznaczyć na dodatkowe wsparcie w ramach Poddziałania 10.3.1. Rozwiązanie to jest wskazane również przez wzgląd na ryzyko nieosiągnięcia docelowej wartości wskaźnika

¹⁴⁷ Na podstawie danych GUS BDL, 2017r.

produktu *Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych*. Z uwagi na zmianę kierunku zainteresowań beneficjentów (przede wszystkim energia słoneczna, a nie energia z biomasy), możliwe będzie osiągnięcie jedynie około połowy wyznaczonej wartości docelowej. Zaleca się zatem obniżenie wartości docelowej wskaźnika do poziomu 40 000 ton równoważnika CO₂.

Priorytet Inwestycyjny 4e (Działanie 10.4. Redukcja emisji)

Ocena postępów w realizacji PI 4e oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

W przypadku Działania 10.4. *Redukcja emisji* w ramach 2 naborów konkursowych podpisano 25 umów o dofinansowanie, w których wartość dofinansowania UE opiewa na 101,4 mln zł. Kwota przeznaczona na konkursy nie została w pełni rozdysponowana. Kwota dotacji UE, z już rozliczonych wniosków o płatność opiewa na 17,6 mln, tj. 13,7% przewidzianej dla działania kwoty dofinansowania.

Działanie 10.4 monitorowane jest za pomocą 3 wskaźników produktu. Pierwszy z nich, *Długość sieci ciepłowniczej*, do końca 2018 r. został osiągnięty na poziomie 11,4%, natomiast podpisane umowy o dofinansowanie zabezpieczają cel założony na 2023 r. z nadwyżką.

Warto zwrócić także uwagę, że w I kwartale 2019 r. zakończono nabór na rozbudowę/przebudowę scentralizowanych systemów zaopatrzenia w ciepło, likwidację indywidualnych źródeł ciepła wraz z przyłączeniem odbiorców do systemu ciepłowniczego, a także na budowę/modernizację istniejących źródeł ciepła. Złożono 7 wniosków o dofinansowanie o łącznej wnioskowanej kwocie dofinansowania w wysokości 14 mln zł¹⁴⁸. Projekty są w stanie przyczynić się do podwyższenia wartości docelowej wskaźnika *Długość sieci ciepłowniczej*. Według prognoz, możliwe będzie osiągnięcie 142% wartości docelowej wskaźnika.

Wskaźnik *Liczba zmodernizowanych punktów świetlnych*, do końca 2018 r. zrealizowano w 34%. Projekty związane z modernizacją oświetlenia zewnętrznego cieszą się dużą popularnością. W naborze nr RPPM.10.04.00-IZ.00-22-001/16 wnioskowane dofinansowanie przekroczyło dostępny budżet naboru. Zdecydowana większość przedsięwzięć w PI 4e (w OP 10) dotyczy tego typu inwestycji. W naborze konkursowym dotyczącym 5 typu projektu dla Działania 10.4 z 2016 r. (nr RPPM.10.04.00-IZ.00-22-002/16) brakowało zaś zainteresowania rozbudową systemu monitoringu powietrza. W efekcie podpisane umowy o dofinansowanie zabezpieczają wartość docelową wspomnianego wskaźnika z 2,5-krotną nadwyżką. Dodatkowo, koszt jednostkowy modernizacji jednego punktu świetlnego jest niższy, niż zakładano na etapie programowania RPO WP 2014-2020. Biorąc zaś pod uwagę, że nabór RPPM.10.04.00-IZ.00-22-004/19 zakłada wsparcie projektów związanych wyłącznie z

¹⁴⁸ <http://www.rpo.pomorskie.eu/-/nabor-wnioskow-o-dofinansowanie-projektow-w-ramach-dzialania-10-4-redukcja-emisji-rpo-wp-2014-2020-dla-typow-projektow-nr-1-2-i--1#>

rozbudową systemu monitoringu powietrza, nie prognozuje się podwyższenia wartości wskaźnika.

Najlepszy jednak wynik został osiągnięty do końca 2018 r. w przypadku wskaźnika *Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych*. Po rozliczeniu wniosków o płatność, wskaźnik ten już jest spełniony w 40%. Kontynuacja realizacji podpisanych już umów pozwoli mu osiągnąć pułap 827%. Wynika to z założeń przyjętych w metodologii szacowania wartości docelowej wskaźnika. Przewidziano dość niski wpływ projektów związanych z sieciami ciepłowniczymi na spadek emisji. W praktyce jednak, projekty są w stanie w znacznie większym stopniu zredukować negatywne oddziaływanie na atmosferę. Podobnie, modernizacja punktów świetlnych ma wyższy wpływ na wskaźnik niż zakładano. Należy pamiętać, że kolejne umowy w ramach działania będą miały wpływ na jego poprawę. Prognozowana wartość znacznie przekroczy założony cel na 2023 r. i osiągnie 952%.

Tabela 63 Wskaźniki produktu (PI 4e) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Długość sieci ciepłowniczej (km)	18	2,05	11,4%	18,42	102,3%	25,6	142,2%
Liczba zmodernizowanych punktów świetlnych (szt.)	12 000	4 127	34,4%	29 865	248,9%	29 865	248,9%
Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI 34) (tony równoważnika CO ₂)	2 919	1 164,13	39,9%	24 149,1	827,3%	27 801	952,4%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014 wg stanu na 31.12.2018 r.

Wskaźnik rezultatu dla PI 4e mierzony jest poprzez procentową redukcję strat na przesyłanie ciepła. W roku bazowym 2012 strata ta wynosiła 15,7%, podczas gdy wartość docelową w

2023 r. ustawiono na poziomie 15,3%. W 2014 r. strata na przesyle ciepła wynosiła już 15,6%, aby w 2017 r. kształtować się na poziomie 15,0%.

Ograniczanie strat ciepła w sieciach ciepłowniczych jest możliwe dzięki podejmowanym inwestycjom modernizującym istniejące sieci. Jako, że mają one niebagatelny wpływ na redukcję emisji gazów cieplarnianych, a także na generowanie oszczędności poprzez zmniejszenie produkcji energii, będą podejmowane coraz intensywniej. Straty ciepła, mimo, że są nieuniknionym zjawiskiem, mogą być znacznie ograniczane w wyniku działań związanych z poprawą ich izolacji. W związku ze wzrostem świadomości na temat znaczenia oszczędnego gospodarowania energią, oczekiwane są oszczędności jeszcze większe niż przewidziano na etapie programowania. Pozytywny trend obserwowany od 2012 r. powinien zostać utrzymany. Prognozowana wartość wskaźnika na 2023 r. wynosi 14,8%.

Tabela 64 Wskaźniki rezultatu (PI 4e) – postęp i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Straty na przesyle ciepła (%) ¹⁴⁹	15,3	15 (2017)	102%	14,8	103%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Zamawiającego (postęp realizacji wskaźników rezultatu w ramach RPO WP 2014-2020)

W przypadku działania 10.4. *Redukcja emisji* należy zwrócić szczególną uwagę na skuteczność projektów dotyczących budowy lub modernizacji sieci ciepłowniczej. Poza ich dużym wpływem na wskaźnik strategiczny Programu, znacząco oddziałują na wskaźnik dotyczący spadku emisji gazów cieplarnianych. Dotychczas brakowało jednak projektów związanych z likwidacją istniejących indywidualnych źródeł ciepła i podłączaniem odbiorców do systemów ciepłowniczych, a także dotyczących budowy nowych i modernizacji istniejących źródeł ciepła. Nabór zakończony w I kwartale 2019 wskazuje na zainteresowanie tego typu wsparciem. Ponadto, ogłoszony nabór na rozbudowę systemu monitoringu powietrza powinien wyłonić do realizacji jeden projekt.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 4e

Nasilającym się w ostatnich latach problemem zidentyfikowanym w zakresie gospodarki niskoemisyjnej, jest wysoka emisja gazów cieplarnianych i innych substancji szkodliwych dla zdrowia ludzkiego, a także duża emisja powierzchniowa z indywidualnego ogrzewania budynków. Zanieczyszczenia pyłowe, mające swoje źródło w spalaniu paliw, stanowią

¹⁴⁹ Jako pozytywną sytuację traktuje się spadek wartości wskaźnika. Jeżeli spadek taki nastąpił, przekraczając jednocześnie założoną wartość docelową, wówczas % wartości docelowej w 2023 r. kształtuje się powyżej 100%. Jeżeli zaś spadek taki nie nastąpił, bądź nastąpił w niewystarczającym stopniu, wówczas % wartości docelowej w 2023 r. kształtuje się poniżej 100%.

większość całkowitej emisji pyłów do atmosfery. 70 proc. budynków jednorodzinnych w Polsce (ponad 3,8 mln) jako głównego źródła ogrzewania używa węgla. W województwie pomorskim udział budynków jednorodzinnych to 4,5% ogółu budynków mieszkalnych. Wśród kotłów węglowych, 80 proc. to przestarzałe technologicznie kotły zasypowe (niemal połowa z nich ma więcej niż 10 lat). Cechują się one niską sprawnością, dużymi stratami energii i wysoką emisją zanieczyszczeń do powietrza.

W sezonie grzewczym występuje znaczne zanieczyszczenie powietrza pyłem PM10, szczególnie odczuwalne w największych miastach województwa. Wpływ na jakość powietrza w regionie ma przede wszystkim sektor bytowo-komunalny. W związku z tym, poprawa jego stanu wymaga intensyfikacji działań. Szeroki wydzźwięk społeczny powyższej tematyki wynika z alarmujących raportów na temat jakości powietrza w Polsce i jego wpływu na zdrowie mieszkańców. Użytkowanie nieekologicznych źródeł ogrzewania oraz wciąż niska świadomość społeczna wymuszają potrzebę monitorowania stanu powietrza, w celu minimalizowania narażania ludności na ekspozycję wobec szkodliwych substancji w czasie najwyższych stężeń PM10 oraz PM2.5. Dyrektywa w sprawie jakości powietrza i czystszyego powietrza dla Europy zaleca wdrażanie pomiarów jakości powietrza oraz prowadzenie świadomych działań na rzecz obniżenia ilości zanieczyszczeń emitowanych do powietrza przez sektor bytowo-komunalny czy też transport miejski. Za uregulowaniami na poziomie unijnym powstało również prawodawstwo polskie, określające plan działań na rzecz ograniczania emisji szkodliwych substancji.

Z racji ogłoszenia naboru na rozbudowę systemu monitoringu powietrza w ramach Działania 10.4 oraz wniosku o dofinansowanie złożonego na rzecz rozbudowy monitoringu atmosfery w aglomeracji trójmiejskiej, przewiduje się silne oddziaływanie tej inwestycji na zmiany związane ze stosunkiem mieszkańców do dbałości o jakość powietrza, a także na zwiększenie świadomości związanej z wpływem zanieczyszczeń powietrza na zdrowie.

Realizacja projektów z zakresu modernizacji systemów ciepłowniczych spotyka się z problemem z zakresu pomocy publicznej. Możliwość otrzymania pomocy publicznej na ten cel jest związana ze spełnieniem warunku tzw. efektywnego systemu ciepłowniczego. Do produkcji ciepła wykorzystywać więc powinien w co najmniej 50% energię z OZE lub w 50% ciepło odpadowe lub w 75% ciepło pochodzące z kogeneracji lub w 50% połączenie tego typu energii i ciepła. Jeżeli projekt nie spełnia warunków określonych w przepisach, nie może uzyskać dofinansowania. W przypadku sieci innych niż stanowiące element efektywnego systemu ciepłowniczego, udzielanie pomocy publicznej wymaga indywidualnej notyfikacji Komisji Europejskiej.

Ocena efektów wsparcia w PI 4e

Celem strategicznym osi nr 10 jest zwiększenie sprawności funkcjonowania komunalnej infrastruktury energetycznej. Wskaźnik mierzony jest poprzez procentową redukcję strat na przesyłanie ciepła. Nie ma wątpliwości, że projekty realizowane w ramach działania 10.4.

Redukcja emisji przyczyniają się do postawionego celu. Dla przedmiotowego działania niebanalną rolę odgrywa mechanizm efektu masy. Wszystkie realizowane projekty automatycznie realizują wskaźnik dotyczący rocznego spadku emisji gazów cieplarnianych. Wobec powyższego osiągnięcie poszczególnych wskaźników produktu ma wpływ na wymieniony wskaźnik rezultatu. Projekty, które w dużym stopniu realizują wskaźnik redukcji emisji to projekty dotyczące sieci ciepłowniczej, której budowana lub modernizowana w ramach zakontraktowanych już projektów długość wypełniać będzie ustalony wskaźnik w 102,3%. Jednocześnie, silny wpływ na ograniczenie emisji szkodliwych substancji do atmosfery mają przedsięwzięcia z zakresu likwidacji istniejących indywidualnych źródeł ciepła w obiektach użyteczności publicznej i budynkach mieszkalnych i podłączania odbiorców do miejskiego systemu ciepłowniczego lub lokalnych systemów ciepłowniczych, a także te dotyczące budowy nowych i modernizacji istniejących źródeł ciepła. w tym wykorzystujących OZE. Projekty tego typu pozytywnie oddziałują nie tylko na środowisko, lecz także na zdrowie ludzkie. Szczególnie popularne w ostatnich latach instalacje OZE wykorzystujące energię słońca są neutralne dla jakości powietrza, stąd ich zastosowanie na szeroką skalę jako głównego źródła ogrzewania jest w stanie w największym stopniu spośród wszystkich typów źródeł ogrzewania ograniczać emisję gazów cieplarnianych. Z racji preferencji dotyczących realizacji wyżej wspomnianych typów projektów, dotyczących ich realizacji w gminach, w których stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza, w połączeniu z zapewnieniem jak najwyższego efektu ekologicznego, skala efektów wsparcia powinna być wysoka. Na etapie śródkresowym dominują projekty związane z modernizacją oświetlenia zewnętrznego na energooszczędne. Nie można mówić o występowaniu istotnej skali efektów wsparcia w przypadku projektów dotyczących wymiany źródeł ogrzewania. Jeśli chodzi o modernizację sieci ciepłowniczych, skala wsparcia jest zbyt mała, by można było wnioskować o istotnym oddziaływaniu.

Ocena trafności interwencji w PI 4e wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Struktura wsparcia w ramach PI 4e została dostosowana do potrzeb zdiagnozowanych na etapie programowania RPO WP 2014-2020. Ponieważ znaczna część indywidualnych źródeł ogrzewania do swojej pracy wykorzystuje węgiel, nieuniknione staje się powstawanie zjawiska niskiej emisji, wraz z przekroczeniami norm emisji pyłów. Zanieczyszczenia pyłowe, mające swoje źródło w spalaniu paliw, stanowią większość całkowitej emisji pyłów do atmosfery. W sezonie grzewczym występuje znaczne zanieczyszczenie powietrza pyłem PM10, szczególnie odczuwalne w największych miastach województwa. Wpływ na jakość powietrza w regionie ma przede wszystkim sektor bytowo-komunalny oraz transport. W związku z tym, poprawa jego stanu wymaga intensyfikacji działań.

Dane WIOŚ dotyczące jakości powietrza w województwie pomorskim za 2014 r. wskazywały na istnienie dwóch stref sklasyfikowanych ze względu na poszczególne zanieczyszczenia pod

kątem ochrony zdrowia (aglomeracja trójmiejska oraz strefa pomorska). W obu strefach w omawianym roku pył PM10 został sklasyfikowany na poziomie C, a ponadto w strefie pomorskiej klasę C wskazano również dla pyłu PM2.5. Ponadto do klasy C w obu strefach zaliczono zanieczyszczenia B(a)P. Jakość powietrza w 2017 r. uległa jednak poprawie, na co wskazuje brak klas C dla aglomeracji pomorskiej oraz ograniczenie klas C dla strefy pomorskiej do dwóch.

Jako że w budynkach mieszkalnych znaczną część urządzeń grzewczych stanowią kotły węglowe, często zasypowe, przestarzałe technologicznie, przyczyniają się one do znacznych strat energii i wysokiej emisji zanieczyszczeń do powietrza. Podejmowanie działań zmierzających ku ograniczaniu wpływu sektora bytowo-komunalnego na jakość powietrza staje się więc niezwykle istotne dla zdrowia mieszkańców oraz środowiska przyrodniczego. Warto przy tym zwrócić uwagę na przyrost długości sieci ciepłej przesyłowej w latach 2014-2017, odnotowany w statystyce publicznej (ze 1 131,6 km do 1 152 km). Jednocześnie wzrosła długość sieci ciepłej przyłączy do budynków (z 634,5 km do 720,7 km). Rozbudowa sieci ciepłowniczych, szczególnie w ramach systemów skogenerowanych, jest rozwiązaniem redukującym powstawanie zjawiska niskiej emisji.

Mimo obserwowanej poprawy, w zakresie gospodarki niskoemisyjnej w województwie pomorskim zauważalne są istotne potrzeby. Przeciwdziałanie negatywnemu oddziaływaniu sektora bytowo-komunalnego, a szczególnie gospodarstw domowych na jakość powietrza należy uznać za proces wieloletni, za którym powinna podążać zmiana postaw społecznych. Stąd też interwencję w zakresie PI 4e należy traktować jako zasadną i aktualną.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 4e na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Ukierunkowanie terytorialne zastosowane wobec PI 4e w OP 10 wyłącza udzielanie dofinansowania na obszarze OMT. Powyższe jest podyktowane linią demarkacyjną istniejącą między RPO a PO IiŚ w zakresie inwestycji wspierających sieci ciepłownicze. Projekty dla miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, ujętych w strategii ZIT miast wojewódzkich, mogą być realizowane wyłącznie w ramach programu krajowego. Zapisy zawarte w RPO WP 2014-2020 uznaje się więc za zasadne.

W zakresie modernizacji oświetlenia zewnętrznego, wsparcie przewidziano dla całego obszaru województwa. Zastosowane ukierunkowanie terytorialne pozwala na realizację najpilniej zgłaszanych potrzeb. Wszystkie inwestycje w efekcie będą przyczyniać się do poprawy wskaźników makroekonomicznych województwa, dotyczących emisyjności i energochłonności. Nie zidentyfikowano potrzeby kierowania środków na ten cel wobec konkretnych terytoriów.

Dość niewielkim zainteresowaniem cieszył się dotychczas typ projektu związany z rozbudową systemów monitoringu powietrza. Wsparcie przewidziano wyłącznie wobec obszarów, na

których nie istnieją stacje automatycznego pomiaru. W województwie pomorskim istnieje 19 stacji pomiarowych, z czego najwięcej w Gdańsku. Kierunkowanie interwencji wobec terytoriów wymagających stosowania nowoczesnej automatyki pomiarowej jest zasadne. Uzupełnianie monitoringu tego typu o lokalizacje nie wyposażone w taki system, poprawi efektywność reagowania wobec alarmujących poziomów emisji.

Podsumowanie

Postęp realizacji wskaźników rzeczowych przypisanych do PI 4e w OP 10, według stanu na koniec 2018 r., należy ocenić pozytywnie. Podpisane umowy o dofinansowanie pozwalają wnioskować o braku zagrożenia dla osiągnięcia wartości docelowych założonych na 2023 r., natomiast kolejne projekty dodatkowo wzmocnią efekty. W związku z tym, nie przewiduje się potrzeby aktualizacji wartości wskaźników. Wyzwania zidentyfikowane na etapie programowania są wciąż aktualne i nie identyfikuje się potrzeby modyfikacji założeń Programu. Sformułowane cele trafnie odzwierciedlają potrzeby istniejące w województwie.

Mimo trafności interwencji podejmowanej w zakresie PI 4e, skala wsparcia nie jest na tyle duża, by możliwe było znaczące w skali regionu oddziaływanie na poprawę jakości powietrza, choć odczuwana będzie ona lokalnie. Dużą popularnością cieszą się projekty związane z modernizacją oświetlenia ulicznego, jednakże nie przyczyniają się one do pozytywnych zmian w takim stopniu, jak w przypadku przedsięwzięć związanych np. z sieciami ciepłowniczymi (które z kolei są podejmowane w mniejszym zakresie).

Nie przewiduje się potencjału absorpcyjnego w ramach OP 10 do przyjęcia dodatkowych środków finansowych na rzecz tego priorytetu. Nabory zakończone w I kwartale 2019 r. wskazują, że w ramach priorytetu pozostanie do rozdysponowania alokacja w granicach 14 mln zł, która, ze względu na potrzeby zidentyfikowane w zakresie PI 4c, powinna zostać realokowana na wskazany priorytet.

Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 10 Energia

Tabela 65 Ramy wykonania OP 10 – postęp rzeczowy i finansowy oraz prognozy

Wskaźnik lub KEW (jednostka pomiaru)	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)		
	Założony	Osiągnięty	% realizacji	Założony	% realizacji 2018 r.	Szacowany % realizacji w 2023 r.
Produktu: Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków (szt.)	50	154	308,0%	460	33,5%	157,7%
Finansowy: Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych (euro)	39 196 947	51 533 892	131,5%	252 883 531	20,4%	100%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014 wg stanu na 31.12.2018 r.

Zgodnie z danymi przedstawionymi w tabeli, cele pośrednie ustanowione na koniec 2018 r. dla OP 10 zostały wykonane. Wobec warunku koniecznego uzyskania 85% celu pośredniego, stopień jego osiągnięcia przekroczył dla każdego wskaźnika z osobna 100%. Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych na koniec 2018 r. wynosiła 51 533 892 euro, co stanowiło 131,47% postawionego celu. Wobec celów postawionych na 2023 r., udało się wykonać już 33,5% wskaźnika produktu, co równe jest 154 zmodernizowanym energetycznie budynkom. W stosunku do pozostałych wskaźników rzeczowych Ram Wykonania EFRR, wskaźnik PI 4c był przekroczony względnie w największym stopniu.

Porównując zaś postęp rzeczowy do postępu finansowego w ramach OP 10, można zauważyć pozytywny stosunek *Całkowitej kwoty certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych* do wartości *Liczby zmodernizowanych energetycznie budynków*. Na proporcje między dwoma wskaźnikami wpłynął znaczny udział PI 4c w alokacji dedykowanej OP 10, przez co projekty termomodernizacyjne mocno przełożyły się na poziom wskaźnika finansowego. Powodem różnicy między wskaźnikiem finansowym a rzeczowym były opóźnienia w realizacji projektów, co przełożyło się na wolniejsze tempo certyfikacji w odniesieniu do zakontraktowanych środków Analiza ryzyka nieosiągnięcia Ram Wykonania RPO WP 2014-2020 z dnia 13.09.2018 r. obrazuje znaczny przyrost liczby zmodernizowanych obiektów do dnia 31.12.2018 r. (o 57 – a więc o 114 p.p.) przy jednoczesnym niewspółmiernie niskim przyroście całkowitej kwoty certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych (o około 10 mln euro). Wskaźnik finansowy od września 2018 r. do grudnia 2018 r. uległ więc przyrostowi jedynie o 24 p.p.

3.10 Oś Priorytetowa 11 Środowisko

Priorytet Inwestycyjny 5b (Działanie 11.1. *Ograniczanie zagrożeń naturalnych*)

Ocena postępów w realizacji PI 5b oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Realizacja Działania 11.1. *Ograniczanie zagrożeń naturalnych* w ramach PI 5b wynika z problemów występujących na części obszarów zurbanizowanych województwa pomorskiego przy odprowadzaniu oraz oczyszczaniu wód opadowych i roztopowych. Zwiększają one ryzyko podtopień i powodzi spowodowanych nawałnymi opadami deszczu. Możliwości retencjonowania wody w województwie są także niewystarczające, aby przeciwdziałać suszy w okresach bezdeszczowych. Istniejący system oczyszczania wód opadowych i roztopowych nie zabezpiecza zbiorników wodnych przed zanieczyszczeniami znajdującymi się w oprowadzanych wodach opadowych.

Założonym w RPO WP 2014-2020 rezultatem interwencji w tym Działaniu jest wzmocnienie odporności regionu na powódzie i susze. Zostanie to osiągnięte w wyniku rozwijania naturalnych i sztucznych systemów retencjonujących wodę, w tym systemów oczyszczania wód opadowych i roztopowych. Przewidywane zostały także przedsięwzięcia związane z monitorowaniem i wczesnym reagowaniem oraz z ratownictwem.

Przeprowadzony został jeden nabór konkursowy w 2017 r. (budżet naboru – 131,9 mln zł). Nabór został ogłoszony po ok. 1,5 roku od ogłoszenia pierwszych naborów w RPO WP 2014-2020 i po ok. 1 roku po ogłoszeniu pierwszego naboru dla OP 11 *Środowisko*.

Zainteresowanie wnioskodawców ogłoszonym konkursem było duże. Łączny wkład UE w złożonych wnioskach wyniósł 209,8 mln zł (159,1% budżetu), a wkład UE we wnioskach zatwierdzonych do dofinansowania – 170,5 mln zł (129,3% budżetu).

Na dzień 31.12.2018 podpisano 21 umów o dofinansowanie projektów, których wartość całkowita wynosi 212,1 mln zł, a wartość dofinansowania UE 137,1 mln zł, co stanowi 105,0% alokacji. Łączne wydatki z zatwierdzonych dotychczas wniosków o płatność wynoszą 32,5 mln zł (15,3% wartości całkowitej projektów), w tym wartość dofinansowania 21,2 mln zł, co stanowi 16,2% alokacji.

Tabela 66 Wskaźniki produktu(PI 4e) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Pojemność obiektów małej retencji (tys. m ³)	75	5,25	7,0%	2 506,01	3 341,4%	2567	3 422,3%
Długość sieci kanalizacji deszczowej (km)	20	1,51	7,6%	51,04	255,2%	51	261,4%
Liczba ludności odnoszącej korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej (CI 20) (os.)	35 900	3 364	9,4%	643 982	1 793,8%	659 585	1 837,3%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014 wg stanu na 31.12.2018 r.

Wskaźniki postępów rzeczowych osiągają poziom 7-9%. Jednoznaczną ocenę utrudnia to, że wartości wskaźników wynikających z zawartych umów są znacząco wyższe od wartości docelowych określonych w Programie. Dotyczy to w szczególności wskaźnika produktu *Pojemność obiektów małej retencji* i wskaźnika rezultatu bezpośredniego *Liczba ludności odnoszącej korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej*. Szacunkowe wartości tych wskaźników były oparte o wstępne założenia projektowe inwestycji planowanych do realizacji w ramach ZPT. W szacowaniu nie uwzględniono dwóch projektów, o których nie było informacji na etapie programowania i które później zostały złożone w konkursie poza mechanizmem ZPT.

W przypadku wskaźnika *Pojemność obiektów małej retencji* przyczyną dużej różnicy między założonym poziomem, a poziomem wynikającym z UoD jest realizacja projektu *Utrzymanie bioróżnorodności ekosystemów wodnych terenów Pojezierza Kaszubskiego oraz Borów Tucholskich poprzez odbudowę urządzeń małej retencji wodnej*, który znacząco wpłynął na jego wartość. Projekt ten nie był uwzględniony na etapie programowania. Zgodnie z informacjami zawartymi w projekcie dzięki budowie 6 zastawek na ciekach wypływających z jezior możliwe będzie retencjonowanie wody w 6 jeziorach, co pozwoli na zapobieganie obniżaniu się lustra wody i utrzymanie obecnego poziomu wody. Planowane zastawki zostały zaprojektowane tak, aby przeciwdziałać obniżaniu się poziomu wody w jeziorach o ok. 0,4 m. W związku z tym jako wskaźnik produktu *Pojemność obiektów małej retencji*, tj. 2 235 000 m³ przyjęto pojemność jeziora, która obecnie jest potencjalnie zagrożona utratą (w związku

z postępującym procesem obniżania się poziomu wód), a która to pojemność będzie utrzymana dzięki realizacji inwestycji. Osiągnięcie zakładanego wskaźnika produktu zweryfikowane zostanie na podstawie protokołów odbioru po zakończeniu realizacji inwestycji oraz corocznych pomiarów wód w jeziorach.

W przypadku wskaźnika *Liczba ludności odnoszącej korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej* przyczyną wysokiego poziomu wskaźnika wynikającego z UoD jest realizacja projektu *Rozbudowa systemów informowania i ostrzegania o zagrożeniach, w szczególności powodziowych dla Gdańska i Sopotu*. Realizacja tego projektu też nie była uwzględniona na etapie tworzenia założeń i z tego względu konieczna jest ponowna analiza docelowego poziomu wskaźnika.

REKOMENDACJA: Zaleca się zwiększenie poziomu docelowego tych dwóch wskaźników. Ze względu na sygnalizowane wcześniej kwestie związane z metodologią oszacowania wskaźników docelowych prognoza ostatecznych wartości wskaźników powinna zostać dokonana po korekcie wskaźników docelowych.

Zakładane wskaźniki zostaną przekroczone przy uwzględnieniu aktualnie zawartych umów. W umowach tych łączna kwota dofinansowania UE wynosi 137,2 mln zł, tj. 105% alokacji głównej (bez RW). Zakończenie projektów, dla których zawarte zostały umowy, wymaga dodatkowej (w stosunku do alokacji głównej) kwoty 6,5 mln zł tj. 66,2% kwoty rezerwy. Po wykorzystaniu takiej kwoty pozostanie z kwoty rezerwy 3,3 mln zł.

W przypadku wskaźnika *Długość sieci kanalizacji deszczowej* – poziom z UoD jest wyższy niż zakładany, jednakże ze względu na stale możliwy wzrost kosztów jednostkowych zaleca się utrzymać obecny poziom docelowy wskaźnika. W przypadku tego wskaźnika przyjęte założenia odnośnie kosztów jednostkowy (2 400 tys. zł) są zbliżone do kosztów jednostkowych wynikających z zawartych UoD (2 273 tys. zł). Różnica wartości wskaźnika wynikającego z UoD nie jest aż tak duża, jak to ma miejsce w przypadku pozostałych wskaźników. Prawdopodobną przyczyną przekroczenia zakładanego poziomu jest większe zaangażowanie środków beneficjentów niż wcześniej zakładane, przy nieco niższym niż zakładanym poziomie kosztów jednostkowych w umowach.

W przypadku wskaźnika *Pojemność obiektów małej retencji* przyjmowano jednostkowy koszt na poziomie 630 zł/m³, podczas, gdy analogiczny koszt wynikający z UoD wynosi 47,2 zł/m³.

Zakładany poziom w 2023 – 75 dam³ jest też znacznie mniejszy niż poziom wynikający z założonego wskaźnika rezultatu. Co prawda na wartość wskaźnika rezultatu wpływ mają wszystkie projekty realizowane w województwie, a wartość wskaźnika produktu *Pojemność obiektów małej retencji* - 75 dam³ dotyczy jedynie RPO WP 2014-2020, jednakże zgodnie z danymi GUS w latach 2014-2016 pojemność obiektów małej retencji nie zmieniała się.

Zgodnie z założeniami RPO WP 2014-2020 do 2023 r. powinien nastąpić wzrost wskaźnika o 1371,2 dam³, ponieważ dostępne dane statystyczne świadczą o stabilizacji na poziomie

17140,1 dam³, a zakładany w RPO WP 2014-2020 poziom w 2023 to 18511,3 dam³. Stabilizacja wskaźnika może wynikać z koncentracji środków w województwie na projektach realizowanych w ramach RPO (lub PO liŚ), przy braku realizacji zadań poza tymi programami. Prognozowany poziom wskaźnika, wynikający z zawartych UoD i z dostępnej alokacji, będzie znacznie wyższy niż przyjęty docelowy poziom wskaźnika produktu. Prognozowany poziom wskaźnika produktu pozwoli też osiągnąć i przekroczyć zakładany poziom wskaźnika rezultatu tylko w wyniku realizacji projektów RPO WP 2014-2020. Z prognozowanego poziomu wskaźnika produktu wynika poziom wskaźnika rezultatu *Pojemność obiektów małej retencji wodnej (2012=100)* 118,3%, wobec zakładanych 108%. Należy podkreślić, że wyliczony wskaźnik rezultatu (118,3%) nie uwzględnia innych projektów niż realizowane RPO WP 2014-2020. Także w rzeczywistości wskaźnik ten w 2023 r. może być jeszcze wyższy.

Tabela 67 Wskaźnik rezultatu (PI 5b) – postęp rzeczowy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Pojemność obiektów małej retencji wodnej (2012=100; %)	108,0	102,9 (2016)	95,2%	118,3	109,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Zamawiającego (postęp realizacji wskaźników rezultatu w ramach RPO WP 2014-2020).

Przyjęte w RPO WP 2014-2020 założenia pozwoliły beneficjentom na złożenie wniosków i podpisanie umów obejmujących całość alokacji podstawowej i części rezerwy. Zainteresowanie występowało w każdym z typów projektów poza typem 3 - budowa, rozbudowa i przebudowa indywidualnych systemów zatrzymywania i zagospodarowania wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania w ramach mini programów przygotowywanych przez gminy lub stowarzyszenia założone przez mieszkańców. W dostępnych materiałach brak informacji pozwalających na jednoznaczne ustalenie przyczyn tego stanu rzeczy. Prawdopodobną przyczyną są ograniczone środki potencjalnych beneficjentów, którzy koncentrują je na projektach realizowanych w obszarach o rozpoznanych potrzebach (duża infrastruktura, wyposażenie podmiotów zgłaszających potrzeby). Dla aktywizacji beneficjentów w tym obszarze celowe wydaje się wsparcie opracowania przez gminy lub stowarzyszenia założone przez mieszkańców mini programów, o których mowa w materiałach RPO WP 2014-2020. Mogłaby zostać przeznaczona na ten cel część środków z rezerwy.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 5b

Wysokie wskaźniki wynikające z UoD na obecnym etapie nie znajdują potwierdzenia w składanych wnioskach o płatność. Jednocześnie we wnioskach tych sygnalizowane są następujące problemy:

- przedłużające się procedury przetargowe, często wskazywana przyczyna tej sytuacji to oferty wyższe od zakładanych pierwotnie kosztów;
- opóźnienia w realizacji – zarówno w przypadku zadań budowlanych (przedłużające się pozyskanie praw do gruntu, dłuższy okres uzyskiwania pozwoleń, w tym środowiskowych, nieprzewidziane zdarzenia podczas realizacji: inne od zakładanych warunki gruntowe lub przyrodnicze, odkrycia archeologiczne), jak i dostaw – niewywiązywanie się wykonawców z warunków umownych.

Istotną kwestią są zmiany Prawa Wodnego, w tym utworzenie spółki Wody Polskie i przedłużające się przejmowanie przez spółkę zadań związanych z gospodarką wodną.

Oprócz problemów związanych z przygotowaniem i realizacją projektów istotne znaczenie ma kwestia różnic założeń przyjętych na etapie szacowania wskaźników i poziomu wskaźników wynikających z UoD.

Zgodnie z horyzontalnymi preferencjami dla projektów realizowanymi w PI 5b określonymi w kierunkowych zasadach wyboru projektów w RPO WP 2014-2020 preferowane będą m.in. projekty obejmujące swoim zasięgiem jak największą powierzchnię danej zlewni. Uwzględnienie preferencji dla projektów obejmujących swoim zasięgiem znaczne powierzchnie danej zlewni należy uznać za właściwe i zgodne z zakładanymi celami. Jednoczesne oddziaływanie na duże obszary danej zlewni daje wysokie szanse na osiągnięcie efektu synergii podejmowanych działań. Zwiększa się także szansa osiągnięcia wysokiego poziomu przyjętych w programie wskaźników. Przykładem jest omawiany w wcześniej projekt „Utrzymanie bioróżnorodności ekosystemów wodnych terenów Pojezierza Kaszubskiego oraz Borów Tucholskich poprzez odbudowę urządzeń małej retencji wodnej”, który znacząco wpłynął na wartość wskaźnika pojemność małej retencji.

W zakresie projektów dotyczących budowy, rozbudowy lub przebudowy systemów zagospodarowania oraz oczyszczania wód opadowych i roztopowych w miastach preferowane będą projekty zakładające jak największy poziom redukcji zanieczyszczeń zawartych w wodach opadowych i roztopowych oraz zawierające komponenty retencjonujące wody opadowe i roztopowe. W przypadku tych preferencji użyteczne z punktu widzenia zakładanych celów są zwłaszcza preferencje dotyczące komponentów retencjonujących wody opadowe i roztopowe. Preferencje w tym zakresie przyczyniły się do podniesienia osiąganego poziomu wskaźnika pojemność małej retencji.

W zakresie projektów dotyczących budowy indywidualnych systemów zatrzymywania i zagospodarowania wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania w ramach

mini programów przygotowywanych przez gminy lub stowarzyszenia założone przez mieszkańców preferowane będą projekty uwzględniające udział finansowy i rzeczowy mieszkańców w realizacji projektu. Niestety wśród analizowanych projektów nie zidentyfikowano projektów tego typu. Trudno jednoznacznie stwierdzić, czy brak projektów ma związek ze stosowanym kryterium. Wydaje się, że indywidualne systemy realizowane w ramach mini programów są wciąż w polskich realiach przedsięwzięciami innowacyjnymi wymagającymi stosowania adekwatnych narzędzi wdrażania. Należy rozważyć w tym przypadku sfinansowanie dokumentacji pilotażowych rozwiązań w tym zakresie i/lub popularyzacji dobrych praktyk z tego obszaru.

Ocena efektów wsparcia w PI 5b

Wśród projektów, dla których podpisano UoD dominują projekty typ 1 - budowa lub przebudowa urządzeń małej retencji (w tym zbiorników retencyjnych) oraz tworzenie innych form zwiększania retencyjności i typ 2 - budowa, rozbudowa i przebudowa systemów odbioru, odprowadzania i oczyszczania wód opadowych i roztopowych:

- 9 projektów – łącznie realizuje zadania określone dla projektów typ 1 i 2,
- 3 projekty – to projekty typ 1,
- 1 projekt – to projekt typ 2.

Projekty typ 1 i 2 wykorzystują 88,7% alokacji (wartość ogółem tych projektów to ponad 90% wartości projektów ogółem, co wynika z relatywnie niższego poziomu dofinansowania – średnio w tej grupie wyniósł on 63,2%, podczas gdy dla pozostałych projektów wynosił 79,5%).

Efekt masy - przeciętna wartość projektów w tej grupie to 14,8 mln zł, podczas gdy średnia dla pozostałych projektów to 2,4 mln zł. Są to projekty związane z rozbudową infrastruktury, podczas gdy pozostałe dotyczą zakupów wyposażenia. Inne są też problemy realizacji (dłuższy czas realizacji i co za tym idzie dłuższy okres generowania wskaźników).

Wśród analizowanych projektów nie zidentyfikowano typu 3 projektów, tj. w zakresie budowy, rozbudowy i przebudowy indywidualnych systemów zatrzymywania i zagospodarowania wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania w ramach mini programów przygotowywanych przez gminy lub stowarzyszenia założone przez mieszkańców.

Projekty typ 4, 5 i 6 to łącznie około 11,3% alokacji.

Dotychczasowa oraz prognozowana „struktura” wsparcia optymalnie się przyczynia do osiągnięcia celów i z dużym prawdopodobieństwem przełoży się na wartość wskaźnika. Należy podkreślić, że poziom docelowy wskaźnika (75 dam³) jest znacząco mniejszy od poziomu wynikającego z umów (2 506,0 dam³).

Efekty będą większe niż oczekiwane – w przypadku wszystkich wskaźników z UoD wynika znaczne przekroczeniu wartości docelowych.

Zgłaszane we wnioskach o płatność są informacje mogące świadczyć o tym, że koszt jednostkowy przyjęty na etapie ogłaszania przetargów okazał się wyższy niż na etapie UoD. Przyczyną tego jest inflacyjny wzrost cen dóbr inwestycyjnych.

Mimo stwierdzonych odchyłeń niektórych założeń osiągnięcie celów Działania nie jest zagrożone.

Ocena trafności interwencji w PI 5b wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Wśród realizowanych projektów w ujęciu wartościowym dominują przedsięwzięcia typ 1 i 2 zgodna z założeniami w zakresie wskaźników. W pozostałych typach (poza typem 3) udało się zakontraktować interesujące projekty. Obecny kształt wsparcia, dostępna alokacja są adekwatne do aktualnych potrzeb w regionie. Plany wykorzystania dostępnej alokacji zależą od weryfikacji założeń odnośnie przyjętych wskaźników i ewentualnie podjęcia decyzji odnośnie zwiększenia potencjału aplikacyjnego w przypadku przedsięwzięć typu 3.

Przy przygotowywaniu założeń dla kolejnego okresu programowania należy uwzględnić fakt, że zagadnienia związane z dostosowaniem do zmian klimatu, zapobieganiem ryzyku i zarządzaniem ryzykiem w Polsce zostały rozpoznane w szerszym zakresie. W pracach tych wskazywane są również inne kwestie niż zadania w sektorze gospodarki wodnej i w zakresie zagrożeń powodziowych. Opracowane scenariusze klimatyczne dla Polski pokazują, że najpowszechniejszymi zjawiskami pogodowymi w kolejnym dziesięcioleciu będą fale upałów z tendencją do wydłużania czasu ich występowania. Należy tę kwestię uwzględnić obok krótkich, lecz bardzo intensywnych opadów deszczu (również zidentyfikowanych w scenariuszach), które mogą powodować lokalne zalania oraz podtopienia.

W trakcie realizacji Programu nie ma konieczności modyfikacji założeń, konieczne jest natomiast stałe monitorowanie poziomu kosztów.

Z punktu widzenia potrzeb w regionie i potencjału aplikacyjnego zasadna jest realizacja projektów typu 1, 2, 4, 5. Pogłębionej analizy wymaga typ 3 – można rozważyć finansowanie przygotowania realizacji w kolejnym okresie (środki z części rezerwy na opracowanie wzorcowych mini programów i wzorcowej dokumentacji projektowej).

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 5b na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Zgodnie z założeniami programowymi ukierunkowanie terytorialne w zakresie małej retencji obejmować będzie obszar całego województwa, a w zakresie zagospodarowania wód opadowych i roztopowych: Miejskie Obszary Funkcjonalne Bytowa, Chojnic-Człuchowa, Kościerzyna, Kwidzyna, Lęborka, Malborka-Sztumu, Słupska, Starogardu Gdańskiego oraz

miasta do 50 tys. mieszkańców, a także obszary zurbanizowane w miejscowościach powyżej 5 tys. mieszkańców. Wśród projektów realizowanych w ramach PI 5b w zakresie zagospodarowania wód opadowych i roztopowych realizowane są cztery zadania w MOF, sześć w miastach do 50 tys. mieszkańców, dwa na obszarach zurbanizowanych w miejscowościach powyżej 5 tys. mieszkańców. W przypadku tego typu projektów wszystkie środki zostały zakontraktowane zgodnie z przyjętym ukierunkowaniem terytorialnym. Analiza przyznanego dofinansowania w ramach jedyne go przeprowadzone go w PI 5b konkursu wskazuje, że na projekty mające na celu zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych zgodnie z przyjętym ukierunkowaniem terytorialnym przeznaczono ponad 84% łącznej kwoty dofinansowania. Takie ukierunkowanie pozwoli na stopniowe zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych. Jest to tym bardziej prawdopodobne, ponieważ zadania realizowane są w lokalizacjach pokrywających łącznie swym zasięgiem możliwie najbardziej równomiernie obszar województwa.

W założeniach programowych przyjęto również, że wyłączone ze wsparcia będą gminy, na obszarze których będzie realizowane przedsięwzięcie strategiczne dotyczące systemów zagospodarowania wód opadowych i roztopowych określone w RPS w zakresie energetyki i środowiska. Przedsięwzięcia te będą finansowane z innych źródeł.

Do form terytorialnego ukierunkowania interwencji należą również preferencje przestrzenne dla OSI. W przypadku PI 5b szczególnie uzasadniona jest realizacja małej retencji wodnej, co sprawia, że wskazane są preferencje dla projektów obejmujące swoim zasięgiem jak największą powierzchnię danej zlewni. Istotnym problemem wymagającym rozwiązania, w zakresie PI 5b, jest także poprawa efektywności funkcjonowania systemów zagospodarowania wód opadowych i roztopowych. W tym przypadku preferencje programowe dotyczą części obszarów miast. Właściwe postępowanie z tymi wodami ograniczy ryzyko wystąpienia lokalnych podtopień oraz zmniejszy zrzut z terenów zurbanizowanych nieoczyszczonych wód opadowych, co wpłynie na poprawę jakości wód powierzchniowych.

Spośród projektów realizowanych w ramach PI 5b, 1 zlokalizowany jest na dużych obszarach miejskich, 12 - na małych obszarach miejskich, zaś 8 - na terenach wiejskich. Zwraca uwagę relatywnie równomierne rozmieszczenie projektów w regionie - wprawdzie dostrzegalna jest liczebnościowa ich przewaga w powiatach centralnych (gdańskim i kartuskim), jednak co do zasady są one realizowane w całym województwie. Wyjątkiem jest tutaj jedynie jego południowo-centralna część, w obrębie której można zidentyfikować powiaty, na terenie których nie są realizowane inicjatywy w ramach Działania 11.1. Takie rozmieszczenie projektów koresponduje z obecnością głównych zbiorników wodnych i znajduje swoje uzasadnienie w naturalnych uwarunkowaniach. Ogółem, dzięki rozproszeniu lokalizacyjnemu realizowanych projektów, możliwe jest równomierne zabezpieczanie potrzeb mieszkańców różnych części Pomorza, co docelowo powinno przekładać się na zmniejszanie różnic

wewnątrzregionalnych rozumianych jako ekspozycja na ryzyka wynikające z powodzi i / lub suszy.

Podsumowanie

Dotychczasowe postępy w ramach tego Działania 11.1. *Ograniczanie zagrożeń naturalnych* należy ocenić pozytywnie. Wykorzystano 105,2% alokacji. Nie zidentyfikowano zagrożenia w przypadku żadnego ze wskaźników. Efekty będą większe niż oczekiwane – w przypadku wszystkich wskaźników z UoD wynika znaczne przekroczeniu wartości docelowych. Wartości docelowe w dwóch przypadkach zostaną przekroczone znacząco: *Pojemność obiektów małej retencji* i *Liczba ludności odnoszącej korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej*. W obu przypadkach przyczynami dużej różnicy między założonym poziomem, a poziomem wynikającym z UoD jest realizacja projektów, które znacząco wpłyną na wartości wskaźników. Projekty te nie były uwzględnione na etapie programowania. Zaleca się zwiększenie poziomu docelowego tych dwóch wskaźników.

We wnioskach o płatność zgłaszane są informacje mogące świadczyć o tym, że koszt jednostkowy przyjęty na etapie ogłaszania przetargów okazał się wyższy niż na etapie UoD. Przyczyny tego jest inflacyjny wzrost cen dóbr inwestycyjnych. Mimo stwierdzonych odchyień niektórych założeń osiągnięcie celów działania nie jest zagrożone. W analizie PI 5b nie stwierdzono wystąpienia uwarunkowań wymagających modyfikacji założeń Programu i aktualizacji wyzwań.

Dotychczasowa oraz prognozowana „struktura” wsparcia optymalnie przyczynia się do osiągnięcia celów i z dużym prawdopodobieństwem przełoży się na wartość wskaźnika strategicznego. W zakresie PI 5b ukierunkowanie Programu oraz zdefiniowane cele pozostają trafne i aktualne. Nie rekomenduje się wprowadzania zmian.

Wśród analizowanych projektów nie zidentyfikowano projektów dotyczących budowy indywidualnych systemów zatrzymywania i zagospodarowania wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania w ramach mini programów przygotowywanych przez gminy lub stowarzyszenia założone przez mieszkańców. Wydaje się, że indywidualne systemy realizowane w ramach mini programów są wciąż w polskich realiach przedsięwzięciami innowacyjnymi wymagającymi stosowania adekwatnych narzędzi wdrażania. Należy rozważyć w tym przypadku sfinansowanie z części rezerwy wykonania dokumentacji pilotażowych rozwiązań w tym zakresie i/lub popularyzacji dobrych praktyk z tego obszaru. W ramach PI 5b nie rekomenduje się przesunięć środków finansowych.

Priorytet Inwestycyjny 6a (Działanie 11.2. *Gospodarka odpadami*)

Ocena postępów w realizacji PI 6a oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Wsparcie w ramach PI 6a (Działanie 11.2. *Gospodarka odpadami*) zostało przewidziane w trybie konkursowym. Celem szczegółowym interwencji w ramach RPO WP 2014-2020 jest zwiększenie efektywności systemów zagospodarowania odpadów komunalnych (w tym odpadami żywności i innymi odpadami ulegającymi biodegradacji). Sytuacja w odniesieniu do tej grupy odpadów w województwie pomorskim nie odbiega w istotny sposób od tej obserwowanej w innych województwach.

Zgodnie z logiką interwencji w ramach Działania 11.2. *Gospodarka odpadami* przewidziana została możliwość wsparcia najważniejszych typów interwencji z perspektywy stojących przed województwem wyzwań w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi. Wsparcie skierowano m.in. na rozwój systemów selektywnego zbierania odpadów komunalnych. W tym zakresie w szczególności wspierane są tzw. PSZOK wyposażone w punkt napraw i ponownego wykorzystania oraz punkty zbierania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego. Co prawda w PSZOK zbierane jest z reguły raptem kilka % wytwarzanych na terenie gminy odpadów, jednak ważne dla środowiska jest możliwość pozostawienia tam odpadów problemowych (w tym niebezpiecznych).

Ważną kategorią wspieranych projektów (z uwagi na wprowadzone wymogi prawne dotyczące selektywnej zbiórki tej grupy odpadów) są instalacje do zagospodarowywania odpadów ulegających biodegradacji wraz z systemami do selektywnego zbierania bioodpadów.

Kolejnym typem interwencji wspieranym w ramach RPO WP 2014-2020 są regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK), kluczowe ze względu na rokrocznie rosnące cele w zakresie gospodarki odpadami (m.in. poziomy odzysku i recyklingu, ograniczanie składowania odpadów ulegających biodegradacji), jak również zwiększający się strumień odpadów komunalnych (szczególnie tych selektywnie zbieranych), który powinien zostać odpowiednio zagospodarowany.

Dopełnieniem wsparcia udzielanego w ramach Działania 11.2. *Gospodarka odpadami* stanowi typ interwencji polegający na budowie i rozbudowie instalacji do odzysku komunalnych osadów ściekowych na terenie RIPOK.

W ramach Działania 11.2. przeprowadzono dotychczas dwa nabory wniosków. Pierwszy z nich został przeprowadzony od 19 grudnia 2016 r. do 13 stycznia 2017 r. W związku z niespełnieniem warunku ex-ante 6.2. w obszarze gospodarki odpadami w ramach pierwszego naboru wsparcie zostało skierowane na budowę i rozbudowę selektywnego zbierania odpadów komunalnych (w szczególności były to PSZOK). Zainteresowanie

aplikowaniem o wsparcie w ramach I naboru nie było duże i nie umożliwiło zakontraktowania całej alokacji.

W związku z faktem, iż w momencie ogłaszania drugiego naboru spełnione były warunki ex-ante, wsparcie w ramach konkursu mógł uzyskać pełny katalog typów projektów wskazany w SZOOP. Drugi nabór został przeprowadzony w terminie 1-22 grudnia 2017 r. Zainteresowanie aplikowaniem o wsparcie w ramach II naboru było znacznie większe niż w ramach I, jednak również nie zakontraktowano całej alokacji.

Na dzień 31.12.2018 zawartych zostało 26 umów o dofinansowanie. Wartość całkowita wydatków w ramach Działania 11.2. wynosi 125,0 mln zł (wydatki kwalifikowalne: 105,4 mln zł, wkład UE: 69,5 mln zł). Zakontraktowano 70,3% alokacji (z ramami wykonania).

Tabela 68 Wskaźniki produktu (PI 6a) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Liczba wspartych obiektów gospodarowania odpadami (szt.)	15	5	33,3%	32	213,3%	32	213,3%*

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

* Aktualnie nie planuje się dodatkowych naborów wniosków. Żadne projekty nie oczekują na podpisanie umowy o dofinansowanie. Uwzględniając koszt jednostkowy wskaźnika oraz pozostałą w PI 6a alokację, hipotetycznie możliwe byłoby wsparcie jeszcze dodatkowych 14 obiektów gospodarowania odpadami (hipotetyczna całkowita szacowana wartość wyniosłaby wówczas 46 obiektów, zaś % wartości docelowej ok. 306,7%).

Poziom wydatkowania środków (zatwierdzone wnioski o płatność) w ramach PI 6a jest niski i wynosi ok. 1,9%. Wartość całkowita wydatków z zatwierdzonych wniosków o płatność wynosi 2,8 mln zł (wkład UE: 1,9 mln zł).

Przyczyn braku pełnego zakontraktowania alokacji należy upatrywać w kilku czynnikach. Po pierwsze IZ RPO WP 2014-2020 założyła wyższy średni koszt jednostkowy projektów dla inwestycji innych niż RIPOK (3 mln zł). Problemy z oszacowaniem tej wartości wynikały głównie z opóźnień w opracowaniu KPGO (brak planu krajowego utrudniał zamknięcie prac nad planem wojewódzkim, w ramach którego możliwa była identyfikacja projektów). W tym typie projektów realizowane były głównie PSZOK o niższej średniej wartości kosztu jednostkowego (ok. 0,9 mln zł). Ponadto trudna sytuacja na rynku gospodarki odpadami

komunalnymi (czynniki zewnętrzne, takie jak niestabilne prawodawstwo krajowe, sytuacja na rynku surowców wtórnych, rosnące koszty gospodarowania) stanowiła barierę dla realizacji projektów typu instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych (co spowodowało mniejsze zainteresowanie aplikowaniem o wsparcie wśród podmiotów uprawnionych).

Dotychczasowe zainteresowanie wsparciem uznać należy za adekwatne do potrzeb regionu (szczególnie mając na uwadze niekorzystny wpływ czynników zewnętrznych). IZ RPO WP 2014-2020 na etapie programowania wsparcia zakładała, iż zainteresowanie wsparciem w ramach Działania 11.2. *Gospodarka odpadami* będzie większe po stronie projektów typu: instalacja do przetwarzania odpadów. To ten typ projektów (wysoki koszt jednostkowy) w największym stopniu miał potencjał do wykorzystania pełnej kwoty alokacji w ramach Działania.

Stan kontraktacji w ramach Działania 11.2. na koniec grudnia 2018 r. należy uznać za zaawansowany i nie zagrażający osiągnięciu wartości docelowych wskaźników na 2023 r. Postępy pozwalają szacować, iż nie będzie problemu z osiągnięciem założonej wartości docelowej wskaźnika produktu *Liczba wspartych obiektów gospodarowania odpadami*. Z uwagi na specyfikę wdrażanych projektów w ramach 1 typu (głównie PSZOK) należy przypuszczać, iż w 2019 r. wartość wskaźnika ulegnie dalszemu dynamicznemu wzrostowi. Powodowane to będzie m.in. tym, iż projekty typu PSZOK nie są skomplikowane w realizacji (mogą zostać ukończone w ramach 1 sezonu budowlanego) oraz charakteryzują się niską średnią wartością projektu. Postęp zaawansowania realizacji rzeczowej Działania 11.2. *Gospodarka odpadami* (33,3%) w widoczny sposób wyprzedza obserwowany postęp finansowy (1,9%), który będzie widoczny w momencie zakończenia dużych projektów realizowanych przez zakłady zagospodarowania odpadów. Powyższy stan rzeczy nie stanowi zagrożenia dla realizacji zakładanych wartości docelowych, gdyż podmiotami wybranymi do realizacji projektów są jednostki samorządu terytorialnego bądź ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, mające stabilną sytuację finansową. W badaniu ilościowym beneficjenci nie sygnalizowali ryzyka dla osiągnięcia celów i wskaźników w realizowanych przez nich projektach.

Wskaźnik *Liczba wspartych obiektów gospodarowania odpadami* został trafnie dobrany, precyzyjnie zdefiniowany i nie stwarza trudności w monitorowaniu. Wskaźnik ten wpisuje się w cel Działania 11.2. *Gospodarka odpadami*, dobrze reprezentuje projekty, jakie mogły ubiegać się o wsparcie. Wartości pośrednie oraz docelowe zostały oszacowane na podstawie danych historycznych dotyczących projektów z zakresu gospodarki odpadami realizowanych w ramach perspektywy finansowej 2007-2013 (Działania 5.1. i 8.2. RPO WP 2007-2013). Ponadto w szacowaniu wartości wykorzystane zostały informacje uzyskane na temat planowanych projektów uzyskane od MOF. Ustalono, iż średni koszt dofinansowania rozbudowy 1 RIPOK wyniesie ok. 8 mln zł. Kwota ta okazała się być trafnie zaprognozowana.

Do szacunków średniego kosztu dofinansowania pozostałych obiektów objętych wskaźnikiem przyjęto przeciętny koszt dofinansowania 1 obiektu na poziomie 3 mln zł. W tym zakresie praktyka pokazała, iż wartość ta została przeszacowana (realny koszt dofinansowania projektu typu PSZOK wyniósł ok. 0,9 mln zł).

Pozostała alokacja do wykorzystania z ramami wykonania wynosi: 22,4 mln zł. Średni koszt jednostkowy wskaźnika *Liczba wspartych obiektów gospodarowania odpadami* wynosi 2 171 072 zł. W momencie sporządzania niniejszego raportu brak jest jednak aktualnie podstaw do prognozowania osiągnięcia większej wartości wskaźnika niż założono. Co prawda z analizy treści PGOWP 2022 wynika, iż w dalszym ciągu w województwie pomorskim istnieje duża grupa projektów, która mogłaby zostać zrealizowana przy wsparciu z RPO WP 2014-2020 (szczególnie w zakresie projektów typu PSZOK). Jednak szacowanie potencjału aplikacyjnego w oparciu o *Plan Inwestycyjny* jest obarczone pewną dozą niepewności wynikającą z tego, iż podmioty wpisujące się do Planu często podawały orientacyjne zakresy, wartości oraz terminy realizacji projektów. Z uwagi na demarkację, projekty związane z selektywnym zbieraniem odpadów (w tym w szczególności dotyczące PSZOK), w RPO mogą ubiegać się o dofinansowanie pod warunkiem, że wartość ich kosztów kwalifikowalnych nie przekracza 2 mln zł i obsługują do 20 tys. mieszkańców. Po przeprowadzeniu dwóch konkursów w ramach Działania 11.2. *Gospodarka odpadami* w Planie Inwestycyjnym figuruje 11 gmin, które mają potencjał do realizacji projektów typu 1 tj. PSZOK. Potencjał ten został oszacowany poprzez zestawienie gmin, które są wpisane w *Plan Inwestycyjny* oraz które jeszcze nie otrzymały wsparcia z RPO WP 2014-2020 i które planują realizować ten typ projektu w latach 2019-2022.

W *Plan Inwestycyjny* wpisanych zostało także wiele innych projektów (typu 2-5), które mogłyby ubiegać się o wsparcie z RPO WP 2014-2020 (m.in. instalacje doczyszczania selektywnie zebranych frakcji odpadów komunalnych, przetwarzania odpadów zielonych i innych bioodpadów czy instalacje do recyklingu i odzysku odpadów). Teoretycznie zatem można wskazać, iż potencjał do realizacji projektów w PI 6a wciąż jest wysoki. Z analizy badania ilościowego wynika, iż możliwa byłaby realizacja 8 projektów w ramach Działania 11.2. (ankietowani deklarują, iż posiadają przygotowane formalne dokumenty np. biznes plan, wnioski o dofinansowanie lub pożyczkę, i/lub zabezpieczone środki na realizację w budżecie). Brak jest jednak informacji nt. zakresu rzeczowego tych projektów. Rzeczywisty potencjał aplikacyjny innych niż PSZOK projektów jest bardzo trudny do oszacowania z uwagi na niesprzyjającą sytuację branży gospodarowania odpadami komunalnymi i wymagałby przeprowadzenia dedykowanego badania potrzeb przez IZ RPO WP 2014-2020

Z uwagi na fakt, iż aktualnie nie są planowane żadne nowe nabory oraz podpisano umowy o dofinansowanie ze wszystkimi uprawnionymi podmiotami szacuje się, iż wartość docelowa wskaźnika pn. *Liczba wspartych obiektów gospodarowania odpadami* w 2023 r. wyniesie 32 sztuki. Prognozowane przekroczenie wartości wskaźnika w części wynika z przyjętych przez IZ

RPO WP 2014-2020 założeń do szacunków średniego kosztu dofinansowania obiektów innych niż RIPOK (przyjęto przeciętny koszt dofinansowania 1 obiektu na poziomie 3 mln zł), które w praktyce okazały się niższe.

REKOMENDACJA: Rekomenduje się zwiększenie wartości docelowej wskaźnika *Liczba wspartych obiektów gospodarowania odpadami* do wartości wynikającej z podpisanych umów.

W ocenie ewaluatora w sytuacji, gdyby w innych PI pojawiły się trudności w wydatkowaniu pełnej puli alokacji, teoretycznie organizacja kolejnego naboru w ramach PI 6a mogłaby umożliwić kontraktację kilku, być może nawet kilkunastu projektów. Natomiast ewentualne wsparcie takich projektów nie byłoby istotne z punktu widzenia postawionych w PI 6a aktualnie zdefiniowanych celów (gdyż te jak zaprognozowano zostaną osiągnięte). W regionie istnieje jeszcze potencjał do realizacji projektów w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi (szczególnie w zakresie projektów typu PSZOK oraz rozwoju systemów selektywnej zbiórki w gminach). Z uwagi na zidentyfikowane potrzeby (największe i najbardziej konkretne w przypadku PSZOK oraz ogólnie gminnych systemów selektywnej zbiórki odpadów) w przypadku tego typu projektów istnieje największa szansa na wyłonienie odpowiednio licznej grupy projektów. Projekty te są też możliwe do szybkiej i sprawnej realizacji (co jest niezbędne z uwagi na konieczność zachowania zasady n+3). Niemniej jednak pozostała infrastruktura (typ projektu 2-5 SZOOP) jest również istotna dla wyznaczonych w regionie celów. Dlatego decyzja o wsparciu projektów w dopuszczalnym zakresie SZOOP mogłaby być szczególnie uzasadniona, gdyby stwierdzono możliwość przesunięcia środków do tego PI z innych PI, w których pozostałaby niewykorzystana alokacja. W celu zwiększenia potencjału aplikacyjnego wśród potencjalnych wnioskodawców, niezbędne byłoby zaplanowanie działań informacyjnych o planowanym naborze wniosków (tak by podmioty te mogły zintensyfikować działania przygotowujące swoje projekty do realizacji). Działania te powinny zostać skierowane do wszystkich uprawnionych podmiotów wpisanych w Plan Inwestycyjny PGOWP 2022.

W PI 6a przyjęto **wskaźnik rezultatu** pn. *Udział odpadów komunalnych niepodlegających składowaniu w ogólnej masie odpadów komunalnych wytworzonych*. Wartość docelowa tego wskaźnika (źródło GUS, pomiar raz w roku) została określona na poziomie 60% (w roku bazowym 2012 było to 28,2%).

Tabela 69 Wskaźniki rezultatu (PI 6a) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Udział odpadów komunalnych niepodlegających składowaniu w ogólnej masie odpadów komunalnych wytworzonych (%)	60	61,8 (2017)	103%	60	100%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., dane GUS, obliczenia własne.

Dla wskaźnika pn. *Udział odpadów komunalnych niepodlegających składowaniu w ogólnej masie odpadów komunalnych wytworzonych* województwo pomorskie w momencie prognozowania wartości wskaźnika przekraczało średnią krajową o 8%. Zgodnie z danymi sprawozdawczymi GUS za 2017 r. wynika, iż wskaźnik docelowy został osiągnięty już w 2017 r. (wartość: 61,79%). Robocze szacunki pozwalały na prognozowanie, iż w 2023 r. wartość wskaźnika będzie osiągnięta na poziomie ok. 65%. Jednak ostatecznie z uwagi na niepewną sytuację w branży gospodarki odpadami podjęto decyzję o przyjęciu wartości docelowej na poziomie takim, jak dla kraju tj. 60%. Wartość ta została wskazana zgodnie ze zobowiązaniami wynikającymi z zapisów Umowy Partnerstwa.

Prognozuje się, iż wartość wskaźnika nie powinna spaść w kolejnych latach poniżej poziomu 60%. Powyższe będzie wynikało z planowanej poprawy jakości selektywnej zbiórki, rozwoju instalacji do zagospodarowywania odpadów (w tym recyklingu), wzrostu świadomości społeczeństwa w zakresie pożądaných sposobów postępowania z odpadami komunalnymi oraz wdrażania działań z zakresu zapobiegania powstawania odpadów. Nadmienmy, iż w regionie zostanie uruchomiona instalacja do termicznego przekształcania odpadów, która będzie przyczyniała się do zagospodarowywania odpadów kalorycznych o niskim potencjale do recyklingu (planowana data rozruchów: 2021/2022 r.).

Z uwagi na przyjętą metodę sprawozdawczości dla wskaźnika *udział odpadów komunalnych niepodlegających składowaniu w ogólnej masie odpadów komunalnych wytworzonych* (dane GUS / STRATEG) zaleca się bieżące monitorowanie sytuacji w zakresie przedmiotowego wskaźnika w oparciu o sprawozdania wójtów, burmistrzów lub prezydentów miasta z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi. Zgodnie z obowiązującymi przepisami do 31 marca za rok poprzedni w/w podmioty mają obowiązek złożenia sprawozdań do Urzędu Marszałkowskiego. Informacje w tych sprawozdaniach mogą dostarczyć cennych informacji dotyczących trendów zmian dla analizowanego wskaźnika.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 6a

W większości zidentyfikowanych przypadków problemy we wdrażaniu Działania 11.2. *Gospodarka odpadami* wynikały z czynników o charakterze zewnętrznym. Najważniejszym czynnikiem powodującym utrudnienia we wdrażaniu Działania 11.2. jest **brak stabilnego prawodawstwa krajowego w zakresie dotyczącym branży gospodarki odpadami komunalnymi**. Poniżej wylistowane czynniki w sposób silny i bezpośredni wpływały na funkcjonowanie podmiotów, które mogły ubiegać się o wsparcie w ramach RPO WP 2014-2020 (JST, ich związek, porozumienia i stowarzyszenia oraz przedsiębiorcy):

- niekorzystna koniunktura na rynku gospodarowania surowcami wtórnymi pochodzącymi z przetwarzania odpadów. Podmioty funkcjonujące na rynku gospodarki odpadami komunalnymi w Polsce napotykały aktualnie na duże problemy, gdyż ceny większości frakcji odzyskiwanych surowców istotnie spadły (np. w przypadku odpadów z tworzyw sztucznych, wpływ na to miało głównie zaprzestanie importu odpadów przez Chiny),
- wzrost cen usług i materiałów na rynku budowlanym (potencjalni wnioskodawcy odwlekali w czasie decyzje o realizacji inwestycji, zaś beneficjenci Działania 11.2. napotykali na problemy w realizacji projektów – brak ofert w przetargach, oferty przekraczające dostępny budżet),
- zbyt późne względem rozpoczęcia perspektywy finansowej 2014-2020 uchwalenie Krajowego Planu Gospodarowania Odpadami 2022 (co przełożyło się na utrudnienie wdrażania wsparcia w ramach Działania 11.2. RPO WP 2014-2020),
- nowelizacja ustawy o zamówieniach publicznych z czerwca 2016 r. wprowadzająca możliwość stosowania tak popularnego w innych krajach członkowskich w gospodarce odpadami zamówień in-house (z początkiem 2017 r.),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie szczegółowego sposobu selektywnego zbierania wybranych frakcji odpadów (które weszło w życie 1 lipca 2017 r.) wprowadzające jednakowy model selektywnego zbierania odpadów na terenie całego kraju (znowelizowane 29 grudnia 2018 r.),
- brak pełniejszej implementacji przepisów regulujących finansowe zaangażowanie producentów opakowań w zakresie tzw. „rozszerzonej odpowiedzialności producenta” (system kaucyjny),
- rosnące koszty organizacji systemów gospodarowania odpadami (koszty paliw, pracy, energii, rosnące opłaty za korzystanie ze środowiska),
- uchylona w styczniu 2016 r. podstawa prawna funkcjonowania Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych (Dz.U. 2012 poz.

1052) tj. dokumentu określającego płaszczyznę porównania technologii, dzięki czemu zagwarantowany był jednolity sposób konkurencji między poszczególnymi zakładami.

Brak jest możliwości sformułowania działań zaradczych mogących wpływać na złagodzenie wpływu wylistowanych czynników na potencjał aplikacyjny. Są to czynniki o charakterze systemowym, na które IZ RPO WP 2014-2020 w praktyce nie ma wpływu. Wprowadzenie określonych zmian w prawodawstwie (które aktualnie wciąż nastęca wiele problemów podmiotom zaangażowanym w działalność sektora gospodarki odpadami komunalnymi) było niezbędne by móc w radykalny sposób podjąć działania zmierzające do gruntownej przebudowy logiki systemu gospodarowania odpadami komunalnymi w całym kraju.

Z badania ilościowego z beneficjentami oraz analizy danych sprawozdawczych wynika, iż zmiany prawa miały wpływ na część realizowanych projektów w ramach RPO WP 2014-2020. W wyniku powstających problemów i opóźnień beneficjenci wnioskowali do IZ prośby o możliwość wydłużenia realizacji projektów. Kolejnym czynnikiem zewnętrznym wpływającym na mniejsze zainteresowanie aplikowaniem o wsparcie w ramach Działania 11.2. *Gospodarka odpadami* oraz powstawaniem opóźnień w jego wdrażaniu był obserwowany wzrost cen usług i materiałów na rynku budowlanym. Z badania ilościowego wynika, iż wydłużenie realizacji projektu było najczęstszą przyczyną (66,7% wskazań w badaniu ilościowym) zmian w realizowanych projektach, (drugim z kolei czynnikiem była konieczność zwiększenia wartości projektu – 55,6% wskazań). 23,5% ankietowanych wskazało, jako przyczynę opóźnień trudności na etapie przeprowadzenia zamówień publicznych, problemy ze znalezieniem wykonawców. Równie często (29,4% wskazań) napotymano problem powiązany z sytuacją na rynku budowlanym tj. istotny wzrost kosztów realizacji projektu. Skala opóźnień w realizowanych projektach była bardzo zróżnicowana i z badania ilościowego nie wynikają tutaj żadne prawidłowości (odnotowywano opóźnienia trwające do pół roku, od 6-12 miesięcy oraz nawet większe). W większości analizowanych przypadków problemy te nie miały istotnego wpływu na osiągnięcie założonych celów i wskaźników.

Czynniki wewnętrzne

Nie zidentyfikowano czynników o charakterze wewnętrznym, które powodowałyby istotne problemy w trakcie prowadzonych naborów. Konstruując warunki wsparcia nie pominięto żadnej istotnej grupy docelowej. Przewidziano także wszystkie istotne typy projektów, przyczyniające się do realizacji celów Działania. Również przyjęta formuła wdrażania (tryb konkursowy) oraz szczegółowe warunki wsparcia zostały sformułowane w sposób przejrzysty (w tym m.in. regulaminy konkursów i załączniki do regulaminu, kryteria oceny). W tym zakresie nie identyfikuje się żadnych istotnych czynników, które mogłyby powodować problemy we wdrażaniu.

Pewnym ograniczeniem do realizacji projektów typu PSZOK w ramach RPO dotyczyło demarkacji z programem krajowym. PSZOK mogły uzyskać wsparcie w ramach RPO wyłącznie w sytuacji, gdy wartość kosztów kwalifikowalnych nie przekracza 2 mln zł i projekty będą

dedykowane do obsługi do 20 tys. mieszkańców (23 gminy tj. ok. 18% JST na terenie pomorskiego w związku z powyższym wymogiem nie miało możliwości aplikowania o wsparcie w ramach RPO).

W PI 6a w ramach kierunkowych zasad wyboru wskazano na preferencje takich projektów, których beneficjenci angażują kapitał prywatny. Z tej perspektywy możliwe jest osiągnięcie lepszych efektów wsparcia, gdyż jest ono udzielane w sposób bardziej efektywny (może objąć szerszą grupę projektów). Ponadto w PI 6a przewidziano instrument realizacji projektów w ramach ZPT. Preferowano projekty upowszechniające efektywne rozwiązania technologiczne, co w zakresie instalacji związanych z przetwarzaniem odpadów jest bardzo cenne. Co prawda w gospodarce odpadami komunalnymi wiele zależy od jakości strumienia odpadów zebranego u źródła. Niemniej jednak stosowanie efektywnych rozwiązań w zakresie zbierania (pojemniki podziemne), czy to sortowania (separatory), czy recyklingu odpadów jest uzasadnione. W tym zakresie wskazać można np. bardzo duży potencjał do wdrażania projektów z zakresu „smart city”, które są tak popularne w gospodarce odpadami w krajach zagranicznych (szczególnie zachodnia Europa). Preferencją powiązaną z tą opisaną powyżej są rozwiązania wspierające redukcję negatywnych oddziaływań środowiskowych, w szczególności poprzez ograniczenie masy składowanych odpadów komunalnych oraz poprawę efektywności wykorzystania zasobów. Kwestia ta bezpośrednio i silnie łączy się z celem wsparcia ukierunkowanego w ramach PI 6a. Ponadto w ramach projektów wspieranych w PI 6a preferowano takie, które sprzyjały tworzeniu warunków dla wysokiej aktywności mieszkańców, w tym kształtowaniu i umacnianiu pożądanych postaw proekologicznych. Kwestia wzmocnienia świadomości społecznej poprzez odpowiednią edukację w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi jest bardzo istotna.

Ocena efektów wsparcia w PI 6a

Dotychczas wsparcie w ramach PI 6a uzyskało 23 PSZOK oraz 13 instalacji do gospodarowania odpadami komunalnymi. Na realizację projektów typu 1 przeznaczono dotychczas ok. 29% dostępnej alokacji, zaś na realizację projektów typu 2-5 ok. 71%.

Typologia projektów wybranych do finansowania w ramach Działania 11.2. *Gospodarka odpadami* w pełni wpisuje się w wyznaczony do realizacji cel i będzie przyczyniać się do zwiększenia efektywności systemów zagospodarowania odpadów komunalnych w województwie pomorskim. Wsparcie w ramach PI 6a cechuje wysoka logika interwencji i nie można wskazać żadnych rekomendacji w zakresie jego ew. modyfikacji. Planowany do wsparcia rodzaj interwencji jest trafny i będzie w sposób pozytywny oddziaływał na zidentyfikowane wyzwania. Nie można wskazać jednego konkretnego typu projektu, który umożliwiłby osiągnięcie najlepszych efektów, tj. w największym stopniu przyczynił się do realizacji wyznaczonych celów. Wsparcie to, musi być kierowane równomiernie na wszystkie elementy systemu (od planowania gospodarki surowcem, przez zbieranie oraz przetwarzanie). Zaniedbanie jednego elementu skutkowałoby brakiem możliwości uzyskania

całościowego efektu. Przykładowo, nawet najlepszy system selektywnej zbiórki odpadów bez odpowiedniej edukacji i zmiany postaw społeczeństwa nie umożliwi zapewnienia zamierzonych efektów (szczególnie w tzw. zabudowie wysokiej, gdzie kontrola deklaracji segregowania odpadów jest utrudniona). Również nawet najlepszej jakości odpad jako surowiec pozostanie w dużej mierze bezużyteczny, gdy nie będzie mógł być przetworzony w odpowiednim zakładzie (RIPOK, instalacja do recyklingu). Z powyższą problematyką wiąże się bardzo silnie obowiązujący system prawny i czysta ekonomia. Dla producentów (np. opakowań z tworzyw sztucznych) bardziej opłacalny może być zakup materiałów do produkcji nie z recyklingu, a wytworzonych z surowców pierwotnych.

Skala potrzeb inwestycyjnych w branży gospodarki odpadami komunalnymi w regionie jest wciąż bardzo duża i zróżnicowana. Powyższe wynika z dużych potrzeb w zakresie zarówno zbierania, jak i przetwarzania odpadów. Prognozuje się, iż w perspektywie najbliższych kilku lat nie będzie potrzeby do zmiany kierunków wsparcia branży gospodarki odpadami komunalnymi w województwie pomorskim (rosnący nacisk powinien być kładziony na selektywną zbiórkę oraz edukację). Interwencja w ramach RPO WP 2014-2020 jest kompletna i jej kształt wsparcia pozostanie aktualny w najbliższej przyszłości. W zakresie dotyczącym aktualizacji diagnozy sytuacji oraz ewentualnej rewizji aktualności kierunków wsparcia branży istotne będą ustalenia Sprawozdania z realizacji PGO za lata 2017-2019.

Z uwagi na opisane w poprzednim podrozdziale trudności związane z brakiem stabilnego prawodawstwa oraz załamaniem się rynku surowców wtórnych, zbyt małe wsparcie zostało w regionie skierowane na instalacje do recyklingu odpadów.

Przeważającym typem projektów realizowanym w ramach Działania 11.2. *Gospodarka odpadami* były PSZOK. Co prawda PSZOK nie są projektami, które zapewniają zbieranie szczególnie dużej masy odpadów w stosunku do odpadów wytwarzanych. Natomiast są to projekty istotne ze względu na możliwość pozostawiania w nich przez mieszkańców tzw. odpadów problemowych (które często bez funkcjonowania PSZOK są podrzucane do lasu). PSZOK stanowią uzupełnienie kompleksowego systemu gospodarowania odpadami.

Drugą grupę wspartych projektów stanowiły zakłady gospodarowania odpadami. Modernizacja i rozbudowa RIPOK pozwala zwiększyć możliwości techniczne do doczyszczania odpadów selektywnie zebranych. Wsparta została także instalacja do kompostowania odpadów (co w świetle obowiązkowego zbierania odpadów biodegradowalnych uznać należy za bardzo korzystne). Dzięki wsparciu w ramach RPO WP 2014-2020 zwiększy się odsetek odpadów zbieranych selektywnie, czystość zbieranych odpadów (co zwiększy możliwości bardziej efektywnego ich zagospodarowania przez odzysk i recykling). To z kolei przyczyni się do poprawy wartości wskaźnika *Udział odpadów komunalnych niepodlegających składowaniu w ogólnej masie odpadów komunalnych wytworzonych*.

Nadmienić należy także o zastosowanym przez IZ RPO WP 2014-2020 cross finansingu, który obliguje beneficjentów Działania 11.2. do prowadzenia działań informacyjno-edukacyjnych w

zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi. Wskutek powyższego uzyskany zostanie lepszy efekt wdrażanych projektów. Tego typu założenie będzie pozytywnie wpływać na wzrost świadomości społeczeństwa w zakresie odpowiedniego sposobu gospodarowania odpadami (a zatem przyczyniać się będzie do realizacji celów postawionych w Działaniu 11.2. poprawy sytuacji w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi – m.in. zwiększenie poziomów selektywnej zbiórki itp.).

Wspierane typy projektów 1 oraz 2-5 są ze sobą komplementarne i każdy z nich jest pożądany do realizacji, gdyż będzie się przyczyniał do poprawy sytuacji gospodarki odpadami komunalnymi w regionie. Dzięki projektom typu PSZOK możliwe jest zwiększenie masy odpadów zbieranych w sposób selektywny (projekty te przyczyniają się do wzrostu wskaźnika rezultatu określonego w SZOOP pn. *Liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów*). Natomiast dzięki projektom typu 2-5 zwiększane są możliwości przetwarzania w sposób bardziej efektywny zebranych i odebranych odpadów (także tych w PSZOK). Projekty typu 2-5 przyczyniają się do wzrostu wskaźnika rezultatu określonego w SZOOP pn. *Moc przerobowa zakładu zagospodarowania odpadów oraz Moc przerobowa wspartych instalacji do gospodarowania odpadami*.

Osiągnięcie wartości wskaźnika *Liczba wspartych obiektów gospodarowania odpadami* w wymiarze większym niż zakładano będzie miało pozytywny wpływ na realizację celów Działania 11.2. *Gospodarka odpadami* (wsparcie zostanie skierowane do większej liczby projektów i obejmie większą liczbę osób).

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Analiza kluczowych danych, obrazujących sytuację w sektorze gospodarki odpadami komunalnymi na terenie województwa potwierdza, iż wsparcie w ramach Działania 11.2. cechuje wysoka logika interwencji. Dotychczasowa struktura wsparcia projektów w wysokim stopniu wpisuje się w potrzeby zdiagnozowane w RPO WP 2014-2020. Projekty wybrane do dofinansowania będą przyczyniały się do wzrostu odpadów selektywnie zbieranych (projekty typu PSZOK).

W efekcie możliwe będzie ograniczenie masy powstających odpadów zmieszanych. Wsparte PSZOK będą przyczyniały się do realizacji wskaźnika rezultatu bezpośredniego: *Liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów* oraz wskaźnika rezultatu: *Udział odpadów komunalnych niepodlegających składowaniu w ogólnej masie odpadów komunalnych wytworzonych*.

Wsparcie z RPO WP 2014-2020 umożliwi zapewnienie odpowiedniej jakości i dostępności infrastruktury, która będzie zachęcała mieszkańców do korzystania z niej. Przykładowo częstą barierą w funkcjonowaniu PSZOK jest ich zła organizacja, silna dekapitalizacja infrastruktury. Kolejną ważną funkcją PSZOK wspartych w ramach RPO jest to, iż w obiektach tych beneficjenci powinni tworzyć odpowiednią infrastrukturę do zapobiegania powstawaniu

odpadów (punkty wymiany rzeczy używanych dla mieszkańców, punkty napraw). Te działania tj. zapobieganie powstawaniu odpadów znajduje się najwyżej w hierarchii sposobów postępowania.

Również pozytywna jest ocena pozostałych typów projektów realizowanych w ramach Działania 11.2. *Gospodarka odpadami*. Wsparte zakłady gospodarowania odpadami przyczyniać się będą do wzrostu efektywności odzysku i recyklingu odpadów (a zatem ograniczania odpadów składowanych). Ponadto dzięki wspartym projektom w ramach PI 6a możliwe będzie przetwarzanie odpadów w większej zgodności z hierarchią sposobów postępowania. Rozwój systemów selektywnej zbiórki oraz wzrost efektywności instalacji przetwarzających odpady przyczyniać się będzie do tego, iż wysortowane odpady będzie cechował większy potencjał do poddania procesom recyklingu (a nie np. odzysku energetycznego w procesie spalania).

W dalszym ciągu jednak w regionie pomimo widocznej i stopniowej poprawy w zakresie stanu gospodarki odpadami komunalnymi aktualne pozostają wyzwania, które zostały zidentyfikowane na etapie tworzenia RPO WP 2014-2020 (w większości wynikają one z czynników zewnętrznych, niezależnych od IZ RPO WP 2014-2020). I tak wśród kluczowych wyzwań wskazać należy spełnienie krajowych i unijnych celów w zakresie gospodarki odpadami (osiągnięcia w najbliższych latach odpowiednich poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku wybranych frakcji odpadów oraz odpowiedniego ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania). Powyższe wyzwania wynikają w szczególności z:

- zbyt dużego udziału odpadów zbieranych jako zmieszane (co łączy się bezpośrednio z niskim poziomem odpadów zbieranych selektywnie i z możliwościami poddawania odpadów procesom odzysku i recyklingu),
- niewystarczającej świadomości ekologicznej mieszkańców województwa (m.in. w zakresie właściwego postępowania z odpadami komunalnymi – obserwowane są praktyki nielegalnego porzucania odpadów, spalania odpadów w paleniskach domowych),
- niewystarczającego rozwinięcia gminnych systemów selektywnego zbierania odpadów komunalnych,
- niskiej efektywności instalacji przetwarzających zebrane odpady.

Podkreślimy, iż z perspektywy wyzwań w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi jest przede wszystkim liczba ludności (a ta, jak wynika z danych systematycznie wzrasta – co jest rzadkością w porównaniu do innych województw). Ponadto podkreślić należy, wzrastającą wartość przeciętnego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę. Te dwa wybrane wskaźniki pokazują, iż masa odpadów komunalnych w województwie pomorskim może w dalszym ciągu wzrastać (konsumpcjonizm, rozwój społeczno-gospodarczy, zmiana stylu

życia). Zatem kluczowe jest to, aby system gospodarki odpadami komunalnymi był na to gotowy. Wsparcie udzielone w ramach PI 6a w istotny sposób będzie się do tego przyczyniało.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 6a na zmniejszenie różnic wewnątrz regionalnych zidentyfikowanych w Programie

Miara oceny wsparcia udzielonego w ramach PI 6a na zmniejszenie różnic wewnątrz regionalnych zidentyfikowanych w Programie oparta została o dane dotyczące stanu gospodarki odpadami komunalnymi w wybranych gminach województwa pomorskiego. W praktyce ocena ta została sprowadzona do analizy sytuacji w tych gminach, które otrzymały wsparcie w ramach PI 6a. Trudno jest bowiem ocenić jaka będzie sytuacja w gminach nie objętych wsparciem w ramach PI 6a, a w związku z powyższym antycypować czy i w jakim stopniu interwencja w ramach PI 6a umożliwi zmniejszenie ewentualnych różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie. Ponadto jak zostanie to opisane poniżej, interwencja w ramach PI 6a realizowana była także na terenie tych gmin, w których sytuacja w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi była na bardzo dobrym poziomie (tj. takie JST, które mogą pochwalić się wysokimi poziomami selektywnej zbiórki oraz uzyskiwaniem wysokich poziomów odzysku i recyklingu). Zatem te gminy dzięki wsparciu w ramach PI 6a będą mogły dodatkowo wzmocnić swoją pozycję lidera w zakresie efektywności funkcjonowania gminnych systemów gospodarki odpadami komunalnymi.

W ramach PI 6a w organizowanych naborach sformułowano preferencyjny system kryteriów oceny i wyboru projektów ZPT. Preferencje zastosowano dla 3 kryteriów:

- Profil projektu na tle zapisów Programu,
- Potrzeba realizacji projektu,
- Oddziaływanie projektu.

W sytuacji, gdy dany projekt był zgodny z zakresem uzgodnionym w ramach ZPT miał ułatwioną możliwość pozyskania 30 na 50 punktów w ramach kryteriów strategicznych (łącznie maksymalna liczba punktów do zdobycia wynosiła 100 punktów). W praktyce, jeśli projekty nie realizowane w ramach ZPT byłyby odpowiednio dobrze przygotowane, w istotny sposób wpisywałyby się w realizację celów Działania, posiadały dobrze zdiagnozowane i uzasadnione potrzeby realizacji oraz prowadziły do rozwiązania problemu na terenie danego RIPOK/regionu miały taką samą możliwość pozyskania punktów do listy rankingowej.

Zastosowane kryteria ZPT umożliwiły przyznanie dofinansowania większej liczbie projektów w ramach Działania 11.2. (analiza list rankingowych pokazała, iż w przypadku braku zastosowania mechanizmu ZPT nie byłaby możliwa realizacja kilku ważnych i ciekawych projektów). Pozytywnie przyczyni się to do realizacji zarówno wskaźników monitorowania, jak również do poprawy możliwości i jakości gospodarowania odpadami w regionach. Kwestia ta jest szczególnie istotna, gdyż jak zostało to opisane w rozdziałach wcześniejszych sytuacja na rynku gospodarowania odpadami komunalnymi jest trudna.

Szczegółowa ocena ZPT została zamieszczona w dedykowanym rozdziale w ramach niniejszego raportu.

Z perspektywy oceny wpływu interwencji w ramach PI 6a na zmniejszenie różnic wewnątrz regionalnych zidentyfikowanych w Programie należy wskazać, iż kluczowym elementem jest uwzględnienie w analizach przyjętego na poziomie województwa podziału na tzw. regiony gospodarowania odpadami (zgodnie z ustawą o odpadach).

W PGOWP 2020 dokonano podziału województwa na 4 regiony: 1. Region Północny (RIPOK Chlewnica w Potęgowie, RIPOK Czarnówko), Południowy (RIPOK Stary Las), Region Zachodni (RIPOK Sierzno, RIPOK Bierkowo), Region Wschodni (RIPOK w Gliwie Małej). W każdym z regionów wyznaczone cele w zakresie gospodarki odpadami są takie same. Moce przerobowe części mechanicznej we wszystkich regionach będą w najbliższych latach wystarczające, aby mechanicznie przetworzyć wytwarzane zarówno zmieszane, jak i selektywnie zbierane odpady komunalne. Moce przerobowe instalacji do zagospodarowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji - zarówno części biologicznej instalacji MBP, jak i kompostowni bioodpadów pozwolą na zagospodarowanie tej frakcji odpadów nawet po 2030 r. Wsparcie udzielone w ramach PI 6a umożliwi na podniesienie efektywności przetwarzanych odpadów.

Zgodnie z danymi PGOWP 2022 na terenie województwa pomorskiego funkcjonuje 10 RIPOK zapewniających mechaniczno-biologiczne przetwarzanie odpadów oraz 6 RIPOK zapewniających zagospodarowywanie selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych bioodpadów. W ramach RPO WP 2014-2020 wsparcie zostało skierowane do 60% instalacji typu RIPOK. Skala wsparcia tego typu obiektów w ramach Działania 11.2. jest zatem duża. Z uwagi na obowiązujące prawodawstwo i regionalizację gospodarki odpadami komunalnymi wsparcie udzielone na ten typ obiektów będzie wywierało pozytywny wpływ w tzw. „regionach gospodarki odpadami”. Wsparcie w ramach Programu skierowane zostało do RIPOK znajdujących się we wszystkich regionach gospodarowania odpadami (w każdym z wyznaczonych regionów zrealizowany został przynajmniej 1 projekt w ramach PI 6a).

Ponadto wybór czterech projektów w ramach ZPT w istotny sposób przełoży się na realizację wskaźników monitorowanych w ramach SZOOP (zwiększenie mocy przerobowych). Wsparte w ramach projekty to m.in. istotne dla regionu instalacje RIPOK. Są to projekty stanowiące rdzeń funkcjonowania gospodarki odpadami komunalnymi regionu. Dzięki wsparciu tych instalacji zwiększona zostanie efektywność funkcjonowania zakładów (zwiększy się potencjał do odzysku i recyklingu odpadów oraz tym samym ograniczony zostanie strumień odpadów kierowanych do składowania).

W 2016 r. przed rozpoczęciem wdrażania Działania 11.2. w województwie funkcjonowało 100 PSZOK (aż 35 gmin miało utworzony PSZOK na terenie innej gminy, 2 gminy nie korzystały z żadnego PSZOK). Z analizy zawartych umów o dofinansowanie dzięki wsparciu w ramach Działania 11.2. jedna z gmin, która dotychczas nie korzystała z PSZOK utworzy taki

punkt. Dane monitoringowe nie pozwalają w prosty sposób na ocenę ile PSZOK dzięki wsparciu w ramach RPO WP 2014-2020 uległo budowie, a ile modernizacji / przebudowie. Z przeprowadzonych analiz wynika, iż wsparcie na realizację typu PSZOK z Działania 11.2. zostało skierowane do 21 gmin.

Z danych dotyczących liczby PSZOK w gminach województwa pomorskiego w latach 2013-2017 wynika, iż ich liczba systematycznie wzrasta. W dalszym ciągu jednak wsparcie projektów typu PSZOK pozostanie aktualne (szczególnie w przypadku dwóch gmin, które do 2017 r. nie miały na swoim terenie takiego obiektu). Obiekty te wymagają systematycznego odtwarzania majątku, wykorzystywanej infrastruktury oraz modernizacji i poszerzania zakresu funkcjonowania. Dzięki wsparciu z PI 6a skala potrzeb w zakresie obiektów typu PSZOK w województwie pomorskim uległa istotnemu zmniejszeniu.

Jako miernik oceny ukierunkowania wsparcia w ramach PI 6a przyjęto wskaźnik pn. *Osiągnięty poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła*. Wskaźnik ten dobrze obrazuje stan selektywnej zbiórki odpadów na analizowanym obszarze. Większy udział odpadów zbieranych selektywnie wpływa na zwiększenie możliwości zagospodarowania frakcji surowcowych, poddanie ich procesom odzysku i recyklingu. Ponadto dzięki dobremu rozwinięciu systemów selektywnego zbierania odpadów ograniczana jest masa odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazanych do składowania. Powyższe bezpośrednio przekłada się na wzrost potencjału do spełnienia krajowych i unijnych celów w zakresie gospodarki odpadami.

Wsparcie udzielone w ramach RPO WP 2014-2020 będzie wpływało na poprawę sytuacji w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi na terenie całego województwa pomorskiego (wsparcie skierowano do wszystkich 4 regionów gospodarowania odpadami, ponadto wsparto liczną grupę projektów typu PSZOK).

W związku z powyższym dzięki realizacji projektów w ramach Działania 11.2. zwiększeniu ulegnie efektywność systemów zagospodarowania odpadów komunalnych w województwie pomorskim. Wsparcie w ramach PI 6a przyczyni się do tego, iż w istotny sposób zmniejszone zostanie ryzyko niespełnienia krajowych i unijnych celów w zakresie gospodarki odpadami. Będzie to możliwe poprzez zmniejszenie udziału odpadów wytwarzanych jako zmieszane. W tym zakresie ważny jest wpływ realizowanych przy okazji wdrażanych projektów działań informacyjnych i edukacyjnych (będą one przyczyniały się do odpowiedniego postępowania z odpadami przez mieszkańców województwa).

W 2017 r. tylko 3 gminy w województwie pomorskim nie osiągnęły wymaganego poziomu odzysku i recyklingu czterech frakcji (wynoszącego 20%). Osiągnięciem poziomu wymaganego na 2018 r. (30%) zagrożone są 34 gminy (jako zagrożone, wskazano te, które w 2017 r. osiągnęły poziom niższy niż 30%). W momencie sporządzania niniejszej ewaluacji tylko 12 gmin z terenu całego województwa pomorskiego mogło pochwalić się osiągnięciem wymaganego na 2020 r. poziomu 50% (41 gmin osiągnęło w 2017 r. wskaźnik powyżej 40%).

Wymagane obowiązującymi przepisami prawa określone poziomy recyklingu i przygotowania do ponownego użycia frakcji PMTS niezbędne do wykazania przez gminy w 2017 r. wynosiły 20% i rokrocznie zwiększają się o 10% (tj. by w 2020 r. wynieść 50%). Wsparcie w ramach PI 6a ukierunkowane zostało na teren 36 gmin. Cztery spośród tych gmin mogły w 2017 r. wykazać osiągnięcie wymaganego na 2020 r. poziomu min. 50%. Zatem wsparcie udzielone w ramach PI 6a we wszystkich pozostałych gminach będzie w istotny sposób przyczyniało się do tego, by w 2020 r. osiągnąć wymagane przepisami prawa poziomy recyklingu i przygotowania do ponownego użycia frakcji PMTS.

W zakresie wskaźnika odzysku i recyklingu odpadów budowlanych i rozbiórkowych w 2017 r. tylko 12 gmin w województwie pomorskim nie osiągnęło wymaganego poziomu (71 gmin w 2017 r. może pochwalić się osiągnięciem wymaganego na 2020 r. poziomu 70% odzysku i recyklingu tej grupy odpadów).

W odniesieniu osiągniętych poziomów ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania 8 gmin w województwie pomorskim nie osiągnęło wymaganego poziomu (jednak jest on wymagany do osiągnięcia dopiero w 2020 r.). Należy podkreślić, iż na terenie 5 z tych gmin (tj. Nowa Wieś Lęborska, Łeba, Łęczycze, Choczewo, Słupsk – gmina wiejska) realizowane są projekty w ramach PI 6a. Będą one zatem przyczyniały się do poprawy sytuacji w tych JST w zakresie opisanego wskaźnika.

Na obszarach wiejskich realizowane jest 16 (tj. 61,54%) projektów wdrażanych w ramach Działania 11.2. *Gospodarka odpadami*. Pozostałe 10 projektów (38,46%) realizowane jest na obszarach miejskich o ludności powyżej 5000 i średniej gęstości zaludnienia. To głównie z uwagi na specyfikę projektów oraz warunków wsparcia w ramach Działania 11.2. projekty realizowane były na obszarach wiejskich oraz obszarach miejskich o ludności 5000 i średniej gęstości zaludnienia. Z kolei większość zakładów gospodarowania odpadami jest lokowana na obszarach o możliwie najniższej gęstości zaludnienia (by ograniczyć związane z funkcjonowaniem uciążliwości dla lokalnie zamieszkujących osób).

Reasumując, wsparcie w ramach PI 6a w praktyce będzie pozytywnie oddziaływało na poprawę stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie całego województwa. Interwencja w ramach PI 6a została skierowana na obszary, na których potrzeby do realizacji tego typu projektów były wysokie. W wyniku wdrażania projektów w ramach PI 6a zwiększy się liczba gmin w województwie, które osiągną wymagany poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazanych do składowania. Ponadto rezultatem wsparcia rozwoju systemu selektywnego zbierania odpadów będzie zwiększenie masy odpadów komunalnych przekazywanych i poddawanych procesom recyklingu i odzysku.

Podsumowanie

Postępy wdrażania PI 6a uznać należy za satysfakcjonujące, mając na uwadze opóźnienia we wdrażaniu jakie wynikały z oczekiwania na uchwalenie KPGO 2022. Cele Programu wyznaczone dla PI 6a zostaną osiągnięte w ramach już zakontraktowanych projektów.

Nie zidentyfikowano zagrożenia osiągnięcia założonych wartości wskaźników. Z uwagi na zakontraktowanie większej liczby projektów niż prognozowano, w ramach PI 6a diagnozuje się potrzebę zwiększenia wartości docelowej wskaźnika *Liczba wspartych obiektów gospodarowania odpadami* do wartości wynikającej z podpisanych umów.

Pomimo obserwowania stopniowej poprawy sytuacji w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi w województwie pomorskim kluczowe uwarunkowania i wyzwania (w tym społeczno-gospodarcze) potwierdzają aktualność przyjętych założeń Programu. Wynika to głównie z zaostrzających się przepisów prawa (celów) dotyczących gospodarowania odpadami komunalnymi oraz trudnej sytuacji na rynku w tej dziedzinie. W dalszym ciągu zatem cele zdefiniowane na etapie tworzenia Programu pozostają aktualne (ograniczenie wytwarzania odpadów, wzrost odsetka odpadów zbieranych selektywnie, dalsze ograniczanie masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazanych do składowania, wzrost poziomu odzysku i recyklingu odpadów, wzrost wiedzy mieszkańców nt. odpowiedniego gospodarowania odpadami).

Z uwagi na pozostałą w Działaniu 11.2. alokację kwestią do rozważenia przez IZ RPO WP 2014-2020 jest podjęcie decyzji o kontynuowaniu wsparcia w ramach PI 6a. Obserwowane zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej oraz zaostrzonych wymogów prawnych sprawiają, iż diagnoza potrzeb określonych na etapie programowania jest w dalszym ciągu aktualna. Natomiast opisane czynniki zewnętrzne aktualnie utrudniają przygotowanie i realizację projektów w ramach PI 6a. Jednak prognozować można, iż sytuacja w branży gospodarki odpadami komunalnymi w najbliższych miesiącach powinna ulec stabilizacji. Taki stan rzeczy mógłby umożliwić przeprowadzenie kolejnego naboru wniosków w ramach Działania 11.2. na początku 2020 r. Decyzja w tym zakresie powinna zostać podjęta w późniejszym okresie wdrażania RPO WP 2014-2020.

Uruchomienie dodatkowych naborów w PI 6a w ramach dostępnych środków alokacji (z RW) i/lub przesunięcie środków z innych PI umożliwiłoby zwiększenie potencjału na osiągnięcie wyższych wartości docelowych (szczególnie dla wskaźnika rezultatu).

Priorytet Inwestycyjny 6b (Działanie 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa*)

Ocena postępów w realizacji PI 6b oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Celem szczegółowym interwencji w ramach Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* jest spełnienie zobowiązań akcesyjnych w zakresie oczyszczania ścieków w aglomeracjach od 2 do 10 tys. RLM oraz poprawiona jakość wód powierzchniowych i wody pitnej w regionie. Jako miernik tego celu przyjęto wskaźnik rezultatu: *Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków*.

Wsparcie w ramach Działania 11.3. skierowano głównie w trybie konkursowym. Uzupełniająco dopuszczono tryb pozakonkursowy (przedsięwzięcie strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie energetyki i środowiska).

Priorytetem dla regionu był dalszy rozwój gospodarki ściekowej. Z uwagi na dobrze rozwiniętą infrastrukturę zaopatrzenia w wodę na obszarze większości województwa, wsparcie dotyczące tej grupy projektów zostało przewidziane w trybie pozakonkursowym na obszar o największych potrzebach tj. rejon Żuław. Powyższe było trafnym założeniem i wynikało m.in. z faktu, iż region posiadał już w momencie projektowania wsparcia z RPO WP 2014-2020 bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturę zaopatrzenia w wodę (a zdiagnozowane braki dotyczyły głównie rejonu Żuław). Odpowiedzią na powyższe wyzwanie stanowi projekt pn. *Poprawa jakości oraz ograniczenie strat wody w Centralnym Wodociągu Żuławskim - etap I* (którego opis został szczegółowo zamieszczony w ramach podrozdziału 6.2 dotyczącego oceny użyteczności i skuteczności przedsięwzięć strategicznych), dotyczy modernizacji Stacji Uzdatniania Wody w Ząbrowie oraz montażu monitoringu w 10 punktach węzłowych magistralnej sieci wodociągowej oraz w 20 studniach na ujęciu wody w Letnikach. Przewidywana liczba osób korzystających z ulepszanego zaopatrzenia w wodę w wyniku wsparcia z RPO WP 2014-2020 wynosi 73 421 osób (przy czym zdecydowana większość tego wskaźnika dotyczy powiatu malborskiego). Celem projektu jest zapewnienie mieszkańcom Żuław i Mierzei Wiślanej odpowiedniej ilości i jakości wody pitnej. W rezultacie przewiduje się, że ulepszony system zaopatrzenia w wodę obejmie 73 200 osób. Całkowita wartość projektu to 52,6 mln zł, a dofinansowanie z RPO WP 2014-2020 wynosi 24,6 mln zł. Projekt ten jest realizowany od sierpnia 2016 r. do lipca 2019 r.

W zakresie gospodarki ściekowej wsparcie skierowano głównie na dofinansowywanie projektów przewidujących podłączenie do sieci kanalizacyjnej mieszkańców województwa pomorskiego oraz na zadania dotyczące oczyszczania ścieków (budowa, rozbudowa, przebudowa, modernizacja oczyszczalni ścieków). Wsparcie zgodnie z przyjętą demarkacją ograniczone zostało do aglomeracji uwzględnionych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych w zakresie od 2 do 10 tys. RLM (ujęcie planowanej inwestycji w KPOŚK warunkowało możliwość aplikowania o wsparcie z PI 6b).

W ramach RPO WP 2014-2020 umożliwiono również aplikowanie o wsparcie tworzenia i rozbudowy systemów monitoringu i oceny jakości wód powierzchniowych i podziemnych (kwestia ta jest szczególnie istotna z uwagi na możliwość efektywnego gospodarowania zasobami i ochronę zasobów wód powierzchniowych i podziemnych).

Dopełnieniem interwencji w ramach RPO WP 2014-2020 są projekty związane ze wsparciem infrastruktury zagospodarowania osadów ściekowych. Powyższe jest kwestią szczególnie istotną biorąc pod uwagę realizację projektów zakładających likwidację deficytów sieci kanalizacji sanitarnej (planowany wzrost masy powstających komunalnych osadów ściekowych).

W ramach Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* przeprowadzono dotychczas dwa nabory wniosków. Na dzień 31.12.2018 zawarty zostało 38 umów o dofinansowanie. Wartość ogółem projektów wynosi 335,1 mln zł (w tym dofinansowanie UE: 190,0 mln zł). Zakontraktowano 93,6% alokacji (z ramami wykonania). Poziom wydatkowania z zatwierdzonych wniosków o płatność jest satysfakcjonujący (27,1%).

Czynnikiem sukcesu tak dużego stopnia zakontraktowania alokacji należy upatrywać w tym, iż IZ RPO WP 2014-2020 sprawnie i wcześniej przygotowała pierwszy nabór wniosków o dofinansowanie. Ponadto ogłoszenia naborów wniosków były dobrze skorelowane z ogłaszaniem aktualizacji dokumentów warunkujących możliwość otrzymania wsparcia (tj. KPOŚK). Z kolei w regulaminach konkursów zawierane były zapisy, które mobilizowały beneficjentów do sprawnej realizacji projektów.

Obecny stan kontraktacji nie wskazuje na możliwości wystąpienia problemów z osiągnięciem wartości docelowej założonych wskaźników produktu i rezultatu. Ankietowani beneficjenci nie wskazują na możliwe problemy z osiągnięciem założonych wartości docelowych wskaźników w realizowanych przez nich projektach. Zakontraktowano całą dostępną alokację i nie planuje się dalszych naborów. Oznacza to, że prognozowane na koniec 2023 r. wskaźniki powinny osiągnąć wartość zakładaną przez beneficjentów w zawartych umowach o dofinansowanie.

Tabela 70 Wskaźniki produktu (PI 6b) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Długość sieci kanalizacji sanitarnej (km)	250	70,87	28,3%	300,97	120,4%	300,97	120,4%*
Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych oczyszczania ścieków (CI 19) (RLM)	30 000	8 794	29,3%	78 614	262,0%	78 614	262,0%*

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

* Aktualnie nie planuje się dodatkowych naborów wniosków. Żadne projekty nie oczekują na podpisanie umowy o dofinansowanie. Uwzględniając koszt jednostkowy wskaźnika oraz pozostałą w PI 6b alokację, hipotetycznie możliwe byłoby wybudowanie dodatkowych 20,03 km sieci kanalizacji sanitarnej (hipotetyczna całkowita szacowana wartość wyniosła by wówczas 321 km, zaś % wartości docelowej ok. 128,4%). W przypadku wskaźnika Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych oczyszczania ścieków uwzględniając koszt jednostkowy wskaźnika oraz pozostałą w PI 6b alokację, hipotetycznie możliwe byłoby wsparcie jeszcze dodatkowych 5 337 RLM (hipotetyczna całkowita szacowana wartość wyniosłaby wówczas 83 951 km, zaś % wartości docelowej ok. 279,8%).

Prognozuje się, iż wartość docelowa tego wskaźnika *Długość sieci kanalizacji sanitarnej* zostanie zrealizowana na poziomie 120,4%. Satysfakcjonujący jest poziom zaawansowania wdrażania mierzony stopniem osiągnięcia założonych wartości wskaźników. W przypadku wskaźnika *Długość sieci kanalizacji sanitarnej* w złożonych wnioskach o płatność beneficjenci wykazali realizację 26,02 km sieci co stanowi 23,5% wartości prognozowanej do osiągnięcia w 2023 r. Powyższe różnice wynikają z tego, iż projekty realizowane w ramach PI 6b są inwestycjami długotrwałymi i ich realizacja jest czasochłonna. Opisana sytuacja nie stanowi zagrożenia dla realizacji zakładanych wartości docelowych, gdyż podmiotami wybranymi do realizacji projektów są jednostki samorządu terytorialnego bądź ich związki, porozumienia i stowarzyszenia.

W odniesieniu do wskaźnika *Długość sieci kanalizacji sanitarnej* ustalono, że koszt budowy lub modernizacji 1 km sieci kanalizacyjnej wyniesie ok. 450 tys. zł. Koszt ten zakładał, iż przy modernizacji kanalizacji uwzględnia się również modernizację oczyszczalni ścieków (która

miała stanowić komponent niektórych inwestycji). Jak pokazała praktyka średni koszt jednostkowy realizacji tego wskaźnika wyniósł ok. 401 356 zł.

Prognozowane przekroczenie wartości wskaźnika w części wynika z przyjętych przez IZ RPO WP 2014-2020 założeń do szacunków średniego kosztu dofinansowania na realizację jednostki wskaźnika (przyjęto przeciętny koszt dofinansowania 1 km na poziomie ok. 430 tys. zł, a w projektach z komponentem inwestycji w oczyszczalnie ścieków 450 tys. zł). Praktyka pokazała, iż wartość ta została nieznacznie przeszacowana (realny koszt wyniósł ok. 400 tys. zł). W związku z powyższym przy założonej alokacji możliwe było udzielenie wsparcia na większą liczbę projektów (co pozytywnie wpływa na ocenę efektywności udzielonego wsparcia).

Prognozuje się, iż założona wartość docelowa wskaźnika rezultatu: *Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszanego oczyszczania ścieków* również zostanie osiągnięta (prognozuje się nawet jej przekroczenie o 262%). W przypadku tego wskaźnika w złożonych wnioskach o płatność beneficjenci wykazali osiągnięcie 8 794 RLM, co stanowi 11,2% wartości prognozowanej do osiągnięcia w 2023 r. Prognozowane przekroczenie w wartości docelowej na 2023 r. wynika z tego, iż wskaźnik ten jest ściśle powiązany ze wskaźnikiem produktu (wraz ze wsparciem sieci kanalizacyjnej zwiększa się liczba osób korzystających z ulepszanego oczyszczania ścieków). Należy nadmienić, iż na realizację wskaźnika wpływa nie tylko interwencja RPO WP 2014-2020, ale także działania w innych programach operacyjnych oraz aktywności różnych podmiotów nieangażujące środków UE, tylko źródła krajowe (środki własne, kredyty, pożyczki itp.).

W odniesieniu do wskaźnika *Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszanego oczyszczania ścieków* punktem wyjścia do prognozowania wartości docelowej była delimitacja wsparcia wskazująca, iż budowa sieci w ramach Programu jest możliwa pod warunkiem przyłączenia 120 mieszkańców na 1 km sieci (a na obszarach chronionych 90 osób/1 km sieci). IZ RPO WP 2014-2020 przy założeniu długości sieci kanalizacyjnej planowanej do budowy na poziomie 250 km ustaliła, że wartość wskaźnika *Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszanego oczyszczania ścieków* wyniesie 30 tys. RLM (przyjęto, iż 1 osoba = 1 RLM). Przyjęto zatem założenie, zgodnie z którym liczba mieszkańców jest równa liczbie „równoważnej liczbie mieszkańców”. Praktyka pokazuje, iż często w gminach / aglomeracjach RLM bywa o 30 czy nawet 60% niższy, niż liczba mieszkańców (osób).

Różnice pomiędzy wartościami prognozowanymi, a realnie obserwowanymi wynikają z okoliczności obiektywnych. Zainteresowanie aplikowaniem o wsparcie w ramach Działania 11.3. było odpowiednio wysokie (wnioskowana wartość wsparcia przekracza dostępną alokację). Generalnie różnica pomiędzy wartością prognozowaną, a wartością osiągniętą wynika z przyjętych założeń dotyczących wartości kosztów jednostkowych.

W momencie szacowania wartości docelowych wskaźników PI 6b w RPO WP 2014-2020 brak było pełnej i aktualnej identyfikacji potrzeb realizacji inwestycji podlegających wsparciu (te zostały dopiero zgromadzone w momencie V aktualizacji KPOŚK). Ponadto jednostka wskaźnika może być osiągnięta w momencie, gdy zwiększana jest liczba osób korzystających z ulepszanego zaopatrzenia w wodę/oczyszczania ścieków. Zatem projekty odtworzeniowe w momencie, gdy liczba obsługiwanych osób nie zwiększa się, nie są w stanie przyczynić się do realizacji wskaźnika (co w żaden sposób nie świadczy o np. niższej jakości czy braku potrzeb realizacji takich projektów). Jak zostanie to przedstawione w sposób bardziej szczegółowy (podrozdział dotyczący oceny trafności interwencji) poziom skanalizowania i zwodociągowania województwa pomorskiego jest na bardzo wysokim poziomie (województwo jest liderem w skali kraju).

Przyjęcie odpowiednich założeń dotyczących kosztów jednostkowych w przypadku projektów infrastrukturalnych nie jest łatwym zadaniem ze względu na indywidualną specyfikę wdrażanych projektów. Bez precyzyjnie zdiagnozowanych potrzeb (a jak już wspomniano o taką diagnozę na początku okresu programowania wsparcia z RPO WP 2014-2020 było ciężko, z uwagi na planowaną V aktualizację KPOŚK) prognozowanie wartości docelowych wskaźników było obarczone pewnym poziomem nieufności. Generalnie ocenić można, iż w większości przypadków przyjęte w PI 6b wartości dotyczące szacowania kosztów jednostkowych nie odbiegają w sposób znaczący od tych jakie realnie zaobserwowano we wspieranych w Działaniu 11.3. projektach. Kluczowe różnice wynikające z obserwowanych zmian pomiędzy wartościami zakładanymi a rzeczywistymi wynikają z okoliczności obiektywnych, na które IZ RPO WP 2014-2020 nie miała wpływu. Koszt jednostkowy projektów infrastrukturalnych w gospodarce wodno-ściekowej będzie zależał od różnych czynników (jak specyficzne lokalne uwarunkowania, rzeźba terenu, warunki hydrogeologiczne, technologia oczyszczania ścieków, stan techniczny modernizowanych obiektów, stan prawny gruntów, układ geodezyjny działek ewidencyjnych itp.).

Podsumowując, dotychczasowe zainteresowanie wsparciem w ramach PI 6b uznać należy za satysfakcjonujące oraz adekwatne do potrzeb regionu.

Kluczowym czynnikiem wpływającym na atrakcyjność wsparcia jest konieczność spełnienia obowiązujących przepisów prawa przez właściwe aglomeracje. Realizacja projektów związanych z porządkowaniem gospodarki ściekowej na terenie aglomeracji wynika z konieczności spełnienia przez Polskę wymogów dyrektywy Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (Dz. Urz. WE L 135 z 30.05.1991 r., str. 40-52, z późn. zm.; Dz. Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 002, str. 26). Brak spełnienia określonych wymogów oprócz oczywistych negatywnych konsekwencji dla środowiska (w tym życia i zdrowia mieszkańców) będzie niósł za sobą kary finansowe nakładane przez UE na kraje, które nie wywiążą się ze zobowiązań akcesyjnych.

Tabela 71 Wskaźniki rezultatu (PI 6b) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków (%)	86	82,7 (2017)	96,1%	86	100%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., dane GUS.

Wskaźnik rezultatu pn.: *Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków* dobrze koresponduje z typologią projektów, jakie uzyskały wsparcie w ramach RPO WP 2014-2020. Wartość docelowa dla tego wskaźnika na 2023 r. (źródło GUS, pomiar raz w roku) została określona na poziomie 86% (w roku bazowym 2012 było to 81,8%). Sytuacja w województwie w momencie prognozowania wsparcia była bardzo korzystna (województwo pomorskie jest krajowym liderem w gospodarce wodno-kanalizacyjnej). W momencie prognozowania RPO WP 2014-2020 wartość wskaźnika przekraczała średnią krajową o 13,2 p.p. W 2017 r. wartość wskaźnika wyniosła 82,7%. W ramach RPO WP 2014-2020 zrealizowane zostanie ponad 300 km kanalizacji sanitarnej (w aglomeracjach od 2 do 10 tys. RLM – tj. głównie na obszarach wiejskich, gdzie w województwie pomorskim występowały największe deficyty). W momencie prognozowania wsparcia na obszarach miejskich wskaźnik: *Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków* wynosił 96,3% (a na terenach wiejskich zaledwie 54,6%). Nadmienmy, iż w 2016 r. długość sieci kanalizacji sanitarnej na terenie województwa pomorskiego wynosiła 10 528,1 km, zaś w 2017 r. 10 699,9 km. Można poglądowo szacować, iż wsparcie z RPO WP 2014-2020 przyczyni się do wzrostu odsetka ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków o ok. 2,3% w skali całego regionu (a infrastruktura związana z rozwojem gospodarki ściekowej jest finansowana także z innych źródeł).

Przyjęty zestaw wskaźników monitorowania oraz wartości docelowych w ocenie Ewaluatora należy ocenić jako trafny. Wskaźniki zostały trafnie dobrane, precyzyjnie zdefiniowane i nie stwarzają trudności w monitorowaniu. Wskaźniki pozwalają na pomiar kluczowych efektów będących wynikiem wspieranych projektów. Również respondenci badania ilościowego nie wskazali na żadne problemy w trafności przyjętego zestawu wskaźników. Z uwagi na precyzyjną definicję przyjętych wskaźników monitorowania oraz konkretny typ wspieranych projektów brak jest zagrożenia, iż wybrane do realizacji projekty nie będą przyczyniały się do realizacji założonych wskaźników. Wskaźniki w wysokim stopniu wpisują się w cel Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* (dobrze reprezentują projekty, jakie mogły ubiegać się o wsparcie). Zakres udzielanego wsparcia w ramach PI 6b w silny i bezpośredni sposób łączy się ze zdiagnozowanymi potrzebami województwa pomorskiego. Wsparte projekty będą

przyczyniały się do poprawy sytuacji w zakresie gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 2 do 10 tys. RLM. Ze względu na trafny dobór wskaźników produktu i rezultatu wszystkie istotne dla sytuacji w zakresie wsparcia gospodarki wodno-ściekowej w regionie projekty wspierane w ramach Działania 11.3. przyczyniają się do realizowania przyjętego zestawu wskaźników.

W KPOŚK wpisanych zostało 45 aglomeracji z terenu województwa pomorskiego od 2-10 tys. RLM. W KPOŚK wpisanych jest do realizacji na lata 2019-2020 kilka inwestycji z zakresu budowy kanalizacji sanitarnej. Biorąc pod uwagę powyższe ocenia się, iż potencjał do realizacji kolejnych projektów w ramach Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* jest raczej ograniczony. Z tego względu nie zaleca się aktualnie przesuwania środków z innych PI na kontynuowanie wsparcia w ramach PI 6b. Hipotetycznie, gdyby taka potrzeba w przyszłości zaistniała, jedynymi działaniami zaradczymi jakie można by wówczas zarekomendować byłoby podjęcie dialogu IZ RPO WP 2014-2020 z podmiotami uprawnionymi do realizacji projektów w Działaniu 11.3. Ewaluator ma tutaj na myśli próbę zidentyfikowania takich aglomeracji, które już realizują / zrealizowały projekty w Programie, i które mogłyby zidentyfikować dodatkowe potrzeby inwestycyjne do realizacji kolejnych projektów.

Biorąc pod uwagę dotychczasowy koszt jednostkowy wskaźników, w przypadku podjęcia decyzji o realokacji środków na Działanie 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa*, każdy dodatkowy 1 mln zł hipotetycznie mógłby przyczynić się do wzrostu wartości wskaźnika *Długość sieci kanalizacji sanitarnej* o 2,5 km, a wskaźnika *Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonego oczyszczania ścieków* o 508,13 RLM.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 6b

Czynniki zewnętrzne

Warunkiem ubiegania się o wsparcie w ramach Działania było ujęcie planowanej inwestycji w KPOŚK (dla aglomeracji z przedziału od 2 do 10 tys. RLM). Niektórzy potencjalni wnioskodawcy nie zdążyli z przygotowaniem swoich projektów i dokumentacji aplikacyjnej w ramach I naboru wniosków o dofinansowanie. Z tego względu część projektów musiała poczekać na aktualizację KPOŚK, która uprawniała je do złożenia wniosku o dofinansowanie w ramach II naboru wniosków (powyższe skutkowało opóźnieniem w kontraktowaniu alokacji).

Rozwiązaniem wzmacniającym efektywność wydatkowanych środków było kryterium związane z wymogiem odpowiedniej koncentracji osób na kilometr bieżącej sieci (nie mniej niż 120 osób/km i wyjątkowo nie mniej niż 90 na obszarach chronionych). Wymóg ten stanowi bezpośrednio przełożenie na warunki wsparcia zapisów zawartych w *Wytycznych*

do tworzenia i zmiany aglomeracji¹⁵⁰. W praktyce, im niższa jest wartość tego wskaźnika, tym wyższe są koszty jednostkowe budowy sieci (to także wpływa na koszty eksploatacyjne, które w praktyce byłyby ponoszone przez mieszkańców w opłatach za gospodarowanie zużytymi wodami). To zaś z kolei może wpływać na zagrożenie trwałości projektu. W przypadku części gmin osiągnięcie powyższego wskaźnika było niemożliwe z uwagi na zbyt duże rozproszenie zabudowy (szczególnie gminy wiejskie).

Czynnikiem zewnętrznym, który utrudniał przygotowanie i realizację projektów w ramach Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* był obserwowany wzrost cen usług i materiałów na rynku budowlanym, co generowało trudności na etapie przetargów. Czynnikiem ten przekładał się na powstawanie opóźnień we wdrażaniu projektów. Beneficjenci starali się prowadzić postępowania o udzielenie zamówień publicznych w miesiącach zimowych.

W tego typu sytuacjach nawet ew. konieczność unieważnienia postępowania i kilku miesięczne opóźnienie w wyborze wykonawcy nie stanowiło istotnego problemu w realizacji projektu (wykonawca miał w takiej sytuacji większą część sezonu budowlanego przed sobą).

W trakcie realizacji rzeczowej z uwagi na specyfikę projektów (inwestycje liniowe) pojawiały się typowe problemy w realizacji kontraktów budowlanych (kolizje z niezinventaryzowaną podziemną infrastrukturą, okresowo występujące niekorzystne warunki atmosferyczne, wysoki poziom wód gruntowych itp.). Nie był to jednak powszechnie występujący problem. Ponadto nie powodował powstawania szczególnie dużych opóźnień w realizowanych kontraktach (do kilku miesięcy). Niemniej jednak tego typu zdarzenia wymagają zaangażowania zarówno wykonawcy robót budowlanych oraz beneficjenta (zawarcie aneksu do umowy w sytuacji, gdy jest to uzasadnione).

Z badania ilościowego wynika, iż wydłużenie realizacji projektu było najczęstszą przyczyną (85,7% wskazań) zmian w realizowanych projektach (drugim z kolei czynnikiem była konieczność zwiększenia wartości projektu – 42,9% wskazań). Powyższe w większości przypadków wynika właśnie z problemów na rynku budowlanym. 42,1% ankieterów wskazało jako przyczynę opóźnień trudności na etapie przeprowadzenia zamówień publicznych, problemy ze znalezieniem wykonawców. Równie często (31,6% wskazań) napotymano problem powiązany z sytuacją na rynku budowlanym tj. istotny wzrost kosztów realizacji projektu. Najczęściej opisane czynniki skutkowały powstaniem opóźnień o kilka miesięcy do pół roku (66,7% wskazań). Do rzadkości należały projekty, w których beneficjenci wskazali na powstanie opóźnień dłuższych niż rok. W większości analizowanych przypadków problemy w realizacji projektów nie miały istotnego i powszechnie występującego wpływu na osiągnięcie założonych celów i wskaźników. Odnotowano jednostkowe przypadki, w których respondenci badania ilościowego deklarowali, iż wpływ opisanych czynników był

---

¹⁵⁰ Dokument opracowany przez KZGW na potrzeby tworzenia i weryfikacji obszaru i granic aglomeracji w celu prawidłowego ich wyznaczenia zgodnie z celami i przepisami dyrektywy Rady 91/271/EWG dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych, implementowanymi do prawodawstwa polskiego.

negatywny na realizowaną wartość wskaźnika. Natomiast jednocześnie zbliżone liczebności ankietowanych wskazały na wzrost wartości wskaźnika.

Brak jest możliwości sformułowania jakichkolwiek działań zaradczych mogących wpływać na złagodzenie wpływu wylistowanych czynników. Są to czynniki o charakterze systemowym, na które IZ RPO WP 2014-2020 w praktyce nie ma wpływu.

Czynniki wewnętrzne

Nie zidentyfikowano czynników o charakterze wewnętrznym, które powodowałyby istotne problemy w trakcie prowadzonych naborów. Konstruuując warunki wsparcia nie pominięto żadnej istotnej grupy docelowej. Przewidziano także wszystkie istotne typy projektów, przyczyniające się do realizacji celów Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa*. Również przyjęta formuła wdrażania (tryb konkursowy) oraz szczegółowe warunki wsparcia zostały sformułowane w sposób przejrzysty (w tym m.in. regulaminy konkursów i załączniki do regulaminu, kryteria oceny itp.). W tym zakresie nie identyfikuje się żadnych istotnych czynników, które mogłyby powodować problemy we wdrażaniu.

W celu zwiększenia skuteczności interwencji w ramach PI 6b w Programie określono preferencje w zakresie wspierania aglomeracji, które nie spełniały wymogów Dyrektywy 91/271/EWG (o RLM od 2 do 10 tys.). Jak pokazuje diagnoza stanu obserwowanej sytuacji w zakresie rozwoju gospodarki wodno-ściekowej w regionie ukierunkowanie realizacji Programu pozostaje aktualne (obszary wiejskie / o niskiej liczbie RLM mają najgorszą sytuację w zakresie rozwoju systemów zbiorowego odprowadzania i zagospodarowywania ścieków komunalnych). Opisane ukierunkowanie Programu w dalszym ciągu, w związku z powyższym, pozostaje aktualne, choć w wyniku udzielonego w ramach PI 6b wsparcia zmniejszy się skala potrzeb. Warunki wsparcia w tym obszarze pozostaną aktualne (wciąż obserwowana jest dysproporcja w rozwoju systemów wodno-kanalizacyjnych pomiędzy obszarami miejskimi, a wiejskimi). Dodatkowe informacje o ukierunkowaniu terytorialnym zamieszczono w kolejnym podrozdziale.

Pozytywnie należy również ocenić to, iż w dokumentacji konkursowej zamieszczono rekomendacje odnośnie tego by projekty ubiegające się o dofinansowanie zostały zakończone do określonej daty granicznej. Takie rozwiązanie działało na wnioskodawców mobilizująco oraz przyczyniało się do zwiększenia tempa kontraktowania i wydatkowania alokacji.

Zarówno w ramach pierwszego, jak i drugiego naboru, określona została minimalna wartość projektu. Maksymalna dopuszczalna kwota dofinansowania projektu nie została ustalona. Powyższe warunki pozwoliły ograniczyć ryzyko związane z możliwością złożenia zbyt dużej liczby małych kwotowo projektów. Takie warunki mobilizowały wnioskodawców do odpowiedniego przemyślenia i zaplanowania skali realizowanych projektów.

Ocena efektów wsparcia w PI 6b

W ramach Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* wspierane były różne typy projektów. Najwięcej środków zostało alokowane na projekty wspierające budowę / rozbudowę kanalizacji sanitarnej. Na projekty wykazujące realizację tego wskaźnika przeznaczono 120,8 mln zł (59,5% dostępnej alokacji licząc z ramami wykonania).

W realizację wyznaczonych celów rezultatu w ramach Działania 11.3. wpisywały się dwa typy projektów. I tak do wzrostu odsetka ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków przyczynią się projekty dotyczące kanalizacji sanitarnej (wspartych zostanie 300,97 km takiej infrastruktury) oraz wspartych oczyszczalni ścieków (18 takich obiektów).

Dotychczasowy kształt wsparcia w ramach PI 6b został trafnie zaplanowany. Nie można wskazać jednego konkretnego typu projektu, który umożliwiłby osiągnięcie najlepszych efektów, tj. w największym stopniu przyczynił się do realizacji wyznaczonych celów. Z perspektywy celów postawionych w Programie (wzrost odsetka osób korzystających z oczyszczalni ścieków) kluczowe jest wspieranie dwóch rodzajów projektów: rozwoju infrastruktury kanalizacji sanitarnej oraz oczyszczalni ścieków. Z uwagi na występujące dysproporcje w regionie pomiędzy rozwojem sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, naturalną preferencją powinny być projekty dotyczące gospodarki ściekowej (i taki jest też głównie obserwowany kierunek wspieranych w ramach Programu projektów). Wsparcie w ramach PI 6b musi być kierowane proporcjonalnie na wszystkie elementy systemu (od rozwoju sieci wodociągowej, przez odbiór wód użytkowych tj. ścieków).

Z naturalnych przyczyn największą popularnością cieszyły się projekty związane z siecią kanalizacyjną (projekty typu oczyszczalnie ścieków były rzadziej wspierane). Powyższe wynika m.in. z tego, iż kilka gmin z różnych aglomeracji często korzysta z jednej oczyszczalni ścieków. Przewaga projektów typu budowa/przebudowa kanalizacji ścieków wynikała z okoliczności obiektywnych.

W ramach Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa*, oprócz wspomnianych powyżej projektów, wspierane były inne typy projektów przyczyniające się do poprawy jakości gospodarki wodno-ściekowej na terenie województwa (ale miały one zdecydowanie mniejszą skalę). Niemniej jednak ich realizacja stanowi istotne uzupełnienie tych inwestycji, które w największym stopniu przyczynią się do realizacji celów Działania 11.3. Dzięki tym pozostałym projektom wsparcie można uznać za kompletne.

Projekty, które uzyskały największe wsparcie w ramach RPO WP 2014-2020 (kanalizacja, oczyszczalnie ścieków) stanowią najważniejszy element systemów gospodarki wodno-ściekowej. Dzięki budowie nowej kanalizacji sanitarnej możliwe jest podłączanie dodatkowych osób, które będą dzięki takiemu rozwiązaniu korzystały ze zbiorczych systemów. W przypadku modernizacji takiej infrastruktury zmniejsza się awaryjność układów, ale także możliwe jest zwiększenie przepustowości sieci (co zwiększa możliwość

dotychczasowych przyłączeń). Z tego względu alokowanie dofinansowania na realizację tych projektów w sposób optymalny będzie przekładać się na osiągnięcie wyznaczonych w ramach Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* celów. W praktyce nie ma możliwości stosowania bardziej efektywnych systemów związanych z gospodarką ściekową, niż te, jakie otrzymały największe wsparcie w ramach PI 6b.

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Analiza kluczowych danych obrazujących sytuację w sektorze gospodarki wodno-kanalizacyjnej na terenie województwa potwierdza, iż wsparcie w ramach Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* cechuje wysoka logika interwencji. Dotychczasowa struktura wsparcia projektów w wysokim stopniu wpisuje się w potrzeby zdiagnozowane w RPO WP 2014-2020. Projekty wybrane do dofinansowania będą przyczyniały się do wzrostu odsetka osób korzystających z oczyszczalni ścieków (szczególnie inwestycje dotyczące kanalizacji sanitarnych oraz oczyszczalni ścieków).

Zmiany uwarunkowań jakie zostały zaobserwowane na przestrzeni ostatnich lat potwierdzają zasadność ukierunkowania wsparcia w ramach PI 6b. Nie jest w tym zakresie wymagana żadna modyfikacja założeń Programu. Wyzwania jakie były zdiagnozowane na etapie programowania wsparcia pozostają aktualne na dzień dzisiejszy. Natomiast co należy stanowczo podkreślić, zmniejszyła się ich skala (z uwagi na realizowane w ramach Programu projekty). W dalszym ciągu priorytetem pozostaje rozwój gospodarki ściekowej na obszarach wiejskich. W 2014 r. 82% ludności w województwie korzystała z kanalizacji (94,7% na obszarach miejskich, 58,5% na obszarach wiejskich). W 2017 r. wartość tego wskaźnika wzrosła do wartości 83,1% (ogółem dla województwa) oraz 94,9% na terenie miast i 62,1% na obszarach wiejskich. W województwie pomorskim aktualnym pozostaje problem różnic w stopniu zwodociągowania i skanalizowania gmin. Ponadto w dalszym ciągu odsetek osób korzystających z oczyszczalni ścieków na obszarach wiejskich jest zbyt niski.

Prognozuje się, iż w perspektywie najbliższych kilku lat nie będzie potrzeby do zmiany kierunków wsparcia branży gospodarki wodociągowo-kanalizacyjnej w województwie pomorskim. W dalszym ciągu wsparciu powinny podlegać projekty ukierunkowane na rozwój sieci kanalizacyjnych w obszarach, w których jest to ekonomicznie opłacalne (odpowiednia gęstość ludności).

Potrzeby w zakresie modernizacji infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej powinny być na bieżąco weryfikowane (w kontekście identyfikacji inwestycji odtworzeniowych). W celach analitycznych można wykorzystać zbierane przez Wody Polskie sprawozdania z realizacji KPOŚK. W tym zakresie ważne byłyby także takie informacje jak stan techniczny i wiek sieci (infrastruktura zdekapitalizowana jest bardziej podatna na awarie). Ponadto w przypadku przestarzałej infrastruktury obniżeniu może ulec standard świadczonych usług z zakresu

zaopatrzenia w wodę (może dochodzić do wtórnego zanieczyszczenia wody na etapie dystrybucji do odbiorcy końcowego).

Wraz z rozwojem infrastruktury zbiorowego ujmowania i oczyszczania ścieków komunalnych zwiększać się będzie masa wytworzonych KOŚ (w 2014 r. na terenie województwa wytworzono 36 466 Mg KOŚ, w 2017 r. już 37 718 Mg). Powyższe powodować będzie wzrost wyzwań w zakresie odpowiedniego zagospodarowania tych odpadów. Możliwości i warunki przetwarzania KOŚ w dużym stopniu zależą od stosowanych procesów przetwarzania ścieków w oczyszczalni. Stosowanie nowoczesnych (efektywnych) technologii może przyczynić się do ograniczenia powstawania KOŚ w formie uwodnionej. Ponadto w tym zakresie można także osiągać korzystne efekty w zakresie minimalizacji ilości suchej masy z wytwarzanych KOŚ (np. poprzez odpowiednie rozwiązania w układach przeróbki osadów oraz stosowanie technologii generujących mniejsze ilości osadu nadmiernego w głównych ciągach technologicznych oczyszczania ścieków). Zagadnienie minimalizacji ilości powstawania osadów ściekowych jest często traktowane przez zarządzających oczyszczalniami ścieków jako drugorzędne. W przedmiotowym zakresie istnieje duży potencjał do planowania efektywnego rozwoju systemu gospodarki osadami ściekowymi. Ważne będą inwestycje, które umożliwią będą zapobieganiu powstawaniu KOŚ (np. poprzez poddawanie osadów takim procesom przeróbki, jak dezintegracja, głęboka stabilizacja, higienizacja i odwodnienie). Identyfikuje się, iż w najbliższych latach w województwie pomorskim zasadne będzie realizowanie takich projektów, które:

- prowadziłyby do utraty statusu odpadu (w takim kierunku, aby KOŚ zostały przeznaczone np. na nawozy organiczne);
- prowadziłyby recykling KOŚ (np. recykling organiczny, w tym kompostowanie KOŚ z innymi odpadami w celu uzyskania materiału po procesie kompostowania stosowanego w celach nawozowych¹⁵¹ oraz recykling mineralny z odzyskiem fosforu lub w cementowniach);
- stosowałyby metody odzysku KOŚ (bezpośrednio na powierzchni ziemi po spełnieniu określonych przepisami warunków¹⁵², odzysku, w tym odzysku w kompostowniach, biogazowniach lub cementowniach), w tym odzysku energii – na przykład w odniesieniu do osadów jako biomasy oznacza to spalanie lub odzysk poza instalacjami;

---

¹⁵¹ Wykorzystanie ustabilizowanych KOŚ do produkcji nawozu lub środka wspomagającego wzrost roślin jest regulowane przez ustawę z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu (tj. Dz.U. 2018 poz. 1259) oraz wydany na jej podstawie akt wykonawczy – rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 czerwca 2008 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o nawozach i nawożeniu (Dz.U. 2008 nr 119 poz. 765).

¹⁵² Zgodnie z przepisami ustawy o odpadach KOŚ mogą być stosowane na gruntach pod warunkiem spełniania wymogów określonych w art. 96 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (tj. Dz.U. 2018 poz. 992) oraz określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 6 lutego 2015 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych (Dz.U. 2015 poz. 257).

- dopiero na końcu: unieszkodliwiałyby KOŚ (osady w tym procesie mogą być termicznie przekształcane w spalarniach lub współspalarniach odpadów, bez odzysku energetycznego¹⁵³ lub też składowane, po przetworzeniu, w sytuacji gdy spełniają wymogi określone przepisami prawa).

Reasumując dotychczasowy kształt wsparcia w ramach Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* został trafnie zaplanowany. Wsparcie w ramach RPO WP 2014-2020 skierowane zostało do aglomeracji wylistowanych w KPOŚK. Wsparto znaczny odsetek aglomeracji uprawnionych do aplikowania o wsparcie. Wsparcie zostało skierowane w takie regiony, w których na etapie programowania występowały braki w zakresie odsetka osób korzystających z oczyszczalni ścieków.

Wsparcie udzielone w ramach RPO WP 2014-2020 w istotny sposób wyczerpuje potrzeby regionu zidentyfikowane na etapie diagnozy. Pomimo tego, w dalszym ciągu gospodarka wodno-ściekowa w województwie pomorskim będzie wymagała wsparcia (nakłady odtworzeniowe na infrastrukturę, dalsza modernizacja sieci).

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 6b na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Miara oceny wsparcia udzielonego w ramach PI 6b na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie oparta została o dane dotyczące stanu gospodarki wodno-ściekowej w wybranych powiatach województwa pomorskiego.

Wsparcie realizowane w ramach PI 6b wdrażane było także na terenie tych gmin, w których sytuacja w zakresie gospodarki wodno-ściekowej była na bardzo dobrym poziomie (tj. wysoki poziom skanalizowania oraz duży odsetek osób korzystających z oczyszczalni ścieków).

W ramach PI 6b nie zastosowano narzędzi terytorializacji ZIT, ani ZPT. Z uwagi na specyfikę projektów wspieranych w ramach PI 6b Działanie 11.3. realizowane jest na obszarze całego województwa. Ukierunkowanie terytorialne w ramach Działania realizowane jest w zakresie ścieków komunalnych na obszarze aglomeracji niespełniających określonych wymagań akcesyjnych.

W ramach warunków wsparcia przewidziano ukierunkowanie terytorialne w zakresie ścieków komunalnych: aglomeracje ściekowe od 2 do 10 tys. RLM niespełniające wymagań akcesyjnych (Dyrektywa 91/271/EWG dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych), zaś w zakresie wody pitnej: obszar Żuław. Zastosowanie preferencji w ramach PI 6b było wymagane przepisami prawa oraz przyjętymi założeniami dotyczącymi linii demarkacyjnej (w ramach programów regionalnych wsparcie przewidziano dla aglomeracji 2-10 tys. RLM). Powyższe założenia wynikały z diagnozy sytuacji w województwie (to właśnie na tych

---

¹⁵³ Wymagania dotyczące termicznego przekształcania odpadów, w tym KOŚ określono w art. 155-163 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (tj. Dz.U. 2018 poz. 992).

obszarach stwierdzona została potrzeba rozwiązania zdiagnozowanych problemów). Zasadnicza pula wsparcia została skierowana na realizację projektów dotyczących zwiększenia odsetka liczby ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków (wspierano rozwój projektów związanych z kanalizacją sanitarną oraz oczyszczalniami ścieków). Projekty dotyczące infrastruktury zaopatrzenia w wodę stanowiły bardzo niewielką reprezentację w prowadzonych naborach. Wyjątkowo wsparcie w ramach PI 6b skierowano na realizację projektu dotyczącego wody pitnej ukierunkowanego terytorialnie do obszaru Żuław (przewidziano zastosowanie trybu pozakonkursowego dla przedsięwzięcia strategicznego pt.: „Poprawa jakości oraz ograniczenie strat wody w Centralnym Wodociągu Żuławskim”).

Nie zastosowano preferencji w odniesieniu do przyjętego systemu kryteriów oceny i wyboru projektów. Nie stwierdzono zatem takiej sytuacji, w której to określone warunki konkursowe umożliwiałyby preferowanie określonego typu projektów czy typu beneficjenta.

Poniższa tabela dobrze obrazuje skalę potrzeb w zakresie inwestycji dotyczących rozwoju kanalizacji sanitarnej i oczyszczania ścieków oraz to, w jaki sposób interwencja w ramach PI 6b przyczyniać się będzie do wyrównywania różnic w rozwoju gospodarki wodno-ściekowej na terenie województwa pomorskiego. W kolumnie 2 zamieszczono wartość wskaźnika za 2012 r. pn. *Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków* (kolumna ta zatem pokazuje, w których powiatach w 2012 r. obserwowano niższe wartości wskaźnika od średnich dla województwa). W kolejnych kolumnach od 3 do 6 zamieszczono informacje nt. wsparcia udzielonego w ramach Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* (wskazano stopień realizacji określonych wskaźników w poszczególnych powiatach). W ostatniej tj. siódmej kolumnie podano informacje o liczbie mieszkańców w powiatach, w których realizowane były projekty w ramach PI 6b (informacja w kolumnie 6 i 7 umożliwia orientacyjne rozeznanie nt. skali udzielonego wsparcia).

Tabela 72 Informacje nt. wpisywania się projektów wspartych w ramach Działania 11.3. Gospodarka wodno-ściekowa w potrzeby zdiagnozowane w RPO WP 2014-2020

Powiat	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków (2012) (%)	Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej (km)	Liczba przebudowanych oczyszczalni ścieków komunalnych (szt.)	Liczba wybudowanych oczyszczalni ścieków komunalnych (szt.)	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych oczyszczalni ścieków (RLM)	Populacja powiatu (stan na grudzień 2017 r.) (os.)
bytowski	78,6	.	2	0	6 234	78 916
chojnicki	85,7	.	.	.	.	.
człuchowski	81,9	7,46	.	.	88	56 748
Gdańsk	96,2	.	.	.	.	.
gdański	72,6	95,36	2	2	13 419	112 775
Gdynia	94,8	.	.	.	.	.
kartuski	52,0	19,72	1	0	6 075	132 382
kościerski	64,4	57,73	5	.	16 404	71 958
kwidzyński	76,6	.	2	.	11 886	83 499
lęborski	77,2	.	.	.	.	.

Powiat	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków (2012) (%)	Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej (km)	Liczba przebudowanych oczyszczalni ścieków komunalnych (szt.)	Liczba wybudowanych oczyszczalni ścieków komunalnych (szt.)	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych oczyszczalni ścieków (RLM)	Populacja powiatu (stan na grudzień 2017 r.) (os.)
malborski	77,3	14,80	1	.	388	35 948
nowodworski	60,4	.	.	.	.	.
pucki	85,5	.	.	.	.	.
Słupsk	99,7	.	.	.	.	.
słupski	80,1	26,83	.	.	1 081	98 562
Sopot	98,1	.	.	.	.	.
starogardzki	63,9	79,07	3	1	15 384	127 570
sztumski	65,5	.	.	.	.	.
tczewski	85,3	.	.	.	.	.
wejherowski	71,2	.	2	0	7 655	42 122
Ogółem	81,8	300,97	18	3	78 614	840 480

Źródło: obliczenia własne na podstawie bazy SL2014 oraz danych GUS/BDL.

Z powyższych danych wynika, iż wsparcie w ramach Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* zostało ukierunkowane do większości powiatów, dla których w 2012 r. obserwowano zaniżone w stosunku do średniej dla województwa wartości wskaźnika *Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków*. Wsparcie w ramach PI 6b w szczególności wysokim stopniu wpisuje się w potrzeby zdiagnozowane w powiatach: kartuskim, kościerskim, gdańskim oraz starogardzkim. Niestety w dwóch powiatach (sztumski, nowodworski) pomimo dużych potrzeb w zakresie objęcia ludności systemem oczyszczania ścieków nie zrealizowano żadnego projektu w Działaniu 11.3. W 2017 r. w powiecie sztumskim wartość wskaźnika pn. *Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków* wynosił 66,1% dla powiatu (99,3% dla obszarów miejskich, i zaledwie 46,6 na obszarach wiejskich). W powiecie nowodworskim wartość tego wskaźnika w 2017 r. wyniosła 64,4% (99,5% dla obszarów miejskich, i zaledwie 48,8 na obszarach wiejskich). Gęstość zaludnienia na km² w tych dwóch powiatach jest niska, co dodatkowo mogło utrudniać pozyskanie wsparcia w ramach RPO WP 2014-2020 (wymagany wskaźnik koncentracji). Natomiast wsparcie w Działaniu 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* otrzymywały też gminy, o niższych wskaźnikach gęstości zaludnienia na 1 km². Z powodu znacznych opóźnień w przyjmowaniu kolejnych aktualizacji KPOŚK i pojawiających się w trakcie agregacji zbieranych danych nt. planów inwestycyjnych nieścistości, podstawą wyboru projektu do dofinansowania były, oprócz wpisu do KPOŚK, zweryfikowane przez samorząd województwa plany aglomeracji.

W celu oceny jak duże znaczenie w skali regionu ma wsparcie udzielone w ramach Działania 11.3. posłużono się poniższymi informacjami. W odniesieniu do 2012 r. wsparcie zaplanowane w ramach PI 6b na kanalizację sanitarną (300,97 km) stanowi ok. 3,5% długości sieci w całym województwie (brak jest możliwości stworzenia takiej analizy na poziomie

terenów tylko wiejskich – w tym zakresie wpływ RPO WP 2014-2020 na rozwój sieci na obszarach wiejskich byłby wielokrotnie wyższy).

Tabela 73 Długość czynnej sieci kanalizacji sanitarnej w województwie pomorskim w latach 2012-2017

2012	2013	2014	2015	2016	2017
8 826,8	9 551,9	9 954,9	10 306,0	10 528,1	10 699,9

Źródło: GUS / BDL.

W 2012 r. na terenie województwa funkcjonowało 141 oczyszczalni biologicznych oraz 44 z podwyższonym usuwaniem biogenów. W ramach RPO WP 2014-2020 wsparto przebudowę 18 oczyszczalni ścieków oraz wybudowano 3 nowe. Ta statystyka pokazuje również istotną skalę wsparcia w ramach PI 6b.

Dzięki wsparciu w ramach Programu liczba ludności korzystającej z utworzonych i rozbudowanych systemów monitoringu i oceny jakości wód powierzchniowych i podziemnych wyniesie 573 200 osób (tzn. że wsparcie dotyczyć będzie blisko co czwartego mieszkańca województwa).

Parametr „równoważnej liczby mieszkańców” nie może być wprost odnoszony do liczby osób korzystających np. z oczyszczania ścieków. Jednak porównanie liczby wspartych RLM w ramach Programu z liczbą mieszkańców w województwie pozwala na szacunkową ocenę skali wsparcia. W ramach RPO WP 2014-2020 liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszanego oczyszczania ścieków [RLM] (CI 19) wynosi 78 614 (podczas gdy województwo pomorskie zamieszkiwane jest przez ok. 2 319 735 osób). Wspartych zostało 5 instalacji do zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych (KOŚ). Planowana do zagospodarowania w projektach realizowanych w Działaniu 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* masa odpadów KOŚ (2 615,62 Mg) stanowić będzie blisko 7,5% masy KOŚ wytworzonych w 2012 r. (i około 6,9% masy KOŚ z 2017 r.).

Wszystkie wspierane w Działaniu 11.3. typy projektów są ze sobą komplementarne i każdy z nich jest pożądanym do realizacji, gdyż będzie się przyczyniał do poprawy sytuacji gospodarki wodnościekowej w regionie. Typy projektów takie jak inwestycje w stacje uzdatniania wody (1 wsparta instalacja), instalacje do zagospodarowania osadów ściekowych (5 wspartych instalacji) czy systemy monitoringu i oceny jakości wód są również istotne (przykładowego można wskazać, iż te dwa projekty realizowane w ostatnim wymienionym typie swoim zasięgiem obejmą ponad 573 tys. osób).

Wsparcie infrastruktury kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków zostało ukierunkowane na te obszary, na które w ramach diagnozy RPO WP 2014-2020 stwierdzono występowanie największych deficytów (niski odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków oraz objęcia siecią kanalizacji sanitarnej na terenie aglomeracji 2-10 tys. RLM).

Jak wynika z przeprowadzonych analiz, 78,52% wartości dofinansowania UE została skierowana na projekty realizowane na obszarach wiejskich (17,67% na obszary miejskie o ludności powyżej 5 000 i średniej gęstości zaludnienia – pozostałe 3,81% alokacji skierowano na projekty realizowane na terenie dużych obszarów miejskich o ludności powyżej 50 000 i dużej gęstości zaludnienia).

Na obszarach gmin wiejskich w ramach Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* realizowane są 34 (tj. 89,47%) projekty. Trzy projekty (7,89%) realizowane są na obszarach miejskich o ludności powyżej 5000 i średniej gęstości zaludnienia (i jeden projekt dotyczący systemu monitoringu jakości wód podziemnych na terenie dużego obszaru miejskiego o ludności powyżej 50 000 i dużej gęstości zaludnienia).

To głównie z uwagi na specyfikę oraz warunki wsparcia w ramach Działania 11.3., projekty realizowane były na obszarach wiejskich oraz obszarach miejskich o ludności 5000 i średniej gęstości zaludnienia (wsparcie kierowane było do aglomeracji od 2 do 10 tys. RLM).

Podsumowanie

Cele Programu w PI 6b zostaną osiągnięte w ramach już zakontraktowanych projektów. Stan zaawansowania wdrażania PI 6b uznać należy za zaawansowany. Wpływ na taki stan rzeczy miało w dużej mierze dobre przygotowanie naborów oraz dostosowanie ich ogłoszenia do aktualizacji KPOŚK. Nie zidentyfikowano zagrożenia osiągnięcia założonych wartości wskaźników. Z uwagi na zakontraktowanie większej liczby projektów niż prognozowano, w ramach PI 6b diagnozuje się potrzebę zwiększenia wartości docelowej wskaźników produktu.

Pomimo tego, iż województwo pomorskie należy do liderów gospodarki wodno-ściekowej przyjęte na etapie programowania założenia są wciąż aktualne. Wynika to głównie z dużych dysproporcji pomiędzy rozwojem sieci kanalizacji sanitarnej w miastach oraz na obszarach wiejskich oraz odsetkiem osób korzystających z oczyszczalni ścieków. W dalszym ciągu zatem cele zdefiniowane na etapie tworzenia Programu pozostają aktualne.

W ramach szacowania potencjału do realizacji kolejnych projektów w ramach Działania 11.3. zidentyfikowano możliwość realizacji kilku projektów w regionie dotyczących gospodarki ściekowej (głównie sieć kanalizacyjna). Biorąc pod uwagę powyższe ocenia się, iż potencjał do realizacji kolejnych projektów w ramach Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* jest ograniczony. Z tego względu nie zaleca się aktualnie przesuwania środków z innych PI na kontynuowanie wsparcia w ramach PI 6b.

Priorytet Inwestycyjny 6d (Działanie 11.4. *Ochrona różnorodności biologicznej*)

Ocena postępów w realizacji PI 6d oraz prognozy osiągnięcia celów zakładanych na 2023 r.

Wsparcie w ramach Działania 11.4. *Ochrona różnorodności biologicznej* zostało przewidziane w trybie konkursowym. Celem szczegółowym interwencji w ramach RPO WP 2014-2020 jest zabezpieczenie zasobów i walorów przyrodniczych oraz krajobrazowych regionu. Jako miernik tego celu przyjęto wskaźnik rezultatu: *Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona* (wzrost powierzchni).

Wśród kluczowych wyzwań regionu w zakresie omawianego Działania wskazać należy zwiększoną antropopresję skutkującą potrzebą podjęcia działań ochronnych i zabezpieczających obszary cenne przyrodniczo. W wyniku interwencji zachowana zostanie różnorodność biologiczna oraz walory przyrodnicze i krajobrazowe regionu, a także ograniczona zostanie antropopresja, w szczególności związana z nasilającym się ruchem turystycznym oraz prowadzonymi inwestycjami.

Na dzień 31.12.2018 zawarto 33 umowy o dofinansowanie (3 projekty o łącznym dofinansowaniu na kwotę 6,1 mln zł oczekują na podpisanie umowy). Zakontraktowano 112,6% alokacji. Podpisanie umowy z 3 oczekującymi wnioskodawcami, pozwoli zakontraktować 120,4% alokacji. Poziom wydatkowania z zatwierdzonych wniosków o płatność jest zadowalający (35,5%).

Przyczyn zadowalającego poziomu wydatkowania alokacji należy upatrywać w następujących czynnikach. Po pierwsze IZ RPO WP 2014-2020 bardzo sprawnie przystąpiła do wdrażania przedmiotowego Działania (pierwszy nabór ogłoszono już w 2015 r.). Ponadto jak pokazała praktyka, zainteresowanie aplikowaniem o wsparcie było bardzo duże i przekraczało dostępną alokację w obydwu konkursach. Skala potrzeb w zakresie wsparcia ochrony różnorodności biologicznej okazała się być bardzo duża.

Aktualnie w ramach PI 6d nie są prowadzone żadne nabory wniosków o dofinansowanie, ponadto w najbliższym czasie zgodnie z dostępnym harmonogramem nie planuje się organizacji konkursów. Z deklaracji beneficjentów w zawartych umowach o dofinansowanie wynika, iż nie wystąpią problemy z osiągnięciem założonych wartości docelowych wskaźników. Oznacza to, że prognozowane na koniec 2023 r. wskaźniki powinny osiągnąć wartość zakładaną przez beneficjentów w zawartych umowach o dofinansowanie. Ponadto z badania potencjału aplikacyjnego wśród potencjalnych beneficjentów wynika, iż do realizacji w ramach Działania 11.4. chcieliby przedstawić 82 projekty. Natomiast tylko dla pięciu z nich stopień przygotowania do realizacji można uznać za wysoki. Potencjał aplikacyjny ocenia się zatem jako wysoki, natomiast aktualną gotowość projektów za niską, co przemawia za tym, aby ewentualne ogłoszenie kolejnego naboru (poprzedzone realokacją środków na Działanie 11.4. z innych PI) odsunąć w czasie, pozwalając wnioskodawcom na przygotowanie inwestycji.

Tabela 74 Wskaźniki produktu (PI 6d) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy		Prognoza wskaźnika – podpisane umowy + pozostała alokacja	
		Osiągnięta wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Deklarowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Powierzchnia siedlisk wspieranych w celu uzyskania lepszego statusu ochrony (CI 23) (ha)	144 000	71,92	0,0%	161 437	112,1%	161 437	112,1%
Długość szlaków turystycznych (km)	40	34,18	85,5%	171,85	429,6%	171,85	429,6%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Stan wdrażania Działania 11.4. na koniec grudnia 2018 r. należy uznać za zaawansowany i nie zagrażający osiągnięciu wartości docelowych wskaźników na 2023 r.

Wskaźnik *Długość szlaków turystycznych* jest agregatem wskaźników *Długość odnowionych szlaków turystycznych* oraz *Długość utworzonych szlaków turystycznych*. Osiągnięcie wskaźników w zakresie długości szlaków turystycznych wynika z tego, iż w ramach Działania 11.4. realizowane są aż 22 projekty, które wykazały realizację przedmiotowych wskaźników na odpowiednio wysokim poziomie. IZ RPO WP 2014-2020 na etapie prognozowania wartości docelowych wskaźnika, założyła inną strukturę wspartych projektów. W praktyce alokacja na realizację projektów przyczyniających się do osiągnięcia wartości wskaźnika rezultatu była niższa niż planowano (pomimo to nie napotkano na możliwość wystąpienia problemu z osiągnięciem wartości docelowej). Z drugiej zaś strony alokacja na realizację wskaźników dotyczących szlaków turystycznych okazała się znacznie większa niż prognozowano (o ok. 482%). Do szacowania wartości docelowej wskaźników dotyczących długości szlaków turystycznych wykorzystano dane historyczne z wdrażania RPO WP 2007-2013. Z analizy danych wykazywanych przez beneficjentów w zawartych umowach o dofinansowanie wynika, iż koszt jednostkowy realizacji wskaźnika *Długość szlaków turystycznych* wyniósł 368 513 zł za 1 km. Z danych historycznych IZ RPO WP 2014-2020 wynika, że średnie wartości archiwalnych kosztów jednostkowych były zdecydowanie niższe

(utworzenie szlaku: 210 tys. zł., modernizacja / przebudowa szlaków: 120 tys. zł, średni koszt wsparcia 1 km szlaku 160 tys.). Różnice kosztów jednostkowych są znaczne. Możliwość osiągnięcia założonej wartości docelowej na 2023 r. wynika głównie z faktu, iż szlaki turystyczne były realizowane w dużej populacji projektów (zaś zainteresowanie wsparciem w ramach Działania 11.4. było tak duże, że wsparta została odpowiednio liczna grupa projektów). IZ RPO WP 2014-2020 założyła, iż wskaźnik ten odnosić się będzie do 10% alokacji PI 6d (w rzeczywistości zgodnie z deklaracjami beneficjentów w zawartych umowach o dofinansowanie wartość dofinansowania UE realizujących wskaźnik stanowi 58,23% dostępnej alokacji na PI 6d).

Również w odniesieniu do wskaźnika *Powierzchnia siedlisk wspieranych w celu uzyskania lepszego statusu ochrony* aktualny stan zakontraktowania pozwala szacować, iż nie będzie problemu z osiągnięciem założonej wartości docelowej (prognozowane jest jej przekroczenie o ok. 12,11 p.p.). Dla wskaźnika *Powierzchnia siedlisk wspieranych w celu uzyskania lepszego statusu ochrony* sposób szacowania wartości docelowej założono, iż wartość zostanie ustalona w oparciu o założenie objęcia wsparciem w ramach Działania 11.4. siedem parków krajobrazowych (dla których przewidziano opracowanie planów ochrony). W praktyce wartość wskaźnika wynikała z powierzchni siedlisk znajdujących się na obszarze tych parków krajobrazowych i planowanych do objęcia wsparciem. Koszt jednostkowy wsparcia 1 ha wyniósł ok. 288 zł. IZ RPO WP 2014-2020 założyła, iż wskaźnik ten odnosić się będzie do 75% alokacji PI 6d (w rzeczywistości zgodnie z deklaracjami beneficjentów w zawartych umowach o dofinansowanie wartość dofinansowania UE realizujących wskaźnik stanowi 42,79% dostępnej alokacji na PI 6d).

Dla wskaźnika rezultatu *Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona* wartość docelowa na 2023 r. (źródło GUS, pomiar raz w roku) została określona na 599 tys. ha (w roku bazowym 2012 było to 598 230 ha). Wskaźnik pośrednio odnosi do zakładanych rezultatów PI 6d. Ponadto na znacznej części obszarów chronionych województwa realizowane są projekty z zakresu ochrony różnorodności biologicznej w ramach RPO WP 2014-2020. Do 2023 r. wymagany jest przyrost powierzchni o 770 ha względem roku bazowego.

Wartość docelową wskaźnika oszacowano na podstawie ekstrapolacji trendu logarytmicznego dotychczasowych trendów w latach 2000-2013. Nie wydaje się, by stosowanie tej metody do prognozowania wartości docelowej było trafnym założeniem. Horyzont czasowy w momencie sporządzania tej analizy był bardzo długi i wynosił 10 lat. Dane, w oparciu o które oparto prognozowanie z zastosowaniem ekstrapolacji trendu logarytmicznego bazowały na latach 2000-2013. W okresie tym, m.in. w związku z akcesją Polski do UE, w istotny sposób zmieniło się podejście do zagadnienia ochrony przyrody. Intensywnie wytyczano nowe obszary cenne przyrodniczo. Zatem obserwowana dynamika w latach 2000-2009 nieco zaburza dynamikę trendu. Już w latach 2009-2013 na wykresie

obserwowane jest istotne spowolnienie w zakresie wytyczania nowych powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych. Trafniejszym założeniem do przyjęcia wartości docelowej byłaby jakościowa analiza i bazowanie na deklaracjach podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie obszarami prawnie chronionymi na podstawie ustawy o ochronie przyrody (deklaracji dotyczących planów zwiększania istniejących lub wytyczania nowych obszarów).

Tabela 75 Wskaźniki rezultatu (PI 6d) – postęp rzeczowy i prognozy

Nazwa wskaźnika (jednostka pomiaru)	Założona wartość docelowa w 2023 r.	Realizacja wskaźnika		Prognoza wskaźnika	
		Osiągnięta wartość (rok)	% wartości docelowej w 2023 r.	Szacowana wartość	% wartości docelowej w 2023 r.
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona (ha)	599 000	597 713,9 (2017)	99,8%	599 000	100%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., dane GUS

Do obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych zalicza się:

- obszar chronionego krajobrazu,
- park krajobrazowy,
- park narodowy,
- rezerwat przyrody,
- stanowisko dokumentacyjne,
- użytek ekologiczny,
- zespół przyrodniczo-krajobrazowy.

W celu wyeliminowania podwójnego liczenia tej samej powierzchni w ramach tego wskaźnika nie uwzględnia się rezerwatów przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych położonych w granicach parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu. Dane dotyczące powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej nie uwzględniają także informacji o obszarach Natura 2000.

Tabela 76 Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona (PI 6d) – postęp rzeczowy

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Powierzchnia (ha)	598 230,0	597 955,49	598 308,79	598 303,36	598 303,46	597 713,99

Źródło: GUS/BDL.

Na przestrzeni od 2012 do 2017 powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona uległa nieznacznemu zmniejszeniu.

Należy nadmienić, iż na terenie województwa pomorskiego trwa proces weryfikacji oraz waloryzacji przyrodniczo-krajobrazowej dla obszarów chronionego krajobrazu. Ponadto na terenie innych obszarów cennych przyrodniczo, którymi zarządzają właściwe JST, również możliwe jest prowadzenie prac związanych z weryfikacją granic. Aktualnie prace te powinny prowadzić do zwiększania istniejących granic (bilans powierzchni po weryfikacji granic tych obszarów powinien być dodatni).

Należy nadmienić, iż na realizację wartości wskaźnika *Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona* wpływ ma nie tylko interwencja w ramach RPO WP 2014-2020. Działania przyczyniające się do wspierania obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych realizowane są także np. ze środków budżetu województwa pomorskiego, środków Skarbu Państwa. Podmiotami odpowiedzialnymi za realizację tych działań są m.in. Zarządy właściwych Parków Narodowych, Zarząd Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku oraz właściwe JST (w przypadku np. użytków ekologicznych).

REKOMENDACJA: Bieżący monitoring aktualności założeń odnośnie przyjętej wartości docelowej wskaźnika rezultatu. Biorąc pod uwagę dane z 2017 r., by osiągnąć założony w 2023 r. wskaźnik, niezbędne jest wsparcie 1 286,01 ha wyznaczenie nowych / rozszerzenie granic istniejących obszarów o szczególnie cennych walorach przyrodniczych. Zaleca się określenie, które projekty realizowane w ramach RPO WP 2014-2020, i w jakim wymiarze rzeczowym będą mogły przyczynić się do zwiększenia wartości wskaźnika rezultatu. To działanie powinno umożliwić oszacowanie, czy osiągnięcie docelowej wartości wskaźnika uznać należy za zagrożone (gdyż np. projekty wdrażane w ramach Działania 11.4. nie będą w stanie przyczynić się do realizacji wskaźnika w wymaganym stopniu). Alternatywnym rozwiązaniem może być zmiana wartości docelowej, bądź nawet zmiana wskaźnika. Kwestia ta wymagałaby dyskusji z IK Umowę Partnerstwa oraz aprobaty KE.

Czynniki wpływające na skuteczność realizacji PI 6d

Czynniki zewnętrzne

Z poczynionych analiz wynika, iż czynniki zewnętrzne, tj. niezależne od systemu wdrażania RPO WP 2014-2020, wpływają na skuteczność wdrażania Programu w niewielkim stopniu.

W większości przypadków problemy, jakie się pojawiają, wynikają z sytuacji rynkowych i obiektywnych (na które ani wnioskodawca, ani beneficjent, ani IOK nie mają w praktyce wpływu).

Z perspektywy wnioskodawcy czynnikiem zewnętrznym utrudniającym przygotowanie projektu do realizacji były (i w dalszym ciągu pozostają) wzrost cen usług i materiałów na rynku firm budowlanych. W przypadku, gdy tych problemów nie udawało się szybko

rozwiązać (ponieważ np. wnioskodawca nie mógł zapewnić źródeł finansowania na wybór droższych niż pierwotnie szacował ofert) wpływało na konieczność wydłużania harmonogramów realizacji projektów.

W trakcie realizacji rzeczowej, z uwagi na specyfikę niektórych projektów, pojawiały się typowe problemy w realizacji kontraktów, w których występował element prac budowlanych, czy montażowych (zostały one wylistowane poniżej):

- problemy we współpracy beneficjentów z wyłonionymi do realizacji zadań wykonawcami (odnotowano kilka przypadków naliczania wykonawcom kar umownych za opóźnienia w realizacji kontraktów);
- realizacja projektów na terenach: cennych przyrodniczo o niskim stopniu zurbanizowania (w przypadku niektórych projektów skutkowało to problemami z dostawą materiałów budowlanych na miejsce robót), które w rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U. 2018 poz. 2067) objęte były ochroną (konieczność uzgodnień z konserwatorem);
- wprowadzanie korekt do przyjętych założeń projektowych: zmiany parametrów, budowa dodatkowej infrastruktury, roboty dodatkowe (zakres prac niezbędnych do realizacji w niektórych projektach mógł być często precyzyjnie oszacowany dopiero w momencie wejścia w teren);
- konieczność pozyskiwania stosownych decyzji derogacyjnych (w sytuacji, gdy w ramach projektu konieczna jest ingerencja w tereny, na których występują cenne gatunki, niezbędne jest pozyskanie stosownych zgód i pozwoleń do prowadzenia działań). Pozyskanie takiej decyzji administracyjnej nie jest szczególnie skomplikowane, niemniej jednak w jej treści mogą zostać sformułowane określone wymogi, które mogą utrudnić prowadzenie prac (np. umożliwienie prowadzenia prac w określonym czasie, w określony sposób);
- W przypadku realizowania projektów infrastrukturalnych na obszarach cennych przyrodniczo organy wydające decyzje administracyjne zezwalające na realizację inwestycji zobowiązane są sformułować odpowiednie uwarunkowania dotyczące ochrony środowiska. W tym celu na inwestora mogą być nałożone różne wymogi co do sposobu i warunków prowadzenia prac (m.in. nadzory przyrodnicze, stosowanie odpowiedniej infrastruktury zabezpieczającej). W konsekwencji beneficjenci mogli być zobowiązani do wyłaniania wykonawców dla tych prac (co stwarzało ryzyko powstawania opóźnień na etapie procedur przetargowych).

Z badania ilościowego wynika, iż wydłużenie realizacji projektu było najczęstszą przyczyną (75% wskazań) zmian w realizowanych projektach. Powyższe w większości przypadków wynika właśnie z problemów na rynku budowlanym. 33,3% ankietowanych wskazało jako przyczynę opóźnień trudności na etapie przeprowadzenia zamówień publicznych, problemy ze znalezieniem wykonawców. Równie często (22,2% wskazań) napotymano problem powiązany z sytuacją na rynku budowlanym tj. istotny wzrost kosztów realizacji projektu.

Skala opóźnień w realizowanych projektach była bardzo zróżnicowana i z badania ilościowego nie wynikają tutaj żadne prawidłowości (odnotowywano opóźnienia trwające do pół roku, od 6-12 miesięcy oraz nawet w przypadku jednego projektu dłuższe niż rok).

W większości analizowanych przypadków problemy w realizacji projektów nie miały istotnego i powszechnie występującego wpływu na osiągnięcie założonych celów i wskaźników. Odnotowano jednostkowe przypadki, w których respondenci badania ilościowego deklarowali, iż wpływ opisanych czynników był negatywny na realizowaną wartość wskaźnika. Natomiast zbliżone liczebności ankietowanych wskazały na wzrost wartości wskaźnika.

Brak jest możliwości sformułowania jakichkolwiek działań zaradczych mogących wpływać na złagodzenie wpływu wylistowanych czynników. Są to czynniki o charakterze systemowym, na które IZ RPO WP 2014-2020 w praktyce nie ma wpływu.

Czynniki wewnętrzne

Konstruując warunki wsparcia nie pominięto żadnej istotnej grupy docelowej. Również przyjęta formuła wdrażania (tryb konkursowy) oraz szczegółowe warunki wsparcia zostały sformułowane w sposób przejrzysty (w tym m.in. regulaminy konkursów i załączniki do regulaminu, kryteria oceny itp.). W tym zakresie nie identyfikuje się żadnych istotnych czynników, które mogłyby powodować problemy we wdrażaniu.

Preferencje dla projektów realizowanych w PI 6d zostały określone w *Kierunkowych zasadach wyboru projektów w RPO WP 2014-2020*. W tym zakresie ukierunkowanie terytorialne zostało skierowane na ochronę szczególnie narażonych na presję turystycznych obszarów (strefy przybrzeżnej Morza Bałtyckiego, w szczególności Zatoka Gdańska, Zalew Wiślany oraz obszary przybrzeżne, jak również wody, a w szczególności jeziorne i ekosystemów od wód zależnych). Takie rozwiązania umożliwiały wybór projektów, które w najbardziej skuteczny sposób będą przyczyniały się do ochrony zasobów bioróżnorodności w regionie. Szczegółowe informacje w przedmiotowym zakresie zamieszczono w podrozdziale dotyczącym ukierunkowania terytorialnego.

Interesującym rozwiązaniem w ramach Działania 11.4. było zastosowanie instrumentu elastyczności tj. cross-financingu pod warunkiem, że jest on niezbędny do realizacji projektu i bezpośrednio z nim powiązany. Mechanizm ten dotyczy m.in. działań informacyjno-edukacyjnych podnoszących świadomość mieszkańców, szczególnie w zakresie efektów podejmowanej interwencji. Tego typu założenie będzie pozytywnie wpływało na wzrost świadomości społeczeństwa w zakresie odpowiedniego sposobu korzystania z zasobów przyrodniczych regionu (a zatem przyczyniać się będzie do realizacji celów postawionych w Działaniu 11.4.).

W ramach Działania 11.4. przyjęto, iż minimalna wartość projektu wynosi: dla typów projektu 1)-4) oraz 6) – 100 000 zł, a dla typu projektu 7) – 50 000 zł. Dzięki takiemu

rozwiązaniu do aplikowania o wsparcie składane były projekty o odpowiedniej wielkości (co ułatwiało IZ RPO WP 2014-2020 proces oceny i wyboru projektów). Z kolei określony poziom maksymalnej dopuszczalnej kwoty dofinansowania na poziomie 5 mln zł sprawił, iż wsparcie mogło zostać skierowane do większej liczby projektów (uniknięto sytuacji, w której alokacja na nabór w dużej części została przeznaczona na jeden projekt o dużej wartości).

Ocena efektów wsparcia w PI 6d

Nie można jednoznacznie stwierdzić, które z projektów wdrażanych w ramach Działania 11.4. będą przyczyniały się do osiągnięcia najlepszych efektów. Zasadniczo jedynym istotnym miernikiem w tym zakresie powinno być logiczne powiązanie danych typów projektów z generalnym celem Działania 11.4. (ochrona bioróżnorodności w regionie). W tym kontekście wszystkie realizowane projekty oraz wykazywane przez nie produkty i rezultaty cechuje wysoka logika wsparcia. Wszystkie te projekty będą w bardzo dużym stopniu przyczyniały się do realizacji celu głównego (niemniej jednak z uwagi na specyfikę wspieranych projektów ten wpływ będzie zróżnicowany). Wsparte szlaki turystyczne umożliwią bardziej trafne i kontrolowane przemieszczanie się potoków ludności przez tereny cenne przyrodniczo. Analogiczny wpływ będzie osiągnięty poprzez odpowiednią organizację przestrzeni terenów cennych przyrodniczo (rozwój małej architektury). Opracowywane dokumenty planistyczne z zakresu ochrony przyrody umożliwiają dokonanie diagnozy problemów na tych obszarach i zaplanowanie odpowiednich działań ochronnych, naprawczych. Wsparte ośrodki prowadzące działalność w zakresie edukacji ekologicznej przyczyniać się będą do propagowania wiedzy dotyczącej bioróżnorodności regionu oraz odpowiedniej ich ochrony (możliwe będzie dotarcie do szerokiego grona odbiorców). Powierzchnia utworzonych lub zmodernizowanych terenów zielonych i parków publicznych w miastach przyczyniać się będą do przybliżenia zagadnień bioróżnorodności dla mieszkańców regionu oraz turystów wizytujących region.

W ramach Działania 11.4. wspierane było 7 typów projektów. W realizację wskaźnika *Powierzchnia siedlisk wspieranych w celu uzyskania lepszego statusu ochrony* wpisywała się większość wspieranych typów projektów (od 1 do 5). Na 33 projekty z podpisaną umową o dofinansowanie 16 projektów przyczynia się do realizacji tej wartości wskaźnika. W przypadku wskaźnika dotyczącego długości szlaków turystycznych był on realizowany przez 22 projekty (w tym zakresie dominujący był wpływ projektu typu 2-4). Wspomniane typy wspieranych projektów są ze sobą komplementarne i każdy z nich jest pożądanym do realizacji, gdyż będzie się przyczyniał do wzrostu stopnia zabezpieczenia regionalnych zasobów i walorów przyrodniczych oraz krajobrazowych.

Dzięki wsparciu w ramach Działania 11.4. możliwe będzie osiągnięcie pośrednich efektów dodatkowych, które są trudno mierzalne (np. wzrost wiedzy nt. bioróżnorodności regionu, możliwości i warunków korzystania z tych zasobów naturalnych). Możliwe będzie ograniczenie antropopresji na ponadprzeciętne na tle kraju walory przyrodnicze i

krajobrazowe województwa pomorskiego. Antropopresja w szczególności związana jest z nasilającym się ruchem turystycznym oraz prowadzonymi inwestycjami (przyczynia się to do degradacji walorów całego środowiska). Jak wynika z prezentowanych poniżej danych, potencjalne zagrożenie dla bioróżnorodności wynikające z rosnącej liczby turystów wizytujących region zwiększa się bardzo intensywnie z roku na rok. Z tego względu infrastruktura okołoturystyczna na terenie i w bliskim sąsiedztwie obszarów cennych przyrodniczo musi być odpowiednio wsparta. Odpowiedzią na te wyzwania było wsparcie udzielone w ramach Działania 11.4. (projekty związane w szczególności z ukierunkowaniem ruchu turystycznego, w tym budowy, przebudowy lub rozbudowy małej infrastruktury takiej jak: ścieżki dydaktyczne, ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne, parkingi, punkty i wieże widokowe, zadaszenia, platformy, punkty informacyjne).

Wsparcie w ramach Działania 11.4. zostało ukierunkowane na teren wszystkich powiatów w województwie pomorskim. Jak wynika z badania ilościowego beneficjentów, oceniają oni, iż wsparcie udzielone w ramach Działania 11.4. na realizowane przez nich projekty będzie cechowało się dużym zasięgiem wsparcia. Ponad 33% respondentów wskazało, iż efekty realizowanego projektu będą odczuwalne w skali ponadlokalnej (powiat, kilka gmin). Jeszcze większy odsetek (38,9%) wskazał, iż efekt projektu będzie miał wymiar regionalny (województwo, kilka powiatów). W ocenie 5,3% ankietowanych realizowane projekty będą miały oddziaływanie ponadregionalne.

Wspieranie obszarów cennych przyrodniczo nie jest wrażliwe na granice administracyjne, jednak te opinie umożliwiają zyskanie dodatkowej perspektywy na dużą skalę wsparcia, jaka w ramach Działania 11.4. została skierowana na ochronę bioróżnorodności w regionie.

W analizowanym PI 6d nie stwierdzono, by prognozowane do osiągnięcia efekty mogły okazać się mniejsze niż oczekiwane i zakładane na etapie programowania.

W ramach Działania 11.4. zgodnie z deklaracjami beneficjentów w zawartych umowach o dofinansowanie 165 212 ha terenów zostanie objęte planem ochrony. Plany ochrony sporządza się dla obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych. Wsparciu ulegnie bardzo duży odsetek powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych (ok. 27,6% obszarów na terenie województwa).

Ocena trafności interwencji wobec wyzwań zdefiniowanych w Programie

Wsparcie w ramach Działania 11.4. jak i projekty wybrane do dofinansowania cechuje wysoka logika interwencji. Dotychczasowa struktura wsparcia projektów w wysokim stopniu wpisuje się w potrzeby zdiagnozowane w RPO WP 2014-2020. Projekty wybrane do dofinansowania będą przyczyniały się do realizacji celów Działania.

Ważną grupę projektów podlegających wsparciu w ramach Programu stanowią te ukierunkowane na realizację wskaźników: *Powierzchnia siedlisk wspieranych w celu uzyskania lepszego statusu ochrony, czy Powierzchnia terenów objętych planem ochrony,*

Powierzchnia terenów zabezpieczonych kontrolowanym ruchem turystycznym. Dzięki takim projektom możliwe jest zapewnienie ochrony kluczowych siedlisk i gatunków zwierząt. Prace te są kluczowe dla odpowiedniego zarządzania tymi obszarami (tj. w taki sposób by zachować cele ochrony, dla których zostały one wyznaczone). W tego typu projektach inwentaryzacja przyrodnicza jest źródłem informacji o walorach badanego obszaru oraz stanie jego ochrony (umożliwiają one określenie zagrożeń i sposobów ich eliminacji lub ograniczania).

W ramach wspierania różnych form ochrony przyrody istnieje możliwość ograniczenia antropopresji na cenne zasoby środowiska (m.in. poprzez tworzenie małej infrastruktury odpowiednio kanalizującej presję ludzką, wyposażenia obiektów w aparaturę pomiarową, budki dla ptaków, schronień dla owadów, nasadzenia roślinności itp.) oraz propagowania wiedzy na temat walorów przyrodniczych wspieranych terenów. Rokrocznie obserwowany jest wzrost liczby turystów odwiedzających region (w 2012 r. ok. 1,8 mln, w 2014 r. ok. 2,2 mln, w 2017 r. już ok. 2,8 mln).

Dlatego tak ważne jest wyposażenie regionu w odpowiednią infrastrukturę (szlaki turystyczne, mała infrastruktura) do kanalizowania potoku turystów w taki sposób, aby jednocześnie umiejętnie pokazywać i promować zasoby przyrodnicze regionu, a z drugiej strony odpowiednio je chronić. Wsparcie w ramach Programu umożliwia także przeprowadzenie odpowiednich działań pielęgnacyjnych, wytyczanie planów gospodarki zielenią i zagospodarowania terenów cennych przyrodniczo.

Z kolei zwiększenie liczby osób korzystających z ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej (podniesienie standardu bazy technicznej i wyposażenia) przyczyniać się będzie do wzrostu świadomości ekologicznej mieszkańców i turystów.

Województwo pomorskie posiada niezwykle cenne i specyficzne walory środowiska przyrodniczego. Wymienić tu należy przybrzeżne akweny Morza Bałtyckiego - Zatoka Pucka oraz Zalew Wiślany. Znaczenie ponadregionalne mają także liczne kompleksy leśne oraz gęsta sieć rzek i jezior na rozległych obszarach pojeziernych i w strefie nabrzeży. Obszary cenne przyrodniczo stanowią bardzo duży odsetek terenu województwa (prawnej ochronie podlega ok. 39,4% powierzchni terenów regionu).

Ponadto na terenie województwa pomorskiego występuje olbrzymie bogactwo gatunków flory, fauny i grzybów. Wysoki jest poziom lesistości województwa.

Zasoby te wymagają odpowiedniej ochrony. Reasumując można wskazać, iż priorytety w stosunku do założeń programowanych w zakresie PI 6d nie zmieniły się i są wciąż aktualne (choć skala potrzeb została w istotny sposób zaspokojona).

Kształt wsparcia zastosowany w ramach Działania 11.4. ma charakter uniwersalny i ponadczasowy. Wynika to z konieczności bieżącej ochrony przyrody, która cechuje się wysokim dynamizmem. Z tego względu realizowane projekty wymagają kontynuacji w

przyszłości. Kształt wsparcia został trafnie zaplanowany w stosunku do potrzeb regionu i rekomenduje się kontynuowanie wsparcia w niezmienionej formie. Dzięki wspieranym projektom możliwe jest zabezpieczenie regionalnej różnorodności biologicznej (tworzenie planów ochrony, restytucja gatunkowa i siedliskowa, ochrona czynna np. przez eliminację Barszczu Sosnowskiego). Możliwa jest odpowiednia promocja i zabezpieczenie walorów przyrodniczych regionu poprzez jej udostępnienie (budowa szlaków turystycznych, centrów edukacyjnych, działań informacyjnych i edukacyjnych). Dzięki wspartym projektom wzrosła świadomość ekologiczna. Wsparte projekty przyczyniały się do zwiększania dostępności obszarów cennych przyrodniczo także dla osób niepełnosprawnych. Na szczególną uwagę zasługują projekty edukacyjne skierowane do dzieci i młodzieży (nauka od podstaw).

Z uwagi na dużą skalę wsparcia w ramach Działania 11.4. aktualnie można ocenić, iż kluczowe potrzeby w regionie zostały w istotny sposób zaspokojone. Z uwagi na specyfikę wspieranych projektów będą one wymagały określonych nakładów odtworzeniowych w najbliższej przyszłości (w zależności od typu wspartego projektu: w perspektywie kilku, kilkunastu lat). Przykładowo plany ochrony sporządza się i realizuje dla parków narodowych, rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych. Taki plan można sporządzić także dla obszaru Natura 2000 lub jego części. Dokumenty te wymagają aktualizacji w określonych odstępach czasu. Kolejnym przykładem może być infrastruktura ośrodków edukacyjnych (które będą wymagały modernizacji i doposażenia w sprzęt dydaktyczny). Wykonane inwentaryzacje przyrodnicze z uwagi na duży dynamizm zjawisk przyrodniczych oraz aktualnie obserwowane zmiany klimatyczne będą wymagały aktualizacji.

Ocena ukierunkowania terytorialnego i wpływu PI 6d na zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych zidentyfikowanych w Programie

Wsparcie w ramach PI 6d realizowane jest na obszarze całego województwa. Zastosowano narzędzie ZPT (którego ocena została zamieszczona w dedykowanym rozdziale w ramach niniejszego raportu).

Preferencje dla projektów realizowanych w PI 6d zostały określone w *Kierunkowych zasadach wyboru projektów w RPO WP 2014-2020*. W tym zakresie ukierunkowanie terytorialne zostało skierowane na ochronę ekosystemu strefy przybrzeżnej Morza Bałtyckiego: obszary objęte prawnymi formami ochrony przyrody (jako wyłączny dostęp) w szczególności Zatoka Gdańska, Zalew Wiśłany oraz obszary przybrzeżne. Ponadto wspierano obszary w zakresie ochrony wód, w szczególności jezior i ekosystemów od wód zależnych: obszary objęte prawnymi formami ochrony przyrody oraz obszary wpisujące się w strukturę korytarzy ekologicznych według Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego (jako preferencja), zwłaszcza wody wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych, w szczególności jeziora. W zakresie edukacji ekologicznej i centrów edukacyjnych nie przyjęto preferencji terytorialnych obszaru całego województwa.

Powyższe założenia Programowe uznać należy za słuszne. To na w/w obszarach głównie koncentrują się kluczowe dla zagrożenia ochrony bioróżnorodności regionu (związane głównie z presją turystyczną na zasoby przyrodnicze).

Brak jest występowania istotnych prawidłowości dotyczących ukierunkowania terytorialnego wsparcia. Na terenie dużych obszarów miejskich (ludność powyżej 50 tys., duża gęstość zaludnienia) skierowane zostało 29,65% alokacji w ramach Działania 11.4. (31,82% na obszary miejskie o liczbie ludności powyżej 5 tys. i średniej gęstości zaludnienia oraz najwięcej 38,53% na obszary wiejskie o małej gęstości zaludnienia).

Dzięki interwencji z PI 6d zwiększy się powierzchnia siedlisk wspieranych w celu uzyskania lepszego statusu ochrony. Wzrośnie także długość wspartych szlaków turystycznych.

Z uwagi na specyfikę PI 6d trudno jest mówić o wpływie udzielanego wsparcia na zmniejszenia różnic wewnątrzregionalnych (granice obszarów cennych przyrodniczo takich jak np. parki krajobrazowe zlokalizowane są na terenie wielu gmin). Wsparcie w ramach PI 6d zostało skierowane na obszary cenne przyrodniczo, które mają potencjał do ochrony i zwiększenia bioróżnorodności w regionie.

Podsumowanie

Prognozuje się, iż cele Programu w PI 6d zostaną osiągnięte w ramach już zakontraktowanych projektów. Postęp wdrażania PI 6d uznać należy za zaawansowany. Nie zidentyfikowano zagrożenia osiągnięcia założonych wartości wskaźników.

Z uwagi na duży udział powierzchni cennych przyrodniczo w powierzchni województwa, przyjęte na etapie programowania założenia wciąż pozostają aktualne (z uwagi na specyfikę wspieranych projektów będą one wymagały określonych nakładów odtworzeniowych w nieodległej przyszłości). Również w świetle powyższego trafne pozostają cele i ukierunkowanie wsparcia zdefiniowane w Programie.

W ramach szacowania potencjału do realizacji kolejnych projektów w ramach Działania 11.4. zidentyfikowano zaledwie 5 projektów dotyczących tematyki ochrony bioróżnorodności w regionie (pozostała grupa 77 projektów ma niską gotowość do realizacji). Można zatem uznać potencjał aplikacyjny za wysoki, natomiast aktualną gotowość projektów za niską, co przemawia za tym, aby ewentualne ogłoszenie kolejnego naboru (poprzedzone realokacją środków na Działanie 11.4. z innych PI) odłożyć w czasie, pozwalając wnioskodawcom na przygotowanie inwestycji. Aktualnie nie zaleca się przesuwania środków z innych PI na kontynuowanie wsparcia w ramach PI 6d.

Postęp finansowy i rzeczowy – realizacja wskaźników wybranych do Ram Wykonania w OP 11 Środowisko

Cele pośrednie Ram wykonania OP 11 Środowisko na dzień 31.12.2018 r. obejmują wskaźnik produktu *Długość sieci kanalizacji sanitarnej* (PI 6b), *Liczba wspartych obiektów gospodarowania odpadami* (PI 6a) oraz wskaźnik finansowy mierzony całkowitą kwotą certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych (PI 6a, PI 6b, PI 5b, PI 6d).

Tabela 77 Wskaźniki wybrane do Ram Wykonania – stopień osiągnięcia wartości pośrednich i docelowych – OP 11

Wskaźnik lub KEW (jednostka pomiaru)	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)		
	Założony	Osiągnięty	% realizacji	Założony	% realizacji w 2018 r.	Szacowany % realizacji w 2023 r.
Produktu: Długość sieci kanalizacji sanitarnej (km)	40	70,87	177,2%	250	28,3%	120,4%
Produktu: Liczba wspartych obiektów gospodarowania odpadami (szt.)	5	5	100%	15	33,3%	213,3%
Finansowy: Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych (euro)	28 447 657	32 145 852	113,0%	142 246 986	22,6%	100%*

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.; wartość docelowa 2023 rok – z SZOOP wersja 29

* stan kontraktacji na dzień 31.12.2018 r. wynosi 93,4%. Prognozowany stopień osiągnięcia wskaźnika finansowego 100% zakłada, iż zostaną zaplanowane kolejne nabory wniosków zgodnie z rekomendacjami zawartymi w rozdziałach poniżej.

Cel pośredni Ram Wykonania *Długość sieci kanalizacji sanitarnej* monitorowany w Działaniu 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* został przekroczony o 77,2%. Informacje pochodzące z zawartych umów o dofinansowane wskazują, iż w roku docelowym osiągnięta zostanie wartość 300,97 km, co pozwoli przekroczyć zakładaną wartość docelową na koniec 2023 r. o 20,4%.

Cel pośredni Ram Wykonania *Liczba wspartych obiektów gospodarowania odpadami* monitorowany w Działaniu 11.2. *Gospodarka odpadami* został osiągnięty w zakładanej wysokości. Informacje pochodzące z zawartych umów o dofinansowane wskazują, iż w roku docelowym osiągnięta zostanie wartość 32 obiektów, co pozwoli przekroczyć zakładaną wartość docelową na koniec 2023 r. o ponad 113,3%. Prognozowane przekroczenie wartości wskaźnika w części wynika z przyjętych przez IZ RPO WP 2014-2020 założeń do szacunków średniego kosztu dofinansowania obiektów innych niż RIPOK (przyjęto przeciętny koszt dofinansowania 1 obiektu na poziomie 3 mln zł), które w praktyce okazały się niższe.

Wskutek tego możliwe było zakontraktowanie większej liczby projektów realizujących ten wskaźnik.

Uwzględniając założenia z realizowanych projektów w ramach Działania 11.3. *Gospodarka wodno-ściekowa* oraz Działania 11.2. *Gospodarka odpadami* dotyczące zakładanych produktów należy stwierdzić, iż osiągnięcie wyznaczonych celów nie jest zagrożone. Nie zidentyfikowano istotnych czynników, które mogłyby negatywnie wpłynąć na realizowane projekty.

Całkowita kwota certyfikowanych wydatków wyniosła 113% celu pośredniego Ram Wykonania. Cel końcowy Ram Wykonania mierzony wskaźnikiem finansowym został osiągnięty w 22,6%, co jest zgodne z harmonogramem wdrażania poszczególnych inwestycji i wskazuje na ich zaawansowany postęp realizacji rzeczowej.

Istotnym czynnikiem sukcesu osiągnięcia celu pośredniego Ram Wykonania oraz braku ryzyka nieosiągnięcia celu końcowego mierzonego wyznaczonymi wskaźnikami produktu, jest realizacja wsparcia z wykorzystaniem instrumentu ZPT w Działaniu 11.2. *Gospodarka odpadami* i Działaniu 11.4. *Ochrona różnorodności biologicznej*. Takie rozwiązanie pozwoliło beneficjentom na odpowiednio wczesne przygotowanie inwestycji oraz zwiększenie szans na otrzymanie dofinansowania z uwagi na przyjęte preferencyjne dla tej grupy projektów kryteria oceny. Ponadto w Działaniu 11.2. *Gospodarka odpadami* do monitorowania postępów wdrażania przyjęto wskaźnik, na którego realizację wpływają wszystkie typy wspieranych projektów w PI 6a (dzięki temu możliwe będzie osiągnięcie zakładanych wartości docelowych z dużym zapasem). W dużej mierze osiągnięcie zakładanej wartości pośredniej było możliwe dzięki temu, iż wskaźnik produktu *Liczba wspartych obiektów gospodarowania odpadami* był realizowany przez stosunkowo proste w przygotowaniu i realizacji projekty PSZOK (które dodatkowo charakteryzują się niską wartością kosztu jednostkowego).

3.11 Oś Priorytetowa 12 Pomoc techniczna

Alokacja na OP 12 *Pomoc techniczna* w RPO WP 2014-2020 wynosi 280,3 mln zł. Dotychczas, w jej ramach zawarto sześć umów o łącznej wartości ogółem 169,8 mln zł i wkładzie UE wynoszącym 144,3 mln zł, co przekłada się na realizację 51,5% zobowiązań UE na lata 2014-2020. Jeśli chodzi o złożone wnioski o płatność, w ich ramach zatwierdzono wydatki o łącznej wartości ogółem 84,3 mln zł, co stanowi 25,6% realizacji zobowiązań UE. Zakończone i realizowane przedsięwzięcia to Plany Pomocy Technicznej dla IZ i IP (odpowiednio, po 3 projekty).

Do końca 2018 r. ze środków pomocy technicznej sfinansowano 8,9 tys. etatogodzin (przy zakładanym poziomie 6,3 tys.). *Średnioroczna liczba form szkoleniowych na jednego pracownika instytucji systemu wdrażania FE* w jedynym zakończonym projekcie realizującym ten wskaźnik wyniosła 1,46 (przy przyjętej wartości docelowej równej 1). W szkoleniach

wzięto udział ogółem 977 pracowników, co o 455 przewyższa cel zakładany w projektach. Ogólna liczba odwiedzin prowadzonego portalu informacyjnego wyniosła 1,6 mln wizyt (prawie dwa więcej niż zakładano), przeszkolono również 5,2 tys. beneficjentów (niemal czterokrotnie więcej niż planowano w projektach). Średnia ocena przydatności szkoleń dla beneficjentów na poziomie 4,41 (w skali od 1 do 5) również przewyższa przyjęty cel (ustalony na poziomie 4,2). Jedynym wskaźnikiem pomocy technicznej, którego realizacja odbiega *in minus* względem planów, jest *Średnia ocena użyteczności systemu informatycznego*. W jedynym zakończonym projekcie, który realizował omawiany miernik, wystawiona nota wynosi 4,33 przy wartości docelowej 4,5. Reasumując, na poziomie kwantyfikowalnych mierników realizacja Osi Priorytetowej 12 zasługuje na zdecydowanie pozytywną ocenę.

Postęp finansowy w ramach Osi Priorytetowej 12 jest zgodny z harmonogramem wdrażania RPO WP 2014-2020. Ponieważ Oś ta pełni niejako funkcje służebne względem pozostałych interwencji w Programie, sukces w osiągnięciu zakładanych wartości wskaźników ram wykonania, wysoka kontraktacja czy realizacja zobowiązań względem UE na lata 2014-2020 na poziomie płatności - wszystko to stanowi indykatory sukcesywnego wdrażania Pomocy technicznej w Programie. Przyjmujemy, że jeśli postawione przed RPO WP 2014-2020 cele (mierzone wskaźnikami realizacji) są osiągnięte, a środki zakontraktowane i sprawnie rozliczane, to Pomoc techniczna jest skuteczna. Dodatkowo, deklarowany poziom znajomości RPO WP 2014-2020 może świadczyć o efektywności działań informacyjnych w Programie. Mieszkańcy województwa pomorskiego mogą pochwalić się najwyższym w skali kraju przeciętnym deklaracyjnym poziomem wiedzy na temat Funduszy Europejskich (FE) (średnia 3,54 w skali 1-6). Co więcej - w grupie tej największy jest odsetek osób oceniających swoją wiedzę relatywnie wysoko (4 lub 5) względem mieszkańców pozostałych województw. Przekłada się to na wysoką świadomość przeznaczania pieniędzy ze środków unijnych dla województwa - zdawało sobie z tego sprawę 57% badanych Pomorzan, co daje drugą lokatę w kraju (za województwem kujawsko-pomorskim z 68% wskazań). Według 84% mieszkańców regionu, FE przyczyniają się do jego rozwoju, zaś 64% badanych dostrzega zmiany w swoim najbliższym otoczeniu dzięki ich wykorzystaniu. Co więcej, 56% Pomorzan jest zdania, że osobiście korzysta z FE lub ze zmian, jakie dzięki nim zachodzą. Dodatkowo, województwo pomorskie charakteryzuje się również czwartym w skali kraju odsetkiem osób uznających tematykę Funduszy Europejskich za interesującą (twierdzi tak 43% badanych z regionu). Jest to o tyle znamienne, że zachodzi to pomimo ograniczonego zaangażowania mediów lokalnych czy też relatywnie niskiej rozpoznawalności Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich¹⁵⁴. Nawet, jeśli weźmie się pod uwagę, że ww. zjawiska to częściowo konsekwencje działań podejmowanych na szczeblu centralnym, to sama rola RPO WP 2014-2020 również jest znacząca. Wyraźnie podkreślali to badani przedstawiciele instytucji

---

¹⁵⁴ Badanie rozpoznawalności i wiedzy o Funduszach Europejskich w społeczeństwie polskim. DANA Sp. z o.o. i. Realizacja Sp. z o.o. Warszawa 2018.

systemu wdrażania Programu, którzy akcentowali, iż RPO WP 2014-2020 ma wypracowaną reputację nie tylko w gronie innych instytucji systemu FE (jako lider wdrażania), ale także w szerokim gronie interesariuszy Programu - w tym jego beneficjentów i potencjalnych wnioskodawców.

Warto podkreślić, iż omawiana Oś Priorytetowa powiązana jest bezpośrednio z systemem instytucjonalnym wdrażania RPO WP 2014-2020, w tym w zakresie finansowania jego kadr. Ważnym wątkiem pojawiającym się w badaniu jest konieczność utrzymania wysokiego potencjału kapitału ludzkiego w UMWP. Wskazywano, iż fluktuacja kadr i odchodzenie osób o historycznej wiedzy o Programie mogłyby stanowić realne zagrożenie dla osiągniętej sprawności wdrożeniowej. Jest to wyzwanie stojące przed Programem, o czym świadczy m.in. fakt, że wskaźnik *Poziom fluktuacji pracowników w instytucjach zaangażowanych w politykę spójności* w zakończonym projekcie, który go realizował, osiągnął wartość 7,9 i był o 0,7 wyższy od przyjętej wartości docelowej. Z tego względu zwraca uwagę kwestia umiarkowanej wysokości wynagrodzeń w stosunku do szybko rosnących płac w sektorze komercyjnym. Wątek miejsca (warunków) i narzędzi pracy nie był rozwijany w badaniu, aczkolwiek pojedyncze wypowiedzi wskazywały, że są one wystarczające.

Jednym z zadań Pomocy technicznej jest również dostarczanie wiedzy dla potrzeby komórek odpowiadających za programowanie (w tym ewaluacji, analiz i innych badań). UMWP realizuje relatywnie złożone projekty badawcze i na poziomie deklaratywnym - wykorzystuje ich wyniki w pracy Urzędu. Ogółem, do końca 2018 r. przeprowadzono 6 ewaluacji, tj. o jedną więcej niż zakładano w projektach pomocy technicznej.

4 Analiza komplementarności i synergii projektów w ramach RPO WP 2014-2020

W ramach niniejszego rozdziału dokonano przeglądu interwencji RPO WP 2014-2020 pod kątem określenia ścieżek komplementarności i synergii między różnymi priorytetami inwestycyjnymi.

Rezultatem komplementarności jest wzmocnienie podejmowanych działań i bardziej racjonalne wydatkowanie środków, a także możliwość uzyskania dodatkowych korzyści przez beneficjentów na różnych etapach realizacji projektu. Synergia z kolei jest definiowana jako wzajemne wzmocnianie, potęgowanie się efektów interwencji, kooperacja czynników, skuteczniejsza niż suma ich oddzielnych działań.

W pierwszym kroku zidentyfikowano potencjalne ścieżki synergii i komplementarności, a następnie zidentyfikowano, poprzez analizę terytorialną, podmiotową i przedmiotową, rzeczywiste występowanie tych zjawisk. Określono na tej podstawie także siłę tych powiązań: silna, średnia i słaba synergia.

Charakter komplementarności i synergii może być różny. Zidentyfikowano następujące rodzaje powiązań:

- Kiedy produkty jednego PI mogą stanowić wkład do projektu z innego PI (kontynuacja),
- Kiedy produkty jednego PI mogą być wykorzystane do realizacji projektu z innego PI,
- Kiedy efekty jednego PI mogą być stymulantą wdrażania projektu w innym PI,
- Kiedy realizacja projektów w ramach dwóch PI wzmacnia cel jednego z nich,
- Kiedy realizacja projektów w ramach dwóch PI wzmacnia ogólny potencjał beneficjenta,
- Kiedy realizacja projektów w ramach dwóch PI wzmacnia cele obu PI lub cel nadrzędny, główny.

Rodzaje powiązań nie są rozdzielne, tj. synergia projektów w ramach jednego PI może zarówno stanowić wkład do projektu z innego PI, jak też wspólnie z tym drugim PI przyczyniać się do realizacji celu horyzontalnego.

Zidentyfikowano 29 ścieżek powiązań między PI w ramach RPO WP 2014-2020, w tym 13 silnych, 8 średnich i 9 słabych. Powiązania te przedstawia załącznik nr 1 do raportu.

Poniżej opisano występujące w RPO WP 2014-2020 zjawiska synergii i komplementarności.

Silne powiązania występują w tych PI, w których zastosowano instrument projektów zintegrowanych międzyfunduszowo, tj.:

- PI 10a (Działanie 4.1. *Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych*) z PI 10iv (Poddziałanie 3.3.1. *Jakość edukacji zawodowej*) oraz
- PI 9b (Działanie 8.1. *Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – wsparcie dotacyjne*) z PI 9i (Działanie 6.1. *Aktywna integracja*) lub z PI 9iv (Działanie 6.2. *Usługi społeczne*).

W obu przypadkach mamy do czynienia z wzmacnianiem efektów projektów EFS dzięki wykorzystaniu powstałej w ramach projektów EFRR infrastruktury do realizacji celów projektów kompetencyjnych. Dodatkowo w przypadku powiązania projektów w obszarze edukacji, dzięki wsparciu infrastrukturalnemu i kompetencyjnemu wzmacniany jest ogólny potencjał beneficjenta (placówki edukacyjnej).

Narzędziem zapewniającym komplementarność międzyfunduszową był zastosowany w naborach bezwzględny warunek bezpośredniego wzajemnego powiązania wniosków składanych do dwóch konkursów w formule projektów zintegrowanych. W obszarze edukacji spójność pomiędzy oboma elementami projektu zintegrowanego zapewniano w

poprzedzającym nabory procesie wypracowania koncepcji rozwoju edukacji zawodowej przez organy prowadzące.

Uzyskano pełną komplementarność międzyfunduszową w zakresie wsparcia edukacji zawodowej. We wszystkich szkołach objętych wsparciem Działania 4.1. *Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych* realizowany jest typ interwencji Poddziałania 3.3.1. dotyczący doposażenia szkół i placówek w materiały dydaktyczne i wyposażenie modernizowanych pracowni, staże i praktyki dla uczniów oraz interwencje podnoszące kompetencje nauczycieli w zakresie praktycznej nauki zawodu. Odpowiedzi beneficjentów w badaniu ilościowym na pytanie o największe sukcesy projektów zintegrowanych potwierdzają skuteczność mechanizmu komplementarności. Najczęściej wskazywane są korzyści w postaci dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb branż kluczowych dla gospodarki powiatu, poprawa umiejętności kluczowych kwalifikacji absolwentów szkół zawodowych, podniesienie jakości szkolnictwa zawodowego.

Jednocześnie, jak pokazuje pogłębione studium przypadku, narzucenie mechanizmu zintegrowania projektów EFRR z EFS, w praktyce może okazać się jednym kilku czynników warunkujących zintegrowanie i nie jest jego bezwzględnym warunkiem. Jeden z rozmówców w ramach studium przypadku wskazywał, że i tak na poziomie powiatu istnieje powiązanie i synergia znacznie większej liczby projektów i formalny związek akurat tych dwóch objętych studium przypadku nie przynosi dodatkowego efektu. Można zatem ocenić, iż zastosowanie formuły projektu zintegrowanego gwarantuje powiązanie projektów z dwóch funduszy, ale i bez tego mechanizmu komplementarność mogłaby zaistnieć. Jak jednak wskazują przedstawiciele IZ, niezbędna jest tutaj wysoka świadomość beneficjentów co do znaczenia projektów społecznych, kompetencyjnych, których cele powinny być wzmacniane przy pomocy działań infrastrukturalnych. Uwidoczniono się to silnie właśnie w obszarze edukacji zawodowej, gdzie, zdaniem przedstawiciela Departamentu Sportu i Edukacji w UMWP, czyli komórki odpowiedzialnej za realizację RPS *Aktywni Pomorzanie*, sama realizacja projektów miękkich nie przełożyłaby się na wzrost atrakcyjności oferty szkolnictwa zawodowego. A z drugiej strony samo doposażenie szkół zawodowych nie dałoby efektu w postaci jakości kształcenia, bez wsparcia kompetencyjnego nauczycieli i uczniów.

Czynnikiem wzmacniającym komplementarność była też znacząca rola koordynująca ze strony SWP już na etapie planowania wsparcia i tworzenia koncepcji rozwoju szkolnictwa zawodowego w oparciu o dialog przedstawicieli organu prowadzącego, pracodawców, kuratorium oświaty, departamentów wdrożeniowych i merytorycznych UMWP.

Komplementarność uzyskano również pomiędzy PI 9b i PI 9i. W Działaniu 8.1. *Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – wsparcie dotacyjne* również zastosowano mechanizmy programowe zapewniające komplementarność międzyfunduszową. Przy naborze projektów do tego Działania założono, że warunkiem koniecznym uzyskania wsparcia będzie realizacja zintegrowanego projektu rewitalizacyjnego w ramach Działania 6.1. *Aktywna integracja* lub

Działania 6.2. *Usługi społeczne* bezpośrednio powiązanego z zakresem projektu infrastrukturalnego (Działanie 8.1.).

W niemal wszystkich lokalizacjach (z wyjątkiem gminy Gniew i gminy Nowy Staw), w których realizowane są inwestycje Działania 8.1., realizowane są też projekty Działania 6.1. prowadzone na obszarze rewitalizacji. Powszechnie też na obszarach objętych rewitalizacją realizowane są projekty Działania 6.2.

Dzięki mechanizmom zastosowanym w RPO WP 2014-2020 inwestycje infrastrukturalne wzmacniają trwałość podejmowanych działań aktywizacyjnych na obszarze rewitalizacji. Odpowiedzi beneficjentów w badaniu ilościowym na pytanie o największe sukcesy projektów zintegrowanych wskazują właśnie na te dwa powiązane główne elementy: ograniczenie zjawisk wykluczenia społecznego, wzrost kapitału społecznego oraz poprawa infrastruktury – przede wszystkim ogólnodostępnych przestrzeni dla mieszkańców.

Efekt komplementarności wsparcia EFRR i EFS w obszarze rewitalizacji będzie jednak możliwy do odnotowania dopiero po zakończeniu interwencji. Opóźnienia realizacyjne w projektach infrastrukturalnych, wynikające z wyższych niż zakładano na etapie szacowania kosztów usług budowlanych przy symultanicznym przyjęciu do realizacji komplementarnych projektów EFS przyczyniły się do powstania sytuacji, w której działania aktywizacyjne nie mogą być realizowane. Niesie to za sobą ryzyko dezaktualizacji ich założeń. **Należy jednak przyjąć, że powstała w wyniku RPO WP 2014-2020 infrastruktura społeczna będzie mogła być wykorzystywana do działań aktywizacyjnych po zakończeniu okresu programowania, w okresie trwałości wymaganej w Programie.** Jak pokazało studium przypadku projektów zintegrowanych w obszarze rewitalizacji, planuje się nie tylko kontynuację finansowania działań realizowanych w projekcie (utrzymywanie infrastruktury i np. dalsze finansowanie zdalnych usług opiekuńczych dla osób starszych), ale i rozszerzanie wsparcia na większe grupy osób.

W ramach przeprowadzonego studium przypadku, respondenci wskazywali na wysoką skuteczność działań zintegrowanych i ich wartość dodaną w stosunku sytuacji, gdyby projekty były realizowane oddzielnie. Przede wszystkim możliwe jest objęcie beneficjentów bardziej kompleksowym wsparciem i oddziaływanie na wiele sfer życia, w których występują problemy. W przypadku wspomnianego projektu jest to możliwość bezpośredniej pracy zarówno ze wspólnotami mieszkaniowymi w zakresie podniesienia standardu życia, jak i rozwiązywanie palących problemów społecznych takich jak bieda, wykluczenie, czy bezradność osób starszych, czy zależnych. Zyskają one znacznie większą niż dotychczas swobodę i poczucie bezpieczeństwa, gdyż w każdej chwili będą mogły uzyskać pomoc wyspecjalizowanych służb.

Ścieżka silnej komplementarności międzufunduszowej została także zidentyfikowana pomiędzy PI 8vi (Działanie 5.4. *Zdrowie na rynku pracy*) a PI 9a (Działanie 7.1. *Zasoby ochrony zdrowia*). Efektem programów zdrowotnych ma być szybsze i sprawniejsze wykrywanie

chorób cywilizacyjnych, co przełoży się na skuteczniejsze leczenie i powrót do zdrowia i pracy. Programy powinny zakładać kompleksową formułę opieki nad uczestnikami projektu od szeroko pojętej edukacji, informacji i budowania świadomości społecznej, po działania czysto medyczne (realizację badań profilaktycznych i objęcie dalszą opieką osób zagrożonych daną chorobą). Z tym ostatnim elementem powiązane są działania inwestycyjne, które dotyczą poprawy dostępności do kompleksowych oraz wyskospecjalistycznych usług zdrowotnych w regionie. W przypadku RPO WP 2014-2020 jest jeden przypadek, kiedy podmiot leczniczy korzysta jednocześnie ze wsparcia w obu Działaniach. Copernicus podmiot leczniczy sp. z o.o. realizuje dwa programy zdrowotne - program profilaktyki raka szyjki macicy oraz jelita grubego. Jednocześnie projekt infrastrukturalny zakłada rozbudowę o trzykondygnacyjne skrzydło Szpitala Specjalistycznego św. Wojciecha w Gdańsku. W opisach projektów EFS nie wykazuje się powiązania między działaniami inwestycyjnymi a zdrowotnymi, natomiast w przypadku projektu budowlanego wskazano, że przewiduje się, że 92 397 (ponad 65%) zabiegów w nowych obiektach będzie dotyczyła chorób cywilizacyjnych.

Nie rekomenduje się jednakże wprowadzania narzędzi wymuszających integrację tych dwóch obszarów, gdyż w obu przypadkach możliwy do wdrożenia zakres wsparcia jest silnie uwarunkowany zewnętrznymi, w przypadku infrastruktury – mapami potrzeb zdrowotnych, a w przypadku programów zdrowotnych – koniecznością akceptacji programu przez komitet sterujący do spraw zdrowia na poziomie krajowym oraz koniecznością zachowania linii demarkacyjnej z programami krajowymi.

Kolejną ścieżką powiązań między PI finansowanymi z dwóch funduszy można dostrzec między PI 3c (Działania 2.1. i 2.2., *Inwestycje podstawowe i profilowane*) a PI 10iii (Działanie 5.5. *Kształcenie ustawiczne*), przy czym siłę tych powiązań określono jako słabą. Potencjalnie synergia występuje w PI 10iii w powiązaniu z inwestycjami w rozwój przedsiębiorczości w ramach Działań 2.1. i 2.2., zwłaszcza w przypadku branż kluczowych. Inwestycje w przedsiębiorczość powinny generować popyt na pracę, a Działanie 5.5. – ułatwić dopasowanie kompetencji kandydatów do pracy do potrzeb tych przedsiębiorstw. W Działaniu 5.5. skala synergii poprzez wsparcie kształcenia dla branż kluczowych jest słaba. Wynika to ze specyfiki wsparcia – projekty dotyczyły głównie rozwoju kompetencji kluczowych – cyfrowych i językowych, które mogą być przydatne w wielu zawodach, nie tylko w branżach kluczowych. Tylko w przypadku 28 ze 127 projektów zidentyfikowano szkolenia zawodowe, w tym w 19 zostały opisane branże, zawody lub kwalifikacje.

W ramach tych 19 projektów najczęściej zaplanowano kształcenie w zawodach odpowiadających na potrzeby branż: transport, logistyka i motoryzacja (7 projektów), ICT i elektronika (kompetencje specjalistyczne, zaawansowana obsługa komputera – 4 projekty) oraz w zakresie kwalifikacji dla szeroko rozumianego przemysłu (8 projektów, w tym 4 dotyczące przemysłu morskiego i technologii offshore), w szczególności – w ramach zawodu

montera konstrukcji metalowych, spawalnictwa, obsługi maszyn sterowanych numerycznie, dozoru technicznego. Pozostałe wspierane branże to budownictwo, sektor kreatywny oraz usługi biznesowe i finansowe (po 3 projekty), energetyka (1 projekt) oraz zdrowie i srebrna gospodarka (1 projekt).

Komplementarność międzyfunduszowa może również wystąpić pomiędzy PI 10a (Działanie 4.1. *Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych*) a PI 10iii (Działanie 5.5. *Kształcenie ustawiczne*). Taka sytuacja może mieć miejsce, jeżeli placówka edukacyjna (np. zespół szkół zawodowych, w skład którego wchodzi CKU) otrzymała wsparcie infrastrukturalne z Działania 4.1. i wykorzystuje tę infrastrukturę do prowadzenia kursów i szkoleń w ramach Działania 5.5. W praktyce beneficjentami Działania 5.5. najczęściej są prywatne placówki szkoleniowe, a tylko 2 beneficjentów to JST. Jeżeli zaś JST realizuje projekt, to wybiera wykonawców kursów i szkoleń zgodnie z zasadą konkurencyjności, a więc synergia mogłaby zajść, gdyby taki wykonawca był zarazem beneficjentem Działania 5.5. **W praktyce taka synergia nie miała miejsca.** W jednym z projektów realizowanych przez JST wykonawcami zostały inne podmioty, niż działające w tym powiecie szkoły zawodowe, a w drugim projekcie jeszcze nie wyłoniono wykonawców szkoleń zawodowych.

Silna synergia występuje wewnątrz EFS pomiędzy PI 8i (Działania 5.1. i 5.2., *Aktywizacja zawodowa*) oraz PI 9i (Działanie 6.1. *Aktywna integracja*). W przypadku tych PI zgodnie z założeniami poczynionymi w Programie, realizowane są **skoordynowane działania instytucji pomocy i integracji społecznej oraz instytucji rynku pracy na rzecz zapewnienia kompleksowości wsparcia.** Współpraca miała polegać głównie na tworzeniu Indywidualnych Planów Działania dla uczestników projektów.

Na poziomie terytorialnym powiatów widoczna jest duża synergia, ponieważ w każdym powiecie, w którym realizowane są projekty w ramach Działania 6.1. *Aktywna integracja*, występują również projekty z Działania 5.1. oraz Działania 5.2. (*Aktywizacja zawodowa*). We wszystkich gminach, w których realizowane są projekty na rzecz aktywnej integracji prowadzone są działania z zakresu aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy. Harmonogramy naborów w latach 2015-2017 sprzyjały efektowi synergii między projektami. W 2018 r. nie ogłaszano naborów w ramach Działania 5.2. oraz 5.1. Jednak w większości powiatów trwały jeszcze projekty w ramach tych Działania. W 2018 r. w realizacji było wciąż 34 projektów w ramach Działania 6.1.

Na podstawie skróconych opisów projektów zamieszczonych w bazie SL, zidentyfikowano 12 (spośród 137) projektów w ramach Działania 6.1., które zakładają współpracę lub są realizowane w partnerstwie z PUP. Zdecydowana większość z nich realizowana była w tym samym czasie, co projekty PUP w ramach Działania 5.1. Można zatem wnioskować, że te projekty w ramach OP 6 i OP 5 były synergiczne. Działania w ramach tych projektów prowadzone były na terenie Gdyni oraz powiatów: puckiego, bytowskiego, wejherowskiego, kartuskiego i słupskiego. Ponadto zidentyfikowano dwa projekty w ramach Działania 6.1.

realizowane przez Miasto Słupsk i Gminę Rzeczenica (powiat człuchowski). Pierwszy z nich *Kierunek aktywność* zakłada, że PUP będzie współuczestniczył w stworzeniu dla każdego z uczestników/czek ścieżki reintegracji, w oparciu o którą prowadzone będą dalsze działania aktywizacyjne. Drugi projekt *Centrum Integracji Społecznej w Rzeczenicy szansą na zwiększenie zatrudnienia* zakłada, że na podstawie porozumienia z PUP zorganizowany zostanie Program Aktywizacji i Integracji.

W ramach OP 6 Integracja występuje komplementarność między PI 9i (Działanie 6.1. Aktywna integracja) oraz PI 9v (Działanie 6.3. Ekonomia społeczna), polegająca na tym, że produkty jednego PI mogą stanowić wkład do projektu z innego PI (kontynuacja). W ramach Działania 6.1. *Aktywna integracja* jedną z preferencji są projekty, które prowadzą do zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej/ przedsiębiorstwach społecznych. Projekty w ramach Działania 6.3. *Ekonomia społeczna* mają skutkować m.in. tworzeniem miejsc pracy w PES. Są to głównie projekty długoterminowe, których efekty będzie widać pod koniec okresu programowania. Analiza terytorialna pokazuje, że 54 gminach realizowane są jednocześnie projekty w ramach Działania 6.1. i 6.3. Potencjalnie uczestnicy projektów dotyczących aktywnej integracji mogliby skorzystać z efektów projektów realizowanych w Działaniu 6.3. Na podstawie skróconych opisów, wytypowano projekty z zakresu aktywnej integracji, które zakładają powiązanie z PES. Biorąc pod uwagę niewielką mobilność osób zagrożonych wykluczeniem, warto skupić się na synergii w tych projektach, które realizowane są na terenie gmin, gdzie istnieje realna szansa na utworzenie miejsc pracy w PES. Projekt *Klub integracji społecznej – ZAGÓRZE*, którego beneficjentem jest Gmina Miejska Rumia, zakłada wizyty studyjne dla uczestników w PES. W ramach projektu *Klub Integracji Społecznej Śródmieście* – realizowanego przez Gminę Miasta Wejherowa odbywają się warsztaty dotyczące ekonomii społecznej, zatem ich uczestnicy będą przygotowani do zarówno wejścia na rynek pracy PES, jak i udzielania wsparcia dotyczącego tworzenia, czy podnoszenia jakości PES. W zakresie aktywnej integracji Miasto Gdańsk zakłada współpracę z PES w ramach projektu *System Aktywizacji Społeczno-Zawodowej w Gdańsku*. Te trzy projekty charakteryzują się wysokim potencjałem synergii w ramach Działania 6.1. i 6.3.

Skala synergii jest obecnie niewielka. Aby synergia była większa należy zwrócić uwagę na preferencję wskazaną w Programie „projekty prowadzące do zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej/ przedsiębiorstwach społecznych” podczas wyboru projektów ukierunkowanych na aktywną integrację. Ze względu na stopień zaawansowania Programu rekomendacja ta może mieć zastosowanie w kolejnej perspektywie finansowej.

Wewnątrz funduszu EFRR silną synergię polegającą na tym, że produkty jednego PI stanowią wkład do innego (kontynuacja) wykazują PI 1b (Działanie 1.1. Ekspansja przez innowacje) oraz PI 3c (Działania 2.1. i 2.2., Inwestycje podstawowe i profilowane). Główne pola dla ujawnienia się efektów synergicznych istnieją przy powiązaniu z projektami realizowanymi w ramach PI 3c (Działanie 2.1. *Inwestycje podstawowe i profilowane* -

wsparcie pozadotacyjne w części dotyczącej inwestycji profilowanych oraz Działanie 2.2. *Inwestycje profilowane - wsparcie dotacyjne*), gdzie wyniki prac badawczo-rozwojowych prowadzonych w ramach Działania 1.1. będzie można wprowadzać do podstawowej działalności biznesowej podmiotu. Oba typy projektów są kolejno po sobie następującymi ogniwami i tworzą komplementarną (dopełniającą się) całość w zinternalizowanym w obrębie jednego przedsiębiorstwa łańcuchu wartości. Analogicznie, z uwagi na szeroki zakres wsparcia oraz branż, jakie mogą się o nie ubiegać (Działanie 2.1.), zrealizowane przedsięwzięcia inwestycyjne mogą korespondować z dalszymi aktywnościami w obszarze realizacji wymiernego wykorzystania nowego sprzętu/nabytych usług.

Synergia ta jest zgodna z założeniami UP, gdzie wskazuje się, że poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw wymaga znaczącego zwiększenia wykorzystywania przez nie innowacji w prowadzonej działalności gospodarczej. Wsparcie w ramach CT 3 ukierunkowane jest przede wszystkim na wdrażanie innowacji produktowych, procesowych, marketingowych i organizacyjnych oraz wyników prac B+R, zwłaszcza tych wypracowanych w ramach CT 1. W regulaminach konkursów w Działaniu 2.1. zastosowano kryterium wprost premiujące komplementarność projektu z innym, realizowanym w OP 1. Projekt mógł otrzymać 3 pkt, jeśli wykazano jego powiązanie z projektem/projektami realizowanymi w ramach OP 1 RPO WP 2014-2020 w taki sposób, że ich rezultaty wzmacniają się wzajemnie. Podobne rozwiązania stosowano powszechnie w innych regionach (m.in. kujawsko-pomorskie, lubelskie, lubuskie, małopolskie, podkarpackie, podlaskie, warmińsko-mazurskie).

Analiza podmiotowa wskazuje, że w 7 przypadkach ten sam beneficjent realizował zarówno projekty z Działania 1.1., jak i Działania 2.2. W sumie ta grupa beneficjentów podpisała umowy na realizację 8 projektów w Działaniu 1.1. i 9 w Działaniu 2.2. Zakładając, że we wszystkich przypadkach występuje komplementarność między Działaniami, można ocenić, iż 21% projektów przedsiębiorstw rozpoczynających i rozwijających działalność B+R ma swoją kontynuację w Działaniu 2.2. Skala synergii może być jednak większa zważywszy, że może łączyć projekty nie zawsze realizowane przez tego samego beneficjenta. Synergia taka może też występować między Działaniem 1.1. a Działaniem 2.1. *Inwestycje podstawowe i profilowane - wsparcie pozadotacyjne*.

Powiązania, kiedy produkty jednego PI mogą być wykorzystane do realizacji projektu z innego PI, widać w przypadku PI 9v, przy czym należy podkreślić, iż jest to w tym przypadku komplementarność wewnątrz PI. W ramach PI 9v zidentyfikowano wewnętrzną ścieżkę synergii dla Poddziałania 6.3.3. *Koordinacja rozwoju sektora ekonomii społecznej* oraz Poddziałania 6.3.1. i 6.3.2. (*Podmioty ekonomii społecznej*). Przedsięwzięcie realizowane w ramach Poddziałania 6.3.3. ma bezpośrednie powiązanie z interwencją w ramach Poddziałania 6.3.1. i 6.3.2. Założono, że w ramach PI 9v realizowane będą działania na rzecz rozwoju stabilnego i kompleksowego systemu wsparcia podmiotów ekonomii społecznej. W systemie główną rolę odgrywają Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej oraz Regionalny

Ośrodek Polityki Społecznej, odpowiedzialny za projektowanie i inicjowanie działań koordynująco-monitorujących realizowanych w ramach Poddziałania 6.3.3. W projekcie realizowanym w ramach Poddziałania 6.3.3. wspierane są m.in. OWES, które następnie wspierają PES w tworzeniu nowych miejsc pracy poprzez udzielanie im wsparcia dotacyjnego oraz merytorycznego w zakresie prowadzeniu działalności. W ramach projektu realizowanego w Poddziałaniu 6.3.3. wyznaczane są m.in. kierunki rozwoju ekonomii społecznej w regionie, które wynikają z diagnozy społeczno-ekonomicznej. Dzięki tej wiedzy OWES mogą kierunkować poszczególne PES na cele wyznaczone zgodnie z potrzebami regionalnymi. OWES wspierane w ramach interwencji prowadzonej w Poddziałaniu 6.3.3. stają się wsparciem dla regionalnych PES. Potencjał synergiczny w ramach tej ścieżki został w pełni wykorzystany.

Potencjalną ścieżkę synergii, kiedy produkty jednego PI mogą być wykorzystane do realizacji projektu z innego PI, zidentyfikowano w PI 1b (Działanie 1.1. *Ekspansja przez innowacje*) i PI 1a (Działanie 1.2. *Transfer wiedzy do gospodarki*). PI 1a buduje infrastrukturalny potencjał dla realizacji PI 1b, dla działań związanych z prowadzeniem prac B+R na rzecz przedsiębiorstw. Zbadanie tej synergii przy posiadanych danych nie jest jednak możliwe.

Potencjał dla ujawnienia się efektów synergicznych polegających na tym, że efekty jednego projektu mogą być wykorzystywane w drugim, zachodzi także pomiędzy Poddziałaniem 2.4.1. (PI 3a) oferującym wsparcie w zakresie doradztwa specjalistycznego (jeszcze nie uruchomionym z uwagi na nie przeprowadzony proces wyboru dystrybutora usług) a PI 1b (Działanie 1.1. *Ekspansja przez innowacje*). Projekty o charakterze B+R (PI 1b) prowadzone przez przedsiębiorstwa będą mogły być już na wczesnym etapie poddane weryfikacji co do poprawności przyjętych przez przedsiębiorcę założeń biznesowych i otrzymać w tym zakresie wsparcie.

Przykład synergii, gdzie efekty jednego PI mogą być stymulantą wdrażania projektu w innym PI jest PI 8iv (Działanie 5.3. *Opieka nad dziećmi do lat 3*) oraz PI 10i (Działanie 3.1. *Edukacja Przedszkolna*). Osiągnięcie celów projektu ukierunkowanego na wzrost zatrudnienia wśród osób opiekujących się dziećmi do lat 3 spowoduje zwiększenie popytu na usługi wychowania przedszkolnego w miarę upływu czasu i wychodzenia dzieci z wieku żłobkowego, i może stanowić zachętę do realizacji projektu z Działania 3.1. W RPO WP 2014-2020 w 8 przypadkach ten sam beneficjent zdecydował się na realizację projektów w obu PI. Skala tej synergii jest znacząca, biorąc pod uwagę, że projektów w Działaniu 5.3. jest w sumie 21.

Podobne powiązania mogą wystąpić wewnątrz PI 10i, pomiędzy Działaniem 3.1. *Edukacja przedszkolna* i Poddziałaniem 3.2.1. *Jakość edukacji ogólnej*. Zidentyfikowano 10 przypadków, kiedy jeden beneficjent (wyłącznie JST) realizował projekty w obu obszarach.

Przykładem powiązania, kiedy efekty jednego PI mogą być stymulantą wdrażania projektu w innym PI, są projekty realizowane w OP 1, PI 3c oraz PI 3b. Jest to jednak powiązanie niemożliwe do zmierzenia. Natomiast w literaturze fachowej dostrzega się związek pomiędzy innowacyjnością a skłonnością do eksportu, co oznacza, iż aktywność podejmowana w OP 1 (ekspansja przez innowacje, transfer wiedzy do gospodarki) oraz efekty PI 3c w zakresie inwestycji profilowanych, stanowią pośrednią stymulantę wdrażania PI 3b.

Wsparcie z RPO WP 2014-2020 realizowane w ramach kilku projektów w skali jednego podmiotu, może wykazywać efekt synergii w postaci wzmocnienia potencjału beneficjenta.

Dotychczas w całym Programie na 780 unikalnych beneficjentów, 63,2% (tj. 493 podmioty) realizuje tylko jeden projekt. Są to przede wszystkim przedsiębiorcy. Pozostali, odejmując samorządy, które realizują projekty w różnych obszarach na rzecz mieszkańców, a nie dla wzmocnienia własnego potencjału, to 148 unikalnych beneficjentów: przedsiębiorcy, uczelnie, placówki oświatowe, zdrowotne, fundacje etc. Ponad połowa z nich realizuje 2 projekty, ale są też podmioty mające po kilka, nawet do 9 projektów. Najczęściej beneficjenci podejmują realizację projektów w różnych obszarach (w 94 przypadkach są one realizowane w różnych Działaniach), na przykład w Działaniach: 5.2. *Aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy* razem z 5.5. *Kształcenie ustawiczne* oraz 5.6. *Adaptacyjność pracowników*, czy też Działanie 3.1. *Edukacja przedszkolna* razem z 5.3. *Opieka nad dziećmi do lat 3*, lub opisane wcześniej powiązanie Działania 1.1. *Ekspansja przez innowacje* z Działaniem 2.2. *Inwestycje profilowane – wsparcie dotacyjne*.

W pozostałych przypadkach projekty są realizowane w tych samych obszarach, można zakładać, że albo kolejny projekt jest kontynuacją, albo uzupełnieniem pierwszego. Przykładem mogą być projekty realizowane w obszarze integracji społecznej, czy wspierania edukacji.

Na poziomie konkretnych Działań można wykazać powiązania prowadzące do wzmocnienia ogólnego potencjału beneficjenta. Widać to przede wszystkim przy projektach infrastrukturalnych. **Taka potencjalna ścieżka synergii dotyczy efektów Działania 7.1.**

Zasoby ochrony zdrowia (PI 9a) i efektów Działania 7.2. Systemy informatyczne i telemedyczne (PI 2c). Analizując rozkład projektów w regionie, można dostrzec, że w ramach obu Działań występuje 25 unikalnych beneficjentów, z czego 8 uczestniczy w realizacji projektów zarówno z Działania 7.1., jak i 7.2. (w tym 5 podmiotów to te, które uczestniczą w projekcie *Pomorskie e-zdrowie*, realizowanym w Działaniu 7.2.). Na etapie wyboru projektów nie zastosowano żadnych kryteriów/preferencji dla podmiotów chcących realizować projekty w ramach obu Działań, co jednak nie powinno być oceniane negatywnie, mając na względzie to, że zakres tych interwencji nie jest od siebie w żaden sposób zależny. Realizacja obu typów projektów prowadzi natomiast do osiągnięcia wspólnego celu, jakim jest zwiększona dostępność ulepszonej opieki zdrowotnej, poprzez zapewnienie dostępu do wysokiej jakości specjalistycznych usług zdrowotnych, które będą mogły być świadczone stacjonarnie, jak i (w

pewnym zakresie) na odległość (e-zdrowie). Dodatkowo projekty z zakresu e-zdrowia mogą wspomagać odpowiednie zarządzanie zasobami placówek zdrowotnych zakupionych z Działania 7.1.

Podobną ścieżkę synergii można zauważyć pomiędzy PI 9a (Działanie 7.1. *Zasoby ochrony zdrowia*) oraz PI 4c (*Efektywność energetyczna*). Ta interwencja pozwala na zakup specjalistycznego sprzętu medycznego, a także na roboty budowlane w obiektach ochrony zdrowia (np. przystosowanie infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych lub starszych). Łącząc omówione wyżej przedsięwzięcia z projektami w zakresie poprawy efektywności energetycznej, można osiągnąć dodatkowe rezultaty, polegające na jeszcze wyższej użyteczności oferowanych usług. W Programie występuje jeden taki przypadek. Szpital Specjalistyczny w Prabutach realizuje projekt ukierunkowany na dostosowanie pomieszczeń istniejących Oddziałów Chorób Płuc i Gruźlicy do obowiązujących norm i przepisów oraz utworzenie Oddziału Rehabilitacji Pneumonologicznej, a także drugi, który obejmuje swoim zakresem wykonanie rekomendowanych w audytach energetycznych przedsięwzięć poprawiających gospodarkę energetyczną.

Ścieżka synergii, w której projekt z jednego PI wzmacnia dodatkowo cele projektu z drugiego PI, została zidentyfikowana w PI 9b (Działanie 8.1. *Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – wsparcie dotacyjne*) oraz PI 6c (Działanie 8.3. *Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe*). Inwestycje przeprowadzane w ramach PI 6c zostały uwzględnione w Lokalnych Programach Rewitalizacji. Potencjalny efekt synergii może zostać odnotowany w 15 miastach wspartych w Działaniu 8.1. w zakresie dziedzictwa kulturowego i 9 miastach, które oprócz wsparcia infrastruktury społecznej prowadzą inwestycje zwiększające walory dziedzictwa przyrodniczego. Spodziewany efekt synergii pociągnie za sobą zwiększenie skali rewaloryzacji miast, podnoszenia ich jakości jako miejsca zamieszkania, co wspierać będzie proces włączenia społecznego lokalnych społeczności.

Podobna ścieżka synergii ma miejsce przy współwystępowaniu projektów z **PI 9b (Działanie 8.1. *Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – wsparcie dotacyjne*) oraz PI 4c (Działanie 10.1., 10.2., *Efektywność energetyczna*).** Programy rewitalizacji obowiązują na obszarach znajdujących się w stanie kryzysowym (nawarstwienie problemów społecznych) oraz zmagających się z problemami gospodarczymi, infrastrukturalnymi, czy środowiskowymi. Z racji wielostronności procesów rewitalizacyjnych, obejmujących różnorodne sfery funkcjonowania terenów zdegradowanych, działania w ramach PI 4c wpisują się w inwestycyjny charakter mechanizmów odnowy. Wśród zadań możliwych do wdrażania w PI 9b znajdują się rewaloryzacje, modernizacje i adaptacje istniejącej zabudowy, a także dostosowywanie budynków do nowych funkcji. Inwestycje w obszarze modernizacji energetycznych obiektów użyteczności publicznej oraz wielorodzinnych budynków mieszkalnych, wzmacniają efekty i trwałość celów PI 9b. Odpowiadają nie tylko za podniesienie jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji, lecz również przyczyniają się do

obniżania kosztów, jakie są oni zobowiązani ponosić z uwagi na duże straty energii występujące w wielu budynkach wielorodzinnych.

Aby ocenić faktyczne występowanie synergii w przypadku powyżej zidentyfikowanych ścieżek, przeprowadzono analizę występowania projektów z Działania 8.1. w gminach, w których występują również projekty z Działania 10.1. oraz 10.2. Należy przy tym pamiętać, że synergiczne wobec siebie będą projekty z założenia dedykowane takim samym obszarom (tj. wchodzącym w zakres ZIT oraz znajdującym się poza tym zakresem¹⁵⁵). Ostatecznie więc, 8 gmin¹⁵⁶ wdrażających projekty z zakresu Działania 10.1. (łącznie Działanie realizuje 31 gmin), realizuje również projekty współfinansowane z Poddziałania 8.1.1. Spośród 59 gmin, w których wdraża się inwestycje w ramach Działania 10.2., 13 gmin¹⁵⁷ jest zaangażowanych również w projekty z Poddziałania 8.1.2. Jeśli chodzi zaś o występowanie synergii w przypadku Działania 7.1., zachodzi ona w 6 gminach¹⁵⁸ realizujących przedsięwzięcia z Działania 10.1., a także w 10 gminach¹⁵⁹ realizujących zadania z Działania 10.2.

Kryteria wyboru projektów dla Działania 10.1. i 10.2. nie premiuje projektów termomodernizacyjnych wykazujących zgodność z programem rewitalizacji. Dokonana analiza pokazuje jednak dość duże pokrycie nimi na obszarach rewitalizacji. Wiele gmin nie potrzebuje dodatkowych zachęt, by realizować działania z zakresu poprawy efektywności energetycznej w miejscach obowiązywania programów rewitalizacji. Wśród rozwiązań wzmacniających występującą synergię należy wyróżnić występowanie projektów pozakonkursowych oraz ukierunkowanych terytorialnie (ZIT bądź ZPT). **W celu wzmocnienia pozytywnych efektów projektów, warto w perspektywie 2021-2027 rozważyć wprowadzenie punktów premiujących za prowadzenie przedsięwzięcia termomodernizacyjnego na obszarze rewitalizacji.**

W obszarze EFS taką ścieżkę synergii widać pomiędzy priorytetami inwestycyjnymi w OP 5 *Zatrudnienie*. Realizacja projektów w PI 8iv (Działanie 5.3. *Opieka nad dziećmi do lat 3*) może ułatwić podjęcie zatrudnienia rodzicom małych dzieci i wzmocnić efekty projektów realizowanych w PI 8i. Działania polegające na wyrównywaniu dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym, poszerzenie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia (PI 10iii, Działanie 5.5. *Kształcenie ustawiczne*) wpisują się również w PI 8i, w którym uwzględniona jest mobilność pracowników, co również ułatwia osiągnięcie jego celu. Analiza terytorialna projektów wskazuje, że powiązania między projektami mogą występować w większości gmin w regionie. W 85 gminach realizowanych jest więcej niż

¹⁵⁵ W uzasadnionych przypadkach przedsięwzięcia wynikające ze Strategii ZIT realizowane będą w sąsiadujących gminach na terenie powiatów: puckiego, wejherowskiego, lęborskiego, kartuskiego, malborskiego, tczewskiego i nowodworskiego.

¹⁵⁶ Gdańsk, Gdynia, Kartuzy, Puck, Rumia, Tczew, Wejherowo, Żukowo.

¹⁵⁷ Brusy, Bytów, Chojnice, Czarne, Człuchów, Lębork, Malbork, Miastko, Nowy Staw, Skarszewy, Słupsk, Starogard Gdański, Ustka.

¹⁵⁸ Gdańsk, Gdynia, Nowy Dwór Gdański, Puck, Sopot, Wejherowo.

¹⁵⁹ Bytów, Chojnice, Gdańsk, Gdynia, Lębork, Malbork, Miastko, Prabuty, Starogard Gdański, Wejherowo – gmina wiejska.

jeden projekt z OP 5. Najwięcej, między 6 a 9 projektów – w Gdyni, Pucku, Gdańsku i Potęgowie. W 18 gminach nie jest realizowany żaden projekt dotacyjny ukierunkowany na zatrudnienie.

Silną synergię zidentyfikowano w przypadku PI 6c (Działanie 8.3. *Kultura, Dz. 8.4. Dziedzictwo przyrodnicze*) oraz PI 6d (Działanie 11.4. *Ochrona różnorodności biologicznej*), w zakresie współzależności osiągniętych przez projekty realizowane w ramach tych PI produktów i rezultatów. Celem PI 6d jest zabezpieczenie zasobów i walorów przyrodniczych oraz krajobrazowych regionu. W tym PI wspierane są projekty ukierunkowane na zwiększenie atrakcyjności turystycznej miejsc o szczególnych walorach kulturowych i przyrodniczych. Wspierane są projekty restauratorskie i konserwatorskie (zabytki ruchome i nieruchome), dotyczące zagospodarowania przestrzeni publicznych oraz udostępniania zasobów kultury z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Poprawie ulegnie również stan i dostępność obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego (PI 6c) jak również obszarów cennych przyrodniczo (PI 6d). Generalnie zatem projekty realizowane w ramach PI 6d i 6c przyczyniać się będą do wspierania kompleksowej i spójnej oferty turystycznej.

Ścieżki synergii przeanalizowano pod kątem rozkładu terytorialnego projektów realizowanych w ramach Działania 11.4. (PI 6d) oraz Działania 8.3. *Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe* i 8.4. *Wsparcie atrakcyjności walorów dziedzictwa przyrodniczego* (PI 6c). Skala występowania synergii w województwie pomorskim jest duża, choć siłę powiązania między tymi PI oceniono jako słabą. Realizacja projektów nie jest od siebie zależna. W Działaniu 8.4. wsparcie trafiło do 78 gmin województwa pomorskiego, w Działaniu 8.3. do 29 gmin, zaś w Działaniu 11.4. do 80 gmin. W 56 gminach realizowane są projekty jednocześnie w Działaniu 11.4. i Działaniu 8.4., a w 20 gminach – w Działaniu 11.4. i Działaniu 8.3. Największą skalę synergii zidentyfikowano w odniesieniu do 17 gmin, w których realizowane są projekty z trzech Działań: dziedzictwa kulturowego, dziedzictwa przyrodniczego i ochrony różnorodności biologicznej. Na terenie tych gmin często realizowana jest większa liczba projektów (są to w szczególności gminy duże, takie jak Gdańsk, Gdynia, Kościerzyna, Lębork, Malbork, Nowy dwór Gdański, Słupsk, Sopot, Starogard Gdański - gmina wiejska czy Tczew, ale i mniejsze, jak Karsin, Kartuzy, Krokowa).

W praktyce trudno wskazać konkretne rozwiązania instytucjonalne, które mogłyby wzmacniać synergię między PI 6c i PI 6d. Synergia wynikająca z realizacji tych projektów będzie zachodziła w sposób samoczynny, o ile nie zostanie zahamowane wsparcia w ramach któregoś z PI.

Silne powiązania między projektami występuje w obszarze transportu, pomiędzy PI 4e (Działanie 9.1. *Transport miejski*), PI 7d (Działanie 9.2. *Kolej*) i PI 7b (Działanie 9.3. *Drogi*).

Pierwsza ścieżka synergii dotyczy integracji transportu indywidualnego z transportem zbiorowym w ramach PI 4e, co powinno przyczynić się do wsparcia dostępności drogowej infrastruktury gospodarczej i społecznej subregionalnych ośrodków rozwoju. Projekty

Działania 9.1.: *Budowa węzła transportu zbiorowego w Bytowie, Budowa i skomunikowanie węzła integracyjnego w Starogardzie Gdańskim, Budowa transportowego węzła integracyjnego w Ustce* sprzyjają zintegrowaniu obu rodzajów komunikacji. Podobnie też projekty PI 4e: *Budowa węzła integracyjnego wraz z rewitalizacją zabytkowego budynku dworca PKP w Kwidzynie, Poprawa dostępności do przystanków transportu zbiorowego poprzez rozbudowę bazy infrastrukturalnej transportu rowerowego stanowiącego dojazd do węzłów i przystanków integracyjnych (Malbork)* pozostają w synergii z projektem Działania 9.2. pn. *Regionalna infrastruktura kolejowa w zakresie modernizacji linii 207*, zaś projekty *Budowa transportowego węzła integracyjnego w Ustce oraz Węzeł transportowy Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Słupska z elementami priorytetów dla komunikacji zbiorowej* niosą za sobą potencjał synergii z efektami modernizacji linii 405 w ramach RPO WP 2014-2020.

Efekt synergii może również wystąpić za sprawą projektu PI 4e pn. *Budowa węzła integracyjnego Kartuzy wraz z trasami dojazdowymi*. Niesie on za sobą potencjał wzmacniania efektów projektu Działania 9.3. *Regionalna infrastruktura drogowa* (PI 7b) dotyczącego budowy obwodnicy Kartuz. Ponadto projekt PI 4e *Utworzenie węzła integracyjnego transportu publicznego przy przystanku Pomorskiej Kolei Metropolitalnej - Gdynia Karwiny* pozostaje w synergii z projektem PI 7d pn. *Budowa zintegrowanego systemu monitorowania bezpieczeństwa oraz zarządzania informacją na linii kolejowej nr 250 wraz z modernizacją budynku Dworca Podmiejskiego w Gdyni Głównej oraz peronów na linii kolejowej nr 250*. Spodziewanym efektem synergii wymienionych wyżej projektów jest wzrost liczby pasażerów transportu zbiorowego wskutek podniesienia komfortu i oszczędności czasu podróży, zmniejszenie kongestii w ośrodkach miejskich i poprawa czystości powietrza.

Najwięcej powiązań, aczkolwiek zazwyczaj o słabym charakterze, odnosi się do sytuacji, kiedy realizacja projektów w ramach dwóch PI wzmacnia cele obu PI lub cel nadrzędny, główny.

Przykładem może być realizacja projektów z PI 10a (Działanie 4.2. *Infrastruktura uczelni prowadzących kształcenie o profilu praktycznym*) oraz PI 1a (*Transfer wiedzy do gospodarki*). Potencjalnie powiązania takich projektów mogłyby być silne, natomiast w praktyce występuje jeden taki przypadek, a brak bezpośredniego powiązania między projektami sprawia, że oceniono je jako słabe. Utworzenie w ramach PI 1a w Gdańsku Centrum Ekoinnowacji Politechniki Gdańskiej może wzmacniać efekty wsparcia tej uczelni w ramach Działania 4.2. (PI 10a) w projekcie *Rozbudowa i przebudowa budynku "Chemia C" Wydziału Chemicznego Politechniki Gdańskiej dla potrzeb kształcenia kadr dla rozwoju technologii ekoefektywnych w produkcji, przesył, dystrybucji i zużyciu energii i paliw*. Realizacja obu projektów ma potencjał wysokiego efektu synergii w zakresie wzmacniania inteligentnej specjalizacji regionu. Podobnie też inwestycja z Działania 1.2. pn. *Innowacyjne Centrum zintegrowanych laboratoriów badawczych środowiska morskiego dla przemysłu*

offshore przeprowadzona przez Instytut Morski w Gdańsku może pociągnąć za sobą efekt synergii w połączeniu z interwencją Działania 4.2. pn. *Infrastruktura dydaktyczna wspierająca kształcenie praktyczne na Wydziałach Mechanicznym, Elektrycznym i Nawigacyjnym Akademii Morskiej w Gdyni - zakup wyposażenia laboratoriów dydaktycznych*. Projekty infrastrukturalne PI 1a wzmacniają bowiem zarówno zaplecze badawcze, jak i zaplecze dydaktyczne do podnoszenia jakości kształcenia praktycznego na trójmiejskich uczelniach wyższych w zakresie inteligentnych specjalizacji województwa pomorskiego.

Wzajemne wzmacnianie celów projektów występuje między wszystkimi PI w OP 10 Energia. Synergia ta dotyczy tego samego rezultatu interwencji, jakim jest spadek emisji gazów cieplarnianych. W ramach PI 4c udzielane wsparcie obejmuje projekty służące poprawie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkaniowych, co przekłada się na zmniejszenie zużycia energii elektrycznej i ciepłej na potrzeby tych obiektów, a to z kolei zmniejsza emisję zanieczyszczeń i gazów cieplarnianych uwalnianych do atmosfery podczas produkcji energii. Dodatkowo, preferowanym źródłem ciepła, na które można wymienić stare piece w ramach prowadzonych projektów, są źródła odnawialne.

Inwestycje podejmowane w ramach PI 4e również wspierają synergię rezultatów osiągniętych w PI 4a. Przewidziane wsparcie obejmuje przeciwdziałanie niskiej emisji (w tym między innymi emitowaniu gazów cieplarnianych), zwłaszcza poprzez działania dotyczące rozwoju i modernizacji scentralizowanych systemów zaopatrzenia w ciepło. Również w tym przypadku preferowane są inwestycje wykorzystujące odnawialne źródła energii.

Programując interwencję w ramach OP 10 dosyć dobrze wykorzystano szansę na zapewnienie komplementarności i synergii realizowanymi projektami. Zwrot ku źródłom odnawialnym w ramach działań dotyczących efektywności energetycznej i przeciwdziałaniu niskiej emisji wspiera interwencję wdrażaną w ramach PI 4a, co przyczynia się do zwiększania wskaźnika rezultatu *Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto*.

Jeśli chodzi o koncentrację terytorialną projektów wzajemnie uzupełniających się, największe szanse na odnotowanie efektu synergii związanego z redukcją emisji gazów cieplarnianych, związane z realizacją największej liczby projektów będzie można zauważyć po zakończeniu okresu programowania w powiecie wejherowskim, gdańskim oraz w Gdańsku.

Synergię na poziomie celu nadrzędnego widać też pomiędzy PI 3c (Działania 2.1. i 2.2., Inwestycje podstawowe i profilowane) a PI 10iv (Działanie 3.3. Edukacja Zawodowa). Działania inwestycyjne firm są na ogół organicznie powiązane z sytuacją ich rozwoju oraz - najczęściej - generalnie dobrą koniunkturą na rynku pracy. Z tego względu zasadne jest patrzeć na pośrednią ścieżkę synergii między działaniami inwestycyjnymi oraz działaniami związanymi z edukacją/kształceniem zawodowym, gdyż stanowią one stymulanty dwóch zasadniczych nakładów w gospodarce: kapitału (w tym rzeczowego) i siły roboczej (ludzi

wyposażonych w odpowiednie kompetencje/umiejętności i zdolność do przetworzenia nakładów w określone produkty ich pracy).

Podobną ścieżkę synergii można wskazać pomiędzy PI 3a (pośrednie wsparcie przedsiębiorczości), PI 3c (inwestycje podstawowe i profilowane) oraz 10iv (*edukacja zawodowa*). Potencjalne ścieżki synergii dla PI 10iv występują w powiązaniu z inwestycjami w rozwój przedsiębiorczości, w tym w ramach inteligentnych specjalizacji, tj. Działaniem 1.1. *Ekspansja przez innowacje* (wsparcie przedsiębiorstw rozpoczynających działalność B+R w obszarach inteligentnych specjalizacji) i Działaniami 2.1. i 2.2., obejmującymi wsparcie przedsiębiorstw w zakresie inwestycji podstawowych dla wszystkich branż i w zakresie inwestycji profilowanych dla branż działających w obszarach inteligentnych specjalizacji. Inwestycje w przedsiębiorczość powinny generować popyt na pracę, a Działanie 3.3. – ułatwić wykształcenie pracowników mających kwalifikacje poszukiwane przez te przedsiębiorstwa.

Zostały zastosowane rozwiązania sprzyjające realizacji Działania w zakresie kwalifikacji spójnych z branżami kluczowymi i w znacznym stopniu także z inteligentnymi specjalizacjami regionu. Projekt pozakonkursowy w ramach Poddziałania 3.3.2. obejmuje wyłącznie wsparcie kształcenia w zawodach zgodnych z inteligentnymi specjalizacjami regionu. Natomiast projekty dofinansowane w ramach Poddziałania 3.3.1. musiały być ukierunkowane na uruchamianie lub poszerzanie oferty kształcenia zawodowego i ustawicznego odpowiadającej potrzebom pracodawców w kluczowych branżach o największym potencjale rozwoju dla regionu. Ponadto obligatoryjnym kryterium była zgodność celu i przedmiotu projektu z celami/kierunkami w ramach Porozumień na rzecz inteligentnych specjalizacji regionu, jednak mogła to być zgodność pełna lub częściowa, a więc założono także możliwość wsparcia kwalifikacji niemieszczących się w inteligentnych specjalizacjach, o ile będą one dotyczyły branż kluczowych i w projekcie będą wspierane także kwalifikacje zgodne z tymi specjalizacjami.

Pomiędzy PI 3b (Działanie 2.3. *Aktywność Eksportowa*) oraz PI 3a (Działanie 2.5. *Inwestorzy Zewnętrzni*), na poziomie bezpośrednim nie obserwuje się ścieżek synergii, natomiast jest widocznych kilka wiązek addytywności rozumianej pośrednio. Po pierwsze, w wymiarze pragmatycznym zarysowuje się ona na poziomie Działania 2.3. oraz Działania 2.5. Ich realizacja ma tak naprawdę tożsamy cel długoterminowy: promocję regionu sprzyjającą internacjonalizacji przedsiębiorstw. Dodatkowo, widoczna jest ona także na poziomie realizacyjnym, z uwagi na wykorzystywanie podobnych kanałów komunikacyjnych, bywanie na tych samych eventach itd.

Podsumowując, ocena komplementarności i synergii w RPO WP 2014-2020 jest pozytywna. Realizacja projektów komplementarnych, poprzez osiągnięcie dodatkowych efektów, może mieć swoje wymierne korzyści zarówno dla beneficjentów, jak również dla mieszkańców i rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Zastosowano optymalne rozwiązania - z jednej

strony wzmacniające te zjawiska, a z drugiej nie zakłócające realizacji Programu, i będące w zgodzie z potrzebami beneficjentów i odbiorców wsparcia. Komplementarności i synergii sprzyjały nie tylko sformułowane wprost kryteria oceny projektów (jak w PI 3c), ale też inne preferencje, czy ukierunkowanie terytorialne (np. na OSI) lub branżowe (inteligentne specjalizacje). Kluczowy był również etap strategicznego planowania interwencji, głównie poprzez RPS i poprzedzający opracowanie projektów dialog wśród szerokiego grona podmiotów, ze znaczącą rolą koordynacyjną IZ.

Przeprowadzone analizy, wywiady i studia przypadku wskazują na rezultaty powiązań w postaci m.in.:

- ułatwienia realizacji kolejnego (komplementarnego) przedsięwzięcia (np. w OP 1 i OP 2),
- wyższej użyteczności i kompleksowości usług (np. w zakresie aktywizacji społecznej i zatrudnieniowej),
- osiągnięcia dodatkowych, lepszych i trwalszych produktów i rezultatów (współwystępowanie projektów na tym samym terenie),
- wzmocnienia potencjału beneficjenta a tym samym oferowanych przez niego usług (np. w placówkach ochrony zdrowia, czy edukacyjnych),
- skuteczniejszego zaspokojenia potrzeb (rozwiązanie problemów i odpowiedzi na wyzwania rozwojowe poprzez wzmacnianie wspólnych celów interwencji z różnych PI).

Na poziomie zarządzania i wdrażania RPO WP 2014-2020 można wymienić m.in. mechanizmy skierowane na stworzenie sprzyjających warunków dla realizacji projektów komplementarnych, takich jak uwzględnienie w systemie warunków dostępu, czy kryteriów wyboru projektów kryteriów komplementarności, harmonogram naborów uwzględniający możliwe powiązania między Działaniami, wspólne działania informacyjno-promocyjne.

W przypadku RPO WP 2014-2020 stworzone warunki dla realizacji projektów komplementarnych międzyfunduszowo (tj. CT 9 i CT 10) można ocenić pozytywnie. Nie są one zbyt surowe i nie stanowią dodatkowych obciążeń dla beneficjentów, a z drugiej strony pozwalają na uzyskanie efektu komplementarności.

Jak pokazują doświadczenia innych regionów, zbyt surowe warunki zapewnienia powiązań między projektami z dwóch funduszy, przy widocznych trudnościach realizacyjnych (szczególnie wynikających ze wzrostu cen na rynku i dotyczących głównie projektów EFRR) mogą wpływać negatywnie na efektywność i skuteczność wdrażania Programów. Przykładem może być województwo kujawsko-pomorskie, gdzie w obszarze edukacji o wysoki stopień zintegrowania projektów EFRR i EFS miały zadbać wprowadzone w pierwszym konkursie zintegrowanym zapisy o złożeniu jednocześnie dwóch wniosków o dofinansowanie – na

realizację projektów EFRR i EFS. Formuła taka okazała się jednak nieefektywna, zarówno z punktu widzenia prac po stronie instytucji organizującej konkurs (problematyczność przeprowadzenia oceny wniosku o dofinansowanie przez dwa różne departamenty, niedostosowanie systemu informatycznego do takich przypadków), jak również z punktu widzenia sekwencyjności wdrażania projektów. Złożenie wniosku o dofinansowanie projektu EFS razem z wnioskiem o dofinansowanie projektu EFRR powodowało bowiem, że po zakończeniu inwestycji, co ma miejsce rok, dwa a nawet trzy lata po złożeniu wniosków o dofinansowanie, i tak założone projekty EFS wymagały aktualizacji (np. ze względu na zmiany przepisów w obszarze edukacji) i ponownego wyliczenia kosztów (np. w związku ze zmianami wynagrodzeń dla nauczycieli). W kolejnych konkursach IZ RPO województwa kujawsko-pomorskiego zmieniła zatem zasady, wprowadzając rozwiązanie, aby do wniosku o dofinansowanie projektu EFRR dołączać jedynie ogólny opis projektu kompetencyjnego, a nie pełny wniosek o dofinansowanie¹⁶⁰.

Analizując doświadczenia województwa pomorskiego oraz innych regionów można sformułować ogólne zalecenie, aby warunki wspierania projektów komplementarnych w jak najmniejszym stopniu stanowiły barierę dla postępów i efektów. Nie jest jednak zasadne, aby rezygnować z tego mechanizmu w przyszłości. Jak podkreślają bowiem przedstawiciele IZ, nie tylko województwa pomorskiego, brakuje wśród decydentów przekonania o znaczeniu budowania kapitału ludzkiego, dla którego to celu infrastruktura powinna stanowić element wzmacniający efekty. Stąd aktualna jest potrzeba nałożenia ram przy planowaniu działań infrastrukturalnych, tak aby nadrzędnym celem był efekt społeczny. Dodatkowo wysoka skuteczność zastosowanych w województwie pomorskim instrumentów wzmacniających ukierunkowanie i koordynację wsparcia (RPS, formuła projektów pozakonkursowych, wymóg przygotowania diagnoz i koncepcji poprzedzających opracowanie wniosków o dofinansowanie) pozwala sformułować wniosek, iż kluczowe dla komplementarności i minimalizowania ryzyka utraty aktualności projektów jest przeprowadzenie właściwej diagnozy i gruntowne przygotowanie projektów.

5 Analiza wpływu Programu na realizację Strategii Europa 2020

5.1 Ogólna ocena wpływu Programu na realizację Strategii Europa 2020

Przyjęta w 2010 r. *Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu (Strategia Europa 2020; dalej także: Strategia)* to dokument strategiczny UE powstały w okresie globalnego kryzysu 2008-2009. Stwierdzono w nim, że wyjście z regresu gospodarczego – a później długookresowy rozwój UE – w

---

¹⁶⁰ Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WK-P 2014-2020, EVALU, 2018.

warunkach globalizacji, ograniczoności zasobów i starzenia ludności wymaga podjęcia innych niż dotąd działań.

Dokument identyfikuje 3 powiązane ze sobą priorytety:

- rozwój *inteligentny*, tj. oparcie gospodarki na wiedzy i innowacjach,
- rozwój *zrównoważony*, tj. wzrost efektywności wykorzystania zasobów i konkurencyjności przy równoczesnym wspieraniu gospodarki bardziej przyjaznej środowisku,
- rozwój *sprzyjający włączeniu społecznemu*, tj. dbałość o wysokie zatrudnienie, spójność społeczną i terytorialną.

Obok priorytetów, *Strategia* identyfikuje również 7 inicjatyw flagowych (m.in. Unia Innowacji czy Mobilna Młodzież), tj. projektów, które służą uzupełnieniu przedsięwzięć krajowych. Zasadniczo, *Strategia* koncentruje się na 5 zagadnieniach: (1) zatrudnieniu, (2) badaniach i rozwoju, (3) zmianach klimatycznych i energii, (4) edukacji oraz (5) ubóstwie i wykluczeniu społecznym. Priorytetom, inicjatywom i interwencjom przypisano wskaźniki, których osiągnięcie w 2020 r. będzie stanowić miarę sukcesu. Z uwagi na różną pozycję rozwojową państw członkowskich, cele ustalano na poziomie krajowym. Dla Polski wartości docelowe wskazano w *Krajowym programie reform na rzecz realizacji Strategii „Europa 2020”* w Polsce opublikowanym w 2011 r. Zestawienie wskaźników i celów zawiera kolejna tabela.

Tabela 78 Wskaźniki Strategii Europa 2020 i ich wartości docelowe

	Nazwa skrócona	Wskaźnik	Cel UE	Cel Polski
1	zatrudnienie	wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64	75%	71%
2	B+R	nakłady na B+R	3%	1,7%
3	gazy cieplarniane	emisja gazów cieplarnianych (1990=100)	-20%	spadek
4	energia odnawialna	udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto	20%	wzrost
5	energia pierwotna	zużycie energii pierwotnej	poprawa 20%	96 Mtoe
6	młodzież	młodzież niekontynuująca nauki	10%	4,5%
7	wykształcenie	osoby w wieku 30-34 posiadające wyższe wykształcenie	40%	45%

8	ubóstwo	wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (wskaźnik zbiorczy)	20 mln	1,5 mln
---	---------	--	--------	---------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Europa 2020 oraz Krajowego programu reform na rzecz realizacji Strategii „Europa 2020” w Polsce.

Regionalne programy operacyjne stanowią jedno z narzędzi osiągnięcia celów *Strategii Europa 2020*. Zakładamy obecność dwóch kanałów oddziaływania - pośredniego, które ma miejsce dla wszystkich działań, oraz bezpośredniego, który dotyczy tylko wybranych działań.

Przy przeprowadzaniu oceny wpływu projektów realizowanych w ramach RPO WP 2014-2020 na cele *Strategii Europa 2020* należy mieć na uwadze kwestię demarkacji i to, że interwencje o zbliżonym zakresie, choć często większej skali i z większą intensywnością, są wdrażane na poziomie krajowym (np. w ramach POWER, PO IiŚ) i wydatniej przyczyniają się do omawianych celów. Reasumując, RPO WP 2014-2020 w niektórych przypadkach jedynie w ograniczonym stopniu przyczynia się do realizacji celów *Strategii*. Nie jest to jednak zarzut formułowany względem Programu, ale raczej dowód na celowość realizowanej interwencji. Jeśli jakieś cele, uznane za społecznie pożądane, są realizowane również bez wsparcia publicznego i / lub poprzez wsparcie z innego źródła - wówczas zrozumiałym jest wspieranie ich poprzez RPO WP 2014-2020 wyłącznie w sposób pośredni.

Cele dotyczące zatrudnienia realizowane są głównie w ramach Osi Priorytetowych 2 i 5, z czego w przypadku Osi 5 stanowią one trzon interwencji, zaś dla Osi 2 - warunek jej realizacji i / lub jej skutek. Należy zauważyć, iż w momencie tworzenia *Strategii* bezrobocie było dotkliwym problemem w Europie, zaś w kolejnych latach w Polsce sytuacja na rynku pracy znacząco się poprawiała, czego efektem jest wręcz tzw. rynek pracownika (obserwowany przynajmniej w części branż). Tym samym, wkład RPO WP 2014-2020 w realizację tego celu *Strategii* okazał się niższy niż by wynikało z samego jego potencjału, co jednak stanowi konsekwencję czynników zewnętrznych wobec Programu. Na pozytywną ocenę zasługuje fakt zmiany ukierunkowania interwencji w odpowiedzi na zastaną sytuację - RPO WP 2014-2020 od tworzenia miejsc pracy relatywnie płynnie przeszedł do poprawiania warunków zatrudnienia pracowników (np. ubogich pracujących). Oznacza to, iż o ile wkład ilościowy Programu w realizację omawianego celu mógł nie zostać w pełni wygenerowany, zaś jego efektywność była niższa od planowanej (z uwagi na wyższe koszty aktywizacji grup o specjalnych potrzebach na rynku pracy), o tyle Program przyczynił się do jakościowej poprawy warunków zatrudnienia w regionie. Wymaga natomiast podkreślenia, iż liczne projekty - także spoza OP 2 i 5 - przekładają się wprost na wskaźnik *Strategii* w zakresie tworzenia miejsc pracy.

Badania i rozwój wspierane są najwydatniej poprzez Oś Priorytetową 1. Realizowane projekty mają duże znaczenie w skali regionalnej, jednak obiektywnie - w ograniczonym stopniu zwiększają przewagi konkurencyjne Pomorza w zakresie B+R w skali kraju czy tym bardziej Europy. Wymaga znów podkreślenia, iż nie jest to zjawisko negatywne. Największe

przedsięwzięcia są - i powinny być - wspierane na poziomie centralnym. Efekty RPO WP 2014-2020 mają zaś za zadanie rozwiązywać lokalne problemy / stymulować potencjały. Analiza wniosków o dofinansowanie, poczyniona na potrzeby badania, pozwala stwierdzić, że beneficjenci w zdecydowanej większości realizują przemysłane przedsięwzięcia, odpowiadające na konkretne wyzwania i tym samym mogące realnie przełożyć się na stymulowanie B+R w regionie. Co więcej, projekty tego typu bezpośrednio wpływają na wskaźnik *Strategii* dot. zwiększania nakładów na działalność B+R.

Cele dotyczące zmian klimatycznych i energii najwydatniej wspierane są w ramach Osi Priorytetowych 2 oraz 8-11. Realizowane projekty relatywnie często wpływają na ograniczanie emisji dwutlenku węgla do atmosfery oraz zmniejszanie presji środowiskowej wywieranej przez transport (bezpośrednio - poprzez wymianę taboru, ale i pośrednio - poprzez proponowanie alternatywnych rozwiązań względem transportu kołowego). Kluczowe projekty dotyczące pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych, a także efektywności wykorzystania energii, to z jednej strony wspieranie OZE, zaś z drugiej - termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i - w mniejszej skali - obiektów prywatnych. Wkład RPO WP 2014-2020 w realizację omawianego celu jest znaczący: zarówno na poziomie przepływów finansowych, jak i konkretnych, osiągniętych wartości wskaźników - wprost przekładających się na cele *Strategii*.

Obszar edukacji wspierany jest głównie przez projekty realizowane w Osiach Priorytetowych 3, 4 i 5. Wdrażane przedsięwzięcia przyczyniają się przede wszystkim do realizacji wskaźnika *Strategii* dot. młodzieży niekontynuującej nauki. Ich wkład w zwiększanie odsetka osób w wieku 30-34 posiadających wyższe wykształcenie jest po pierwsze - odroczone w czasie w zakresie momentu obserwacji i weryfikacji, a po drugie - wspierany pośrednio, poprzez zapewnienie odpowiednich warunków do nauki i ograniczanie zjawiska *drop-out'u*. Należy podkreślić, iż z uwagi na skalę wsparcia edukacji i jego kompleksowy charakter oraz dążenie do zachowania trwałości efektów - w przypadku tego obszaru ewidentnie można mówić o efekcie skali. Oznacza to, że o ile pojedyncze projekty w ograniczonym stopniu przyczyniają się do realizacji celów *Strategii*, o tyle wszystkie realizowane na Pomorzu przedsięwzięcia sumarycznie wywierają realną różnicę w sytuacji w województwie.

Walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym najwyraźniej podejmowana jest w Osiach Priorytetowych 5, 6, 7 i 8. Do realizacji celów *Strategii* wydatnie przyczynia się realizacja projektów w obszarze zdrowia, które z racji mechanizmów koordynacji interwencji - w tym również z *Policy Paper* - są silnie powiązane z identyfikowanymi potrzebami oraz możliwościami zapewnienia trwałości. Z racji wpisywania się w szereg dokumentów strategicznych różnego rzędu, przedsięwzięcia te przechodzą restrykcyjną selekcję na etapie wyboru i w konsekwencji - samoczynnie lub w sposób wymuszony - są narzędziami realizacji celu dotyczącego walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Rewitalizacja istotowo stanowi trzon wsparcia w analizowanym obszarze, choć na poziomie efektów - nie przekłada

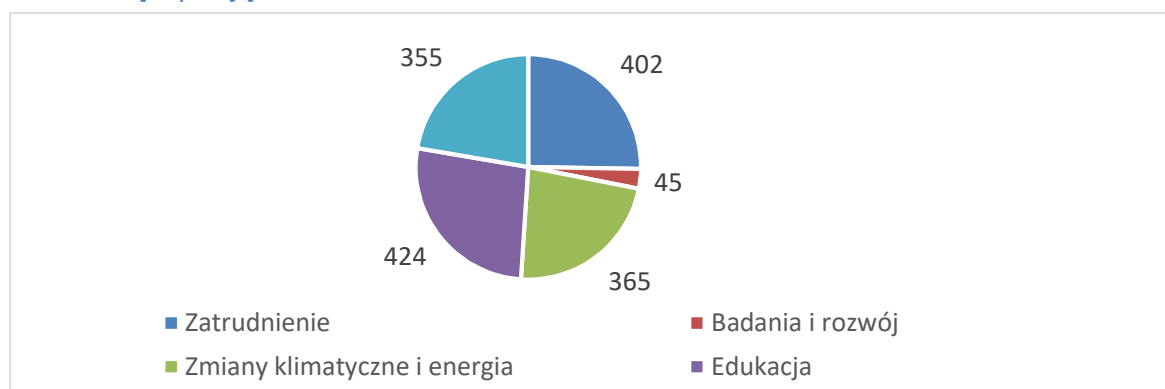
się wprost na wskaźnik ze *Strategii*. Podobnie, pozostała infrastruktura społeczna powinna wspierać realizację omawianego celu, choć w sposób pośredni i trudno mierzalny.

5.2 Próba kwantyfikacji wpływu Programu na realizację Strategii Europa 2020 poprzez analizę przepływów finansowych

Analiza przedstawiona w niniejszym podrozdziale została przygotowana w oparciu o przypisanie każdemu realizowanemu projektowi w ramach RPO WP 2014-2020 dominującego typu kategorii interwencji. Te zostały zaś połączone z poszczególnymi celami *Strategii Europa 2020*¹⁶¹. Niemal każdy projekt realizowany w ramach Programu wpisuje się (bezpośrednio lub pośrednio) w wybrany cel *Strategii Europa 2020*; jedynie projekty pomocy technicznej nie zostały przypisane do żadnego z celów, gdyż pełnią one niejako służebną funkcję względem wszystkich celów.

Ogólna liczba projektów realizowanych w ramach RPO WP 2014-2020 i wpisujących się w cele *Strategii* wyniosła 1 591. Najwięcej przedsięwzięć realizuje cele z obszaru edukacji (424) oraz ubóstwa i wykluczenia (402), zaś najmniej - badań i rozwoju (45).

Wykres 35. Liczba projektów w ramach RPO WP 2014-2020 wg celów Strategii Europa 2020, w które się wpisują

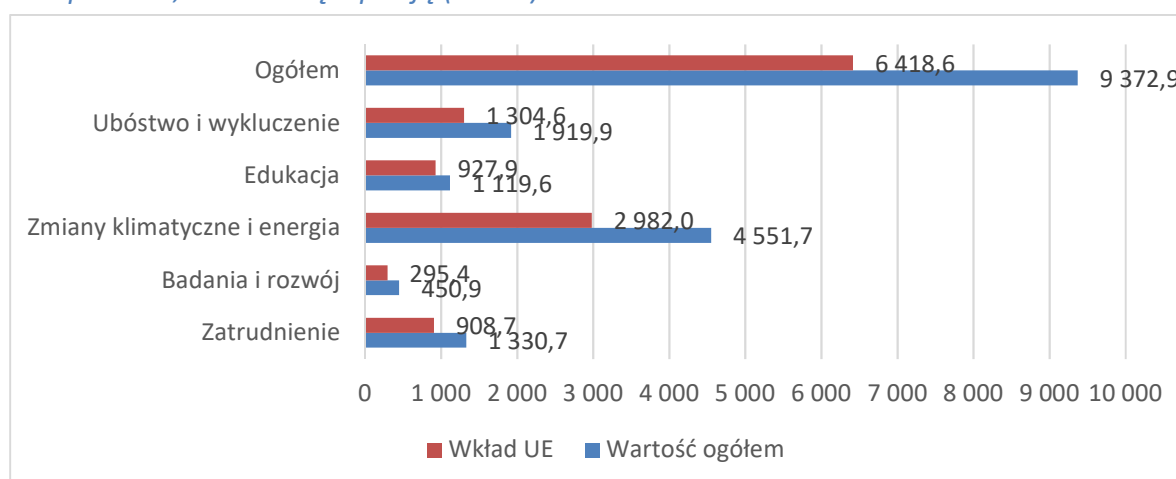

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SL2014 oraz Strategii Europa 2020.

Patrząc przez pryzmat wartości projektów, najwięcej środków jest przeznaczanych na obszar zmian klimatycznych i energii (wartość projektów ogółem to 4 551,7 mln zł, z czego wkład UE wynosi 2 982,0 mln zł), a także na cel związany z redukcją ubóstwa i wykluczenia społecznego (łączna wartość projektów na poziomie 1 919,9 mln zł, w tym 1 304,6 mln zł wkładu UE). Najmniejszy strumień finansowy ukierunkowany został na badania i rozwój, w zakresie których wartość projektów sięga 450,9 mln zł (w tym 295,4 mln zł wkładu UE). Ogółem, na realizację celów *Strategii* w sposób pośredni lub bezpośredni przekładają się projekty z RPO WP 2014-2020 o sumarycznej wartości 9 372,9 mln zł.

¹⁶¹ Dokładnie przypisanie poszczególnych kategorii interwencji do celów *Strategii* zamieszczono w załączniku do raportu.

Wykres 36. Wartość projektów i wkład UE w ramach RPO WP 2014-2020 wg celów Strategii Europa 2020, w które się wpisują (mln zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SL2014 oraz Strategii Europa 2020.

5.3 Próba kwantyfikacji wpływu Programu na realizację Strategii Europa 2020 poprzez modelowanie makroekonomiczne

Wkład interwencji RPO WP 2014-2020 na koniec 2018, 2019 i 2020 r. w osiągnięciu celów *Strategii* określono również przy zastosowaniu modelu ekonometrycznego (z obszaru ekonometrii panelowej) z efektami quasi-stałymi. Model ten uzależnia wartość wskaźnika *Strategii* od zmiennych kontrolnych (mierzących strukturalne cechy regionu, m.in. PKB per capita w relacji do krajowego, poziom urbanizacji, gęstość zaludnienia) oraz od wielkości wydatków w ramach RPO WP 2014-2020 na cele odpowiadające danemu wskaźnikowi *Strategii*. Formalny zapis wygląda następująco:

$$y_{ij} = \beta^T \mathbb{x} + (\gamma^T \mathcal{J}) * E_{it} + \varepsilon_{it}$$

Gdzie $\mathbb{x}$ oznacza wektor zmiennych kontrolnych, $\mathcal{J}$ - efekty stałe dla województw, β – wektor parametrów związanych ze zmiennymi kontrolnymi, γ – wektor parametrów mierzących wpływ wydatków RPO WP 2014-2020, E – wydatki RPO WP 2014-2020, i – województwo, t – rok, ε – składnik losowy.

Znając wkład interwencji RPO WP 2014-2020 w osiągnięciu celów *Strategii*, dokonana została prognoza wkładu Programu w horyzoncie 2020 r. w oparciu o skonsultowany z Zamawiającym czasowy rozkład wydatkowania środków. Prognozowania dokonano przy zastosowaniu modeli trendów o specyfikacji uzależnionej od danych historycznych. Prognozy opatrzone analizą porównawczą z wartościami docelowymi.

W przypadku analizy CSR, wyodrębniono rekomendacje adresowane do władz centralnych i władz regionalnych. W przypadku tych drugich przeanalizowano zakres rekomendacji i dokonano ilościowej analizy w oparciu o ww. model ekonometryczny.

Strategia Europa 2020 a RPO WP 2014-2020

Przyporządkowanie działań bezpośrednio wpływających na osiągnięcie wskaźników *Strategii* do tychże wskaźników zawiera tabela 79. Z uwagi na ograniczenia metodologiczne, włączenie do modelowania ekonometrycznego czynników pośrednich nie jest możliwe, choćby z uwagi na ich potencjalne znoszenie lub konieczność wskazania, którego rzędu efekty pośrednie miałyby już nie być wliczane. Przyporządkowania dokonano w oparciu o krytyczną analizę dokumentów RPO WP 2014-2020. W ich świetle, do podniesienia udziału energii odnawialnej w zużyciu bezpośrednio przyczyniają się te obszary, które odnoszą się do zagadnień takich jak odnawialne źródła energii (OZE) czy kogeneracja, co stanowi przedmiot Działania 10.3. RPO WP 2014-2020. Nieco bardziej złożony przypadek stanowi cel związany z redukcją zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które realizują się poprzez m.in. usługi zdrowotne (z wyłączeniem medycyny pracy), usługi społeczne, ekonomię społeczną czy działania związane z rewitalizacją. Tego rodzaju działania zostały objęte wsparciem w ramach osi 6, Działań 7.1., 8.1. oraz 8.2. Zwłaszcza w tym wypadku łatwo o mnożnikowy charakter efektów pośrednich, które w analizie ilościowej pominięto.

Tabela 79 Obszary bezpośrednio wpływające na realizację Strategii Europa 2020

	nazwa skrócona	Zagadnienia	działania RPO WP 2014-2020
1	zatrudnienie	rynek pracy, aktywizacja zawodowa (w tym outplacement), samozatrudnienie, kształcenie zawodowe (w tym infrastruktura), zmiana kwalifikacji, kształcenie ustawiczne, godzenie życia zawodowego i prywatnego, opieka przedszkolna, medycyna pracy	3.1, 3.3., 4.1., 4.2., OP 5
2	B+R	badania, rozwój (w tym infrastruktura), transfer wiedzy, wdrożenia	1.1., 1.2.
3	gazy cieplarniane	niskoemisyjność (i jego promocja), jakość powietrza, zrównoważony transport	9.1., 10.4.
4	energia odnawialna	OZE, kogeneracja	10.3.
5	energia pierwotna	efektywność energetyczna, modernizacja energetyczna, termomodernizacja, wysokosprawne wytwarzanie energii, ekopresiębiorczość	10.1., 10.2., 10.5.
6	młodzież	edukacja ogólna, edukacja powszechna	3.2.
7	wykształcenie	edukacja wyższa	(brak)
8	ubóstwo	rewitalizacja, usługi społeczne, usługi zdrowotne, ekonomia społeczna, osoby defaworyzowane, aktywne włączenie, kapitał społeczny	6, 7.1., 8.1., 8.2.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPO WP 2014-2020 wraz z załącznikami, Strategii Europa 2020 oraz Umowy Partnerstwa.

Historyczny przebieg wskaźników Strategii Europa 2020

W horyzoncie dostępnych danych i oszacowań, województwo pomorskie odnotowało istotną poprawę w zatrudnieniu osób w wieku produkcyjnym (19,2 p.p. między 2004 r. a 2018 r.), nakładach na badania i rozwój (od 0,38 w 2002 r. do 1,08 w 2018 r.), wykształceniu osób w wieku 30-34 (z 14,0% do 50,0% między 2001 a 2018) oraz redukcji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (z 22,9% do 14,7%). O pozostałych wskaźnikach nie można tak powiedzieć – po 2010 r. emisja gazów cieplarnianych systematycznie rośnie (z 14,5. do 18,2 Gg CO₂e na przestrzeni 9 lat 2010-2018), natomiast zmiany w zużyciu energii pierwotnej i odsetku młodzieży niekontynuującej nauki nie wykazują żadnego

jednoznacznego trendu. Dla energii ze źródeł odnawialnych nie istnieją dane statystyki publicznej dotyczące tej dziedziny na poziomie regionu, ani nawet dane umożliwiające dokonanie niezbędnych przybliżeń. Dla pozostałych wskaźników roczne dane historyczne obrazuje tabela 80.

Tabela 80 Historyczny przebieg wskaźników Strategii Europa 2020 dla województwa pomorskiego

Rok	Zatrudnienie (%)	B+R (%)	Gazy cieplarniane (Gg CO ₂ e)	Energia pierwotna (mld toe)	Młodzież (%)	Wykształcenie (%)	Ubóstwo (%)
2000	59,1						
2001	59,6			5,3	6,6	14,0	
2002	57,2	0,38		5,3	8,2	15,6	
2003	55,2	0,43		5,3	5,3	17,6	
2004	54,9	0,48		5,3	4,5	19,1	
2005	56,2	0,52		5,2	5,6	21,2	
2006	58,4	0,51		4,8	6,8	25,1	
2007	62,1	0,51		4,9	6,6	26,4	
2008	65,0	0,57		5,1	6,1	30,5	
2009	63,9	0,52		4,9	5,7	34,7	
2010	64,2	0,60	14,5	5,2	6,3	34,5	
2011	63,8	0,71	15,0	5,0	6,7	36,0	
2012	64,0	1,07	14,2	5,1	7,5	39,9	22,9
2013	63,9	0,98	14,2	4,9	8,0	42,6	23,6
2014	65,7	1,05	14,2	4,7	5,7	40,2	24,6
2015	68,6	1,12	15,1	4,7	5,6	41,3	21,9
2016	70,6	1,14	16,1	5,0	6,9	48,0	17,5
2017	72,7	1,08	17,1	5,3	5,3	48,7	14,8

2018	74,1	1,08	18,2	5,7	5,2	50,0	14,7
------	------	------	------	-----	-----	------	------

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o następujące źródła: (1, 6, 7) Eurostat; (2) BDL GUS; (3) estymacja na podstawie danych krajowych Eurostat, wyników badania GUS i KOBIZE (Waśniewska et al. 2015) oraz GUS; (5) estymacja na podstawie danych krajowych Eurostat, BDL GUS oraz GUS (8) estymacja na podstawie danych Eurostat (NTS-1) i BDL GUS.

Uwaga: Brak danych dla OZE (4). Dane oznaczone kursywą – oszacowanie własne. Gg CO_{2e} – mld gramów ekwiwalentu dwutlenku węgla (miara zbiorcza dla różnych gazów cieplarnianych); toe – tony oleju ekwiwalentnego.

Struktura interwencji RPO WP 2014-2020

Konkursy w ramach poszczególnych (pod)działań przeprowadzane są według harmonogramu, który determinuje moment interwencji i, w konsekwencji, moment rzeczywistego postępu w realizacji *Strategii*. Tabela 81 **Tabela 81** przedstawia strukturę interwencji w ramach RPO WP 2014-2020 w oparciu o dostępne zestawienia. Jak widać, sekwencja konkursów wskazuje, że pierwsze istotnej skali środki pojawiły się w 2016 r. lub 2017 r. Jako wielkość interwencji w 2020 r. przyjęto wartość rezydualną względem całkowitej alokacji. Dla większości grup (pod)działań oznacza to, że ok. 40% środków pozostałych na lata 2019-2020 alokowanych jest dopiero w 2020 r., a zatem ma ograniczony wpływ na osiągnięcie celów wyznaczonych przez *Strategię* w horyzoncie jej obowiązywania.

Niezależnie, relatywnie największe środki wyasygnowano na realizację (pod)działań bezpośrednio służących wzrostowi zatrudnienia oraz niwelowaniu ubóstwa i wykluczenia społecznego. Mniejsze na redukcję emisji gazów cieplarnianych i energii pierwotnej. Względnie najniższa kwota przeznaczona jest na zwiększenie roli OZE w zużyciu energii.

*Tabela 81 Struktura interwencji RPO WP 2014-2020 w czasie – wielkości skumulowane
(w mln zł)*

Rok	Zatrudnienie	B+R	Gazy ciepłarniane	OZE	Energia pierwotna	Młodzież	Wykształcenie	Ubóstwo
2014	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2015	60,87	0,00	0,00	0,00	0,00	3,46	0,00	2,34
2016	669,08	182,25	175,42	67,21	430,14	284,06	0,00	153,28
2017	1160,42	343,04	754,93	67,21	794,08	394,42	0,00	1089,33
2018	1176,44	407,30	783,72	218,77	808,58	435,87	0,00	1216,94
2019	1396,58	628,38	846,85	227,70	826,60	440,84	0,00	1341,74
2020	1556,00	788,47	892,56	234,17	839,64	444,45	0,00	1432,11

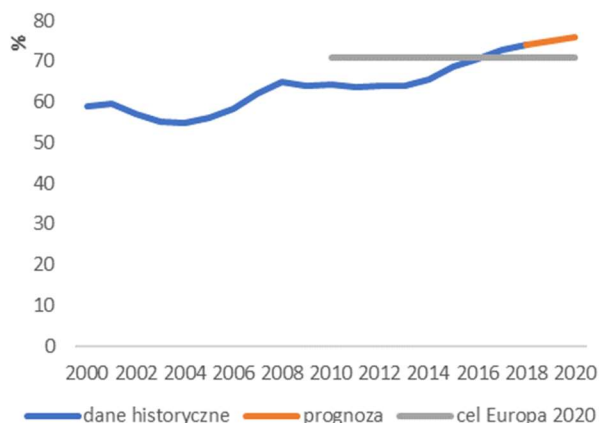
Źródło: Opracowanie własne na podstawie rocznych harmonogramów konkursów.

Uwaga: Przedstawiono wartość wydatków kwalifikowanych wykazanych na zawartych w danym roku kalendarzowym umowach o dofinansowanie. Dane na 2020 przyjęto jako dopełnienie alokacji do względem interwencji historycznej (2014-2018) i planowanej (2019).

Ocena wpływu interwencji w ramach RPO WP 2014-2020 na realizację celów Strategii Europa 2020

Dla siedmiu wskaźników mierzących postęp w osiągnięciu celów *Strategii*, dokonano prognozy punktowej ich realizacji w 2019 i 2020 r. oraz zestawiono z wartościami docelowymi założonymi na szczeblu krajowym.

Wykres 37. Postęp województwa pomorskiego w osiągnięciu wskaźnika Strategii Europa 2020 do 2020 roku – zatrudnienie

Źródło: Oszacowanie własne.

prognoza po 2018:

trend liniowy z korektą błędem;
utrzymanie celu krajowego na poziomie regionu

estymowany bezpośredni wpływ RPO

WP 2014-2020 w:

2018: 1,03 p. p.

2019: 1,17 p. p.

2020: 1,24 p. p.

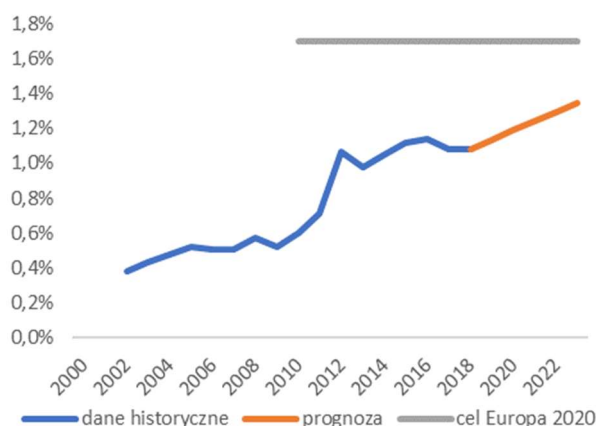
osiągnięcie celu w:

2018: tak

2020: tak

przy założeniu dotychczasowych trendów realizacja wskaźnika jest niezagrażona

Wykres 38. Postęp województwa pomorskiego w osiągnięciu wskaźnika Strategii Europa 2020 do 2020 r. – B+R

Źródło: Oszacowanie własne.

prognoza po 2018:

trend liniowy z korektą błędem;
utrzymanie celu krajowego na poziomie regionu

estymowany bezpośredni wpływ RPO

WP 2014-2020 w:

2018: 0,07 p. p.

2019: 0,10 p. p.

2020: 0,12 p. p.

osiągnięcie celu w:

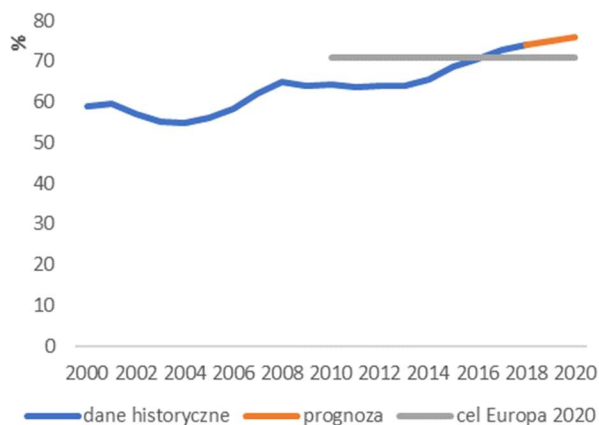
2018: nie

2020: nie

tempo zbiegania do celu jest niewystarczające, zwłaszcza uwzględniając okresy bez postępów (np. 2014-2018)

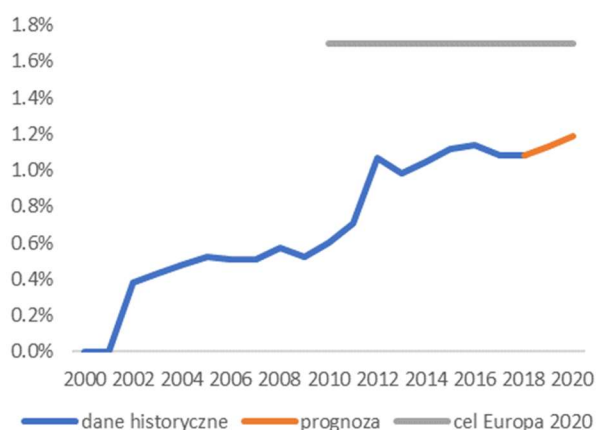

Wykres 39. Postęp województwa pomorskiego w osiągnięciu wskaźnika Strategii Europa 2020 do 2020 r. – zatrudnienie

Źródło: Oszacowanie własne.

Wykres 40. Postęp województwa pomorskiego w osiągnięciu wskaźnika Strategii Europa 2020 do 2020 r. – B+R

Źródło: Oszacowanie własne.

prognoza po 2018:

trend liniowy z korektą błędem;
utrzymanie celu krajowego na poziomie regionu

estymowany bezpośredni wpływ RPO

WP 2014-2020 w:

2018: 1.03 p. proc.

2019: 1.17 p. proc.

2020: 1.24 p. proc.

osiągnięcie celu w:

2018: tak

2020: tak

przy założeniu dotychczasowych trendów realizacja wskaźnika jest niezagrażona

prognoza po 2018:

trend liniowy z korektą błędem;
utrzymanie celu krajowego na poziomie regionu

estymowany bezpośredni wpływ RPO

WP 2014-2020 w:

2018: 0.07 p. proc.

2019: 0.10 p. proc.

2020: 0.12 p. proc.

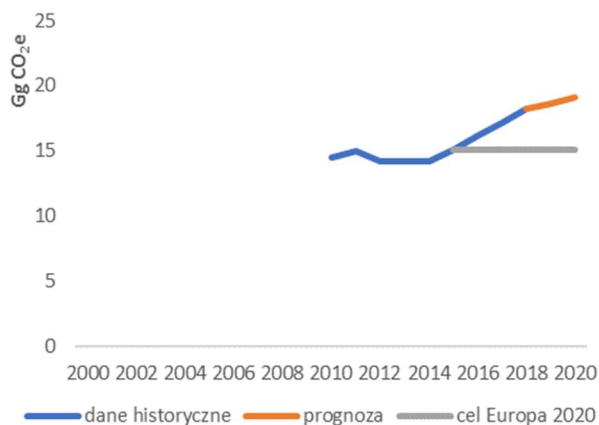
osiągnięcie celu w:

2018: nie

2020: nie

tempo zbiegania do celu jest niewystarczające, zwłaszcza uwzględniając okresy bez postępów (np. 2014-2018)

Wykres 41. Postęp województwa pomorskiego w osiągnięciu wskaźnika Strategii Europa 2020 do 2020 r. – gazy cieplarniane

Źródło: Oszacowanie własne. Uwaga: Jako punkt startowy przyjęto rok 2014 (początek realizacji RPO WP 2014-2020)

prognoza po 2018:

trend liniowy z korektą błędem; udział województwa w celu krajowym proporcjonalnie do 2018 r.

estymowany bezpośredni wpływ RPO WP 2014-2020 w:

2018: -1.0 Gg CO₂e

2019: -1.0 Gg CO₂e

2020: -1.1 Gg CO₂e.

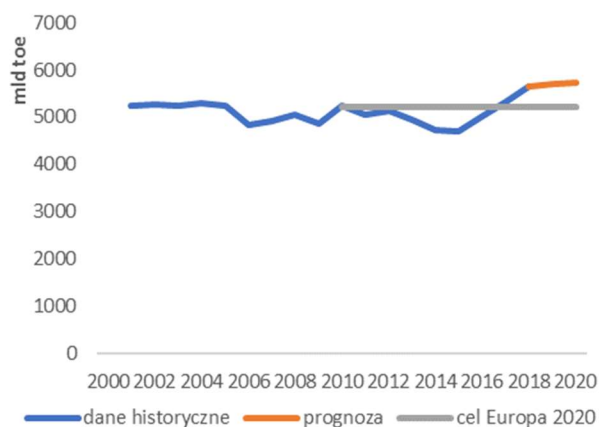
osiągnięcie celu w:

2018: nie

2020: nie

cel osiągnięto w 2014; od tamtej pory skala emisji rośnie, a zatem obserwujemy oddalenie od założonego celu - pomimo interwencji RPO WP 2014-2020 w tym zakresie

Wykres 42. Postęp województwa pomorskiego w osiągnięciu wskaźnika Strategii Europa 2020 do 2020 r. – energia pierwotna

Źródło: Oszacowanie własne.

prognoza po 2018:

trend liniowy z korektą błędem; udział województwa w celu krajowym proporcjonalnie do 2018 r.

estymowany bezpośredni wpływ RPO WP 2014-2020 w:

2018: -101 Mtoe

2019: -103 Mtoe

2020: -105 Mtoe.

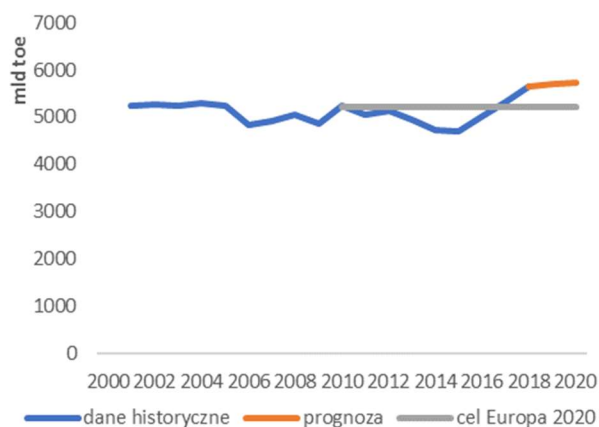
osiągnięcie celu w:

2018: nie

2020: nie

cel osiągnięto w 2016; w 2017 skala emisji wzrosła; jeśli nie nastąpi odwrócenie trendu będziemy oddalać od założonego celu - pomimo interwencji RPO WP 2014-2020 w tym zakresie

Wykres 43. Postęp województwa pomorskiego w osiągnięciu wskaźnika Strategii Europa 2020 do 2020 r. – energia pierwotna

Źródło: Oszacowanie własne.

prognoza po 2018:

trend liniowy z korektą błędem; udział województwa w celu krajowym proporcjonalnie do 2018 r.

estymowany bezpośredni wpływ RPO WP 2014-2020 w:

2018: -101 Mtoe

2019: -103 Mtoe

2020: --105 Mtoe.

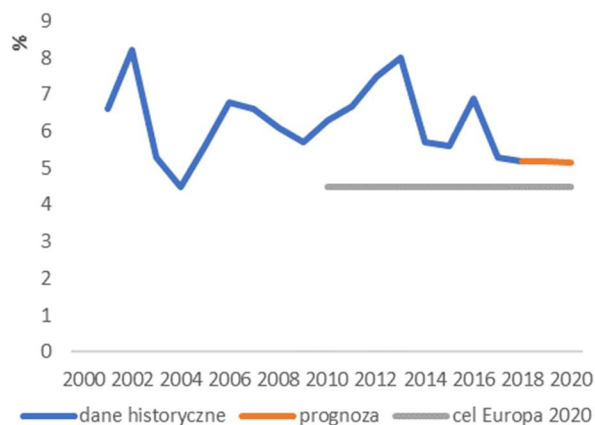
osiągnięcie celu w:

2018: nie

2020: nie

cel osiągnięto w 2016; w 2017 skala emisji wzrosła; jeśli nie nastąpi odwrócenie trendu będziemy oddalać od założonego celu - pomimo interwencji RPO WP 2014-2020 w tym zakresie

Wykres 44. Postęp województwa pomorskiego w osiągnięciu wskaźnika Strategii Europa 2020 do 2020 r. – młodzież

Źródło: Oszacowanie własne.

prognoza po 2018:

trend liniowy z korektą błędem;
utrzymanie celu krajowego na poziomie regionu

estymowany bezpośredni wpływ RPO

WP 2014-2020 w:

2018: -0,9 p. p.

2019: -0,8 p. p.

2020: -0,8 p. p.

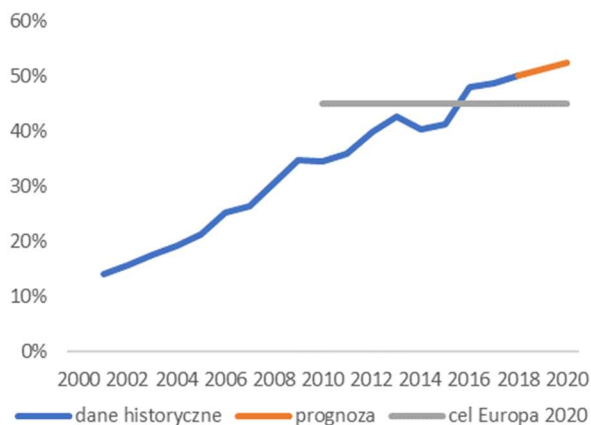
osiągnięcie celu w:

2018: nie

2020: nie

zmienna cechuje się dużymi wahaniami;
po 2008 r. ujawnia się trend spadkowy,
ale jego tempo nie jest wystarczające, by
osiągnąć cele *Strategii* w horyzoncie
2020 r. – chyba, że dynamika wzrośnie
lub wahania powiększą się

Wykres 45. Postęp województwa pomorskiego w osiągnięciu wskaźnika Strategii Europa 2020 do 2020 r. – wykształcenie

Źródło: Oszacowanie własne.

prognoza po 2018:

trend potęgowy z korektą błędem;
utrzymanie celu krajowego na poziomie regionu

estymowany bezpośredni wpływ RPO WP 2014-2020 w:

brak wpływu – brak (pod)działania przypisanego temu zagadnieniu

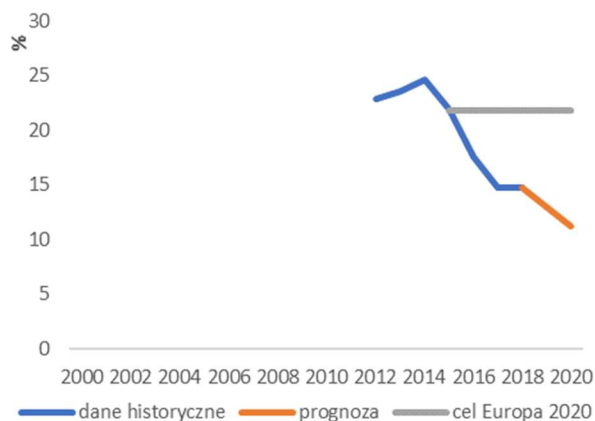
osiągnięcie celu w:

2018: tak

2020: tak

województwo charakteryzuje systematycznie wyższy niż przeciętnie w kraju odsetek osób legitymujących się wyższym wykształceniem w grupie 30-34; mimo braku interwencji w tym zakresie przewidzianej w RPO WP 2014-2020, osiągnięcie celu w horyzoncie 2020 r. wydaje się niezagrażone

Wykres 46. Postęp województwa pomorskiego w osiągnięciu wskaźnika Strategii Europa 2020 do 2020 r. – ubóstwo

Źródło: Oszacowanie własne.

Uwaga: Jako punkt startowy przyjęto rok 2014 (początek realizacji RPO WP 2014-2020)

prognoza po 2018:

trend liniowy z korektą błędem; udział województwa w celu krajowym proporcjonalnie do populacji

estymowany bezpośredni wpływ RPO WP 2014-2020 w:

2018: -1,1 p. p.

2019: -1,2 p. p.

2020: -1,2 p. p.

osiągnięcie celu w:

2018: tak

2020: tak

województwo cechuje bardzo szybki spadek liczby zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, podczas gdy poziom startowy tylko nieznacznie przekraczał wartość docelową; osiągnięcie celu w horyzoncie 2020 r. wydaje się niezagrażone

Bezpośredni wpływ projektów realizowanych w ramach RPO WP 2014-2020 uwidacznia się przede wszystkim w obszarze zatrudnienia, energii pierwotnej i ubóstwa, gdzie wprost prowadzi do realizacji celów *Strategii*. W przypadku wszystkich obszarów objętych Programem jest on jednak pośredni, co wykazano wyżej.

Ocena wpływu interwencji w ramach RPO WP 2014-2020 na realizację CSR-ów

Monitoring postępów na poziomie unijnym i dawanie informacji zwrotnej krajom stanowi nieodłączną część wdrażania *Strategii*. Co roku krajom członkowskim UE przedstawiane są zalecenia Rady Europejskiej. Ostatnie z nich, datowane na 13.07.2018 w sprawie krajowego programu reform Polski na 2018 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2018 r., zawierają zalecenia 3 działań do podjęcia przez Polskę w 2018 i 2019 r. Zalecenia te dotyczą: (1) ograniczenia dynamiki wzrostu wydatków publicznych oraz wzrostu ich efektywności; (2) zwiększenia uczestnictwa w rynku pracy poprzez m.in. dostęp do opieki nad dziećmi, rozwój umiejętności przydatnych na rynku

pracy i zniwelowania przeszkód dla trwałych form zatrudnienia; dodatkowo podniesienie efektywnego wieku emerytalnego służące stabilności i adekwatności systemu emerytalnego; (3) wzmocnienie zdolności gospodarki do innowacji oraz poprawę otoczenia legislacyjnego.

Rekomendacje te tylko częściowo pozostają w zakresie interwencji polityki publicznej na szczeblu regionalnym. W praktyce rekomendacja 1 dotyczy w całości poziomu ogólnokrajowego i znajduje się poza kontrolą IZ RPO WP 2014-2020. Można zauważyć, że realizacja celów służących wzrostowi zatrudnienia czy wzrostowi konkurencyjności przedsiębiorstw powinna przyczynić się do wzrostu wskaźnika zatrudnienia *ceteris paribus*, a zatem zmniejszyć nakłady na polityki rynku pracy (pasywne i aktywne). Sprzyja zatem ograniczeniu pewnego segmentu wydatków publicznych. Rekomendacja 2 znajduje pełne odzwierciedlenie w interwencji RPO WP 2014-2020. Działania zorientowane bezpośrednio na zatrudnienie (OP 5), a także stanowiące udowodnione katalizatory aktywności, takie jak edukacja zawodowa (Działanie 3.3.) i jej infrastruktura (OP 4) oraz edukacja przedszkolna (Działanie 3.1.) zostały w całości uwzględnione w analizie wpływu RPO WP 2014-2020 na realizację celów *Strategii*, a ich wyniki przedstawiono powyżej. Rekomendacja 3 dotyczy poziomu regionalnego tylko w części. O ile wzmocnienie zdolności do innowacji jest przedmiotem OP 1 i 2, poprawa otoczenia legislacyjnego pozostaje w domenie władz centralnych. Wpływ RPO WP 2014-2020 na zdolności do innowacji, mierzony relacją wielkości nakładów na B+R względem PKB, został omówiony powyżej.

6 Instrumenty wdrażania RPO WP 2014-2020 – mechanizmy terytorialne, inteligentne specjalizacje, przedsięwzięcia strategiczne

6.1 Ocena mechanizmów terytorialnych zastosowanych w RPO WP 2014-2020

Zgodnie z zapisami RPO WP 2014-2020, zasadnicza część interwencji realizowana jest w oparciu o podejście tematyczne. Uzupełniająco wykorzystywane są różne formy terytorialnego ukierunkowania interwencji, stymulujące koncentrację wsparcia na OSI. OSI, zgodnie z zapisami SRWP, są to obszary wyróżniające się specyficznym zestawem cech społecznych, gospodarczych lub środowiskowych, do których winna być adresowana adekwatna tematycznie interwencja publiczna.

W RPO WP 2014-2020 zastosowane zostały specyficzne instrumenty terytorialne dedykowane wybranym kategoriom OSI oraz preferencje dla projektów realizowanych na pozostałych OSI.

Zastosowanie preferencji przestrzennych miało za zadanie skoncentrować wsparcie na tych obszarach, na których ze szczególnym natężeniem występują problemy rozwojowe adresowane w ramach poszczególnych PI. Preferencje dla OSI są stosowane w ramach wybranych PI RPO WP 2014-2020 jako jeden z aspektów oceny projektów. Jak pokazała analiza ukierunkowania terytorialnego oraz pozostałych preferencji przeprowadzona w

rozdziale 3 na poziomie poszczególnych PI, rozwiązania te okazały się skuteczne. Pozwoliły na koncentrację wsparcia na tam, gdzie ze szczególnym natężeniem występują problemy rozwojowe adresowane w ramach wsparcia.

W niniejszym rozdziale skupiono się na dwóch specyficznych instrumentach terytorialnych zastosowanych wobec OSI:

- Zintegrowanych Inwestycjach Terytorialnych (ZIT) Obszaru Metropolitalnego Gdańsk – Gdynia – Sopot (OMG-G-S),
- Zintegrowanych Porozumienia Terytorialnych (ZPT) dla Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF).

Ramowe zasady zastosowania **instrumentu ZIT** zostały ustalone na poziomie UE i krajowym (Umowa Partnerstwa). ZIT są instrumentem rozwoju terytorialnego, o którym mowa w art. 36 rozporządzenia ogólnego oraz w art. 7 rozporządzenia EFRR. Przepisy te określają, że część środków z alokacji EFRR w latach 2014-2020 przeznacza się na zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, jak również, że wskazywane w tych dokumentach „władze miejskie” odpowiadają przynajmniej za zadania związane z wyborem projektów do dofinansowania – w tym jako Instytucja Pośrednicząca w systemie wdrażania funduszy unijnych. Zgodnie z UP dobór celów tematycznych i PI do wsparcia w ramach ZIT zależy od ustaleń między IZ RPO a Związkiem ZIT. Również samo wyłonienie pakietów przedsięwzięć ujętych w Strategii ZIT miało miejsce w trybie negocjacyjnym, w dwustronnym uzgodnieniu pomiędzy IZ RPO WP 2014-2020 a Związkiem ZIT. Co do zasady projekty ZIT OMG-G-S wybierane są w trybie pozakonkursowym, zgodnie z zapisami *Strategii ZIT OMG-G-S*. Dedykowano im Poddziałania w wybranych Priorytetach Inwestycyjnych. Uwzględniając wysokość alokacji najbardziej priorytetowo potraktowano rozwój zrównoważonego, sprawnego transportu łączącego miasto i jego obszar funkcjonalny, przeznaczając ponad 282,2 mln zł. Na drugim miejscu, z alokacją 216,4 mln zł, znalazło się wsparcie efektywności energetycznej, a na trzecim (177,7 mln zł) realizacja zintegrowanych działań rewitalizacyjnych. Nieco mniej (170, 82 mln zł) przeznaczono na aktywizację osób bezrobotnych.

Mechanizm ZPT jest z założenia szczególną formą koordynacji wsparcia w ramach RPO WP 2014-2020. Istotnym elementem sprzyjającym wysokiej trafności podejścia terytorialnego i samych projektów realizowanych w ramach ZPT, jest przyjęty sposób identyfikacji projektów. ZPT są instrumentem odnoszącym się do MOF następujących miast: Bytowa, Lęborka, Chojnic/Człuchowa, Starogardu Gdańskiego, Malborka, Słupska, Kościerzyny, Kwidzyna. Zastosowano (podobnie jak w ZIT) partnerską i negocjacyjną formułę – zawartą w tym przypadku pomiędzy Samorządem Województwa Pomorskiego a reprezentacją danego MOF. Reprezentacje MOF obejmowały jednostki samorządu terytorialnego, partnerów społeczno-gospodarczych, szkoły wyższe (w tym instytucje edukacyjne i naukowe), organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu i instytucje reprezentujące przedsiębiorców. W

wyniku negocjacji powstały uzgodnione pakiety przedsięwzięć z różnych obszarów tematycznych, służące wykorzystaniu szans rozwojowych i przełamaniu barier cechujących dany MOF. Proces negocjacji samorządów lokalnych, partnerów społecznych i gospodarczych (czyli reprezentacji MOF) z Zarządem Województwa Pomorskiego trwał ponad dwa lata i zakończył się w 2015 r. podpisaniem Porozumień Terytorialnych dla Miejskich Obszarów Funkcjonalnych województwa pomorskiego. W dokumencie programowym przyjęto, iż przedsięwzięcia uzgodnione pomiędzy Wspólnymi Reprezentacjami MOF a IZ RPO WP 2014-2020, której funkcję pełni Zarząd Województwa Pomorskiego, uzyskują preferencje w ramach konkursów organizowanych w zakresie wybranych Priorytetów Inwestycyjnych RPO WP 2014-2020. Łącznie w ośmiu ZPT uzgodniono 74 przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w RPO WP 2014-2020 o łącznej wartości dofinansowania ze środków UE prawie 684,6 mln zł¹⁶².

Powyższe informacje wskazują zatem, że istotną zaletą zarówno podejścia ZIT, jak i ZPT, jest to, że identyfikowane projekty podlegały ścisłym negocjacjom z IZ, w związku z czym trafniej wpisywały się w cele RPO WP 2014-2020 i miały najczęściej znacznie wyższą jakość w stosunku do pierwotnych propozycji.

Jak pokazały szczegółowe analizy przedstawione w rozdziale 3, wdrażanie wsparcia z zastosowaniem ukierunkowania terytorialnego w ramach wybranych PI jest skuteczne i przynosi w większości przypadków wymierne korzyści, większe, niż gdyby realizowano projekty w zwykłej formule. Oznacza to trafny dobór PI do wspierania w ramach ZIT. Dobór ten jest zgodny z SRWP, gdzie określono, iż OMG-G-S jako główne ogniwo koncentrujące procesy rozwoju gospodarczego i społecznego, wymaga przede wszystkim wsparcia w zakresie rozwoju transportu zbiorowego, kompleksowej rewitalizacji i rozwoju przestrzeni publicznych, podnoszenia atrakcyjności oferty kulturalnej, pozyskiwania inwestycji zewnętrznych, a także podnoszenia potencjału innowacyjnego w przedsiębiorstwach.

W przypadku ZPT zakres tematyczny wsparcia jest szerszy, niż wybrany w ZIT. Podobnie jak w ZIT, priorytetowo potraktowano wsparcie transportu miejskiego – wartość dofinansowania projektów oszacowano na 273,7 mln zł. Pozostałe obszary nie są tak dominujące. Na drugim miejscu znalazł się PI 5b, gdzie w 6 MOF zaplanowano realizację projektów w zakresie gospodarki wodami opadowymi i roztopowymi, ochrony przed powodzią oraz małej retencji (114,6 mln zł). Niewiele mniej (102,7 mln zł) przeznaczono na poprawę efektywności energetycznej.

Postępy we wdrażaniu obu instrumentów wskazują na nieco tylko wyższą skuteczność ZIT. Do 31.12.2018 r. podpisano w ramach ZIT 137 umów o wartości dofinansowania 877,77 mln zł, co oznacza zakontraktowanie całej alokacji na ZIT na poziomie 83,9%¹⁶³. Dotychczas

---

¹⁶² Na podstawie Porozumień ZPT zaktualizowanych w 2017 i 2018 roku.

¹⁶³ Alokacja na Poddziałania ZIT wynosi 274 650 034 euro; kurs euro z 28.12.2018 r = 4,3028 zł.

zakontraktowano już całą lub niemal całą alokację przewidzianą na ZIT w ramach PI 3a, 9b, 9a, 7d, 4c (ewentualne różnice mogą wynikać z przyjętego do wyliczeń kursu euro). Nie podpisano co prawda jeszcze żadnej umowy w ramach PI 8vi, aczkolwiek z posiadanych informacji wynika, że 4 wnioski zostały już złożone, a pozostałe dwa wnioski zostaną złożone 15 kwietnia. Taki postępowanie w tym przypadku wynika z tego, że w pierw musiał zostać przyjęty Regionalny Program Zdrowotny (RPZ) przez Urząd Marszałkowski województwa pomorskiego, którego akceptacja umożliwiła dopiero identyfikację przedsięwzięć ZIT w PI 8vi (projekty zostały zidentyfikowane w 2018 r. zgodnie z zaleceniami RPZ, w tym celu dokonano aktualizacji Strategii ZIT). Wpływ na przyjęcie RPZ miał zaś obowiązek opiniowania programów zdrowotnych przez MZ oraz opublikowanie przez ministerstwo mapy potrzeb zdrowotnych. W przypadku PI 8i wpływ na dotychczasowe tempo kontraktacji mają w dużej mierze zmiany na rynku pracy – w tym spadek poziomu bezrobocia i ograniczenie liczby potencjalnych uczestników projektów – oraz opóźnienia w opiniowaniu pierwszej wersji Strategii ZIT. W przypadku PI 8i wykorzystanie całej alokacji nie jest zagrożone, co potwierdził w rozmowie przedstawiciel IP ZIT (wynika to m.in. z dokonanych zmian w zakresie grup docelowych, które mogą być objęte wsparciem – uwzględniono w ich ramach również imigrantów). Co więcej, w jego opinii, tempo wdrażania tego PI przebiega w dużej mierze zgodnie z założeniami.

Tabela 82 Liczba planowanych projektów, podpisanych umów oraz poziom wykorzystania alokacji w ramach ZIT

OP	PI	Poddziałania	Alokacja ZIT (zł)	Liczba planowanych projektów	Liczba podpisanych UoD	Wartość dofinansowania UE w UoD (zł)	% wykorzystania alokacji ZIT
2	3a	2.4.2	5 540 913,49	1	1	5 485 536,20	99,0%
5	8i	5.1.1; 5.2.1	170 745 908,33	70	26	85 173 047,64	49,9%
	8vi	5.4.1	7 761 179,80	6	0	0,00	0,0%
6	9i, 9iv, 9v	6.1.1; 6.2.1; 6.3.1	104 761 906,66	47	35	79 662 403,54	76,0%
7	9a	7.1.1	29 811 446,37	2	2	29 360 109,25	98,5%
8	9b	8.1.1	177 892 575,15	13	13	172 822 953,83	97,2%
9	4e	9.1.1	282 190 700,21	20	19	244 363 005,68	86,6%
	7d	9.2.1	66 399 153,02	1	1	66 754 471,35	100,5%
10	4c	10.1.1	216 424 532,10	40	40	204 151 735,87	95,7%
Suma			1 061 528 315,13	200	137	887 773 263,36	83,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie załącznika 4 Stan realizacji projektów ZIT na 01.04.2019 r.

Powyższe dane wskazują zatem, że w największym stopniu realizowane są następujące przedsięwzięcia wskazane w Strategii ZIT:

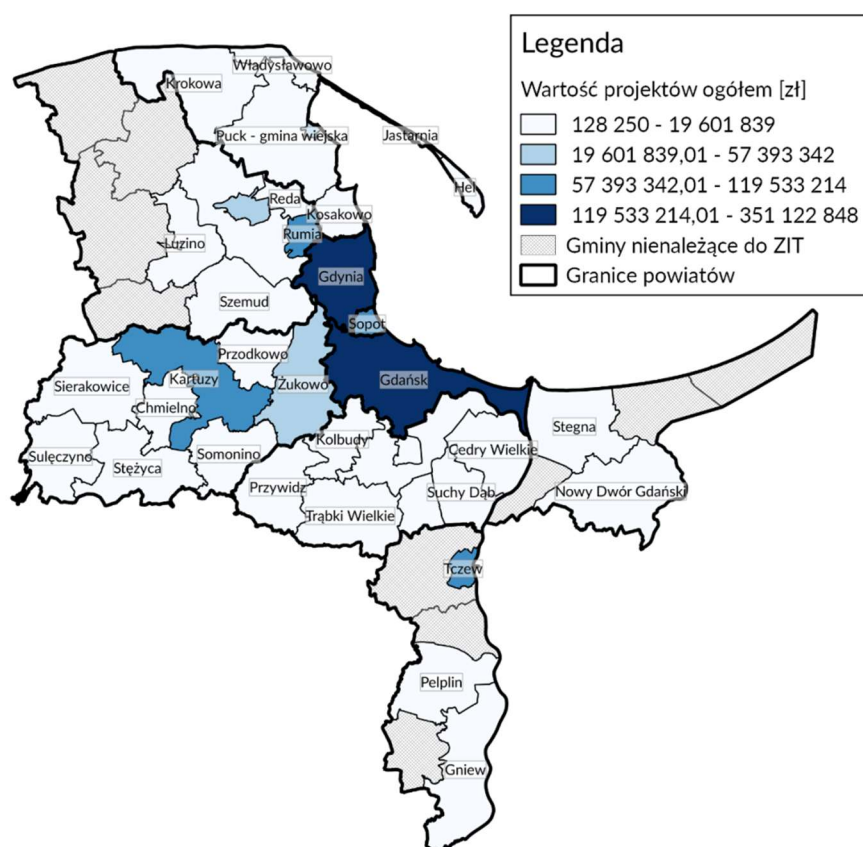
- *Przedsięwzięcia indywidualne miast położonych w OM ZIT- Rewitalizacja,*
- *TriPOLIS - Zintegrowany program współpracy inkubatorów przedsiębiorczości i parków naukowo-technologicznych w OMG-G-S,*
- *Centrum Geriatrii,*

- Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek, w szczególności użyteczności publicznej OMG-G-S,
- Węzły integracyjne OMG-G-S wraz z trasami dojazdowymi oraz wdrożenie systemu biletu elektronicznego,
- Budowa zintegrowanego systemu monitorowania bezpieczeństwa oraz zarządzania informacją na linii kolejowej 250 wraz z modernizacją Budynku Dworca Podmiejskiego w Gdyni Głównej oraz peronów na linii kolejowej nr 250.

Postępy we wdrażaniu ZIT w województwie pomorskim są, w porównaniu z innymi regionami, wysokie. Pod względem kontraktacji Pomorze zajmuje 4. miejsce. Analiza postępów wskazuje na to, że mechanizm ZIT i przyjęte w RPO WP 2014-2020 zasady jego wdrażania okazały się skuteczne.

Poniżej przedstawiono dane na temat wartości projektów ZIT w poszczególnych gminach.

Mapa 6 Wartość projektów ZIT ogółem w poszczególnych gminach

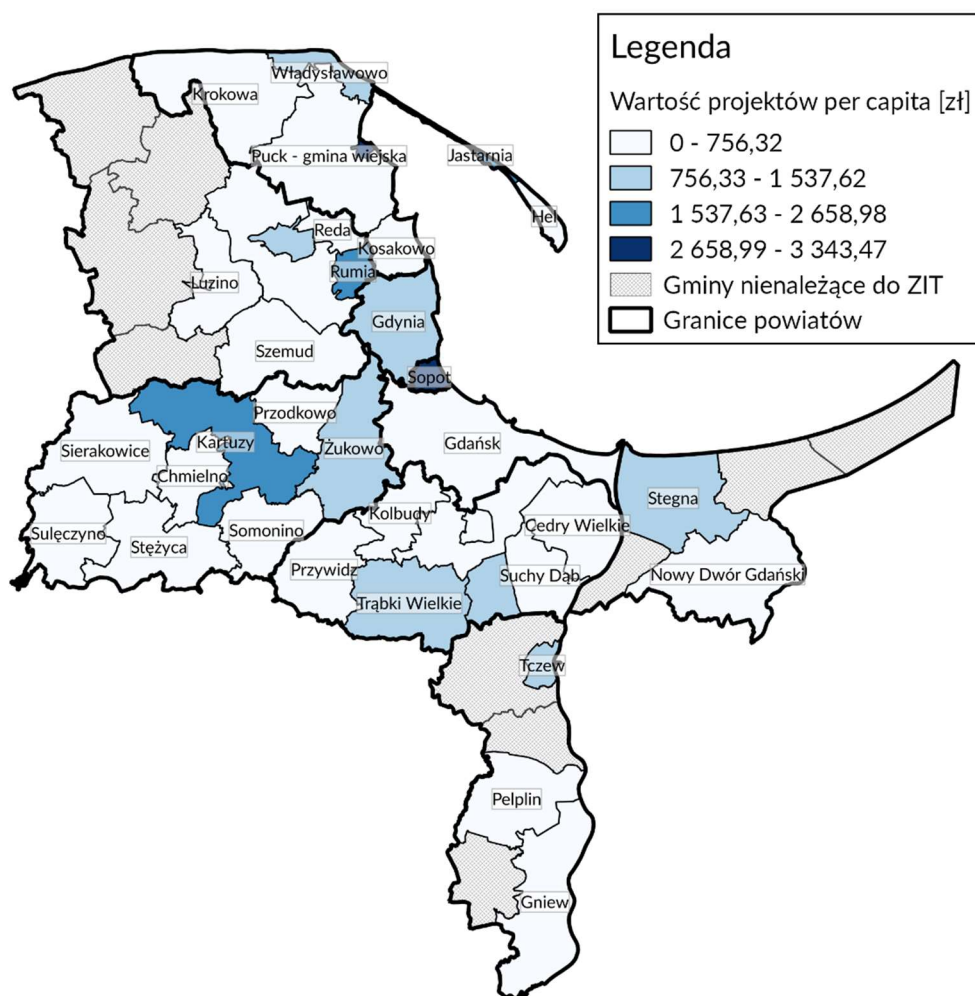
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014, stan na dzień 31.12.2018; wartość projektów realizowanych na terenie więcej niż jednej gminy została podzielona proporcjonalnie między te gminy

Najwięcej projektów realizowanych jest w Gdańsku (27), Gdyni (21) i Sopocie (14). To również w tych gminach wartość projektów ogółem jest najwyższa: w Gdańsku – 351,12 mln zł, w Gdyni – 272,56 mln zł i w Sopocie – 119,53 mln zł.

Analizując skalę wsparcia skierowanego do gmin w poszczególnych obszarach interwencji, można wskazać, że w przypadku **transportu miejskiego** (Poddziałanie 9.1.1.; wartość projektów ogółem 437,22 mln zł), najwięcej środków ogółem skierowano do gmin: Gdynia (70,53 mln zł), Gdańsk (65,18 mln zł), Tczew (43,28 mln zł), Rumia (37,20 mln zł). W obszarze **efektywności energetycznej** (Poddziałanie 10.1.1.; wartość projektów ogółem 380,64 mln zł), pod względem wartości inwestycji ogółem dominują gminy: Gdańsk (96,53 mln zł) oraz Gdynia (92,05 mln zł). W obszarze **rewitalizacji** (Poddziałanie 8.1.1.; wartość projektów ogółem 240,8 mln zł), najwyższa wartość ogółem projektów występuje w Gdańsku: 96,09 mln zł oraz Gdyni – 48,59 mln zł. W Kartuzach realizowany jest projekt o wartości 23,44 mln zł. W przypadku **infrastruktury kolejowej** (Poddziałanie 9.2.1.; wartość projektów ogółem 139,75 mln zł), inwestycja obejmuje gminy Gdańsk, Gdynia, Sopot i Rumia. W obszarze **aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych** (Poddziałanie 5.1.1.; wartość projektów ogółem to 79,45 mln zł) największa skala wsparcia została skierowana do gminy Gdańsk (12,6 mln zł). Z kolei w obszarze **aktywizacji społeczno-zawodowej** (Poddziałanie 6.1.1.; wartość ogółem wsparcia 50,94 mln zł) najwięcej środków zostało dotąd skierowane do Gdańska (13,46 mln zł), Gdyni (9,22 mln zł) i Wejherowa (4,21 mln zł). Wsparcie **zasobów ochrony zdrowia** (Poddziałanie 7.1.1.; wartość ogółem projektów 40,68 mln zł) skierowano do Sopotu (28,73 mln zł) i Gdańska (11,95 mln zł). W obszarze **rozwoju usług społecznych** (Poddziałanie 6.2.1.; wsparcie w kwocie ogółem 20,77 mln zł), największa skala interwencji obejmuje Gdańsk (8,66 mln zł), Gdynię (4,62 mln zł) oraz Tczew (1,2 mln zł). W przypadku **aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy** (Poddziałanie 5.2.1.; wartość projektów: 20,76 mln zł), wsparcie w największym stopniu obejmuje powiat gdański (6,02 mln zł), Gdańsk (5,5 mln zł) oraz powiat pucki (2,94 mln zł). **Wsparcie IOB** (Poddziałanie 2.4.2.; wartość ogółem 7,68 mln zł) obejmuje w równym stopniu Gdańsk i Gdynię. W przypadku **wsparcia podmiotów ekonomii społecznej** (Poddziałanie 6.3.1., wsparcie ogółem 21,42 mln zł) nie było możliwe w większości przypisanie wartości wsparcia do poziomu gmin (obejmuje ono powiaty: gdański, kartuski, nowodworski, pucki, tczewski, wejherowski, miasto Gdańsk, m. Gdynia i m. Sopot).

Na poniższej mapie przedstawiono dane dotyczące wartości projektów *per capita* w poszczególnych gminach OMG-G-S.

Mapa 7 Wartość projektów ZIT per capita w poszczególnych gminach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SL2014 i GUS, stan na dzień 31.12.2018; wartość projektów realizowanych na terenie więcej niż jednej gminy została podzielona proporcjonalnie między te gminy

Pomimo, że najwięcej środków ogółem skierowano do Gdańska, Gdyni i Sopotu, to w przeliczeniu na 1 mieszkańca poszczególnych gmin okazuje się, że największe wsparcie *per capita* uzyskały gminy: Puck (3 343 zł), Sopot (3 271 zł), Jastarnia (2 659 zł), Rumia (2 058 zł) oraz Kartuzy (2 050 zł). Wynik tej analizy może dowodzić skuteczności mechanizmu terytorialnego – wsparcie w dużym stopniu udało się skierować nie tylko do największych i najprężniej działających miast w ramach OMG-G-S.

Kolejnym elementem analizy było porównanie skali wsparcia, jakie zostało przeznaczone (na podstawie zawartych UoD) na obszar JST należących do OMG-G-S w podziale na interwencję ZIT oraz analogiczną interwencję, ale realizowaną w ramach Poddziałań kierowanych do całego regionu. Wsparcie w ramach Poddziałań przypisanych do mechanizmu ZIT okazało się dotychczas najbardziej znaczące (pod kątem wartości ogółem realizowanych inwestycji) w takich obszarach jak: **wsparcie IOB, wsparcie podmiotów ekonomii społecznej, wsparcie rewitalizacji, transport miejski, regionalna infrastruktura kolejowa** (brak wsparcia OMG-G-S

środkami spoza mechanizmu ZIT), **rozwój usług społecznych** (tylko jedna JST z OMG-G-S uzyskała wsparcie spoza mechanizmu ZIT), **efektywność energetyczna** (wsparcie spoza mechanizmu ZIT uzyskało tylko kilka gmin z OMG-G-S, w niemal wszystkich przypadkach są to jednak kwoty znacznie niższe niż w ramach mechanizmu ZIT¹⁶⁴), **aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych** (wsparcie w ramach oraz spoza mechanizmu ZIT uzyskały te same JST OMG-G-S, jednak znacznie większe środki pozyskano w ramach ZIT). W przypadku **aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy** skala wsparcia w ramach mechanizmu ZIT, jak i poza nim jest zbliżona, ponadto obejmuje najczęściej te same JST. W przypadku zaś wsparcia **zasobów ochrony zdrowia** bardziej znaczące (pod kątem wartości ogółem) okazało się wsparcie środkami spoza mechanizmu ZIT (mimo że w ramach ZIT wsparto 2 gminy, a spoza mechanizmu tylko jedną). Wynik tej analizy wskazuje, że w zdecydowanej większości obszarów interwencji, wsparcie ZIT było i jest znaczące dla rozwoju samorządów OMG-G-S. Brak mechanizmu ZIT spowodowałby konieczność konkurowania przez te jednostki o to samo wsparcie rozdzielane w trybie konkursowym, co najpewniej w jeszcze większym stopniu spowodowałoby dominację Gdańska, Gdyni i Sopotu.

Uzupełnieniem powyższych informacji może być analiza znaczenia projektów ZIT w realizacji celów wskaźnikowych wyrażonych wartościami docelowymi zapisanymi we wszystkich zawartych UoD w ramach RPO WP 2014-2020. Do analizy wybrano wskaźniki wspólne dla projektów ZIT oraz projektów spoza tego mechanizmu. **Projekty ZIT mają największy udział w osiągnięciu wartości takich wskaźników** jak: *Liczba instytucji otoczenia biznesu wspartych w zakresie profesjonalizacji usług* (75% wartości docelowej ogółem założono w projektach ZIT); *Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych* (71% wartości docelowej ogółem założono w projektach ZIT); *Liczba wybudowanych obiektów „parkuj i jedź”* (66%); *Liczba zaawansowanych usług (nowych lub ulepszonych) świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu* (53%); *Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem* (51%); *Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych* (50%). **Ich udział jest także istotny w realizacji wskaźników:** *Liczba osób, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie* (49%); *Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją* (49%); *Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków* (38%). Duży udział projektów ZIT w generowaniu tych właśnie wskaźników nie jest zaskoczeniem – odzwierciedla to bowiem przedstawione wcześniej dane dotyczące podziału alokacji w poszczególnych PI między projekty ZIT i te skierowane do całego regionu. Można więc wskazać, że wydatkowanie środków w ramach ZIT jest zarówno skuteczne, jak i efektywne.

Jednym z czynników sprzyjających wysokiej kontraktacji alokacji w ZIT oraz skuteczności tego mechanizmu, jest zastosowanie w naborach wyłącznie trybu pozakonkursowego. Województwo pomorskie jest jedynym regionem, w którym projekty realizowane są

---

¹⁶⁴ Wyjątkiem jest tylko gmina Pelplin, która otrzymała kilkunastokrotnie większe środki spoza mechanizmu ZIT.

wyłącznie w tym trybie. W zdecydowanej większości województw przewidziano oba rozwiązania, a tylko w województwie opolskim – wyłącznie tryb konkursowy.

W ogólnopolskim badaniu systemu realizacji instrumentu ZIT¹⁶⁵ wymieniono tryb pozakonkursowy jako czynnik, który pozwala na realizację dużych projektów, oraz współpracę koordynatorów na poziomie operacyjnym w postaci wzajemnej pomocy, a nie konkurencji. Jednoznacznie zarekomendowano przyjęcie trybu pozakonkursowego jako optymalnego dla identyfikacji projektów kompleksowych współfinansowanych ze środków EFRR, a także projektów o charakterze systemowym współfinansowanych ze środków EFS. Tryb pozakonkursowy jest wskazywany jako właściwy także przy wyborze projektów dwufunduszowych, gdy dane przedsięwzięcie może zostać zrealizowane pod warunkiem, że obydwa jego komponenty uzyskają dofinansowanie. Tryb konkursowy i towarzyszący mu element rywalizacji o środki sprzyja z kolei optymalizacji jakości projektów o charakterze miękkim, społecznym, współfinansowanych ze środków EFS.

W ramach ewaluacji podejścia zintegrowanego w obecnej perspektywie finansowej w województwie śląskim¹⁶⁶ odnotowano mniejszy stopień zintegrowania projektów wynikający z zastosowania trybu konkursowego przy dużej liczbie PI objętych wsparciem, niż stopień zintegrowania projektów wybieranych w latach 2007-2013 w procedurze pozakonkursowej.

Tryb pozakonkursowy ma jednak swoje słabe strony, na co zwracają uwagę autorzy innego raportu¹⁶⁷ – w którym ocenie poddano skuteczność wdrażania instrumentu ZIT w województwie mazowieckim. Projekty realizowane pozakonkursowo są częściej bardziej złożone, mają więcej partnerów, przez co proces przygotowania projektu trwa znacznie dłużej, a problemy pojawiające się podczas realizacji poszczególnych zadań mogą być krytyczne dla powodzenia całego przedsięwzięcia. Dlatego kluczowe z punktu widzenia podejścia zintegrowanego jest projektowanie wsparcia – przeprowadzenie diagnozy potrzeb, potencjału, określenie celów, a w dalszej kolejności realizacja tych celów. Etap ten wymaga współpracy na poziomie wszystkich partnerów z zachowaniem zasady demokratyczności. Przy właściwie określonym planie oraz z zachowaniem spójności działań z tym planem, elementem drugorzędym pozostają kwestie wdrożeniowe, tj. czy dane przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie, czy też w formule konkursowej czy pozakonkursowej.

W przypadku ZPT skuteczność jest na nieco niższym poziomie. Na dzień 31.12.2018 r., dofinansowanie uzyskało 68% projektów planowanych do dofinansowania w ramach RPO WP 2014-2020, uwzględnionych w zaktualizowanych w latach 2017 i 2018 porozumieniach ZPT, a pod względem wartości projektów zakontraktowano 80% środków.

---

¹⁶⁵ Ewaluacja systemu realizacji instrumentu ZIT w perspektywie finansowej UE na lata 2014-2020, red. dr Michał Wolański, Wolański, EGO, 2018.

¹⁶⁶ Ewaluacja bieżąca wdrażania zintegrowanego podejścia do rozwoju terytorialnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020”, Ecorys 2017.

¹⁶⁷ Ewaluacja bieżąca wdrażania zintegrowanego podejścia do rozwoju terytorialnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020; Evalu 2018.

Najwyższą skuteczność osiągnięto w PI 2c, 4a oraz 8i, gdzie podpisano umowy na wszystkie planowane projekty. Jednocześnie wartość dofinansowania UE projektów w niektórych przypadkach przekroczyła szacunki poczynione na etapie formułowania Porozumień. Stąd nawet w przypadku PI, gdzie nie są realizowane wszystkie projekty z listy, wartość podpisanych umów przekracza szacowane koszty projektów ZPT w poszczególnych PI.

Tabela 83 Liczba i wartość projektów ZPT – planowanych i realizowanych w podziale na PI

OP	PI	Planowane projekty		Podpisane umowy	
		Liczba projektów	Szacunkowa kwota dofinansowania (mln zł)	Liczba projektów	% zakontraktowanych środków
3	10i	3	13,68	2	83%
4	10a	2	17,70	1	93%
5	8i	2	17,95	2	28%
6	9i	4	33,19	2	16%
7	2c	6	26,33	6	100%
	9a	8	40,93	5	66%
8	6c	1	17,00	0	0%
9	4e	13	223,89	7	77%
10	4a	7	40,61	7	130%
	4c	11	95,94	6	114%
11	5b	6	114,66	4	69%
	6a	6	23,02	4	128%
	6d	5	19,67	4	83%
SUMA		74	684,57	50	80%

Źródło: (aktualne) uchwały ZPT z lat 2017-2018, dane SL 2014 stan na dzień 31.12.2018 r.; nie uwzględniono 2 projektów zaplanowanych do sfinansowania z POIiŚ 2014-2020 o szacunkowej wartości 113 mln zł.

Najbardziej skuteczny w pozyskiwaniu środków okazał się być MOF Kościerzyna, gdzie w realizacji są wszystkie zaplanowane projekty. Wysoką skutecznością charakteryzuje się też MOF Malbork-Sztum. Wartość dofinansowania UE projektów okazywała się być wyższa, niż szacowano w przypadku MOF Bytów, MOF Chojnice-Człuchów, MOF Słupsk i MOF Starogard Gdański.

Tabela 84 Liczba i wartość projektów ZPT – planowanych i realizowanych w poszczególnych MOF

MOF	Planowane projekty		Podpisane umowy	
	Liczba projektów	Szacunkowa kwota dofinansowania (mln zł)	Liczba projektów	% zakontraktowanych środków
MOF Bytów	10	40,37	7	108%
MOF Chojnice-Człuchów	14	134,04	6	95%
MOF Kościerzyna	5	57,50	5	105%
MOF Kwidzyn	4	34,06	3	71%

MOF Łębork	8	60,66	6	52%
MOF Malbork-Sztum	11	98,57	9	70%
MOF Słupsk	13	173,35	7	70%
MOF Starogard Gdański	9	86,02	7	87%
SUMA	74	684,57	50	81%

Źródło: (aktualne) uchwały ZPT z lat 2017-2018, dane SL 2014 stan na dzień 31.12.2018 r.; nie uwzględniono 2 projektów zaplanowanych do sfinansowania z POIiŚ 2014-2020 o szacunkowej wartości 113 mln zł (MOF Malbork-Sztum oraz MOF Słupsk).

Instrumenty terytorialne ZIT i ZPT miały kluczowe znaczenie w przypadku PI 7d oraz PI 4e.

W obszarze regionalnej infrastruktury kolejowej (PI 7d) projekty realizowane poza tymi instrumentami stanowią jedynie 1,3%. Wszystkie pozostałe to ZIT. W przypadku transportu miejskiego (PI 4e) projekty ZIT stanowią pod względem wartości 53,8% wszystkich, a ZPT 38,0%. Wysoki jest również udział ZIT we wsparciu w PI 9b oraz PI 9v. Projekty rewitalizacyjne ZIT stanowią 48,4% wszystkich, a w obszarze ekonomii społecznej 46,7%.

Tabela 85 Wartość projektów ZIT, ZPT i pozostałych w PI, w których zastosowano instrumenty terytorialne ZIT i ZPT

OP	PI	Fundusz	Projekty poza ZIT i ZPT		Projekty ZIT		Projekty ZPT	
			Wartość dofinansowania UE (mln zł)	Udział w wartości wszystkich projektów w PI	Wartość dofinansowania UE (mln zł)	Udział w wartości wszystkich projektów w PI	Wartość dofinansowania UE (mln zł)	Udział w wartości wszystkich projektów w PI
2	3a	EFRR	119,97	95,6%	5,49	4,4%	-	0,0%
3	10i	EFS	359,11	96,9%	-	0,0%	11,38	3,1%
4	10a	EFRR	277,45	94,4%	-	0,0%	16,50	5,6%
5	8i	EFS	196,91	68,6%	85,17	29,7%	5,05	1,8%
	8vi		27,93	100,0%	-	0,0%	-	0,0%
6	9i	EFS	126,77	71,8%	43,30	24,5%	6,37	3,6%
	9iv		70,57	80,0%	17,65	20,0%	-	0,0%
	9v		20,80	53,3%	18,21	46,7%	-	0,0%
7	9a	EFRR	207,70	78,5%	29,99	11,3%	26,85	10,1%
	2c		154,56	88,2%	-	0,0%	20,67	11,8%
8	9b	EFRR	184,00	51,6%	172,82	48,4%	-	0,0%
9	4e	EFRR	37,16	8,2%	244,36	53,8%	172,75	38,0%
	7d		7,19	1,3%	533,77	98,7%	-	0,0%
	7b		467,02	87,5%	66,75	12,5%	-	0,0%
10	4a	EFRR	227,63	81,2%	-	0,0%	52,78	18,8%
	4c		255,97	45,0%	204,15	35,9%	109,11	19,2%
11	5b	EFRR	57,72	42,1%	-	0,0%	79,42	57,9%
	6a		40,04	57,6%	-	0,0%	29,43	42,4%
	6d		71,43	81,3%	-	0,0%	16,40	18,7%
SUMA			2 909,92	59,7%	1 421,68	29,1%	546,72	11,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie SL2014, stan na dzień 31.12.2018 r.

Z kolei mechanizm ZPT dominował w **PI 5b**. Projekty ZPT ukierunkowane na poprawę gospodarki wodami opadowymi i roztopowymi i rozwój systemów ochrony przeciwpowodziowej stanowiły 57,9% wszystkich w tym priorytecie. Wykorzystanie tego

instrumentu jest zdecydowanie zasadne w tym PI ze względu na możliwość realizacji kluczowych projektów ograniczających zagrożenia naturalne, które powinny mieć oddziaływanie ponadlokalne. Istotnym elementem jest też tutaj możliwość przeprowadzenia konsultacji dotyczących priorytetów w tym zakresie i ustalenia zakresu projektów w szerokim gronie zainteresowanych.

Znaczący jest też udział ZPT w **PI 6a** (42,4%), w którym dofinansowano 6 dużych obiektów i instalacji do przetwarzania, selekcji i zagospodarowania odpadów (RIPOK, ZZO etc.). Zastosowanie preferencji dla projektów ZPT w ramach tego PI również jest uzasadnione. Dzięki takiemu podejściu JST zarządzające RIPOK są w stanie skoordynować działania w zakresie np. ujednoczenia systemów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (co przyczyniać się powinno do wzrostu efektywności funkcjonowania zakładów). Z uwagi na specyfikę realizowanych projektów korzyści osiągnane w wyniku wdrażania projektów będą dotyczyły regionów gospodarowania odpadami, do których zaadresowane zostało wsparcie (będzie to zatem wymiar ponadlokalny).

W **PI 4e** realizowanych jest 7 spośród 14 planowanych projektów MOF. Ich wartość stanowi 38% wszystkich projektów w tym PI. Najwięcej środków przeznaczono na projekty z zakresu budowy węzłów integracyjnych i rozwój komunikacji zbiorowej. Biorąc pod uwagę wysoką priorytetyzację przez samorządy projektów w obszarze transportu zbiorowego, a także znaczenie tych inwestycji dla funkcjonowania całych obszarów funkcjonalnych, zastosowanie instrumentu ZPT w PI 4e należy ocenić jako wysoce trafne.

W **PI 4c** spośród 10 planowanych projektów w zakresie zmniejszenia zużycia energii przez budynki użyteczności publicznej, podpisano 6 umów. Projekty te pod względem wartości stanowią 19,2% wszystkich w tym PI. W MOF Bytów, gdzie zakładano realizację 2 przedsięwzięć, dotychczas nie podpisano żadnej umowy o dofinansowanie. Na obszarze tym pozostaje m. in. nierozwiązany problem niskiej efektywności energetycznej Szpitala Powiatu Bytowskiego, odpowiadającego za znaczną część zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych powiatu. Zastosowanie instrumentu ZPT w PI 4c jest zasadne. Wszystkie projekty ZPT odbywają się w formule partnerskiej (od 1 partnera w MOF Bytów, do 11 partnerów w MOF Chojnice-Człuchów), co powoduje, że w projektach takich występuje efekt skali, niemożliwy do uzyskania w wyniku realizacji pojedynczych projektów.

W **PI 4a** projekty ZPT stanowią 18,8%, ale w samym Działaniu 10.4. *Redukcja emisji*, pod względem wartości stanowią ponad połowę, zatem można uznać je za kluczowy instrument ograniczania niskiej emisji. Dzięki zastosowaniu tego instrumentu realizowane są projekty o szerokim oddziaływaniu wykraczającym poza jedną gminę.

Skutecznie wdrożono założenia w ramach **PI 6d**, gdzie realizowane projekty ZPT w zakresie ochrony wód i przywracanie różnorodności biologicznej stanowią 18,7% wszystkich. Zaadresowanie instrumentu założeń ZPT dla projektów z PI 6d należy uznać za trafne. Obszary przyrodnicze często przebiegają przez teren wielu JST. Korzyści osiągnane w wyniku

wdrażania projektów będą dotyczyły nie tylko obszaru, na których realizowane były projekty. Z uwagi na swój charakter będą one miały zatem wymiar ponadlokalny, np. poprzez udostępnianie danych on-line, wizytację projektów i korzystanie z wytworzonej w ramach Działania 11.4. infrastruktury przez mieszkańców z innych rejonów, w tym także turystów spoza województwa. Preferencje dla projektów ZPT umożliwiły przyznanie dofinansowania większej liczbie takich projektów w ramach Działania 11.4. Analiza list rankingowych pokazała bowiem, iż w przypadku braku zastosowania mechanizmu ZPT realizacja dwóch ważnych i ciekawych projektów mogłaby być zagrożona.

W ramach **PI 2c**, założenia zawarte w ZPT w największym stopniu realizowane są w przypadku MOF Chojnice-Człuchów (projekt otrzymał większe o około 900 tys. zł dofinansowanie UE, niż zakładano pierwotnie w Porozumieniu). W niemal wszystkich MOF zawarto umowy na projekty znajdujące się w ZPT, co pozwala wnioskować, że w tych przypadkach plany zostały zrealizowane. Znaczenie ZPT w skali całego PI 2c jest duże. Spośród wszystkich projektów konkursowych (14 szt.), projekty ZPT (6 szt.) zakontraktowały zdecydowaną większość alokacji (63%) ostatecznie przeznaczoną na konkurs. W skali całego PI ich wartość stanowi niecałe 12%.

Większość projektów ZPT w PI 2c (4 z 6) realizowana jest w partnerstwach, co może wpływać na skalę oddziaływania tych inwestycji. Ich bezpośrednie efekty będą mieć znaczenie nie tylko lokalnie, ale prawdopodobnie na całym obszarze MOF lub jego części. Dodatkowo, ponieważ wszystkie te projekty nastawione są na integrację z regionalnym systemem wdrażanym w ramach przedsięwzięcia *Pomorskie e-zdrowie*, to ich rzeczywiste znaczenie może być jeszcze szersze – będą bowiem częścią tworzonego regionalnego systemu, w ramach którego będą zarówno odbiorcą jak i dostawcą „danych medycznych” istotnych dla placówek medycznych oraz pacjentów. Należy jednak podkreślić, że partnerstwo oraz komplementarność projektów nie jest wyłączną domeną inwestycji ZPT. Z uwagi bowiem na to, że na etapie oceny punktowano oba te elementy, to również wśród pozostałych projektów przeważają projekty realizowane w partnerstwach oraz nastawione na integrację z systemem regionalnym. O pozytywnym wpływie projektów partnerskich na uzyskiwane efekty przekonani są także sami beneficjenci – 6 z 8 respondentów badania CAWI wyraziło opinię, że aspekt ten wzmacnia skalę uzyskiwanych efektów.

Wkład projektów ZPT jest znaczący, jeśli chodzi o realizację celów **PI 9a**. Projekty te stanowią co prawda tylko 10% kontraktacji całej alokacji przeznaczanej na Działanie 7.1. *Zasoby ochrony zdrowia*, ale wartość docelowa wskaźnika *Liczba wspartych podmiotów leczniczych* zakładana w projektach ZPT wynosi 5 sztuk, co stanowi 31% wartości docelowej wskaźnika zakładanej we wszystkich realizowanych projektach i 50% wartości docelowej wskaźnika na poziomie całego Programu. Co prawda w żadnym z realizowanych projektów ZPT nie zakupiono nowego wysokospecjalistycznego sprzętu, założono w nich natomiast, iż liczba ludności objętej ulepszonymi usługami zdrowotnymi wyniesie 1 mln osób, co stanowi 55%

wartości docelowej wskaźnika rezultatu na poziomie Programu i 32% wartości docelowej wskaźnika założonej we wszystkich realizowanych projektach Poddziałania 7.1.2. Skuteczność zastosowanego mechanizmu ZPT w Działaniu 7.1. należy więc uznać za wysoką. Podkreślić jednak należy, że wsparte projekty realizowane byłyby również poza mechanizmem ZPT – podstawowym kryterium dostępu była bowiem zgodność planowanych interwencji z tzw. mapami potrzeb zdrowotnych.

W **PI 10a** zaplanowano do realizacji dwa przedsięwzięcia, natomiast w realizacji znajduje się jeden projekt pn. *Rozwój systemu kształcenia o profilu praktycznym w ramach Słupskiego Ośrodka Akademickiego (SOA)*. Drugi ośrodek subregionalny nie aplikował o wsparcie. Pomimo tego znaczenie ZPT jest duże. SOA jest najważniejszym ośrodkiem subregionalnym, o największej liczbie studentów. Sam projekt zakłada objęcie wsparciem 6 obiektów infrastruktury szkół wyższych, co stanowi odpowiednio 150% zakładanej wartości wskaźnika w Programie i 35% wartości docelowej zakładanej we wszystkich realizowanych projektach. Użyteczność i trafność tego instrumentu jest zatem wysoka. Można bowiem zakładać, iż bez preferencyjnego potraktowania, projekty mniejszych uczelni, o mniejszym potencjale mogłyby być mniej konkurencyjne wobec projektów kluczowych uczelni z Trójmiasta.

Zastosowanie instrumentu ZPT w **PI 9i** wpłynęło pozytywnie na skalę wsparcia w MOF. Podpisano tu 2 umowy o dofinansowanie. Projekt wybrany do realizacji w ramach ZPT w obszarze MOF Lęborka jest jednym z 8 projektów realizowanych w ramach Działania 6.1. na tym terenie. Charakteryzuje się on znacznie większą liczbą osób objętych wsparciem, niż pozostałe projekty. Projekt jako jedyny realizowany jest w partnerstwie i jako jedyny łączy w sobie 3 typy projektów wymienionych w Programie dla tego PI. Zarówno jego zakres, jak i współpraca beneficjenta z różnymi instytucjami m.in. CIS, KIS, WTZ świadczą o wysokiej użyteczności projektu ZPT dla regionu. Dodatkowo projekt obejmuje osoby w 100% nieaktywne zawodowo tj. niezarejestrowane w PUP, które stanowią najbardziej wykluczoną i niedostępną grupę, jeśli chodzi o osoby mające trudności z zatrudnieniem.

Z kolei projekt realizowany na terenie MOF Malbork-Sztum jest jednym z 15 projektów realizowanych na terenie tego MOF w ramach PI 9i. W skali tego obszaru jest to największy projekt, obejmujący swoim zasięgiem najwięcej osób oraz dwa powiaty. Projekt jako jedyny realizowany jest w partnerstwie, które obejmuje aż 10 JST. Na tle wszystkich interwencji w ramach Działania 6.1. charakteryzuje się dużą skalą oddziaływania.

W **PI 8i** projekty ZPT mają znikomy udział. Ich wartość to jedynie niecałe 2% wszystkich projektów w tym PI. W realizacji są oba projekty planowane przez MOF – aktywizacja zawodowa mieszkańców powiatu lęborskiego oraz malborskiego i sztumskiego. W przypadku tego PI trudno mówić o wartości dodanej z instrumentu ZPT w skali całej interwencji w obszarze aktywizacji zawodowej. Można natomiast podkreślić, iż dzięki zastosowaniu preferencji dla takich projektów, oba MOF mogły zrealizować przedsięwzięcia dla nich priorytetowe. W pozostałych MOF bowiem nie przewidziano takiego wsparcia, a sam udział

projektów społecznych, współfinansowanych z EFS, to jedynie 10% wartości wszystkich przewidzianych w Porozumieniach ZPT.

Podsumowując, ocena instrumentu ZIT i ZPT jest pozytywna. Przy pomocy tych instrumentów możliwy był wybór i realizacja przedsięwzięć realizujących wspólne cele partnerstw miast i obszarów powiązanych z nim funkcjonalnie. Oprócz stymulowania długofalowej współpracy, instrumenty te powinny pozwolić na lepsze dopasowanie podaży, cech i rezultatów projektów do celów RPO WP 2014-2020. Istotną korzyścią wynikającą z ich zastosowania jest również uzyskanie odpowiedniej skali i masy krytycznej projektów, w szczególności w takich kluczowych obszarach interwencji jak np. transport zbiorowy, efektywność energetyczna i redukcja niskiej emisji, rewitalizacja społeczna i fizyczna, czy też aktywizacja zawodowa i integracja społeczna. Realizowane jest założenie, że terytorialne ukierunkowanie interwencji ma za zadanie sprzyjać skuteczniejszej realizacji celów rozwojowych określonych w SRWP poprzez wykorzystanie zróżnicowanych potencjałów terytorialnych oraz równoważenie procesów rozwojowych w przestrzeni województwa.

6.2 Ocena użyteczności i skuteczności przedsięwzięć strategicznych w realizacji celów RPO WP 2014-2020

Bazując na Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020, zidentyfikowano i stworzono sześć Regionalnych Programów Strategicznych (RPS), które operacjonalizują zapisy Strategii, będąc istotnym i oryginalnym na skalę kraju instrumentem jej realizacji. Są to:

- RPS *Pomorski Port Kreatywności* – skierowany na wsparcie działalności rozwojowej sektora gospodarczego oraz wsparcie sektora nauki;
- RPS *Pomorska Podróż* – zorientowany na kreowanie wizerunku i marki turystycznej Pomorza oraz budowę sieciowych, ponadregionalnych produktów turystycznych i ofertę kulturalną;
- RPS *Aktywni Pomorzanie* – dotyczący takich obszarów, jak zatrudnienie, kapitał społeczny i edukacja;
- RPS *Zdrowie dla Pomorzán* – skupiający się na systemie ochrony zdrowia, profilaktyce i usługach zdrowotnych;
- RPS *Mobilne Pomorze* – zakładający wsparcie transportu zbiorowego i kluczowych węzłów multimodalnych, zwiększanie dostępności peryferyjnych części regionu;
- RPS *Ekofektywne Pomorze* – odnoszący się do bezpieczeństwa energetycznego oraz dobrego stanu środowiska.

RPS są punktem odniesienia dla innych programów (w szczególności RPO WP 2014-2020) realizowanych na terenie województwa oraz stanowią swego rodzaju centra popytu, do których adresowana może być podaż dostępnych środków.

We wszystkich RPS jako pierwsze źródło finansowania działań w ich ramach wymieniane są środki europejskie dostępne dla Samorządu Województwa Pomorskiego; oprócz tego

wskazuje się na takie źródła, jak środki europejskie z poziomu krajowego lub Komisji Europejskiej, środki w dyspozycji samorządów (zarówno lokalnych, jak i Województwa), inne środki krajowe i prywatne. W tym kontekście RPS mają zatem stanowić swego rodzaju multifinansową platformę dla realizacji działań w wybranych obszarach, choć nie da się ukryć, że głównym źródłem finansowania dla dotychczas zrealizowanych przedsięwzięć były środki z RPO WP 2014-2020.

RPS realizowane są m.in. przez Przedsięwzięcia Strategiczne (PS), które zostały w nich zidentyfikowane. Bezpośredni wpływ PS na treść RPO WP 2014-2020 pojawia się na poziomie opisu poszczególnych Priorytetów Inwestycyjnych (PI). W ramach kierunkowych zasad wyboru projektów wobec PS dopuszcza się stosowanie trybu pozakonkursowego. Trzeba w tym miejscu zauważyć, że takie podejście jest co do zasady prawidłowe – zastosowanie trybu pozakonkursowego, który powinien być raczej wyjątkiem, jest możliwe w tych przypadkach, gdy występuje bezpośredni związek między działaniami w ramach danego PI a RPS, będącego uszczegółowieniem Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020.

Do 31.12.2018 r. podpisano umowy o dofinansowanie dla 245 projektów w ramach PS. Ich łączna wartość sięga 2 781,7 mln zł, z czego wkład UE to 2 066,5 mln zł. Wartościowo, najwięcej projektów współfinansowanych z RPO WP 2014-2020 realizuje RPS *Mobilne Pomorze* (1 350,6 mln zł wartości ogółem), liczbowo zaś - RPS *Aktywni Pomorzanie* (190 projektów).

Tabela 86 Liczba i wartość podpisanych umów dla projektów realizujących PS w poszczególnych RPS

RPS	Liczba podpisanych UoD	Wartość ogółem w UoD (mln zł)	Wartość dofinansowania UE w UoD (mln zł)
Pomorski Port Kreatywności	2	279,3	177,4
Aktywni Pomorzanie	190	670,0	561,3
Pomorska Podróż	34	218,7	134,0
Zdrowie dla Pomorzan	1	184,1	142,5
Mobilne Pomorze	14	1350,6	1007,1
Ekoefektywne Pomorze	4	79,1	44,2
Suma:	245	2781,7	2066,5

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014.

O ile ilościowo dominują projekty realizowane w ramach EFS (167), których jest ponad dwukrotnie więcej aniżeli projektów realizowanych w ramach EFRR (78), to już struktura finansowa jest zdecydowanie odmienna. Aż 85,6% wartości ogółem i 83,5% dofinansowania UE dla wszystkich dotychczasowych projektów w ramach PS konsumują te współfinansowane ze środków EFRR. Należy zauważyć, iż zgodnie ze stanem wdrażania Programu na koniec 2018 r., w ramach PS zakontraktowano 32,4% ogółu zakontraktowanych do tego momentu środków, co przekłada się na 25,8% całkowitej alokacji RPO WP 2014-

2020. Wreszcie, w odniesieniu do całkowitej alokacji na poszczególne Fundusze, należy zauważyć, iż znaczenie PS jest dwukrotnie większe w przypadku EFRR (gdzie konsumują one niemal 30% dostępnych środków), aniżeli w przypadku EFS (jedynie 15,1% środków EFS zostało rozdysponowanych poprzez PS ukierunkowanie interwencji zakłada realizację PS jedynie w zakresie PI 10i i 10iv.

Tabela 87 Liczba i wartość podpisanych umów o dofinansowanie oraz poziom wykorzystania alokacji w ramach PS w podziale na Fundusze

Fundusz	Liczba podpisanych UoD	Wartość ogółem w UoD (mln zł)	Wartość dofinansowania UE w UoD (mln zł)	PS jako % zakontraktowanej alokacji na dany Fundusz	PS jako % całości alokacji na dany Fundusz
EFRR	78	2380,2	1725,2	35,4%	29,9%
EFS	167	401,5	341,3	22,7%	15,1%
Suma/średnia	245	2781,7	2066,5	32,4%	25,8%

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014.

Jeżeli weźmiemy pod uwagę jedynie PI, w ramach których PS są realizowane, to wówczas środki UE rozdysponowane w ramach PS stanowią już 58,6% całości środków UE dedykowanych tym PI oraz 64,5% środków rozdysponowanych do 31.12.2018 r. Całość wykorzystanej alokacji rozdysponowano wśród PS w PI 3b, 10iv oraz 7b; zdecydowana większość trafiła do PS również w PI 3a (90,3%), 7d (87,5%) oraz 2c (81,3%). Najniższy udział wartości dofinansowania UE w PS dla wszystkich zakontraktowanych projektów w danym PI cechuje PI 4c (3,4%) oraz 6b (13,0%). Biorąc pod uwagę wysoki poziom kontraktacji środków w całym RPO WP 2014-2020, naturalną konsekwencją tego zjawiska jest fakt, iż udział PS w wartości całej alokacji na dany PI jest na ogół zbliżony do udziału w alokacji zakontraktowanej; jedynym wyraźnym wyjątkiem jest PI 3a, w którym pozostaje znaczna wolna alokacja dla Działania 2.4. Tabela poniżej zestawia zakres PS w poszczególnych PI.

Tabela 88 Projekty realizujące przedsięwzięcia strategiczne w RPO WP 2014-2020

OP	PI	Fundusz	Przedsięwzięcia Strategiczne			
			Liczba projektów w ramach PS	Wartość dofinansowania UE (mln zł)	Udział w wartości dofinansowania UE wszystkich zakontraktowanych projektów w danym PI	Udział w wartości całej alokacji na dany PI*
2	3a	EFRR	1	113,3	90,3%	50,0%
	3b		1	64,1	100,0%	94,7%
3	10i	EFS	143	243,7	65,8%	60,0%
	10iv		24	97,6	100,0%	90,3%
4	10a	EFRR	23	220,1	74,9%	74,5%
7	2c	EFRR	1	142,5	81,3%	78,9%
8	6c	EFRR	34	134,0	54,7%	40,8%
9	7d	EFRR	3	473,4	87,5%	85,5%
	7b		11	533,7	100,0%	96,5%
10	4c	EFRR	3	19,5	3,4%	3,2%
11	6b	EFRR	1	24,6	13,0%	12,1%
SUMA			245	2 066,5	64,5%	58,6%

* ewentualne różnice pomiędzy tabelą a informacją kwartalną mogą wynikać z przyjętego do wyliczeń kursu euro

Źródło: RPO WP 2014-2020 z dnia 5 lipca 2018 r., obliczenia własne na danych z systemu SL2014.

Jak pokazały analizy przedstawione w rozdziale 3, wdrażanie PS w ramach poszczególnych PI każdorazowo wpływało pozytywnie na użyteczność wsparcia dla realizacji celów RPO WP 2014-2020, a w większości przypadków - stymulowało również skuteczność rozumianą jako generowanie wartości wskaźników produktu w Programie.

W OP 2, dla PI 3b całość wytworzonych na koniec 2018 r., kwantyfikowalnych efektów (tj. wskaźnik *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1)* na poziomie 284) pochodzi z Pomorskiego Brokera Eksportowego. Analogicznie, **wszystkie zakładane efekty również stanowią będą pochodną realizacji PS**, ponieważ jedynie w tej formule wdrażane jest wsparcie w tym PI. W przypadku PI 3a zakładane rezultaty Działania 2.5 (PS) i Działania 2.4 (nie będącego PS) nie są tożsame, toteż trudno o porównania – jednak na 31.12.2018 r. osiągnięto jakąkolwiek wartość wskaźnika jedynie w przypadku Działania 2.5. (*Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1)* na poziomie 215 firm, przy wartości docelowej 1 200).

PS w OP 2 w ramach PI 3a i 3b mają wspierać odpowiednio inwestorów i eksporterów. *Invest in Pomerania* ma za cel stworzenie skutecznej oferty skierowanej do inwestorów (w tym

zewnątrznych), przekładającej się na wzrost inwestycji zewnętrznych na Pomorzu oraz stymulowanie reinwestycji. Forma PS sprzyja kompleksowej obsłudze adresatów wsparcia, która - pomimo zróżnicowanego katalogu podejmowanych aktywności - jest zaplanowana i skoordynowana, a tym samym minimalizowana jest przypadkowość poszczególnych działań i wynikająca z tego, długofalowa niegospodarność wydatkowania środków. Zwraca także uwagę zbudowana przez lata dobra reputacja *Invest in Pomerania*, który w przeszłości był m.in. uznany przez Polską Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych za najlepsze Centrum Obsługi Inwestora w Kraju.

Realizacja drugiego z przedsięwzięć w modelu PS poprawia zdolność do użytecznego wykorzystania środków i realizacji celów RPO WP 2014-2020, gdyż w obszarze działań proeksportowych występuje znaczna konkurencja ze strony programów krajowych (szczególnie Działanie 3.3 Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój - *Wsparcie promocji oraz internacjonalizacji innowacyjnych przedsiębiorstw*). Zastosowanie takiego ukierunkowania sprzyja również efektywności realizowanych działań. Zarówno marketing gospodarczy, jak i działania proeksportowe - aby były skuteczne - powinny mieć systemowy charakter. Realizacja punktowej interwencji, która generuje założone efekty, musiałaby się wiązać z koniecznością ponoszenia nieproporcjonalnie wysokich nakładów. Z kolei drobne inicjatywy z zakresu promocji gospodarczej czy wspierania aktywności eksportowej - poza prawdopodobną niską skutecznością - bez warunkującej je spójnej koncepcji regionalnej polityki eksportowej, obarczone są ryzykiem chaotyczności i wzajemnego znoszenia się efektów podejmowanych działań. Z tego względu, stworzenie kompleksowego, skoordynowanego systemu aktywności proeksportowych nie tylko przekłada się na pozytywną ocenę skuteczności i użyteczności *Pomorskiego Brokera Eksportowego* w zakresie osiągnięcia celów RPO WP 2014-2020 w obszarze PI 3b (o czym napisano też w rozdziale 3), ale dodatkowo sprzyja gospodarnemu wydatkowaniu środków.

Dodatkowo, oba te przedsięwzięcia są wobec siebie komplementarne i ich realizacja w przyjętym modelu daje większą elastyczność i możliwość dopasowania do potrzeb lokalnych (np. deficytów na rynku pracy, potrzeby adaptacji zawodowej imigrantów), bez ograniczania zdolności sięgania po środki z poziomu krajowego. Wreszcie, przyjęty sposób wdrażania koresponduje z upowszechnianą ideą tzw. „jednego okienka” (w biznesie nazywanej także „one-stop-shop”). Choć zwyczajowo wiąże się ją z uproszczeniami w zakresie zakładania firmy, sama w sobie jest ona znacznie szersza i odnosi się do oferowania możliwie szerokiego katalogu usług dla przedsiębiorstw w ramach jednej instytucji, co powinno ułatwić dostęp do informacji i zachęcić do korzystania z oferowanego doradztwa i in. ARP, jako operator wsparcia w ramach obydwu PS - a także realizator innych działań rozwojowych dla firm - jest w stanie wykreować wartość dodaną wynikającą z efektów skali udzielanej pomocy, ale też rozpoznawalności własnej marki.

W OP 3 realizowane są trzy PS: dwa w PI 10i i jeden w PI 10iv. Ponieważ **PI 10iv** wdrażany jest wyłącznie w ramach PS, toteż **całość generowanych wskaźników programowych dla omawianego PI pochodzi z PS. W przypadku PI 10i** sytuacja jest nieco bardziej

zniuansowana. Wprawdzie w ramach PS zakontraktowano 65,8% środków spośród ogółu środków zakontraktowanych na PI 10i, to jednak w ramach PS zadeklarowano przeciętnie od ok. 84% (np. Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie [osoby] - 84,4%, Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie [osoby] - 84,1%) do nawet 97% ogólnej wartości wskaźnika (np. Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie [osoby] - 97,0% czy Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych [szt.] - 97,3%).

Objęcie wsparciem edukacji na poziomie infrastruktury i pomocy adresowanej do poszczególnych uczniów jest zasadne, gdyż umożliwia równomierne i spójne udostępnienie środków uczniom, wyrównanie sytuacji w niedoinwestowanych jednostkach edukacyjnych, a także do pewnego stopnia zapobiega sytuacji ewentualnego konkurowania za sobą poszczególnych jednostek o ograniczone środki. Aby możliwe było zrealizowanie projektu w Poddziałaniu 3.2.1., konieczne było przeprowadzenie diagnozy potrzeb i deficytów w szkołach oraz skierowanie wsparcia do min. 60% szkół i placówek podległych pod dany organ prowadzący.. Przeprowadzone badanie ewaluacyjne wykazało, iż tworzone diagnozy były trafne, zaś konsekwencją udziału w PS dla niemal wszystkich beneficjentów była chęć wprowadzenia działań w pozostałych podległych szkołach¹⁶⁸. Dodatkowo, dostrzegalne są takie efekty PS, jak m.in. poprawa jakości edukacji w zakresie nabywania kompetencji kluczowych, cyfrowych (uczniów i nauczycieli) czy też wzrost kreatywności i innowacyjności w obydwu tych grupach. Biorąc pod uwagę powyższe, a także skalę zrealizowanego wsparcia - analizowane PS wydatnie przyczynia się do skuteczności w osiągnięciu celów RPO WP 2014-2020. Co więcej, trafnie adresuje ono wyzwania zidentyfikowane w zakresie niezadowolającej jakości kształcenia w województwie na wszystkich etapach kształcenia, co implikuje użyteczność tej formy wsparcia.

Z kolei w ramach PI 10iv odnoszącego się do szkolnictwa zawodowego, konieczne jest uwzględnienie strategicznej diagnozy co do zapotrzebowania na specyficzne kwalifikacje występujące lokalnie – dopiero jej zastosowanie umożliwi prowadzenie skutecznego wsparcia na tym obszarze. Takie podejście świadczy o dużej użyteczności PS w realizacji znaczącej części celów RPO WP 2014-2020 w obszarze edukacji, gdzie brak koordynacji działań może prowadzić do działań chaotycznych, dublujących się, lub pomijających istotne obszary zarówno przestrzennie, jak i przedmiotowo. Trafność tak skonstruowanej interwencji potwierdzają również raporty okresowe z realizacji PS, z których wynika, iż realizacja postępuje planowo, a napotkane problemy mają charakter rutynowy.

W przypadku **OP 4, projekty realizowane w ramach PS** odpowiadają za całość osiągniętych na koniec 2018 r. wartości wskaźnika *Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej (CI 35) (os.)* (tj. 1 287), zaś zgodnie z potencjałem wynikającym z podpisanych UoD - docelowo wygenerują jego 26 542 jednostek

---

¹⁶⁸ Ocena trafności i skuteczności wsparcia udzielonego w ramach Poddziałania 3.2.1 Jakość edukacji ogólnej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020. Evalu Sp. z o. o. na zlecenie Województwa Pomorskiego, 2018.

(tj. **88,3% całości zadeklarowanych wartości dla PI 10a**). Również wskaźnik *Liczba obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty (szt.)* (o zakładanym, wysokim poziomie 82 szt.) jest zasilany przez PS. Z drugiej strony, PS *Kształtowanie sieci szkół zawodowych w regionie* **nie wpływa i nie będzie oddziaływał** na osiąganie wartości miernika właściwego PI 4a: *Liczba wspartych obiektów infrastruktury szkół wyższych (szt.)*, co jednak stanowi prostą konsekwencję faktu, iż jest on zliczany w ramach Działania 4.2., które nie wchodzi w zakres opisywanego PS

Interwencja w Działaniu 4.1., współfinansowanym z EFRR, jest komplementarna względem interwencji w zakresie jakości szkolnictwa zawodowego na poziomie ponadgimnazjalnym (PI 10iv, współfinansowanie z EFS). W tym przypadku zatem można mówić o wpływie PS nie tylko na zapewnianie spójności i użyteczności wsparcia w ramach RPO WP 2014-2020, ale także na wydatnym stymulowaniu komplementarności międzyfunduszowej.

W OP 7 (PI 2c) realizowane jest PS *Pomorskie e-Zdrowie*. Docelowo, w oparciu o deklaracje z UoD można przyjąć, iż Przedsięwzięcie zapewni realizację wskaźnika *Liczba podmiotów leczniczych, w których wdrożono usługę publiczną udostępnianą on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3-dwustronna interakcja* na poziomie 14 sztuk (**tj. 82,4% wartości docelowej dla PI 2c**), co stanowi **35,9% deklaracji dla PI wynikających z podpisanych UoD (łącznie dla PS oraz pozostałych 14 projektów w ramach PI 2c)**. Ponadto, dzięki omawianemu PS, *Liczba osób korzystających z usług publicznych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3-dwustronna interakcja* ma osiągnąć poziom 32 000.

PS w OP 7 dotyczy wdrożenia systemów e-zdrowia w podmiotach leczniczych świadczących specjalistyczne usługi zdrowotne, dla których organem założycielskim jest samorząd województwa. Realizacja wsparcia w ramach PS sprawia zatem, iż zachodzi lepsze i bardziej efektywne skoordynowanie prac przy systemach jednego administratora. Poza skalą ilościową PS, wymaga podkreślenia fakt wysokiej jego jakościowej oceny związanej z sieciowaniem oraz potencjalnie wygenerowanymi efektem skali. W *Policy paper. KRS dla ochrony zdrowia* podkreśla się znaczenie informatyzacji jako kluczowego warunku dokonania poprawy efektywności polskiej ochrony zdrowia. Z tego względu, opisywane PS wpisuje się w najlepsze wzorce w tym zakresie.

Trzy PS realizowane są w ramach OP 8, tzn.: *Kajakiem przez Pomorze – zagospodarowanie szlaków wodnych w województwie pomorskim dla rozwoju turystyki kajakowej, Rozwój ofert turystyki wodnej w obszarze Pętli Żuławskiej i Zatoki Gdańskiej oraz Pomorskie trasy rowerowe o znaczeniu międzynarodowym*. Realizowane w ich ramach projekty odpowiadają **za całość wskaźnika jednego z trzech wskaźników programowych dla PI 6c**, tj. *Długość szlaków turystycznych (km)* (docelowo - ma powstać lub zostać odnowione 1 677 km szlaków turystycznych). *Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne [odwiedziny/rok] (CI 9) wynikający z podpisanych UoD w PS ponad dwukrotnie przekracza wartość docelową RPO WP 2014-2020, co nadal stanowi jedynie 42,9% sumarycznej wartości deklarowanej jako planowana do osiągnięcia przez dotychczasowych*

beneficjentów w PI 6c.

Niewątpliwie PS wynikające z RPS *Pomorska Podróż*, ukierunkowane na stworzenie jednolitego, sieciowego systemu dla 3 rodzajów aktywności turystycznej, dobrze wpisują się w PI 6c, premiując projekty, które uzupełniają słabsze elementy sieci, bądź wzbogacają ją o nowe elementy. Należy tutaj zwrócić jednak uwagę, że poszczególni zainteresowani/wnioskodawcy nie muszą nawet świadomie rozpoznawać korzyści wynikających z sieciowego charakteru ich projektów - sam sposób udzielania wsparcia wymusza zapewnienie ich komplementarności. Korzyści zaś mają charakter ponadlokalny, i niekoniecznie są dostrzegalne i przewidywalne z poziomu realizacji poszczególnych projektów, lecz dopiero z poziomu danego Przedsięwzięcia. Mimo to należy uznać, że z punktu widzenia RPO WP 2014-2020 wykorzystanie potencjału sieciowej infrastruktury we wspomnianych obszarach jest istotne, natomiast wspomniane wcześniej spożytkowanie na ten cel 54,7% środków w ramach PI umożliwia również efektywne wsparcie potencjału obiektów interesujących turystycznie bądź kulturowo w mniejszej skali. Z drugiej strony, w przypadku niezastosowania formuły PS, realizacja ważnych i perspektywicznych projektów mogłaby być zagrożona lub nie generować efektu synergii, jakiego oczekuję się od kompleksowej oferty o zdecydowanie większym zakresie.

Całe wsparcie infrastruktury drogowej w RPO WP 2014-2020 w ramach PI 7b realizowane jest w oparciu o trzy PS. Oznacza to, iż całość wygenerowanych efektów oraz potencjalne, przyszłe konsekwencje inwestycji w ramach Działania 9.3 w całości determinowane są wiązką wsparcia wynikającą z RPS *Mobilne Pomorze*. W przypadku infrastruktury kolejowej, trzy z pięciu wdrażanych dotychczas projektów stanowią PS (dwa wchodzi w skład *Pakietu przedsięwzięć strategicznych dotyczących rewitalizacji linii kolejowych ważnych dla spójności województwa*, zaś trzeci to *Zakup 34 elektrycznych zespołów trakcyjnych do obsługi przewozów pasażerskich*). **Choć projekty w ramach PS konsumują 87,5% zakontraktowanej alokacji w PI 7d, to równocześnie odpowiadają za generowanie 100% zakontraktowanych wskaźników programowych** w tym priorytecie.

Również w tym przypadku wymiar strategiczny projektów wynika z konieczności uwzględnienia sieciowego charakteru obu PS, jak również stosunkowo wysokiego kosztu jednostkowego realizacji projektów. Trzeba też zauważyć, że realizowane projekty są istotne na poziomie regionalnym i mają charakter uzupełniający wobec projektów ponadregionalnych wspieranych m.in. z PO IŚ czy innych środków dystrybuowanych centralnie. Realizacja Przedsięwzięć Strategicznych w PI 7b, a szczególnie w PI 7d, jest zorientowana na obszary o niskiej dostępności transportowej i w tym zakresie, który jest adekwatny do skali interwencji RPO WP 2014-2020, użyteczność i trafność tego instrumentu jest wysoka. Można bowiem zakładać, iż bez włączenia PS, projekty istotne na poziomie regionalnym, o mniejszym potencjale mogłyby być mniej konkurencyjne wobec projektów o charakterze ponadregionalnym, stanowiąc przeszkodę dla uzyskania spójności w obszarze transportu.

Warto mieć na uwadze, iż przewidywane efekty wsparcia w ramach PS dot. kolei to nie tylko 31 wspartych przystanków/dworców kolejowych czy też 144,9 km przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych. Konieczne jest dostrzeżenie, iż realizowane projekty zlokalizowane są na terenach peryferyjnych Pomorza, gdzie komunikacja zbiorowa nie jest tak dobrze rozwinięta jak w głównych ośrodkach regionu. Użyteczność wsparcia manifestuje się zatem silnie w poprawie spójności społeczno-terytorialnej regionu, ponieważ zapewnione jest uzupełnienie głównych szlaków kolejowych o linie, na których odbywają się wojewódzkie przewozy pasażerskie. Nie tylko powinny one przełożyć się na poprawę jakości połączeń wewnątrz wojewódzkich czy skrócenie czasu podróży, ale również ułatwić powszechny dostęp do linii krajowych. Docelowo zatem, taka zintegrowana sieć kolejowa może stanowić atrakcyjną alternatywę dla kołowego transportu pasażerskiego.

Z drugiej strony, rozmiar projektów powoduje, iż wystąpienie problemów nawet w jednym z nich (przypadek PI 7d), w istotny sposób osłabia skuteczność tych przedsięwzięć w ramach RPO WP 2014-2020 i wymaga wzmożonych działań zaradczych, potencjalnie bardziej dostępnych przy strategicznym charakterze danej inwestycji. Warto mieć przy tym na uwadze, że pojawiające się trudności nie są pochodną charakteru PS, lecz wynikają głównie z negatywnych zjawisk w całym sektorze, co jest szczególnie widoczne w budownictwie drogowym (por. wzrost cen robót i materiałów budowlanych, trudności w wyłanianiu wykonawców).

Kwota zakontraktowana do 31.12.2018 r. w ramach PS realizowanego w OP 10, PI 4c stanowi jedynie 3,4% zakontraktowanej alokacji w tym PI. Warto jednak zauważyć, iż już na koniec pierwszego kwartału 2019 r. zidentyfikowano siedem kolejnych projektów oczekujących na podpisanie umowy, o wartości ogółem sięgającej 45,1 mln zł. Tym samym, prawdopodobnie omawiany udział będzie rósł. O ile **dla dwóch wskaźników: Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych [tony równoważnika CO₂] (CI 34) oraz Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków [szt.] planowany postęp rzeczowy jest relatywnie adekwatny względem przewidywanych nakładów (odpowiednio, 3,5% i 7, % wartości docelowej założono w ramach PS),** o tyle zwraca uwagę **nieproporcjonalnie wysoki udział wskaźnika Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych [kWh/rok] (CI 32) (17,1% wartości docelowej wynikającej z UoD ma zostać wygenerowana dzięki PS).** Ponieważ zakres PS dotyczy termomodernizacji obiektów Samorządu Województwa Pomorskiego, toteż należy uznać, że dzięki takiemu ujęciu możliwe było efektywne skoordynowanie robót przy obiektach jednego właściciela, lepsze wykorzystanie możliwości nadzoru oraz zgromadzenie doświadczeń, umożliwiających zwiększenie skuteczności w kolejnych realizacjach.

W wyniku PS realizowanego w ramach PI 6b w OP 11 nie są zasilane żadne ze wskaźników programowych, natomiast finalizacja inwestycji powinna przełożyć się na *Liczbę ludności korzystającej z utworzonych i rozbudowanych systemów monitoringu i oceny jakości wód powierzchniowych i podziemnych / Przewidywaną liczbę osób korzystających z ulepszonego zaopatrzenia w wodę [osoby]* na poziomie 73 200 osób. Dodatkowo, w wyniku PS nastąpi

przyrost o jednostkę wskaźników: *Liczba utworzonych i rozbudowanych systemów monitoringu i oceny jakości wód powierzchniowych i podziemnych [szt.]* oraz *Liczba wspartych stacji uzdatniania wody [szt.]*. Warto podkreślić, iż w tym przypadku strategiczny charakter PS, dotyczącego poprawy jakości oraz ograniczenia strat wody w Centralnym Wodociągu Żuławskim, wiąże się z koniecznością zrealizowania dużej - choć punktowej - interwencji, która adresuje ważny problem dla województwa pomorskiego i choć jako taka nie musi być duplikowana (nie są konieczne inne, dokładnie analogiczne projekty), to jej niezrealizowanie w sposób negatywny wpłynęłoby na zahamowanie potencjału rozwojowego regionu. Gdyby nie PS, nie byłoby możliwe zapewnienie kilkudziesięciu tysiącom mieszkańców Żuław (około 3% mieszkańców regionu) dostępu do wody pitnej o wymaganej jakości (wcześniej identyfikowano w niej niedopuszczalną zawartość manganu i żelaza). Dodatkowo, straty wody na przesyłce wynosiły około 1/3, co stanowi bardzo wysoką wielkość. Wreszcie, wyeksploatowana stacja uzdatniania wody stanowiła zagrożenie nie tylko dla zapewnienia jej jakości, ale również niezawodności dostaw. Z tego punktu widzenia, realizacja PS wydatnie przyczynia się do realizacji celu RPO WP 2014-2020 w zakresie poprawy jakości wody pitnej.

Podsumowując, należy stwierdzić, że PS stanowią użyteczny i skuteczny instrument realizacji celów RPO WP 2014-2020. PS uzupełniają katalog pozostałych mechanizmów wdrażania, takich jak ZIT/ZPT, ISP czy projekty zintegrowane. Całościowo, zdecydowana większość środków Programu jest dzięki temu ukierunkowana na rozwiązywanie konkretnych problemów i wyzwań Pomorza, ujmowanych bądź to terytorialnie, bądź też zakresowo. Powoduje to koordynację wsparcia oraz eliminowanie przypadkowości czy tym bardziej doraźności realizowanych projektów. Znaczenie PS jest szczególnie duże w ramach EFRR oraz w edukacyjnym komponencie EFS. Umocowanie PS w RPS, które stanowią akt ukierunkowujący wsparcie w ramach RPO WP 2014-2020, wpływa na zapewnienie skuteczności i użyteczności osiągnięcia celów Programu rozumianych nie tylko jako jego literalne zapisy, ale także stojące za nimi założenia dot. priorytetów rozwoju regionu i głównych obszarów eliminacji wyzwań.

Przy pomocy PS możliwe jest osiągnięcie celów o charakterze sieciowym, wymagającym koordynacji działań lub też elastycznego dopasowania sposobów realizacji do zmieniającej się rzeczywistości społeczno-ekonomicznej. PS pomagają także zapewniać spójność regionalną i eliminować negatywne różnice wewnątrzregionalne - bądź to poprzez zapewnianie równomiernego dostępu do określonych usług (np. edukacyjnych), bądź też pokrywając tzw. białe plamy (np. w zakresie infrastruktury kolejowej). Model PS sprawdza się tam, gdzie konieczne są działania systemowe. Efekty skali pozwalają nie tylko maksymalizować osiągnięte rezultaty interwencji, ale także powodują co do zasady zwiększanie jej efektywności kosztowej.

Występujące zagrożenia dla realizacji poszczególnych przedsięwzięć wynikają ze specyfiki realizowanych w nich inwestycji, a nie z ich strategicznego charakteru. Oznacza to, iż np. w PI 7b konieczne jest uwzględnienie kwestii właściwych obecnej sytuacji na rynku robót

budowlanych, w PI 3b - sytuacji geopolitycznej i gospodarczej, podobnie jak w PI 3a. W tym kontekście częściowe bądź całkowite ukierunkowanie strategiczne poszczególnych PI powinno przełożyć się na wyższą skuteczność i efektywność realizacji RPO WP 2014-2020 związaną zarówno z występującą synergią w ich ramach, jak i możliwością lepszego zaplanowania wykorzystania środków i wsparcia dla aplikujących, tak aby mogli przygotować się lepiej do realizacji swoich zadań.

6.3 Ocena wsparcia rozwoju Inteligentnych Specjalizacji Pomorza w ramach RPO WP 2014-2020

Koncepcja inteligentnych specjalizacji pojawiła się wraz z nową wizją rozwoju Unii Europejskiej, zawartą w *Strategii Europa 2020*, stając się jednym z głównych instrumentów realizacji rozwoju opartego na wiedzy i innowacji. Zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej, każdy region powinien posiadać strategię rozwoju inteligentnych specjalizacji wyznaczających priorytety dla wydatkowania środków na badania, rozwój i innowacje. Podstawową zasadą jest koncentracja działań i zasobów na ograniczonej liczbie priorytetów (specjalizacji) charakteryzujących się istotnym potencjałem innowacyjnym. Ich wdrożenie powinno przyczynić się do wzrostu konkurencyjności i rozwoju regionu w długim okresie czasu, w tym przede wszystkim dzięki wzmocnieniu zasobów wiedzy w obszarach uznanych przez region za priorytetowe.

Inteligentne specjalizacje regionalne stały się ważnym narzędziem realizacji unijnej polityki spójności, koncentrując wsparcie ze środków europejskich. Z uwagi na zmienność otoczenia społeczno-gospodarczego, ich wyłanianie jest procesem ciągłym, który powinien być stale realizowany w procesie przedsiębiorczego odkrywania, dając możliwość elastycznego dostosowywania do zmieniających się uwarunkowań rynkowych, w tym międzynarodowych. Jest zapoczątkowywane przez przegląd potencjału społeczno-gospodarczego regionu w celu identyfikacji jego specyficznych, endogennych zasobów, na bazie których mogą być następnie budowane przewagi konkurencyjne regionu. W procesie określania inteligentnych specjalizacji regionu uwzględnia się obszary aktywności gospodarczej o wysokim potencjale wzrostu, leżące na styku różnych sektorów, branż i technologii. Heterogeniczność dziedzinowa wymaga zaangażowania w ten proces przedstawicieli różnorodnych środowisk z regionu, reprezentujących biznes, naukę, instytucje otoczenia biznesu i organizacje pozarządowe.

W województwie pomorskim proces definiowania inteligentnych specjalizacji miał charakter oddolny - zaangażowało się w niego łącznie kilkaset podmiotów. Ostatecznie Porozumienia na rzecz rozwoju Inteligentnych Specjalizacji Pomorza (ISP) podpisało ponad 430 podmiotów, z czego najliczniejszą grupę stanowiły przedsiębiorstwa (prawie 300 firm), ponad 40 szkół i uczelni, około 40 instytucji otoczenia biznesu, a także gminy i związki gmin, szpitale oraz liczne organizacje pozarządowe.

Ostateczny wybór inteligentnych specjalizacji dokonano przy uwzględnieniu takich kryteriów jak: przyszłe wyzwania, trendy, potencjalny rynek, potencjał gospodarczy i technologiczny, benchmarking (krajowy i międzynarodowy), istniejąca strategia i plan działań, partnerstwa i dotychczas podejmowane przez interesariuszy działania wspierające rozwój specjalizacji. W efekcie podjętych prac, w 2015 r. wyłoniono następujące cztery ISP realizujące wskazane poniżej cele:

1. *ISP 1 – Technologie offshore i portowo-logistyczne;*

Cel: Skokowe wzmocnienie międzynarodowej konkurencyjności i przyspieszenie tempa wzrostu przedsiębiorstw sektora gospodarki morskiej w województwie pomorskim poprzez realizację prac badawczo-rozwojowych i kreowanie w oparciu o nie innowacyjnych produktów, usług i technologii w obszarze eksploracji i eksploatacji zasobów morza w sposób bezpieczny dla środowiska.

2. *ISP 2 – Technologie interaktywne w środowisku nasyconym informacyjnie;*

Cel: Zbudowanie i wzmocnienie międzynarodowej konkurencyjności i przyspieszenie tempa wzrostu przedsiębiorstw sektora ICT w województwie pomorskim poprzez realizację prac badawczo-rozwojowych oraz budowanie potencjału intelektualnego dla kreowania innowacyjnych produktów i usług w obszarze technologii interaktywnych, w środowisku nasyconym informacyjnie.

3. *ISP 3 – Technologie ekoefektywne w produkcji, przesyłach, dystrybucji i zużyciu energii i paliw oraz w budownictwie;*

Cel: Budowanie i wzmocnienie konkurencyjności podmiotów gospodarczych koncentrujących się na kreowaniu nowych produktów i usług bazujących na wynikach prac badawczo-rozwojowych i wdrożeniowych, z uwzględnieniem wzrostu efektywności dystrybucji, wytwarzania, przetwarzania i zużycia energii, wydobycia surowców i przetwórstwa paliw oraz zmniejszania oddziaływania na środowisko naturalne.

4. *ISP 4 – Technologie medyczne w zakresie chorób cywilizacyjnych i okresu starzenia.*

Cel: Stworzenie w województwie pomorskim centrum kompetencji w obszarze zdrowia o znaczeniu międzynarodowym wzmocniającego konkurencyjność i atrakcyjność firm poprzez inwestycje w badania i rozwój, budowanie kompetencji, rozwój innowacyjnych produktów i technologii.

Zwieńczeniem procesu identyfikacji inteligentnych specjalizacji było podpisanie w 2016 r. czterech Porozumień na rzecz Inteligentnych Specjalizacji Pomorza pomiędzy władzami regionu a podmiotami utożsamiającymi się z daną specjalizacją. Porozumienia definiowały zakres przedmiotowy poszczególnych ISP, ich cele, priorytety oraz kluczowe tzw. przedsięwzięcia horyzontalne.

Mechanizm funkcjonowania inteligentnych specjalizacji wpleciono w system wdrażania polityki spójności na poziomie regionów. W województwie pomorskim znajduje on swoje odzwierciedlenie w dedykowaniu niektórych Działań i przyznawaniu preferencji punktowych dla projektów współfinansowanych ze środków RPO WP 2014-2020 wpisujących się w ISP. Jego występowanie najsilniej zaznacza się w Działaniach realizowanych w Osi Priorytetowej 1. I tak, w ramach Poddziałania 1.1.1. *Ekspansja przez innowacje - wsparcie dotacyjne* może ono zostać przyznane wyłącznie projektom mieszczącym się w obszarach inteligentnych specjalizacji. W tym Poddziałaniu wsparcie może być skierowane także na pilotażowe działania związane z wdrożeniem koncepcji regionalnych inteligentnych specjalizacji, w tym na projekty mające na celu m.in. wyłonienie nowych inteligentnych specjalizacji, jako element procesu eksperymentowania i poszukiwania nisz rozwojowych.

W trybie pozakonkursowym zarezerwowano kwotę 2 mln zł na realizację projektu *Smart Progress - animacja rozwoju obszarów Inteligentnych Specjalizacji Pomorza jako element Procesu Przedsiębiorczego Odkrywania*, który został zgłoszony przez Departament Rozwoju Gospodarczego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego. Rozpoczęcie realizacji projektu planowane jest na połowę 2019r.¹⁶⁹ Projekt zapewni kontynuację i systematyczność procesu przedsiębiorczego odkrywania (networking, inicjację przedsięwzięć oraz wsparcie merytoryczne -m.in. ekspertyzy tematyczne).

Inne Działania, które uzależniają możliwość uzyskania wsparcia od wpisywania się realizowanych projektów w obszary inteligentnych specjalizacji, to Działanie 1.2. *Transfer wiedzy do gospodarki* oraz Działanie 2.1. *Inwestycje podstawowe i profilowane - wsparcie pozadotacyjne* oraz Działanie 2.2. *Inwestycje profilowane – wsparcie dotacyjne*¹⁷⁰. Z kolei działania przyznające preferencje punktowe dla projektów realizowanych w obszarach ISP to: Działanie 2.3. *Aktywność eksportowa*, Poddziałanie 2.4.1. *Specjalistyczne usługi doradcze*, Poddziałanie 2.4.3. *Wsparcie instytucji otoczenia biznesu*, Działanie 2.5. *Inwestorzy zewnątrzni*, Poddziałanie 3.3.1. *Jakość edukacji zawodowej*, Działanie 4.1. *Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych* oraz Działanie 4.2. *Infrastruktura uczelni prowadzących kształcenie o profilu praktycznym*.

Mechanizm funkcjonowania inteligentnych specjalizacji wspiera przede wszystkim przedsięwzięcia badawczo-rozwojowe realizowane w odpowiedzi na potrzeby rynku, służące rozwijaniu nowoczesnych produktów, usług i technologii. Pobudza on również rozwój infrastruktury badawczej, w tym nowoczesne wyposażenie laboratoriów oraz sprzętu badawczego dla firm i jednostek badawczych, ale także przedsięwzięcia ukierunkowane na rozwój działalności eksportowej oraz podniesienie kwalifikacji zawodowych uczniów.

---

¹⁶⁹ Powodem dla którego projekt rozpocznie się dopiero za parę miesięcy jest fakt, iż w pierwotnej wersji RPO WP 2014-2020 nie przewidziano wprost środków na działania miękkie związane z podtrzymaniem procesu przedsiębiorczego odkrywania. Uruchomienie środków na ten cel był możliwe dopiero po wprowadzeniu niezbędnych zmian formalnych.

¹⁷⁰ W przypadku tego działania zdecydowana większość alokacji skierowana była do przedsiębiorstw działających w ISP, a w mniejszej części do wszystkich przedsiębiorstw - gdzie jedynie preferowano wpisywanie w obszary ISP.

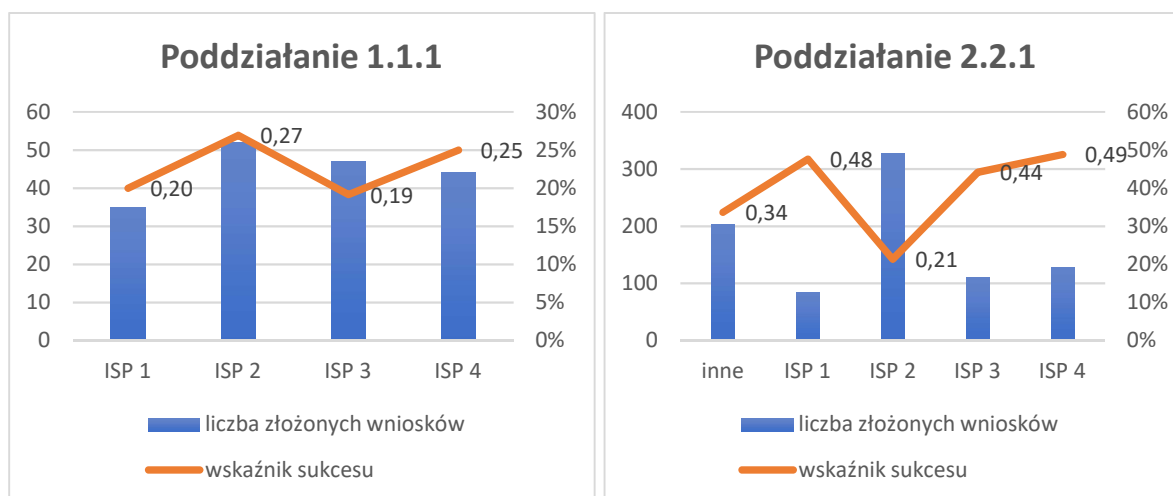
Analiza zapisów dokumentów programowych RPO WP 2014-2020 pokazuje, że mechanizm ISP stymuluje zwłaszcza przedsięwzięcia partnerskie, wzmacniające współpracę sieciową, które podnoszą zdolności do konkurencyjności podmiotów z regionu na arenie międzynarodowej.

Dotychczasowe nabory projektów w ramach RPO WP 2014-2020 wykazały duży potencjał aplikacyjny pomorskich przedsiębiorców w zakresie inwestycji w badania i rozwój w obszarach ISP. Łącznie do Poddziałania 1.1.1 złożono 178 poprawnych formalnie wniosków, z czego 41 pozytywnie przeszło ocenę. Najwięcej projektów złożono w obszarze ISP 2, a najmniej w ISP 4. Nie są to jednak różnice bardzo duże. Również wskaźnik sukcesu nie różni się znacząco pomiędzy specjalizacjami, chociaż w przypadku ISP 2 oraz ISP 4 jest o 5 p.p. wyższy w stosunku do pozostałych dwóch specjalizacji.

Większe różnice występują w zakresie drugiego kluczowego poddziałania ukierunkowanego na ISP, tj. Poddziałanie 2.2.1. W tym przypadku dopuszczone były również projekty spoza obszarów ISP. Tym niemniej, spośród wszystkich (852) złożonych wniosków, aż 650 (tj. ponad 76%) wpisywało się w obszar którejś inteligentnej specjalizacji. W przypadku tego działania, największa liczba wniosków dotyczyła obszaru ISP 2 - 38% wszystkich złożonych wniosków. Jednocześnie jednak w przypadku ISP 2 najniższy – i zdecydowanie odbiegający od pozostałych specjalizacji – był wskaźnik sukcesu uzyskanego wsparcia. Warto podkreślić, że poza ISP 2 wskaźnik sukcesu dla pozostałych specjalizacji utrzymywał się na stosunkowo wysokim poziomie – od 44 do 49% i był istotnie wyższy niż dla projektów nie wpisujących się w żadną ISP. Wskazuje to na dobre przygotowanie wniosków przez podmioty działające w obszarach ISP.

Duży udział wśród ogółu składanych wniosków takich, które wpisują się w obszary ISP, a także wyższy wskaźnik sukcesu (poza ISP 2) wskazuje, że system preferencji dla projektów ISP mógł mieć istotne znaczenie. Pośrednio przyczynić się do tego mógł również proces definiowania ISP, w które zaangażowało się kilkaset przedsiębiorstw. Przedsiębiorstwa uczestniczące w tym procesie wcześniej mogły zapoznać się z kierunkami i wymaganiami wsparcia publicznego skierowanego do firm, a tym samym były lepiej przygotowane, gdy uruchomione zostały nabory.

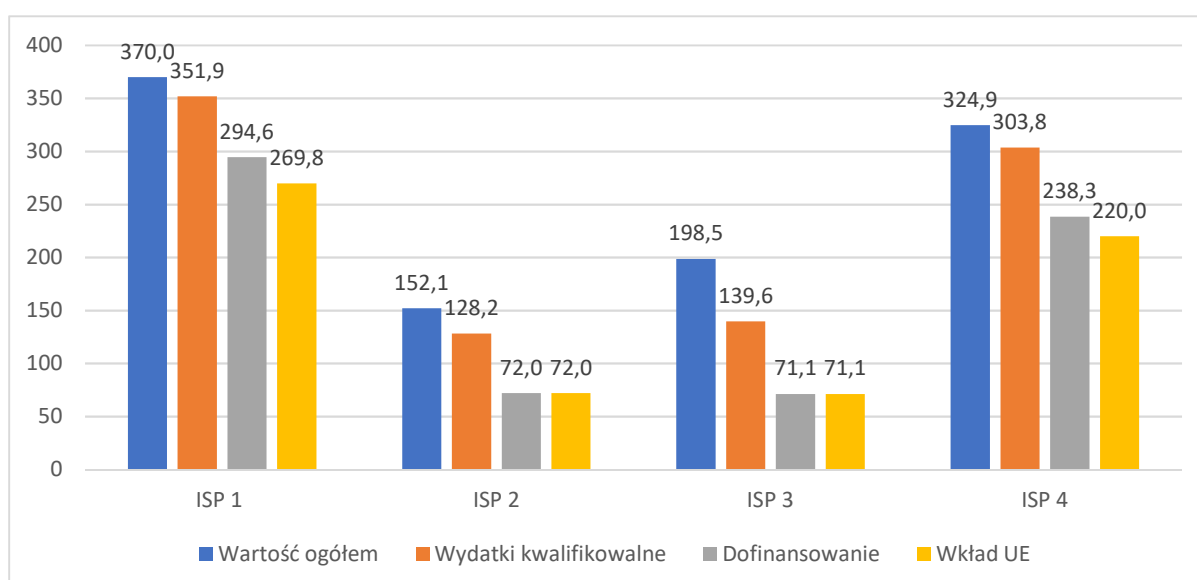
Wykres 47. Liczba projektów zgłoszonych do Poddziałania 1.1.1. oraz Poddziałania 2.2.1. RPO WP 2014-2020 oraz wskaźnik sukcesu w otrzymywaniu wsparcia

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Sumaryczna wartość projektów wpisujących się w ISP wynosi łącznie 1 045,5 mln zł, z czego największą wartościowo część stanowią projekty realizowane w ramach ISP 1 *Technologie off-shore i portowo-logistyczne* (369, 9 mln zł), następnie ISP 4 *Technologie medyczne w zakresie chorób cywilizacyjnych i okresu starzenia się* (324,9 mln zł) oraz ISP 3 *Technologie efektywne w produkcji, przesyłce, dystrybucji i zużyciu energii i paliw* (198, 5 mln zł), zaś najmniej - ISP 2 *Technologie interaktywne w środowisku nasyconym informacyjnie* (152 mln zł).

Wykres 48 Zmienne finansowe charakteryzujące projekty wdrażane w ramach ISP (w mln zł)

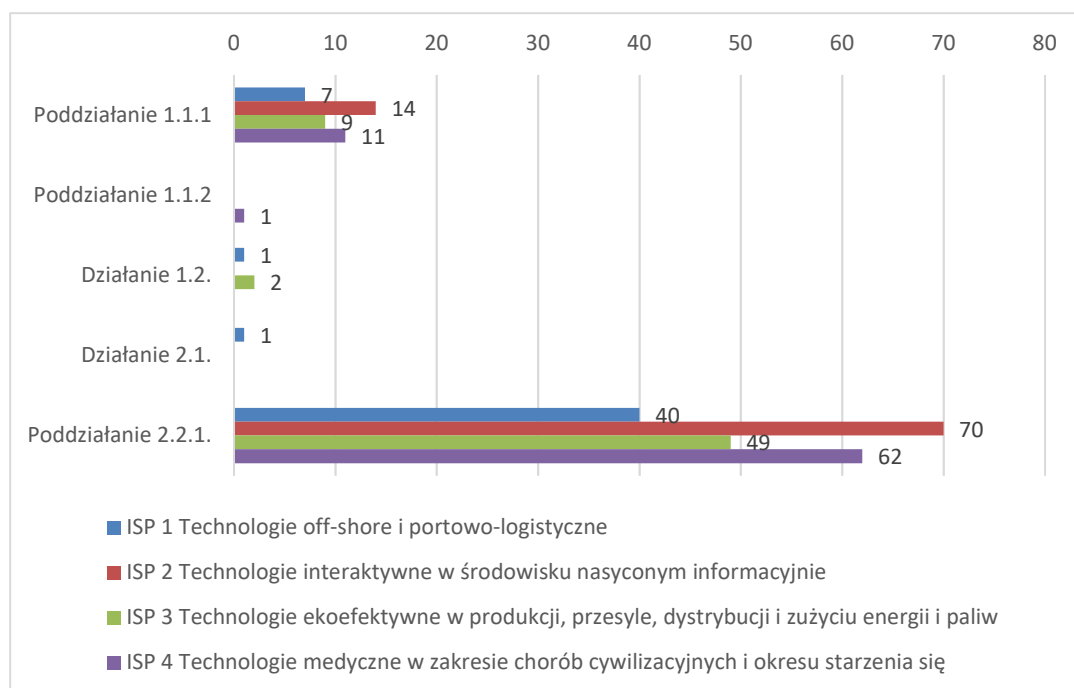

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Najliczniej reprezentowaną ISP w ramach projektów realizowanych w RPO WP 2014-2020 jest ISP 2 *Technologie interaktywne w środowisku nasyconym informacyjnie* - łącznie

zidentyfikowano 84 przypisane do niej projekty. Popularna wśród beneficjentów ISP to także ISP 4 *Technologie medyczne w zakresie chorób cywilizacyjnych i okresu starzenia się* (74 projekty). W ramach ISP 3 *Technologie efektywne w produkcji, przesył, dystrybucji i zużyciu energii i paliw* realizowanych jest 60 projektów, zaś w ISP 1 *Technologie off-shore i portowo-logistyczne* - 49. Najwięcej projektów wpisujących się w ISP realizowanych jest w Poddziałaniu 2.2.1. *Inwestycje profilowane – wsparcie dotacyjne*, relatywnie dużo jest ich również w Poddziałaniu 1.1.1. *Ekspansja przez innowacje – wsparcie dotacyjne*, zaś tylko pojedyncze projekty można zidentyfikować w Poddziałaniu 1.1.2. oraz Działaniach 1.2. i 2.1.

Wykres 49 Liczba projektów wpisujących się w poszczególne ISP w wybranych Poddziałaniach RPO WP 2014-2020

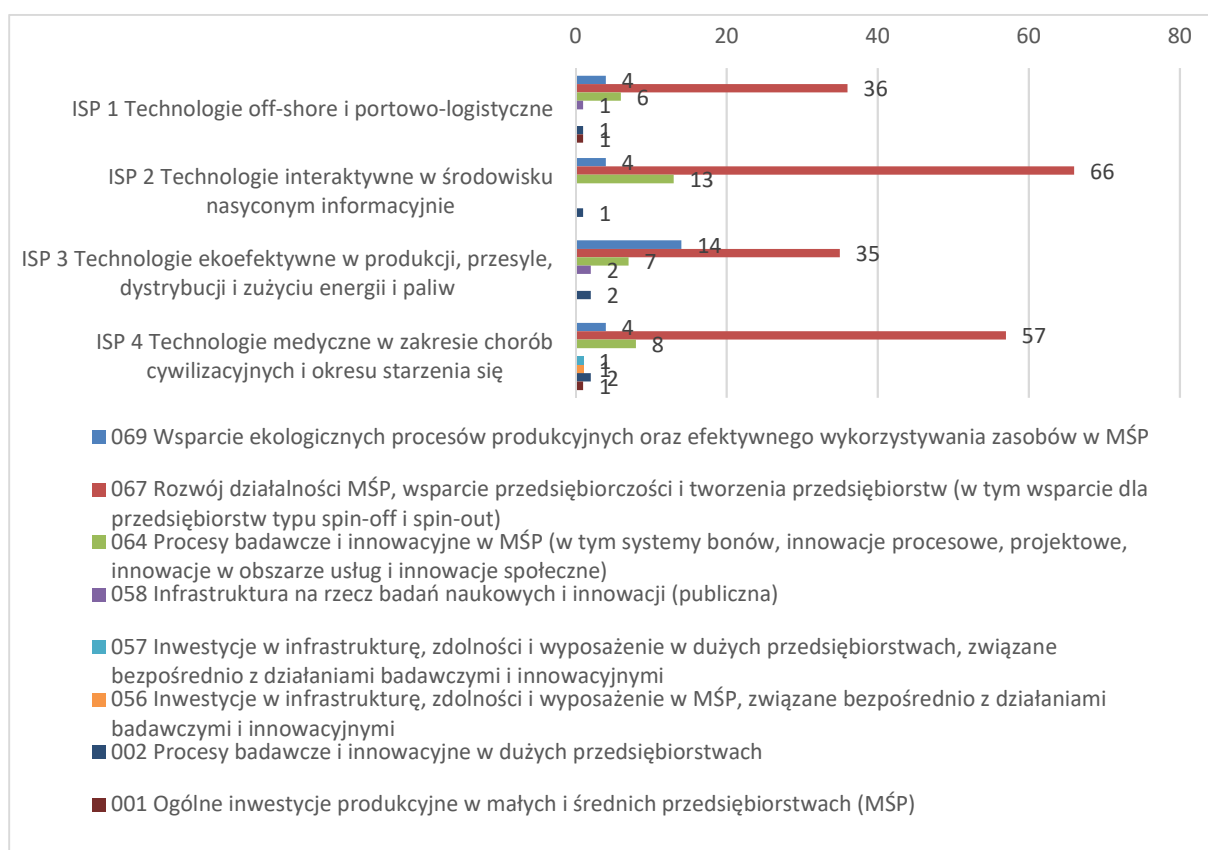

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Analizując dominujący zakres interwencji w podejmowanych aktywnościach wpisujących się w poszczególne ISP, zwraca uwagę, iż trzy najczęściej deklarowane zakresy są jednakowe dla każdej z ISP i są to odpowiednio:

- 067 Rozwój działalności MŚP, wsparcie przedsiębiorczości i tworzenia przedsiębiorstw (w tym wsparcie dla przedsiębiorstw typu spin-off i spin-out) (łącznie 194 projekty),
- 064 Procesy badawcze i innowacyjne w MŚP (w tym systemy bonów, innowacje procesowe, projektowe, innowacje w obszarze usług i innowacje społeczne) (36 projektów),
- 069 Wsparcie ekologicznych procesów produkcyjnych oraz efektywnego wykorzystywania zasobów w MŚP (26 projektów).

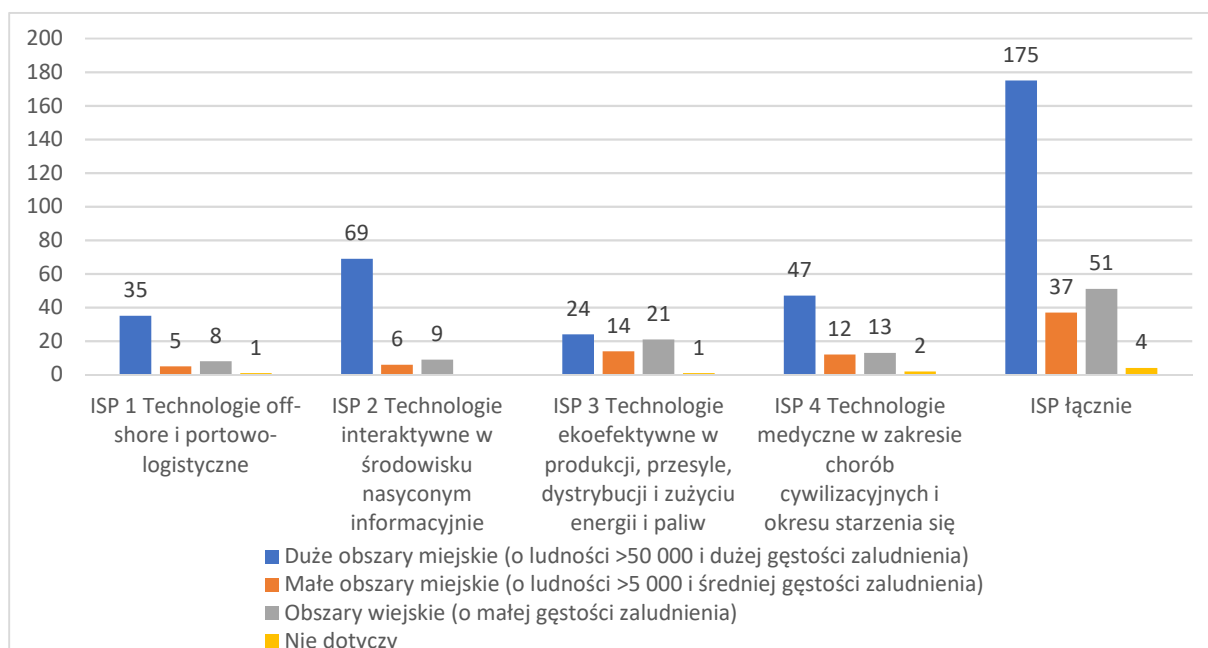
Wykres 50 Dominujący zakres interwencji w projektach wpisujących się w poszczególne ISP

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

O ile nie jest zaskoczeniem zgodny z intuicją fakt, że najwięcej projektów realizowanych w ramach ISP jest zlokalizowanych na terenie dużych obszarów miejskich, to wymaga podkreślenia większa liczebność takich przedsięwzięć zaobserwowana (dla każdej z ISP) na obszarach wiejskich, aniżeli w małych miastach. Jeśli jednak ująć te same dane w przekroju OMT - reszta regionu, wówczas zdecydowana większość będzie realizowana na obszarze OMT, w bliskiej odległości od głównych miast regionu. Oznacza to, iż zamiast tradycyjnie rozumianymi obszarami wiejskimi, mamy tu do czynienia z przemysłowym zapleczem strefy miejskiej, w które często zlokalizowane są duże zakłady przemysłowe. W Działaniu 1.1. - po wyeliminowaniu projektów z OMT i tych bez przypisanej JST w bazie - okazuje się, iż poza tym obszarem realizowane są projekty o wartości jedynie 5% wartości realizowanych projektów ogółem (które konsumują jedynie 4% dofinansowania UE).

Wykres 51 ISP a obszar realizacji projektów

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych SL2014 na dzień 31.12.2018 r.

Najwięcej projektów wdrażanych w ramach ISP dot. dziedziny działalności gospodarczej, która jest przez beneficjentów deklarowana jako tzw. inne niewyszczególnione usługi (86). Kolejne dziedziny wg liczności wskazań to: pozostałe nieokreślone branże przemysłu wytwórczego (46), opieka zdrowotna (44) i działania informacyjno-komunikacyjne, w tym telekomunikacja, usługi informacyjne, programowanie, doradztwo i działalność pokrewna. Najmniej - po 1 przedsięwzięciu - zanotowano w: produkcji artykułów spożywczych i napojów (ISP 3), produkcji sprzętu transportowego (ISP 3) oraz obsłudze nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (ISP 2).

Planowane efekty projektów realizowanych w ramach ISP, które beneficjenci zadeklarowali w umowach, można uznać za ambitne, o przewidywanej wielkości zdolnej do realnego oddziaływania na sytuację gospodarczą w regionie. W przypadku Osi Priorytetowej 1, założono m.in. wsparcie 104 przedsiębiorstw, z tego 43 w formie dotacyjnej. Ze wspartej infrastruktury badawczej - przy spełnieniu założonych efektów - skorzysta 49 firm. W odniesieniu do Osi Priorytetowej 2¹⁷¹, deklaracje beneficjentów pozwalają przewidywać udzielenie wsparcia 2 225 firmom (227 - wsparcia dotacyjnego). W efekcie otrzymanej pomocy, przedsiębiorstwa wdrożą 437 innowacji na poziomie podmiotu, 275 - w skali rynkowej, a także 28 ekoinnowacji. Przechodząc od deklaracji beneficjentów do wymiernych efektów udzielonej im pomocy, które można było zaobserwować zgodnie ze stanem na 31.12.2018 r., należy zauważyć, iż w Osi Priorytetowej 1, jedno przedsiębiorstwo otrzymało wsparcie (o charakterze dotacyjnym). W Osi Priorytetowej 2, już 1 137 firm otrzymało

¹⁷¹ Dokładniej, wskaźniki zliczane są z projektów realizowanych w ramach Działania 2.1. i Poddziałania 2.2.1., które wpisują się w choć jedną ISP.

dotychczas wsparcie (19 - dotację, 1 118 - wsparcie finansowe inne niż dotację).

Wygenerowane dzięki temu inwestycje prywatne uzupełniają wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje) opiewają na kwotę 41 mln zł.

Wpisywanie się w ISP stanowi również preferencję dla podmiotów ubiegających się o wsparcie w ramach *Pomorskiego Brokera Eksportowego*. Z 41 odbiorców ostatecznych tej formy pomocy, których objęto badaniem ilościowym, 18 działało w którejś z czterech ISP. Odpowiednio, po 3 firmy w ISP 1 *Technologie offshore i portowo-logistyczne* oraz ISP 4 *Technologie medyczne w zakresie chorób cywilizacyjnych i okresu starzenia*, 8 - w ISP 2 *Technologie interaktywne w środowisku nasyconym informacyjnie*, a 4 w ISP 3 *Technologie ekofektywne w produkcji, przesyłce, dystrybucji i zużyciu energii i paliw oraz w budownictwie*. 17 z firm działających w ISP deklarowało, że ich projekt miał na celu zdobycie nowych rynków zagranicznych dla ich przedsiębiorstwa, 15 - pozyskanie nowych kontrahentów na rynkach zagranicznych, na których firmy te były już obecne. Dla 3 spośród omawianych firm, udział w projekcie wpłynął/wpłyne na aktywność eksportową w zadeklarowanym stopniu, zaś dla 12 - raczej tak. Najczęściej wskazywane, dotychczasowe korzyści z uczestnictwa w projekcie to: nawiązanie nowych kontaktów zagranicznych (10 wskazań) oraz poszerzenie wiedzy na temat możliwości eksportu produktów / usług (10 wskazań), nikt zaś nie wskazał wprowadzenia zmian organizacyjno-procesowych w firmie, w związku z rozpoczęciem lub rozszerzeniem działalności eksportowej. Dla 5 badanych było zaś za wcześnie, aby ocenić korzyści z realizacji projektu. Co istotne, z punktu widzenia samej ARP można dostrzec, iż niekiedy potencjał eksportowy branży nie jest tożsamy z jej wpisywaniem się w ISP. Równocześnie jednak należy podkreślić, iż oddolna identyfikacja ISP pozwoliła na zgromadzenie olbrzymiej ilości danych ekonomicznych i informacji dot. struktury regionalnej gospodarki, które mogą być wykorzystywane przez ARP celem identyfikacji firm zagranicznych, które mogłyby zainwestować na Pomorzu. Można zatem powiedzieć, iż z jednej strony *Pomorski Broker Eksportowy* i *Invest in Pomerania* wspierają ISP, a z drugiej - mają za zadanie wspierać również umiędzynarodowienie innych branż.

Analiza wyników badania przedsiębiorstw, które skorzystały ze wsparcia *Pomorskiego Brokera Eksportowego* daje pewne przesłanki, które każą się zastanowić nad skutecznością tej interwencji i jej adekwatnością:

- zdecydowana większość podmiotów, które skorzystały ze wsparcia, już wcześniej eksportowała swoje produkty lub usługi na rynki zagraniczne (blisko 90% firm z tych przedsiębiorstw, które działały w ramach ISP, z czego ponad 44% eksportowało ponad 40% swojej produkcji), tak więc interwencja ta w ograniczonym stopniu poszerza grono aktywnych eksporterów z Pomorza.
- większość badanych podmiotów działająca w ISP zainteresowana była wsparciem w odniesieniu do rynków zagranicznych Europejskiego Obszaru Gospodarczego, a więc o których stosunkowo najprościej pozyskać informacje czy spełnić wymagania wejściowe,

ponieważ kraje te funkcjonują w ramach wspólnego rynku europejskiego: i) 75% podmiotów, które chciały zdobyć nowe rynki; ii) 94% podmiotów, które chciały wzmocnić swą pozycję na istniejących rynkach, iii) 40% podmiotów, które planowały pozyskać użyteczne informacje¹⁷² o rynkach zagranicznych.

- przedsiębiorstwa są zainteresowane głównie uzyskaniem dofinansowania w postaci grantu na udział w targach lub misjach gospodarczych (wskazało na to 100% podmiotów, które korzystały ze wsparcia *Pomorskiego Brokera Eksportowego*), a zdecydowanie rzadziej zainteresowane są innymi aktywnościami. Sugeruje to, że część podmiotów korzystających ze wsparcia posiada wystarczające kompetencje w zakresie nawiązywania kontaktów czy pozyskiwania wiedzy o rynkach zagranicznych i traktuje dostępne wsparcie jedynie jako „obniżenie kosztu” udziału w targach, w których i tak by wzięło udział.

W pierwszej kolejności zdecydowano się sprawdzić, czy cel tematyczny / priorytet inwestycyjny są powiązane z inteligentną specjalizacją, w którą wpisują się przewidywane do realizacji projekty. Zasadnicza różnica pomiędzy działaniami CT 1 (dotyczącego wsparcia infrastruktury B+R i inwestycji w badania przedsiębiorstw) i CT 3 (dotyczącego wsparcia dla powstawania nowych produktów i usług, modeli biznesowych, powstawania nowych firm) to fakt, iż w ramach tego drugiego część wniosków nie wpisuje się w żadną z ISP. Równocześnie, w obydwu CT proporcja podmiotów z poszczególnych ISP jest względnie stała. Może to wskazywać na relatywnie zbliżone zainteresowanie przedstawicieli poszczególnych branż fazą wdrożenia wyników badań do produkcji względem etapu prowadzenia prac badawczo-rozwojowych.

Postanowiono również sprawdzić, na ile ISP warunkuje wnioskowaną kwotę dofinansowania (tj. czy można zidentyfikować specjalizacje, w których projekty są odpowiednio „droższe” lub „tańsze”). Średnia wartość złożonych wniosków w OP 1 wynosiła odpowiednio: ISP 1 *Technologie off-shore i portowo-logistyczne* (8 mln zł), ISP 2 *Technologie interaktywne w środowisku nasyconym informacyjnie* (4,2 mln zł), ISP 3 *Technologie ekoefektywne w produkcji, przesyłce, dystrybucji i zużyciu energii i paliw* (8,9 mln zł), zaś ISP 4 *Technologie medyczne w zakresie chorób cywilizacyjnych i okresu starzenia się* (19,2 mln zł, zaś po wyeliminowaniu outliera z wartością 182,2 - średnia spada do 4,3 mln zł). Rozkład średnich kosztów projektów w OP 2 prezentował się nieco inaczej; przeciętnie najdroższe projekty realizowano w ramach ISP 1 (7,5 mln zł), zaś najtańsze - w OP 2 (1,3 mln zł). Średnia wartość projektów realizowanych w OP 2 w ISP 3 i 4 wpisywała się w kategorię umiarkowana -niższa (tj. odpowiednio 2 mln zł i 1,5 mln zł). Reasumując, trudno wskazać na regularności w tym zakresie. Brak owych prawidłowości jest jeszcze bardziej widoczny, jeśli - w oparciu o dane z wniosków - zechce się zweryfikować, czy projekty wpisujące się w większą liczbę ISP niż

---

172 Przy czym należy zaznaczyć, że również 40% nie potrafiła wskazać, na temat jakich rynków zagranicznych uzyskali użyteczne informacje.

jedną będą odpowiednio droższe. Należy podkreślić, iż oszacowanie to ma jedynie przybliżony charakter, gdyż opis wpisywania się w ISP jest we wniosku jedynie zasygnalizowany; Wykonawca nie posiadał również wiedzy o tym, na ile asesor oceniający dany wniosek uznał wszystkie wskazane w nim powiązania za realnie występujące. Co istotne, przyrost średniej wartości projektu nie był wprost proporcjonalny do przyrostu liczby ISP, w które miał się on wpisywać.

Z perspektywy systemu wdrażania polityki spójności w regionie, funkcjonowanie ISP to nie tylko opisane powyżej korzyści, lecz także spore wyzwanie. To konieczność weryfikacji zgodności deklaracji wpisywania się w inteligentną specjalizację przez instytucję wdrażającą, np. pośrednika finansowego, który ma obowiązek sprawdzić wynikające z tego uprawnienia do skorzystania z niższego oprocentowania. Zasadniczo, dzięki ISP, region powinien móc osiągać koncentrację wsparcia publicznego w wybranych istniejących (lub niszowych) branżach w celu wzmocnienia właściwych mu przewag konkurencyjnych. Kluczowa jest odpowiedź na pytanie, na ile obecne ISP są aktualne - w rozumieniu nie tyle wynikania z obowiązującej Regionalnej Strategii Innowacji (*RPS Pomorski Port Kreatywności*), co faktycznego odpowiadania na potrzeby/wyzwania regionu. Wydaje się np., iż ISP 3 *Technologie ekoefektywne w produkcji, przesyłaniu, dystrybucji i zużyciu energii oraz paliw* może wkrótce napotkać ograniczenia systemowo-prawne dla rozwoju, wynikające z prawodawstwa krajowego i sytuacji geopolitycznej. Z kolei ISP 2 *Technologie interaktywne w środowisku nasyconym informacyjnie* jawi się jako zbyt szeroka, przez co wpisywanie się w nią tak naprawdę nie oznacza koncentracji środków w wybranych branżach. W związku z powyższym, o ile sama idea oceniana jest pozytywnie i powinna ona przyczynić się do realizacji celów rozwojowych regionu, o tyle weryfikacji wymaga kierunek dążenia Pomorza.

Aktywność poszczególnych ISP jest powiązana z ich potencjałem liczebnościowym w regionie oraz strukturą wielkości podmiotów w poszczególnych branżach. Potwierdza to duża ilość wniosków składanych w obszarze ISP 2, co wynika z relatywnie dużej liczby małych podmiotów działających w branży ICT. Z drugiej strony, znaczenie mają również jednostkowe kompetencje poszczególnych podmiotów kluczowych.

Choć brak nam danych, aby ocenić, czy wpisywanie się w ISP było czynnikiem determinującym uzyskanie dofinansowania - faktem jest, iż bardzo często podmioty spełniały ten warunek (możliwe również, że zaszła pozytywna selekcja i RPO WP 2014-2020 „stymulowało” do ukierunkowania projektów). Jeśli chodzi o wyzwania stojące przed projektami z obszaru ISP, w ostatnim czasie z pewnością były to zmiany prawodawstwa realizowane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W opinii respondentów IDI, wsparcie profilowe było użytecznym narzędziem kierowania pomocy tam, gdzie prawdopodobnie mogła ona przynieść wysoką stopę zwrotu.

RPO WP 2014-2020 miał duży (wręcz kluczowy) wpływ na ukształtowanie się ISP, zanim uruchomione zostały instrumenty wsparcia w ramach poszczególnych działań Programu. Był

on bowiem swoistym bodźcem dla uruchomienia oddolnego procesu przedsiębiorczego odkrywania, który zmobilizował kilkaset podmiotów gospodarczych, naukowych, instytucji otoczenia biznesu, zarówno w celu określenia kluczowych specjalizacji regionu, dookreślenia instrumentów wsparcia oraz zbudowania partnerstw dla kluczowych projektów. W ramach tego procesu w sposób mniej lub bardziej sformalizowany kształtowały się zarówno partnerstwa, jak i tematy przyszłych projektów, w szczególności B+R, ale również inwestycyjnych czy w zakresie kształcenia. Część z kształtujących się w tym procesie nieformalnych sieci została sformalizowana (np. w postaci Rad ISP), bądź była załączkiem dla powstawania w okresie późniejszym strictly komercyjnych partnerstw, np. Konsorcjum Producentów Wyposażenia Okrętowego¹⁷³ czy partnerstwa firm rozwijających Projekt Polskiej Trafostacji¹⁷⁴. Część kooperujących podmiotów aplikowała później o wspólne projekty B+R, m.in. do RPO WP 2014-2020.

Ten proces kształtował również świadomość, i pośrednio gotowość firm, do zainteresowania się realizacją własnych projektów B+R. W rezultacie, gdy zostały uruchomione instrumenty na dofinansowanie projektów B+R w przedsiębiorstwach (warto podkreślić, że na zasadach pomocy publicznej, czyli mniej „opłacalnych” dla przedsiębiorstw w stosunku do poprzedniej perspektywy finansowej), w konkursach pojawiły się wnioski o projekty, które obecnie są realizowane. Niewątpliwie już sam ten fakt jest pewnym sukcesem, biorąc pod uwagę dosyć powszechnie formułowane obawy na etapie programowania, że środki na B+R nie zostaną wykorzystane.

Analizując wpływ RPO WP 2014-2020 na ISP warto spojrzeć z dwóch perspektyw. Pierwsza perspektywa dotyczy poziomu regionu, który w kontekście strategii inteligentnej specjalizacji jako cel ma stymulowanie zmian strukturalnych w gospodarce regionu, stymulowanie innowacji technologicznych, aby w dłuższej perspektywie wzmacniać jej konkurencyjność zarówno w wymiarze geograficznym (międzynarodowym), jak i jakościowym - produktów i usług innowacyjnych, o wysokiej wartości dodanej. Druga perspektywa odnosi się do punktu widzenia przedsiębiorstw, uwzględniając ich obecną pozycję konkurencyjną, potencjał finansowy oraz realizowane strategie działania.

Takie rozróżnienie perspektyw jest istotne z punktu widzenia oceny adekwatności oraz skuteczności wsparcia, a także oceny ewentualnych ryzyk związanych z jego wydatkowaniem. Pokazuje ono również istotne różnice oraz wnioski dla dalszej realizacji Programu, w zależności od tego, czy przy podejmowaniu decyzji przyjęta zostanie perspektywa (krótkookresowa) przedsiębiorstw (beneficjentów), czy perspektywa (średnio/długookresowa) regionu.

---

173 <https://www.portalmorski.pl/inne/33563-konsorcjum-producentow-wyposazenia-morskiego-wspiera-program-batory>
174 *Projekt Polskiej Trafostacji, P. Mawduk GSG Towers, prezentacja na spotkaniu Grupy Roboczej ds. KIS ITM, Kołobrzeg, 20.02.2018.*

W kolejnej tabeli przedstawiono syntetyczną ocenę istotnych charakterystyk różnicujących, w praktycznym wymiarze, wsparcie ukierunkowane na ISP, dostępne w ramach RPO WP 2014-2020, z punktu widzenia wskazanych perspektyw.

Tabela 89. Adekwatność/użyteczność wsparcia z punktu widzenia perspektywy rozwoju innowacyjnej gospodarki regionu oraz obecnego poziomu rozwoju przedsiębiorstw

Kryterium	Charakter projektów	Perspektywa rozwoju innowacyjnej gospodarki regionu		Perspektywa obecnego poziomu rozwoju (strategii, potrzeb) przedsiębiorstw	
		Adekwatność	Ryzyko osiągnięcia celów/ wskaźników	Adekwatność	Ryzyko nieosiągnięcia celów/ wskaźników
Rodzaj wsparcia	proinnowacyjne, B+R	w pełni uzasadnione	średnie	ograniczona do relatywnie niewielkiej grupy	duże
	inwestycyjne	częściowo uzasadnione	niewielkie	duża	niewielkie
Partnerstwo	partnerskie/konsorcjalne	uzasadnione (korzyści zewnętrzne)	średnie	ograniczona (silniejsza wśród liderów)	średnie/duże
	indywidualne	ograniczona do projektów o wysokim stopniu ryzyka	niewielkie	duża	ograniczone

Źródło: opracowanie własne

Z punktu widzenia celu, jakim jest transformacja gospodarki regionalnej z modelu podwykonawczego, w którym konkuruje się niższymi kosztami, do modelu innowacyjnego, gdzie konkuruje się innowacyjnością / zaawansowaniem technologicznym, bardziej adekwatne (w perspektywie średnio i długookresowej), a tym samym mające większe uzasadnienie dla interwencji publicznej, jest wsparcie ukierunkowane z jednej strony na projekty B+R (dające szanse na innowacje), a z drugiej strony projekty partnerskie (generujące poza bezpośrednią korzyścią dla beneficjentów - również silniejsze efekty zewnętrzne). Tego typu projektu rodzą jednakże niewątpliwie większe koszty, pracochłonność na etapie aplikowania o wsparcie. Ponadto, są one również dużo bardziej ryzykowne na etapie realizacji, co niewątpliwie zwiększa prawdopodobieństwo niezrealizowania założeń i osiągnięcia celów (w tym wskaźników). Warto podkreślić, że tego typu ocenę formułują zarówno przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego odpowiedzialni za definiowanie strategii inteligentnej specjalizacji, jak również przedstawiciele instytucji odpowiedzialnej operacyjnie za ocenę projektów aplikujących o wsparcie oraz ich rozliczanie. Z drugiej strony, patrząc z perspektywy przedsiębiorstw, bardziej zainteresowani są oni projektami inwestycyjnymi oraz indywidualnymi. Potwierdza to zarówno skala

zainteresowania wsparciem w zakresie instrumentu „inwestycje profilowane”, gdzie wartość złożonych wniosków zdecydowanie przekraczała założone alokacje, co skutkowało wyczerpaniem środków na to działanie. Dodatkowo, niewielka liczba projektów konsorcjalnych (również w działaniach ukierunkowanych na B+R – Poddziałanie 1.1.1 RPO WP 2014-2020), wskazuje na silną preferencję do realizacji projektów indywidualnych przez przedsiębiorstwa. Z punktu widzenia pojedynczego przedsiębiorstwa, projekty tego typu generują większe korzyści, mniejsze są koszty przygotowywania wniosków (odpadają koszty transakcyjne budowy konsorcjum, a także ewentualna potrzeba szukania kompromisów odnośnie zakresu przedsięwzięcia). Przekłada się to również na mniejsze całkowite ryzyko realizacji projektu, w szczególności w przypadku podmiotów, które mają już doświadczenie z realizacją podobnych projektów w poprzedniej perspektywie finansowej.

Analiza treści wniosków, które zostały złożone i uzyskały pozytywną ocenę w ramach „inwestycji profilowanych” pokazuje, że w wielu przypadkach dofinansowanie dotyczy środków trwałych (maszyn, urządzeń, oprogramowania), które chociaż nowoczesne (spełniające aktualne standardy rynkowe) - nie przekładają się w istotny sposób na innowacyjność produktową lub procesową w przedsiębiorstwach (a przynajmniej nie są warunkiem wystarczającym), w szczególności jeśli innowacyjność tę oceniamy z punktu widzenia branży, zwłaszcza zaś oferty podmiotów międzynarodowych. W najlepszym wypadku, co najwyżej mamy tu do czynienia z „nadrabianiem zapóźnienia” w stosunku do liderów, a w skrajnych przypadkach jedynie z obniżką kosztów inwestycyjnych, które firma i tak musiałaby ponieść w ramach bieżącej modernizacji parku maszynowego. Ocenę tę potwierdzili w zrealizowanym wywiadzie przedstawiciele instytucji odpowiedzialnej za ocenę wniosków. Wskazuje na to również przegląd wniosków oraz wskaźników rezultatu; w skrajnych przypadkach rezultatem projektu było kilkanaście (a w jednym nawet 36) nowych usług, co pozwala przypuszczać, że nie są to usługi mogące generować znaczącą przewagę konkurencyjną w stosunku do liderów branży.

W odniesieniu do zmian, które bądź to zostały wprowadzone w ostatnim czasie (np. dopuszczenie inwestycji wdrożeniowych w projektach B+R), bądź są planowane (przesunięcie środków z rezerwy lub innych działań, gdzie poziom wykorzystania środków jest mniejszy, na instrument „inwestycje profilowane”) - są one niewątpliwie oczekiwane i postulowane przez środowisko przedsiębiorców (oraz racjonalne z punktu widzenia „perspektywy przedsiębiorstw”). Będą one korzystnie wpływać na poziom wydatkowania środków oraz poziom osiągniętych wskaźników, a więc na zakładaną skuteczność realizacji wsparcia. Rodzą jednak ryzyko dla realizacji celu zakładanego w ramach strategii inteligentnej specjalizacji, tj. transformacji gospodarki regionalnej zdolnej do konkurencyjności na arenie międzynarodowej innowacyjnością technologiczną oraz produktami o wysokiej wartości dodanej. Ponieważ jednak ocena stopnia zmian w gospodarce (w tym jej konkurencyjności), jest możliwa jedynie na bazie efektów (wskaźników rezultatów), a efekty interwencji w tym zakresie są możliwe do zaobserwowania jedynie po pewnym czasie od

zakończenia realizacji wsparcia, toteż na obecnym etapie (ewaluacja mid-term) nie jest możliwe przedstawienie bardziej precyzyjnej (skwantyfikowanej) oceny powyższego ryzyka.

Z punktu widzenia celów, jakie stawiane są przed ISP, w szczególności w perspektywie średnio i długookresowej, najwięcej korzyści można oczekiwać z realizacji projektów, które wpływają na reorientację strategii przedsiębiorstw oraz budują podstawy ich długookresowej konkurencyjności. Należy wskazać tu w szczególności trzy kategorie projektów:

- ukierunkowane na B+R/innowacje – gdyż budują one postawy do zmiany strategii przedsiębiorstwa i ukierunkowują je na innowacje, w szczególności innowacje technologiczne,
- partnerskie/konsorcjalne/horyzontalne – gdyż generują one w większym stopniu tzw. korzyści zewnętrzne, a tym samym pośrednio również w mniejszym stopniu zakłócają konkurencję rynkową. Ponadto rozwijają (choć nie wątpliwie nie bez trudności) tzw. kompetencje miękkie w poszczególnych podmiotach i kreują zdolności do budowania większych przedsięwzięć, co zważywszy na wciąż dużą słabość finansową indywidualnych regionalnych przedsiębiorstw - jest również istotne.
- projekty/działania systemowe ukierunkowane na wspieranie sieciowania przedsiębiorstw, czego użyteczność wykazał oddolny proces przedsiębiorczego odkrywania realizowany na etapie definiowania ISP. W tym kontekście użytecznym może być projekt *Smart Progress*, realizowany obecnie przez Urząd Marszałkowski, a także *Pomorski Broker Eksportowy* (przynajmniej w części), który - chociaż nie wprost - przy okazji misji tematycznych również taką funkcję pełni.

Z kolei projekty dofinansowane w ramach „inwestycji profilowanych”, pomimo iż niewątpliwie cieszą się dużym zainteresowaniem ze strony przedsiębiorstw, przynoszą mniejsze korzyści z punktu widzenia podnoszenia innowacyjności oraz średnio/długookresowej konkurencyjności firm. W omawianej sytuacji warto rozważyć zastąpienie tego instrumentu, instrumentami zwrotnymi. Dodatkową korzyścią dla przedsiębiorstw ze zmiany, byłoby mniejsze obciążenia biurokratyczne (kontrole, sprawozdawczość), które są niższe w przypadku instrumentów zwrotnych.

Również w odniesieniu do działań stricte wdrożeniowych, o których zakres został poszerzony katalog kosztów kwalifikowanych w projektach B+R, warto rozważyć ich finansowanie na zasadzie instrumentów zwrotnych, a nie w formie dotacji. Wymagałoby to jednak zbudowania sprawnego mechanizmu umożliwiającego komplementarne, dla grantów na B+R, finansowanie z tego typu instrumentów.

W obszarze interwencji RPO WP 2014-2020, która wpływa na rozwój i kształtowanie się ISP, czyli instrumentów OP 1 i 2, można wskazać następujące dotychczas zidentyfikowane problemy:

- pozytywny wpływ na zainteresowanie i zdolność do realizacji projektów B+R miał oddolny (i stosunkowo długotrwały) proces przedsiębiorczego odrywania, który odbył się przed uruchomieniem wsparcia z RPO WP 2014-2020. Problemem okazało się jednak niezagwarantowanie odpowiednich zasobów (w szczególności finansowych), na kontynuację tego procesu na etapie uruchomienia instrumentów wsparcia z RPO WP 2014-2020. Działania w ramach projektu *Smart Progress*¹⁷⁵ planowane są dopiero od połowy 2019 r., co oznacza, że w latach 2016-2018 działania w zakresie przedsiębiorczego odkrywania były realizowane w bardzo ograniczonym zakresie, tj. głównie w ramach niewielkich środków własnych Samorządu Województwa. Miało to negatywny wpływ na proces definiowania i realizacji projektów o charakterze horyzontalnym - ukierunkowanym na grupę podmiotów, zarówno przedsiębiorstw, jak i jednostek naukowych.
- brak realizacji projektów wybranych do dofinansowania (niepodpisanie umowy bądź jej rozwiązanie), w szczególności w przypadku bardziej ryzykownych projektów B+R, co jest powodowane zmianą warunków rynkowych, negatywną weryfikacją założeń technologicznych, czy zmianami regulacyjnymi (np. w zakresie OZE). Z punktu widzenia przedsiębiorców, powoduje to brak uzasadnienia dla ponoszenia dalszych wydatków. W przypadku nielicznych projektów partnerskich, zaprzestanie realizacji projektów jest również powodowane trudnościami z porozumieniem się partnerów, wynikających z kwestii czysto osobistych lub braku porozumienia odnośnie własności intelektualnej. Należy jednak zaznaczyć, że liczba tego typu projektów nie jest duża.
- opóźnienia w realizacji planowanych działań - niektóre instrumenty nie zostały jeszcze uruchomione. Dotyczy to Poddziałania 2.4.1. RPO WP 2014-2020, w ramach którego miały być dofinansowane zaawansowane usługi doradcze (w szczególności proinnowacyjne). Nie został również uruchomiony 7. typ projektu w ramach Poddziałania 1.1.1., w ramach którego planowane było wsparcie dla małych projektów badawczych w początkowej fazie procesu innowacyjnego (*proof of concept, proof of principle*). Bezpośrednią przyczyną opóźnień pierwszego z tych działań był brak potencjalnych realizatorów funkcji operatora systemu. Przyczyną mogło tu być oszacowanie dużego ryzyka niezrealizowania usług przy konieczności zapewnienia wkładu prywatnego w odniesieniu do całej alokacji środków danego działania. Obecnie trwają prace nad uruchomieniem tego instrumentu i jest szansa, że przy zmodyfikowanych założeniach, zostanie on uruchomiony. Z kolei powodem nieuruchomienia typu 7¹⁷⁶ w Poddziałaniu 1.1.1. była m.in. konieczność weryfikacji/rozstrzygnięcia pewnych niejasności prawnych, ale także koncentracja pracochłonności u operatora odpowiedzialnego za dystrybucję

---

175 Projekt realizowany przez Urząd Marszałkowski mający na celu wzmocnienie narzędzi, kompetencji, rozwiązań wspierających podmioty działające w obszarze ISP. Patrz: Prezentacja przedsięwzięcia Strategicznego „Animacja rozwoju obszarów Inteligentnych Specjalizacji Pomorza jako element Procesu Przedsiębiorczego Odkrywania”, K. Lipińska, Gdańsk 16 listopada 2018r.

176 Dofinansowanie małych projektów badawczych na wczesnym etapie gotowości technologicznej.

środków w ramach OP 1 RPO WP 2014-2020, przy obsłudze pozostałych konkursów. Zważywszy jednak, że oba powyższe nieruchomości instrumenty miały de facto wspierać gotowość (w tym pozyskanie niezbędnej wiedzy i kompetencji) podmiotów do realizacji większych projektów badawczo-rozwojowych, to nieruchomości instrumentów mogło mieć wpływ na mniejszą skalę zainteresowania aplikowaniem o dofinansowanie do realizacji projektów – zarówno z poziomu RPO WP 2014-2020 (Poddziałanie 1.1.1.), jak również instrumentów dostępnych na poziomie centralnym (w szczególności tzw. „szybka ścieżka”), a tym samym również na mniejszą aktywność badawczą w ramach ISP.

- problemem na etapie realizacji wsparcia adresowanego do firm jest długi czas oceny wniosków. W szczególności, jest on istotny przy projektach o charakterze innowacyjnym (B+R), w przypadku których o sukcesie rynkowym przedsięwzięcia często decyduje czas. Kilku, kilkunastomiesięczne oczekiwanie na ocenę w istotny sposób wpływa na możliwości zbudowania przewagi konkurencyjnej na rynku. Długi czas oceny wniosków zniechęca również inne podmioty, potencjalnie zainteresowane aplikowaniem w kolejnych konkursach, a tym samym przez zmniejszanie konkurencji, wpływa na obniżenie jakości dofinansowanych projektów, jak również wolniejsze wykorzystanie alokacji (czynniki te mają największe znaczenie dla projektów B+R).

Warto również odnotować problemy, które nie są specyficzne dla instrumentów ukierunkowanych na wsparcie ISP, ale w mniejszym lub większym stopniu dotyczą wszystkich instrumentów, których adresatami są przedsiębiorcy:

- duża biurokracja – zarówno na etapie aplikowania, jak również realizacji/rozliczenia projektów. Obniża ona efektywność wsparcia publicznego dla przedsiębiorstw. Problem ten jest szczególnie uciążliwy w przypadku mniejszych przedsięwzięć; w skrajnych przypadkach powoduje wręcz nieopłacalność występowania o wsparcie.
- konieczność spełnienia wymagań dyscypliny finansów publicznych; w szczególności sygnalizowany jest problem ze spełnieniem kryterium „konkurencyjności” w stosunku do wydatków ponoszonych we wspieranych projektach.

Powyższe bariery sprawiają, że część firm rezygnuje z ubiegania się o wsparcie, co pośrednio przyczynia się do obserwacji zjawiska powstawania grona „stałych beneficjentów / odbiorców ostatecznych” wśród przedsiębiorstw, którzy raz skorzystawszy z pomocy, aplikują o nią po raz kolejny. W ramach niniejszego projektu nie było miejsca na dokonanie pogłębionej analizy tego zjawiska, w tym jego skali, aczkolwiek było ono sygnalizowane przez respondentów w kontekście działań realizowanych w ramach *Pomorskiego Brokera Eksportowego*. Z kolei w przypadku Poddziałania 2.2.1. (inwestycje profilowane), 28 podmiotów złożyło więcej niż jeden wniosek (3 przedsiębiorstwa złożyły po 3 wnioski, a 25 przedsiębiorstw po 2). Sądzymy, że temat ten jest wart dalszej głębszej weryfikacji (być może falsyfikacji tezy), gdyż występowanie tego zjawiska w szerszym zakresie stałoby w

sprzeczności z założeniem, w którym pomoc publiczna powinna być jedynie bodźcem do budowania samodzielnej konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, a nie ciągłą „kroplówką”, jakiej działanie przez dłuższy czas może wręcz osłabiać zdolność przedsiębiorstw do funkcjonowania na konkurencyjnym rynku.

7 Tabela wniosków i rekomendacji

Nr	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
1	<p>OP 1 (PI 1b)</p> <p>Ograniczona harmonogramem naborów postrzegana przez potencjalnych beneficjentów dostępność środków na realizację projektów B+R może być barierą dla skuteczności interwencji.</p>	<p>Stała dostępność środków przeznaczonych na cele B+R może skierować większą uwagę uprawnionych podmiotów na ten obszar i skłaniać ich do podejmowania tej aktywności.</p>	<p>IZ RPO WP 2014-2020</p>	<p>Wprowadzenie naborów w trybie ciągłym, z częstymi (co 3 miesiące) rundami oceny składanych wniosków.</p>	<p>III kw. 2019</p>	<p>Programowa operacyjna</p>	<p>Innowacyjność oraz B+R</p>
2	<p>OP 1 (PI 1b)</p> <p>Barierą dla większego zainteresowania najmniejszych podmiotów w sięganiu po środki na tworzenie i rozwój infrastruktury B+R w przedsiębiorstwach (typ projektu 5 i 6) może być niski udział dofinansowywania i dla projektów wspieranych w w oparciu o pomoc de minimis ograniczony do</p>	<p>Rekomenduje się stworzenie wystarczająco silnego bodźca do podejmowania przedsięwzięć cechujących się wysokim poziomem ryzyka dofinansowywanych w oparciu o pomoc de minimis.</p>	<p>IZ RPO WP 2014-2020</p>	<p>Zwiększenie udziału dofinansowania do 85% dla projektów dofinansowywanych w oparciu o pomoc de minimis dla projektów na tworzenie i rozwój infrastruktury B+R w przedsiębiorstwach (typ projektu 5 i 6).</p>	<p>III kw. 2019</p>	<p>Programowa operacyjna</p>	<p>Innowacyjność oraz B+R</p>

Nr	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	wysokości 50% wydatków kwalifikowalnych.						
3	OP 1 (PI 1b) Niski poziom realizacji wskaźnika <i>Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje)</i> .	W celu uniknięcia znacznego nieosiągnięcia wartości docelowej rekomenduje się zmianę wartości docelowej wskaźnika <i>Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje)</i> z poziomu 166 434 443 euro do poziomu 53 166 430 euro.	IZ RPO WP 2014-2020	Zastosowanie procedury zmiany wartości docelowej wskaźników programowych.	III kw. 2019	Programowa strategiczna	Innowacyjność oraz B+R
4	OP 1 (PI 1a) Niski poziom realizacji wskaźnika <i>Liczba jednostek naukowych ponoszących nakłady inwestycyjne na działalność B+R</i> .	W celu uniknięcia znacznego nieosiągnięcia wartości docelowej rekomenduje się zmianę wartości docelowej wskaźnika <i>Liczba jednostek naukowych ponoszących nakłady inwestycyjne na działalność B+R</i> z poziomu 6 szt. do poziomu 4 szt.	IZ RPO WP 2014-2020	Zastosowanie procedury zmiany wartości docelowej wskaźników programowych.	III kw. 2019	Programowa strategiczna	Innowacyjność oraz B+R
5	OP 2 (PI 3a) Zmiana statusu grantobiorców w Działaniu 2.5.	Rekomenduje się zmniejszenie wartości docelowej wskaźnika <i>Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych</i> .	IZ RPO WP 2014-2020	Zmniejszenie wartości docelowej wskaźnika <i>Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych</i> .	II kw. 2019	Programowa strategiczna	Przedsiębiorczość

Nr	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
6	<p>OP 5 (PI 10iii)</p> <p>W projektach przeważa kształtowanie kompetencji kluczowych, natomiast kształcenie na potrzeby branż kluczowych jest realizowane w ograniczonym stopniu. Wyzwanie dot. zwiększenia udziału osób w wieku aktywności zawodowej w kształceniu jest nadal aktualne, zwłaszcza w odniesieniu do osób o niskich kwalifikacjach i mieszkańców obszarów wiejskich.</p>	<p>Rekomenduje się przeznaczenie pozostających do zakontraktowania środków na następujące rodzaje projektów poprzez zastosowanie kryteriów:</p> <p>W ramach III typu projektu: kwalifikacyjne kursy zawodowe i kursy umiejętności zawodowych obejmujące wyłącznie kształcenie w zakresie tych kwalifikacji, które są niezbędne w branżach kluczowych (zgodnie z dokonaniem przez UMWP przypisaniem zawodów do branż kluczowych) i zarazem, w przypadku których pracodawcy mają trudności z rekrutacją pracowników. – W tym wymaganie od projektodawców określonego udziału osób w wieku 50+, o niskich kwalifikacjach i mieszkańców obszarów wiejskich.</p> <p>2. Projekty typu I (podstawowe kompetencje cyfrowe) dla osób o niskich kwalifikacjach i osób w wieku 50+, w tym wymaganie określonego odsetka mieszkańców obszarów wiejskich wśród osób 50+ i osób o niskich kwalifikacjach.</p>	IZ RPO WP 2014-2020	Odpowiednie zapisy dokumentacji konkursowej, a w razie stwierdzenia takiej potrzeby – również Programu.	III kw. 2019	Programowa operacyjna	Edukacja

Nr	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
7	<p>OP 6 (PI 9i)</p> <p>Zidentyfikowano zagrożenie osiągnięcia wartości docelowej wskaźnika rezultatu <i>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu Programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)</i>. Zagrożenie wynika z trudności w rekrutacji uczestników, spowodowanych spadającym bezrobociem oraz zmniejszającym się ubóstwem. Są to czynniki, na które IZ nie ma wpływu. Prognozy wskazują, że sytuacja na rynku pracy będzie się poprawiać, zatem jedynym możliwym rozwiązaniem jest obniżenie wartości wskaźnika.</p>	<p>Rekomenduje się dalsze monitorowanie wartości osiąganej wskaźnika rezultatu <i>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu Programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)</i>, a następnie ewentualne podjęcie decyzji o obniżeniu wartości docelowej wskaźnika.</p>	<p>IZ RPO WP 2014-2020</p>	<p>Zmiana zapisów RPO WP 2014-2020</p>	<p>IV kw. 2019</p>	<p>Programowa operacyjna</p>	<p>Włączenie społeczne</p>

Nr	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
8	<p>OP 6 (PI 9iv)</p> <p>Działania w obszarze usług nie są nakierowane na zatrudnienie tj. poszukiwanie przez uczestników projektów pracy. W związku z powyższym wnioskodawcy mogą nie wykazywać w projektach działań o charakterze zatrudnieniowym z uwagi na inny charakter grupy docelowej. Zidentyfikowano, że wskaźnik rezultatu <i>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po</i></p>	<p>Zaleca się określenie wartości docelowej wskaźnika <i>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu [%] na poziomie 9%.</i></p>	<p>IZ RPO WP 2014-2020</p>	<p>Zmiana zapisów RPO WP 2014-2020</p>	<p>IV kw. 2019</p>	<p>Programowa operacyjna</p>	<p>Włączenie społeczne</p>

Nr	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	<i>opuszczeniu programu [%] nie jest adekwatny do zakresu interwencji, a jego osiągnięcie jest zagrożone.</i>						
9	OP 7 (PI 9a) Prognozuje się osiągnięcie zaledwie 60% wartości docelowej wskaźnika Działania 7.1. <i>Liczba nowo zakupionego wysokospecjalistycznego sprzętu medycznego z powodu zmiany priorytetów inwestycyjnych beneficjentów.</i>	Zaleca się zmianę wskaźnika <i>Liczba nowozakupionego wysokospecjalistycznego sprzętu medycznego</i> na wskaźnik <i>WLWK Nakłady inwestycyjne na zakup aparatury medycznej.</i> Proponowany wskaźnik odzwierciedla rzeczywisty zakres interwencji – zakup aparatury i urządzeń medycznych realizowany jest w każdym projekcie Działania 7.1. RPO WP 2014-2020.	IZ RPO WP 2014-2020	Zmiana zapisów RPO WP 2014-2020 w wyniku przeglądu śródkresowego	IV kw. 2019	Programowa operacyjna	Zdrowie
10	OP 8 (PI 9b) Przyjęty wskaźnik rezultatu bezpośredniego dla Działania 8.1. <i>Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich</i> nie	Rekomenduje się włączenie do katalogu programowych wskaźników PI 9b wskaźnika rezultatu bezpośredniego monitorowanego we wszystkich projektach PI 9b <i>Liczba mieszkańców na obszarach objętych wsparciem.</i>	IZ RPO WP 2014-2020	Zmiana zapisów RPO WP 2014-2020	IV kw. 2019	Programowa operacyjna	Włączenie społeczne

Nr	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	w pełni mierzy efekty realizowanych interwencji – odnosi się bowiem wyłącznie do Poddziałania 8.1.1.						
11	OP 8 (PI 6c) W PI 6c prognozy osiągnięcia wartości docelowych programowych wskaźników produktu zakładają ich znaczne przekroczenie.	Zaleca się rozważenie zasadności i możliwości podwyższenia wartości docelowej wskaźników: <i>Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem</i> do wartości 53 szt., a <i>Długość szlaków turystycznych</i> do wartości 1677 km.	IZ RPO WP 2014-2020	Zmiana zapisów RPO WP 2014-2020, po uprzedniej analizie ryzyka w zakresie możliwego rozwiązania aktualnych UoD.	IV kw. 2019	Programowa operacyjna	Kultura
12	OP 9 (PI 4e) W ramach Działania 9.1 zidentyfikowano wolne środki w kwocie około 25 mln zł. Z uwagi na pozytywne efekty udzielanego wsparcia oraz dość znaczny potencjał absorpcyjny zaleca się wykorzystanie tych środków na realizację projektów w ramach Działania 9.1.	Rekomenduje się wykorzystanie pozostałej do dyspozycji kwoty w ramach Działania 9.1 w wysokości około 25 mln zł na realizację projektów w ramach kolejnego naboru lub przeznaczenie ich na zwiększanie poziomu dofinansowania projektów realizowanych w Poddziałaniu 9.1.1. oraz 9.1.2.	IZ RPO WP 2014-2020	Ogłoszenie kolejnego naboru w ramach Poddziałania 9.1.2 lub przeznaczenie środków na zwiększanie dofinansowanie już realizowanych projektów.	IV kw. 2019	Operacyjna	Transport

Nr	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
13	<p>OP 9 (PI 7b)</p> <p>W PI 7b prognozuje się nieosiągnięcie zakładanej w Programie wartości docelowej wskaźnika rezultatu <i>Odsetek dróg wojewódzkich o dobrym i zadowalającym stanie technicznym</i>.</p> <p>Odnotowuje się tendencje zmniejszania się udziału dróg wojewódzkich o dobrym i zadowalającym stanie technicznym w województwo pomorskim.</p>	<p>Rekomenduje się zmianę wartości docelowej wskaźnika <i>Odsetek dróg wojewódzkich o dobrym i zadowalającym stanie technicznym</i> z 56,3% do 48%, bądź rezygnację ze wskaźnika rezultatu w Programie, co jest związane z niewystarczającymi środkami na utrzymanie dróg wojewódzkich.</p>	<p>IZ RPO WP 2014-2020</p>	<p>Zmiana zapisów RPO WP 2014-2020 w wyniku przeglądu śródkresowego</p>	<p>IV kw. 2019</p>	<p>Programowa operacyjna</p>	<p>Transport</p>
14	<p>OP 9 (PI 7b)</p> <p>Odnotowano przypadki rezygnacji wykonawców prac drogowych z realizacji działań co jest związane z gwałtownym wzrostem cen materiałów i usług budowlanych</p>	<p>Zaleca się przeznaczenie niewykorzystanej alokacji PI 7b na ewentualne dofinansowanie realizowanych projektów Działania 9.2 w przypadku konieczności ponownego ogłoszenia postępowań przetargowych w niekorzystnie zmienionych warunkach rynkowych.</p>	<p>IZ RPO WP 2014-2020</p>	<p>Pozostawienie niewykorzystanej kwoty alokacji w budżecie PI 7b w wyniku przeglądu śródkresowego</p>	<p>On going</p>	<p>Programowa operacyjna</p>	<p>Transport</p>

Nr	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
15	<p>OP 10</p> <p>Występuje zagrożenie niezrealizowania wartości docelowej wskaźnika PI 4a <i>Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych</i>. Z uwagi na zmianę kierunku zainteresowań beneficjentów (przede wszystkim energia słoneczna, a nie energia z biomasy), możliwe będzie osiągnięcie jedynie około połowy wyznaczonej wartości docelowej.</p>	<p>Rekomenduje się zmniejszenie wartości docelowej wskaźnika produktu <i>Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych</i> do poziomu 40 000 ton równoważnika CO₂.</p>	<p>IZ RPO WP 2014-2020</p>	<p>Zmiana zapisów RPO WP 2014-2020</p>	<p>IV kw. 2019</p>	<p>Operacyjna</p>	<p>Energetyka</p>
16	<p>OP 10</p> <p>W związku z obserwowanymi na rynku budowlanym trendami, omówionymi w raporcie, istnieje ryzyko znacznego wzrostu kosztów inwestycji termomodernizacyjnych</p>	<p>Proponuje się maksymalne zwiększenie poziomu dofinansowania projektów posiadających podpisane umowy o dofinansowanie w ramach PI 4c, dla których realizacja jest zagrożona, a także, w razie potrzeby, pokrycie dofinansowania projektów w ramach wniosków o</p>	<p>IZ RPO WP 2014-2020</p>	<p>Identyfikacja najbardziej zagrożonych projektów – wśród beneficjentów realizujących największą liczbę inwestycji w ramach PI 4c oraz maksymalne zwiększenie kwot dofinansowania w</p>	<p>II kw. 2019</p>	<p>Programowa</p>	<p>Energetyka</p>

Nr	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	w ramach RPO WP 2014-2020. W przypadku kilku inwestycji realizowanych przez jednego beneficjenta, kwoty te mogą stwarzać duże problemy z zapewnieniem wkładu własnego na pokrycie nadprogramowych kosztów.	dofinansowanie złożonych dla przedsięwzięcia strategicznego Termomodernizacja obiektów Samorządu Województwa Pomorskiego za pomocą dostępnej alokacji w PI 4e (OP 10).		ramach podpisanych już umów o dofinansowanie, dokonując realokacji dodatkowych środków z PI 4e (OP 10). Ponadto, w sytuacji pozytywnej oceny merytorycznej wszystkich projektów, dla których nie rozpatrzono dotychczas wniosków o dofinansowanie w zakresie przedsięwzięcia strategicznego, proponuje się przeznaczenie także części dostępnych środków z PI 4e (OP 10) na wybór do dofinansowania wspomnianych projektów.			
17	OP 11 (PI 6a) Prognozuje się przekroczenie wartości	Aktualizacja wartości wskaźnika RPO WP 2014-2020.	IZ RPO WP 2014-2020	Zwiększenie wartości docelowej wskaźnika do 32 sztuk, a w przypadku	IV kw. 2020	Programowa operacyjna	Środowisko

Nr	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	wskaźnika pn. <i>Liczba wspartych obiektów gospodarowania odpadami.</i>			przeprowadzenia naboru na pozostałą alokację do wartości wynikającej z podpisanych umów.			
18	OP 11 (PI 6b) Aktualnie obserwowany stan kontraktacji w ramach Działania 11.3. <i>Gospodarka wodno-ściekowa</i> wskazuje na przekroczenie zakładanych w RPO WP 2014-2020 wartości wskaźników: <i>Długość sieci kanalizacji sanitarnej</i> oraz <i>Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszanego oczyszczania ścieków</i> (wskaźniki RPO).	Aktualizacja wartości wskaźników RPO WP 2014-2020 oraz SZOOP.	IZ RPO WP 2014-2020	Zwiększenie wartości docelowych wskaźników do wartości wynikającej z podpisanych umów o dofinansowanie: <ul style="list-style-type: none"> <i>Długość sieci kanalizacji sanitarnej</i> 300,97 km, <i>Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszanego oczyszczania ścieków</i> 78 614 RLM. 	II kw. 2019	Programowa operacyjna	Środowisko
19	OP 11 (PI 6d) Aktualnie obserwowany stan kontraktacji w ramach Działania 11.4. wskazuje na	Aktualizacja wartości wskaźników RPO WP 2014-2020 oraz SZOOP.	IZ RPO WP 2014-2020	Zwiększenie wartości docelowych wskaźników do wartości wynikającej z podpisanych umów o	II kw. 2019	Programowa operacyjna	Środowisko

Nr	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	przekroczenie zakładanych w RPO WP 2014-2020 wartości wskaźników: <i>Długość szlaków turystycznych, Powierzchnia siedlisk wspieranych w celu uzyskania lepszego statusu ochrony.</i>			dofinansowanie.			
20	OP 11 (PI 6d) Biorąc pod uwagę dane z 2017 r., by osiągnąć założony w 2023 r. wskaźnik, niezbędne jest wsparcie 1 286,01 ha wyznaczenie nowych / rozszerzenie granic istniejących obszarów o szczególnie cennych walorach przyrodniczych. Na realizację wskaźnika wpływa nie tylko interwencja RPO WP 2014-2020, ale także działania w innych programach operacyjnych oraz	Bieżący monitoring aktualności założeń odnośnie przyjętej wartości docelowej wskaźnika rezultatu.	IZ RPO WP 2014-2020	Bieżący monitoring aktualności założeń odnośnie przyjętej wartości docelowej wskaźnika rezultatu. Ponadto zaleca się określenie, które projekty realizowane w ramach RPO WP 2014-2020 i w jakim wymiarze rzeczowym będą mogły przyczynić się do zwiększenia wartości wskaźnika rezultatu (zebranie od beneficjentów informacji nt. planów w realizowanych przez nich projektach	IV kw. 2019	Programowa operacyjna	Środowisko

Nr	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	<p>aktywności różnych podmiotów nieangażujące środków UE, tylko źródła krajowe. Pomimo tego stwierdza się zasadność bieżącego monitoringu trafności założonej wartości docelowej wskaźnika rezultatu pn.</p> <p><i>Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona.</i></p>			<p>zwiększenia powierzchni obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej).</p> <p>To działanie może być pomocne w oszacowaniu, czy osiągnięcie docelowej wartości wskaźnika uznać należy za zagrożone (gdyż np. projekty wdrażane w ramach Działania 11.4. nie będą w stanie przyczynić się do realizacji wskaźnika w wymaganym stopniu). Alternatywnym rozwiązaniem może być zmiana wartości docelowej, bądź nawet zmiana wskaźnika. Kwestia ta wymagałaby dyskusji z IK Umowę Partnerstwa oraz aprobaty KE.</p>			

8.2 Zastrzeżenie – ochrona danych osobowych zgodnie z wymaganiami RODO

ZASTRZEŻENIE

OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH ZGODNIE Z WYMAGANIAMI RODO

Przetwarzane dane osobowe są chronione zgodnie z wymogami RODO i krajowej ustawy o ochronie danych osobowych. W związku z wejściem w życie Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 (RODO) EVALU dostosowało organizacyjne i techniczne środki bezpieczeństwa przy przetwarzaniu danych osobowych powierzonych nam w ramach prowadzonych badań ewaluacyjnych przez Administratorów danych.

Zaktualizowaliśmy naszą Politykę Bezpieczeństwa. W EVALU powołany został również Inspektor Ochrony Danych. Uwzględniliśmy RODO w komunikatach kierowanych do uczestników badań kwestionariuszowych i warsztatów oraz wszelkich innych wydarzeń gdzie konieczne jest przetwarzanie danych. Nasi ankieterzy informują także badane osoby o prawach i obowiązkach związanych z przetwarzaniem powierzonych nam danych osobowych. Dokonaliśmy również szeregu pozostałych działań mających na celu ochronę przetwarzanych danych osobowych powierzonych nam w ramach badań ewaluacyjnych, w tym:

- przeprowadziliśmy przegląd zasobu danych osobowych w celu przeprowadzenia nowych dokumentów i określenia środków technicznych spełniających wymagania RODO i IOD,
- przeszkoliliśmy pracowników w zakresie nowych przepisów RODO i zapewniliśmy dopuszczenie do przetwarzania danych wyłącznie osoby posiadające upoważnienie,
- zapewniliśmy, aby osoby upoważnione do przetwarzania danych osobowych zobowiązały się do zachowania nieograniczonej w czasie tajemnicy, a także prowadzimy ewidencję osób upoważnionych do przetwarzania danych powierzonych Podmiotowi przetwarzającemu,
- przeprowadziliśmy oceny skutków planowanych operacji przetwarzania danych przed rozpoczęciem ich przetwarzania (analiza ryzyka - art. 35 RODO),
- ustanowiliśmy rejestr czynności przetwarzania ochrony danych osobowych,
- ustanowiliśmy system zgłaszania naruszenia ochrony danych osobowych do organu nadzorczego oraz zawiadamianie o tym osób, których dane te dotyczą (art. 33 i 34 RODO),
- zapewniliśmy o niezwłocznym informowaniu Administratora danych osobowych o tym, że osoba której dane dotyczą, skierowała do Podmiotu przetwarzającego korespondencję zawierającą żądanie w zakresie wykonania praw, o których mowa w rozdziale III RODO, jak również udostępnienie treści tej korespondencji,
- zapewniliśmy udostępnianie Administratorowi wszelkich informacji niezbędnych do wykazania spełnienia obowiązków określonych w art. 28 RODO oraz umożliwimy Administratorowi lub audytorowi upoważnionemu przez Administratora przeprowadzanie audytów, w tym inspekcji i przyczyniania się do nich.

Zależy nam na zachowaniu wysokiego standardu ochrony danych oraz pełnej przejrzystości przetwarzania danych osobowych powierzonych nam w ramach prowadzonych badań ewaluacyjnych.